АРХИВЪ

ЮГО-ЗАПАДНОЙ РОССІИ,

ИЗДАВАЕМЫЙ

КОММИССІЕЮ ДЛЯ РАЗБОРА ДРЕВНИХЪ АКТОВЪ,

состоящей при Кіевскомъ, Подольскомъ и Волынскомъ Генералъ-Губернаторѣ.

Ч. I, Т. VII.

КІЕВЪ.
Типографія Г. Т. Корчакъ-Новицкаго, Михайлов. ул., собств. д.
1887.

Печатано по распоряженію Предсѣдателя Кіевской Археографической Коммиссіи.

ПАМЯТНИКИ

ЛИТЕРАТУРНОЙ ПОЛЕМИКИ

ПРАВОСЛАВНЫХЪ ЮЖНО-РУССЦЕВЪ

СЪ

ЛАТИНО-УНІАТАМИ.

ПРЕДИСЛОВІЕ.

Извѣстно, что отличительную самую выдающуюся черту въ исторіи западно-русской церкви составляетъ борьба православныхъ южно-руссцевъ съ иновѣріемъ—*протестантизмомъ*, въ особенности же *католицизмомъ* и его излюбленнымъ дѣтищемъ—уніею. Около этой борьбы очень долгое время сосредоточивались всѣ силы западно-русскаго народа, какъ нравственныя, такъ и матеріальныя. Въ этой борьбѣ и побѣдѣ, одержанной при ней надъ пропагандистами иновѣрія, заключается главная заслуга западно-русскаго народа,—заслуга не только для своей родины, но, смѣло можно сказать, и для *всей* православной церкви.

Означенная борьба съ иновѣріемъ проходитъ почти чрезъ всю исторію западно-русскаго края, но особенно принимаетъ она широкіе размѣры съ конца XVI столѣтія. Правда, съ этого времени пропаганда протестантизма, дѣлавшая большія успѣхи въ теченіи второй половины XVI столѣтія ослабѣваетъ; но за то чрезвычайно усиливается давній противникъ православія—католицизмъ, пропаганда коего со введеніемъ іезуитовъ въ литовско-русскія области получаетъ болѣе искусную организацію. Ослабивъ протестантизмъ, противникъ этотъ, располагавшій значительными умственными силами и громадными матеріальными средствами, со всею своею энергіею и настойчивостію дѣлаетъ натискъ на православіе и тѣсно соединенную съ нимъ русскую народность. Въ свою очередь увеличившаяся опасность со стороны иновѣрія пробуждаетъ

какъ-бы дремавшія доселѣ силы южно-руссцевъ и вызываетъ въ средѣ ихъ усиленную дѣятельность въ видахъ охраненія православной вѣры и своей народности отъ враждебныхъ посягательствъ на оныя. Это религіозное движеніе, вызванное въ юго-западной Руси борьбою за вѣроисповѣданіе, было причиною необычайнаго распространенія сочиненій религіознаго и преимущественно религіозно-полемическаго содержанія. „У насъ,—говоритъ одинъ изъ лучшихъ знатоковъ нашего западно-русскаго края — М. О. Кояловичъ, у насъ утвердилось почти всеобщее мнѣніе, что литовская (церковная) унія введена лишь насиліемъ, преслѣдованіями православныхъ. Подъ вліяніемъ этого взгляда унія обыкновенно представляется, какъ картина страданій, мученій, казней, — чтб, разумѣется, дѣлаетъ исторію уніи вовсе неинтересною для того, кто ищетъ въ событіи мысли, а не ужасныхъ и нерѣдко безсмысленныхъ сценъ, въ которыхъ представляется, съ одной стороны, буйство, звѣрство, а съ другой, возмутительное страданіе“. Не отрицая варварскихъ мѣръ для утвержденія уніи, къ коимъ прибѣгали ревнители папства, Кояловичъ совершенно справедливо думаетъ, что видѣть при означенной пропагандѣ католическихъ идей „одно внѣшнее насиліе, одни гоненія значитъ слишкомъ мало понимать страданія и твердость литовско-русскихъ православныхъ во время уніи и настойчивость поборниковъ уніи. Рядомъ съ этими варварскими мѣрами и магометанскими гоненіями употреблялись съ той и другой стороны мѣры чисто европейскія, цивилизованныя—убѣжденія, разсужденія, разсказы въ пользу или противъ уніи, въ формѣ проповѣдей, публикацій, брошюрокъ, посланій и цѣлыхъ сочиненій. Такимъ образомъ, подлѣ возмутительной картины гоненій и страданій развертывалась болѣе достойная изслѣдованій и болѣе важная по своимъ послѣдствіямъ картина словеснаго, ученаго спора—картина религіозной полемики. На эту обшир-

ную и самую заманчивую въ свое время арену выступали сотни борцовъ самыхъ разнообразныхъ званій, чиновъ, дарованій, образованія и добросовѣстности. Они вооружались самымъ разнообразнымъ оружіемъ, схватывали на лету и поражали или защищали каждое событіе, каждый случай, каждую мысль, если усматривали въ нихъ хотя малѣйшую опору для себя и пораженіе для противниковъ, а типографіи, разсѣянныя тогда по всей Литвѣ, воспроизводили и обнародовали этотъ горячій и непрерывный споръ“ (*Литов. Церков. Унія*, т. I, 1859 г. стр. 175—176). Разумѣется, далеко не всѣ сочиненія, вышедшія изъ подъ пера полемистовъ того времени, имѣютъ серьезное историческое значеніе. Но не мало между ними находится и такихъ, которыя представляютъ первостепенную важность для надлежащаго уясненія тоговременныхъ событій. Нѣкоторыя изъ сочиненій весьма важны для ознакомленія съ тогдашнимъ состояніемъ богословской науки въ юго-западной Руси, для уясненія вопроса о томъ, какъ, при полемикѣ съ противниками православія, постепенно крѣпла и получала бóльшую научную устойчивость богословская мысль въ средѣ образованныхъ классовъ южно-русскаго общества; другія произведенія драгоцѣнны по массѣ заключающагося въ нихъ историческаго матеріала. Не говоря уже о томъ, что въ нихъ находится множество свѣдѣній о современныхъ событіяхъ, передаваемыхъ словами авторовъ, — мы встрѣчаемъ здѣсь нерѣдко историческіе документы, касающіеся тѣхъ или другихъ сторонъ политической и религіозной жизни западно-русскаго народа. Очень часто случалось (да случается и нынѣ), что какой либо историческій памятникъ, найденный труженикомъ науки въ архивѣ, считается открытіемъ, новымъ, доселѣ якобы неизвѣстнымъ даннымъ для уясненія западнорусской исторіи; при знакомствѣ же съ полемическою литературою юго-западной Руси XVI—XVII ст. оказывается,

что означенный памятникъ былъ очень хорошо извѣстенъ тоговременнымъ полемистамъ и они неоднократно пользовались имъ для своихъ цѣлей.—Для подтвержденія сказаннаго укажемъ на фактъ, уже ранѣе замѣченный М. О. Кояловичемъ. Покойный протоіерей Григоровичъ, приступая къ изданію Актовъ Западной Руси, IV-й томъ которыхъ представляетъ (преимущественно) разнообразный матеріалъ для исторіи западно-русской церкви въ начальный періодъ уніи, изучилъ всю современную ему литературу по литовской церковной уніи: имъ тщательно просмотрѣны были всѣ научные труды, касающіеся ея, какъ русскихъ такъ и польскихъ писателей. Но не будучи достаточно ознакомленъ съ прежнею (XVI—XVII ст.) литературною полемикою относительно этого событія, онъ допускалъ въ своихъ сужденіяхъ объ источникахъ уніи не мало неточностей. Поименованный IV томъ Актовъ (какъ и предшествовавшіе) снабженъ примѣчаніями къ документамъ, помѣщеннымъ въ немъ, гдѣ почтенный редакторъ очень часто заявляетъ, что тотъ или другой издаваемый имъ памятникъ не былъ извѣстенъ ни нашимъ ни латино-уніатскимъ изслѣдователямъ (прим. 12, 40, 60, 66, 79 и друг.). Но при ознакомленіи съ тоговременною полемическою литературою оказывается, что всѣ, рѣшительно всѣ, по мнѣнію редактора Актовъ, неизвѣстные документы или событія были извѣстны православнымъ или латино-уніатскимъ полемистамъ и почти всѣ давнымъ давно напечатаны. Мало того, рядомъ съ ними напечатаны такіе документы и извѣстія о такихъ событіяхъ, которые остаются неизвѣстными доселѣ и обнародованіе которыхъ можно считать немалоцѣннымъ вкладомъ въ нашу историческую науку.—Сказаннымъ достаточно уясняется первостепенное научное значеніе полемическихъ сочиненій, выходившихъ въ юго-западной Россіи въ концѣ XVI и XVII стол., и нельзя сказать, чтобы это значеніе издавна не было

сознаваемо представителями нашей науки. Еще, кажется, въ 1860-хъ годахъ нашею Академіею Наукъ предложена была для соисканія Уваровскихъ наградъ задача: историко-литературное обозрѣніе печатныхъ полемическихъ сочиненій, статей и брошюръ, изданныхъ въ свѣтъ русскими въ сѣверо- и югозападномъ краяхъ Россіи съ конца XVI до начала XVII столѣтій. Предлагая нашимъ ученымъ заняться разработкою означенной задачи, Академія Наукъ имѣла въ виду, что поименованныя ею сочиненія, независимо отъ богословскихъ предметовъ, въ нихъ разсматриваемыхъ, заключаютъ въ себѣ въ тоже время не мало характеристическихъ чертъ и указаній для исторіи политическихъ отношеній, нравовъ и просвѣщенія помянутой эпохи. Вмѣстѣ съ тѣмъ тамъ сохранены свѣдѣнія о писателяхъ и дѣятеляхъ, въ настоящее время или забытыхъ или очень мало извѣстныхъ. Все это имѣетъ значеніе не только по отношенію къ исторіи русской литературы, но и для уразумѣнія духа и направленія умовъ въ тѣхъ краяхъ.—Но не смотря на то, что означенная задача не сходила съ бюллетеней Академіи въ теченіе многихъ лѣтъ (въ послѣдній разъ она повторена была въ прошломъ году [1]), рѣшенія на нее отъ нашихъ ученыхъ до настоящаго времени не послѣдовало. Даже сочиненіями, посвященными обслѣдованію отдѣльныхъ памятниковъ южно-русской литературной полемики разсматриваемаго времени, наша историческая литература сравнительно очень не богата. Мы имѣемъ изслѣдованія объ *Апокрисисѣ* Христофора Филалета (Малышевскаго и Скабалановича), *Палинодіи* Захаріи Копыстенскаго съ крат-

---

[1]) См. Отчетъ о двадцать девятомъ присужденіи наградъ графа Уварова, читан. въ публичномъ собраніи Императорской Академіи Наукъ 25 сент. 1885 г. (стр. 24—25).

кимъ очеркомъ нѣкоторыхъ предшествовавшихъ полемическихъ произведеній (Завитневича), затѣмъ нѣсколько отрывочныхъ замѣчаній о болѣе выдающихся памятникахъ полемики въ статьѣ Кояловича объ *источникахъ уніи* (въ прилож. къ I т. Литовской церков. Уніи) и нашихъ *Библіографическихъ замѣчаніяхъ о нѣкоторыхъ старопечатныхъ церковно-славянскихъ книгахъ XVI—XVIII стол.*,—и только, если не считать еще болѣе отрывочныхъ замѣчаній...

Едва-ли можетъ подлежать сомнѣнію, что отсутствіе обстоятельнаго очерка нашей южно-русской полемики XVI—XVII столѣтія, а также относительная скудость изслѣдованій объ отдѣльныхъ памятникахъ этой полемики, обусловливаются чрезвычайною библіографическою рѣдкостію нашихъ старопечатныхъ южно-русскихъ книгъ и брошюръ, по крайней мѣрѣ, многихъ изъ нихъ. Одно изъ богатѣйшихъ собраній нашей старопечати—безспорно Императорская Публичная Библіотека; но и въ ней этотъ отдѣлъ заключаетъ въ себѣ крупные пробѣлы. Поэтому, нерѣдко даже ученые, находящіеся въ наиболѣе благопріятныхъ условіяхъ, не имѣютъ возможности ознакомиться съ южно-русскими старопечатными книгами и брошюрами, необходимыми для ихъ изслѣдованій. Такъ, сколько мы знаемъ, для изслѣдователей по южно-русской церкви *Justificatia niewinności* до послѣдняго времени извѣстна была только по имени. М. О. Кояловичу, не смотря на большія хлопоты, не удалось просмотрѣть *Аполліи Апологіи* (см. Лит. церков. Унію, II, 378). Судя, по невѣрнымъ выводамъ объ этой брошюрѣ, безъ сомнѣнія, ею не могли пользоваться также *Соловьевъ* (Истор. Россіи, т. X, гл. 6), *Мартыновъ* (Кирилло-Меѳодіев. Сборникъ, имъ изданный, Лейпцигъ, 1863 г., стр. XXXVIII) и *Костомаровъ* (Рус. Истор. въ жизнеопис. вып. IV стр. 67). Пекарскій, по его словамъ, нѣсколько лѣтъ старался видѣть *Exegesis* С. Коссова; наконецъ изъ Кіева ему была достав-

лена рукописная копія съ единственнаго, тамъ хранящагося, экземпляра, но и въ немъ не доставало конечныхъ, наиболѣе важныхъ листовъ (*Отеч. Зап.* 1862 г. т. CXLI, стр. 368). *Посельство до папежа Сиксти IV,* изданное въ 1605 г., въ Вильнѣ, до послѣдняго времени нашимъ библіографамъ (въ славянскомъ текстѣ) оставалось вовсе неизвѣстнымъ. Да и въ настоящее время, когда относительно изданія этого сочиненія сдѣланы нами въ *Библіографическихъ замѣчаніяхъ о старопечатныхъ книгахъ* надлежащія разъясненія (Труды Кіев. Дух. Академіи, 1876 г., № 2, стр. 387—388), Каратаевъ все - таки не внесъ его въ свое *Описаніе славяно-русскихъ книгъ, напечатанныхъ кирилловскими буквами:* очевидно библіографъ сильно сомнѣвался въ дѣйствительномъ существованіи этого изданія [1]). Чрезвычайная библіографическая рѣдкость нѣкоторыхъ южно-русскихъ полемическихъ сочиненій XVI—XVII стол. бываетъ причиною недоумѣній даже для большихъ знатоковъ нашей древне - русской письменности. Такъ въ 1875 году въ Цековно-археологическій музей при Кіевской Духовной Академіи поступилъ рукописный сборникъ полемическихъ сочиненій конца XVI и нач. XVII столѣтій. Въ числѣ статей, помѣщенныхъ въ сборникѣ, находится, между прочимъ, одна съ слѣдующимъ заглавіемъ: *О пресвятой Троицѣ і о иныхъ артыкулѣхъ вѣры единое правдивое церкве Христовы.* Извѣстный нашъ ученый И. И. Малышевскій, описывая этотъ сборникъ, принялъ означенную статью за *неизданную до настоящаго времени* и вошелъ въ подробное изслѣдованіе по какому поводу и когда она написана (*Новый рукописный сборникъ западно-рув. полемиче-*

---

[1]) Въ 1876 г. намъ не былъ извѣстенъ экземпляръ *Посельства до папежа Сикста IV* и мы утверждали объ изданіи этого сочиненія въ 1605 г., на славянскомъ языкѣ, имѣя въ виду положительныя указанія на это въ нѣкоторыхъ тоговременныхъ документахъ.

скихъ сочиненій; Труды Кіев. Дух. Акад. 1875 г., № 4, стр. 193—222). Между тѣмъ, означенная статья представляетъ *дословную переписку* изъ давно извѣстной (но не описанной и составляющей величайшую библіографическую рѣдкость) *Книги о вѣрѣ* (изд. 1-е около 1602 г.).—Число подобныхъ примѣровъ можно было бы увеличить, если бы и приведенные краснорѣчиво не свидѣтельствовали о затрудненіяхъ, встрѣчаемыхъ изслѣдователями при знакомствѣ съ литературною полемикою въ юго-западной Руси за указанное нами время.

Нельзя поэтому не привѣтствовать, какъ полезнаго для науки, почина С.-Петербургской Археографической Коммисіи, начавшей удѣлять въ издаваемой ею *Русской Исторической Библіотекѣ* довольно видное мѣсто памятникамъ полемической литературы въ Западной Руси конца XVI и нач. XVII столѣтій. До настоящаго времени этою коммисіею издано двѣ книги означенныхъ памятниковъ, куда вошли: *Obrona iedności* Кревзы, *Палинодія* З. Копыстенскаго, *Вопросы и отвѣты православному зъ папѣжникомъ, Унія грековъ зъ костеломъ Римскимъ* И. Поцѣя [1]), *Гармонія Восточной церкви зъ костеломъ Римскимъ, O iedności kościoła Bożego,* П. Скарги, *О единой истинной православной вѣрѣ,* клирика Острожскаго Василія (Суражскаго), *Берестейскій Соборъ и*

---

[1]) Сочиненіе это (полное заглавіе его: *Унія албо выкладъ преднейшихъ артыкуловъ, ку зъодноченью Грековъ съ костеломъ Рымскимъ належачыхъ*) напечатано въ VII т. Русской Исторической Библіотеки по экземпляру, по всей вѣроятности, находящемуся въ собраніи старопечатныхъ книгъ Черткова. Этотъ экземпляръ, считаемый Коммиссіею *единственнымъ* (unicum), сохранившимся до нашего времени,—дефектный (въ немъ недостаетъ нѣсколькихъ страницъ). Поэтому и въ изданіи Коммиссіи при печатаніи означеннаго сочиненія допущены пробѣлы. Между тѣмъ въ библіотекѣ Кіевской Духовной Академіи находится экземпляръ

оборона его П. Скарги, *Апокрисисъ* Христофора Филалета (въ текстахъ польскомъ и западно-русскомъ) и нѣсколько другихъ мелкихъ произведенiй. Но, имѣя въ виду обширность западно-русской полемики разсматриваемаго времени, изданные доселѣ С.-Петербургскою Археографическою Коммиссiею памятники представляютъ только незначительную часть ея. Полное изданiе однихъ важнѣйшихъ полемическихъ сочиненiй должно занять многiе томы и требуетъ совокупныхъ усилiй многихъ лицъ. И мы думаемъ, что наша Кiевская Археографическая Коммиссiя, до настоящаго времени преимущественно занимавшаяся изданiемъ архивнаго матерiала, вступаетъ не на менѣе плодотворную для науки дорогу, рѣшивши отвести въ издаваемомъ ею Архивѣ Юго-Зап. Россiи мѣсто и для полемическихъ памятниковъ, имѣющихъ отношенiе къ мѣстному краю.

Для почина Коммиссiею рѣшено издать два тома поименованныхъ памятниковъ, изъ коихъ первый, нынѣ являющiйся въ свѣтъ, заключаетъ въ себѣ преимущественно полемику православныхъ съ латино-унiатами (за исключенiемъ нѣсколькихъ, въ началѣ помѣщенныхъ произведенiй, имѣющихъ общiй церковно-историческiй интересъ въ западно-рус. краѣ). Большинство помѣщенныхъ въ семъ томѣ памятниковъ касается двухъ выдающихся событiй въ исторiи западно-русской церкви: во 1-хъ возстановленiя патрiархомъ Ѳеофаномъ южно-русской iерархiи, каковое событiе наносило тяжелый ударъ надеждамъ, питаемымъ латино-унiатами относительно совершеннаго опустѣнiя схизматическихъ

Унiи 1595 г. *полный* и притомъ прекрасно сохранившiйся. Обращаемъ на это вниманiе С.-Петербургской Археографической Коммиссiи, которой въ слѣдующей книгѣ издаваемыхъ ею памятниковъ полемической литературы въ Западной Россiи весьма умѣстно было-бы напечатать недостающiя въ ея изданiи страницы этого важнаго сочиненiя.

(православныхъ) каѳедръ и ожидаемыхъ отсюда благопріятныхъ послѣдствій для уніи, почему и вызвало съ ихъ стороны (независимо отъ открыто воздвигнутыхъ гоненій) всевозможныя усилія подорвать значеніе новопоставленныхъ іерарховъ посредствомъ полемическихъ брошюръ—чтó, въ свою очередь, дало поводъ многочисленнымъ письменнымъ отвѣтамъ для православныхъ; и, во 2-хъ, возстановленія правъ православной церкви послѣ смерти Сигизмунда III, когда наступившее междуцарствіе найдено было православными самымъ благопріятнымъ временемъ для заявленія своихъ справедливыхъ требованій, дабы получить то, что „по праву принадлежало южно-русской церкви“,—каковое обстоятельство тоже не обошлось безъ литературной борьбы между двумя враждебными сторонами (православной и латино-уніатской). Прочіе памятники касаются начальныхъ временъ уніи.

Второй томъ имѣетъ быть посвященъ (преимущественно) полемикѣ православныхъ съ протестантами разныхъ оттѣнковъ. Такъ какъ большинство сочиненій въ юго-зап. Руси XVI—XVII стол., вызванныхъ борьбою за вѣроисповѣданіе, направлено было противъ латино-уніатовъ (какъ болѣе опаснаго по энергіи противника), и только незначительная часть ихъ имѣла въ виду протестантизмъ,—то въ означенномъ (второмъ) томѣ оказывается возможнымъ помѣстить почти все наиболѣе цѣнное по этому предмету.

По издавна заведенному обычаю каждый томъ издаваемаго нашею коммиссіею Архива начинается изслѣдованіемъ, обоснованнымъ главнымъ образомъ на помѣщаемомъ въ немъ матеріалѣ. Таковое изслѣдованіе коммиссія считаетъ необходимымъ присоединить и къ поименованнымъ томамъ. Но какъ по обширному объему настоящей книги, такъ и по нѣкоторымъ другимъ случайнымъ обстоятельствамъ, таковое изслѣдованіе отлагается до слѣдующаго тома. Оно имѣетъ появиться подъ общимъ заглавіемъ: очеркъ литера-

турной полемики православныхъ южно-руссцевъ противъ протестантовъ и латино-уніатовъ Въ настоящее время составитель тома считаетъ необходимымъ только сдѣлать краткія замѣчанія преимущественно о томъ, откуда имъ заимствованы ниже помѣщенные памятники:

1) *Письмо Супральскаго архимандрита къ Кіевскому митрополиту Макарію, около 1536 г.* Изъ рукописнаго сборника, писаннаго полууставомъ въ 60-хъ гг. XVI стол. Сборникъ находится въ библ. покойнаго проф. Ф. А. Терновскаго [1]).

---

1) Этотъ памятникъ, равно какъ и слѣдующій, не имѣютъ отношенія къ литературной полемикѣ православныхъ южно-руссцевъ съ пропагандистами иновѣрія. Печатаются нами, какъ доселѣ неизвѣстные, по важности своего содержанія. Изъ нихъ первый (письмо супральскаго архимандрита) заслуживаетъ особеннаго вниманія нашихъ литургистовъ. Изъ него мы усматриваемъ, что то разнообразіе въ церковной богослужебной практикѣ, которое особенно рельефно обозначилось въ юго-западной Руси (подобно тому какъ и въ сѣверо-восточной) къ концу XVI и началу XVII столѣтій, а также и тѣ безпорядки въ означенной практикѣ, противъ коихъ энергично воставали восточные патріархи и нѣкоторые изъ нашихъ іерарховъ,—все это обращало на себя вниманіе со стороны лицъ, знакомыхъ съ богослуженіемъ, еще въ первой половинѣ XVI столѣтія. Уже тогда писали: „и мяса и хлѣбы у церквахъ посвещають, и внутрь святого алтаря нѣціи и мясо, и сыры, и хлѣбы, и овощіе всякое, и медовину, и оловину вносятъ, и животная скоть во священныя храмы нѣкогда пущають. А то крѣпко въ святѣхъ правилєхъ отречено и запрещено не токмо у святый олтарь таковое, но и въ церковь никакоже не вносити, а ни животныхъ скотинъ упущати"... (стр. 13). Въ авторѣ оправдательнаго письма къ кіевскому митрополиту Макарію II мы видимъ *предтечу* тѣхъ ревнителей просвѣщенія въ юго-зап. Руси, которые такъ много заботились объ исправленіи бргослужебныхъ книгъ и обрядовъ.—Заслуживаетъ вниманія и путь, указываемый нашимъ авторомъ для таковыхъ исправленій. „А того ради, пишетъ онъ,

2) *Форма церковнаго отлученія, составленная южнорусскими іерархами въ 1544 г.* Изъ того же сборника.

3) *Неизданныя сочиненія и посланія Іоанна Вишенскаго начала XVII стол.* По рукоп. Кіев. Дух Академіи № R. 213. Означенная рукопись есть копія съ рукописнаго сборника, принадлежавшаго Царскому (Опис. рукоп. Царскаго, № 588) Къ сожалѣнію, поименованные списки нельзя назвать безукоризненными. Сборникъ Царскаго, какъ можно думать, писалъ великороссъ, для котораго нѣкоторыя западно-русскія слова были непонятны и онъ, копируя ихъ,

---

абы соборное правило святое церкве было не пестро, але однолично, ведле оныхъ странь законного въ мнишескыхъ соборехъ положеніа и утвержденіа, не отъ Литвы, а ни отъ Москвы, но оттоль, отколь намъ крещеніе процвете и вѣра яже въ Отца и Сына и святого Духа, израсте, и благочестіе насадися, и святыя книги на нашъ словеньскій языкъ изъ грѣческого и еллинскаго выложеніа изыйдоша, и еще бы теперь исходили, естьль бы о нихъ попеченіе было“ (14 стр.).—Въ частности изъ означеннаго документа видно, что одною изъ главныхъ причинъ *пестроты* и *неоднолинія* въ богослужебной практикѣ въ юго-зап. Руси было употребленіе въ церквахъ разнообразныхъ уставовъ. Сама Супральская обитель, какъ видно, держалась Святогорскаго типика. Между тѣмъ въ другихъ церквахъ существовали иные уставы и обиходники. Такъ, напр., въ нѣкоторыхъ церквахъ даже руководствовались при отправленіи утренняго богослуженія такъ называемыхъ *пѣсненнымъ послѣдованіемъ* (ασματικὴ ἀκολουθία), одну изъ крупныхъ особенностей коего составляетъ обрядъ входа, который происходилъ на великомъ славословіи. Особенность эта,—по словамъ извѣстнаго нашего литургиста И. Д. Мансветова,—тѣмъ болѣе видная, что ее не раздѣляютъ не только позднѣйшіе, но и всѣ древнѣйшіе памятники какъ студійской такъ и іерусалимской отрасли устава (о пѣсненномъ послѣдованіи, стр. 82—83).

Второй памятникъ (форма церковнаго отлученія) не безъинтересенъ въ смыслѣ указанія на существованіе малоизвѣстнаго обычая изъ церковной практики въ юго-зап. Руси.

при перепискѣ допустилъ много ошибокъ. Такъ, напр., вмѣсто *але* почти всегда писалъ *или*, вмѣсто *ижъ—иже*. Есть и болѣе грубыя ошибки: вмѣсто *множили—мы ожили*, вмѣсто *инъхъ—аназ'*, вмѣсто *вѣдай—лѣта*, вмѣсто *и мамы* (и матери)—*имамы*, вмѣсто *сласти—власти*. При печатаніи рукописи текстъ, по возможности, былъ возстановленъ нами. Надѣемся, что болѣе насъ свѣдущіе люди увеличатъ число исправленій; но, думаемъ, что и въ настоящемъ видѣ изъ посланій Вишенскаго *историки* могутъ извлекать нужный для себя матеріалъ.

4) *Собственноручныя записки Петра Могилы.* Рукопись находится въ библіотекѣ Кіево-Софійскаго собора. Издана нами вполнѣ, за исключеніемъ не многихъ статей, писанныхъ не рукою Могилы и не представляющихъ особеннаго научнаго интереса, или же давно уже изданныхъ (напр извѣстная рѣчь Древинскаго).

5) *Грамота Кіевскаго митрополита Мисаила къ папѣ Сиксту IV, 1476 г.* („Посельство до папежа"). Была напечатана Поцѣемъ въ 1605 г. въ Вильнѣ, въ текстѣ западно-русскомъ и польскомъ. Полные экземпляры зап.-русскаго текста неизвѣстны. Мы пользовались двумя дефектными экземплярами, изъ коихъ одинъ находится въ библіотекѣ Виленской Дух. Семинаріи, другой—въ библіотекѣ Перемышльскаго собора Іоанна Крестителя. Нѣкоторыя, недостающія въ обоихъ экземплярахъ, страницы напечатаны нами по изданію Петрушевича (съ рукоп. XVIII стол.). Въ настоящее время наши ученые (преосв. Макарій, проф. И. И. Малышевскій) считаютъ означенную грамоту *подлинною*. Мы въ этомъ сильно сомнѣваемся (доказательства приведемъ въ своемъ мѣстѣ) и относимъ „Посельство" къ отдѣлу сочиненій, писанныхъ исключительно съ полемическими цѣлями.

6) *Ключъ царства небеснаго,* 1587 г Герасима Даниловича Смотрицкаго. Это малоизвѣстное нашимъ библіографамъ

сочиненіе, впервые напечатано И. И. Малышевскимъ въ приложеніяхъ (въ продажу доселѣ не поступавшихъ [1]) къ приготовляемому имъ II тому изслѣдованія: „Александрійскій патріархъ Мелетій Пигасъ и его участіе въ дѣлахъ русской церкви“. Здѣсь оно ошибочно помѣчено 1584 г. и, кажется, признается произведеніемъ неизвѣстнаго автора, дошедшимъ до насъ въ полномъ видѣ. Напечатано, безъ сомнѣнія, съ единственнаго извѣстнаго *въ настоящее время* экземпляра, хранящагося въ Кіев. Духов. Академіи (съ коего *безъ пропусковъ* [2]) перепечатано и нами). Что означенное полемическое сочиненіе вышло въ свѣтъ въ 1587 г.—объ этомъ находится прямое указаніе въ *Антопологіи* Диплица (изд. 1631 г.), гдѣ на послѣдней страницѣ говорится, что первымъ русскимъ богословомъ въ юго-западной Руси былъ тотъ, кто издалъ въ 1587 году *Ключъ царства небеснаго;* имя же его (автора) легко узнаетъ тотъ, кто умѣетъ читать по арабски,—при чемъ на поляхъ выставлены иниціалы этого имени *Г. Д. С.* Такъ какъ въ указанномъ экземплярѣ означеннаго сочиненія (въ библіотекѣ Кіев. Дух. Академіи) подписи автора нѣтъ, то, очевидно, этотъ экземпляръ есть дефектъ, безъ конечныхъ листовъ, что можно видѣть и изъ самаго содержанія сохранившейся (безъ сомнѣнія) большей части сочиненія. Въ Описаніи славяно-русскихъ книгъ напечатанныхъ кирилловскими буквами, т. 1, (изд. 1883 г.) подъ № 116 значится: „*Календарь римски новы,* изданъ Герасимомъ Смотрицкимъ въ Острогѣ, 1587 г., въ 4 д. л. 10 листовъ. Въ концѣ: написано у Академіи Острозьской и проч. *йікциртомс чиволмиад мисареГ.* Прибавлено: *кто знаетъ по арабски, тотъ легко*

[1]) Означенныхъ приложеній доселѣ сброшюровано не болѣе 15—20 экземпл.

[2]) Въ изданіи И. И. Малышевскаго опущены почти всѣ примѣчанія, находящіяся внѣ текста (на поляхъ).

поймет". Далѣе, въ примѣчаніи Каратаевъ прибавляетъ, что „этого изданія онъ не видѣлъ. Свѣдѣнія о немъ заимствованы изъ Inst. ling. Slav., *Добровскаго*, гдѣ онъ добавляетъ еще, что въ его время этотъ календарь находился въ Вѣнѣ въ Импер. библіотекѣ. По наведеннымъ мною справкамъ въ этой библіотекѣ, отвѣчали, что его найти не могли" (также безуспѣшны оказались и наши запросы относительно этого). Сопоставляя эти библіографическія извѣстія о *Римскомъ календарѣ* 1587 г. съ сообщенными нами свѣдѣніями о *Ключѣ царства небеснаго*, мы приходимъ къ несомнѣнному заключенію, что это суть не два различныя сочиненія, но одно и тоже. Очевидно, что экземпляръ этого сочиненія. находившійся въ Вѣнѣ и видѣнный Добровскимъ, былъ дефектный *безъ начальныхъ листовъ* (начинался статьею: *календарь римски новый*, т. е. съ 18 стр; см. стр. 250 въ настоящемъ томѣ), а экземпляръ Кіевской Академіи—дефектный, какъ мы сказали, *безъ конечныхъ листовъ*.

7) *Отпись на листъ Виленскихъ унитовъ*, 1616. Печатается по рукописи, переплетенной вмѣстѣ съ старопечатною брошюрою („Унія албо выкладъ преднѣйшихъ артикуловъ ку зъодноченью грековъ съ костеломъ римскимъ належацыхъ", 1595 г. Вильно), находящеюся въ библіотекѣ Кіев. Дух. Академіи. Настоящая копія Отписа гораздо исправнѣе искаженной копіи въ архивѣ греко-уніатскихъ митрополитовъ (№ 230), по которой онъ изданъ въ Вѣст. Зап. Россіи.

8) *Verificatia niewinności*, изд. 1-е. Печатается по экземпляру Императорской Публичной Библіотеки. Было и второе изданіе этой брошюры, *дополненное* и нѣсколько измѣненное (находится въ библіотекахъ Литовской и С.-Петербургской духовныхъ семинарій). Отличія между изданіями будутъ сдѣланы въ дополненіяхъ къ слѣдующему тому полемическихъ памятниковъ.

9) *Justificatia niewinności,* 1622 г. Печатается по единственному (unic.) извѣстному экземпляру, хранящемуся въ библіотекѣ Кіевской Духовной Академіи.

Остальныя помѣщенныя въ этомъ томѣ полемическія сочиненія печатаются по экземплярамъ, хранящимся въ Императорской Публичной Библіотекѣ, за исключеніемъ *Supllementum Synopsis 1632 г.,* конечный листъ коего (съ 22 л.) печатается по экземпляру, находящемуся въ библіотекѣ Оссолинскихъ во Львовѣ (экз. въ Импер. Публ Библіотекѣ дефектный).

С. Голубевъ.

1

Письмо супральскаго архимандрита Сергія Кимбара къ кіевскому митрополиту Макарію II, около 1536 г.

Милостивый отче, святый митрополите, и еже при твоей святыни теперь сущіи благочестивыи съсѣдалници духовніи и свѣтскіи. Яко колвекъ есми по образу отъ моее братіи, але по сатаниньской вражде и зависти и ненависти моихъ супостатъ вашей милости оклеветань и омражень; а ведже упованіе имѣя у заступленіи Богородици Пречистое и великаго Іоанна Богослова, и у вашей святыни, пастыря и учителя нашего, благоразсудіи, яко въ таковыхъ невинный,—вашей милости чоломъ бью: не для мене страстника, но для Богородици и великого Богослова рачи, милостивый отче, прежній отеческій свой гнѣвь милосердіемь ростворити и того то моего списочка милостиве и внятне выслухати, не на лице, по Спасителеву слову, зря, а ни съплетенію многымъ словесемь моихь супостатъ внимая, сътворити о мнѣ не нагле, а ни понудителне, але разсудителне и смотрителне, и въ правду Божію, то есть: есть ли быхъ моглъ обрѣсти благодать предъ вашею милостію, пожалуйте похотите для Бога и своего ради спасеніа, якомъ и въ начале вашей милости чоломь билъ.

Первеи угляну вь управила святыхъ богоносныхъ отецъ, то есть, въ шестое вселеньского втораго събора, сице глаголющее въ толкованіи. „Подобаеть лица и житія истезати клеветающаго и глаголющаго на епископа или на причетника, да не будеть еретикъ таковый или въ нѣкоторомъ пороце знаемь, или отвержень отъ церкви, или отъ причащеніа, или о инѣхъ оклеветаемь гресехь и еще своея вины не оправдимь; и аще таковыи

будеть клеветающеи не прияти ихъ на оклеветаніе епископа или причетника. Аще же правовѣрснъ есть и житиемь непорочень и приобещникъ съборней церкви, ижъ церковную вину наносия на епископа, приять да будеть и да повесть съгрѣшеніе его предъ всѣми сущими въ области епископь. Аще же тіи не възмогуть исправити наносимыхъ съгрѣшеній на епископа, да приступитъ къ болшему събору, глаголя и клеветы на епископа, и да вьдасть первое събору харатію, написавь на ней, яко аще обличень буду, въ лжю, клевеща на епископа своего, да пострaжду сію или сію казнь. И тако съставится и уверень будеть о глаголаніи его. Аще же не творя сице, ко церкви приходя, молвы творить, глаголя на епископа, или на судище мирьскихь болярь о семъ приходя, таковый не пріатень на оклеветаніе епископа. Еретикъ же, аще пообиденъ будеть отъ епископа, невъзбранно ему глаголати нань и оправитися".

И въ кӕ-е вселеньского четвертого събора, томужде послѣдъствующее: „Аще кто клевещеть на епископа или на причетника, рекже, на прѣзвитера или діакона, подобаеть истязати прежде житіе ихь, а не безь испытаніа пріимати ихь на оклеветаніе лиць священныхъ. Аще причетници суть оклеветающеи или мирьстіи человѣци, да некогда будуть отвръжены отъ церкви, или причащеніа лишеніи, или о гресехъ нѣкихь оклеветаеми сами, и еще и себе не оправдивше, или инако, како житіе имуще порочно, или вѣрою чюжды, рекше еретици. Мнози бо таковіи, церковное благочиніе смясти и прѣвратити хотяще, клеветами вины съшивають на непорочныя и правовѣрныя епископы и причетники; таковіи на оклеветаніе непріатни".

И въ лд-е вселеньского шестого събора, такожде вещающее: „Аще которіи причетници или мниси съвѣщаются, клятвами утверъждающеся, или съвѣты творять на зло, или съвѣщавають на епископа, или на игумена, или на друга своего причетника, степени своего да отпадуть".

И въ ркі-е въ Карѳагане събора, тѣмжде подобная повелевающее: „Непорочну подобаеть быти клевещущому и послушествующему. Сего ради убо ни причетникь, ни мирьскый

человѣкъ, аще есть отлученъ, на епископа или на причетника клеветати, или послушествовати, непріатенъ есть"......

И мнѣ зъ моимъ братомъ чернцемъ Арсениемъ исправленіе вчинити вѣдле ихъ святого то положеніа. А потомъ, светый велебный отче, и в тыи то супостаты речи рачи милостиве углянути и то разсудителне предъ ся взять, яко оный чернець на мя враждебне въ своихъ списехъ, которыи же крѣпко потаемне чотыри рокы выписуя, съ мною обще мешкаючи, яко гнѣздящиись змій, крылъ; чогожъбы не мѣлъ справне крыти, але мнѣ то, яко колвекъ и худому старцу, яже о немъ ознамити, по святыхъ отецъ нашихъ древнихъ мнишескыхъ началниковъ науце и преданію. Которое жь знать его безьочивьство и не одиново почитая обличало, понеже яко мнишествомъ по моему съгрѣшенію отъ моее худости обложенъ, яко колвекъ того за крайнюю злобу, еже къ мнѣ, и не вознаваетъ. Тому вже прѣидоша сего року минулого августа шесть и два надесяте лѣтъ. А болшее мѣлъ бы былъ помятовати на Избавителя нашого ученіе евангельское, емужъ еще мирьскымъ неклюднымъ попомъ будучи не малое время навыче, яже Избавитель учить брата прежде два кроть напомянути собою и съ свидѣтели, и есть ли преслушаетъ, тогда власти ознамити, сиречь вашей святыни. Нижли онъ то все презрѣвъ и свою страсть ненависти и зависти, еже на мя, и съ помочникы своими исполняя, выписалъ перхливе. Ркомо, быхъ я самь отъ себе святое церковное правило нѣкое отложилъ, а иное приложилъ, якожъ и выпись его свидѣтельствуетъ. Тое, по его съплетенію, отложеное.

Первое: У тропари „Крестителю Христовъ, тобѣ бо дана бысть благодать молитися за ны"—отъ себе отложилъ. И я не отъ себе отложилъ, але отписано такъ въ частослове. *Другое:* На октеніи первой утреней прѣдшествію псалмы възгласъ „яко милостивый человеколюбецъ",—отъ себе отложилъ. И того тежъ отъ себе не отложилъ, но описано такъ въ типицехъ и въ частослове. *Третее:* На первомъ часе тропарь: „премудрости наставниче" и Богородиченъ: „Преславную Христову Матерь",—отъ себе отложилъ. И того есми отъ себе не отложилъ, написано такъ въ частослове. *Четвертое:* На девятомъ часе тропарь „посреди двою разбойнику"—отъ

себе отложилъ; и тогомъ отъ себе не отложилъ: такь стоить въ частослове, а тропарь оный написань въ почасіи. *Пятое:* На навечерницахъ всего лѣта два тропари дню и мученикомъ отъ себе отложилъ; и тѣхъ не себе отложилъ: въ частослове такъ стоить и въ перемышьскомъ типику. *Шестое:* Предъ великымъ славословіемь „Слава явльшему свѣтъ“—отъ себе отложилъ. И того не отложилъ отъ себе: такъ стоить въ частослове. *Седмое:* На „сподоби Господи“ „въ день сій научи насъ оправданіемь твоимъ“—отъ себе отложилъ, такожде и по неделямъ на „ангельскій съборъ“ „Благословенъ еси Господи научи насъ“—отъ себе отложилъ. И того тежъ отъ себе не отложилъ есми: написано такь въ частослове и у вь иныхъ многихъ частословехъ по томужъ. *Осмое:* На пасху и въ всю свѣтлую неделю, за стихи „Христосъ воскресе“ по дважди отъ себе отложилъ, такожде и стиси „день, иже сътвори Господь“, отъ себе отложилъ. Не отложилъ отъ себе: такь въ частослове стоить и въ перемышськомь типику. *Девятое:* И въ вѣликий постъ канонъ ахтайчьный по вся дни пѣти и пѣсни Моусеови чести отъ себе отложилъ. И тогомь не отложилъ отъ себе, але такъ стоить въ типицѣхъ и въ частослове. *Десятое:* Тропарь недельный по славословіи „Воскресъ отъ гроба“—отъ себе отложилъ. Не отъ себе отложилъ, але такъ описано въ перемышьскомь типику и въ частослове.

Ино, милостивый святый отче, для Бога и Богородици умилостивитеся и рачте предъ ся взяти, правдиве ли то онъ на мя написалъ. Я, милостивый отче, заступленіемь Богородици и великого Богослова отъ себе жадного комата церковного правила не отложилъ, а ни приложилъ; нижьлимъ справовалъ и теперь справую церковь Божію въ тыхъ коматехь его выпису, водле типика и святогорскаго и иншихъ странъ тамошьнихъ честныхъ манастырей частослова, отколежъ намъ Руси законь святый православный выданъ, и книги святыи правилныи церковныя и вчителныя на нашь словенскій языкь выложеныя вынесены; а болшее по вашее милости благословенію. Частословъ же онъ истый не мною въ манастырь принесенъ, а ни пакь мною отъ кого иного дастать, яко знать оныи супостати мои на мя баютъ; але предокь вашее милости, вчитель и пастырь и ктиторъ нашь достойное памети митрополитъ Іосифъ

Солтанъ на церковь Богородици его надалъ. А панъ Солтанъ благочестивый и мудрый панъ, который же свѣта того немалую часть обышолъ, хотячи положеніе его свѣтское и духовное видѣти, и, по апостолу, лучшее отъ хужьшого раздѣляя и въ себе то яко губа воду взимая. И бы былъ его милость бачилъ въ немъ што несправного и церкви святой негодного, знать бы его зъ оныхъ странъ не вынеслъ.

И тудежъ предокъ вашее милости часу живота своего на таковыя вещи былъ не небачный, але по премногу разсмотрительный, и тотъ исъслѣдовалъ, ли бы былъ въ немъ што строптиваго, ни како бы церкви его святой не надалъ, а наболей той, о которой же болшее попеченіе надъ вси свои иншіи духовныя дѣла, яко ктиторь, имѣлъ.

А такъ, похотѣли ль бы ваша милость того обыскати, тогды бысте не иначей нашли нежъ такъ, якомъ выше и въ томъ то списочку писалъ, то есть о частослове, отколь онъ пришолъ, и о томъ тежъ, ижъ не я самь отъ себе, якомъ вашей милости оклеветанъ, тыи то коматы отложилъ, але описано такь въ частослове и последующая ему нѣкая и въ типицѣхъ.

А што, милостивый отче, еще къ тому онъ намаралъ, будси быхъ также самъ отъ себе нѣкои коматы ку правилу святыя церкви приложилъ, то есть, за повечерницу свѣтлое недѣли трижды чести тропари часовыи, такъ яко трижды и за часы,—то *первое*. Ино и тогомъ не приложилъ отъ себе, але въ типицехъ и въ частослове такъ стоитъ. Въ вся дни святыя четыредесятницы, кромь суботъ и недель, по полунощницахъ тропари „помилуй насъ, Господи, помилуй насъ“, а по нихъ октенью, и потомъ отпустъ—отъ себе приложилъ. И тогомь не приложилъ отъ себе, въ частослове такъ описано. *Третее:* Еже на Пасху и чрезъ всю свѣтлую недѣлю по стихарахъ „пасха священная“ тропарь въскресный по гласу отъ собе чести приложилъ. Ино не приложилмь отъ себе и того, такь въ частослове стоить. *Четвертое:* Въ всю свѣтлую недѣлю на канонѣ въскресномъ по шестой пѣсни, по тропарехъ „Въскресеніе Христово“ и по воскресны „Іисусъ отъ гроба“,—„помилуй мя Боже“ отъ себе пѣти приложилъ. И въ томъ тежъ приложенія моего нѣтъ: въ частослове такъ написано.

А такъ, милостивый отче, и въ томъ приложеніи и въ вышенаписанномь отложеніи великую ми кривду чинить, не яко единообразный братъ, но яко лютый мой съпостать. Моего отъ себе приложеніа или отложеніа ку святому церковному правилу намнѣйшого комата въ тыхъ выше описаныхъ стисехъ, милостию моего Творца, нѣтъ. Все то, якомь и вышей реклъ, штомъ справовалъ въ церкви святой и теперь справую—иншое въ частослове, а иншое въ типицехъ описано. Ваша милость, по единому комату росказавь прослѣдовати, иначеи, уповаю на моего Творца, не найдешь, нежъ такъ, яко вашей милости въ семь моемъ списочку ознаймую.

А што еще, милостивый отче, тотъ же мой супостатъ къ тому на мя приплель на царьскыи праздники о отложеніи „всяческаа", а на Богородицины „за молитвъ Богородица", и на великыхъ святыхъ, то есть, предтечевы, и на апостольскіа, и святительскыя, и мученическіа, и преподобныхъ, имъже полеелиосъ праздновати церковь святая приняла, такъ же „за молитовь" отложеніе. Ино, святый отче, нигдѣ въ типицехъ, а ни въ синаксарехъ, а ни въ минеяхъ, въ ты вышей мененыя праздники, сиречь церковныя и Богородици, и святыхъ великихъ, не стоитъ ни „всяческая", а ни „за молитовь",—одно по пятдесятомъ псалъмѣ стихера. И тутъ моего отложеніа по его съплетенію нѣтъ; у воскресныя же дни не оминено, але описано и „за молитвъ", и стихера,—яко жъ мы Божіею помощію то исполняемъ.

А што онъ написалъ о Марковой мк главе—ино, милостивый отче, если ли быся прилучило великомученика Георгия у свѣтлую неделю, тогды тамъ описано по полиелиосъ пятдесятый псаломъ не чтется, одно для воскресныхъ дней положено пѣти „за молитвъ страстотрьпца", а „помилуй мя Боже" не описано пѣти. Бо нужнаа въ типику вся описана, да и та на нѣкоихъ мѣстьцахъ на разсуждении предстателеве и еклисиярхове положена, а ненужная оставлена и писанію не предана.

А такъ, милостивый отче, у церкви Богоматери нашого нынѣшняго мнишеского житіа нигдѣ нѣтъ милостію Богородици приложеніа, а ни отложеніа по обычаю, кромѣ писаніа. Въ церквахъ же здѣшнихъ мнишескихъ и мирьскыхъ вашее милости предала не

мало есть; похочете ли ваша милость, углянувъ у то, пообыскати, кая суть не по писанію, але по обычаю приложеная и отложеная. Перваго псалма вечерняго на Русии и здѣсе въ Литве кончають по своему обычаю словомъ „благослови душе моя Господа"; а въ церкви обители Богородицины нашого мнишеского жительства кончають по писанію словомъ „солнце позна западъ свой, положилъ еси тму и бысть нощь, яко възвеличишася дѣла твоя, Господи, вся премудростію сътворилъ еси". Псаломъ же вторый вечерный: „Господи възвахъ къ тобѣ", чтутъ здѣсе, и стихеры у вохтаику и въ минеи поють не водле типика, але по своему обычаю. А въ церквахъ Богородицины обители въ насъ на гласъ минейный, яко типикъ повелѣваетъ, поютъ въ начале псалма „Господи възвахъ" два стихи, а прочее псалма на страны стихологисують до стихерь, а стихеры поютъ безъ охтаика, одно въ минеи водле типика. Отпустъ жъ по вся дни туть и вѣздѣ по Руси вечеренный и заутренный сътворяютъ по своему обычаю, а въ насъ по писанію типика и частослова; который же отпусть и я пришолъ въ манастырь, а онъ вже сдѣвается. А къ тому и каженіе, и свѣчь вжиганіе и гашеніе, и у великое било клепаніе, а потомъ у звоны звоненіе, и колива празничныя и мертвыхъ, водле типика, на конци святое литоргеи абіе по за амбонной молитве, всегда сътворяемы; на павечерницахъ же и полунощницахъ помѣнникъ, на западъ обратився, священники чтуть: а то все по обыходу святыя горы и иншихъ тамошнихъ странь честныхъ манастырей еще прежде мене уставлено. Чого жъ туть въ Литве и на Руси, яко колвекъ нѣкая и въ типицахъ написана имуть, а ведже сътворяти техъ не сътворяють; естьлижъ нѣкая исъ тѣхъ и сътворяють, но не (по) писанію, але по своему обычаю. Вначалѣ утрень въ насъ по вся дни святый олтарь и церковь всю и притворы кадять и каноны въ всякіи обьчіи утрени, кромъ празьничныхъ, съ пѣсньми Моѵсеовыми поють, и на девятой пѣсни пакы также, яко и въ начале кадять. А туть кромъ недѣль и свѣстъ не толико на утрени, але и прѣдъ литоргиею мало кадять, а пѣсней пакь Моѵсеовыхъ на утреняхъ ни знають какъ пѣти, и въ типикахъ то описано маючи, отложили. Черезъ все годище въ вси недѣли, и въ церковныя и Богородицины празд-

никы, и предтечевы два, и апостолскіа три, и прочихъ нскоихъ нарочитыхъ святыхъ памяти въ насъ, волею Богородици, въ храмехъ обители ее бдѣніа въдле типика безъ премены бываютъ, и на тыхъ бдѣнияхъ всегда шесть кроть въ всеи церкви, кромъ олтарного, каженіе бываетъ, и пакы, аще нѣкогда полиелиосъ святымъ поються, тогда на утрени четыре кроть въ всей церкви, кромъ олтарного, кадило обносится. Таже въ неделяхъ по „святъ Господь Богъ нашъ“, а по праздникохъ по свѣтилнохъ „всяко дыханіе“ на гласъ стихерь хвалитныхъ поютъ, и „хвалите Господа съ небесъ“ въ начале въ дву стисехъ на тотъ же гласъ поютъ; а прочее псалма на страны стихологисаютъ до стихерь, такъ яко о „всякодыханіи“ въ всихъ главахъ недѣльныхъ и праздничныхъ и Марковыхъ въ типикахъ везде явлено, въ частослове жъ пакы явственное о томъ изображено. А тутъ и на Руси по манастырехъ и въ мирьскыхъ церквахъ то пѣти отложено. Познаютъ того ради, иже нѣціи и не разумѣютъ о томъ „всякодыханіи“, еже на хвалите.

И противу тому отъ своего обычая приложено: въ неделныя дни по славословіи другое евангеліе чести, и царскіа двери въ началехъ вечернь и утрень у праздникы, а часомъ знать и у посполитыя дни, отворяти, ихъ же безвременно никогда же не повелено отвръзати, и еще въ типикахъ крѣпко възбранно не въ время потребы отворяти, и евангелія и апостолы мертвымъ въ всю седмицу коемуждо дню особныи чести—отъ своего обычая приложено. А въ типикахъ и въ евангеліяхъ и въ апостолехъ одно три евангелія, а три апостолы мертвымъ чести описано, яко жъ они у церквахъ обители Богородицины по описанію, а не приложенію чтуться. И въ светый олтарь, въ невходимую по писанію катапетазма, по здѣшнему обычаю, всякому посполитому человѣку входу сѣверными дверми не възбранено. А шестого собору вселеньского въ Цариграде у Труле полатномъ ҃ѯ҃д-е правило, разве елица честныхъ господъ, всякому мирянину крѣпко такова възбраняеть входа; здѣ же часомъ въ олтари людей посполитыхъ и нѣвеигласовъ яко въ купилищномъ дому бываетъ. А въ Богородици пречистое храмехъ у святый олтарь, кромъ царскихъ, по дву двери суть: съверныи и свѣтлыи, и съверными одно священници входятъ, а свѣтлыми братіа и

посполитыи люди, али жъ по потребе нужной. А то все въ дому Богородици устроено по онѣхъ же странь честныхъ манастырей положеніе, а не по здѣшнему обычаю. На литоргіи предъ евангеліемъ туть и на Руси священници молитву „еже Богъ за молитвъ", зъ діакономъ служа, по обычаю половину чтятъ, а въ насъ оную молитву по писанію всю сполна съвръшають. Таже къ поклоненію честнаго креста Христова и цѣлованію святого евангеліа тутъ и на Руси не почину ходятъ, на другъ друга перевая, а въ насъ братіа и миряне ходять, яко типикъ повелеваетъ, по чину и по старчеству.

И пакы здѣ и на Руси нигдѣ нѣтъ притворовъ внутреныхъ по церквамъ мнишескымъ и свѣтскымъ, и съборныхъ правилъ пѣніа всякіа не по типику, але по своему обычаю въ церквахъ сътворяють. А въ насъ, милостію Богородици, въ церквахъ обители ея по изъображенію типика у притворехъ внутренихъ литіи праздничныи великіи и литіи мертвымъ поють, и павечерници малыи, и полунощницы, и часы всего лѣта чтуть, кромъ перваго часа, бо ся тотъ одно чтеть по утрени внутрь церкви. И освященіе водное, сиречь Богоявленское и Маккавейское, и яже нѣкогда по потребе, въ притворе же содѣвають, и понахиды мертвымъ тамъ же поютъ. Толико въ святую четыредесятьницу внутрь церкви великыи павечерници и полунощници и часы поють, таже и въ посты апостольскіа и рожественьскіа, егда въ кой день прилучится алилуіа и поклоны, тогда въ церкви жъ, водле типика и частослова, полунощници иначаи съ почасіемъ чтуть.

Пакы же здѣ и на Руси предъ праздникы Рождества и Богоявленія Спаса Христа часы преименуемыа царскіа съ необычными псалмы и съ параміями, и съ апостолы, и съ евангеліи, и по своему обычаю приложивъ, а не водле типика, поють и чтуть. А въ Богородичне обители, яко типикъ повелеваетъ, оныи часы одно съ пѣніемь стихерь, кои въ минеяхъ выписаны, и съ обычными псалмы у нутрь церкви чтуть. А къ тому въ дому Богородици гробница ку положенію умершихъ по изображенію типика змурована, въ которой же часу потребы, яко типикъ повелевает, и понахиды помершимъ поють. А ку церковнымъ олтаремъ о сѣверную

страну проскумидіи, а о южную страну кадилу и некоимъ священнымъ съсудомъ особныа коморы побудованы, не по издѣшнему чину, но по онѣхъ же странъ честныхъ манастырей церковному управленію. И по бдѣніемь праздникь царьскыхъ и Богородици, и святыхъ избранныхъ, предъ иконостаснымъ праздника святымъ образомъ завжды кандило масленое вжигаемо горить и, по отпусте утрени, онымъ святого кандила масломъ вся братіа и миряне, кои удостоются, отъ священника помазуются. И пѣніе съборное, переменяяся по днемъ на страны клиросовь, клирикы начинаа поють и чтутъ. И въ свѣтлую святыя Пасхи нощи по дву годинахъ отпустивь святую литургію, и пять хлѣбъ благословивь, священници и братіа водле типика, съ церкви не исходя, на своихь мѣстцахь сѣдъ, по укруху умеренномъ хлеба съѣдають и по чаши мерной квасу испивають, и потомъ бдѣніе всю оную свѣтлую нощь въ чтеніи и пѣніи ажь и до солнечнаго усходу сътворяють.

А то все за ласкою Божіею въ обители Богородици съвръшается,—иная, яко типици повелѣша, а другая, яко въ святой горѣ и по иншимъ тамошнихъ странъ честнымъ манастыремъ обьхожденію управишася; а тутъ, по обычаю своему, того и по манастыремъ ни знають, аще и написана нѣкая имуть.

Въ главѣ же пятой типика описано повечериямь „на Господи възвахъ“ на останний стихъ, и на „славу“ і „нинѣ“, и на „стиховну“, сходяся посредъ церкве обоихъ странь клирикомъ пѣти; а тутъ того ни знають и по манастыремъ, но по своему обычаю поють. А въ Богородичне дому то водле типика исполняють.

Въ четвертойнадесяте главе типика повелеваеть отъ Пасхы до пянтикостіа столпь евангеліа Іоаннова толковый на утреняхъ чести, а отъ пянтикостіа до септемврия столпь Матѳеевъ толковый по утренямъ чести, а отъ септемвриа до недели сырныя Метофрасъ Логофетовь и посланіа Павлова и Маргарить Златоустовъ на бдѣніахъ и на утреняхъ чести, а въ святую четыредесятницу шестодневникъ Златоустовъ и лапсаикъ и Ефремъ на утреняхъ чести, а по инымъ правиломъ Лѣствицу и Студита. Ино тутъ не толико по мирьскымъ съборнымъ церквамъ, но и по манастыремь головнымь, по своему обычаю, нѣкоихъ святыхъ книгъ чести ни знають. А въ

Богородичне обители то все, водле типика, въ чтеніи съвръшають. Ни часовь и павечерниць по тутошнему обычаю не токмо въ окрестныхъ, но и въ съборныхъ церквахъ въ все годище водле повинности, яко типикъ повелеваетъ, кромъ четыредесятницы, чести не знають. А и на молебнехъ предъ „Богъ и Господь" великую октенью не водле типика, але по своему обычаю сътворяють. И на святую Пасху крестомъ на отпусте не по писанію, але по своему обычаю, „Христосъ воскресе" глаголя, знаменають. И мяса и хлѣбы у церквахъ посвещають, и внутрь святого олтаря нѣціи и мясо, и сыры, и хлѣбы, и овощіе всякое, и медовину, и оловину вносять, и животная скоть во освященныя храмы нѣкогда пущають. А то крѣпко въ святыхъ правилехъ отречено и запрещено не токмо у святый олтарь таковая, но и въ церковъ никако же не вносити, а ни животныхъ скотинъ упущати; въ святый же олтарь, кроме вина служебного и масла древяннаго и тимияна, инѣхъ не повелено вносити подъ клятвою; а по тутошнему обычаю о томъ не радятъ, а ни того знають, а ни хотять знати. Мню толико подъ вашею милости архиепископіи предѣломъ, а инде у православіи везде таковыхъ отсвеняются. И далей есть ли быхъ еще къ тому странныи и вжасныи и прочіи вси обычаи здѣшнии вашея милости митрополіи предѣла писати мѣлъ, постигло бы мя, по апостолу, пишуща лѣто.

А такь, пречестный отче и преосвященный митрополите, есть ли бы ваша святыни зъ Божіею помощію своего ради спасенія и доброе славы похотѣль, тогды бы ваша велебность, розсудивъ тая розсужденіемь благорозсуднымъ, не иначе и то оклеватаніе, еже на мя, нашоль, нежъ яко процеженіе, по святому евангелію, комаровъ предъ издѣйшими велбуды; понежъ, милостивый отче, якомь вышей ознаймиль, ижемъ пришедъ въ манастырь дисейшого моего жилища такь тому вже двадесятъ и шесть годовь о семъ прошломъ святемъ празднице Богоявленіи Христова прешло, нашолъ въ соборномь правиле церкви святое отпусть, и каженіе, и свѣчь вжиганіе и гашеніе, и клепаніе, и звоненіе, и коливъ чиненіе, и помѣнника чтеніе, водле обыходу святыя горы и тамошнихъ странь честныхъ манастырей. Того ради есмы и прочее събор-

ное правило святое церкви не самъ отъ себе, а ни отъ своего разума, яко на мя супостати мои набаяли, але водле типиковь и частослова, а болшее по вашее милости благословенію установилъ,— тая вся, яжъ суть вышей описано. А то того ради, абы съборное правило святое церкви было не пестро, але однолично, водле оныхъ странь законного въ мнишескыхъ соборехъ положеніе и утвержденія, не отъ Литвы, а ни отъ Москвы, но оттоль, отколь намъ крещеніе процвете и вѣра, яже въ Отца и Сына и святого Духа, израсте, и благочестіе насадися, и святыя книгы на нашь словеньскый языкъ изъ грѣческого и еллинскаго выложенія изыйдоша, и еще бы и теперъ исходили, ихъ же не имамы, естль бы о нихъ попеченіе было.

А моему, милостивый отче, перьхливому супостату пригоже бы евангельскыи собе прежде бервно изъ ока изтрѣбити и свой струпь безьочивый, еже къ Богу, въ многыя лѣта по сластолюбію, и славолюбію, и презорьству прежде сътворенный и нынѣ еще въ безстрашіи премногимъ сътворяемый, пластырь смиренія и покаянія и слезь врачеваніемъ прилагая, исцѣлити,—тоже быся ему годило ко изятію сука изъ моего ока дерзнути. Понеже правила апостольского осмьдесятъ осьмого толкованіе глаголеть о таковомъ сице: „Епископь, или презвитерь, или дияконь, извръжень бывъ отъ своего сана по правдѣ и винѣ о явленыхъ прегрѣшеніихъ, и по звръженіи божественныя службы прикоснется, рекше службы причнеть пакы,—таковый, яко съгнилъ удъ, отъ инъ удъ, да отсечется отъ смкви“.

Есть ли бы ваша святыни жалованье хотѣлъ вчинить, и водле тѣхъ правилъ святыхъ апостолъ и богоносныхъ отець, якомь въ начале рекъ, мнѣ съ нимъ управу сътворити, тогды быхъ чаялъ, водле Божіа правды и онѣхъ святыхъ положенія, пята его, еже на мя въ высоту въздвиженная, долу снизитися мѣла. А што ся дотычетъ, милостивый владыко, о евангелія, якожъ о нихъ мои супостати накорпали были у своемъ клеветномъ списку въ своихъ коматехъ, то ето ихъ клеветы на мое лице приложеніе, будси быхъ я ихъ показиль переглаживая и прилагая къ нимъ на свой розумъ; а потомъ яко предъ вашею милостію очивисто на мя свой ядъ из-

ливали,—тогды мню, ижь то добрѣе памятно вашей милости и тымъ всимъ честнымъ парсунамъ, кои на оный часъ при вашей милости были, што они тую свою клевету на мя, яко устне покутомъ изліяную такь и выписанную ими, зася у свои пудыбуйды възвратили. А такъ въ томъ не имамъ повинности, не токмо имъ моимь супостатомъ, але и саму вашеи милости, моему владице и пастырю, въ чомъ справятися; яко колвекь и въ листе своемъ прежнемъ неблагословеномь ваша милость ознамилъ ми, приказуючи справу, нижли мню въ вpopованіи всегдашномъ о святыхъ, и святыхъ, святыхъ евангеліахь, взложенныхъ церквамъ обители Богородици пречистое и великого Богослова, по вере и любови ку дому Богоматери оного благочестивого христолюбца Григорія Жабу, ижъ они предстоятельстомъ его ко Богу взыщутся въ коротко́мъ часе оттомщеніемъ на тыхъ то истыхъ злоязычныхъ клеветарехь, кторыи же не обрѣть, въдле своего скаредого и неистоваго нрава, на мя ямы подобныя умыслу ихъ неустыделися, и церьквамъ святымъ възложеному коснутися, и страха Божіа забывъ на тыхъ то святыхъ Евангеліяхъ пали, изривая о мнѣ въ нихъ яму потаемнымъ своего безьочивьства злодѣйствомъ, въ кою жъ милостію Богородици, яже о мнѣ невинномъ, измененіемъ своее клеветы сами впали; понеже не обдиливь Богъ презирати яко своя отъ своихъ ему ото всердіа приносимая, такъ и человѣческыхъ напастей въ лжу и клевету наносимыхъ.

Форма церковнаго отлученія, составленная южно-русскими іерархами въ 1544 г.

Отлученіе отъ церкви на всякого человѣка, на мала и на велика, на епископа и архимандрита, священника и диякона, и на всякого причетника церковного, и на простолюдина, ижъ въ нашемъ гречестемъ законе не по правиломъ, ни по заповедемъ святыхъ отецъ живущаго. Сие отлученіе пребываеть на немъ дондеже исправится отъ пръваго своего злочиньства и обычая злаго, и пріидетъ со усердіемь къ пастырю и прослезится о преже бывшемъ его паденіи, и тако за то пріиметъ опитемью, водлугъ его съгрешеніа, и тако да пребываеть въ первомъ своемъ чину.

Благовѣрныи князи и панове и вси православніи христіане. Буди вамъ вѣдомо: повелѣніемъ государя нашего архиепископа (имя рекъ), митрополита киевского и галицкого и всея Руси, отлучень отъ церкви и отъ всихъ православныхъ христіань (имя рекъ) за его вступы и обиды церковніи и не послушеньства въ дѣлехъ духовныхъ, и теперь въ томъ пребываеть, яко звѣрь зияяй, неистовствуя противу церкви Божіи и недбая о своемъ спасеніи. Такового непослушника мы вси съборне имеемъ отлучена и отреченна церькви Божіи и отъ всихъ васъ православныхъ. И на што бы таковый теперь тутъ въ церкви Божіи не былъ, а если будеть, вышлите его вонъ ваша милость, або мнѣ явите, ино я его вышлю вонь,—зань же предъ таковымъ отлученымь не годится божественное службы свершати, и тѣла и крови Христовы подносити. Вашей милости буди вѣдомо: хто съ отлученнымъ и неблагословен-

нымъ человѣкомъ естъ, и пьетъ, и бесядуетъ, вѣдая, або молится съ нимъ посполу, — по правиломъ святыхъ отецъ тотъ самъ себе отлучаеть отъ церкви Божіи и отъ благословеніа митрополего. Ваша милость слышьте и вѣдайте, и опасно блюдитеся и стережитеся того, ажъ бы есте заповеди Божіа не преступили и въ отлученіе не впали. У правилехъ пишетъ: пятого събора святыхъ отецъ р҃ѯе было ихъ на соборе и, обыскавши, съборне положили на добрыхъ благословеніе, а на лихихъ, на непослушныхъ, на обидящихъ церкви Божіи, клятву. Хто будетъ церкви Божіи обидити и священныя ихъ власти, то есть дѣла духовніи и справы и суды, или отнимати села и винограды, или привлачити силою епископа и попа или дьякона и всякого причетника церковнаго, или отнимати отъ манастырей, што даное къ церкви, — таковіи да будутъ прокляти въ сій вѣкь и въ будущій. А есть ли бы такии о томъ не дбали, забывше вышній страхъ Божій, въ таковомъ безстудіи были,—повелѣли святіи отци таковыхъ самихъ огнемъ съжещи, а домы ихъ святымъ Божіимъ церквамъ дати. У Цариграде, у церкви святое Софѣи, събора светыхъ отецъ заповеди, ижъ седьмый вселенскій съборъ утвердили: хто бы коли (отъ) мирскихъ властителей преобидилъ божественная церковная повеленія и посмеялся церковнымъ уставомъ, и дерьзнетъ епископа бити или насиловати, или попа, или діакона, и всякого причетника церковнаго, или въ темници всадитъ, зложивши на него какую вину, або какь безъ вины,—да будетъ проклятъ, да будетъ проклятъ, да будетъ проклятъ. А въ нашей Руси, какъ приняли святое крещеніе, вжо тому есть пятсотъ к҃ и ѕ҃ лѣтъ, царь великій Володимиръ и по немъ сынъ его Ярославъ такъ же уставу положили съборной церкви съблюдати и судити неразрушимо никимъ и о всемь священническомь чину уставили и утвердили, какъ же светіи отци на съборехъ положили и всимъ намъ повелели держати, и клятвами страшными утвердили и записали, и аще кто измѣнить сіа, тотъ вѣчной клятве осуженъ будетъ. То вже не одно въ греческой земли святыми отци събора уставлено и утвержено, але въ нашей руской земли нашимъ православнымъ царемь Владимеромъ, нареченномъ въ святомь крещеніи Василіемь, и его сыньми, и пречестнейшими архиепископи и епи-

скопы, предки нашими, и тежъ иншого православнаго христіяньства родителей, прадедъ и пращорь нашихъ, тая устава церковная и моцъ святительская ухвалена и принята и утвержена святымъ писаніемъ вечне на вѣкы, чемужъ мы нынѣ того не держимь и тымъ своимъ непослушеньствомь сами на себе клятву наносимь.—Писанъ подъ леты Божья нарожепья ҂аф҃мд, индикта к҃.

Неизданныя сочиненія и посланія Іоанна Вишенскаго, начала XVII стол.

1) Обличеніе діявола миродержца и прелестныхъ ловъ его вѣка сего, скоро погибающихъ, отъ совлекшагося съ хитро уплетенныхъ сѣтей его голяка и странника, ко другому будущему вѣку грядущему, учиненное.

И поятъ его діяволъ на гору высоку зѣло, и показа ему вся царствія мира и славу ихъ. И глагола ему: сія вся тебѣ дамъ, аще падъ поклонишимися. Тогда глагола ему Іисусъ: иди за мною сатано, писано бо есть: Господу Богу твоему поклонишися и тому единому послужиши. (Евангеліе отъ Матѳея, глава д҃).

Тутъ тогда, коли ся звитяжство надъ прелестію твоею, сыну геенскій, отъ Христа Избавителя стало и смертію конечно царство твое лукавое мира сего обнаженно и показанно, черезъ вѣру и крещеніе во имя Отца и Сына и святого Духа, всему свѣту есть,— вопрошю тя: якъ будешь тое гнѣздо миролюбія во вѣрныхъ и крещенныхъ видѣти и основанія невѣрія языческого фундовати?

Отповѣдь миродержца прелестника діявола.

Сталося звитяжство отъ Христа надъ царствомъ моимъ,—признаваю; да отъ облеченныхъ во имя его зовомыхъ христіанъ мало, и то еще отъ свѣжее памяти по вознесеніи его на небеса часть нѣкая, тою теплотою вѣры раждеженная, нѣгдѣ—нѣгдѣ отъ рода христіянского на звитяжства моего обралося. А нынѣшнего вѣку

въ клюбу невѣрія перваго зовемое христіянство впало, и единымъ способомъ съ поганы некрещеными миръ любятъ, и царства и роскоши его насытитися желаютъ, и еще болше нежели погане похоти тѣлесныя своеволного и нечистого житія своимъ злымъ житіемъ исполняютъ. А что вопрошаешъ, якобы по Христовѣ звитяжствѣ миролюбіемъ во христіянство турбоватися есми имѣлъ, о то и пытати не потреба: таковою жъ хитростію, прелестію, мечтаніемъ, и усоложеніемъ блеску и красоты свѣта того, якоже прежде пришествія Христова, ибо Христосъ образъ только побѣждати хотящимъ мира далъ, показалъ, научилъ, и самъ собою изобразилъ, прелести же (не уничтожилъ); а то для того учинилъ, абы самовластіе человѣческое въ томъ искусѣ, борбѣ и пробѣ вѣка того настоящаго досвѣдчалося, очищало, и на животъ вѣчный исполѣровало. Да вижу мало ихъ собирается и знаходитъ на тотъ тѣсный гостинецъ хотящихъ и любящихъ ходити. Всѣ пали и поклонилися славѣ царства, красотѣ и любве вѣка того настоящаго, многовладомого. Отъ началныхъ и до послѣднихъ, отъ духовно зовомыхъ и до простыхъ, отъ властей и до подручныхъ, всѣ полюбили тотъ мечтъ, блискъ, и пестроты красоты царства моего мирского, которую есми Христови на горѣ обнажилъ и показалъ, и всѣ нынѣшнего вѣка до того моего царства разумъ, мысль сердечную, и всю крѣпость тѣлесную привязали, прилѣпили и присвоили суть такъ крѣпко, ижъ ихъ толко смерть, отъ Бога послана, отъ любве моего царства разлучити можетъ, а другое ничтоже. Молвлю и показую, что и при Христѣ молвилъ и показовалъ: кто чего ищетъ у мене миродержца, — аще падъ поклонишися вся тебе дамъ.

Чтожъ ми дашъ, діяволе; именуй, да знаю напередъ?

Дамъ милости нынѣшнего вѣка, славу, роскошь и богатство. Если хочешъ преложонымъ, духовно зовомымъ,—отъ мене ищи и мнѣ угоди, а Бога занѣдбай, ибо отъ того нелѣдаако таковыи достоинства дарованы бываютъ, а я скоро тебе дамъ. Если хощешъ бискупомъ быти,—падъ поклонимися, я тебе дамъ; если хощешъ арцибискупомъ быти,—падъ поклонимися, я тебе дамъ; если хощешъ

кардиналомъ быти,—падъ поклонимися, я тебе дамъ; если хощешъ папежемъ быти,—падъ поклонимися, я тебе дамъ. И другимъ множайшимъ преложенствомъ, пробоществомъ, во приходѣхъ и наданіихъ не такъ гойныхъ и богатыхъ, прагнучіи, падши поклонитемися, я вамъ дамъ. И до васъ, мирской власти и титулу земного моего царства прагнучимъ, тожъ молвлю: аще падше поклонитемися, я вамъ вся, сія прагненная вами, подамъ. И если хощеши воинскимъ подкоморымъ, или судіею быти,—падъ поклонимися, я тебе дамъ; и если хощеши старостою быти,—падъ поклонимися, я тебе дамъ; и если хощешъ воеводою быти,—падъ поклонимися, я тебе дамъ; и если хощешъ гетманомъ и канцлеромъ быти,—обѣщайся мнѣ на оферу во геену вѣчную, я тебе и кролевство дамъ. Другимъ всѣмъ меншимъ дигнитаромъ и преложенствомъ тое жъ молвлю: аще падши поклонитемись, и чего попрагнете отъ земныхъ и дочесныхъ, я вамъ дамъ. Также и до васъ простыхъ и неславныхъ въ моемъ царствіи молвлю: аще падши поклонитемися, знайдую по вашей мѣрѣ и простотѣ чемъ васъ обогачю и въ прелесть моего вѣка уплутаю. Если хочешъ идолопоклонникомъ, сребролюбцемъ и лихоимцемъ быти,—я тебе мытникомъ, купцемъ и корчмаремъ учиню, тамъ твою волю и прагненіе забавлятися, доколѣ здохнешъ, привяжу, и крѣпко до самого исхода, не мыслячися съ помысломъ отъ лихоимства отодрати, прикову. Если хочешъ хитрецемъ, мастеромъ, ремесникомъ рукодѣлнымъ быти и другихъ вымысловъ превозыйти, чемъ бы еси и отъ сусѣдъ прославитися и деньги собрати моглъ,—падъ поклонимися, я тебе упремудрю, научю, наставлю, и въ досконалость твоего прагненія мысль твою приведу. И если хочешъ похоти тѣлесныя насытитися и господаремъ дому, древа и земли шмата назватися,—падъ поклонимися, я твою волю исполню, я тебе жену приведу, избу дамъ, землю дарую, то ярмо на твою шею навѣшу, и твою мысль въ бѣдѣ, неволи, скорби, мятежи, попеченіи, фрасунку и вставичномъ промыслѣ погребу; я тебе стража, слугу, неволника и вязня женѣ учиню; я тебе всю мысль у женины похоти студные привяжу. Только поищи, попрагни и мнѣ поклонися, вся сія азъ тебе дамъ.

Отвѣтъ странника, отъ лица всѣхъ прелщенныхъ, діяволу.

Вѣмъ, діяволе, яко ты все то реченное дашъ, если тебе поклонюся. Да пойду искати и въ зерцалѣ ученія Христова глядѣти: тая твоя данина на пожитокъ ли, или на погибель вѣчную будетъ; на славу ли, или бесчестіе вѣчное, превратитъ; на долго ли, или на малый часъ въ рукахъ попѣстуется, а потомъ зъ дароносцемъ посполу знагла погибаетъ и исчезаетъ?

Дашъ ми, діяволе, быти папежемъ, кардиналомъ, арцибискупомъ, бискупомъ и другимъ нѣкоторымъ духовного стану знаменоносцемъ. Да чтожъ за пожитокъ съ того дарованія, коли отъ тебе, діявола, за гордость съ небесе на долъ сверженного, то достоинство пріиму, а не отъ небеснаго Бога, который велми заслуженымъ и отъ Духа Святаго посвященнымъ, таковыи преложенства стану духовного даровати звыклъ, а не тѣмъ, которые, яко пси встеклые бѣгаютъ и ищутъ, да станъ духовный или имѣнія оного гонятъ и поймаютъ? Чтожъ за пожитокъ съ того дару, коли я самъ и отъ тебе, діявола, того прагнулъ и поискалъ, а не Богъ небесный мене на то достоинство позвалъ и избралъ? Чтожъ за пожитокъ съ того достоинства духовного, коли я горшей поганца злое и нечистое житіе прохожу и въ калѣ чревнѣй похоти и сластолюбія валяюся? Чтожъ за пожитокъ и съ того священства, коли я и имени святости не знаю и со иновѣрцы равномудростію, образомъ и житіемъ знахожу? Чтожъ за пожитокъ съ тое власти пастырское, коли я рабъ, неволникъ и вязень вѣчный грѣху есмь, за который въ геену вѣчную отыду? Чтожъ за пожитокъ той дочасной славы, коли я вѣчне посромощенъ буду? Чтожъ за пожитокъ съ той малой роскоши, коли я вѣчнѣ во огни печися и смажитися буду? Чтожъ за пожитокъ съ тыхъ селъ, имѣній и богатства великого, коли я нагъ и голъ безъ всего того въ пеклѣ сидѣти буду? — Прето вѣдай о томъ, діяволе, ижъ я поповского преложенства и стану, отъ вышшего и до послѣднего стопня, отъ тебѣ дарованного, не прагну и тебе поклонитися не хочю: Господу Богу единому поклонюся и тому единому помолюся и послужу. Иди за мною сатано! — Дашъ ми, діяволе, быти kролемъ, канцлеремъ, гетманомъ, воеводою,

старостою, кашталяномъ и другимъ нѣкоторымъ дикнитаромъ и преложеннымъ власти мирской твоего діявольского царства. Чтожъ за пожитокъ съ того твоего дарованія поганского началства, коли я христіянство трачю и живота вѣчного отпаду? Чтожъ за пожитокъ съ того твоего титулу, коли я царства небесного титулу погублю? Чтожъ за пожитокъ съ того королевства, канцлерства, или воеводства, коли я сыновство Божіе, безсмертный титулъ, трачю? Чтожъ за пожитокъ съ твоей маловременной славѣ чи титулку, гнилыхъ и суетныхъ устъ хваленія, коли я отъ Божіей вѣчной славы отверженъ буду, титулъ помазанства Божіего погублю и похвалы ангельскихъ устъ отпаду? Теды, діяволе, таковой власти и титулу отъ тебе не ищу, тебе поклонитися не хочю: Господу Богу единому поклонюся и тому самому послужу. Иди за мною сатано!—Дашъ ми, діяволе, купцемъ и лихоимцемъ, мытникомъ и карчмаремъ быти, да тѣмъ лихоимствомъ и упражненіемъ разумъ свой погублю и ослѣплю. Чтожъ за пожитокъ съ того дару твоего, коли свѣта, истинны, науки, слова Божіего видѣти не могу, и вкусити сладости его не сподоблюся? Прето да знаешъ, діяволе, яко отъ тебе того идолопоклонного титулу и забавы житія моего въ немъ не потребую, тебѣ не поклонюся: Господу Богу единому послужу. Иди за мною, сатано!—Дашъ ми, діяволе, ремесникомъ хитрымъ и славнымъ быти, да межи сосѣдъ славнѣйшимъ, годнѣйшимъ и честнѣйшимъ буду, деньги соберу, фолварки покуплю, домокъ приоздоблю. Чтожъ за пожитокъ съ того твоего дарохитрства, коли простоты Іисусовы навыкнути не могу? Чтожъ за пожитокъ и зъ славы и чести сусѣдской, коли въ лику пророкъ, патріархъ, апостолъ, мученикъ и добрѣ угодившихъ славитися не буду? Чтожъ за пожитокъ со многихъ фолварковъ и оздобного дому, коли красныхъ дворовъ горнего Іерусалима не узрю и ни во единомъ кутику тому посѣдетися не сподоблю? Прето я отъ тебе, діяволе, тоей мастерѣи, и славы, и чести не требую, денегъ собирати, фолварки и домки куповати не хочю и тебе не поклонюся: Господу Богу единому поклонюся, и тому самому послужу. Иди за мною, сатано!—Дашъ ми, діяволе, убогому и неславному человѣку утѣху и похоть тѣлесную, жену дашъ ми, домовъ и землицу, смутокъ и

бѣду, да свой разумъ въ той забавѣ и фрасунку и старанія домового, земленого и женского погребу. Чтожъ за пожитокъ той утѣхи и похоти тѣлесныя, коли Утѣшителя Духа витати въ своемъ гмаху сердечномъ николи не сподоблюся? Чтожъ за пожитокъ съ той жены, коли жениха Христа во своей ложницы сердечной, пришедши успокоитися и осночинути, видѣти не могу? Чтожъ за пожитокъ съ того домку, коли въ палацу небесного мѣста Іерусалима сидѣти не буду? Чтожъ за пожитокъ съ той малой землицы и грунтику, коли сторичное заплаты, реченное Христомъ, во царствіи небесномъ за оставленіе сихъ не пріиму, и живота вѣчнаго наслѣдникомъ и дѣдичемъ быти не могу?—Презъ то да знаешъ, діяволе, яко я отъ тебе жены, дому и земли дочасное не прагну, тебе поклонитися не хочю: Господу Богу, во Троицы славимому, поклонюся, и тому единому послужу, и нынѣ и все время житія моего и во вѣки вѣкомъ, аминь. Иди за мною, сатано, исчезни и пропади самъ съ царствомъ своимъ прелестнымъ. Пріидите поклонимся Христу Спасителю нашему.

2) Посланіе ко львовскому братству и прочимъ православнымъ южно-руссамъ.

Христолюбивому братству львовскому и прочіимъ братіямъ единомудреннымъ и единоплеменнымъ, купноже и всѣмъ православнымъ христіяномъ Малое Руссіи въ санѣхъ и достоинствахъ различно преимущимъ, богатымъ и убогимъ, княземъ, и паномъ, и простымъ, духовнымъ и свѣцкимъ, и еликимъ до зрака очесъ сіе писаніе приникнитъ: Іоаннъ русинъ Вышенскій, скитствуяй въ святѣй горѣ, отъ Христа Спаса спасенія алчетъ и вседушно молитъ.

Занеже устремищася отъ святыя Аѳонскія горы монастыря Ксенова братія ити въ предѣлы жительства вашего христолюбія, не здаломися задремати недбалствомъ, во еже не посѣтити васъ словомъ начертателнымъ въ хартіи, которыхъ едино якъ съ памяти выгнати (за твердость изліанія духа любовного) не могу, такъ тѣжъ

и спасенія зо всѣми ему свойственными добрами, по заповѣди Спаса Христа, (якъ и себѣ самому) зычю.— Что-жъ будетъ скутокъ, альбо ли существо всего оглавленія сего начертанія къ вашей любви? Мало пождавъ, молю потерпѣти и извѣститися о всемъ; то есть корень и глава нашего спасенія есть Христосъ Богъ, прежде вѣкъ отъ Отца рожденное Слово, въ послѣдняя же лѣта насъ ради отъ пречистыя Дѣвы Марія вочеловѣчьшееся, по богословущихъ ширѣй богоносныхъ отецъ о плотскомъ Его смотреніи, Имже озарена и явлена бысть въ троичное треипостасное Божество, Отца и Сына и Святаго Духа, православная вѣра, которою (чисто исповѣднымъ славословленіемъ) спасемся и жизнь вѣчную (добрыхъ учинковъ заповѣди дѣльно здѣ прошедши) получити чаемъ. Прето въ семъ мечтаніи разумовъ розмаитыхъ (прелестію плевелосѣятелемъ діяволомъ умноженыхъ) съ памяти выпудивши и добрѣ мысль слезами выполеровавши,—молю и напоминаю любовь вашу, дайте место и фундаментъ въ разумѣ вашемъ православной вѣрѣ, и никакоже ни единымъ кознѣмъ и хитростѣмъ словесного баснословія, отъ духопрелѣстного источника отригающимъ—самомнимого разума, вѣруйтѣ. Искусъ бо и досвѣдченія сему запѣвно сами въ себѣ благодатію Христовою стяжахомъ, яко ни единою вѣрою, кромѣ нашего православія изображенною, спастися не можемъ и не спасемъ; по готову тогда (аще бы наималѣй отъ православного исповѣданія укрочимъ) Бога, троично славимаго, не только не прославимъ, але и въ конецъ похулимъ, запѣвно вѣдайтѣ. Прето и пораду сердечно зычливую даю вамъ: будьте (передъ мнящимися мудрыми неправославными) аще и дурны, просты, нехитры, неумудренны внѣшнимъ наказаніемъ, яко да буйство проповѣди апостольское почіетъ на васъ, о немъ же глаголетъ Божественный Павелъ: „аще кто хочетъ быти премудръ, да будетъ буй, яко да будетъ премудръ: премудрость бо міра сего буйство есть передъ Богомъ“. Которое аще стяжете буйство тайно разумное, тое вамъ въ исповѣданіи православномъ знайтися даруетъ; и не саромѣйтеся отъ міродержца умудренымъ сія досады терпѣти, молю васъ, то есть, яко Русь проста, глупа и ненаказанна,—только въ вѣрѣ православной да ся знаходите. Не скорбите о сей досадѣ и укоризнѣ нимало.

занеже постигнетъ на васъ радостно пѣснивая (противъ самохвальнымъ еретикомъ, мнящимся быти мудрыми) Григорія Богослова отвѣтная утѣха. Которые тымъ же хитроречьствомъ, славою, могутьствомъ, расширеньемъ рода и монаховъ, красно утвореныхъ (въ всѣмъ томъ православнымъ превышаючи) хвалилися,—къ нимъ-же отвѣща: „мудры есте, признаваемъ вамъ, але лживо; мы же имамы слово чисто и истинну неподозреную". Паки къ нимъ: „славни есте,—есть такъ, але на земли; мы же зримъ свѣтло въ славу треипостнаго Божества. Можни есте, але въ землю и персть; мы же вмѣщаемъ Божество всесовершенное и богатѣйшее. Много васъ, але тѣлесное персти видимъ; мы же есмо сосудъ избранный, языкъ святый. *И не бойся малое мое стадо, яко Отецъ мой небесный изволилъ вамъ дати царство небесное; и идѣже будете собраны два, или тріе въ имя мое, ту обрящуся посредѣ имъ.* Высокіе домы и трекровны палаты съ гору себѣ збудовали есте, и насъ сими превышаетѣ; разумѣемо, але отъ нашея вѣры ничтоже выше, которою мы чисто мысленымъ славословленемъ (небе небесъ) къ Христу преходимъ и у престола славы святыя Троица, ногамъ Христовымъ касающеся, кланяемся. Которому да воздастся отъ насъ недостойныхъ достойная честь, съ Отцемъ и Святымъ Духомъ, нынѣ и присно, и въ вѣки, аминь".

Сими стихами мы православніи тѣшимося, яко есмо на камени, а не на песцѣ самохвальныхъ видимыхъ похвалъ основани; и наша есть правда, наша истинная вѣра, наша же и по вѣрѣ жизнь вѣчная будетъ, которую да сподобитеся получити отъ Христа Бога желаю. Аминь.

Писася сіе писаніе въ святой Афонстѣй горѣ, монастыри Зуграфѣ.

3) Посланіе къ старицѣ Домникіи.

Честной и благоговѣйной старицы Домникіи Іоаннъ странникъ о Господѣ радоватися желаетъ и спасенія прагнетъ.

Пишетъ до мене панъ Юрій, яко отъ діявола пострадахъ, занс до Упева отъидохъ, вину же глаголетъ народную ползу, въ лучшемъ

отъ добрыхъ предразсуждающе; таже Христа приводитъ, яко милосердовалъ о народѣ и яко изводилъ его въ пустыню не ради пустынолюбія, но ради мучительныя и завистныя власти, да свободнѣ сѣмя слова о животѣ вѣчномъ посѣетъ. Нынѣ же во градѣ, глаголетъ, проповѣдь не возбраняется, которую не отбѣгати, але множити потреба... и прочая. Показующе образъ и насъ влечетъ въ подобіе, и если глаголу не послѣдуемъ, многа зла о насъ человѣцы вознепщуютъ, поносятъ, оклевещутъ и въ соблазнъ отчаятелный впадутъ; и яко пустыня единому ходатайствуетъ спасеніе, проповѣдь же многимъ. До здѣ оглавленіе сихъ словесъ, и прочая.

На сія глаголы *), аще бы ми и отвѣщевати непотреба ни мало, свою совѣсть вѣдуще, да не приразимся Богу, а не человѣкомъ угодимъ; обаче понеже другολюбнѣ глаголетъ, другολюбнѣ и отвѣщаю, не любопреніемъ словесъ красящеся, но истину поискавъ и на среду принесъ въ явленіе невѣдущимъ разумѣти симъ творящее. И первое убо чюдуюся сему, яко панъ Юрко, ведяще естество человѣческое немощно суще, страстно, грѣшно и всѣми узами аерныхъ духовъ злобы звязано,—безъ испытанія, искуса, наказанія, очищенія, просвѣщенія и совершенія, по Діонисію Ареопагиту, не въ чину недужнымъ, але заразъ въ здравыхъ, очищеныхъ, просвѣщенныхъ, человѣка творитъ и разумѣетъ. Ихже другій ни въ снѣ искусомъ проити не помѣчтавъ, сего панъ Юрко на мѣсцы Христовѣ прежде исцѣленія страсти садитъ и Христову честь отдаетъ, глаголющи: Христосъ тако чинилъ, и ты тако твори; и въ то страстныхъ принуждаетъ и привлачитъ, дабы лживую славу носили и не отъ Бога дѣло начинали, але человѣческому угодію (пекущіеся о освобожденю грѣха) догождали. Въ томъ панъ Юрко сопротивляется слѣдови законному святыхъ отецъ, и есть то великая ересь. Которые яко сами на дѣла, Духа святаго властію отправующіеся, не наскаковали, такъ и по себѣ будучимъ степенѣ до того благодатного дару починили и границу закопали; то есть, якимъ способомъ имѣетъ боголюбецъ предспѣти до истинного разума и которыми образы, дѣлы, труды и подвиги; и которые зна-

*) На поляхъ рукописи написано: *Зри и читай внимательно.*

менія послѣдовати имѣютъ въ совлеченіе вѣтхаго человѣка приходящому, изобразили; и гдѣ есть конецъ, то есть, достигшему въ предѣлахъ бестрастія, ознаймили. Таже, достигши оного безстрастного пристанища, ожидати повеленія отъ Бога на дѣло службы его, а не самому безъ помощи Божія выскаковати на герцъ, остерегли; бо если бы хто что начинати хотѣлъ, альбо и начиналъ, а безъ Бога,—глаголятъ святыи: таковый не только ничтожъ не успѣетъ, але еще въ прелесть и ересь самозаконную впадетъ.—Видиши ли, госпоже Домникіе, якъ панъ Юрко не вѣстъ нашего слѣда, почину и степени къ Богу приводящего, але заразъ на верховный (степень) Христовъ вскочилъ и въ гордость мнѣнія (ползовати другихъ, себѣ не ополировавшимъ и страстей мирскихъ не совлекшимъ повелѣвая), впалъ. Присмотрися, госпоже, что пользуютъ ихъ чернилом хитрости (а не Духа Святаго словесы) вспитанные школые казнодѣи, которые, зъ латинской ереси себѣ способъ ухвативши, заразъ школы баютъ, проповѣдуютъ и учатъ, а полѣровного и безстрастного житія не хочютъ, и тотъ слѣдъ, изображенный святыми (по отправѣ шкодное науки), отвергли. Первое, церковному послѣдованію, въ словословію, благодаренію и молитвѣ не потребны суть, ни бо умѣютъ у церкви ни читаты, а ни пѣти; только яко и простѣйшіе безъ помощи церковной нуждѣ богохваленія строятъ. Съ которого цвиченя и заживаня способомъ тымъ хитростнымъ латинскихъ наукъ не вижу въ куси ни попа, ни діякона, а ни прочаго священнического чина служителя; только если тые байки литорскіе знаютъ, то тѣжъ къ баснямъ доскона́лшимъ родителемъ сихъ, то есть до латини паки возвращаются и отходятъ: свойственное къ своему духу влечется и прилепляетъ. Але бымъ я радилъ нашимъ фундаторомъ благочестія во Львовѣ: въ первыхъ, церковного послѣдованія, славословія и благочестія узаконити дѣтемъ научити; таже утвердивши сумненія вѣры благочестивыми догматы, тогда внѣшнихъ хитростей для вѣдомости касатися не возбраняти. Не бо азъ хулю грамотичное ученіе и ключь къ познанію складовъ и речей, якоже нѣцыи мнятъ и подобно глаголютъ: занеже самъ не учился, того ради и намъ завидитъ и возбраняетъ. Сей же гласъ, мню, въ первыхъ панъ Виталій, казнодѣя волынскій,

отрыгалъ. Но азъ о семъ ничтоже печалую, ниже о поносѣ и и униженіи брегу, ниже о ложи, завистнымъ именемъ налагаемой, смущаюся; само бо существо тѣсного пути слѣда, ведущаго въ животъ вѣчный, да извѣститъ когождо. Не бо о сромотѣ учащихъся азъ глаголю: да не отпадутъ благочестія утверждаю; еже пострадаша мнози, извѣстно вѣстѣ. Что бо быхъ завидети мѣлъ духовъ злобныхъ поднебесныхъ, аеровъ воздушныхъ ученію, въ погибель влекущихъ,—евангельскій разумъ Христовъ въ помыслѣ вѣры вдрузивши и тѣснымъ путемъ, вѣдущимъ въ животъ вѣчный, пошедши: сіе знаменіе, яко лгутъ отъ зависти. Мнѣ бо довляетъ простый и нехитрый Христосъ, въ немже вся сокровища премудрости и разума. То подобно и на святого Павла апостола нанесутъ хулу клеветницы, яко отъ зависти Павелъ остерегаетъ Колосяны, да угоньзнутъ отъ тое поганское латинское науки, которые ся нынѣ въ тую сѣть духовъ злобныхъ подънебесныхъ ученіе умотали, евангеліе повергли. Апостолъ Павелъ къ Колосяномъ, тыми словы глаголетъ: „братіе, блюдитеся, да никтоже васъ будетъ прелщая хитростію и тщетною лестію, по преданію человѣческому, по стихіямъ міра сего, а не по Христѣ Іисусѣ: яко въ томъ живетъ всякое исполненіе Божества тѣлеснѣ“. Не бо мню, яко отъ завидѣнія наукъ Павелъ сіе рече, но да не увязнутъ въ прелесть, отъ Христовы любве остерегаетъ. Тако подобно да мниши и о мнѣ,—о пристрозѣ, яже глаголалъ; и не вѣдомость хулю художества, але хулю, што теперешніе наши новые рускіе философы не знаютъ въ церкви ничтоже читати, ни тое самое псалтыри, ни часослова. А знать, если бы хто што строхи и зналъ, якъ южъ досягнетъ стиха якого басней аристотельскихъ, тогды южъ псалтыри читати ся соромѣетъ, и прочее правило церковное ни за что не вмѣняетъ, и яко простое и дурное быти разумѣетъ. А тежъ не вижу иншихъ, толко простою наукою нашего благочестія воспитавшіеся, тые и подвигъ церковный носятъ и отправуютъ; а латинскихъ басней ученицы, зовемыи казнодѣи, трудитися въ церкви не хочютъ, толко комедіи строютъ и играютъ. И недивно, приведу притчю: коли южъ хто наказанія внѣшнего страха досяглъ, подобенъ коневи, въ стайни хованному и на узахъ

держанному, который, часу пролетного дождавши, коли траву ощутитъ и выпущенъ будетъ, не вѣда якъ ся поймати дастъ отъ игранья, скаканья и шаленья, ради своевольное владности. Такъ власне коли хто зъ благочестія догматъ до латынского мудрованія и хитрости выпущенъ будетъ, не вѣда, какъ его южъ ухватити, и обуздати, и къ благочестію привлечи; бо есть такъ сладкая латинское прелести трава, ижъ ее воли на широкомъ поли вкусивый своеволне заживати, нижли въ тайни благочестія, на привязехъ законныхъ наилепшимъ овсомъ истинное науки питатися хочетъ. Тамъ бо есть у латыни своеволя, тамъ есть чистецъ по смерти мудрымъ безецникомъ, вшетечникомъ и роскошникомъ; а у насъ, дурное Руси, чистца по смерти не машъ, только въ терпѣливномъ страданіи и покаяніи прежде умертія. И для того въ тѣснотѣ сей мало изволяютъ быти: всѣ ся на широту роскоши вергли и пастыря себѣ такого своеволники (и на широтѣ роскошій скитающіеся) имѣютъ, которыи таинство вѣка сего сына погибалного изобразуютъ, по Павлу къ Солуняномъ глаголющему.—Отожъ, госпоже Домникіе, не хайся панъ Юрко перво научитъ церковного чина и тайны его, а не заразъ кого, безъ воли Христовы, на Христовомъ мѣстцѣ отъ своего мнѣнія посаждаетъ, глаголючи: Христосъ такъ чинилъ, или училъ, и ты такъ чини и учи; бо ся съ того дерзновенія всѣ ереси въ насъ породили, и церковь воздушные духи сплюндровали; ижъ такого, же бы хто уготованный на степень церковного и духовного чина восходити мѣлъ дверми нетъ; але и тые самые дѣролазцѣ, наемницы, злодѣи, разбойницы волци, драпежницы, пси, волхвы, чародѣе, воини, жолнѣрѣ, кровопролійцы, игрцы, скоморохи, альбо машкаринки, всякъ видъ злобъ мірское прошедшіе и естество обезчестившіе, которые нашу церковь нынѣ опановали и подъ власть себѣ мучительски покорили не толко же бы слѣда, альбо порядку якого законного на входѣ сѣдалища власти церковное заживати мѣли; але гонятся и одинъ одного, для власти сану и позыскапья имѣній, перебѣгаютъ и упережаютъ, власнѣ якъ конскіе заводницы для закладу. Что бо за чинъ въ нашей церквѣ нынѣ на принятье стану духовного? Не тотъ ли, присмотрися и признай, если правду глаголю: днесь катъ

а завтра священникъ; днесь мучитель, а завтра учитель; днесь корчмаръ и танцоводецъ, а заутра богословъ и народоводецъ; днесь убійца, а заутра святитель и епископъ; доднесь жертовалъ сатанѣ все время вѣка сего, а нынѣ предъ олтаремъ предстоитъ и непостижимому Божеству таинствуетъ, и жертву приноситъ. Пытаю васъ, не отъ сихъ ли вашъ хитрѣйшій Потѣй, которого ты, пане Юрку, хвалилъ и залецалъ? Розгни книги свѣстные и узриши, ижъ во уготованныхъ чину не коснѣлъ, и не чернецъ, а ни страдалецъ не былъ, только также днесь еретикъ и кашталянъ, а заутра намѣстникъ Христовъ именемъ, а не дѣломъ, и пастырь славы и чести вѣка сего, а не стада словесныхъ овецъ и будущего вѣка стайнникъ. Видиши ли, сестро Домникіе, куды разумѣнье неправое низпадаетъ и благочестіе поруговаетъ. Нехай же не выкладаетъ панъ Юрко Христовыхъ словесъ по страсти и своему угожденію, але по правдѣ, и мою пустыню не уничтожаетъ, безъ которое и онъ самъ (если схочетъ мира свлещися и памяти и житія страстного свободитися, по Василія великаго писанію къ Григорію Богослову) быти не можетъ. А еже глаголетъ панъ Юрко, яко Христосъ не изводилъ народъ въ пустыню, развѣ нужди для власти, проповѣдь возбраняющей, а нынѣ проповѣдь въ градѣхъ не возбраняется,— на тое слово отповѣдь пану Юркови: яко не только я, ничтоже сый въ очахъ людскихъ, але подобно ино самъ Христосъ съ небеси если бы звалъ, крестъ свой залецалъ, и въ пустыню изыйти (для очищенья помысла и навыкновенья брани бѣсовское) росказалъ, подобно не только народа, але и самого книгочію, народонаставника пана Юрка зъ логовиска мирского бы вытургнути не моглъ; бо ся добре напечатали смаки, юхи, шафраны, пѣрце и пирожные сласти на помыслѣ и угожденію его. Обецую ти, что ся крестомъ Христовымъ панъ Юрко прелстити недастъ и для него роскоши львовское не оставитъ, кольми паче другій народъ объ пустыни не мыслитъ; отъ того жъ тѣ и насъ не зовутъ никого, бо быхъ не миренъ былъ: довлѣетъ ти свой струпъ соглядати и къ здравію приводити, а не другихъ раздражняти. А еже глаголетъ панъ Юрко, яко пустыня только себе спасаетъ, а не другихъ,—въ томъ словѣ познаваю, ижъ панъ Юрко на бѣглости речей толко разумъ

свой забавляетъ и вѣшаетъ, а власного разума и ведомости истинное во писаніи не досягаетъ и вѣдати не можетъ, власнѣ якъ шидерствомъ о спасеніи говоритъ, глаголющи: *въ пустыни себѣ спасати*, яко бы власнѣ пироги, зъ ложа вставши, лацно ясти, такъ въ пустыни спастися; а того не вѣдаетъ панъ Юрко, что святіи надъ всѣ чюдотворства спасти кому себѣ (не только въ градѣ забавномъ, мятежномъ и многомолвномъ, але и въ самой пустыни, въ памяти несмутной и отлученной будучи отъ мира) подкладаютъ. Исаакъ глаголетъ: „[труднѣе] воскресити душу свою отъ страстей, нежели воскресити умершихъ". А если же такъ великій подвигъ на воскресеніе души отъ мирского страстного навыкновенія, яко и на чюдотворную благодать ся судитъ: чтоже можетъ быти болшого и потребнѣйшого на свѣте, яко еже спасти себе? За которое самоособное спасеніе душевное самъ владыка Христосъ всего мира неспасаемого не равна и недостойна спасаемой (и въ царство небесное напечатаной) души чинитъ. Отожъ потреба пану Юркови постаратися о спасеніи, бо ему ни едина полза отъ науки другихъ, если себе презритъ и не спасетъ; и не можетъ никто никого врачевати, или бо учити, если напередъ себе не уздоровитъ и не научитъ; такъ же и въ спасеніе жаденъ привести не можетъ, если перво себе на спасаемомъ фундаментѣ непоставитъ. Отожъ я бымъ и пану Юркови радилъ, доколѣ дышетъ о своемъ спасеніи пилне пострадатися, на Христову науку не робити, але послушаніемъ оной пленитися и оно слово апостольское въ совѣсти своей пробовати, въ которой мѣрѣ предспѣятельного разума стоимо; „учай бо, рече, иного, себе ли не учиши"?.. Потреба бы намъ съ паномъ Юркомъ тое власное науки Духа Святаго зажити, якъ бы мучителнѣйшимъ отъ всѣхъ страстей страсти гнѣва и памятозлобія свободитися. А не толко на томъ досыть мѣти, же бы книги проходити, и речми хвалитися, и по своему мнѣнію и страсти Писаніе толковати: тое ни на что ся не придастъ и безпотребный разумъ есть. Христосъ рече: „если не отпущаете человѣкомъ согрѣшенія ихъ, ни Отецъ небесный отпуститъ вамъ согрѣшенія ваша". Якъ разумѣетъ панъ Юрко о тыхъ словѣхъ? что за вымову знайдетъ, если его въ томъ гнѣвѣ смерть заско-

читъ, а съ паномъ Красовскимъ ся не поеднаетъ?—Если змовитъ: „еретикъ есть и отступникъ"; или если то речетъ: „въ церкви благочестія ся показуетъ быти, а не съ еретики и отступники". Былъ, але ся повратилъ; благодарити жъ Бога за повращеніе потреба, а не гнѣвомъ отмщати, бо если отпадшихъ и возвращающихся на покаяніе пріимати не будетъ, то зъ Наватомъ еретикомъ въ проклятствѣ отъ святыхъ отецъ будетъ; ибо нѣсть законъ христіянину, аще и случится поползновеніе брату отступити отъ вѣры, на оного гнѣватися, ярити и враждовати, но паче скорбѣти, и соболѣзновати, и молитися о немъ, просячи Бога о даръ упометованя: мнѣ бо, рече, отмщеніе; азъ воздамъ, рече Господь. А еже гнѣвъ и печаль другъ на друга имѣти, тымъ мняся кривду Божію отмщати, знаменіе есть оно, глаголютъ святіи, тщеславное души, а не боголюбное, и о кривде князей вѣка сего воздушныхъ, подънебесныхъ, злобою мира сего владучихъ, а не Христовой (иже совлекся начала и властей, и срамотнѣ нагъ повешенъ, еще о распинающихъ молилея) таковый гневъ послѣдуетъ. Прето молюся, сестро Домниніе, если хочешъ ми быти дѣломъ, а не именемъ сестра, постарайся, абы ся тые братіе смирили и простили, жебы того мучителя діявола спосредѣ себе днемъ спасительныя Пасхи воскресенія Христова упразднили и вывергли, и истинно, а не фарисейски „воскресенія день, и просвѣтимся торжествомъ", и прочая, заспевали; а если бы который зъ нихъ упоромъ отъ сатаны связанъ былъ и проститися не хотѣлъ, таковего не съ христіяны, але съ еретики вменити достойно есть, и тотъ власне съ идолопоклонники часть свою маетъ, и Христа отрекся есть. Приведу подобную повесть отъ отецъ святыхъ на зразумене тое мучителное страсти и недуга, что ся некогда инымъ отъ тогожъ пострадати трафило. Двохъ братій единомысленныхъ, въ иноческій чинъ вшедшихъ, діяволъ, завистникъ спасенія христіянского, погибели же ревнитель, другъ на друга разгневи; подъ тымъ гнѣвомъ, глаголетъ, попущеньемъ Божіимъ идолжерцы поимали ихъ, и коли перваго дня мучени были, претерпѣли и не предали благочестія. Теды, изъ муки ихъ изведши, въ едину темницу затворили до другаго мученія, если ся не намыслятъ, и доб-

роволнѣ идоломъ не пожрутъ. Видевши, глаголетъ, одинъ братъ, яко конечно смерть имъ пріяти приходитъ, если идоломъ не пожрутъ, хотячи въ мирѣ и прощеніи зъ братомъ къ Богу отъити, просилъ другаго брата о прощеніи и смиреніи. Тотъ братъ проститися не хотѣлъ, такъ ся сатанѣ памятозлобіемъ связати попустилъ. Назавтріе, глаголетъ, коли на муку изведены были, оный братъ, который прощенія искалъ, мужески претерпѣлъ, благочестія не предалъ и, законно скончавъ, къ Богу отъиде. Сей же, который брата простити не хотѣлъ, на первомъ вопросѣ мученія отскочилъ и Христа ся отреклъ, и идоломъ жертвовалъ. И коли юже былъ на свободе, вопросилъ его, глаголетъ, мучитель тыми словы: для чего еси вчера безъ мученія такъ заразъ не учинилъ, а то еси невиннѣ мучитися далъ?—Отповѣдалъ онъ, глаголющи: для того есми вчера, глаголетъ, терпѣлъ, бо за мною Богъ былъ, а коли брата есми не простилъ, который отъ меня прощенія искалъ, тогда и Богъ меня отступилъ и ни мало терпѣти есми не моглъ. Отожъ, сестро Домникіе, убоятися потреба сея притчи, жебы кто зъ нашихъ братій въ ереси не умеръ: ничтоже есть мерзостнѣйшее Богу, якоже бо гневная и памятозлобная (духа гордого самомнимого и тщеславного ученица и угодница) страсть. На сіе ли меня зовѣте, же бымъ ся у васъ бѣсовства училъ? Перво ся бѣса свободѣте и Христа мирного посредѣ себѣ введѣте, тогда и азъ васъ посѣщати не отрицаюся; а нынѣ ниже Христосъ (за властію гнѣва мучительного) не имать гдѣ у васъ главу подклонити въ помыслѣ несмутномъ, ниже азъ безъ Христа и его мира витати, жити, или бо забавлятися на оного мѣсцы ни мало могу.

А еже глаголетъ панъ Юрко о возвращеніи моемъ, которое аще укоснетъ, непщевати, злая поносити, клеветати и отчаяватися мнози будутъ; вину же глаголетъ, народное ожиданіе. Сія словеса истовыя басни суть, ниже отвѣта достойни: ни бо азъ съ народомъ завѣты завѣщевалъ, ниже отвѣты творилъ; но ниже народа знаю, ниже бесѣдою съ нимъ общихся и познаніемъ зрака. Что глаголетъ панъ Юрко, пе вѣмъ; почто мя ожидаютъ: еда заимствовахъ что у кого и долгъ отдати долженъ есмь? Не вѣмъ другого, развѣ странствовавшего пана Красовскаго и на препитаніе не-

что возложившего; сего и пана Миколая знаю, отъ прочаго же народа никого не знаю. Что есть вина народное страсти и которого народа, доумитися не могу; не бо вещь, ниже народныхъ лицъ, отъ мене пострадавшихъ, не изобрази,—отвѣщати не вѣмъ что. О прехвальныхъ же плодехъ, въ мирскомъ житію гнѣздящихся, имиже вельможа Юрій похвалися, се есть злымъ мниманемъ, поносомъ, клеветою и отчаяніемъ; азъ о семъ ни мало брегу и попеченіе имамъ, егда совѣсть свидѣтельствуетъ ми, яко вину злобную (на недугь сими страстными уязвитися кому) отъ себе не испустихъ. Аще ли же кто чимъ отъ сихъ и постраждетъ, мню отъ злого навыкновенія, а не отъ моего изображенія сія постраждетъ, и исполнится на немъ Христова реченія гласъ: яко злый злѣ глаголетъ, и непщуетъ, и прочая. А еже отчаяватися кому ради отшедшего въ пустыню на покаяніе, а не самому тогожде следа покаятельного ревновати,—сіе не христіанина, въ жизнь вѣчную нареченного, но идолопоклонника сластолюбного, ему же Богъ чрево есть; и о семъ не пекуся: да страждетъ страсть возлюбивый; „овѣмъ бо проповѣдаша въ животъ, овѣмъ же въ смерть", рече апостолъ.—О семъ до здѣ.

По семъ блаженъ, свободивыйся прелестей бѣсовскихъ мнѣнныхъ, и разумѣній еретическихъ гонзувъ, въ твердыни же вѣры и и благочестія помыслъ упованія вдрузивъ: во время исхода отъ духовъ злобныхъ поднебесныхъ не убоится, отъ нихъ же и васъ и насъ Христосъ да сохранитъ и въ книгахъ живота вѣчного напишетъ, желаю. Аминь.

Писано въ монастыри Уневе, въ недѣлю цвѣтоносную.

И се виждь: сего ради къ лицу вельможи Юрія не писахъ, но къ тебѣ, старице Домникіе, слышахъ бо его больна суща; тѣмъ же, боясяя, да не стужу и досажду оному въ болѣзни, къ тебѣ пишу; обаче молю тя, благоговѣйнѣ оному метаніе сотворити рачъ. Твоя же любовь, сіе писаніе со вниманіемъ въ безмолвіи прочетши, твори миръ и любовь Христову, да вселится Христосъ посредѣ насъ. И паки молю, сохрани сіе писаніе, да ми его повратиши, нужда бо есть. Странникъ реченный Вышенскій писалъ.

4) Посланіе къ Іову Княгиницкому.

Боголюбивому брату ми, яже о Христѣ, отцу Іову, въ скитѣ, въ пустыни марковой скитствующу, Іоаннъ грѣшный спасенія алчетъ.

Желаніе имѣхъ нынѣ посѣтити васъ, но судьбы Божія и нѣкія болѣзни тѣлесныя преградиша; ельма же братія отъ Ксенова тамо ити устремишася, сими извѣствую тебе, яже о святой горѣ и нуждахъ ея. Вѣси, яко святая гора раю подобна, аеровоздушнымъ, чистотнымъ и утѣшительнымъ зефиромъ въ отлученію мира содержима дыхающе: сія и нынѣ никакоже оскудѣ благодать, яже отъ воздуха. А яже нужду отъ навѣта діявола миродержца, страстно владычествующего, страждетъ, въ искупѣ жизни обрѣтающимся зде,—не подобаетъ ми время подробну изглаголати, точію прочая скративъ изглаголю: отънелиже пріидохъ, не точію на келіи, но и на пещеры двѣ погловъщизны дукатовъ влѣзлѣ, такожде и на святую гору, отъ нейже бѣ товаръ одинъ прежде соборного гарачу, нынѣ же и до четырехъ влѣзло. Аще же и тако аспрнымъ нуждамъ святая гора подлегла, но благодатію Христовою миръ бѣ въ конецъ доселѣ отъ входа турковъ и еничарского, и въ благочестіи святая гора по древнему никакоже оскудѣваетъ, аще и не имать аспри; изволивъже жизнь, день пребывъ, благодарю тя Господи, и не пещюся о утрнѣмъ: отъ милостыни хранитися можемъ. Азъ же сію жизнь не вомѣщу—отъ келія до келія и отъ монастыря до монастыря скитати; но въ сей притчи стоимъ святогорской, глаголющей: хотяй, рече, во святѣй горѣ мировати и терпѣніемъ укоснути, или буди желѣзнъ, или сребренъ, еже толковати не хочу, вѣси бо сію притчю. Тѣмъ же сими двѣма, и азъ еще, коснимъ благодатію Христовою рукоделіемъ и искупомъ, доколе течетъ принесенное отъ васъ; обаче желаю паки видети и посетити васъ. Тѣмъ же извѣсти ми о своемъ мирѣ, и что глаголеши о семъ, дай ми гласъ. Аще ли и тебе нужда настоитъ отъ боренія плоти, страстей и воздушныхъ злобныхъ духовъ поднебесныхъ, къ нимъ же намъ брань, гонза? И съ сими калугери, аще не моцно и Дмитра занести? Ты же свою душу и моци занеси. Аще ли отъ

брани почиваеши и желаеши мое посѣщеніе, да вѣмъ. Болшей не имамъ что глаголати; точію пану Петру спасеніе и прочимъ благодателемъ и знаемымъ метаніе сотворити рачь. По семъ желаю, да сподобитъ насъ Господь, еще въ живыхъ совокупився, утѣшеніе другоолюбное словомъ другъ другу даровати. Аминь.

Писася въ святой горѣ, въ монастырѣ Зографе.

5) Позорище мысленное,—сочиненіе, написанное по поводу изданной въ Львовѣ въ 1614 году книги о священствѣ Іоанна Златоустаго.

Честь честнѣйшему первѣйшая отъ всѣхъ въ прочитанію сего писанія да будетъ.

Тебѣ, христолюбивый, благочестивый, правовѣрный христіянине, господине княже Михаиле Вишневецкій сего писанія до разсудно внимательного прочитанія посылаю; таже, одержавши вѣсть, и если будетъ благоволеніе твое, правду себѣ на подпору доброго сумнѣнія въ непорочной нашей вѣры изобразивши, или преписавши,—да идетъ до Львова; въ прилучившихъжеся, во всемъ томъ краю обывателей стретенія, отъ нашей вѣры православныхъ, прагнучихъ подкрепити доброго сумненія, да не боронится. Отъ Львова же, вѣсть паки о семъ почерпши, да идетъ въ подгорскую сторону. Обвестившися же всемъ православноименнымъ рода шляхецкого людямъ, да устрянетъ сіе писаніе, все изображенное елико посылается, при церкви премышской. Сія имать похвалу, то есть церковь премышская,—въ Мало-глаголемой Росіи, въ захованію вѣры, непорочности, отъ всѣхъ прочихъ честнѣйшую: не бо помазася духомъ латиномудрія, ниже обесчестися ересію, но въ красотѣ апостольской проповѣди неподозрено стоитъ. Тѣмъ же всему сему писанію у церкви премышской остатися изволяю, и самой же, аще Христосъ изволитъ, оной дароватися прагну. Аминь.

Позорище мысленное, составленное отъ инока въ пещерѣ горѣ сѣдящаго и себѣ внимающаго преподобного и блаженного отца киръ Іоанна Вишенскаго отъ святыя афонскія горы съ власной рукописи его переписанное. На хулу въ прилозѣхъ толку апостольского въ книжцѣ о Священствѣ Златоустого выдрукованной, яко бы Златоустый взбранялъ инокамъ изъ града въ горы отбѣгати, але певне самъ перекладачъ отъ себѣ то написавъ и подъ титуломъ Златоустого подметъ, або поклепъ на блаженного сотворивъ: если то слушнѣ учинилъ до истины баснѣ прикладати и на свѣтъ важитися выдавати,—разсуждайтѣ, разсужденію сподобльшіеся.

Пріидите, стецѣтеся на сіе мысленое и словесное позорище, а наибольшей предобрѣйшій иноческой чинъ; васъ бо ради на осторогу позорище сіе словесное составихомъ, да не увязнетъ кто въ прелести сего безполезного свѣту, во еже изъ града не избѣгати и въ мирѣ въ страстехъ равно съ мирскими погибати.

Первое убо благодаримъ за трудолюбіе въ выданю книжки о священствѣ, яко Златоустого конечную ревность, мудрость и досконалую хитрость, довтепъ, или свойственнѣе рещи подвигъ о спасенію людскомъ, невѣдущимъ силу достоинства о священствѣ, явно всѣмъ открыти потщавшеся, благословѣнно и добро дѣло сотвористѣ и похвалы достойны есте. Егда же [похваляя] священства подвигъ, въ прилозѣхъ толку апостольскаго барзо хулу на Златоустого перекладачъ писма (а наипачежъ и поклѣпъ) наложивъ и Златоустого бѣседу золотую каломъ памазавъ: сего чинити не умѣлъ, и власнѣ такъ, власнѣ бабскій богословецъ неосторожнѣ учинивъ, яко приповѣдаютъ простые люди: „варишi, мовятъ, и проливъ". Такъ же и то перекладачъ преплывши и прешедши подвигъ благодарный хулою запечатовавъ; а то, азъ молю, терпѣливѣ послухайтѣ и открыемъ вамъ. То есть, перво о сущемъ и власномъ Златоустого устроенію всее бѣседы оглавивше, вкратцѣ гла-

голю: якобы изрекъ Златоустый, ижъ священникомъ, вождемъ и наставникомъ многихъ быти не можетъ, кто просвѣщенія и совершенія съ мудростію словесною (вѣдати, якъ кого спасати различно) не достигнетъ. Ко просвѣщенію жъ, по Дѣонисію Ареопагиту и церковному духовному подвижному слѣду, первый степѣнь очищеніе, отъ очищенія входитъ въ просвѣщеніе, отъ просвѣщенія въ совершеніе и крайнее верховнѣйшее благословіе; очищенію жъ начало иночество, отреченіе мира, бѣгство мира и отлученіе человѣкъ, гора, пещера, подвигъ съ постничествомъ на съвлеченіе ветхого человѣка и облеченіе въ нового (по исцеленью страстей), еже есть Христосъ; ижъ и самъ Златоустый пину *) проходивъ, и того ради уходивъ отъ священства и отъ градского сводворенья въ печеру, неисцелный будучи еще. А когда безстрастіе ощутивъ, тогда возвративсь до людей паки, паче же отъ Бога извѣщенъ бывъ, что подобаетъ ему сотворити. Такожде и Григорій Богословъ утекавъ въ Понтъ, Василій великій въ пустыню на исцеленіе страстей, недовлѣючися единою словесною хитростію безъ врачеванья естества. И сіи убо единомудрено прошли слѣдъ тѣсного пути. Глаголетъ Василій великій ко Григорію Богослову въ словѣ: „познахъ твое посланіе, оставихъ бо еже во градѣ пребываніе, яко тмамъ злыхъ суще повинно, себе жъ и еще оставити не возмогохъ, но подобенъ есмь въ мори въ корабли плавающимъ, яже не вѣдущимъ добрѣ правити корабля, недоумѣются и о величествѣ корабля скорбятъ, яко много волненіе прираждается къ нему....“ и прочая, читай до возшествія въ лодію. И посемъ: „тако убо, рече, и наше житіе; живущая бо страсти, насъ зъ собою носяще вездѣ, въ таковыхъ же мятежахъ есми, яко ничтожъ велико отъ пустыни сея ползуемъ, якожъ бо творити подобаетъ откуду либа“. Таже глаголетъ о началѣ подвига: „подобаше бо намъ стопамъ послѣдовати спасенію преочищеному; *аще бо,* рече, *кто хочетъ вслѣдъ менѣ ити да отвержется себѣ и возметъ крестъ свой и послѣдуетъ ми;* се жъ есть, въ молчаніи умъ имѣти, искуситися подобаетъ; якоже бо очима обращаемома видѣти испытно предлѣжащее нѣсть

*) Πεῖνα, голодъ, алчба.

мощно, но подобаетъ утвердити зракъ глядящему, аще хочетъ извѣстно сотворити себѣ видѣніе: тако и уму человѣчю, отъ многихъ мирскихъ печалѣй привлачиму, неудобь опасно возрѣти на истину". Присмотри жъ ся ту, боголюбче всякій, хулному провѣщанію Златоустого, яжъ перекладачъ въ толку посланія апостольского написавъ, яко бы Златоустый, самъ чистившися и полеровавшися на богоразуміе въ безмолвіи и отлученіи отъ человѣкъ, инокомъ новымъ, скварою мирскою страстей отъ нарожденія и до самого возраста попрелымъ и смердячимъ, мясомъ и кровію гноя ровно съ мирскими преисплъненымъ, возбранялъ имъ тое истопцати и очиститися, и просвѣтитися и прозрѣти, ко Богу, и освятитися, но тако ровно и паче страстнѣйше взявши имя высокое иночества, посполу съ мирскими, не отлучаючися отъ нихъ, жити, съ ними валятися во всѣмъ калѣ страстей похотныхъ, и отчаятелно въ образѣ томъ иноческомъ пребывати, але паки конечно отпасти и пропасти (на погибель вѣчную) радивъ; яко бы Златоустый зазрелъ инокомъ спасенія и въ томъ чину иноческомъ при мирскихъ пропадати и погибати совѣтовалъ. Тому поклепу на Златоустого, коротко молвячи, не вѣримо; бо если Златоустый о мирскихъ промышлялъ, жебы ся спасали, далеко подобно большей о иноцѣхъ, которые ужъ и во слѣдъ спасенія пошли; бо если самъ Златоустый пробовалъ утѣкати отъ мирскаго огня въ горы, жебы не згорѣть огнемъ грѣха похотнымъ,—пѣвне и другимъ туюжъ пораду безъ зазрѣнія подавалъ. Едино же положивши рѣченіе толку того Златоустого, и прологъ хулы его въ немъ, будемъ пробовати, и другими святыми и самимъ Златоустомъ покажемъ ихъ тотъ разумъ непотребный и гнилый и бабскимъ баснямъ, а не богословію Златоустого, свойственный, яже перекладачъ до Златоустого бесѣды прицѣпивъ, и безъ стыда на свѣтъ зъ друку выдати важився [въ словѣ толку] отъ посланія къ коринѳомъ 1-го, и нравоученія 6-го. Такъ же въ себѣ имѣетъ: „Тако да просвѣтится свѣтъ вашъ предъ человѣки".... и прочая; послѣди наконецъ прилогъ али поклепъ, отъ себя приложеный, отъздѣ починается: „ибо всѣхъ немощнѣйши быхомъ, и къ настоящему привязахомъся житію. и аще обрящется кто слѣду нѣчто имѣа древ-

няа премудрости, то сей грады оставль, и торжища, и еже съ людми жити, и инѣхъ обычая управляти, горы достигаетъ. И аще въпроситъ его кто о отлученіи себе отъ міра вины, обрящетъ извѣтъ прощеніа не имущъ. Да же бо не пригублю себе, рече, ниже притуплю сущіа въ мнѣ добродѣтели, отскачу. И колико лучше притупленѣйшу тебѣ быти, и инѣхъ приобрѣтати, нежели пребывающу на высотѣ горъ, презирати погибающую братію"; и прочая *). До здѣ тое хулы рѣченое.—На то отвѣщаемъ тако: сіе бо збраненіе бѣгати въ горы иноку не есть Златоустого;—то самымъ имъ покажемъ. Въ томъ же словѣ толку вышереченномъ: тако просвѣтится свѣтъ вашъ предъ человѣки,—молвитъ на средѣ о учителѣхъ, апостолѣхъ, яко тако трудолюбиви были и роздѣленно проповѣдь спасительную множили: „ови убо отъ Іерусалима до Іллνрика, течаху: овъ же въ Індію, овъ же, въ Маврітанію: инъ же, въ иныя страны вселенныя". Отъ здѣ зри, како укоряетъ домолѣжневъ Златоустый: „мы жъ, рече, ниже изъ отечества изыйти смѣемъ, но пищи ищемъ, и дому свѣтлаго, и всякаго инаго изобилства. Кто бо, рече, гладомъ истаанъ естъ отъ насъ слова ради Божія; кто въ пустыни бысть скитаяся; кто отшествія творяше далечайшая; кто отъ учителей изъ рукъ своихъ живя, о другихъ попечеся; кто смерть подъятъ повседневную" **), и прочая. Отъ сего познавается, ижъ оно отбѣганія въ горы Бога ради и спасенія своего взбраненіе не Златоустого есть, але бабскихъ богословцевъ и домолѣжневъ, коханковъ плотолюбныхъ; бо молвитъ Златоустый: мы же ниже изъ отечества изыйти смѣемъ но пищи и сласти, якоже песъ . . . . домолѣжнѣ привязаніи суть. И засъ Златоустый: кто въ пустыни, или въ горахъ скитаяся Бога ради, альбо далечайшая отхожденія творитъ. То видишъ, ижъ тая хула на отшедшихъ во пустыню, или въ горы, не Златоустого есть, истин-

---

*) Приводимое Іоанномъ Вишенскимъ мѣсто находится на 279 стр. *книги о священствѣ, Златоустаго*, изданной 1614 г. во Львовѣ.

**) Приведенное мѣсто находится на 278 стр. *книги о священствѣ, Златоустаго* (Львовъ, 1614 г.)

ного Богословца, але бабяка и домолѣжня, тата и мамы, и сродства разлучитися не хотящаго Христа ради. Присмотрижъ ся еще бабскимъ баснямъ, въ послѣдованію того слова хулы, боголюбный прочитателю,—что рече домолѣжный баснословецъ: коли, рече впроситъ кто вины о отбѣганію въ горы отъ человѣкъ бѣгателя, отвѣщаетъ, глаголъ прощенья не имущъ: да не притуплю, рече, добродѣтели. Тое притупленіе ужъ и смѣху подобно; бо молвитъ Василій великій: „иже еще въ смѣшенію человѣческомъ, не толко отъ добродѣтели не имѣетъ притупити что, ходже наибольшій верхній хитрословецъ и философъ, але еще если ся не отлучитъ въ пустыню отъ человѣкъ, ни отъ единои страсти мирскихъ всѣхъ свободитися не можетъ; аколи ся сихъ не свободитъ, мѣста добродѣтелемъ, гдѣ бы ихъ вселити, не имѣетъ; бо страстное гнѣздо естественное и навыклое основаное въ себѣ носитъ“. Таже рече о томъ же въ одномъ словѣ ко Григорію Богослову: „познахъ твое посланіе“... по ономъ рѣченію: „подобаше бо намъ послѣдовати стопамъ спасенію преочищеному, се есть, еже отрещися себѣ, взяти крестъ, искуситися, въ безмолвіи умъ имѣти“; и по ономъ: „якоже бо очима обращаемома, испытно предлежащее видѣти нѣсть мощно, и подобаетъ утвердити зракъ глядущему, аще извѣстно хочетъ сотворити себѣ видѣніе: тако и уму человѣчю подобно на истину зрѣти, и отъ многихъ мирскихъ печали, мятежи и смущеніи привлачиму, нѣсть мощно“ (не познавшему себѣ, и не отлучившему, и не искусившемуся въ безмолвіи); и по семъ: „здѣ печатлѣетъ, рече, иное все; якоже бо, рече, на воску первообразно начертаномъ писати, или воображати что, не загладивши первописанныхъ образовъ, нѣсть мощно: тако и въ души божественныхъ повелѣній положити, альбо основати, аще отъ прежде бывшихъ въ ней страстей не исторгнетъ кто, нѣсть мощно“.—Посмѣй же ся самъ себѣ, баснописче, отъ сего слова взявши срамоту: то, молвишъ, коли впроситъ кто инока, чему отъ людей, или градскаго сводворенія бѣгаетъ въ горы,—отвѣщаетъ, рече, глаголъ прощенія не имущъ, да не притуплю добродѣтели. А Василій великій молвитъ: инокъ, аще не отбѣгнетъ отъ человѣкъ и не вселится въ пустыню, не

толко не имѣетъ что притупити отъ добродѣтелей, але еще ни единое страсти не свободенъ, и не имѣетъ мѣста гдѣ добродѣтель вселити, альбо напечатлѣти, яко на воску, доколѣ первыхъ страстныхъ образовъ не истргнетъ и не угладитъ. Таже паки Василій великій, по ономъ вску и напечатанію на немъ, затривши страсти добродѣтелми, показуетъ мѣсто, гдѣ все тое справовати имѣетъ,—рече бо: „къ сему же и сію велику ползу пустыня подаетъ, утишающи наши страсти и упражненіе дающи слову отнюдъ ихъ отсѣщи; якожъ бо звѣріе удобь уловляемы суть въ студено время, тако похоти, и гнѣви, и страси, и прочая ядовитая душевная зла, утѣшившися молчанія ради, а не свирѣпѣюще частымъ раздраженіемъ, удобнѣ побѣждаемы симъ [словомъ] бываютъ“.... и прочая. О семъ доволно срамотному реченію для непритупленія добродѣтели чрезъ отбѣганіе въ горы; самъ бо Василій великій и Златоустый, и оборону чинятъ и хулу попираютъ. Еще на смѣшное отрыганіе бабского богослова, отвѣщаемъ, альбо пытати его будемъ, что не смыслно баетъ,—и чюдимся, или ума изтупилъ, или пьянъ былъ, или мнѣнно-мудро, конѣчно, слѣпо и безразсудно духомъ мирскимъ объюродѣвши, такъ отрыгалъ, коли молвилъ: вопроситъ кто бѣгателя въ горы, чему бѣгаешъ отъ человѣкъ, отвѣщаетъ глаголъ прощенія неимущъ, да не притуплю, рече, добродѣтели. Таже баснословецъ: и колико лучше тебѣ притупленѣйшу быти и инѣхъ пріобрѣтати, нежели пребывающу на высотѣ горъ, презирати погибающую братію. Пытаю тя, бабскій богословецъ: можетъ ли притупленіе кого пріобрѣсти, а паче же, по Василію великому, страстного, добродѣтелми еще не напечатлѣного? Не слѣпецъ ли, слѣпого водяй, оба въ яму впадутъ? Не хорый ли съ хорымъ равно недугъ страждутъ? Болный болного врачевати не можетъ; страстный и злонравіемъ связанный, страстныхъ и злонравіемъ связанныхъ разрѣшати и свобождати никакожъ не можетъ; и небывалый въ брани и подвизѣ ратномъ, ниже видѣвый сплѣтающихся ратныхъ,—како ухищренія ратныхъ и100 100кознѣй ихъ другихъ художества онаго научити можетъ? Рать же паче всѣхъ философъ философственнѣйшая и хитрѣйшая не ко плоти и крови, но

ко началомъ, ко властемъ, ко миродержителемъ тмы вѣка сего, ко духовомъ злобы поднебеснымъ: како притупленный и невѣдомый отъ сихъ ничтожъ, другихъ вразумляти, и пріобрѣтати равно себе несмысленныхъ можетъ? Кое пріобрѣтеніе отъ притупленого и неученого въ подвигѣ пустыннымъ многолѣтствомъ хощеши видѣти инока?—А паче же и Лѣствинникъ, иже изъ мира изшедшихъ, и еще не уврачеванныхъ отъ всѣхъ мирскихъ злобъ и навыкновеній остерегаетъ и навпоминаетъ, не вѣровати имъ никако же отъ діявола волагаемому помыслу и во миръ на посѣщеніе и ползу отъ пустыни изыйти совѣтующему, яко есть не отъ Бога, але отъ прелестника; такъ бо молвитъ: „прочее, рече, пребывай въ разумѣ твердымъ и непоколебимымъ, боголюбный иноче, въ изшествіи изъ мира въ твое тризнище, альбо борбу зъ духи лукавыми и съ самымъ собою, до уврачеванія конечного; и нижъ родительная любовь, нижъ дружная пріязнь и память, или общая польза да тя не привлечетъ и понудитъ, во еже посѣщати, или ползовати кого взращеніемъ въ миръ“. И Исаакъ, въ словѣ о отреченію мира, равно и единогласно о семъ глаголетъ. Многи бо покусишася ленивыхъ и разслабленныхъ и страстныхъ спасати и вздвигати, сами еще не оживотворившися и свободу отъ страстей не получивше, и съ тѣми равно, не одолѣвше злобы ихъ, впадше въ тѣхъжде страсти и погибоша. Пытаю тя убо, кая польза кому, альбо пожитокъ, или корысть, или хвала Богу, отъ погибели и пакости со многими? Не болше ли, ижъ бы ся единъ спасъ, нежели съ многими погибъ?—Рече бо Григорій Богословъ: „лучше есть Богу единъ спасаемый нежели тма погибаемыхъ, и лучше Богу единъ оправданъ и освобожденъ, нежели тма беззаконныхъ и хулникъ, и богопротивныхъ; и лучше есть, по Господнему гласу, да ся о покаянію грѣшного Отецъ и Сынъ и Духъ святый утѣшаютъ, и ангели его Божіи на небеси радуются, а бѣсы плачютъ, нежели отпаденію, альбо погубленію, или отчаянію бѣси да ся веселятъ, а діяволъ радуется, а Богъ оскорбленъ и похуленъ, и ангеломъ плачь сдѣянъ будетъ“. Вѣдай же, баснословче, о томъ, ижъ большій стосугубо пожитокъ церкви, хвала Богу, заступленіе сродству, и общему естеству, странѣ, роду и языку отъ оного

избѣгшаго инока изъ мира и въ горахъ гнѣздящагося, нежели съ ними общесдворно пребывающего. А тотъ пожитокъ явственнѣе изображати нѣсть лѣпо, доколѣ хто въ плоти и подвизѣ есть: по скончанiи и совершенiи подвига спасаемыхъ Богъ открыетъ и покажетъ. Обаче и отъ самаго надворного и свѣтского образа и подобiя пожитокъ отъ инока, избѣгшаго изъ мира и въ горѣ Бога ради сѣдящаго и терпящаго, познати и зразумѣти можешъ. Виждь, коли имѣетъ кто два сына или отрочища, и единъ, вжделѣнно растргъ любве домашнего пребыванiя узы, домѣстится на службу царскую, владѣющего всею землею, еже быти съ нимъ, спребывати, сбесѣдовати, и заступати, и покрывати своихъ отъ всѣхъ хотящихъ быти отъ власти навѣтъ, и бѣдъ, и досадъ, отъ искусителя навождаемыхъ и наносимыхъ; а другiй отрокъ, взлюбивъ домовую лежню, печь теплую, хату, сквару розныхъ снѣдей, въ ню природженую, глупскихъ сборъ, игрцевъ корчмолюбныхъ, и друговъ смѣховальцевъ, и въ прожности всѣ часы житiя изнурити любячего костырствы и прочими бѣснованiи и непотребствы. Не лучше ли радуешися, и веселишися, и утѣшаешися о ономъ, при цари обрѣтающимся, нежели о домолѣжни, съ тобою пребыющимъ и безпожитечно валяющимся? Такъ разумѣй и о Божiихъ угожденiяхъ. Болши есть Богъ отъ короля и царя: сiи толко властiю вси родства людская превсходятъ, а плотiю, и кровiю, и смертiю, всѣмъ ровни суть; тѣмъ же безмѣстно и безсловесно есть отъ сихъ, иже у властѣхъ земныхъ забавленiе имутъ, веселитися, а о сихъ, иже при Бозѣ въ молитвѣ пребываютъ, скорбѣти и сихъ хулити, а не славити. О семъ до здѣ.

Отъ сего уже наши рускiе философи, не имѣючи мѣста на отвѣтъ, гдѣ бы повернутися и свою срамоту покрыти и хулы на бѣглыцовъ въ горы,—паки скочатъ до латинскихъ мниховъ на оборону, и оными бѣглцемъ горскимъ очи будутъ бости и укоряти тымъ способомъ, яко латинскiе мнихи въ домахъ, во отечествахъ съ своими ся знаходятъ, яко съ ними въ общенiи человѣческомъ пребываютъ, яко своихъ ползуютъ, яко учатъ, яко костелъ свой боронятъ, яко въ сварахъ вѣры посполитость заступаютъ. На тое вамъ коротко отповѣмъ, и отъ искуса глаголю, а не отъ самофалки: за единого, въ горахъ и пещерахъ сѣдящаго

руского инока, тысячю домолѣжныхъ и въ полатахъ упокоевающихся миролюбцевъ, мясоѣдовъ, роскошныхъ мниховъ латынскихъ не промѣнилъ бы; а о чемъ непромѣнилъ бы имъ, широко не вѣлерѣчимъ, толко вкратцѣ явимъ: бо не суть духовные поклоници Отцеви, ихъ же Отецъ ищетъ, по Господнему гласу; но паче хулницы, яко папину честь и славу гонятъ, а не Христову, и ни единъ роспинается за Христа или со страстьми и естествомъ борется, и повседневную смерть страждетъ, по апостолу, да поборетъ діявола, съ похотьми въ плоти гнѣздящагося и стастьми, но всѣ себѣ угодницы и тѣлолюбцы суть, занеже алчбою и жаждою истаятися не хочють, но паче мясомъ пресыщаютъ, да имъ кровь не изсякнетъ, и тѣло не увянетъ, боятся тѣлесного страданія. На что ся церковь восточная вооружила и благодатію Христа Бога діявола побѣдила, и въ спасаемыхъ и вѣнчаемыхъ ужъ есть преждѣ общаго воскресенія. А ежели латинскіе мниси учатъ и проповѣдуютъ, не лакомтеся на тое, бо и діяволъ учитъ и проповѣдаетъ и ангеломъ ся чинитъ и преобразуетъ, и лжеапостолы, и лжепророки, и лжеучители родитъ, по апостолу,—а все лжетъ, и всѣхъ прелщаетъ, и зводитъ, и манитъ, да въ козноплѣтенную пленницу всѣхъ засѣлитъ и увяжетъ; але лакомитеся вы, рускій народъ, на свои мнихи, же бы ся спасали, и святили, и Богоугодницы были, по Григорію Богослову и Исааку Сиріанину, глаголющимъ: „добро есть, еже Бога ради богословите, но лучше есть еже освятити себѣ“; кому?—Богови. И паки: „возлюби празность безмолвія паче, еже насытити алчющихъ мира и привѣсти многи языки во алканіе Божіе, еже Іоасафъ сотвори и свирши, по увѣренію отца, и . . . . въ горѣ Бога ради жизнь запечатлѣ“.—О семъ до здѣ.

Здѣ тебе, домашнему инокови, Василія великого, и Златоустого, и Лѣственника, Исаака, Симеона нового Богослова, Григорія Синаита, и прочіихъ всѣхъ, о подвизѣ иночества изобразившихъ, не слыхаючому и въ пустыню со началннымъ пострыгомъ на уврачеваніе страстей не отлучающему, но тако въ мирѣ во общеніи мирскомъ и людскомъ жити и пребывати любящому, ознамую въ кратцѣ: что за пожитокъ, или корысть съ тоей пріязни

мирского сдворенія получишъ, альбо, свойственнѣе рещи, чего вѣдати самъ себе отъ таинствъ, иночеству служащихъ и послѣдующихъ, постигнути не можешъ.

Первое. Церковнаго гласа пѣсни, во антифонахъ пѣваемого: пустыннымъ, къ животу блаженствъ взвышающимся, на первое на тебе не совершится; того первого тайнотворного, еже по образу Божію быти, не постигнешъ и никако же во общеніи людскомъ не получишъ. А за тымъ, нижъ себѣ познати не можешъ; за тымъ, честь свою, отъ Давида реченную, человѣкъ въ чести сый не разумѣ,—и ты не разумѣешъ; за тымъ, томужде послѣдующее реченіе Давыдово: упразнитеся и разумѣйтѣ, якъ азъ есть Богъ,—того Богопознанія безъ отлученія и упраздненія въ молитвенную единосущую мысль, безъ всѣхъ мечтаній мирскихъ, видѣти, ниже разумѣти ся не сподобишись.

Второе. Плоти и крови ся не свлечешъ, въ которой страстей гнѣздо жилище имѣетъ, тѣмъ же и Павлову плоть и кровь царствія Божія не наслѣдишъ; рече бо: „въ томъ же и ветхій человѣкъ подвигомъ постничества, труда и плача, въ молитвѣ дѣйствуемаго, отлагается, и вново по исцелѣнію страстей одѣвается.“ Сему же наболшій ходатай бдѣніе нощное, псалтирь и мѣтаніе.

Третіе. Понеже страстей свободы подвигомъ не достигнешъ, мудрованіе Духа Святаго видити ся не сподобишъ, толко чюжимъ разумомъ казки тые, аще и внѣшнимъ наказаніемъ умудренъ еси, казати мусишъ, а Духа Святаго духомъ своимъ безъ ходатайства дыхати не можешъ.

Четвертое. Таинство троичное въ Бога вѣры познати не можешъ, иже молніею трисіятельнаго Божества умно видити ся не сподобишъ; а за тымъ, ниже чести христіянину свойственное отъ благодати не получишъ, нижъ поклонишися Сыномъ Отцу въ Дусѣ, нижъ наслѣдникомъ царства Божія нарещися для чего не имѣешъ.

Пятое. Освященія ума, отъ которого ся и тѣло свѣтитъ, видити ся не сподобишъ и не постигнешъ, за которымъ идетъ въ доспѣвшихъ неизреченная радость, утѣха, миръ, слава, ликованіе и торжество ровно со ангелы.—И до здѣ подвигъ трудолюбія іноче-

ского. Сего ради тебѣ и стихъ самого Семіона, новаго Богослова, о томъ выписую, который такъ ся въ себѣ имѣетъ: „Три суть, молвитъ, въ нихъ же согрѣшаютъ человѣцы: мысль, глаголаніе и дѣло; сихъ же первое виновно, иже отъ двоихъ согрѣшаемымъ; потщимся убо, колико сила, освятитися смыслу нашему о Духѣ, сего бо ради бысть человѣкъ Сый, того ради распяся, и умре и воскресе. То бо есть и воскресеніе въ нынѣшнемъ вѣцѣ, да и во будущемъ получатъ и телѣса душъ, сподобльшихся востати божественного воскресенія (??) . . . . которого угожденію крови и живота своего да не пощадимъ, и помалѣ, коимъ есть смыслъ неисцѣленъ, се преждѣ стяжати стяженіе да подвигнемъ ся, ни единого щадяши, иже Божію милость къ сему влекаше; то бо есть избавленіе, еже послась людемъ своимъ, и се есть великая милость, и се есть оцещаніе, и се есть раздрѣшеніе великіе вражды срѣдостѣнія, и се есть нетлѣніе, и се есть вѣчный животъ, и се есть ко человѣкомъ Божіе примиреніе, и се есть—нищъ духомъ, и чистъ серцемъ, яко той узритъ Господа". Сего всего, миролюбный иноче, во общеніи людскомъ безъ подвига пустынного получити не можешъ никако жъ, а коли не получишъ, то вѣдай о томъ, ижъ инокъ именемъ токмо вовмѣнился еси, дѣломъ же беглецъ и пленникъ отъ сопротиворатныхъ обрящешися. Рече бо и Василій великій: „безплодно [имѣть] толко одежу сію [иноческую] на ньже уповаютъ, яко ничто же имъ ползы отъ единого образа; не всѣмъ, рече, помышляй спастись, или во общихъ житіяхъ, или во особныхъ мѣстѣхъ нареченного иноческаго житія". А то чемъ? „Занеже мнози, молвитъ, приходятъ къ добродѣтельному житію, мали жъ и зѣло мали яремъ его подъемлютъ", сирѣчь, должное исправляютъ иночество.

Собственноручныя записки Петра Могилы.

1) Сказанія Петра Могилы о чудесныхъ и замѣчательныхъ явленіяхъ въ церкви православной (южно-русской, молдо-влахійской и греческой).

||(**1 не нум. л. об.**) Въ Улховцахъ селѣ на Покутю за Днѣпромъ, отъ потоку миля една, въ маетности пана Стефана Потоцкаго, воеводы волынскаго, есть церковь святаго Архистратига [му] рованая, которую гды зъ мѣсца своего до села перенесено*) и поставено, тоей жъ ночи добувовавши ей, сама ся Божіею силою знову на старое мѣсце перенесла. Татаре зась гды спалили Галичъ въ року ҂афчг, гды татаринъ одинъ до цментаря конемъ впалъ, заразъ и самъ и конь, падши, здехли, а другіе, то обачивши, страхомъ обнятыи, поутекали и церковь въцалѣ зостала. Птакъ жадетъ не сидитъ на ней нигды. Открычся не даетъ**)........ Священникъ Потоцкій Іоаннъ церкви святого Михаила сказалъ ми тое.

||(**2 л.**) Повѣда намъ нѣкто отъ благородныхъ, нарѣцаемый Янъ Пиглавскій, латинскіа вѣры сый, якъ въ лѣто ҂ахки мѣсяца.... пріидохъ съ многи клеврѣти своими (въ печерскій монастырь),***) видѣти хотяще святыя пещеры и въ нихъ святыя мощи, много бо

*) Въ подлинникѣ описка: *перенеса.*

**) *Точками* вездѣ обозначаются нами мѣста истлѣвшія.

***) Въ подлинникѣ поставленныя въ скобкахъ слова зачеркнуты, а вмѣсто ихъ на концѣ рукописи была сдѣлана приписка, отъ которой сохранилось только начало: *приключившуся ему быти въ печерскомъ монастырѣ, егда погребаху.......*

преславнаа о нихъ отъ многихъ слышахомъ. Вшедшимъ же намъ въ пещеру святого Антоніа, съглядохомъ вся святые мощи и удивившись предивнымъ Божіимъ. . . . . изыдохъ. Идущимъ же намъ въ градъ, еще на пути единъ юноша, нѣкто прозываемый Лементовскій, слуга Яна Молского, единого отъ клеврѣтъ моихъ, разболись вельми, якъ ели възмогохомъ его донести въ градъ. Болѣзнь же его бяше во всемъ тѣлѣ, изряднѣе же въ выи и въ плещехъ, якъ же отъ костей съкрушеніа и жилъ растръгненіа; мы жъ разумѣвше, якъ отъ скверного блужденіа скверный вередъ, нарѣцаемый . . . . ца превержесь ему, абіе призвахомъ врача видѣти, что ему есть и еже прилежати о немъ. Врачъ же, сглязавъ его, рече, якъ ничтожъ ему есть, еже вы глаголете, и не могу [раз]умѣтись, что се такова болѣзнь есть. |(**2 л. об.**) Толико же въ немъ въскорѣ укрѣпись болѣзнь, якъ и ни двигнутись възможе. Мы жъ, рече, прилѣжнѣе въпрошахомъ его и опаснѣе испытахомъ, откуду се ему приключись, видяще на немъ толикую бѣду крѣпящуюсь. Онъ же рече, не вѣмъ откуду и что есть вина бѣдованію сему и нестерпимѣй сей моей болезни, точію се вѣмъ, якъ егда съ вами вніидохъ въ пещеру въ всемъ здравъ бѣхъ, егда же изъйдохъ абіе напрасно обдержа мя болезнь сіа неисповѣдимая. Мы убо абіе разумѣвше, якъ не иного ради чего се ему зло бысть, точію презора или наруганіа ради святыхъ тѣлъ въ пещерѣ*), въпросихомъ его: Аще, въ пещере сый, не поругался которому отъ святыхъ? Онъ же окааный нача исповѣдати злая своя начинаніа, яже сътворѣ, въ пещерѣ сый, глаголя: вся, яже намъ іноци повѣдаху о святыхъ тѣлахъ, помыслихъ басни быти и рекохъ въ себе, якъ не святыи, нъ простыи мертвецы суть; и егда, отходя, пріидохъ и видѣхъ онаго, его жъ глаголють Іоанномъ святымъ многострадальнымъ быти, рекохъ въ себѣ, не стерплю баснемь симъ Россійскимъ, нъ ѡбличу ихъ блядивыя повѣсти; и абіе въсхотѣхъ исторгнути главу его и на поруганіе стремъ обратити, и много понудивсн, не възмогохъ исторгнути, оставивже его, якъ же бѣ и прежде цѣла, изыйдохъ съ вами изъ пещеры, и отътоли сіа лютаа

*) Послѣ сего слова на поляхъ рукописи полуотгнившая выноска.

въ выи и въ плещехъ объятъ мя болезнь. Мы жъ, се слышавше, ужасохомся вси и разумѣше, якъ сія есть вина болѣзни его, абіе рекохомъ ему: „съгрѣшилъ еси, акаанне, якъ поругался еси блаженному тѣлу, нъ кайся своего злого начинанія и моли Богу да его молитвами избавитися отъ сія болѣзни“. Онъ же абіе ‖(3 л.) нача въпити велiимъ гласомъ и съ слезами глаголя: „съгрѣшихъ Господи, согрѣшихъ акааный азъ велми предъ тобою, якъ наругахся святымъ твоимъ угодникомъ, въ пещерѣ сущимъ, и тѣлу святому Іоанну многострадалному пакость хотихъ сътворити, ею же себѣ болѣзнь сію исходатайствихъ. Нъ убо, Господи, отъ всѣхъ сихъ злыхъ, ихъ же сътворихъ и святыхъ твоихъ похулихъ, каюсь и исповѣдаю, якъ истинныи твои угодници и святыи суть, ихъ же телеса въ пещерахъ святыхъ лежатъ. Тебе же, о святый, многострадальный, блаженный Іоанне, свята Божіа угодника быти възвѣщаю и възвѣщати, донели же въ тѣлѣ живу, не престану; нъ убо молю, прости ми, Божій святче, еже тѣлу твоему святому отъ невѣріа, окааный азъ, безумно ругаяся, сътворити понудихся, паче жъ себѣ злую и лютую болезнь сію сътворихъ, и молисѣ о мнѣ Богу, ему жъ нынѣ предстоиши, да избавитъ мя отъ злыя болѣзни сія, да всѣмъ проповѣдую, якъ истиннаа есть вѣра рускаа, южъ похулихъ, и истинныхъ васъ иматъ святыхъ, имъже поругася; нъ нынѣ, познавъ грѣхъ и паденіе и лютую свою прелесть, похваляю вѣру русскую и истинну быти исповѣдаю, и почитаю васъ и святыя мощи вашя“. Сіа же и ина многа изрекъ, абіе облегчись ему болезнь и исцѣли внезапу отъ недуга, и абіе, ставъ, иде въ пещеру и, много помолився и благодаривъ Бога и святыя его, ... отъиде здравъ, якъ же бѣ и прежде. Мы же, видѣвше сіе предивное и страшное чудо, въ ужасѣ быхомъ и прославихомъ Бога.... преславнаа святыми своими чудодѣйствующаго. Азъ же (Петръ Могила, великій Архимандритъ святыя великія чудотворныя Лавры печерскіа Кіевскіа) *) отъ вышеименованного Яна Пиглавского повѣствуема слышавъ, написалъ сіа въ увѣреніе всѣмъ къ святымъ пещерамъ приходящимъ на пересторогу и въ блюденіе, да не что горіе невѣріа ради

*) Въ скобахъ поставленныя слова въ рукописи зачеркнуты.

или презора вѣры православныя и святыхъ мощей постраждутъ, и да извѣстятъ ся вси, якъ истина есть православнаа россійскаа вѣра и истино въ ней спасаются вѣрныи и чудесы *) . . . .

‖(3 л. об.) Въ лѣто ҂ахкд҃, мѣсяца генв. ді҃, сущимъ намъ въ веси нашей монастырстей, нарѣцаемый Забилоче, повѣдаша намъ людіе села оного, якъ въ лѣто ҂ахді҃ въ семптевріи мѣсяцѣ, въ веси тогда Бутовичовой, нынѣ же Соколовской, нарицаемѣй Осовце, бѣ нѣкто урядникъ именемъ Грицко, иже многу тщету творяше въ веси оной: овця, волы, свиніа и иная животна крадя. Многу же испытанію сътворше мужіе веси оной и не возмогше обрѣсти, кто есть вина краденіа онаго; единою опаснѣйшаго ради испытанія събравшась вси мужіе вкупѣ, сущу жъ и Грицку урядныку посредѣ ихъ, испытаніе творяху. Единъ же отъ нихъ, мужъ благъ и боящся Бога, именемъ Федко грѣшникъ, посредѣ ихъ ставъ, рече: „мужіе—братіе, послушайте мене мужа грѣшника (всегда бо имѣяше обычай себе грѣшника именовати). Понежъ многажды събравшись, испытавше, не възмогохъ злотворнаго тщетника нашего обрѣсти, нижъ нынѣ можемъ, Богу вся вѣдущему отъ сердца помолимся, да онъ сердцевѣдецъ сый, вѣдый озлобленіе и тщету нашу, объявитъ и обличитъ озлобляющаго насъ; вѣрую бо ему, якъ не вътще оставитъ моленіе наше, нъ вскорѣ сътворитъ отмщеніе озлобленію нашему“. Всѣмъ же намъ изволившимъ, Федко въздѣлъ руцѣ на небо съ слезами възопи: „Боже, Боже нашъ! услыши молитву нашу и обличи озлобяющаго насъ“, и нача глаголати молитву Господню, се есть, *Отче нашъ*. Людіе же по немъ вси, въздѣвши руцѣ, глаголаху весь до конца. Скончавшимъ же имъ молитву,—оле чудо!—Грицко оный урядникъ абіе, посредѣ ихъ стоя, нача стогнати и вьпити: охъ мнѣ болѣзнь плещи мои обдръже,—и внезапу ниже стояти, ни сѣсти, ни ити възможе; нъ мужіе, веемше его, донесоша

*) Послѣднія строки, которыми заканчивается сказаніе, совершенно отгнили; съ боку видна слѣдующая приписка, сдѣланная рукою Могилы: «и благимъ и животворящимъ Духомъ нынѣ и присно и во вѣки вѣковъ. Аминь. Написано же се въ лѣто ҂ахкд҃, мѣсяца Генваря ді҃ дня.»

до двора, и тако обличись злодійство его; въ болѣзни же сей лютѣ семь дній мучись, въ седмій же злѣ скончась. ‖(4 л.) Зрите убо, братіе, аще колико можетъ простыхъ людей отъ всего сердца ку Богу молитва, колми паче іерейская, или иноческаа противъ озлобляющихъ.

Въ лѣто ҂аҳ̈ді, нѣкто благородный именемъ Василій Вороничъ, достоинствомъ писарь земскій Кіевскій, лакомствомъ проклятымъ побѣжденъ, устремись на монастырь святый общежительный, нарицаемый Межигорскій и покусися отъяти ему озеро, нарицаемое Косоръ, и себѣ присвоити; отгна же отъ стану иноки и люди монастырскія и съ сѣтьми, тамо ловленіа ради рыбъ сущими, своя же тамо постави и люди и сѣти. Ігуменъ же, тогда тамо сущій, именемъ Гедіонъ, и съ братіею, много моляше его, да не отъиметъ имъ езеро, еже никогда жъ бѣ его, нъ отъ древнихъ временъ монастырское, и отъ него на все годище братіа рыбами питаются. Онъ же, не мало внимая моленію ихъ, паче крепляшесь въ своемъ злоначинаніи, яко и до конца отъять имъ езеро, не точію же сътвори, нъ и смертію претяше имъ, глаголя, якогде обрящу инока съ вашого монастыря, яко же злодія висити повелю. Видѣвъ же игуменъ, яко ничтожъ успѣетъ моленіе ихъ, еже къ нему, устави братіямъ всѣмъ постъ и молитвы съ поклоны на всякъ день:—рано сто, въ полудне сто, вечеръ же сто,—глаголя: „понеже моленіе наше не възможе преклонити на милость лакомаго врага нашего, помолимся Вѣдящему озлобленіе наше и избавити насъ отъ суперника нашего Могущому“. Абіе же, наченшимъ имъ пѣти молебны съборнѣ въ церкви, съ слезами и съ вздыханіями,—оле чудо!—пріиде слуга отъ Воронича, моля игумена и братію о молитву, понеже, рекъ, веліа болезнь днесь оздръжа господина моего, и не вѣмъ, аще, обращся, обрящу его жива. Еще же имъ моленіе поющимъ, пріиде и другій, паки игумена моля, дабы пришелъ съ братіею и елей надъ нимъ освятилъ. Игуменъ, же благъ мужъ сый и незлобивъ, поиде къ нему и елей ос[вяти] ему. Нъ убо болезнь его толико укрѣпись, якъ въ утрѣ *) . . . .

*) Прежде было написано, но зачеркнуто: *не по множѣхъ днехъ.*

псзнавъ свои грѣхъ и яко сего ради . . . . . болѣзнь ||(**4 л. об.**) одержа его, създва игумена и съ иными грѣхи и сей исповѣда предъ нимъ и, съ плачемъ прощенія прося, възврати имъ езеро, и сѣти свои и пищу, тамо рыбарей ради привезенную, монастыреви дарова, (и тако умре)*) . . . . Слышахъ же се азъ, Петръ Могила, архимандритъ святой великой и Чудотворной Лавры Печерской Кіевской отъ многихъ достостовѣрныхъ свидѣтелей, изрядніе же отъ православнаго митрополита кіевскаго Куръ Іова Борецкого, сущаго самовидца сему чудеси, и отъ братіи святыя Межигорскіа обители. Написахъ же се, да увидятъ вси, озлобляющіи иночествующихъ рабъ Божіихъ, якъ скоро творитъ Богъ (по евангельскому своему неложному реченію) отмщенія избранныхъ, въпіющихъ къ нему день и нощь, долъготерпя отъ нихъ. Въ лѣто ҂аҳкд, мѣсяца ген. кѕ дня.

Повѣда намъ единъ отъ воиновъ запорожскихъ, иже нарицаются козаци, именемъ Андрей Хулакъ Лагута, сый Черкаскаго града житель, глаголя, якъ по брани турецкой, яжъ глаголется Хотинская, идохомъ на море, по обычаю своему казацкому, прибытчества ради въ землю турецкую. Витагу же, се есть, старшину имѣхомъ нѣкоего москвитянина, именемъ Ивашу. Разграбившимъ же намъ многи села и грады, наполнихомъ великій корабль многого прибытчества и начахомъ плысти, (уже възращемся къ запорогамъ) и въ пучинѣ сущимъ, толикій наста вѣтръ крѣпкій и волны противныи, якъ наплнитись кораблю воды и якъ нача съ нами утопати; извергохомъ все пребытчество въ море, нъ ни сице что успѣти възмогохомъ. Узрѣвше же, якъ уже погибаемъ, начахомъ съ слезами и веліимъ въплемъ молити Бога,—да насъ молитвами пресвятой Богородицы Печарской и святаго Архистратига Михаи-

---

*) Выраженіе—*и тако умре*—впослѣдствіи П. Могилою было зачеркнуто, и замѣнено болѣе пространною замѣткою о болѣзни и смерти Воронича; отъ этой замѣтки на поляхъ рукописи сохранилися только слѣдующія конечныя слова: *въ пръвехъ бѣснованіе, и толика мука его бѣ, якъ веземъ ложку сребренну изгрызе и поядe, по семъ же огневица веліа обдръжа его, по исповѣданіи же и причащеніи божественныхъ таинъ, ума изступивъ, умре.*

ла, избавитъ отъ горькіа сія смерти и обѣщахомся въ обители Матери Его время нѣкое послужити. Молящимжесь намъ и къ Богу въпіющимъ,—оле предивному чудеси!—внезапу отъ дна корабля юноша златовиденъ, блистаяся на конѣ такожде златовидномъ и свѣтломъ, изъи‖(5 л.)де, и ставъ посредѣ насъ, съ осклабленнымъ лицемъ възрѣвъ, рѣче: „не бойтеся мужіе, нъ прилежно молите Богу и възопійте къ нему—избавитъ васъ, на се бо и мене посла". Зрящимъ же намъ и молящимся Богу съ въплемъ веліемъ (вси убо уже по поясъ въ води стояхомъ), юноша онъ свѣтелъ по ядвихлѣ корабреномъ взыйде къ горѣ, и невидимъ бысть. Вѣтръ же и волны абіе престаша, и внезапу бысть тишина веліа, и кораблъ внутръ оста сухъ, якъ же никогда въ немъ быти водѣ. Мы же, се видѣвше, прославихомъ Бога, отъ горкіа смерти избавлышаго насъ, и тако възратихомся вспять цѣлы, славяще Бога и благодаряще, и святаго архистратига Михаила, имъ же избави насъ Богъ отъ морскаго истопленіа. По обѣщанію же послужихомъ кождо насъ въ обители Богоматере великіа Лавры.—Се жъ написахомъ, да увѣсте, коль милостивъ есть Богъ не точію преподобнымъ своимъ, нъ и гришнымъ и разбойникомъ, отъ всего сердца въпіющимъ къ нему, и скоро отъ бѣды избавляетъ ихъ молитвами Пречистыа своея Матери и Святыхъ. Въ лѣто ҂аҳкд, генв. кѕ дня.

Повѣдаша намъ братія святыя Лавры Печерскіа Кіевскіа, якъ при Архимандритѣ Елисеи Плетенецкомъ единою пріиде келарь къ нему и повѣда ему, якъ много множество хлѣбовъ издается на всякъ день; онъ же, почудився толикому иждевенію, оскорбись и иде въ келарню видѣти, кто есть толико множество хлѣбовъ изъядаяй, и видѣвъ множество нищихъ, тамо събранныхъ, паче оскорбись. (Не еже, якъ множество ихъ бяше, нъ якъ и здрави и сильни съ недужыми примаху хлѣбы) и нача самъ здравыхъ изгоняти тоще (повелѣвая имъ не туне хлѣбъ ясти, нъ дѣлати), недужнымъ же повели точію дати, се есть, слѣпымъ, хромымъ и симъ подобнымъ. Якъ же убо возвратись въ келію свою, абіе,—оле чудо!—градъ велій толикъ испаде, якъ вся жита монастырскаа, яже въ окрестъ монастыря, поби, потлъче и съ землею смѣси, никому же иному

жита градъ онъ не потлъче, точію монастырскаа. Видѣвше се старецъ Архимандритъ повелѣхъ ||(**5 л. об.**) никому бранити, нъ всѣмъ просящимъ дати хлѣбы. И аще прочее кто глаголаше отъ керларь: нѣсть сего, или ового въ келарни, не имамъ отъкуду дати,— глаголаше ему старецъ: „дажь, злый рабе, требующимъ, ты бо не будеши (sic), обитель же святая никогда жъ оскудѣетъ".

Повѣда намъ іеросхимонахъ Дороѳей, межигорскій намѣстникъ, якъ въ лѣто ҂аҳка мѣсяца марта бѣ нѣкто іеромонахъ Макарій именемъ, кравецъ художествомъ, боленъ, его же онъ самъ въ великую схиму съ игуменомъ своимъ тогдашнимъ межигорскимъ Родіономъ постриже, имѣя златицъ 40, кромѣ иныхъ пѣнязей,—иже, егда постригся, нача въ пити и молити, глаголя: възмѣте отъ мене тяготу Бога ради". Впросившимъ же его, какова твоя есть тягота,— отвѣща, глаголя: „окаянныи пѣнязи, ихъ же молю „възмѣте отъ мене". Веземшу же намѣстнику печерскому отъ него пѣнязи на полату монастырскую, нача старецъ онъ, благодушествующе, благодарити, глаголя: „днесь ѳблегчисте ми съвисть, възлюбленныи братіе, веземше отъ мене проклятое стяжаніе, и отнелиже взясте окаянныя отъ мене петязи и болѣзнь ми облегча и ни единыя тяжести на совести моей ощущаю . . . . И тако радуяся отъиде къ Богу *). Зрите, о возлюбленныи братіе мои, и внимайте, каково

*) Впослѣдствіи П. Могила значительно дополнилъ предсмертную рѣчъ іеромонаха Макарія посредствомъ приписокъ на поляхъ рукописи. Вполнѣ прочесть эти приписки, вслѣдствіе порчи рукописи, особенно пострадавшей въ оконечностяхъ, нѣтъ возможности. Помѣщаемъ здѣсь прочитанное нами: «Благодарю тя Боже мой, нехотящаго смерти грѣшника, но еже обращенну ему [и живу] быти . . . . преступленіа ига избавивъ мя и освободивъ мя стяжанія отчужденіемъ мирскія работы и служеніа, остави ми безуміе, очисти ми беззаконія, прости ми обѣтопреступленіе и прегрѣшеніе мое и, каяся предъ Тобою, исповѣдую неправдованіе мое . . . . Боже мой, пріими мя и на кончинѣ, якъ же разбойника кающагося, и спаси мя, къ Тебѣ вопіющаго: о Іисусе, упованіе и прибежище и спасеніе грѣшнымъ, вѣрою къ Тебѣ прибѣгающимъ, не пришелъ бо еси призвати праведныхъ, нъ грѣшныя на покаяніе». — Къ братіямъ жъ, къ нему посѣщеніа ради приходящимъ, глаголаше: «оставите стяжаніе проклятое и, аще кто дръжится его, престаните отселѣ, мещете отъ себе, зане веліе зло есть души иночествующей—и отъ Бога отчужденіе и второе идолослуженіе.»

зло есть проклятое стяжаніе иночествующимъ и каку тщету приноситъ душамъ ихъ. И аще бо здѣ еще тяготитъ и мучитъ душу обличеніемъ съвистнымъ, колми паче не отряшшихся ей здѣ волною нищетою въ геени вѣчно, яко же обѣтопреступниковъ, мучити будетъ: и прилѣжно поучитесь отъ предложенныя вамъ истинныя повѣсти, каково есть облегченіе души и обрадованіе и веселое отъ тѣла исхожденіе здѣ, прежде смерти, Христовою истинною спасительною нищетою, отъ безъ преткновенія погибель наносящаго, іудинаго, отреченіемъ мира попраннаго и повръженнаго проклятаго стяжанія облегчившимся и аки скверныя тины душетлѣнныя очистившимся.

||(**6 л.**) Повѣда намъ отецъ Исаіа Трофиміусъ, іеромонахъ виленского братства объ единомъ старцѣ своемъ Архимандритѣ Виленскомъ Леонтіи Карповичи, якъ единою, егда въ общемъ съкровищи сицево оскудѣніе бѣ (сей убо въ Вилнѣ первый началникъ общему житію бѣхъ), якъ точію единой цатѣ (полгроша) обрѣтись, съзва братію всю исповѣда имъ отолицемъ оскуденіи, глаголя: „мню, братіе, якъ не иныя вины оскуденіе се общее бысть, точію двоихъ ради, или аще кто отъ насъ стяжаніе нѣкое имать себи особь съкровенное отъ общаго,—Богъ се сътвори, да таковаго преступника и мръзкаго святотацу общею казнею обличитъ и исправитъ, или да конечнымъ (аще и на время) оскудѣніемъ искуситъ насъ, аще въ истинну нищитѣ Христовѣ ревнители быти хощемъ“.

Повѣда намъ тойжде братъ о томъ же Аввѣ, якъ . . . . что доброе когда умышляше творити. вси же съпротивляхусь, еже не быти сему, глаголаше: „не отъ Бога вы се глаголите“, и творяше еже умыслилъ бяше доброе.—О томже Аввѣ повѣда намъ тойжде, якъ единою, егда моляшесь, пріидоша братіа и, тлъкнувше въ двери (обычай бо имяше затворити келію, егда молитву дѣаше), повѣда ему, якъ князь Богданъ Огинскій грядетъ и видитись съ нимъ хощетъ. Онъ же, понужденъ, изыде (бяше бо сей князь ктиторъ и великій благодѣтель обители ихъ), нъ убо первѣе ревно въсплакась, якъ прежде скончанія молитвы человѣку угодити понужденъ бысть.

О томжде Аввѣ повѣдаху намъ, якъ никогдажъ исъ келіа (развѣ церкве), не имѣя клепсирры въ руцѣ, исхождаше; сежъ творяше, да во памяти всегда имать, еже ни единаго часа вътще бездѣлне мимо ити отставляти.

Той же Авва единою, егда приключись ему изыйти въ путь (имѣяше себѣ клеврѣта именемъ Максима Смотрицкого, мирянина), по обычаю затворивъ . . . себѣ двери келіа, молитву творяше утреную; клеврѣтъ же его, стуживси длъгимъ его късненіемъ на молитвѣ, часто приходжаше къ окну къ его и възываше: „отче, уже время есть спѣшитись въ путь". Старецъ молчаше. Онъ же, паче стуживси, наусти ученика старча, именемъ Іосифа, повелити коннику запрящи кони въ колесницу, самъ же, видѣвъ, якъ старецъ късонитъ на молитвѣ, кромѣ благословеніа, пойде въ путь. Авва же, съвръшивъ молитву, изыйде исъ келіа и, видѣвъ кони запряжены, впро[си], чіимъ повелѣніемъ се бысть. Конникъ же отвѣща: „Іосифъ ми повели". Старецъ же абіе повели разпрящи кони и дати имъ ясти. Іосифови же, поне безъ благослове[ніа] сътвори, повели вся бревна, отъ нихъ же стѣны келіа съставлены, лобызати, подножіе же трапезное . . . . . . и пещь . . . .
. . . .
. . . .

|(**6 л. об.**) съкрушись; узрѣвъ же Авву идуща издалеча, падъ, моляше и глаголя: „прости, отче, съгрѣшихъ, якъ безъ благословеніа въ путь изыдохъ, се уже и плодъ имамъ моего преступленіа". Старецъ же рече: „Богъ да проститъ чадо, нъ убо виждь, якъ преслушаніе всегда сицевый плодъ имать, молитва же ни въ коемъ дѣлѣ замедлѣніе сътворитъ, нъ паче въ всемъ поспѣшествуетъ".

Имѣяше сей Авва обычай на всякъ день Божественную съвръшати службу; егда же глаголаху ему нѣціи, яко не добрѣ есть сице часто къ Божественнымъ приступати тайнамъ, да не частого ради дерзнуніа въ небреженіе святая прійдутъ. Онъ же отвѣща, глаголя: „якъ же ближайше приближающіись солнечной свѣтлости, сущія на себѣ скверны очерненіе, аще и меншее будетъ, узрятъ: сице и Божественнымъ тайнамъ частѣе причащающіись своя съгришенія".

Той же Авва глаголюше, якъ же на бѣломъ платѣ, аще и меньшаа капля чернила паднетъ, абіе познавается, на черномъ же, аще и большаа, не познавается: сице и чистую совѣсть имѣяй, аще впадетъ въ меншій грѣхъ, абіе, въ чювство пришедъ, покается: нечистую же имѣяй, не удобь познаетъ паденіа, сего ради и въ исправленіе неудобь пріходитъ.

Случившусь ми въ селѣ Мѣдѣнѣ на Полѣсьѣ, (**7 л.**) въ предѣ[лѣ] Пинскомъ, въ лѣто ахкд, въ мѣсяцѣ сентябрѣ кн. Обнощевшу ми у священника именемъ Ѳеодота Бруяна, показа ми евангеліе напрестольное, на мемвранахъ писаное, до церкви смѣдѣнской отъ великаго Володимера Олгердовича, князя руского, поданое. Начинаетжесь по греческому ряду не столпами, якъ же нынѣ, нъ отъ св. дня пасхи по ряду дней чрезъ все годище. Есть же внемъ всреди написане сицево: „Сє азъ кнѧзь великый Вълⷣимеръ Ольгьрдовичь. далъ єсмь стомꙋ Николѣ Смѣдиньскомꙋ вдⷨо жеребеи земли Григоревь Борзиловича Смѣньского съ всѣ доходомъ на свѣчꙋ и наканонъ, а собѣ на памѧ и кнѧгини моеи и дѣтемь моимь. А идеть стого жеребьѧ покододу мѣдꙋ а полведра а побобьза, а полтора въска даль есмь стомꙋ Николѣ въ вѣкы. а ходитъ оунѧкь Григоревь Иванець а по его животе и дѣте его ходити а и потоⷨ хто нь иметь ходити, тотъ иметь давати стомꙋ Николе ве дохⷪ, а не надобѣ вто никомꙋ оустꙋпатисѧ“. Видѣхъ же въ тоей церкви образъ старъ отъ того же времене святого Николы, его же глаголютъ чудотворнымъ быти . . . .

. . . .

. . . . (**7 л. об.**) [Повѣсти отъ древнихъ мужей въ томъ селе содержиться, яко село то за княжения самодержецъ россійскихъ градъ велій бяше, въ немъ же по крещении россійского рода первая церковь во имя іерархи Христова Николы отъ князя Владимера создана бысть, въ ней же сіа икона поставлена бысть, ею же многа чудеса Богъ во оная времена молитвами іерархи своего Николы творяше, ею же и ныни не пристая творити]*). По

*) Поставленное въ скобахъ мѣсто писано не рукою Могилы.

плѣненіи же земли Руской отъ Батыя, нечестиваго царя, оста сей градъ пустъ, въ немъ же Божіимъ промысломъ точію едина церковь святого Николы оста, весь бо градъ огнемъ съжженъ бысть. Запустѣніа же сицеваго ради, по времени пренесена бысть сіа церковь святаго Николы въ село, Вышлоговъ реченное, и образъ сей съ церковію тамо взятся. Нъ убо Божіимъ промысломъ и молитвами святаго отца нашего Николы, да не останетъ мѣсто отъ сице древняго времени святое, пусто хвалы Божія и чудотворца честь да не испразнится, паче жъ да не блаженнаго и равноапостольнаго князя Влодимера память устанетъ,—сей образъ самъ на томъ мѣстѣ, идѣже нынѣ есть церковь, на древѣ грушевомъ прехождаше трищи. Мужіе жъ, вѣдуще его чудотворна суща, съ іереомъ искавше и, обрѣтше, взимаху паки и приношаху на мѣстѣ его обычнѣмъ въ церкви. Четвертое же, егда паки прейде на тое же древо, и не възмогоша его взяти, съградиша церковь и въ ту положиша его, идеже и нынѣ многа чудеса дѣются имъ въ славу Божію и въ честь святому Николѣ.—Той же священникъ повѣда намъ, якъ въ лѣто ҂аҳкд пріиде нѣкто сътникъ, прозываемый Рогуцкій съ воины своими въ весь Смѣдинъ, имѣяше жъ съ собою іерея своего латинского (его жъ ляцкимъ языкомъ нарицаютъ ѯѡнѕѧ), человѣка сурова и немилостива, паче жъ на православныхъ; къ инымъ лукавствамъ, яже творяше тый въ оныи веси, преложи и се: вѣдый убо якъ церковь тая святаго Николы отъ древнихъ временъ есть, мняше много сребра въ ней быти и сего ради наусти двохъ отъ воинъ ити къ церкви и нуждею отвръзти двери; егда же пріидоша и въсхотѣша ударити секирами въ двери; абіе,—оле чудо!—невидимая нѣкая Божественнаа сила внезапу сице отъ дверій церковныхъ отрину ихъ, якъ аки мертвыи падоша вспять на земли, и не мало время лежавше на земли, полни страха и ужаса въсташа и всѣмъ начаша повѣдати чудо. (**8 л.**) Абіе же сътникъ, слыша се, изгна отъ себе безбожнаго она гоіерея, глаголя: „иди, лукавый человѣче, да не тебе ради и мы, въ гнѣвъ Божій впадше, погибнемъ, якъ же ели и сихъ двохъ не погубилъ еси“,—и самъ абіе съ воины изыйде отъ веси, имѣеше бо ихъ страхъ и ужасъ.

Въ лѣто ҂аҳ҃ " егда въ Россіи попущеніемъ Божіимъ злочестивое отступство, глаголемое унія, множитися нача, по умертвіи православнаго епископа перемыскаго, Михаила Копыстинскаго, отступнику нѣкоему дано бысть отъ царя епископство, нарицаемому Аѳанасій Крупецкій, иже съ епархомъ, се есть, съ старостою перемыскимъ тогда сущимъ, нарицаемымъ Станицкимъ, насиліемъ пріиде взяти престолную церковь святаго Іоанна Крестителя, и егда православныи священици не всхотѣша отвръсти отступнику церковь, повели епархъ единаго желѣзоковца привести, иже нуждею отвръзе церковныя двери. И тако вдаша епископію скверному отступнику, всѣмъ православнымъ плачущимъ и рыдающимъ. Нъ убо Богъ премилостивый, аще и грѣхъ ради нашихъ се наведе на ны, и предаде, якъ же нѣкогда кіотъ свой скврънымъ филистимлянамъ, храмъ Предтечи своего мръзкимъ отступникамъ, да не възмнятъ, якъ благовѣріа ради ихъ предаде имъ, абіе слюсарь онъ, отвръзый двери церковныя, внезапу разболись и до утра лютою смертію умре. Епархъ же такожде, се сътворити повеливый, разболѣся и не по мнозѣ временѣ злѣ скончася. Егда жъ умираше, страшнымъ веліимъ гласомъ взываше: „Іоанне, не мучи мене, Іоанне, не погуби мя",—и тако крича и въпія, издше.—Сеже отъ многихъ достовѣрныхъ мужей благородныхъ, самовидцевъ сему бывшихъ, слышавъ, написахъ въ плъзу правовѣрныхъ, въ посрамленіе же зловѣрныхъ, въ лѣто ҂ахкд҃, мѣсяца окт. а҃.

Въ лѣто ҂аҳі҃, по умертвіи князя Острозского Ярославского Александра, княгиня его, латинскія вѣры сущи, отъ православнои церкви іереа православнаго изгнати повели, и отступнику вручивши церковь, различно принуждаше правовѣрныя отступству совокупитися, въ темницу ихъ заключая и пѣнежныя вины отъ нихъ взимая, и иными бѣдами казни ихъ, се жъ творяше наущенна отъ своихъ [іерей], глаголемыхъ іезуити. Нъ они, якъ же добліи воини Христови, крѣпко все претръпиваху, глаголющи: аще [и смерти] предаси насъ, вѣры православныя не отступимъ—якъ же и сълучися, никто же (**8 л. об.**) Божіею помощію не отступи. Егда въ толицѣмъ терпеніи дванадесять лѣтъ преминуша. Богъ, не оставляя

на люди своя паче мѣры искушенія, призри на молитвы, стенанія и слезы ихъ, паче же на благодарное ихъ доблое тръпѣніе. Въ тое жъ время, въ неже отъята бысть церковь отъ православныхъ, и въ тотъ же день, въ четвергъ великій, се есть въ святую страстную седмицу предъ свѣтлою недѣлью святыя пасхи, въ тоежъ время—оле Божіа промысла и человѣколюбіа!—единая отъ латинскихъ инокинь старѣйшая дѣвица, нарицаемаа Костчанка, ужика суща княгини ярославской, въ единъ вечеръ по молитвахъ своихъ, егда ляже по обычаю въ келіи на ложѣ своемъ спати, видѣ въ видѣніи мужа благообразна, свѣтоносна,—и глагола ей: „възстани, что спиши“? Она же съ страхомъ рече: „что ми повелѣваеши, Господи“? Онъ же рече ей: „въставъ, скоро иди къ сестрѣ своей княжнѣ ярославской, и рцы ей: яко видѣ Господь озлобленіе людей своихъ, Руси, еже отъ тебе тръпятъ здѣ, и запустѣніе церкве своея, и ктому не имать ти тръпити, и аще не возвратиши имъ церковь и ихъ въ мирѣ не съхраниши, смертію лютою напрасно имати умрети“. Она же, абіе въставши и никого же узрѣвши, мнѣ, яко сонъ обычный видѣ, и, помолившись, паки успе. Вторицею же, тѣмъ же образомъ, паки мужъ онъ явися ей, поношая и глаголя: „не невѣруй глаголомъ моимъ, нъ шедши рци княгинѣ, вся, еже ти повелихъ; аще бо не възвратитъ людемъ моимъ церковь и не престанетъ озлобити ихъ, не точію она напрасною смертію умретъ, нъ и градъ весь погублю, и запустѣніемъ запустѣетъ конечнымъ“. Она же паки трепеща въста, и мня, якъ мечтаніе діавольское видѣнное есть, надлъзѣ помолившись, паки ляже и усне. Третицею же, ярымъ образомъ, аки гнѣваяся, съ яростію явися ей тойжде мужъ, глаголя: „невѣруеши, о жено, глаголомъ моимъ? вѣждь убо, якъ аще не поидеши и не речеши княгинѣ, яже ти повелихъ, ты утромъ вълрьвыхъ умерти имаши лютою смертію, потомъ княгиня, и тако и весь градъ погибнетъ; нъ вскорѣ въставъ иди къ ней и рцы ей мною ти повелѣнная“. Она же, исплъненна страха и ужаса, абіе въста и повели въспрящи колесницу, и иде къ княгинѣ, и повѣда ей видѣнное. Она же на утріа призва своя іереи, нарицаемыя езуиты, предъ ними же съ клятвою повѣда ||(9 л.) дѣвица она вся, яже видѣ и слыша. Они же, увѣривше

словесемъ дѣвицы (имѣютъ бо ю якъ же нѣкую святу), нъ зависти ради и гнѣва, его же противъ православія имутъ, повелѣша ей никому же повѣдати видѣнное; княгини же рѣша: „лучше есть възратити Руси церковъ, нежели зло нѣкое претръпѣти имаши ее ради; нъ убо да не утвръдится русская вѣра, ничтоже отъ сихъ бывшихъ да увѣдятъ. Сице жъ сотворимъ: призовемъ мы сами (аки тебѣ ничтоже вѣдущей) старѣйшинъ града, нашея сущихъ вѣры, и наустимъ ихъ, да они призовутъ рускія гражданы, и отъ себе, аки съпоболѣзнуюпце ихъ вѣрѣ, якъ же своихъ ближнихъ, рекутъ имъ ити къ тебѣ и просити, еже възвратити имъ церковь, хотяще и самимъ ити съ ними и пособники быти моленію ихъ, еже къ тебѣ; ты же тогда, аки побѣжденна моленіемъ ихъ, се сотвориши, и тако ничтоже отъ бывшихъ увидятъ". И якоже рѣша, шедше наустиша своея вѣры гражданы; они же, съшедшесь по обычаю въ приторъ, съзваша къ себѣ рускихъ гражданъ, и, якоже отъ езуитъ научени быша, сице, съпоболѣзнующе бѣдѣ ихъ, бесѣдоваща къ нимъ. Православныи же, боящесь злохитрныя нѣкія на себе казни, рѣша: „господіе, вы вѣсте, колика зла пострадахомъ отъ нашея госпожи и отъ васъ православныя ради нашея вѣры и церкве ради, юже нуждею отъясте съ веліею болѣзнію сердца нашего отъ насъ, и многажды ни моленіемъ, ниже кровныя слезы проливающе, что успѣти у госпожи нашей возмогохомъ, нъ паче, егда моляхомъ ю, на гнѣвъ и ярость подвизашесь; тогожде и нынѣ боящесь, не хощемъ уже прочее о семъ молити ю, да не како горшее отъ нея симъ гоненіе подвигнемъ на ся". Они жъ рѣша: „вѣруйте намъ, ничтожъ вамъ зло будетъ, нъ уповаемъ, яко аще днесь съ нами пойдете и молимъ ю, испълнитъ прошеніе наше и съ радостію имамы отъ нея возвратитися". Православныи жъ рѣша: „воля Господня буди! великія уже бѣды претръпихомъ Его ради; аще же и нынѣ хощетъ насъ что Его ради тръпѣти, якъ же годѣ Ему есть, сице съ нами да творитъ; готови бо есмы и умрети вѣры ради святыя восточныя: по глаголу же вашему, во имя Господне, идемъ". И тако вси вкупѣ, и ляхи и русь, идоша къ княгини. И егда предсташа ей абіе, аки ничтоже о семъ вѣдущи, по древнему своему обычаю, нъ не съ гнѣвомъ якоже прежде, нъ тихимъ гла-

сомъ рече къ нимъ: „что есть паны *) русь, егда уже познасте православную вѣру и свое развращеніе отринути хощете и пріидосте здѣ“? и прочая. Они же вси почаша единогласно молити ю о възвращеніи церкви и еже къ ней православнаго имѣти іерея. Она же . . . . изрече: „азъ разумихъ, якъ уже, познавше истину, пріидосте съвъкупитись вѣрѣ нашей; нъ убо, понеже есте непокоривы, Богъ самъ, якъ же хочетъ наставитъ васъ на свою истину; се уже отсели возвращаю вамъ церковь вашу, якожъ убо хощете іерея вашея вѣры неунита имѣйте въ ней отсели и о мнѣ Бога молите. Они же, паче надежда се слышавше отъ нея, благодаривше Бога, возвратившаго ей серце (бяше бо клялася никогда же въ животѣ своемъ имѣти въ ярославскомъ градѣ церкви не въ уніи сущей), и, поклонившеся ей, съ благодареніемъ и радостію возвратишася къ церкви . . . . ||(9 л. об.) видѣніе видѣвшая бѣ тамо тогда, и еще сущимъ всѣмъ гражданомъ тамо предъ княгинею; егда же повели имъ имѣти своего православного іерея, она дѣвица рече къ руси: „азъ вамъ реку и іерея, его же пріимете къ вашей церкви“. Они же рѣша: „добрѣ, госпоже, точію православнаго, унита бо не хощемъ“. Она же рече: „не унита, нъ вашея вѣры сущаго, егоже и вы добрѣ вѣсте, рѣку“,—и рече: „онъсица именемъ Іоаннъ, въ веси нарицаемой Рыжкова Воля, отстоящей отъ Яролославля миля едина“. Они же, увидѣвше его православна суща, пріяша его съ радостію и, благодаривше Бога, промыслъ сицевый о своихъ вѣрныхъ творящаго, възвратишась въ свояси, и донынѣ же въ православіи мирно пребываютъ, благодатію благопромышленника Бога, Ему же слава, честь и поклоненіе въ вѣки вѣковъ. Слышахъ же се отъ многихъ гражданъ и благородныхъ, вѣры достойныхъ мужей, иже слыша отъ слышавшихъ отъ онои дѣвицы, егда повѣдаше княгини и езуитомъ, и своимъ никоторымъ инокинямъ; и написахъ се, да увѣсте вси: како велій есть Божій промыслъ о своихъ вѣрныхъ, не унывающихъ въ искушеніихъ и тръпѣніихъ, и якъ не оставляетъ ихъ паче силы въ искушеніихъ

*) Предъ словомъ *русь* написано было Могилою (но потомъ зачеркнуто)— *развращенная*.

впадати; нъ егда вся силы и промыслы человѣческія уставаютъ, тогда Онъ свою божественную являетъ силу, по реченному: „сила бо моя въ немощи совершается". Тѣмже, братіе, не унываимъ въ напастехъ и въ искушеніихъ, нъ благодарно вся мужественно, имене ради Божіа и вѣры православныя, претръпѣмъ: „претръпѣвый бо до конца, той спасенъ будетъ"; и не мозимъ глаголати, якъже нѣціи безумно глаголютъ: „забы насъ Богъ, и отврати лице свое, да не видитъ до конца;" нъ твердо уповаимъ на спасеніе Его: „близъ бо есть Господь, близъ всѣмъ призывающимъ Его въ истинну, и волю боящихся Его сътворитъ, и молитву ихъ услышитъ, и изметъ ихъ отъ грѣшникъ, и спасетъ ихъ, якъ уповаша нань". Ему же слава во вѣки вѣковъ. Аминь.

Пис. въ лѣто ахк„." мѣсяца мая въ із день. Въ Кос..кахъ.

Въ лѣто ах„ "*) егда отъ Греціи въ рускую землю пріиде Іосафъ Монемвасійскій митрополитъ и пребываше въ монастырѣ Уневскомъ, тогда преподобный онъ мужъ блаженный Езекіилъ, скитскій старецъ, пріиде отъ своего монастыря благословеніа ради къ митрополиту, и посѣщеніа ради его. Митрополитъ же съ радостію пріятъ его, бяше бо вельми человѣколюбивъ мужъ. Егда же пріиде время обѣду, удръжа митрополитъ старца обѣ[дати] съ нимъ, вѣдяще бо его мужа благовѣйна и святоблива. Вѣдый же, ‖(10 л.) якъ не ястъ старецъ масла, ни яицъ, хотя искусити его, аще благость Божія есть въ немъ, повели вся яди съ масломъ въпръвыхъ уготовати. Егда же принесоша, начаша, по благословеніи, митрополитъ и вси предсидящіи ясти, старецъ же точію хлѣбъ ядяше, яди же не прикасашесь. Митрополитъ же рече къ нему: „почто не яси старче?"— Онъ же, поклоншесь ему, ничто же глаголя. Митрополитъ же, поднесъ руку, благослови, глаголя: „яждь старче, благословенно есть ти." Старецъ же, съ великою скоростію взя ложицу и единою точіюವземъ ею, яде и абіе положи ю, и прочее не вкуси. Митрополитъ же, видѣвъ, якъ прочее не вкушаетъ, рече: „благословенно есть

---

*) Знаками — „ " — вездѣ обозначаются пробѣлы въ рукописи.

уже, чего ради не яси старче?“—Старецъ же, вставъ, поклонись ему —рече: „еже требѣ бяше къ послушанію, испълнихъ, прочее прости мя, отче“. Слышавъ же митрополитъ мудроразсудный старчевъ отвѣтъ, рече: „въ истинну достойно нарицаешись старецъ, и отсели достоинъ еси нарицатись“. И тако безъ масла яди повели представити ему.—Виждь убо, како мудръ сей преподобный мужъ: и послушаніе испълни и воздержаніе сохранивъ, всѣхъ предсѣдящихъ ползовавъ.

Пріиде нѣкогда блаженный старецъ Езекіилъ Скитскій ко княгини Корецкой; она же, по обычаю своему, радостно прія старца. И якъже сѣдоша ясти, старецъ съ тщаніемъ до третей яди вкушаше (якъ дивитись предсѣдящимъ и глаголати, якъ сей старецъ объястливъ есть), по третей же, егда прочее отъ множества ядій приносимыхъ ничтоже вкушаше, моляше его княгиня, гляголя: „яждь, отче, добрѣйша бо сіа суть пръвыя“. Онъ же отвѣща, глаголя: „азъ не ищу доброты пища, точію да естественну нужду довольствомъ употреблю“. Всѣ жъ, удивившесь, рѣша: „въистинну сей старецъ истиненъ инокъ есть“.—Имѣяшежъ сей старецъ всегда сей обычай: болей двохъ, излишнее жъ нѣкогда трехъ ядій, не ясти,—и егда въпрошаше его кто, чего ради более не ястъ, глаголаше: „излишнее двохъ или тріехъ ядій—объяденіа, а не сытости есть дѣло“.

О обращеніи княгини Корецкой къ православной вѣрѣ блаженнымъ Езекіилемъ Скитскимъ.

Княгиня Анна Корецкая Хоткевичувна, по смерти мужа своего князя Евѳимія Корецкаго „ “ отъ православныя отлучившись вѣры, въ многія ереси часто премѣняшеся: отъ калвинской въ новокрещенъскую, еже есть аріанскую, и въ иныя многія, даже и въ іудейское впаде невѣріе, якъже съ іудеи субботствовати; многа же зла творяше іереемъ, паче же инокомъ, сице православнымъ, якъ же и латинскимъ. Въ лѣто же „҂ах҃“, промысломъ Бога, хотящаго всѣмъ спастися и въ разумъ истины пріити, слышавши о великомъ житіи ||**(10 л. об.)** блаженнаго старца Езекіиля Скитскаго,

въждел҄ѣ видѣти его и собесѣдовати съ нимъ; посла же къ нему вѣстники, моля его пріити къ ней; онъ же, съ любовію пріемъ вѣстники ея, обѣщася пріити, и отпустивъ вѣстники, приложи постъ къ посту, и молитвы къ молитвамъ, и слезы къ слезамъ, бдѣніа всенощная съ всею братіею съвръшая и моляся Богу о обращеніи ея къ православныя вѣры. По тріехъ же днехъ, уставивъ братіи постъ и молитвы всенощныя, паче обычныхъ, и божественныя безкръвныя жертвы по вся дни, донелиже възвратится, о обращеніи ея приносити повеливъ,—пойде къ ней. Егда же пріиде во градъ, идежъ обиташе княгиня, повѣдаша ей слуги, яко старецъ онъ, по него же послала еси, пріиде, предъ дверми стоитъ; она жъ, абіе услышавши, яко пріиде, повели отверсти двери, сама же изыйде въ срѣтеніе его. Егдажъ узрѣ старца, абіе страхъ объятъ ею, якъ нижъ ити възможе, нъ стоя трепеташе, слезы отъ очію, аки отъ источника, испущаа; изъ всего же тѣла ея потъ смраденъ отъ главы дажъ до ногъ нача исходити и струями на землю тещи, якъ же полчаса; старецъ же, приближся, отвръзе уста своя и надлъзѣ богодухновенно отъ божественныхъ писаній простре слово къ ней. Якъ же преста старецъ глаголати, княгинѣ, падши на землю, рече: „вижду, якъ днесь Богъ, не хотяй смерти грѣшника, помилова рабу свою, пославъ тебе, угодника своего, къ мнѣ; еже убо повелиши ми, сіе сътворю, и якъ же мя научиши, сице вѣровати хощу“. Старецъ же, въздвигъ ю, рече: „Богъ, хотяй всѣмъ человѣкомъ спастися и въ разумъ истинный пріити, да и тебе уцѣломудритъ и въ познаніе своея истины наставитъ“. И тако, вставши, сѣдоша, и научи ю, яже о православной вѣрѣ и о добродѣтелехъ. Понуди же старца и исповѣдатись предъ нимъ, аще и не хотяше (не іерей бо бяше); нъ убо, услышавъ исповѣданіе ея, призва іерея и свѣдѣтельствовавъ, якъ исповѣдась, раздрѣши ю іерей,—и тако старецъ, нѣкія дни тамо пребывъ, по обычаю поучааше ю, и о всѣхъ бывшихъ благодаривъ Бога, радуяся, отъиде въ обитель свою. Оттолѣ же княгинѣ сіа велми благочестива бяше и въ православіи утвержденна даже до дне смерти своея. Сподобижесь въ недузѣ прежде смерти и въ святый иноческій пострищись образъ и въ немъ благочестно къ Богу отъити. Отнелижъ убо къ бла-

говѣрію обратися, многи добродѣтели творяше, паче же милостынѣ прилежаше; сътвори же многи страннопріемниця въ своимъ градѣ странныхъ ради и священныхъ Божіихъ слугъ, ||(11 л.) якъ же въ Межирѣчу, въ Бѣлиловцѣ и въ Бѣлогодцѣ, и монастыри многи съгради; сія же вся отъ сего блаженнаго старца навыче и благодатію Божіею исправи: Ему жъ подобаетъ всякая слава, честь и поклоненіе во вѣки вѣкомъ. Аминь.

Въ лѣто ҂аҳкꙁ, въ мѣсяцѣ августѣ, предъ Успеніемъ пресвятой Богородици, пріиде нѣкто отъ благородныхъ отъ поморскіа земля именемъ „ “ калвинскіа ереси въ печарскій монастырь видѣти преславная, яже быти въ семъ монастырѣ слыша (якъ же обычай есть многимъ всегда отъ многихъ и далекихъ странъ приходити ко святой сей Лаврѣ), и сущу ему ту, ругашесь св. иконамъ и обрядамъ церковнымъ (якъже обычай есть еретичествующимъ), бяше бо наученъ въ латинскомъ языцѣ. Егда же повѣдаху ему и о житіяхъ преподобныхъ отецъ и о нетлѣнныхъ телѣсахъ, смѣяшесь и хуляше; нъ убо человѣколюбивый Богъ, взыскати и спасти погибшаго въ миръ пришедый и сему не хотя погибнути, подаде ему въ сердце, еже внiити въ пещеру и видѣти святыя мощи (не хотяше бо прежде тамо ити); и тако вшедшу ему въ святую пещеру святаго Антоніа, абіе толико великое умиленіе и съкрушеніе сердца съ страхомъ же и ужасомъ нападе нань, якъ аки отъ источника слезы изливахуся отъ очію его (якъ же дивитись всѣмъ, тогда съ ними тамо сущимъ и нань зрящимъ), и плача, повръже себе на землю, глаголя: „благодарю тя, Господи, отверзшаго нѣкогда отъ рожденіа тѣлесныа очѣ слѣпому, нынѣ же мнѣ умныя просвятившаго зѣницѣ, якъ не оставилъ мя еси въ злохульной и мерзкой калвинской ереси валяяся погибнути, нъ далъ ми еси познати, якъ едина токмо тая есть истинная вѣра, въ ней же спасошась сіи твои угодници, ихъ же телеса здѣ лежаща вижду, отсели уже ты мя настави на твою истинну и сътвори со мною по милости твоей“. Вставъ же отъ земли, къ предстоящимъ рече: „днесь познахъ, яко вѣра греческая, юже вы съдержите, истинна есть и отъ сего и азъ тоей вѣрѣ быти хощу“. И

обшедъ всю пещеру съ многимъ благоговѣніемъ, съ многими слезами молитвы дѣя, облобызавше мощи святыя. Изшедше изъ пещеры, иде въ святаго Михаила монастырь, нарицаемый золотоверхій къ православному митрополиту Іову Борецкому и предъ нимъ, исповѣдавъ грѣхы своя, отречесь калвинския ереси, и отъ него нау[чись] православныя вѣ[ры] и, пречтенъ святѣй съборнѣй, апостольстѣй церкви, причастись божественнымъ тайнамъ и съ радостію, благодаря Бога, грѣшныя [въ] покаяніе призывающого, възвратись въсвояси. Сеже въ тоежде [время?] ||(11 л. об.) повѣда ми вышереченный преосвященный митрополитъ и мнози отъ братіи святыи обители печерскія въ славу Божію, Ему же подобаетъ всякая слава честь и поклоненіе въ вѣки вѣкомъ. Аминь.

Въ лѣто ҂аҲка, князь Курцевичъ Павелъ пріиде въ печарскій монастырь посѣщеніа ради матери своея, яже въ женскомъ монастырѣ иночествуетъ; вельмижъ очнымъ недугомъ*) сице одръжимъ бяше, якъ не точію ничтожъ видѣти можаше, нъ отъ великой болезни ели и ходити, ведомъ, можаше; видѣвше же его братіа святыа обители толико страждуща, сжалишась о немъ (найпаче же тогда сущій намѣстникъ Кипріянъ Лабунскій), рекоша ему: „господине Курцевичь, здѣ чудотворная есть святая Лавра сіа, и многа исцѣленіа вѣрою приходящіи къ ней, молитвами преподобныхъ отецъ нашихъ Антоніа и Ѳеодосіа, пріемлютъ, и ты убо (аще и не православныя нашея, нъ латинскія еси вѣры) умоли іерея да утро божественную съвръшитъ въ пещерѣ преподобного Антоніа службу, ты же, послушавъ святую литургію, отъ креста святого Марка пещерного, иже на рацѣ мощей его лежитъ, водою священною очи съ вѣрою омывъ, исцѣленіе молитвами святого (иже многихъ силою Христою исцѣляетъ), уповаемъ, яко пріимиши". Онъ же, се слышавъ, абіе съ радостію умоли отца Кипріана божественную въ пещерѣ съвръшити службу, и на утріи, служащу сему съ благоговеніемъ, ста, послушая святую литоргію; по съвръшеніи же помлився Богу и святаго Марка призвавъ о молитву, омы очи своя съ

---

*) На поляхъ рукописи приписка: *единѣмъ окомъ*.

креста священною водою и, цѣловавъ мощи святого, изыде, и абіе же въ той же часъ преста ему болѣзнь, нъ не у еще идѣти можаше. Всѣдъ же на колесницу свою, поиде въ кіевскій градъ; идящу же ему, егда на гору взыйде, Вздыхалницу рекомую, сня покровъ, имъ же очи покрываше (отъ свѣтлости бо вящщую тръпяше болѣзнь), и абіе, снемъ, все и предъ собою узрѣ и яже об-онъ полъ рѣки Днепра далече сущая. И тако отъ того часа зрѣніе възвратись ему и здравъ бысть. Абіе же нача славити Бога и благодарити святаго Марка печерского, егожъ молитвами исцѣленіе пріятъ. Самъ же сей князь Курцевичь въ лѣто ҂ахкд, мѣсяца августа еі дня, въ праздникъ Успенія Богоматере, сущу ему въ монастырѣ печарскомъ, усты своими предъ всѣми тогда сущими повѣда ми чудо сіе, на немъ бывшее, въ славу Божію, Ему же подобаетъ всякая слава, честь и поклоненія въ вѣки. Аминь.

(12 л.) Въ лѣто ҂ахки, мѣсяца мая дня і, сущу ляцкому епископу, нарицающемусь кіевскому, именемъ Богуславъ Бокша Радошевскій, въ монастырѣ печарскомъ кіевскомъ,—повѣда ми самъ, глаголя, якъ въ лѣто ҂ахкѕ при Архимандритѣ печарскомъ кіевскомъ Захаріи Копыстенскомъ, сущу ми въ градѣ моемъ, нарицаемѣмъ Чорногородка, поидохъ видѣти дѣлателей, иже земную ограду, се есть, валъ окрестъ граду дѣлаху (началабось бѣ разоряти, аще и древнѣе дѣланна бяше). Стоящу же ми верху ограды оноя и зрящу ми на дѣлателей, единою веліа часть земли ограды съ горы отръжись и паде въ яму, иже дѣлателе дѣлаху. Иніи же убо вси побѣгоша невредимо (мнози бо бяху), единого же отъ нихъ вся земля она покры, якъ множае пятіа локоть на немъ лежати. Видѣвъ же се азъ, вельми оскръбивъ, якъ, мнѣ зрящу, смерть сицева человѣку оному приключись, и почахъ плакати и, окаявався себе, глаголати, якъ грѣхъ ради моихъ се бысть; и идохъ въ домъ, идѣже тогда обитахъ, повелихъ же прочіимъ дѣлателямъ откопати онаго, землею притлоченнаго, якъ уже умръшого. Идущу же ми и плачущу, пріиде ми помыслъ о чудотворной Лаврѣ печарской, и абіе падохъ на лици своемъ на землю и начахъ съ слезами къ пресвятѣй Богородицѣ печарской молити, глаголя: „о пресвятѣйшая Дѣво, себѣ

избравшая въ сихъ странахъ въ селеніе печарскую церковь и чудесы прославившая сію на славу пречистаго ти имене! Покажи и нынѣ, якъже и всегда многимъ благость и милость показуеши, вѣрою приходящимъ къ церкви твоей печарской и отъ сердца призывающимъ тя, мнѣ нынѣ припадающему къ тебѣ и невредимо жива съхрани человѣка сего, егоже земля покры, да и азъ иду и поклонюсь тебѣ въ церкви печарской и благодарю о благодѣяніи семъ; нѣсть бо, нѣсть уже надежды иныя, кромѣ твоея благости, о Царице небесная"!—И тако сія рекъ и большая, и обѣщахся самъ ити въ печарскій монастырь и благодареніе въ церкви предъ всѣми сътворити пресвятѣй Дѣвѣ и милостыню дати. Обѣщахъ же и человѣка оного на поклоненіе и благодареніе послати. Молящу же ми и вельми о семъ скръбящу, ‖**(12 л. об.)** прійде отрочищъ (уже минувшимъ якъ двомъ часомъ оролойнымъ, се есть, зегаровымъ) и рекъ ми: „господине, уже до главы человѣка прокопаша и мнимъ, якъ живъ есть". Азъ же, се слышавъ, паче боле начахъ молбу къ пресвятѣй Дѣвѣ простирати, и обѣщатись печарскую посѣтити церковь,—и еще ми се творящу, другій прійде, глаголя: „не скорби, господине, уповаемъ, якъ живъ будетъ; до главы бо его прокопаша, и очима помизаетъ, и зритъ". Азъ же, се слышавъ, възрадовахся, и абіе самъ идохъ тамо, и узрѣвъ его главою покивающаго (не убо бѣ весь ископанъ), благодихъ Бога; и тако помалу ископаша его жива и здрава и ни въ чемъ же поврежденна, точію страхомъ объята и ужасна. И абіе, якъже извлекоша его, нача глаголати и въспроси пити; азъ же повелихъ ему вина стекляницу дати, и испи ю. И тако благодатіею Божіею и молитвами пречистой Дѣвы печарской, здравъ сый, паки съ иными клевреты своими нача дѣлати. Азъ же пріидохъ, по обѣщанію моему, и благодареніе сътворихъ, преклонь коленѣ посредѣ церкве здешней печарской предъ всѣми Господу Богу и пресвятѣй Дѣвѣ Маріи, чудодѣющей преславне въ своей сей святой церкви, якъ отъ горкія смерти человѣка преславно избави, и уже (якъ же азъ разумѣю, и всѣмъ тамо тогда бывшимъ) всякоя надежды живота лишеннаго и умершаго вкръси силою Сына и Бога своего, Господа нашего Іисуса Христа, Ему жъ подобаетъ всякая слава, честь и

поклоненіе съ безначальнымъ Его Отцемъ и пресвятымъ благимъ и животворящимъ св. Духомъ во вѣки. Аминь.

Той же бискупъ кіевскій, тогожде лѣта, въ тойже день въ печарскомъ монастырѣ сый, повѣда ми, якъ прежде пришествіа его тогдашнего въ печерскій монастырь тремя днями, се есть, мѣсяца мая з҃, въ печерскій бо монастырь пріиде і҃ тогожъ мѣсяца, тогожъ дня. Егда пріиде въ кіевскій градъ въ лѣто ҂ахки, конь добрѣйшій; его жъ купилъ бяше за шесть сотъ злотыхъ, вельми разбо||(13 л.)лись, якъ уже не надѣятися ему жити. Пріиде убо, рече, старѣйшій конникомъ и повѣда ми, рекъ: „господине, конь добрѣйшій отъ твоея колесница издыхаетъ, и уже, еже разумѣхомъ, врачевства сътворихомъ ему, нъ ничтоже успѣти могутъ,—уже бо отъ земля не встаетъ, и убо и врачъ конный, видивъ его, невозможно уже, глаголетъ, живу ему быти“. Азъ же, рече, оскоръбився, якъ толико пѣнязей вътще зань дадохъ, повелѣхъ всѣмъ изыти изъ дому и, падъ ницъ на лицѣ своемъ, помолихся съ слезами къ пресвятой Дѣвѣ печерской, глаголя: „о пресвятѣйшаа Дѣво Печерскаа, всегда преславнаа чудеса въ твоей церкви печерской творящая всѣмъ, тебе отъ сердца призывающимъ, якъ же онаго человѣка землею притлоченнаго, горкія и лютыя смерти избавивши, здрава невреждённо съхранила еси, и нынѣ молю тя, припадая, исцѣли коня сего, якъ да всѣмъ възвѣщу славу твою и прославлю чудотворную твою печерскую церковь“. И обѣщахся ити въ печерскую церковь и посредѣ ея, преклонь колѣнѣ, ѕі҃ господнихъ молитвъ, се есть, *Отче нашъ*, и ѕі҃—*Богородице Дѣво*—изрещи, благодаря Бога и святую Богородицу. Абіе жъ, не минувши полчетверти часа, пріиде паки старѣйшій конникомъ и, толкнувъ въ двери, рече: „не скорби, господине, уже конь въста здравъ и ястъ, и ничтожъ уже зло ему есть“. Азъ же възрадовахся и благодарихъ Бога и святую Дѣву печерскую, преславнаа творящую. И рече къ мнѣ: „се уже, отче архимандрите, и обѣтъ, его же пресвятѣй Дѣви обѣщахъ, въ святомъ здѣшнемъ храмѣ ея предъ всѣми вами въ славу Божію и въ честь преблагословенныя матере Его исплъних, яже есть благословенна во вѣки. Аминь.

Той же бискупъ въ тоежъ время повѣда ми, якъ сущу ему въ монастырѣ печерскомъ при архимандритѣ Плетенецкомъ, единъ отъ коморниковъ его, нарицаемый Вольскій, внійде съ иными въ пещеру, и вшедъ, не якъ же иныи благоговѣйно съглядаше, нъ ругашеся святымъ мощемъ, за власы торзая ихъ и глаголя: „не суть сіи святіи, нъ Русь мертвыхъ изсушиша тѣлеса на льщеніе здѣ приходящимъ“. Инокъ же, пещеру стрежай, рече ему: „не хули, человѣче, ниже ругайся святымъ, да не зло тя что постигнетъ, ни единаго бо, сице творящаго, казнь Божія мимоходитъ, нъ въскорѣ постигаетъ; въ истину бо сіи святіи суть угодницы Божіи, ихъже сія тѣлеса суть, нъ паче чти ихъ и на молитву проси“. Онъ же ругашесь ему, глаголя: „бляди, еже хощеши, азъ твоему блядословію ||(**13 л. об.**) не вѣрую.“ Изшедшу жъ ему исъ пещеры, всяде на конь свой и пойде въ путь съ господиномъ своимъ бискупомъ; абіе же изъ монастыря изшедшимъ имъ, конь его паде съ нимъ и предніи ноги съкруши себѣ, якъ и тамо издохнути, самъ же Вольскій вельми разбихся: по семъ же многа зла приключишась ему, дондеже не по мнозѣмъ времени въ томъ лѣтѣ убіенъ бысть.—Сію жъ повѣсть бискупъ, наказуя единаго своею мниха Бернардина, иже ругашеся мощемъ святымъ, и поношая ему, предъ всѣми нами повѣда, и рече ему: „не хули святыхъ, да не и ты, якъже сей, зло нѣчто постраждеши“. Ко всѣмъ же своимъ рече: „иже хощетъ въ пещеру ити, да не входитъ, аще не иматъ вѣру, якъ къ святымъ вніити и честно сихъ тѣлеса посѣщати не хощетъ. Святая бо мѣста святолѣпно съ вѣрою посѣщати подобаетъ“.

Нѣкто благородный воинъ, именемъ „ “ Гражевичъ, латинскія вѣры, съ клеврѣты своими пріиде въ печарскій монастырь въ лѣто ҂аҲ „ “, и сущу ему тамо, иде и въ святую пещеру святаго Антоніа, и тамо сый, много святымъ наругася тѣлесемъ и безмѣстнаа глаголя, хуляше преподобныхъ отецъ. Инокъ же, стрежай святую пещеру, моляше его, да не творитъ сія, и прещаше ему Божіею казнію. Онъ же ему, злословя, посмѣвашесь. Изшедшу же ему исъ пещеры съ иными и пришедшу въ монастырь, иныи вси отъидоша, самъ же сей ругатель изумленъ хождаше окрестъ церк-

ве, бѣ же се предъ полуднемъ. Братіа же, по свършеніи божественныя службы, идоша въ трапезу и, ядше, отъидоша въ келія своя, онъ же безпрестани, аки безуменъ, хождаше; видяху же се вси братіа, нъ никтоже отъ нихъ, по смотрѣнію Божію, не рече ему, чего ради сице ходиши, или что ти есть, якъ сице вътще трудишись,—да наказуется и научится, якъ зло есть хулити святыхъ Божіихъ угодниковъ: и тако по семъ приспѣ время и вечерни, онъ же единаче, не престая, окружаше церковь; по вечерни же, егда вси мірстіи исходятъ изъ монастыря, онъ, не престая, обходя церковь. Единъ же отъ братіи, видя его весь день сице бездѣльно блуждающаго, приде къ нему и въпроси его, глаголя: „что ты здѣ твориши, господине, весь день окружая церковь; се уже вечеръ есть и вси уже изыйдоша, и вре||(**14 л.**)мя уже есть затворитись вратомъ монастырскимъ, иди и ты въ свое обиталище“ (собрашажесь и иніи братіа къ нему, узрѣвше брата съ нимъ бесѣдующа). Онъ же рече: „вѣмъ, како здѣ пріидохъ и съ кѣмъ, нъ не вѣмъ, како и что есть, якъ не могу отсюду изыйти, и ниже путь вѣмъ, ниже врата изобрѣсти могу и, аки изумѣвся, хожду, якъ же мя видите“. Они же рѣша ему: „еда, что съгрѣшилъ еси, здѣ сый?“—Онъ же рече: „иное не вѣмъ, точію якъ, сущу ми въ пещерѣ, наругахся святымъ и много злѣ похулихъ ихъ. И нынѣ же вижду и разумѣю въ истину, якъ сего ради казнь сію Богъ на мнѣ попусти“. Они же рѣша ему: „въ истину виждь, якъ сея ради вины Богъ тя наказуетъ, да научишися, еже святыхъ его, ихъже самъ прослави, не хулити; нъ убо покайся отъ всего сердца и вѣренъ есть Богъ, молитвъ ради святыхъ своихъ, еже протити тя и помиловати“. Онъ же нача съ слезами глаголати: „вижду, якъ согрѣшихъ и вельми болѣзную сердцемъ, якъ се зло сдѣяхъ, нъ понежъ, якъ же изуменъ сый (якъ же мя видите), не вѣмъ прочее, что имамъ сътворити, вы мя научите“. Они же ведоша его къ уставнику, се есть къ екклисіарху, иже, увидѣвъ вину, много наказа его и научи о семъ, якъ тяжкій есть грѣхъ наруганіе и хула на святыхъ Божіихъ, ибо якъ же кто образу царскому ругается, на царя самаго наруганіе наноситъ: сице и святыхъ Божіихъ, иже образы Божіи суть, хуляй, первообраза ихъ—Бога хулитъ. И тако къ умиленію

его приведъ, веде его въ пещеру, рече: „идѣже съгрѣшилъ еси, ту и покаяніе сътвори". Онъ же вшедъ, абіе къ коемуждо отъ святыхъ мощій съ слезами припадая, прощеніа прошааше. И тако возвратися ему смыслъ и бѣ смысленъ, якъ же и прежде, здравъ изыде, славя Бога. На утрѣ же паки пріиде и умоли іереа божественную въ пещерѣ свръшити о немъ службу, и съ многимъ страхомъ и умиленіемъ стоя, послуша, и много помолився и плакавъ о своемъ съгрѣшеніи, пойде во свояси, предъ всѣми славя Бога и святыхъ печарскихъ угодниковъ его.—Повѣда же ми се игуменъ печерскій Сильвестръ, иже слыша самого сего Гражевича, повѣдающа сіе, на себѣ бывшее чудо, изряднѣе же отъ братіи печерскихъ: мнози [бо] самовидцѣ сему сущіи. Написахъ же се въ лѣто ҂ахкд, мѣсяца окт. к, въ славу Богу, предивная и въ днехъ нашихъ святыми угодниками своими дѣющему. Ему же подобаетъ всякая слава, честь и поклоненіе, въ вѣки. Аминь.

|(**14 л. об.**) Іосафъ Монемвасійскій митрополитъ, вопрошенъ отъ нѣкоего старца о іереехъ, недостойнѣ служащихъ, како о нихъ разумѣетъ, отвѣща: „іерей, недостойнѣ служай, прежде вѣчныя муки уже здѣ мучится; душа бо его, отъ всегдашняго обличеніа жегома, аки въ огнѣ горя, муки пріемлетъ, и донелиже не покается и не престанетъ священствовати, святитись не можетъ".

При архимандритѣ печарскомъ Елисеи Плетенецкомъ „ " бѣ нѣкто старецъ „ " въ печарскомъ монастырѣ въ троицкой больницѣ болѣнъ, иже имѣяше нѣчто пѣнязей своихъ. Егда же умираше, по обычаю монастырскому, архимандритъ, посѣщая его, въпроси, аще что или забвеніемъ, или срама ради не исповѣданна отцу своему духовному остави, или аще вещи нѣкія особь своя имать, да исповѣстъ предъ нимъ. Онъ же рече: „вся, еяже помнѣти возмогохъ, исповѣхъ и вещи, яже имѣхъ, отдахъ духовному своему отцу",—и се рекъ, умре. По обычаю же, скутавше тѣло его, несоша къ гробу, и уже проводу пѣваему, и архимандриту ту сущу, больничарь пріиде къ архимандриту, нося тоболу пѣнязей въ рукахъ, и рече: „отче святый, на одрѣ умершаго

брата подъ постелею его, опретая постель, обрѣтохъ се и принесохъ къ тебѣ; гдѣ убо повелѣваеши отдати?"—Онъ же, узрѣвъ, абіе почудися и вельми оскрьбѣвъ, рече: „горе тебѣ, окаяннаа душе, аще не исповѣдалась еси о семъ, якъ въ святотатствѣ отъишла еси на осужденіе",—и въвросивъ духовника его, аще о сихъ исповѣда ему (тамо бо и духовникъ на погребѣ бяше); увидѣвъ же отъ него, якъ не исповѣда ему, възъпи рече: „уже погиблъ есть, о горе мнѣ! горе, братіе, и сему окаянному, якъ съ Ананіею и Сапфирою, съкрывъ сребреники, осудись". И повелѣ имъ престати отъ пѣнія. глаголя: „възмите окаянное сіе тѣло и връзите е въ гробъ, недостойно бо есть христіанскаго погребенія". И връгше его въ гробъ; архимандритъ веемъ пѣнязи и съ плачемъ връгъ я на тѣло въ гробъ, рече: „понеже якъ Ананіа и Сапфира предъ апостолы съкрылъ еси е, не исповѣдавъ духовнымъ отцемъ, сребро твое буди съ тобою въ погибель". Абіе же нападе страхъ на всѣхъ и вскорѣ разъидошася кійждо, окаявающе себе и слезяще, въ своя келія, не совершивше погребного пѣнія . . . въ лѣто ахкд, мѣсяца октяб. ві дня.

[При архимандритѣ печерскомъ Елисеѣ Плетенец||(**15 л.**)комъ бѣ нѣкто старецъ именемъ Ѳеодосій, родомъ москвитянинъ, въ Лаврѣ печерской, подвижный вельми. Ненавидяй же добра діаволъ, видя его постническіи подвиги и труды, покусись сластолюбіемъ побѣдити его и вложивъ въ помыслъ, яко нѣсть грѣхъ инокомъ ясти мяса, и сице раздеже его ко мясному ядѣнію, яко глаголати ему, яко аще мяса не ѣмъ, умрети имамъ и яко самоубійца осужденъ буду]. *) И тако, не познавъ діаволе искушеніе, нетрьпѣніемъ побѣжденъ, посла своего послушника и купи ему мяса; принесъ же, повели ему испечи е. И се сотворивъ, послушникъ принесе ему; онъ же веемъ надъ пещію, покрывъ, положи, ища время да никтожъ узритъ, егда ясти е будетъ. Минувшимъ же якъ двомъ часомъ, затвори отъ себе двери и взя съсудъ съ мясомъ, хотя уже ясти; егда же откры, велій смрадъ изыйде изъ мяса онаго. Онъ же воззрѣвъ,— оле чудо! — полно бѣ червій; видѣвъ же се, абіе пріиде въ чювство и отметнувъ отъ себе мясо, съ слезами паде ницъ на лицѣ

*) Поставленное въ скобахъ писано не рукою Могилы.

своемъ, плача своего паденіа и моля Бога о прощеніе. Надлъзѣ же лежа ницъ на земли, плакась; въставъ, же съ многою скорбію показуя братіи смрадное мясо. исповѣдаше свое грѣхопаденіе и чудо, бывшее въ удивленіе всѣмъ.—Зрите убо, о братіе, како премилостивый Богъ старца (на преднѣя его подвиги взирая) пощади и отъ грѣхопаденія въ покааніе, преславно въздвигъ, приведе; намъ же образъ подаде и показа, якъ единою уже нами въ отверженіи міра отреченныхъ не должно къ тому въджелити или похотити, нъ аки смрада и гноеніа бѣгати и ошаяватись подобаетъ. Старецъ же сый по исправленіи семъ, бывшемъ отъ Бога, приложи постъ къ посту, слезы къ слезамъ, и молитвы къ молитвамъ, день и нощь моля Бога о своемъ съгрѣшеніи, еже проститись ему, и уже въ большій подвигъ себе, нежели пръвіе, вдаде. Сежъ мнози отъ братіи святыя Лавры печерскія, самовидцы сему бывшіи, изряднѣе же Филоѳей Кизаревичъ, намѣстникъ нашъ, повѣда ми. Въ лѣто ҂ахкд, мѣсяца сентября, дня г.

‖(**л. 16.**) Въ лѣто ҂ахкд, мѣсяца августа г дня, сущу въ печарскомъ монастыры Варлааму іеромонаху, отъ Молдовлахійскія земля, отъ Мирона Берновскаго воеводы посланный къ мнѣ, повѣда, яко въ лѣто ҂ах „ “, егда нечестивый царь агарянскій султанъ Османъ пріиде подъ Хотинъ братись съ царствомъ полскимъ (иже съ студомъ, Божіею помощію, ничтоже успѣвъ противъ христіаномъ, на свою погибель възвратись; възвращбося отъ своихъ воинъ, абіе убіенъ бысть),—козаки запорозтіи, иже идяху противъ нечестивымъ, не просто идоша ко Хотиню, идѣже полское войско бяше, нъ устремишась на Сочавскій градъ, еже разграбити его (вси бо нарочитыи и богатыи тамо собралися бяху), и уже приближившишся имъ рѣки, нарицаемыя Сочава, увѣдѣно бысть во градѣ, якъ множество козаковъ об-онъ полъ рѣки суть. Граждане и вси, тамо тогда сущіи, все, еже имяху, внесоша въ горный градъ: и жены и дѣти. Митрополитъ же тогда сущій, Анастасій Кримковичъ, съ іереи въсхоти по обычаю внести отъ митрополіи въ вышный градъ и мощи святого великомученика Іоанна новаго; и егда пріидоша взяти, не възмогоша поднести е отъ мѣста его (сице бо всегда чудотворитъ благодатію Божіею, егда въ нужди градъ избавленъ быти иматъ отъ враговъ належа-

щихъ ему). Познавше по семъ избавленіе свое, не къ оружіамъ, нижъ на брань, нъ на молитву и постъ устремишась съ всѣмъ множествомъ, иже бяху въ градѣ, молящe Бога и святаго Іоанна, угодника Его, о избавленіе. Егда же пріидоша козаци къ рѣцѣ, уже къ граду преити хотяще,—оле чудо!—рѣка, юже и пѣше люди тогда перехождаху, въ мгновеніе ока сице наводнися, якъже никогда же прежде сицевому наводненію быти. Они жъ, видивше се, устрашишась и начаша отступати; вода же велми множашесь и страшно разливашесь. Зрящимъ же имъ чудо сіе и не могущимъ более ждати, поидоша: и тако градъ избавися молитвами святаго Іоанна, новаго мученика. Отъ тогдашнего убо времене митрополитъ съ всѣмъ клиросомъ и съ епископы уставиша по всеи земли Молдавлахійскои праздновати день той, въ онь же избави ихъ Богъ отъ толикіа бѣды, сіесть мѣсяца „   “. Творятъ же въ митрополіи въ той день литію, обходяще церковь съ мощми святаго Іоанна, благодаряще Бога, преславно отъ толикіа бѣды избавишаго ихъ молитвами святаго великомученика Іоанна новаго.

|(**16 л. об.**) Той же Варлаамъ іеромонахъ повѣда намъ, якъ въ лѣто ҂аҳк„   “ въ четврътокъ по сошествіи святаго Духа, егда память празднуютъ святаго Іоанна, новаго великомученика, въ митрополіи Сочавской (непремѣнно бо въ сей день память его всегда празднуется), по обычаю людіе, приходящіи отъ многихъ и далекихъ странъ, многи дары приносятъ, и егда лобызаютъ мощи святаго, и пѣнязи многи даютъ; еклесіархъ же тогда сущій, именемъ „   “ наущенъ отъ діавола, взя отъ пѣнязей, на блюдѣ при рацѣ святаго сущихъ, часть и съкрывъ въ капсѣ своей. Абіе же се сътворивъ, вніиде въ онь сатана и повръже его на землю предъ ракою святаго, въпія и пѣны тѣща. Абіе же видѣвшіи, прибѣгше, повѣдаша митрополиту, иже, пришедъ и видѣвъ его отъ бѣса мучима, рече: „или отъ мощей святаго взя или отъ пѣнязей сихъ безъ благословеніа святотатство сътворити покусися“,—и абіе повелѣ искати у него; поискавше же, обрѣтоша немало пѣнязей въ капсѣ его. Ужалився же митрополитъ, видѣвъ

его отъ бѣса велми мучима, молитвы заклинателныи нача надъ нимъ читати, и абіе изыйде изъ него духъ нечистый и, въставъ, припаде къ ногама архіереовѣма, исповѣдая грѣхъ свой и прощенія прося. Онъ же, намнозѣ наказавъ его, на время отлучи и, запрѣщеніе давъ, прощенія сподоби.—Видите убо, братіе, каково зло есть сребролюбіе и како тяжкій грѣхъ есть святотатство, якъ ни мало, якъ же Ананіи и Сампфирѣ, не стерпѣ ему Богъ, нъ абіе обличи, показавъ его въ страхъ и съблюденіе и инымъ, да не дръзнутъ Богу и святымъ Его данное себѣ присвоити, или отай взяти; все бо отай безъ блогословенія взымаемое, отъ еже церковное есть, святотатство проклятое осудись отъ святыхъ отецъ быти.

При Ереміи Могилѣ, воеводѣ господарѣ Молдовлахійстѣмъ, стрыи моемъ, бѣ между инѣми многими благородными лѣхи, иже служаху ему, единъ сътникъ, нарицаемый Уяздовскій, латинскія вѣры, иже, егда господарь въ праздникъ памяти великаго мученика Іоанна новаго въ митрополію Сочавскую пріиде посѣщенія ради мощей святаго, видѣвъ множество много людій, отъ многихъ странъ събранныхъ, лобызающихъ святое нетлѣнное тѣло и дары многи дающихъ, нача хулити, глаголя къ своимъ клевретомъ: „........ зрите, како сіи отступници, мертваго отступ||**(17 л.)**ника тѣло, миры благовонными помазавше, и изсушивше, и аки святаго многоцѣнно украсивше, толикъ народъ, прибытчества ради своего прелщающе, погубляютъ, нъ убо аки сей, его же тѣло лобызаютъ, въ адѣ мучится, и лобызающіи тамождe мучимы будутъ“.—Абіе же се изрекъ, предъ всѣмъ народомъ и господарю тамо сущу, духъ ничистый вніиде вънь и велми възопивъ, якъже всѣмъ устрашитись, и повргъ его на земли, люто мучаше. Изнесоша же его клеврети его вонъ изъ церкве; нъ убо зѣльнѣе мучаше его бѣсъ въ удивленіе всему народу. Вѣдяще же клеврети его, якъ лютое его отъ бѣса мученіе более крѣпится, пріидоша къ митрополиту тогда сущему Георгію Могилѣ, брату господарскому, иже бѣ мужъ благочестивъ и святъ, и, касающеся ногама его, моляху, да помолится о немъ Богу и святому Іоанну, якъ да избавится отъ бѣды сея, страхъ бо и трепетъ одръжаше ихъ. Митрополитъ же, увѣдивъ вину, еяже ради ругатель страж-

детъ, рече: „оставите его мало, да накажется, еже не хулити святыхъ Божіихъ и православную нашу вѣру".—Они же излиха моляху его, да сътворитъ милость съ нимъ, боящеся, да сице мучимъ напрасно умретъ. Егда же не хотяше, умолиша и господаря, еже молити его: и тако, понужденъ моленіемъ ихъ, по съвръшеніи божественныя службы, молебенъ святому Іоанну нача пѣти, ругателя жъ бѣснующагося повели, предъ ракою святаго приведше, поврещи на землю. Ели же приведше, его не можаху държати, лютъ бо бѣсъ вшелъ бѣ въ нь, и тако нуждею преклонше его; на конецъ молебна митрополитъ молитвы запрещалныи прочетъ надъ нимъ, изыйде изъ него бѣсъ и здравъ бысть, якъ же и прежде. Онъ же, пришедъ въ себе, лежа предъ ракою святаго, велегласно глаголати нача: „съгрѣшихъ, о святче Божій, истинный рабе и угодниче Божій, яко нахулихъ тя и вѣру святую греческую, нъ нынѣ наказанъ исповѣдую тя истининаго Божія мученика и свята быти и поклоняю святымъ твоимъ мощемъ, исповѣдуя, яко истинна есть вѣра греческая, еяже ради муки и смерть отъ нечестивыхъ агарянъ претръпѣлъ еси, яко доблій воинъ Христовъ; всякъ же, хуляй тя и вѣру святую греческую, да казнимъ отъ Бога будетъ и мучимъ, якъже азъ нынѣ безумнаго ради хуленіа моего". И со слезами моляшеся, глаголя: „прости мя, Боже мой, и не приложи ми ктому грѣха сего; уже бо къ тому не имамъ хулити, ниже злословити вѣру греческую, но якъ истинну и праву сущую предъ всѣми исповѣдати, и ты, о святче Божій Іоанне, прости мя; отсели бо предъ всѣми и всюду якоже свята и чудо||(**17 л. об.**)творна Божіа мученика возвѣщати буду".—Сіа же и ина многа изрекъ и много помолився, въста здравъ, якоже и прежде, и поклонся митрополиту, наказанъ отъ него много, еже како чтити святыхъ и вѣру православную и еже никогдаже хулити сихъ, изыйде, славя Бога. Вси же людіе съ страхомъ и радостію славяху Бога, и честь въздаяху святому мученику о обличеніи и наказаніи страшномъ хулника и ругателя вѣры святыя православныя, еяже ради святый Іоаннъ пострадавъ, вѣнецъ на небесѣхъ пріятъ, въ славу Бога въ троичномъ единствѣ славимаго, Отца, и Сына, и святаго Духа. Сіе же чудо и донынѣ множество людіи, самовидци бывшіи, по-

вѣствуютъ. Написано же се есть и въ книгахъ митрополіи Сочавской. Нъ убо и азъ отъ родителей моихъ, самовидцевъ бывшихъ, се повѣдающихъ, слышахъ, и самъ же онаго Уяздовскаго, аще и вельми малъ тогда быхъ, вѣдѣвъ, памятствую. Написахъ же се, да и нынѣшніи вѣры святыя и святыхъ Божіихъ хулници, увидѣвше истинное, бывшее чудо и убоявшеся Божіеи на себе лютѣйшеи казни, престанутъ хулити, вѣдуще, якъ аще и долготръпитъ Богъ и не скоръ есть на отдаяніе отмщеніа, нъ обаче лученъ, и якъ страшно еже впасти въ руцѣ Бога живаго. Блаженъ бо есть, иже чуждею казнею къ покаянію влекомъ бываетъ.

Егда Михаилъ воевода, господарь земли Угровлахійской, изгна Батеръ Андреяша, пріатъ скипетро Семиградскаго воеводства, пріиде въ стулешній градъ, нарицаемый Белградъ, и въсхотѣ церковь православную тамо въ градѣ създати, іерес же и граждане и вси бояре, латинскіа сущіи вѣры, не съизволяху ему създати, глаголюще себе православныя быти вѣры, и сего ради не хотяху чуждыя вѣры церковь въ градѣ своемъ имѣти. Господарь же глаголаше: „вы нѣсте правыя вѣры исповѣдници, не имате бо благодати святаго Духа въ своей церкви, мы же, правовѣрни суще, дѣйствительную силу благодати святаго Духа имамы, еже и дѣломъ показати всегда готови, Божіею помощію, есмы“. Они же прѣнѣемъ словесъ и съглаголаніемъ хотяху показати сіе. Онъ же рече: „ни, не словопрѣніемъ, но дѣломъ хощу да пока(**18 л.**)жете, или азъ да покажу въ увѣреніе всѣмъ“. Они же рѣша: „како убо показати имамы?—нѣсть бо мощно инако, аще не отъ божественныхъ писаній словомъ изъявити“. Онъ же рече: „въ словопрѣніахъ трудъ безъ конца есть, нъ кромѣ словопрѣніа въскорѣ се, Богу поспѣшествующу, мы показати можемъ; идемъ, рече, посредѣ града и тамо воду чисту да принесутъ, и мой архіерей съ своими іереи предъ всѣми посвятитъ ю, такожде и ваши таможде особь да творятъ, и тако посвятивше, въ вашей велицей церкви до м҃ дней, запечатлѣвше и азъ и вы своими печатми и воду и церковныя двери, поставише знаменанно въ особныхъ сосудѣхъ заключимъ. Ихъже убо нетлѣнна пребудетъ, якъ же нынѣ отъ источника взята будетъ,

сихъ вѣра истинна есть, а ихъже растлѣется, и вѣра зла есть. Аще же убо моя вода нетлѣнна, якъ же уповаю на Бога, пребудетъ, невзбранно съизволите ми церковь создати, аще же ни, то, по хотѣнію вашему, не създамъ". Они же вси единогласно възопиша: „добрѣ, добрѣ; будѣ тако". На утріи же изыйде Господарь съ всѣми боляры и съ дворомъ своимъ на тръжищи, по обычаю съ литіею и епископъ и іерее съ нимъ, съ кресты, со свѣщи же и съ кадилы, и на устроенномъ мѣстѣ ставше, великое освященіе водѣ сътвориша, молящесь вси съ слезами и въздыханми, да прославитъ Богъ православную вѣру, зловѣрныя же да постыдитъ. Латинницы же такожде особь тамождe предъ всѣми, по своему обычаю, освятиша воду и солію осолиша; и тако, освящъше, каждо въ особномъ съсудѣ влѣяша свою священную воду и обоихъ странъ печатми оба съсуда запечатлѣша и, внесше, въ великой поставиша латинской церкви и, заключивше двери, запечатлѣша и отъидоша. По вся же дни прилѣжно Господарь съ епископомъ и іереи и съ всѣми православными моляшесь, постя. Такожде и латинницы творяху. Минувшимъ же к҃ и пятимъ днямъ, по Божію откровенію, пріиде къ нему епископъ и рече: „Господарю, призови латинники и ихъ іерея, и не жди установленнаго дня четыредесятаго; идемъ къ церкви и, отпечатлѣвше, отвръзѣмъ двери, и узриши благодать Божію и якъ вѣрныи раби его, истинно уповающіи нань, не постыдятся". Господарь же, призвавъ вся по съвѣту епископа, иде къ церкви и, отвръзше двери, внiидоша вси, и впръвыхъ православный епископъ, преклонь колѣнѣ, съ слезами помолися Богу, глаголя: „Боже, едине въ въ Троицѣ святѣй славимый и поклоняемый, якъже древле праведнаго твоего Елію въ извѣщеніе твоея истины услышалъ еси огнемъ и посрамилъ еси злочестивыхъ: ||**(18 л. об.)** сице и нынѣ услыши мя, недостойнаго раба твоего, и всѣхъ предстоящихъ вѣрныхъ рабъ твоихъ, не ради достоинства нашего, его же не имамы, нъ славы ради имени Твоего святаго и утвержденіа ради истинныя, яже въ Тя, нашея вѣры, яви неотъемлемую благодать святаго Духа отъ воды сея, неистлѣніемъ ея да увидятъ вси предстоящіи, якъ въ единой точію восточной греческой Твоей съборной церкви истинна есть вѣра и дѣйствительная благодать святаго Духа: Ты

бо единъ еси благословяй и святяй всяческая, Боже нашъ, и Тебѣ славу возсылаемъ Отцу, и Сыну, и Святому Духу, нынѣ и присно и въ вѣки вѣковъ, аминь". Воставъ же, поя—„Господь, просвѣщеніе мое и Спаситель мой, когось убою,"—разпечатли съсудъ, въ немъ же вода священная бѣ, и воззрѣвъ на воду, чистѣйшу и свѣтлѣйшу, нежели первѣе сущу, обрѣте, и обонявъ свойственно годное благовоніе, аки отъ ретящаго источника вземлема бываетъ ощутивъ, възопи, глаголя: „Слава Тебѣ, Боже нашъ, не презрѣвшему моленіа наша, слава Тебѣ, прославляющему церковь свою, слава Тебѣ, предивно утвръждающему православную вѣру и не посрамившему насъ въ упованіи нашемъ". И къ всѣмъ рече: „пріидите и видите, како толико дній сія вода стоя, благодатію святаго Духа, не истлѣнна пребысть, и увѣряйтесь, якъ истинна есть вѣра наша православная".—Латинници жъ, такожде помолившись и службу по своему обычаю съвръшивше, разпечатлѣша съсудъ, въ немъ же ихъ вода бяше, и абіе же отъвръзше, вся церковь наполнися смрада, якоже устрашитися всѣмъ латиннискомъ и съ удивленіемъ въпити: „истинна есть вѣра греческаа, яже господарь съдръжитъ, да съзиждетъ церковь своея вѣры въ нашемъ градѣ, понеже бо якъ сего възбранихомъ, Богъ разгнѣвась на насъ и засмердись вода наша". И тако посрамлени латинници съ своими іереи съ веліимъ студомъ разыдошась, иніи же отъ нихъ къ православной обратишася вѣри. Господарь же съ епископомъ своимъ, и съ іереи, и всѣми болярами и вои своими, исплънь радости и веселіа, возвратись въ дворъ свой, славя и благодаря Бога о бывшемъ преславномъ чудеси на утвръжденіе истинныя православныя вѣры. Сотвори жъ учрежденіе веліе въ той день всему граду и всѣмъ воемъ своимъ. Съ клятвою же изволиша вси жители земли Семиградскія создатись церкви и еже никогда же раззор‖(**19 л.**)ити ю. Абіе же Господарь нача созидати (нъ не въ градѣ, да не премѣненіемъ временъ разорятъ ю, нъ на предградіи, близъ стѣны града, на красномъ мѣстѣ, и создавъ ю, освяти „ " и епископію тамо принесе (наиномъ бо прежде мѣстѣ живяху епископи), идѣжъ и донынѣ, благодатію Божіею, пребываютъ. Постави же тамо перваго епископа Бѣлграду Іоанна, мужа кротка, добродѣтельна и свята, иже тамо

святолѣпно живя, и чудесемъ благодать получити сподобись. По представленіи же его, тѣло его нетлѣнно, благовонно доднесь пребываетъ, чудеса многая творя вѣрою къ рацѣ его приходящимъ, въ славу Христа Бога нашего, Ему жъ подобаетъ всякая слава, честь и поклонененіе съ безначальнымъ Его Отцемъ, и съ пресвятытъ и животворящимъ Его Духомъ, нынѣ, и присно, и въ вѣки вѣковъ, аминь. Се же написано прочтохъ въ мултанскомъ лѣтописцѣ, и отъ многихъ самовидецъ достовѣрныхъ слышахъ, изрядніе же отъ папы Вистярника тогда бывшаго, нынѣ жъ логоѳета великаго Угровлахійскія земля сущаго, и отъ Драгомира великаго питаря тоея жъ земля.

Бѣ нѣкто юноша, именемъ Стефанъ, служа у родителей моихъ, родомъ русинъ отъ Каменца Подольскаго, кравецъ художествомъ, смѣренъ, чистъ, блогоговѣйнъ, и никогда же правила церковнаго, якъ же инокъ, оставляше. Единою же, по обычаю своему, въ полунощи въставъ на молитву клевретъ же ради своихъ, иже въ единомъ же дому спяху, да не ругаются ему (всегда бо, егда видяху его молящась, ругахусь ему), изыйде вонъ и внѣ моляшеся. Молящужесь ему со слезами, свѣтъ велій осіа его; онъ же, пристрашенъ бывъ, възрѣвъ на небо и видѣ крестъ велій отъ звѣздъ свѣтло сіяющъ и слыша гласъ, глаголющъ къ себѣ: „человѣче, изыйди отъ мира и иди въ монастырь и тамо, потщався, обрящеши покой“. Се же видѣвъ и слышавъ, пачс страшенъ паде на лице своемъ, обѣщась инокъ быти, рече: „яко же Ты, Господи, Іисусе Христе, Боже мой, хощеши, настави мя и пойду въ истинѣ твоей“. И тако паутріи моли родителей моихъ, да отпустятъ его; они же не хотяху, вельми бо послушливъ и добръ бяше юноша. Онъ же, и нехотящимъ имъ, отъиде и въ Сочавицкій монастырь, въ Молдовлахійской земли сущій, вшедъ, отречеся мира, быстъ искусенъ инокъ, и нарекоша ему имя Аѳанасіе. Се же, сущу ми въ монастырѣ Сочавицтѣмъ, въ лѣто ҂аχı, сент. мѣсяца въ ıє день, самъ сего Аѳанасіа, повѣдающа се, слышахъ, егда въпрошахомъ его, чего ради отбѣже отъ родителей моихъ и како быстъ мнихъ. Написахъ же, да увѣ-

мы, како Богъ любитъ измлада въ чистотѣ и въ молитвахъ пребывающихъ и всегда Ему служащихъ, и якъ и самъ къ нимъ бесѣдуетъ и путь спасенія показуетъ въ честь и славу своего неприступнаго Божества, Ему же слава во вѣки, аминь.

‖(**19 л. об.**) Нѣкто Александръ Музеля, врачъ хитростію, въ предѣлѣхъ Кіевскаго воеводства, паче же Волынскаго отъ всѣхъ знаемъ, Грекъ родомъ, параліжемъ нарушенный въполъ, врачествомъ не можаше исцѣлѣти; въ лѣто же ҂ахк „ “ въ печарскій монастырь пришедъ и слышавъ отъ братіи, якъ мнози исцѣленіа отъ мира отъ главъ святыхъ, иже суть въ пещери, исходящаго, мажущіись пріемлютъ, службу божественную въ пещерѣ послушавъ, съ благоговѣніемъ и вѣрою檢 埋 埋 взем отъ святаго мира, помаза болѣзненную своего тѣла полъ. Изшедъ же исъ пещеры, Божіею благодатію преста ему болѣзнь и исцѣли молитвами отецъ нашихъ, иже въ пещерѣ, въ славу и честь Бога, въ Троицѣ славимаго, аминь. (Roku którego Sahaydaczny umar[ł], tegoż roku o środopościu był w Kijowie, a to się po wielkiejnocy działo).

Въ лѣто ҂ахк „ “ четыры ловци, ихъ же нарицаютъ севруки, отъ града „ “ изыйдоша ловитвы ради звѣрей и рыбъ въ пустынѣ, нарицаемой орельская, идѣже севруки ходятъ, и тамо ходяще. Егда възратитися въсхотѣша, Божіимъ хотѣніемъ заблудиша, и немогущимъ имъ изобрѣсти путь, имъже бы възвратили въ свой градъ, хождаху заблуждъше двѣ седмици, и уже не имяху и чесо ясти, оскудѣла бо бѣ имъ пища. Скоръбящихъ же имъ и по пустыни ходящимъ, Божіимъ произволеніемъ обрѣтоша стезю малу, новопотлаченну, и съ удивленіемъ, възрадовавшись, идоша ею, и възрѣвше видѣша кущу малу, изъ пея же куреніе дыма исхождаше, и вшедше въ ню, обрѣтоша трапезу и на ней грушы дивніи въ медѣ и вареніи и пещь малу, въ землѣ ископапну, въ ней же груши на изсушеніе вметаны, и горнецъ малъ, въ немъ же сокъ вареныхъ грушъ бѣ. Видѣвше же се, ужасошась и, ничесому же прикоснувшись, скоро изыйдоша, мняще, якъ разбойническое обиталище есть. Изшедше два

отъ нихъ отъ единой стороны кущи, два же отъ другія, съкрывшесь, стрежаху съ самопалы прихода разбойническаго. Стрегущимъ же имъ, видѣша отъ пустыня мужа святолѣпна, брадата, власи длъги имуща, въ одежды отъ лыкъ и сплетенной, длъгота ея ниже колѣнъ, рукавы же по локтей, въ лычаныхъ обовенъ до полголеней и плетенныхъ обущехъ, на главѣ жъ такожде лычанный, якъ же иноческій, и плетеный подкапокъ, на руцѣ жъ секиру имый —идяше; якъ же убо приближись кущи, абіе духомъ позна приходъ человѣческій и нача въ пустыню въспять бѣгати. Они же, видѣвше и познавше, якъ пустынножитель есть, начаша гнати по немъ въпіюще: „не бѣгай отъ насъ, человѣче Божій, нъ пождавъ помилуй насъ, якъ христіане есмы отъ пути ‖(**20 л.**) заблуждены,"—и повѣдаша, отъ коего града суть. Онъ же, слышавъ, якъ христіане суть, ста. Они же, приближшесь, поклонишась ему до земля; онъ же, цѣловавъ ихъ Христовымъ именемъ, рече: „Господь и Богъ нашъ Іисусъ Христосъ, сый благословенъ въ вѣки, да благословитъ и помилуетъ васъ чадца". Они же рѣша: „аминь". Введе ихъ въ куцу и молитву сотворь, даде имъ отъ грушъ, яже въ кущи бяху, ясти. Вечеру же бывшу (поздѣ бо бѣ уже, егда прія ихъ въ кущу свою) ста на молитву, и они, по повеленію его, сташа. Повели же имъ, стояще, не взирати сѣмо и овамо, нижъ нань, точію, съ благоговѣніемъ долу очи испустивше, на землю зрѣти, послушающе молитвы. Молящимжесь имъ, единъ отъ нихъ, не стръпѣвъ, възрѣ нань, и вѣдѣ его не на земли стояща, нъ на воздусѣ, простертѣ руцѣ къ небесемъ имуща, стопы же его вышше колѣнъ ихъ на воздусѣ бѣху стояще. Надлъзѣ же помолився и скончавъ молитву, повѣли имъ спати. Мало сѣдше самъ же, изшедъ изъ кущи, объноць, на молитвѣ стоя на воздусѣ, съ слезами моляшеся; единъ же отъ нихъ, стрежа своя клеврѣты спящая (таковъ бо они обычай имутъ), се видяше. Егда же нача свѣтати день, пріиде къ нимъ и, възбудивъ я, рече: „въстаните, время уже есть Богу молитись и извести васъ изъ пустыня". И тако молящесь, паки на воздусѣ видѣша его стояща; по молитвѣ же изыйдоша въ путь, изводя ихъ изъ пустыня. Идущу же ему предъ ними, въпрошаше ихъ о церквахъ православныхъ и . . . . нынѣ стоитъ, и

поучаше ихъ, еже всегда молитись, добродѣтельно жити и никогоже обидити ни въ чесомъже, въ правовѣріи жъ твердыми и незыблемыми быти. Вопроси же ихъ и о печерскомъ и межигорскомъ монастырѣ, како строими суть, и о архимандритѣ печерскомъ Елисеи, аще живъ есть (еще бо тогда живъ бяше). Единъ же отъ тѣхъ козаковъ, съзади идый, знаменіе творяше на древесахъ, удуже идяху, да и по семъ познаетъ путь ити къ старцу. И по двою дню изведе ихъ изъ пустыня, показа имъ путь правъ къ граду ихъ. И благословивъ ихъ именемъ Господнимъ, въсхвотѣ возвратитись въ пустыню. Они же, поклоншесь ему, отъ Бога наставлени, да не сице многоцѣнное съкровище въ пустынѣ изобрѣтенно, безпамятно паки въ пустынѣ невѣдѣніемъ покровенно останетъ, съ слезами начаша молити старца, именемъ Господнимъ заклюнающе, да скажетъ имъ, кто есть, откуду и како пріиде въ пустыню сію, и много время имать, отнелижъ въ пустынѣ живетъ. Онъ же, принуждаемъ отъ нихъ, неволею нача сказати имъ сице: „Азъ, рече, чадца, инокъ есмь отъ Межигорскаго монастыря, и тамо живя, прельщенъ отъ діавола, въ грѣхъ впадохъ, нъ Божіею благодатіею, нехотящаго смерти грѣшника, въ чювство пріидохъ и, видѣвъ свое паденіе, начахъ каятися и молити Бога, да наставитъ мя на покаяніе, и молящужъмись, пріиде ми помыслъ въ сердцѣ, глаголя: „изыйди изъ монастыря и иди въ пустыню, и тамо обрящеши покааніе“. Пріемъ же сей помыслъ ||(20 л. об.) азъ, аки отъ Бога извѣщеніе, рекохъ: „Ты Господи, хотяй всѣмъ человѣкомъ спастись, настави мя, амо же Ты Самъ волиши, да пойду въ путь Твой. И тако, молясь, изыйдохъ; Божіимъ промысломъ и наставленіемъ пріидохъ въ пустыню сію и уже тринадесятъ лѣтъ, не видя человѣка, самъ единъ, якъ же мя видите, благодатію Его пребываю въ кущѣ оной, юже видѣсте, плоды пустынными досели питаемъ“. Имя же, вопросиша, что ему есть. Онъ же рече: „грѣшный и непотребный Божій рабъ Григорій есмь“. Они, поклоншеся, благословеніе отъ него просиша. Онъ же рече: „да благословитъ и помилуетъ васъ Богъ, отъ Сіона живый въ Іерусалимѣ“,—и се рече, възвратись въ пустыню. Они же идоша въ путь свой, славяще Бога, сподобившаго ихъ, подобнаго Павлу Ѳивейско-

му, своего угодника видѣти. Пришедше же въ градъ, никому же видѣнное повѣдаша, нъ многу времени минувшу, въ молчаніи о семъ пребыша. По времени жъ, Божіимъ хотѣніемъ вспомянувше, начаша повѣдати іереемъ и гражданомъ. Се же нѣцыи отъ іереи и отъ благочестивыхъ мужей слышавше, поревноваша и сами ити тамо и посѣщати Божіа человѣка. И вземше иноческія ризы, хлѣбъ же и рыбы и иная отъ иноческихъ ядій, съ онѣмъ, знаменавшемъ на древесахъ путь, идоша, и обрѣтше знаменіа, идоша даже до кущи оноя и, вшедше, обрѣтоша въ ней вся: и груша оная оставшая и горнецъ, якъ же и прежде, нъ уже растлѣнна и отъ птицъ позобанная, познавше, якъ по разлученіи отъ нихъ человѣкъ Божій къ тому не възвратись въ кущу, нъ въ дальную пустыню, предзрѣвъ Духомъ святымъ еже отъ человѣкъ тщетныя похвалы, на безмлъвіе побѣже. (Бога бо преискренно възлюбившіи, аки серна отъ тенета бѣгаютъ человѣческіа суетныя славы и тщетнаго ихъ събесѣдованія: да не человѣческою, еже на время, славою погубятъ, яже отъ Бога вѣчную на небесехъ, и суетнымъ ихъ собесѣдованіемъ устранятся пресладкаго всегдашняго зрѣніа и непрестаннаго Ему събесѣдованіа). Возвратишажесь въсвояси и скорбяще, якъ отщетишась толикіа Божіа благодати, не сподобшеся Божіа видѣти человѣка. Се же они самовидцы четыры, въ оброцѣ суще въ монастырѣ печерскомъ въ лѣто ҂ахї „

“ повѣдаша братіи, братіа же, отъ нихъ слышавшіи, повѣдаша намъ, мы же написахомъ се въ славу Божію, иже и днесь, якъ же и древле, различно прославляетъ угодники своя и на ползу нашу блаженное ихъ изъявляетъ житіе, на утвержденіе православныя нашея восточныя вѣры: Тому бо подобаетъ всякая слава, честь и поклоненіе во вѣки, аминь.

|(**21 л.**) Повѣда намъ Янъ Древецки, скарбный кіевскій, якъ человѣкъ единъ именемъ Іоанъ, житель веси Зарубинецъ, юже дръжитъ самъ отъ пани виленской, бѣса люта имый, часто мучимъ люто отъ него бываше. Хотяше избавитись отъ него и исцѣлѣти, многа мѣста, на нихъ же исцѣленія бывати повѣдаютъ отъ латин-

никъ державимыя, прихождаше (якожъ Сокалъ, Лежанскъ, святый Крестъ, Калварію, Ченстоховъ, и Журовиче, еже уніяте дръжатъ) и у нихъ исповѣдашесь и причащаше[сь], вѣру ихъ принимая; нъ убо ни единыя ползы обрѣсти възможе, нъ паче горее мучимъ бываше. Въ лѣтоже ҂ахкз на праздникъ пресвятой Богородицы успенія пріиде въ Печарскій чудотворный монастырь, идеже при литургіи божественной стоя, егда възгласи священникъ—„изрядно о пресвятѣй, чистѣй и преблагословеннѣй", и проч.,—възопи веліимъ гласомъ бѣсъ изъ него: „Маріе, не мучи мя, уже бо исхожду отъ него",—и абіе изыйде. Человѣкъ же паде на земли якъ мертвъ, якъ устрашитись людемъ всѣмъ, окрестъ его стоящимъ. По окончаніи же богородичныя пѣсни, въста здравъ, и отъ того часа исцели и иде въ домъ свой, славя Бога и святую Богородицу и всѣмъ повѣдая исцѣленіе въ Печерской церкви, молитвами пресвятыя Богородица на немъ бывшее, въ славу Бога, въ Троицѣ славимаго, Ему же подобаетъ всякая слава, честь и поклоненіе въ вѣки вѣкомъ, аминь.

Въ лѣто ҂ахки. Повѣда памъ Александръ Велогорскій, якъ братъ его на Волынѣ въ дому разболись и, огневицею распаляемъ, велми болѣзноваше, якъ не възмощи ему ниже отъ одра въстаяти. Единою же, призвавъ его, рече: „молю тя, брате, пошли въ печарскій монастырь къ архимандриту принести ми монастырскаго вина, вѣрую бо Богу моему, якъ точію вкушу его, абіе молитвами пречистыя Матере Его здравъ буду". Онъ же абіе сътвори тако. И посланный же по колико дній принесе отъ архимандриты Плететенецкого Елисея вино, абіе же, съ радостію пріемъ больный, рече: „Господи, Іисусе Христе, молитвами твоея пречистыя Матере исцѣли мя виномъ симъ",—и испивъ единою якъ полгорнца, успе. Минувшу же якъ часу единому, въста и облечеся въ рѣзы и нача ходити, повелижъ себѣ дати ясти, и отъ того часа здравъ бысть, молитвами пречистыя Богородица, юже всегда славяше предъ всѣми, якъ благословенную въ вѣки, аминь.

|(**21 л. об.**) Повѣда намъ Ісаакій Боришковичъ, Епископъ Луцкій, глаголя: при архимандритѣ Печерскомъ Никифорѣ Турѣ, сущу ми панамаремъ, се есть параекклисіархомъ, въ лѣто ҂афчз на праздникъ святаго преподобнаго отца нашего Θеодосіа печерскаго, егда по обычаю бденіе всенощное свечера съврьшашесь, архимандритъ отъ начала не пріиде въ церковь, но, съ князы и инѣми благородными бесѣды творя, въ келіи късняше. По обычаю же азъ съ іереемъ и діакономъ, видя въ архимандритскомъ сѣдалищи мужа благообразна и святолѣпна, иноческо одѣанна, стояща, лицемъ блѣдна, недолгобрадна и, не домышляяся о немъ, кто есть, нъ мняще его архимандрита быти, идохомъ и, поклоншесь ему, лобзахомъ руку его и пріяхомъ благословеніе. Всю жъ нощь на архимандритскомъ мѣстѣ бѣ, аки молясь, стоя. Подобенъ же бѣ иконѣ святаго Θеодосіа, якъ же вышъ рѣхомъ. Начинающу же діакону на поліелеи и на д҃ пѣсни кадити, по обычаю благословяше. Егда же начаша славословіе пѣти, архимандритъ съ князы и съ боляры пріиде. Мы же, видѣвше архимандрита идуща, ужасни рѣхомъ къ себѣ въ олтарѣ стояще: „да аще нынѣ архимандритъ идетъ, кто убо есть всю нощь стояй на мѣстѣ его, отъ него же и благословеніе пріяхомъ?"—и възрѣвше не видѣхомъ его. Абіе же проразумѣхомъ, якъ преподобный отецъ |(**22 л.**) нашъ святый Θеодосій бѣ, честь своего престола съхраняя и увѣряя насъ, якъ всегда, якъ же бодрый пастырь о стадѣ своемъ къ Богу безпрестани молится и не отступаетъ отъ насъ, аще и лѣнивыхъ правителей имамы,—и прославихомъ Бога, сподобившаго насъ своего угодника, нашея же печерскіа Лавры первопрестольника и учителя видѣти и благословеніе отъ него пріяти. По скончаніи же утрьни, повѣдахомъ архимандриту видѣнное. Онъ же съ плачемъ рече: „мене ради, о чадца, вѣдѣніе се бысть, да навыкну, якъ архимандриту прежде всѣхъ подобаетъ на церковномъ обрѣстись правилѣ, такожде и на всякомъ дѣлѣ богодухновенномъ",—и отъ того часа нача частѣе обрѣтатись въ церкви, и себѣ опаснѣе внимати, въ славу Бога, предивно и различно путь спасеніа людемъ своимъ показующему, Ему же подобаетъ всякая слава, честь и поклоненіе во вѣки вѣкомъ, аминь.

Въ лѣто ҂ахкд, мѣсяца окт. кз, приключшумись въ Туровскомъ градѣ въ епископіи быти отъ любве, яже къ пресвятѣй Богородици и ко чудотворной иконѣ ея, яже тамо есть,—благословеніемъ епископа Авраамія молебное акаѳистово на утръни съвръшихъ въ столечной церкви пѣніе; по съвръшеніи же идохъ и, поклонся, лобзахъ образъ чудотворный пресвятѣй Богородици. Оле чудо! толико благовоніе ощутихъ отъ образа исходящее благолѣпное, елико отъ всѣхъароматъ, яже суть на земли (якъ же азъ мню) быти не можетъ: не точію бо телеснѣ сего ощутивъ, неизреченно усладихся, нъ и душа моя неизглаголаннаго веселія исплънись. Абіе же исповѣхъ се епископу, въпрошая его, аще ли всегда сице икона сія благоухаетъ. Онъ же рече: „благоуханія николижъ ощутихъ, нъ се вѣмъ, якъ чудотворна есть“,—и повѣда ми сецеву о ней повѣсть, глаголя: „глаголютъ о образѣ семъ, якъ отъ Херсоня, се есть Корсуня, греческаго града, иже на черномъ морѣ, Владимеромъ, великимъ княземъ рускимъ, егда крестись, принесенъ бысть здѣ; многа бо чудеса тамо творяше, якъ же и до нынѣ здѣ творитъ“,—и повѣда ми и се глаголя: „яко братъ мой, іеромонахъ Матѳей, прежде малаго времене велми разболись бѣ, якъ уже и къ смерти приближитись ему; и ниже взирати, ниже глаголати добрѣ могущу, въспомянухъ себѣ чудотворный образъ, и абіе идохъ и молебенъ отпѣвъ, взяхъ едину златницу, иже на образѣ и свѣсѣхъ . . . . . больныи, абіе же,—оле пресвятыя Богородицы благодати . . . . . |(**22 л. об.**) и глаголати добрѣ нача въ удивленіе всѣмъ тамо тогда бывшимъ. И такъ не помнозѣ здравъ бысть, житіа уже отчаянный. Мнози же, рече, и иніи, съ вѣрою приходящіи къ сей святѣй иконѣ, исцѣленіа всегда получаютъ“.—Видѣте убо, братіе, како пречистаа Дѣва Богородица благовоніемъ показа, якъ любима ею велми акаѳистова пѣснь и благопріятна есть. Сего ради потщимся частѣйше, якъ даръ пречестенъ, акаѳистово богодухновенное пѣніе той приносити, да и она, сіе пріемши, якъ же шипокъ благовоненъ Сыну и Богу своему принесетъ и милостива намъ Того сътворитъ. Все бо, якъ мати, у Сына своего испросити намъ можетъ, по достоанію тую блажащимъ, милостива бо есть и бла-

госердаа мати и милостива имать изъ нея рождъшагося Бога, Ему же подобаетъ всякая слава, честь и поклоненіе съ безначальнымъ Его Отцемъ и пресвятымъ и благимъ и животворящимъ Его Духомъ, нынѣ, и присно, и вовѣки вѣкомъ, аминь.

Повѣда намъ Анастасій Кримковичъ, митрополитъ Сучавскій, глаголя, якъ единою сущу ему въ монастырѣ своемъ, нарицаемѣмъ Драгоміерна, иже онъ създа имѣніемъ Луки Строича, логоѳета векаго Молдовлахійскія земля, (сей бо Строичъ, не хотя отъ человѣкъ временныя славы, ею же обыкоша людіе мзды трудовъ и добродѣтелей своихъ отъ Бога погубляти, нъ отъ Бога, вѣдущаго тайная сердецъ человѣческихъ, почесть пріяти, вся имѣнія своя, никому жъ вѣдущу, колико лѣтъ прежде своея смерти сему митрополиту съ клятвою вдаде, еже своимъ именемъ създати монастырь, никому же повѣдая, якъ имѣніемъ его зиждетъ, якъ же и сътвори: създа бо великій и красный монастырь паче инѣхъ монастырей, въ Молдовлахіи сущихъ, и многимъ златомъ и сребромъ и многоцѣнными священными одежды украси, и селы и винограды обогати; нъ убо Богъ, видя, еже сътвори Строичъ Его ради въ тайнѣ, въздаде ему явѣ; по смерти бо его вси, увѣдѣвше о семъ, не митрополитовъ уже монастырь онъ именуетъ, нъ Строичевъ),—въ единъ отъ дній папамарь, не по обычаю рано въставъ, на утреню въсклепа, нъ уже близъ сущу дню; пришедъ же къ церкви отврьзти двери, обрѣте я отверъсты, и вся свѣща зажженны, посредъ же церкве палой положенъ и книга . . . . отврьста на немъ. Строича же логоѳета стояща и чтуща на книзѣ видѣ |(23 л.) Вшедшу же ему отъ страха не вѣдяше что творити, нъ хотяше побѣщи; Строичъ же, стояй посредъ церкве, обращся, рече къ нему аки съ гнѣвомъ: „доколѣ ми труды дѣеши, о лѣнивче, и не оставляеши мя почивати, азъ бо уже много кратъ вмѣсто васъ, Господеви предстоя, утрьннюю совершаю Ему хвалословіе, и да не лѣнивства вашего ради прогнѣвается Владыка, егда время славословіа Его приходитъ, принужденъ вашимъ нерадѣніемъ, въставъ, пѣніе Ему приношу; нъ убо отсели, оставивше лѣнивство въ время подобно на славословіе Бога нашего въстаните, къ тому

бо не възмогу умолити о васъ Владыку, аще не сами трезвитесь". И паки рече ему: „вся, яже видѣлъ еси, и слышалъ еси иди и повѣждь митрополиту; ігумену жъ и братіи рцы: „внимайте себѣ прочсе и трезвитесь, аще спасеніе свое любите". Онъ же, исплънь страха и ужаса, еще трепеща прибѣже къ митрополиту и повѣда ему вся, яже видѣ и слыша. Митрополитъ же абіе ужасенъ пріиде къ церкви и никого же обрѣте, точію свѣща горяща и на налои посредъ церкве книгу, въ ней же прологъ того дня, на немъ отвръзту лежащу, абіе же, не вѣруя панамару, митрополитъ повели ему на святѣй трепезѣ клятись, якъ не самъ свѣща зажже, нижъ налой съ прологомъ постави, нъ сице я обрѣте, и якъ и двери само отвръсты быша и Строича логоѳета, посредъ церкве стояща, тогда видѣ и повѣдаемая глагола къ нему. И тако предъ всѣми клясь, якъ истинна суть повѣдаемая отъ него. И прослави митрополитъ Бога, и вси братія, поклоншесь, славу въздаша предивно спасенія путь имъ являющему Христу, и отъ того дне начаша опасно житіе свое исправляти и къ церкви утрънևвати и себѣ кождо ихъ внимати. Въ славу Отца и Сына и святаго Духа, Бога, въ Троицѣ единаго, славимаго и поклонаемаго, аминь.

‖(**23 л. об.**) По умертвіи князя Александра Острозкого Ярославскаго, осташа сыны его два въ малыхъ лѣтехъ,—единому имя Константинъ, другому жъ Іоаннъ, въ православной церкви восточнаго благочестіа крещеннаа; мати жъ ихъ княгинѣ Анна Костчанка, латинскіа сущи вѣры, къ своей вѣры ихъ обратити хотя, учителя ихъ православнаго іерея Лаврентіа Зизаніа Тустановскаго и отъ нихъ и отъ церкве Ярославскіа изгна, и тако облести отрочища отврещися православныя отеческія ихъ вѣры, своей же съвъкупи. Въ тожъ время, егда увѣщаваше ихъ православіа отврещись, Богъ пророческимъ духомъ подвиже іерея нѣкоего латинскаго, именемъ Станислава, отъ предградія ярославскаго, отъ костела, нарицаемаго святаго Якова, иже, пришедъ къ княгини, рече: „престани, княгини, отвращати своя дѣти отъ отеческіа ихъ вѣры; аще бо отвратиши ихъ, конечнѣ княжатъ Острозскихъ домъ и племя ихъ ты погубиши; въ младости бо своей сына твоя оба измрутъ, и не възрадуешись въ нихъ,

тебе жъ гнѣвъ Божій постигнетъ; аще жъ оставиши ихъ въспитатись въ своей ихъ отеческой вѣры, Богъ ихъ имать благословити, и възвеличати, и множити, якъ же прародителей ихъ и отца ихъ, и тебе съ нимъ възблагословитъ".—Іезуити же, слышавше се, рѣша: „не подобаетъ сего безумнаго іерея послушати ти, о княгини, изумибось и не вѣстъ, что блядословитъ",—и аки безумному ругахусь, и изгнаша отъ княжескои палаты. Не по многихъ же днехъ, не послушавши княгяни Господня гласа, бывшаго къ ней о сынехъ еи іереемъ тѣмъ, увѣща сыны своя, и отвратишась отъ православіа къ латинскои вѣри, и егда исповѣдашась у латинскихъ іереи и въ великомъ костели, нарицаемымъ Фарра, въ Ярослави, причастишась и начаша по обычаю своему (благодаряще Бога о семъ) *те Деум лаудамус*, се есть Тебе Бога хвалимъ, пѣти,—іерей опъ пріиде къ княгинѣ, въ костели сущима и сынома еи тамо близъ ея, и рече къ ней въ услышаніе ‖(**24 л.**) всѣмъ: „радуешись нынѣ, о княгини, и поеши—Te Deum laudamus, якъ отвратила еси сына своа отъ отеческіа вѣры: нъ виждь, якъ не по многѣмъ времени, оба сіа на носилахъ*) мертва зря, горко въсплачеши и и възридаешись". Сежъ глаголя, съ гнѣвомъ и жалостію рукою показоваше на княжата.—Прежде же сего всего сицево наказаніе къ княгини отъ Господа и пророчество о сынахъ еи пріиде. Въ лѣто ҂ахд мѣс. августа „ " въ Ровенскій градъ пріиде нѣкто пелгримъ, се есть странникъ, къ вуйту града того, Тимоѳеою Олшевскому именемъ, и отдаде ему писаніе, ляцкимъ писменемъ написанное, глаголя: „отдаждь сіе княгини Ярославскои; азъ бо далекости ради пути не могу ити къ ней". Вуйтъ же,埋 вземъ, не възможаше прочести, понежъ не вѣдаше ляцкаго письмене. Странникъ же онъ отъиде въ путь свой. Вуйтъ же, хотя увѣдѣти, что есть въ хартіи онои написано, умоли нѣкоего благороднаго, нарицаемаго Улятицкій, латинскіа вѣры сущаго, писменника добраго, прочести ему сіе. Онъ же, прочетъ, не хотяше изрещи въ немъ написанное, нъ рече: „вуйте, или съжжи или раздери писа-

*) Сверху написано: *мирахъ*.

ніе сіе; не добро ти будетъ, аще отдаси е княгини; понежъ злое пророчество есть о погибели дому княжатъ Острозскихъ". Вуйтъ же намнози умоливъ его, да прочтетъ ему, и ели умоленъ, прочте ему. Сицево же писаніе бѣ ляцкимъ языкомъ и писмены:

Miłościwa Xiężno Anno! Ja Heliasz pustelnik puszczy Narewskiey, w którey puszczy mieszkałem lat siedmnaście, pokarmy mnie były ziółka y iagody suche, a s potoka ciekącą wodę piałem y to nie codzień y nie dosytości, co pod przysięgą powiadam sprawiedliwie. A gdy poczeli ludzie o życiu moim swiedzieć y mnie nawiedzać, iam umyślił yść do ziemie świętey y puściłem się wprzód do Krakowa, gdziem nawiedził grob św. Stanisława. A potym puściłem się drogą według obetnice swey, w którey drodze ydąc noclegi moie zawsze miewałem w polu albo w lesie, gdzie mnie noc zastawała, a we wsi y w mieście nierad nocowałem; iałmużny nie prosiłem ni odkogo, (**24 об.**) a nocleg, stoiąc zawsze pod drzewem, na modlitwie odprawowałem. A gdym barzo osłabiał od snu, tom trocha wsiadszy sen morzył; toć pod przysięgą prawdę powiadam. A gdym przyszedł do Lwowa [y obaczyłem cerkwie ruskie, o których wierze ledwiem kiedy co słyszał, a nabożeństwa ich nigdym nie znał, y tak mi się zdarzyło być w monastyrze św. Jerzego, y coś mi się nabożeństwo podobało. Jednak drogi swojey oney zwyczayney nie zaniechawszy, przyszedłem do miasta Ostroga, gdzie przyszli mi na pamięć oni wielcy xiążęta Ruscy Ostrozcy, chcąc tedy więcey ich nabożeństwu się przypatrzyć, poszedłem do cerkwie, gdzie mu się przypatrzywszy, barzo mi się podobało, y tam bywszy wspomniałem, żem kiedyś słyszał o Kiiowie, y o pieczarach y w nich o ciałach świętych, y tak puściłem się do Kioiwa, tak iako y pierwey drogę odprawuiąc. Bywszy tedy w Kiiowie y pieczarach, puściłem się znowu w drogę do ziemie świętey, a gdym przyszedł trzeciego noclegu od Kiiowa pod iedno drzewo, y poczałem według zwyczaju mego modlitwy odprawować, ukazał mi się anioł Pański z nieba z gołym ognistym mieczem, grożąc mi y roskazując, abym szedł do ciebie, xiężno Anno, a opowiedział ci gniew Boży, y to tobie oznaymił, abyś ty synów swoich Konstantyna y Iwana od ich wiary nie odwodziła;

gdy oni przy wierze swoiey oycowskiey zachowani będą, wywyższy Konstantyna, iako onego wielkiego ich przodka Konstantyna; a Iwana iako onego ich przodka Iwana: y będą długo wieczni y szczęśliwi, y ciebie Pan Bóg błogosławić będzie. A ieśli ich odwiedziesz od ich wiary, tedy, państwa swego nie doczekawszy, w iednym roku pomrą, a ciebie żywą robacy ziedzą, y do piekła oddana będziesz; **(25 л.)** co pod przysięgą powiadam a niełgę. A iż sam do ciebie za pilną tą moią drogą iść nie mogę, posyłam ci przez pielgrzyma iednego to moie pisanie, któremu we wszystkiem wiarę day, boć prawdę powiadam a niełgę, Panu Bogu cię oddaię. Napisan pod drzewem, gdzie mi się Anioł Pański ukazał] *).

Слыщавъ же се вуйтъ чтомое, рече: „не хощу азъ господіемъ моимъ навѣтникъ быти, нъ аки рабъ вѣрный и всѣхъ благъ пріискренно имъ желательный не раздеру, нижъ съжгу, нъ по повелѣнію страннаго онаго, давшаго ми се, княгини пошлю; азъ бо разумѣю, якъ отъ Бога наказаніе се въ истинну есть, она же, якъ же въсхощетъ, сице сътворитъ; боюбось, да не отданіа ради сего казнь Божаа не постигнетъ мене“,—и взя писаніе отъ Улятицкаго“. Сей же Улятицкій повѣда сему вуйтови о пустынницѣ ономъ, глаголя: „азъ мну, якъ пустынникъ сей Илія есть Chomentewski, его же азъ добрѣ вѣмъ; бѣ бо воинъ прежде въ Литвѣ, и пришедъ единою къ мнихомъ въ костели „ “ съвлече одежда воинская, и облекоша его въ страническая, и, изшедше, иде въ пустыню оную“.—Прочтошажъ сіе писаніе мнози отъ благородныхъ и отъ граждан ровенскихъ, вѣдущихъ ляцкаго писаніа, изряднѣе жъ Янъ Бопдзынскій, мечникъ земли волынскои, Іоаннъ Левковскій и Іоаннъ Немилскій, иніи же мнози, невѣдущіи чести, отъ прочетшихъ слышавше и донынѣ сіа повѣтствуютъ. Вуйтъ же писаніе сіе посла къ княгинѣ нѣкіимъ Петромъ, десятникомъ предѣла ровенскаго. Княгиня же, прочетши е, и ничтожъ разсудивши, ниже пріемши се, якъ Божій съвѣтъ, нъ наущенна отъ езуитовъ, вуйта онаго повели огнемъ съжещи, глаголя, якъ

*) Поставленное въ скобахъ писано не рукою П. Могилы.

онъ се, русинъ сый, смысли и сицевая хуленіа написати дързну. Прежде убо многу испытанію бывшу въ градѣ ровенскомъ о семъ, аще онъ сіа написа, и егда мнози свидѣтели быша, иже страннаго онаго, егда даде ему писаніе, видѣша, и якъ самъ вуйтъ ниже писати поляцку вѣсть, и проста его быти человѣка; сицевая смышляти не могуща, вѣдяху . . . . ¦(**25 л. об.**) огневи не предаша. Нъ,—оле безчеловѣчнаго немилосердіа и неправеднаго осужденіа!—ни въ чесомъ же повинна старца изъ града отъ жены и отъ дѣтей, и отъ всего имѣніа его (бѣ бо богатъ), въ единомъ токмо рубищи, изгнаша. По семъ же и жену и дѣти его такожде отъ всего въ иму страну изгнаша, вся же имѣніа ихъ разграбиша. Минувшимъ же д҃ лѣтомъ по семъ, егда възвратишась отъ влоскихъ и иныхъ чужихъ странъ юнаа два княжата, пророчество онаго іереа и сего пустынника,—увы, увы!—на нихъ исплънись: оба бо въ единомъ лѣтѣ окааннѣ умроша, се есть, въ лѣто ҂ахні старшій Константинъ, егожъ по ляцкому Адамъ злополучнѣ нарекоша, первѣе въ любельскомъ градѣ въ дворѣ Стадницкаго мѣсяца „ “ напрасно мало поболѣвъ, люто умре; потомъ же въ лѣто ҂ахді, тогожъ мѣсяца и дня и часа, въ томъ же градѣ и въ томъ же дому, исполнившусь единому лѣту, Іоаннъ—юнѣйшій, его же нарекоша Адамомъ по ляцкому (оле праведнаго суда Божіа и неизмѣннаго и неложнаго его обѣщаніа!), скорою смертію скончась. И тако на сихъ двохъ, съ веліею жалостію всѣхъ, конецъ пріятъ славный и великій благочестивый родъ Острозкихъ княжатъ, отступства ради отъ правыя греческіа вѣры и догматъ въсточныя святыя церкве; ибо небо и земля мимоидетъ, словеса же Божія не мимоидутъ, глаголющаго: *аще въсхощете и послушаете Мене, благая земли снѣсте; аще жъ не въсхощете и не послушаете Мене, оружіе васъ поястъ, уста бо Господня глаголаше сіа.* Внимайте убо, о благородіа Россійскаго православнаго рода оставшіа отрасли, и не прелщайтесь отъ истинныя отпасти вѣры, нъ твръдо и непозыблемо въ ней стояще утвръждайтеся; елици жъ отступисте отъ правовѣріа, обратитеся паки и пріиметъ вы Богъ; не отмещите Гогподня отъ себе наказаніа, да не когда прогнѣвается на васъ, и не точію отъ пути его праведнаго погибнете, нъ и па-

мять ваша отъ земли потребится, ибо въ Левитику глаголетъ: *аще въ повелені[ихъ] Моихъ ходите и заповѣди Моя съхраните и сътворите я, призрю на вы, и благословлю васъ, и възращу вы, и умножу васъ,* и проч. „*аще жъ не послушаете Мене, ни сътворите повелѣній Моихъ, нъ ниже покоритесь имъ, и судебъ Моихъ вознегодуетъ душа ваша, якъже вамъ не творити всѣхъ заповѣ*||(**26 л.**) *дей Моихъ, и якъ разорити завѣтъ Мой, и Азъ сътворю вамъ сице: умалены сотворю васъ и погубитъ вы находяй мечь, и будетъ земля ваша пуста, и дворы ваши будутъ пусты; яко вы ходите къ Мнѣ лукавствомъ, и Азъ пойду къ вамъ въ ярости страною, глаголетъ Господь Богъ святый Израилевъ.* Въспомяните убо себѣ, о преславный благочестивый роде россійскій, колико множество князей и благородныхъ домовъ имѣ Малая Россія, и како донелиже въ правовѣріи греческомъ, не преступающе предѣлы, ихъже Богоносныи положиша отцы наши, пребыша, — възвеличени, славни и умножени быша; благословяше бо ихъ десница Вышняго, ей же покоряхуся. Егдаже отъ православія отступиша, абіе въскорѣ съ шумомъ погибоша, и память ихъ ищезе, богатства же, грады, села и множество подданныхъ, въ нихъ же не надѣяхусь, чуждыхъ впадоша руки. О благовѣрнаго рода исчадіе! не зрите маловременную мира сего и скоро погибающую славу, нъ на небесное мздовъздаяніе взырающе, въ правовѣріи крѣпитесь; ниже прельщайтесь почестми вѣка сего, якъ сѣнь мимоходящими, отъ вѣры отступити, почести и небесныя вѣнца поминающе. Не мозѣмъ временныхъ ради вѣчныхъ честіи погубляти. Не ревнуимъ лукавымъ, ни завидимъ творящимъ законопреступленіе; зане (якъ же видимъ) якъ трава скоро иссыхаютъ, и якъ зеліе злака скоро отпадаютъ. Нъ мужайтесь и да крѣпится сердце ваше, и потръпите Господа, и той изведетъ якъ свѣтъ правду вашу, и судьбу вашу, якъ полудне; повинуйтесь Господеви и умолите и, и сѣмя ваше въ благословеніи будетъ, будѣте вѣрни до смерти, и дастъ вамъ вѣнецъ живота, здѣ же на земли благословитъ васъ, и якъ звѣзды небесныя умножитъ, и якъ песокъ въскрайній моря сѣмя ваше распространитъ; отъ Того бо милость и много отъ Него избавленій, и Той избавитъ вы отъ всѣхъ скорбій вашихъ. Тому бо подобаетъ всякая слава, честь и поклоненіе, въ вѣки вѣкомъ. Аминь.

||(**26 л. об.**) Въ лѣто ҂аҳкд, мѣсяца „ “, въ градѣ Бѣлоцерковскомъ Яну Пикгловскому родись дщи. По обычаю же баба, въспріемши отроча, пупокъ урѣза, нъ не добрѣ связа. Не внемшижъ се бабѣ, положи отроча въ корытцѣ, объ нощь же кровь изъ отрочате течаше пупкомъ; кровію же исплъвъ, умираше. Жены же, сущія при матери отрочати (православныя), видѣвше отроча умирающе, пришедше къ матери его, рѣша: „обѣщай сына своего и сама себѣ къ церкви святой пречистой Богородици монастыря печарского и вѣруемъ Богу и пречистой его матери, аще и уже умираетъ, якъ исцѣлѣетъ и здраво будетъ“. Она жъ (аще и латинскіа вѣры сущи) съ усердіемъ обѣщась и съ отрочатемъ посѣтити святую церковь печерскую. Абіе же се сътворши ей, въ той же часъ,— оле благодати и милосердіа Божіа и преблагословенныя Матере его скораго заступленіа и помощи!—преста токъ кръве и исцѣлѣ отроча и зраво и донынѣ есть. Мати же его устрабившись съ отрочатемъ и мужемъ своимъ Яномъ Пикгловскимъ пріидоша пообѣщанію въ монастырь печерскій на поклоненіе и благодареніе Богу и пресвятѣй Богородици о преславномъ исцѣленіи отрочате. И повѣдаху всѣмъ сіе чудо, славяще Бога и благодаряще пресвятую Богородицу. Отъ нихъже и азъ, слышавъ се, написахъ въ славу Божію и въ честь преблагословенной Владычицы нашей Богородицы и приснодѣвы Маріи, всегда въ преславной церкви своей печарской чудодѣйствующей и усердно съ вѣрою къ ней притекающимъ изобильно благодать въ ней изливающей. Та бо есть благословенна отъ всѣхъ родовъ во вѣки. аминь. Въ лѣто ҂аҳкд, мѣсяца августа ӏз день.

||(**27 л.**) Въ лѣто ҂аҳкд, бѣ нѣкая жена благородна въ градѣ Бѣлоцерковскомъ, именемъ Марина Пашкудская, латинскіа вѣры, болѣзнію очною одържима, и полгодища ничтоже видѣти можаше. Слышавшижъ отъ многихъ, якъ мнози миромъ, отъ главъ святыхъ въ монастырѣ печерскомъ исходящимъ, вѣрою мажущіись, пріемлютъ очесемъ здравіе, посла зятя своего Яна Пигловскаго къ мнѣ Архимандриту Петру Могилѣ, моля еже сподобитись мало мира, отъ главъ святыхъ въ пещерѣ исходящаго, глаголя: „якъ абіе святымъ симъ миромъ оцѣ мои помазавши, вѣрую молитвами святыхъ

печерскихъ изцѣленіа пріяти.“ Азъ же дахъ ей. Пріемши же жена святое миро, помаза оцѣ свои, абіе же,—оле Божіа благодѣаніа и чудеси!—отвръзошась оцѣ ея и прозри, и донынѣ молитвами преподобныхъ отецъ нашихъ печерскихъ, болѣзни избывши, цѣло видитъ очима.

Въ томъ же градѣ другая жена, прозываемая Шченютинская, такожде очима болѣзнуя, услышавши, якъ святымъ миромъ отъ главъ святыхъ печерскихъ Пашкудская, помазавши оцѣ, изцѣли, пріиде къ ней, моля ю, да миромъ тѣмъ и ей оцѣ помажетъ; не имѣющи же е уже, точію съсудецъ, въ немъже бѣ миро (понежъ мало велми далось бѣ ей) рече: „поне съсудецъ даждь ми, да измывши его, водою сею помажу оцѣ мои, вѣрую бо Богу, якъ молитвами святыхъ печерскихъ и еже мало прилипленно къ сосудцу оста, будетъ доволно на исцѣленіе очесемъ моимъ.“ И тако водою омывши съсудецъ, измы жена оцѣ свои, и абіе божественною благодатію, молитвъ ради преподобныхъ отецъ нашихъ печерскихъ, преста болѣзнь очная ей и донынѣ здраво и цѣло видитъ въ славу Бога, въ Троицѣ славимаго, Ему же подобаетъ всякая слава, честь и поклоненіе, нынѣ, и присно, и въ вѣки вѣкомъ, аминь.

||(**28 л.**) Въ лѣто ҂ахкз, нѣкто отъ благородныхъ, именемъ Александръ Сосницкій, въ очный сицевый великій впаде недугъ, якъ отнюдъ трипадесятъ седмицъ ничтожъ видѣти възможе, но якъ слѣпъ водимъ бываше. Слышавъ же о чудотворной Лаврѣ Печерской Кіевской, съ тщаніемъ изъ отечества своего пріиде, идѣже въ велицей церкви въ день Успеніа Пресвятѣй Богородицы молитву творя, абіе благодатію Божіею и молитвами пречистыя Богородицы и преподобныхъ отецъ нашихъ Антоніа и Ѳеодосіа печерскихъ прозрѣ, и болезнъ веліа, обдръжащая очи его, преста. И донынѣ убо здравъ сый, въ печарскій монастырь съ многими клевреты своими воины, бывшими сомовидци сему чудеси, въ лѣто ҂ахл, мѣсяца ап. ѕі дня, пришедъ, самъ повѣда ми сіе, бывшее на немъ чудо, славя и благодаря Бога и пречистую Богородицу, ея же молитвами многаа въ сей святой Лаврѣ всегда съдѣваются преславная чудеса, и ему даровась прозрѣніе, въ славу единосущной

и нераздѣлѣмой Троицы Отца, и Сына, и святаго Духа, Бога единаго, Ему же подобаетъ всякая слава, честь и поклоненіе, нынѣ, и присно и въ вѣки вѣкомъ, аминь.

Симеонъ Байбуза, ротмистръ крола его милости, многа лѣта живя съ женою своею, латинскія вѣры сущей, не имѣяше чада, понеже жена его мертвыя рождаше дѣти, и сего ради и многу печаль и скръбь имѣяше; слышащи же отъ многихъ великая чудеса, яже въ святѣй Лаврѣ печерской съ вѣрою приходящимъ всегда содѣваются, самъ, бранныхъ ради тогдашныхъ сущихъ крамолъ, не възмогши пріити, въ лѣто ахка жену свою посѣтити Божіа Матере чудотворную церковь и святыя пещеры и ту молитвы творити и обѣты своя въздати Господеви посла, еже сътворши по желанію его, даде ему Богъ сына, его же именова Адамъ, иже и донынѣ живъ есть. Самъ же сей Симеонъ Байбуза въ лѣто ҂ахл мѣсяца апрѣля ѕі дня, въ монастырѣ печарскомъ сый, повѣда ми сіе Божіе, на немъ бывшее благодѣяніе, славля и благодаря Бога, преславная во обители Матере своея творящаго.

||(**28 л. об.**) Въ лѣто ҂ахл, мѣсяца мая, егда ляцкое воинство съ козаки брась, все воинство оно мимо Лавры печерскія кіевскія на онъ—полъ Днепра прехождаху и множество ихъ на всякъ день прихождаху видити святыя пещеры и удивляхусь о толицѣй благодати Божіей, въ нихъ сущей, видяще толь много множество нетлинныхъ святыхъ тѣлесъ. Единъ же отъ слугъ нѣкоего сотника, именемъ Павла Павловского (егожъ вождъ ляцкаго воинства Станиславъ Конецпольскій провожденіа ради промовъ . . . . кіевскихъ и монастырскихъ къ стайкамъ послалъ бяше) вшедъ въ святую пещеру святаго отца нашего Ѳеодосіа, хуля святая тѣлеса ругашесь и плюваше на ня; изшедшу же ему и абіе на поромъ всѣдшу,—оле чудеси!—аки изумѣвся, въпіаше: „о пещеры, пещеры; васъ дѣля умираю“. Глаголаху же ему сущіи съ нимъ: „не бойся, ничтоже ти есть, ниже будетъ“. Онъ же глаголаше: „уже азъ умираю и жити не могу, понежъ убиваютъ мя святыи пещерстіи.“ И тако з дній, ни ядый ни піяй, и день и нощь въпі-

яше съ стенаніемъ, въ удивленіе всему воинству; во осьмый же день на перевозѣ въ стайкахъ, идѣжъ на онъ—полъ Днѣпра провождахуся, издше. Се же чудо вси воини, тамо бывшіи, вѣдѣша и, възвратшесь отъ заднѣпріа, нѣцыи отъ нихъ (съ ними же бѣ самовидецъ и Казимиръ Тишкевичъ, воеводичъ минскій,) повѣдаху намъ. Еже въ съблюденіе всѣмъ, къ святымъ пещерамъ приходящимъ, и въ увѣрѣніе, якъ истинныи святыи суть, ихъ же телѣса въ пещерахъ нетлѣнна пребываютъ, въ славу же Божію, предивно святыхъ своихъ прославляющаго, написахомъ: Тому бо подобаетъ слава, честь и поклоненіе во вѣки, аминь.

Въ лѣто ҂лχг, Быковска, нѣкая вдова, въ предѣлѣ Премыскомъ село, Торки нарицаемое, арендою дръжаше. Сущи жъ ей аріанскія ереси, въ день Господня преображеніа повели всѣмъ людемъ жати на полѣ жито. Онижъ моляху ю, да не сътворитъ насиліе Господнему празднику. Она же, не послушая ихъ, изгна всѣхъ на дѣло. Изшедшижъ и сама на поле, и, егда начаша жати вси, смѣяшеся къ предстоящимъ ей, глаголя: „зрите, како въсхотиша ми Русь день той съ своимъ спасомъ украсти, — *ихъже спасъ свънѣ пасъ*“. Се же ей глаголюци (тѣшинѣ и велику ведру сущу) — оле чудеси! — абіе млъніе и громъ страшенъ бысть, якъже пасти ей на земли и всѣмъ сущимъ близъ ея, нъ ничтоже вреди ихъ, точію вся жита ея и на |(**29 л.**) нивахъ и въ снопахъ пожже и въ пепелъ обрати. Опажъ, веліимъ страхомъ одържима, ставши, съ клятвою обищась не къ тому въ рускіа святыя праздники дѣлати, нъ съ всякою честію тѣхъ праздновати. Людіе же вси, падше, славу въздаша Христу Богу, честь святаго своего праздника съхраншему и еретичествующую посрамившему. И въздѣюще руки на небо и благодаряще Бога, възвращахусь въ домы своя, ересь злочестивую аріанскую проклинающе. Жена же она по семъ въ вся лѣта въпрашааше, когда Спасово преображеніе будетъ, да никтожъ въ дому ея что дѣлаетъ въ день той. Мнози же отъ самовидецъ бывшихъ чудесе сего повѣдаша намъ, — еже написахомъ въ славу и честь Христа Бога нашего, Ему же слава и держава, честь и поклоненіе съ Отцемъ и съ святымъ Духомъ, въ вѣки, аминь.

Въ Подольскомъ Каменцѣ во внутрномъ градѣ есть церковь древяная Покрова пресвятой Богородици, отъ княжатъ Куріятовичовыхъ създанная, ихъже и тѣлеса тамо лежатъ, яжъ и донынѣ стоитъ. Единъ же убо епархъ или староста, именемъ „ “ Брезкій, лютеранскія ереси сый, не точію іереемъ службу съвршати не попущаше, нъ на поруганіе православныя вѣры и кони въ церкви поставити повели. Въ второй же или въ третій день повели по обычаю извести кони, еже видѣти ихъ. Изведеннымъ же имъ, вся обрѣтошась слѣпы суще. Видѣвъ же се, разгнѣвася зѣло и, неразумѣвъ силы Божіа,—оле безуміа!—въсхотѣ и церковь разорити; нъ Богъ, не тръпяй храму своея Матере обиды, и его оцѣ слѣпотою помрачи. Видѣвъ же епархъ и на себе казнь Божію, въ чювство пріиде и, очистивъ церковь, създа іерея православныя и отдаде имъ ю, да въ ней по прежднему славословіе Богу приносятъ,—еже сътворь, абіе прозрѣ. Законъ же сицевый іереемъ постави (его же и кролевскимъ письменемъ утвръди): да въ всякъ святый праздникъ, изряднѣе же въ всяку недѣлю единъ отъ градскихъ іереи божественную съвръшитъ службу, на негожъ убо рядъ пріидетъ; аще Божію не съвръшитъ службу, епархъ двѣ яловицѣ отъ градскіа череды взяти иматъ поповы ради вины, іерей же заплатити ихъ долженъ будетъ абіе.—Зрите убо, како Богъ преблагій и мѣсто славы своея отъ безчестіа преславно свободи, и да не іерейскимъ лѣнивствомъ и нерадѣніемъ паки въ запустѣніе не пріидетъ, царскимъ закономъ укрѣпи.

||(**29 л. об.**) Въ лѣто ҂аҳке въ Белзкомъ предѣлѣ, въ селѣ Крышинѣ, Василіа нѣкоего земледѣлца жена въ день Преображеніа Господа нашего Іисуса Христа пойде на поле жати, и якъже дѣлати нача, абіе вихрь вѣтрный, изъ поля пришедши, внійде подъ въскрилія ризъ ея и абіе удари ю и, падши, издше. Оле нестерпимому Божію праведному суду! како въскорѣ насилницу божественнаго Его праздника, ни мало претерпивши, постижъ, да убоятся убо вси, дни святыя насилствующіи не токмо дѣлесы, но и объяденіемъ и піанствомъ, плясаніи же и кощуны и иными безмѣстіи: ибо аще чистыхъ ради дѣлъ, яже въ простыя дѣлающе дни Бога не

прогнѣваютъ, сицевый судъ въ святыя дни дѣлающихъ постизаетъ; колми паче безмѣстныхъ ради, ими же Богъ всегда гнушается, гнѣвъ Божій постигнетъ, аще не здѣ напрасно (долъготръпѣливъ бо естъ Богъ, обращеніа ожидая грѣшныхъ), то въ геенѣ вѣчнаа мука,—отъ нея же всѣхъ вѣрныхъ своихъ да съхранитъ Богъ, молитвами святыхъ своихъ, аминь. Повѣда же ми се Станиславъ Хоменцкій, наслѣдникъ села того и господинъ тоя жены, самовидецъ сый тому чудеси, въ лѣто ҂аҲл, мѣсяца сен. ѕ дня.

Въ лѣто „ “ въ прѐдѣлѣ Перемыскомъ благородный нѣкто, именемъ Еразмъ Гербортъ, въ постъ предъ Рождествомъ Христовомъ, колико дній предъ своимъ латинскимъ Христорождественнымъ праздникомъ, съвѣтомъ своихъ іерей латинскихъ и слугъ, тоея же вѣры сущихъ (младъ сый), вся іерея православныя съ протопопомъ ихъ, числомъ яко дванадесять, отъ всѣхъ селъ своихъ (богатъ бо бяше) събра и повелѣ имъ по новорастлѣнному ихъ календару латинскому вкупѣ съ ними Рождество праздновати и мяса ясти. Они же абіе вси отрекошась не творити се, и паче смерть нежели постъ разорѣти и Богоносными отцы преданный календаръ измѣняти изволѣти господину своему обѣщашась. Онъ же, разтѣвався, обезчести ихъ, и ругаясь православной вѣрѣ безбожно..... въ темницу затворити повели. Онижъ, плачуще и стенящe, вьпіяху къ Господу, радующесь духомъ, якъ сподобишась правыя ради вѣры безчестіе и темничное заключеніе пріяти, и съвѣтомъ православнаго своего епископа, тогда сущаго, Михаила Копыстенскаго, еже не съизволяти прещенію ||(**30 л.**) господина ихъ, нъ пострадати съ людми Божіими, нежели сласти временнѣй, съ иновѣрными съобщившесь, вѣчную погибель себѣ снискати изволити, вси единодушно (якъ же иногда апостоли) въ темници гласъ и руцѣ къ Богу, вѣдущему благочестивыя отъ напасти избавляти, съ слезами и съ стенанми отъ седца въздвигоша, молящесь, да не оставитъ вѣру святую православную въ смѣхъ и поруганіе мръзкому отступнику, нъ въскорѣ да отмститъ озлобленіе ихъ. Молящимъ же имъ и къ Богу вьпиющимъ (се же предъ рождественнымъ латинскимъ праздникомъ двѣма днями бысть), — оле Божіаго суда и скораго отмщеніа!—въ той часъ напрасно онъ Гербортъ разболись;

абіе же слузи его, се видѣвше, разумѣша, якъ озлобленіа ради Божіихъ слугъ се господину ихъ приключись, скоро испустити исъ темница іерея побѣгоша; нъ убо донелиже они къ темници прибѣгоша, господинъ ихъ злѣ испровръже злую свою душу. И тако Божіи раби и служителіе тайнамъ Его отъ узилища, добраго ради тръпѣніа и твръдаго въ вѣрѣ стояніа, пречудно свободишась: не оставляетъ бо Богъ жезла грѣшныхъ на жребіи праведныхъ; вѣсть бо благочестивыя отъ смерти избавляти, нечестивыя же въ день гнива своего мучити. Елико бо есть милостивъ и длъготръпеливъ, толико праведенъ и скоровъздаятеленъ излиха творящимъ гърдыню. Ему жъ подобаетъ всякая слава, честь и поклоненіе въ вѣки вѣкомъ. Аминь.

Въ лѣто „ “ въ селѣ Мунинѣ, въ предѣлѣ Перемыскомъ, отъ Ярославскаго града поприще едино отстоящемъ, къ нему же и прислушаетъ, бѣ человѣкъ нѣкій земледѣлецъ, ляхъ, именемъ Войчехъ, Душа прозываемый, имяше жену, именемъ Анну. По смерти же жены его не по мнозѣмъ времени, бѣсъ, хотя не точію прелщенныхъ латинникъ въ заблужденіи чистителнаго огня утвръдити, нъ правовѣрныхъ къ ихъ заблужденію, своимъ злохитріемъ прелстивъ, привести, влѣзши подъ пещію, гласомъ жены его невидимо възва мужа своего именемъ, глаголя: „Войчехъ!“ Онъ же, слышавъ, пристрашенъ въскочи, хотя вонъ избѣщи. Бѣсъ же къ нему: „не бѣгай, рече, Войчехъ, нъ послу(**30 л. об.**)шайся моего гласа; азъ бо есмь душа жены твоея Анны и грѣхъ ради моихъ стражду въ пещи сей; нъ убо молю тя, умилосердись, помози ми и, шедъ, моли іереевъ, да молятся и службы да сътворятъ о мнѣ, паче же да здѣ пріидутъ и въ дому семъ службы и моленіа да сътворятъ о мнѣ дондеже избавлюся отъ чистителнаго сего мученіа, уповаю бо скоро спасена быти ихъ молитвами. До сего бо времене ты не брегль еси о мнѣ милостинями и службами попомощи и съкратити ми чистителныя муки; нъ въ забвеніи, отнелиже отъ тѣла изыдохъ, у тебе быхъ“. Мужъ же, прелесть бѣсовскую не разумѣвъ, увѣрѣся, якъ душа жены его есть, абіе тече скоро въ градъ Ярославлъ и повѣда езуитомъ и ѳарскимъ іереемъ

вся слышанная; они жъ извѣстнѣйшаго ради увѣреніа, аще истинно есть повѣствуемое, послаша два въ домъ человѣка онаго вѣдѣти. Пришедшима же има и съ нима бѣсъ, якъ же и съ человѣкомъ, аки душа бесѣдова, о молитву ихъ моля. Възвращшимажесь има и повѣдавшима, увѣрѣшась вси іерее латинстіи съ езуиты, якъ истинна есть душа жены оноя. Абіе же молбы и моленіа начаша о ней творити и службы съвершати. Людемъ же всѣмъ заповѣдаша постъ и прилижно молитись о ней повелиша, на поученіи же велегласно злословяху православнымъ, се есть Руси, глаголюще, яко не насъ ради вѣрующихъ о чистителномъ огнѣ, нъ васъ дѣля схизматиковъ, не хотящихъ истинному ученію нашему вѣровати, самымъ дѣломъ, да поне сице къ познанію истинны обратитесь, святую сію душу Богъ показа (уже бо святою Анною,—оле прелести!—нарицаху бѣса). Идоша же съ литіею вси іерее и езуите и народъ многъ пѣшъ до веси Мунина въ домъ человѣка онаго, поюще и молящесь о ослабѣ души оноя. Вшедшимъ же іереемъ въ домъ, начаша призывати душу ону; бѣсъ же, аки душа, гласомъ жены оноя отвѣщеваше имъ и моляше, да помолятся ‖(**л. 31.**) о ней; они жъ, прелщени, аки истинною увѣрившесь, въ дому ономъ начаша службы съвершати и молитвы творити о ней; бѣсъ же, да во прелщеніи томъ прелщенныхъ утвръдитъ и множайшихъ привлечетъ, благодаряше имъ и повѣдая, якъ молитвою ихъ облегченіе пріемлетъ, и молящe, да священною водою покропятъ мѣсто, идѣже повѣдаше себе быти,—овогда бо глаголаше себе подъ пещію, иногда подъ лавою, овогда же подъ окриномъ, въ немъ же свиніа питаху; они же прилижно абіе, еже имъ бѣсъ глаголаше, творяху, мняще облегченіе души творити. Изыйде же слово по всей странѣ той, якъ душа святаа въ Мунинѣ явися, и людіе отвсюду не точію латинскіа вѣры, нъ и православныи много множество прихождаху видѣти и слышати гласъ души оноя и, прелщени, увѣряхуся, якъ истинно душа есть, моляхужесь о ней и милостыня творяху. Пребысть же прелесть сіа въ латинникахъ, еже о бѣсѣ молитися, якъ ві недѣль: по вся дни творяще молитвы въ дому ономъ и во всѣхъ костелахъ своихъ и службы съвршающе. Богъ же, да не въ прелести сей и отъ православныхъ прелстятся, (мнози бо уже

начинаху и отъ вѣрныхъ отпадати), вложи въ сердце единому правовѣрному отъ благородныхъ, именемъ Мартину Грабковичу, княжати Василія Острозкаго слузѣ, еже пойти и видѣти прелесть ону, тогда бо отъ Краковскіа земля пришелъ бяше въ Ярославскій градъ. Егда приключись всѣмъ іереемъ и народу многу ити съ литіею къ души оной въ весь Мунинъ, шедъ же и видивъ, абіе прелесть бѣсовскую позна,—донелиже бо онъ еще въ домъ не внійде, душа глаголаше іереомъ, да не оставятъ Русь и иновѣрныхъ вніити въ домъ, понеже егда они, рече, входятъ прилагаетъмися мука и злѣ стражду, и сего ради не могу глаголати съ вами, егда мя въпрошаете. Изгоняху же изъ дому всѣхъ правовѣрныхъ. Пришедъ же Грабковичъ, внійде (не возмогоша бо ему, якъ князевому слузѣ, възбранити) и абіе нача въпрашати іереевъ о души, гдѣ есть (вшедшу бо ему преста абіе глаголати); они же показоваху ему мѣсто, отнюдуже гласъ слышанъ; || **(31 л. об)** онъ же на мнозѣ зваше, глаголя: „аще еси душа или бѣсъ, глаголи съ мною.“ Егда же не бысть гласа ни отвѣщаніа, рече къ іереемъ: „не прелщайтесь, господіе мои, нъ вѣру ми имѣйте, якъ не душа есть, нъ прелесть бѣсовска, и самъ бѣсъ есть глаголяй съ вами, прелщая васъ и толикъ народъ людей вами.“ Іерее жъ глаголаху: „ты, схизматикъ сый, сицевая глаголеши и хулиши святую душу сію, нъ убо виждь, якъ не насъ ради, но васъ дѣля схизматиковъ, да обратитесь къ святому костелови римскому и да увѣритесь, якъ въ истинну есть огнь чистителный душамъ по смерти, показа ю Богъ.“ Многа же и ина, подобная симъ, глаголаху, поношающе ему. Онъ же рече: „аще въ истинну есть святая душа, а не бѣсъ, яко же вы глаголете, — чесо ради не глаголетъ съ мною?“ Они же рѣша: „понеже нѣси каѳоликъ нашея вѣры“. Онъ же рече: „съ вами поне да глаголетъ, точію да гласъ ея слышу“. Они же начаша звати ю и молити, да глаголетъ съ ними, нъ нижъ имъ отвѣщаваше; па мнози же умолима, въпрашаху ю, глаголюще: „чесо ради, святаа Анно, не отвѣщаваеши намъ?“ Бѣсъ же, ели умоляемъ, нача стогнати и аки боленъ отвѣщевая: „понежъ здѣ чуждъ, не нашъ вшелъ есть человѣкъ (бяше бо сей Грабковичъ мужъ благъ и боясь Бога, и велми благочестивъ, мудръ же и въ Божественныхъ

Писаніахъ искусенъ)“. Слышавъ же гласъ, абіе рече: „о ксіенжа! аще, якъ же глаголете, истинную вѣру имате и правы каѳолици есте, чесо ради не познасте лесть бѣсовскую, нъ аки нечествующіи и Бога незнающіи, отъ него прелщени, свята бѣса нарицаете, молитвы и моленіа и—что вящшее—службы о немъ творите, и толикъ народъ, якъ прелщени, въ погибелную прелести пропасть съ собою привлечите? Не слышите ли и не познаваете, якъ истинный діаволскій есть гласъ слышанный?“—и абіе рече къ бѣсу: „во имя Отца и Сына, и святаго Духа, Бога единаго, во святѣй Троицѣ слави|(л. 32)маго, Творца и Създателя всея видимыя и невидимыя твари, запрещаю ти, глаголавшему нынѣ, да речеши ми, аще ты еси душа свята, или бѣсъ проклятый, прелщаяй люди?“—Бѣсъ же абіе нача стогнати; онъ же паче прилежаше именемъ святыя Троица и въплъщеніемъ Сына Божіа, заприщая ему, да отвѣщаетъ. Принужденъ же, рече: „о злый человѣче, мучаши мя.“ Онъ же паче заприщаше ему; съ нуждею же отвѣща, глаголя: якъ нѣсмь душа. Абіе же вси видѣша и познаша, якъ бѣсъ есть прелщаяй ихъ. Грабковичъ же рече къ іереемъ: „зрите, како прелщени суще отъ бѣса, множество людій прелщаете и въ погибель ведете; нъ убо покайтесь и къ тому не лстите и себе и людіи; видите бо како предаде васъ Богъ въ неразуменъ умъ, учащихъ умышленія и преданіа басней человѣческихъ о чистителномъ огни, о немже ниже Богоносныи отци учатъ, творити неподобная, се естъ, бѣса свята нарицати и о немъ молитись. Нъ убо вѣдайте, якъ се къ ползѣ вашей діаволу творити попусти, якъ да познавше свое злое ученіе о чистителной муцѣ, престанете прелщати окаянно народъ, ихъже лстяще злаго ради прибытчества вашего вмѣсто очищеніа съ собою въ геену вводите“.—Они же, посрамлени, съ великимъ студомъ възвратишась въсвояси. И въ костелахъ на поученіяхъ всѣмъ велегласно запрѣщаху, да никтоже уже тамо ходитъ уже, понеже прелщеніе бѣсовское бѣ явившееся, а не душа. Грабковичъ же, еще тамо имъ сущимъ, абіе нача испытати крѣпко господина дому, глаголя: якъ или ты или кто отъ твоихъ чародѣяніемъ упрожняетесь и бѣса сего имате. Человѣкъ убо самъ ни въ чесомъ же бысть въ семъ виновный обрѣтеся, добръ

бо и простъ бяше; нъ поварица его, се есть кухарка, въ истязаніи крѣпкомъ исповѣда предъ всѣми сего бѣса со собою зъ Великой Полской имѣти (бѣ бо ляхавица); нъ рече, якъ не азъ се ему повелихъ творити, еже бо хощетъ онъ и кромѣ мене творитъ. Вземше же кухарку ону, всадиша въ темницу, хотяще ю съжещи, нъ убо срама ради іерее латинстіи повелиша ю нощію пустити, да не болшимъ испытаніемъ всюду на болшее ихъ посрамленіе промчется слово о лести бѣсовской.

|(**43 л. об.**) Въ лѣто ҂ахѕ, мѣсяца „ “ егда Димитръ рострига съ ляхи на царство Московское пойде, нѣкій церульникъ, се есть хирургъ, нѣмецъ родомъ, пріиде съ иными многими воины въ печерскій монастырь и, вшедъ въ пещеру святаго Антоніа съглядаиіа ради мощей святыхъ, единому отъ святыхъ ногу отглезну истръже и, съкрывши у себе, изыйде, и иде съ нею въ кіевскій градъ въ свое обиталище и тамо положи ю на полицѣ, никому жъ вѣдущу. Пришедши жъ нощи, егда вси възлѣгоша спати, свѣтъ велій отъ полицы оноя въсія въ храминѣ; госпожа же дому, възбнувши, видѣ свѣтъ и, възмнѣвши, якъ храмина огнемъ възжесь, отъ страха нача веліимъ въпити гласомъ: „встаните, храмина възжеся“. Господинъ же ея и домочадци вси, въставше и видѣвше свѣта полну храмину, ужасни въскочиша и изыйдоша вонъ видѣти, отъ которыя страны распались огнь; и изыйде же съ ними и хирургъ онъ. Изшедше же и ничтоже видѣвше внѣ, възвратишась паки въ домъ и уже и въ дому свѣта онаго не видѣша и, мнѣвше мечтаніе нѣкое быти, възлегоша и спаху. Предъ полунощію же единъ отъ нихъ паки възбнуся и, видѣвъ свѣтъ, възопи подобно, якъ же и прежде госпожа дому. Въставше же паки и свѣтъ видѣвше вси, изшедше вонъ, обыдоша домъ и, всюду оглядавше, ничтоже видѣша, страхомъ же и ужасомъ одръжими, паки възвратишася въ домъ и чудящеся видѣнію, ибо, възвращшася, не узѣрша свѣтъ; възлегоша же паки третицею, спати, и еще имъ не уснувшимъ, отъ полицы оноя изыйде свѣтъ, аки молніи, якъ же велми всѣмъ устрашитесь и въскочити къ оной полицѣ, и, пришедше, обрѣтоша ногу человѣчу суху отъглезну

истръгненну, и наипаче ужасошась. ‖(**44 л.**) Обрѣтше же ногу, свѣта уже не вѣдѣша ктому явльшагося. Абіе же начаша испытаніа творити, кто есть принесый ногу ону. Хирургъ же онъ, страхомъ одържимъ, припаде къ нимъ, глаголя: „азъ есмь сътворивый се и вѣмъ, якъ съгрѣшихъ предъ Господомъ Богомъ и сего ради откровеніе сіе бысть“. И нача повѣдати имъ, како въ пещери единому отъ святыхъ исторже ногу, ругаясь и не вѣруя, яко святыи суть, и якъ сего ради исторже, да и инымъ, показуя сію, наругается россійскимъ святымъ. Дому же владыка съ женою своею и съ домашними своими всѣми, услышавше сія, съ великою честію въземше святую ногу ону, постлавше обрусъ на трапезѣ и свѣщу вжегше, положиша, донелиже день свѣтати нача. Бывшижъ дни, шедше възвѣстиша старѣйшинамъ граду; они же, се видѣвше и съ клятвою извѣстившеся и отъ владыки дому и отъ хирурга онаго, въземше святыя мощи, съ честію поидоша, носяще ихъ въ печерскій монастырь. Архимандритъ же тогда сущій Елисей Плетенецкій, съ клиросомъ и съ всѣми иноки, зъ свѣщи и кадилы, изыйде въ стрѣтеніе имъ, и вземъ отъ нихъ святыя мощи, внесе я въ святую пещеру и положи, привязавъ къ уду святаго телесе, отъ него же истръжены быша, благодаря и славя Бога о преславномъ чудеси, имъже прослави угодниковъ своихъ печерскихъ. Хирургъ же онъ отъ того времени не обрѣтеся въ Кіевѣ, понеже отъ великаго страха и ужаса, иже напалъ бѣ нань, побѣже. Поискаша же его клевреты его много и не обрѣтоша. Се же все бысть Божіимъ произволеніемъ, да пространнѣе прославятся святыи угодницы печерстіи, ихъ же Самъ нетлѣніемъ и чудеси прослави въ славу пресвятаго Своего имене, еже прославленно и благословенно есть въ вѣки вѣкомъ. Аминь.

‖(**44 л. об.**) Въ лѣто ҂ахке, мѣсяца ноемвріа „ “ въ четвертокъ „ “ Потоцки, подкоморій Каменецкій, полковникомъ, се есть стратилатомъ тогда сый, егда възвратись отъ брани*), тогда бывшей съ козаки на Коруковѣ, пріиде въ Печерскій монастырь; пріемъ же его архимандритъ тогда су-

*) Сверху надписано: *комисіи*.

щій Захаріа Копыстенскій [и] съ честію учреди его. Сущіи же съ нимъ воины и слуги его идоша въ пещеру святаго Антоніа съглядати святыя мощи, и удивившесь Божіей толицей благодати, славяще Бога и чудясь, изыйдоша. Единъ же отрокъ подкоморого, нимецъ родомъ, именемъ Генрикъ Мансвелъ, съ иными въ пещерѣ тогда сый, отаи всѣхъ единому отъ святыхъ тѣлъ отъ руки перстъ истръже и съкры у себе. Поидоша же съ подкоморымъ вси въ кіевскій градъ, и отрокъ онъ поиде пѣшъ съзади. Егда же бѣ прямо монастыря святаго Николы Пустыннаго, мракъ теменъ нападе нань, и, аки изумився, хождаше и крѣпляшеся ити къ Кіеву и не можаше*). Видѣвше же его нѣціи сице, аки безумна ходяща, пришедше, рѣша къ нему: „что ти есть, и чесо ради, якъ безуменъ, сице ходиши?" Онъ же рече: „мракъ нападе на мя и ниже путь видѣти, ниже ити могу".—Рѣша же ему: „что есть се, и откуду ти се бысть?"—Онъ же рече: „ино не вѣмъ, точію мню, якъ грѣхъ мой, иже сътворихъ, постиже мя". Они же въпросиша его: „что еси сицево сътворилъ?"—Онъ же нача повѣдати имъ, како въ пещерѣ истръже перстъ единому отъ святыхъ тѣлъ и съкры у себе, и како абіе изшедшу ему исъ пещеры, мракъ нача нападати нань; „нъ убо, рече, азъ сему не внимая, доздѣ еле пріидохъ, оттуду же более ниже видѣти, ниже ити могу, и аки безуменъ есмь, якъ же мя видите, и не вѣмъ прочее что сътворю". Они же рѣша ему: „злѣ створилъ еси, окаанне, нъ аще имаши у себе перстъ, иди и положи его ||(**45 л.**) отнюду же еси взялъ". Онъ же, предъ ними перстъ показуя, моли ихъ, да идутъ съ нимъ, полнъ бо страха и ужаса бяше. Они же, видѣвше перстъ, и сами ужасошася и възвратишася съ нимъ къ монастырю, абіе же отрокъ,— оле чудеси!—нача самъ ити и помалу мракъ отъ очію его отступати. Пришедъ же въ пещеру, положи перстъ у тѣла, отъ него же взя; абіе же се сътворь, възвратися ему смыслъ и мракъ до конца отступи отъ очію его, и изыйде здравъ, славя и благодаря Бо-

---

*) На поляхъ рукописи противъ этого мѣста приписано: *видѣвъ и се противъ ему идутъ мужіе нициі, скрежещуще зубы нань и прещающе ему, да възратится и взятое да възратитъ.*

га и величая святыхъ Божіихъ угодниковъ печерскихъ, и иде въ градъ Кіевъ къ господину своему, повѣдая всѣмъ бывшее о немъ преславное чудо, въ славу Отцу и Сыну, и святому Духу, Богу единому, въ Троицѣ славимому: Тому бо подобаетъ всякая слава, честь и поклоненіе отъ всея твари во вѣки вѣкомъ. Аминь.

Се же повѣда ми самъ сей Станиславъ Потоцки, подкоморый тогда бывшій, нынѣ же executeлянъ Каменецкій сущій, въ лѣто ҂ахла, мѣсяца апреля кд дня, въ градѣ Пътоку, на погребеніи Стефана Потоцкаго, воеводы Браславскаго.

Въ лѣто ҂ахке мѣсяца „ “ нѣкоего отъ благородныхъ Миколая Скаревскаго сынъ „ “*) въ воинствѣ сый подъ знаменіемъ Одриволскаго, егда воинство ляцкое на козаки идяше на Коруковъ, преходя подъ Бѣлоцерковскимъ градомъ рѣку, нарицаемую Рось, истопе; донелиже убо съзваша знаеміи его отъ града рыбарей и донелиже его остіями за ребро отъ воды извлекоша, более два часа минуша; извлекоша же его аки мертва, и два часа ниже дыша пребысть, на делвѣ жъ (по обычаю истопленныхъ) тачаху его, нъ ни едина же бысть надежда ожитія его. Ниціи же отъ сродникъ его, вѣдуще, яко многа чудеса Богъ творитъ вѣрою обѣщающимся къ чудотворной Лавры Печерской Кіевской, молитвами Богородица и преподобныхъ отецъ нашихъ Антоніа и Θеодосіа,—падше ницъ на земли съ слезами, обѣщаша его къ святѣй церкви печерской и себе самыхъ пѣши ити и нѣкое время тамо послужити, и пресвятой Богородицѣ и преподобнымъ отцемъ, ихъ же мощи въ пещерахъ суть, поклонитись; абіе же въ той часъ,—оле превеликому Божію милосердію и преславному Божіа матере чудеси!—житіа отчаянный юноша и уже аки въ мертвыхъ сый оживе и, въставъ, глаголати нача. Вси же, видѣвшіи чудо сіе предивное, великими гласы славляху Бога и благодаряху пречистую |(**45 л. об.**) Богородицу, и по обѣщанію и юноша самъ и съродници его пѣши пріидоша въ монастырь печерскій и, благодаряще Бога и пресвятую Богородицу о благодѣа-

*) Противъ этого мѣста на поляхъ рукописи написано: *имя пытати.*

ніи, еже пріяшя, и, исплъняюще обѣтъ свой, всѣмъ сіе чудо повѣдаху. Самовидецъ же сего преславнаго чудесе Янъ Пикгловскій повѣда намъ се, и мнози отъ слышавшихъ повѣствующихъ, въ оброцѣ бывшихъ, онѣхъ мужей и юношу—повѣдашя намъ. Еже написахомъ въ славу и честь Богу единому, въ святѣй Троицѣ славимому, преславная чудеса, молитвами Богородица и преподобныхъ отецъ нашихъ, въ нашей святой печерской обители творящаго: Тому бо подобаетъ всякая слава, честь и поклоненіе отъ всея твари въ вѣки вѣкомъ. Аминь.

Въ лѣто ҂ахкд, мѣсяца юля еі, въ день святаго равноапостолнаго великаго князя Россійскаго Владимера, приключимися въ весѣ моей монастырстей, нарицаемѣй Рубежовка, у слуги моего Станислава Третяка быти и тамо новый домъ посвятити, иже онъ създа; по обычаю же, сътворь малое освященіе водѣ, посвятихъ домъ. Третяковая же жена,埋вземши оставшую священную воду, съхранно на особнѣмъ мѣстѣ въ стекляномъ съсудѣ съкры. Мѣнувшижъ лѣту единому, егда съглядаша воду ону, обрѣтоша ю въ вино преложшусь: и тако, велми удивившесь, прославиша Бога. Приключившужемись въ лѣто ҂ахл, тогоже мѣсяца въ к день, въ томъ же селѣ быти, пріидоша къ мнѣ оба—Третякъ и жена его, носяща съсудецъ съ водою и повѣдающа ми, якъ вода оная, юже минувшаго лѣта на освященіе дому освятихъ, въ вино претворись; азъ же, удивився, взяхъ съсудецъ и обонявъ, ощутихъ винну воню, вкусихъ же, и се—вкусъ, аки волоскаго вина; рѣхъ же къ нимъ (паче удивився): „аще въ истинну вода преложись въ вино, азъ бо не вѣрую водѣ быти, нъ волоское вино быти мню“. Они жъ начаша съ клятвою ||(**46 л.**) глаголати: „якъ сего лѣта ниже видѣхомъ въ дому наю вина, и въ семъ съсудѣ николиже вино бѣ, и се нѣсть вино, нъ вода, юже ты освятилъ еси минувшаго лѣта“. Азъ же извѣстнѣйшія ради вѣры многимъ людемъ, тамо сущимъ, и братіямъ, рекохъ къ нима паки подъ неблагословеніемъ и клятвою святыхъ отецъ: „рцыта ми истинну о семъ, аще не нѣкіа ради вины се, сице смысливше, не сущу сице, глаголете“. Она же начаша великими клятвы клятись, якъ въ истинну вода она есть,

а не вино. Слышавъ же азъ ихъ клятву, увѣрихся и прославихъ Бога. Воду же взяхъ, яже и донынѣ у мене есть сице неистлѣнна, воню и вкусъ вина имущу, якъ же и тогда; ниже въ оцетъ прелагается—нижъ воня, ниже вкусъ ея. Написахъ же се, да увѣмы, якъ многообразнѣ и нынѣ показуетъ Богъ въ сія послѣдняя времена дѣйствителную своего пресвятаго Духа силу быти въ нашей въсточной съборной греческой церкви; отнюду же и вѣра быти истинна является, ейже на утвръжденіе и извѣщеніе сія Божіею благодатію сдѣваются преславная и надъестественная чудеса, на посрамленіе же и искорененіе всякаго зловеріа и отступства.

Въ лѣто ,ахі „ “ мѣсяца „ “ егда Божіимъ попушеніемъ грѣхъ ради нашихъ вся епископскія престолы, разве единаго Лвовскаго, душепагубное отступство, нарицаемое уніа, посяде, и по всему тѣлу Россійскіа церкве, якоже гаггрена (или канцеръ), распространитись сей геенскаго огня недугъ нача: по умертвіи прьваго отступника Діонисіа Збируйскаго, епископа Холмскаго, посадиша отступници нѣкоего Аѳанасіа, прозываемаго Покостъ, на тойжде престолъ, родомъ отъ Виленскаго града (иже, украдши единому отъ бурмистровъ виленскихъ Лукашу Бандиковичу, кармазинъ, аще бы, не избѣгши къ уніатомъ, въ мнишескій не постригся чинъ, въ истину бы якъ же тать обѣшенъ былъ). Пріемъ же престолъ сей вышереченный Пакость, по имени его бысть и житіе его; сый бо человѣкъ суровъ и немилостивъ, веліе гоненіе въздвиже на провославную церковь, якъ же по всей епископіи |(**46 л. об.**) Хелмской священниковъ, непокоряющихъ отступству его, вязаше и различно муча, отъ домовъ, отъ имѣній, и отъ церквей ихъ изгоняше, и насиліемъ церкви, иныя сѣкирами двери разбивая, отвръзаше и своихъ богомерзкихъ іерей приставляше, иныя жъ, запечатлѣвъ, пусты хвалы Божіа быти творяше. Егда же къ граду, нарицаемому Красный Ставъ, пріиде, многа зла гражданомъ сътвори, и съ воипы пришедъ, съ трубы и тимпаны па церковь найде, и насиліемъ разби двери церковныя, и взя каменную церковь; при каменной же церкви есть церковь деревяна святой великомученицы Параскевіи; пріиде же и къ тоей, и також-

де насиліемъ отвръзъ двери, внійде, и вшедъ къ алтарь, ставъ предъ святою трапезою, въсхоти молитву творити; абіе же невидимаа божественнаа сила отрину его. Онъ же ни въ чтожъ се вмѣнивъ, паки вніиде и нача молитву творити,—паки же отрину его. Онъ же, мнѣвъ, якъ граждане нѣкое чародѣаніе сътворища (тако бо обыкоша окамененныи сердцемъ невѣрници, егда Богъ чудодѣйствіемъ обличаетъ ихъ суровство и безбожіе, чародѣяніямъ сіе приписуютъ и найпаче суровѣйшіи бываютъ и немилостившіи), и третицею вшедъ, разъярився, молитись нача: нъ,—оле предивному чудеси!—абіе божественнаа сила не точію отъ святыя трапезы, нъ и изъ алтаря сице отрину его, якъ же пасти ему предъ амбономъ въ знакъ якъ же мертвъ, въ зрѣніе всѣмъ, тамо тогда бывшимъ, и удивленіе. Изнесше жъ его слуги его внѣ церкве, ели оживе, бяше бо яко мертвъ, и отъ того часа объятъ его болѣзнь. Нъ убо, яко же Фараонъ, видя Божія чудеса, паче ожесточаше сердце свое озлобити люди Его: сице и сей, аще и казнимъ отъ Бога и наказуемъ бѣ, въ чувство не пріиде, нъ болѣе озлобляше правовѣрныя христіаны и гоняше церковь Божію; въ церкви же оной отъ того часа, ниже онъ, ниже инъ отступникъ вніити дрьзну, нъ запечатлѣша ю. Многа жъ зла, живя, святымъ Божіимъ іереемъ и правовѣрнымъ инокомъ и бѣлцемъ—узами, ||**(47 л.)** біенми и темницами, и многими муками,—творяше, принуждая ихъ къ своему отступству. Къ инымъ же злобамъ и суровствамъ немилостивыя мучительскіа своея душа и суроваго сердца надъ всѣми, при кончинѣ окаяннаго своего житіа, приложи и се сътворити. Въ конечномъ недузѣ, въ немже и злѣ нечестивую свою испровѣрже душу, (по совѣту чародѣевъ) повара своего, юношу млада, именемъ „   " предъ собою жива ножемъ чрево его разрѣзати повели, якъ и каплями отъ него истекающими окроплену быти,—оле немилосердіа!—и сердце его, еще движущееся сторгнути, и испекши е, самъ аки звѣрь изъяде; глаголаху бо ему влъшебници: „якъ, аще теплыми человѣческими кръвми окропишись и сердце человѣческое, испекъ, изяси, здравъ будеши". Нъ убо ложное ихъ бысть обѣщаніе; по тріехъ бо или четырехъ днехъ, по житію его и кончина его люта и немилостива бысть: егда бо испровергаше скверную и немилостивую

душу свою, страшно и немилостивно бѣсы хулную его главу съ выею отъ нечистаго и богомерзкаго тѣла его насиліемъ невидимо исторгоша, якъ же предъ всѣми предстоящими на землю отъ тѣла и отъ одра испасти, во удивленіе всѣмъ и въ обличеніе беззаконнаго ихъ отступства. Смерть бо грѣшникомъ люта. Слузи же же его и иніи мнози, самовидци бывшіи сему, повѣдаша намъ, изряднѣе же Стефанъ Иляковскій (братъ единоутробный Елисея монаха, протопсалта великія Лавры Печерскія Кіевскія), бывшій у окаянаго сего отступника домовымъ отрочищемъ, иже бѣ при немъ до издыханіа его, и сія вся очима своима видѣ, и повѣда намъ. Написашажеся сія, да вси православныи увѣдятъ, каковъ плодъ имать отступство; ибо, по глаголу Господню, не можетъ древо зло творити плодъ добръ, и отъ плодъ ихъ, познавше ихъ, да блюдемся душегубныя ихъ прелести: яковъ бо естъ отецъ ихъ, злобы и всякои прелести изобрѣтатель, таковы и еговѣ сынове суть, имже кончина погибель, имъже Богъ чрево и слава въ студѣ ихъ, иже земная мудрствуютъ,.. по апостолу, (къ Филип. гл. 3) . . . . .

(47 л. об.) Въ лѣто ахке, попущеніемъ Божіимъ бысть моръ великій въ градѣ Виленскомъ, якъ многу народу измрѣти: между инѣми же и отступническій протопопъ Михаилъ Котлубай умре. Преставшу же мору избѣгшіи вси пріидоша кождо въсвояси; пріидошажъ и отступничестіи мниси, рекомыи уніяте, въ свой монастырь, парицаемый св. Троицы, по обычаю начаша память умръшему протопопѣ съвръшати. На пръвой же службѣ по обычаю вліяша въ потиръ вино и воду (служаху же съборомъ іеромонаси Рафаилъ Карсакъ и Валеріянъ Калнофойскій и иніи). Егда же пріиде время причащеніа, вино, еже въ потирѣ, приложися въ воду, якъ точію самой единой водѣ быти въ потирѣ; ощутивъ же, якъ вода точію бѣ, абіе възмутишася велми, и веліе испытаніе сътвориша, и обрѣтоша, яко проскомисавый іерей вино влія и мало по обычаю отъ воды, и діяконъ, подавый іерею, исповѣда, якъ самъ вино въ съсудцѣ влія и подаде іерею, и симъ убо извѣстіе бѣ, якъ вино въ истину вліяно бѣ въ потиръ, ибо въ сосудцѣономъ, имже вливается вино, отъ вліяннаго вина оставалось бѣ. Нъ убо хотяще извѣстнѣе іерси они увѣдѣти бывшую вещь, и къ винопродав-

ци (у него же вино оно купили быша) послаша, съ клятвою въпрошающе его, аще въ той день купиша у него вино и аще истинное вино продаде имъ; онъ же съ клятвою исповѣда, якъ въ той день взяша у него вино и якъ истинно вино даде имъ. Они жъ, вземше и икусивше, якъ едино бѣ съ оставшемъ въ сосудцѣ обрѣтше, иное вино влѣявше въ потиръ, съвръшиша службу. Запретиша же всѣмъ, вѣдущимъ о семъ, да никому же повѣдятъ се, нъ да рекутъ, якъ священникъ проскомисавый погрѣши, не вліявъ вина, точію воду, да не увѣдѣв||(**48 л.**)ше православныи поругаются. Оле окамененіа и слѣпоты волныя! видяще не хотятъ видѣти, и разумѣти могуще, не хотятъ внимати. Ибо ради обращеніа отъ всепагубнаго отступства къ правовѣрію, сътвори Богъ вино въ воду претворитися, и на обличеніе безбожнаго съ римскими отступники единства мръзку и непріятну ихъ жертву предъ собою быти показа. Якъ же и въ началѣ отступства въ Грубѣшовѣ градѣ въ лѣто „ “ егда Ипатій Потій съ иными схизмархи епископы своими (по совѣтованіи и богоборномъ съгласіи своемъ къ отступленію отъ въсточныя церкве, еже къ западнему костелу), съборомъ службу совершаху въ церкви святаго Николая, вино въ потирѣ въ воду приложися, и егда такожде погрѣшенію проскомисавшаго причиташа, влеяша паки вино въ потиръ,—Богъ же, хотяй всѣмъ человѣкомъ спастись и въ разумъ истинный пріити, показа богомръзко быти ихъ соединеніе, отнюду же и жертву ихъ сквръну и непріятну быти изяви: абіе бо,—оле страшнаго чудеси!—потиръ разсядесь и вино истече, якъ же възопити единому отъ священникъ, се есть протопопѣ Грубешовскому Симеонъ Чаика, велимъ гласомъ къ народу, повѣдая имъ бывшее, и глаголя, яко еретици епископи наши суть, не послушайте ихъ; и бывшу въ народѣ великому смятенію и мълвѣ, не скончавше службу, отступници розыйдошась. Такожде въ лѣто ҂аф҃ч҃ѕ, на соборѣ Берестейскомъ, на первой литургіи, егда унію свою или съединеніе съ латинскимъ костеломъ тыжде отступници всѣмъ огласяху, и правовѣрныхъ, святому апостольскому престолу константиноградскому покаряющихся, проклинаху, въ вѣчный студъ отступства ихъ и въ явное клятвопреступнаго ихъ лщеніа уничтоженіе и посрамленіе, [вся къ благоугожденію и къ спасенію

душъ человѣческихъ творяй Богъ, вино въ воду въ безкровной жертвѣ претвори, да сѣмъ единѣмъ покажетъ, яко елико далечайшій вкусъ водный отъ вкуса виннаго, сице далече отстоитъ честіе, (sic) кромѣ согласія всей восточной церкви и кромѣ вижества въ святомъ Дусѣ отца и пастыря нашего вселенскаго патріархи, новоумышленной уніи отъ старовѣчнаго нашего благочестія; и аще никто отъ латинскихъ церквей іерей езуитскаго чина, именемъ Петръ Скарга, своего времени мужъ преизященъ, ||(**48 л. об.**) сие чудо погрѣшеніемъ вліянія двократного воды во вина мѣсто оглаголуетъ, но убо како сіе оглаголаніе безчестіе отъ апостатъ нашихъ истребляетъ, имъ же погрѣшеніе сіе не иного часа изволи Богъ подъяти, точію во время приношеніа первой безъкровной въ уніи жертвы, кииждо ясно видити можетъ, яко ихъ праведный Богъ самымъ тѣмъ погрѣшеніемъ недостойныхъ быти осуди, еже Ему отъ времене онаго отступленіа ихъ отъ естественнаго своего пастыра сію безкровную жертву приносити, юже Онъ себѣ въ винѣ и въ водѣ, а не въ самой единой водѣ принесенную быти изволи. Но убо, яко же сихъ отступства начальниковъ сицево великое и страшное и ясное, отступство ихъ обличающее, знаменіе, въ Рубежовѣ и въ Берестю Литовскомъ бывшее, окамененную и жестоковыйную душу въ чувство отъ отступства къ правовѣрію обращеніа привести не возможе, но паче ожесточи:]*) сице и тѣхъ, еже въ Вилнѣ. Ибо мірскими суетствіи ослѣпиша очи свои, еже не видѣти и ушима тяжко слышати, и сердцемъ разумѣти, да не когда познавше свою прелесть и обратятся къ правовѣрію и исцѣленіа въспріимутъ. [Сему же чудеси, въ Вилнѣ бывшему, самовидецъ бѣ Елисей Илковскій, монахъ тогда при отступниковъ (sic) бывшій, нынѣ же въ великой Печерской Кіевской Лаврѣ протопсалтъ сущый, иже и со клятвою повѣда, яко самъ очима своима сіе видѣ, еже вышше писахъ, чудо. Въ Грубешовѣ же и въ Берестю бывшая отъ многихъ самовидецъ, достовѣрныхъ мужей, слышахъ: нъ убо и въ книгахъ, типомъ изданныхъ, аще кто восхощетъ извѣстнѣе увѣсти, прочтетъ, исряднѣе же въ *Оборонѣ собору Бере-*

---

*) Поставленное въ скобахъ писано не рукою Могилы.

стейскаго вышъреченнаго ксендза Скарги прикгодныхъ реченныхъ на страници ҮД, и въ книгѣ реченной, *Верификацыя невинности*, повторе выданой, на конечномъ листѣ] *). Повѣда же се и Гавріилъ Хоменецкій, бывшій тогда подстаростѣмъ Грубешовскимъ.

‖(**49 л.**) Нѣкто Александеръ Музеля, родомъ Грекъ, хитростію же врачъ, въ предѣлѣхъ кіевскаго воеводства, паче же волынскаго отъ всѣхъ знаемъ, въ Городку, монастыра Печерскаго веси, у мене архимандрита Петра Могилы посѣщеніа ради, въ лѣто ҂АХЛ, мѣсяца ноября КД дня, сый,—повѣда ми, глаголя: якъ многаго времени слышащу ми отъ многихъ о множествѣ тѣлъ святыхъ нетлѣнныхъ, въ пещерахъ сущихъ, усумнивахся, невѣруя истинно се быти, паче же, егда о сухыхъ костехъ, се есть о главахъ святыхъ, отъ нихъ же миро пречудно исходитъ, повѣствоваху, никакоже сему вѣровати хотѣхъ, нъ паче блядословіямъ вѣровахъ, глаголющимъ, якъ на лщеніе приходящимъ елей нѣкій хитростію нѣкою влагаютъ или главы оны мажутъ, и показуютъ аки отъ костей исходяща. Желахъ и самъ очесы своими видѣти сіа, аще истинна суть повѣствуема, или хитростію на лщеніе творима. Божіимъ же произволеніемъ, въ лѣто ҂АХКА, въ святую великую четыредесятницу въ монастырь печерскій пришедшу ми, благословеніемъ отца архимандрита тогда сущаго Елисея Плетенецкаго, взыйдохъ въ пещеру святаго отца нашего Антоніа и, послушавъ тамо въ церкви Въведеніа Пресвятой Богородицы съвръшаемую божественную службу, съ веліимъ удивленіемъ съглядахъ вся святыхъ тѣлеса. Молихъ же тогда сущаго пещероначалника іеромонаха Исаію, нынѣ сущаго архіепископа Смоленскаго, да ми главы, отъ нихъ же миро истѣкаетъ, покажетъ: показа же ми на единомъ мѣстѣ двѣ главѣ сухы, на стеклянныхъ блюдѣхъ стоящихъ. Рекохъ же къ нему (сущимъ и инымъ отцемъ тамо): „сіа ли мироточивая суть?" Онъ же рече: „сія суть . . . ."
‖(**49 л. об.**) рукою моею отъ блюда главу и хотя видѣти, аще коея хитрости въ ней нѣсть, отвсюду обращая, оглядахъ. Дръжащу

---

*) Поставленное въ скобахъ писано не рукою Могилы.

же̇ ми въ рукахъ главу и съглядающу,—оле предивному чудеси!— отъ сухыя кости абіе връхомъ главы, ни единныя диры сущи, аки отъ источника высоко кипящи нача исходити святое миро, не помалу, нъ вельми, якъ же не точію мнѣ, нъ и всѣмъ предстоящимъ въ ужасѣ быти и недоумѣніи. Не минувши же и полчетверти часа, наполнись блюдо мира, и преста же велми и истекати, нъ аки роса точію помалу изъ връха исхождаше. Благодарихъ же Бога, сице преславно мое съмнѣніе и о семъ невѣрствіе въ увѣреніе приведшаго, и наполнихъ три немалы съсудцѣ святого мира, взяхъ я себѣ, славля Бога сице премирно кости преподобныхъ своихъ хранящаго, и сіа источникъ благодатей творящаго. Въпросихъ же, аще часто сице истекаетъ святое миро отъ главъ онѣхъ. Пещероначальный же и предстоящіи отцы рѣша, якъ николиже сице изобильно истекаетъ, нъ точію аки роса, и се убо не всегда исходитъ; нынѣ же не обычно се бысть въ удивленіе всѣхъ насъ. Мнимъ убо, якъ тебе ради Богъ се сътвори и показа ти сіе придивное чудо. Азъ же рѣхъ: „простите ми отцы святыи, азъ донелиже сіе чудо видѣхъ, не вѣровахъ истинно быти се, еже нынѣ вижду, нъ мнѣхъ хитростію вашею съдѣловатись сему, якъ же противници церкви нашей оглаголуютъ васъ; нъ убо нынѣ вижду и исповѣдую, якъ истинно есть не человѣческаа хитрость, нъ Бога, прославляющаго святыхъ своихъ чрезъестественное есть дарованіе, и прославляю Того, мене увѣрившаго и неправедная на ‖(**50 л.**) святыхъ его глаголющихъ обличившаго“. Три же съсудци полны мира116 вземъ и изыдохъ изъ пещеры, славя и благодаря Бога. Пребывшу же ми въ монастырѣ дни нѣкія, изійдохъ въсвояси. По въскресеніи же Христовѣ четвертой недѣли, сущу ми у пана кіевскаго Гавріила Хойскаго, въ градѣ его Хоищи, тогожъ лѣта ҂ахка разболихся велми, якъ же къ смерти приближитись ми; болѣзнь же ми бяше огневица, юже одрною нарицаютъ, и утробная, юже дисентеріею именуютъ. Отчаялъ же ся быхъ своего живота и видѣвъ же себе уже близъ смерти суща, съзвахъ іерея и молихъ, да освятятъ ми елей по обычаю, вмисто же елея мира онаго отъ святыхъ главъ изтекшаго положихъ. Егда же обычно миромъ онѣмъ въ елея мѣсто помазаша мя,—оле великаго Божіа милосердіа и святымъ его да-

рованнаго исцѣленіямъ отъ него дара!—абіе въ той часъ вся болѣзнь уста, и въ всемъ здравъ и цѣлъ быхъ и абіе въстахъ, и донынѣ, благодатію Божіею и молитвами святыхъ Его печерскихъ, здравствую. Се же на мнѣ бывшее отъ мира святаго, иже отъ главъ святыхъ печерскихъ, благодатію Божіею исцѣленіе многи отъ благородныхъ волынскаго воеводства видѣша, и самъ вышереченный панъ Кіевскій, въ свидѣтельство Божіаго на мнѣ бывшаго великаго благодѣянія: Ему же подобаетъ всякая слава, честь и поклоненіе во вѣки вѣкомъ. Аминь.

Въ лѣто ҂ахні, въ неже благочестивый родъ и племя княжатъ Острозскихъ скончася, мѣсяца декевріа въ ѕ҃ день, сицево знаменіе въ городѣ Острозѣ съ небесе бысть: егда по утрънемъ пѣніи людіе исхождаху изъ церкве, вѣдѣша вси надъ среднею трулою церковною руку, мечъ дръжащу, отъ конца же рукояти меча онаго кръвь течаше. Се же видѣвшіи повѣдаша князю Григорію Четвертенскому; князь же мнѣ се повѣда въ лѣто ҂ахла мѣс. ген. г҃, въ Городку.

|(**50 л. об.**) На Покутю за Галичомъ три поприща, надъ градомъ Тисмяницею, на горѣ, бѣ церковь създанна отъ тесанаго камене (якъже повѣсть сьдръжится) двѣма братома отъ русскихъ велможъ. Егдаже единъ отъ обою брату юнѣйшій вѣры православныя отвръгъся, латинскому зломудрію съвъкупись, абіе—оле чудеси!—полцеркве тоя, юже онъ създалъ бѣ, до основанія паде и разсыпася; полъже старѣйшаго брата цѣла неразорима пребысть, даже до лѣта ҂ахаі. Того убо лѣта, егда Янушъ Потоцкій, воевода брацлавскій, Езупольскій наслѣдникъ, на създаніе пирга, се естъ башни, въ градѣ своемъ Езуполи, тую оставшую полцеркве рязорити или разбирати повели, идущу ему съ женою своею на колесници видити, како дѣлателіе разоряютъ, вѣтръ великій взя ихъ съ колесницею и съ конми, и ели въ рѣку, подъ градомъ текущую, не вверже ихъ. Нъ убо онъ ни въ чтоже се вмѣнивъ, не преста разоряти церковнаго зданіа, доплеже, по хотѣнію своему, създа пиргъ. Създавши же, егда первіе

*) На поляхъ рукописи приписано: *Подъ Езуполемъ подъ селомъ Гануговкою.*

изъ пирга онаго отъ бомбардъ стрѣляти повелѣ, абіе пиргъ съ верха весь даже до основанія, падъ, раздрушись. Оле праведнаго Божіа и скораго суда! Якъ же бо отступство юнѣйшаго брата разореніемъ отъ него полданныя церкве обличи и отриновенна отъ себе и мръзка быти не точію его, но и яже отъ него Ему принесеная, показа; стояніемъ же и неразореніемъ другія полцеркве старѣйшаго брата, въ правовѣріи пребывающаго, приношенная Ему отъ него пріятна быти свидѣтельствова: сице и нынѣ разореніемъ пирга яснѣ изъявѣ, яко единою Богу въ честь и славу, или мѣста, или дѣла, или иныя кія вещи освященныя, не благоволитъ Богъ паки на человѣческую употреблятись потребу, и паче изволяетъ праздно, или пусто стояти, нежели, еже къ благоугожденію его освященно и отданно есть, къ человѣкоугодію употребленно быти.

|(**51 л.**) На святой горѣ Аѳ[онской] монастыръ Діонисіатскій нарицаемый, иже имать обычай въ нѣкія нарочитыя праздники приходящимъ нищимъ милостыню отъ хлѣба даяти. Въ лѣто же ҂афч, мало пшеницы имуще и боящеся глада, не давше хлѣба нищимъ, тще възвратиша ихъ кленущихъ. На утріи же възгорѣся монастырь и вся житница съгориша и монастырь весь. Познавше же братія, яко скупости ради ихъ отъ Бога сіа казнь имъ бысть (ибо не възвергоша на Господа печаль свою, да Той ихъ препитаетъ, ниже помянувше Господне слово, глаголющее: непецѣтесь душею вашею, что ясте, или что піете,—якъже единъ отъ старецъ монастырскихъ имъ глаголаше тогда, нъ не послушаша его, и сего ради, сице пострадавше, покаяшась); и отъ того времене, аще и велми мало на свое употребленіе имутъ хлѣба, всѣмъ приходящимъ нещаднѣ подаваютъ, и николи же благодатію Христовою оскудѣваетъ имъ хлѣба; ибо милуяй нищаго Богу взаемъ даетъ, и рука дающаа николиже оскудѣваетъ.

На тойжде святѣй горѣ есть другій монастырь, нарицаемый Симопетра, тойжде обычай имущій; нъ убо, не помянувши казнь Божію на Діонисіатскій монастырь бывшую скупости ради, въ лѣто ҂ахка, мало имуще пшеницы, не даша по обычаю милостыню

приходящимъ, нъ тще възвратиша ихъ ротящихъ и кленущихъ. Се же бысть въ суботу предъ святою пятдесятною недѣлею; на утріи же въ день н҃-тый отъ хлѣбныя пещи разгорись огнь и вся житница съжже и храмы, въ нихъ же, яже на пищу, съкриваютъ. Тако бо о себѣ точію, а не о искренемъ пекущіись всегда страждутъ. Нъ убо оттолѣ уставиша съ клятвою николи же удържати милостыню, нъ всегда, аще бы и единъ точію хлѣбъ въ монастырѣ обрѣтался, даяти нищимъ не възбранно.

|(**51 л. об.**) Въ лѣто ҂аҳл марта ке҃, въ день Благовѣщенія пресвятыя Багородица, въ веси пана Замойскаго, нарицаемой Пискуровице, въ предѣлѣ Бѣлзкомъ лежащей, единъ отъ земледѣлецъ ляхъ наемнику своему, сущему вѣры православной, ниву, на нейже бѣ жито на зиму сѣялъ (понеже ничтожъ бѣ вѣдѣти прозябшее на ней, не уповаясь уже прозябнути), изорати повели; наемникъ же рече: „господине мой, днесь у насъ, у Руси, праздникъ есть великій Господскій святый, вънь же не достоитъ дѣлати, сего же ради и орати не могу, къ сему же, и идеже посѣялъ еси жито, уповая на Бога, нѣсть лѣпо отчаяватись Божіей благодати, не убо преиде время прозябанія, и симъ убо Бога прогнѣвати не подобаетъ. Принуди же его господинъ его въспрящи волы и изыйти на поле; изшедъ же съ сыномъ господина своего, никако же дерзну орати Господскаго ради праздника. Господинъ же его изыйде видѣти, аще оретъ, и узрѣвъ его праздно стояща, нача словесы злымы клясти наемника и глаголаше: „нѣсть се святый день, уже минулъ есть день Благовѣщенія, блядиши ты съ своимъ Русскимъ праздникомъ; иди, ори, более же не блядослови.“ Послушный же церковный сынъ, паче изволи временнаго господина повеленію ослушатись, нежели Божіаго закона преступникъ быти (ибо рабъ всякій донели же не съпротивъ Божіему повеленію господинъ его повелѣваетъ, долженъ есть все, еже повелѣваетъ, по силѣ своей сътворити; егда же что съпротивнѣ Божіему и церковному повеленію дръзнетъ господинъ повелѣти, нисть длъженъ послушати ни въ чесомъ же), и рече господину своему: „аще хощеши и убити мя, изволяю, дѣлати же никако же въ сицевый святый день буду“. Госпо-

динъ же его, злословивъ ему много, нача съ сыномъ своимъ орати. Наемникъ же възвратися въ весь. Идущу же ему, видѣ исъ поля вихръ теменъ, аки мракъ идущъ къ господину его; егда же пріиде, надъ нимъ въскрутився мало, невидимъ бысть. Въззрѣвъ же наемникъ, ниже господина, ниже сына его, ниже волы, ниже орало видѣ, и пристрашенъ бывъ, побѣже въ весь и повѣда всѣмъ бывшее. Людіе же, изшедше на поле, никого же обрѣтоша, и даже до дне сего не обрѣтается, ибо погуби его Богъ, якъ ругателя и презирателя ||(л. 52) благочестіа и повелѣній его преступника.

Мученіе преподобнаго отца нашего Аввакума скитника святой горы, бывшее отъ нечестивыхъ турковъ въ Солунскомъ градѣ, въ лѣто ҂аҳки, мѣсяца ок...

Сей преподобный отецъ нашъ Аввакумъ, измлада Бога възлюбивъ, миръ възненавидѣ, и шедъ въ святую гору аѳонскую бысть мнихъ, и велми во подвигъ себе великій вдаде, якъ и отъ монастыра устранитись и особъ на скити отшелническо жити, богомысліемъ и себѣ вниманіемъ упражняясь. Вѣдя же многу бѣду и скърбь, юже по вся дни нечестивыи Агаряне христіаномъ творятъ, и насилствуютъ имъ, и лютое ихъ, еже на Христову вѣру хуленіе, разгоривъ духомъ, якъже другій ревнивый Ілія, и положи на сердци своемъ, еже поити къ граду и Божественную Христову проповѣдати вѣру, нечестивая же безбожнаго и безумнаго Махомета ученіа и преданіа обличати. Се же утвръдивъ въ себѣ, поиде къ духовнику, тогда сущему болгарскому, Ѳеодосію именемъ, въ Ксеновскомъ скитѣ живущему, еже благословитись отъ него (ни что же бо николи же, яко же истинный инокъ, навыклъ бяше кромѣ благословеніа творити), и извѣститись хотя, аще есть Божіе на се произволеніе. Слышавъ же се духовникъ отъ него, рече ему: „не требѣ ти есть мученичества, само бо то иночество, аще до конца добрѣ съхранимъ, аще и безкровнѣ въ мученичество вмѣнится, потъ бо и трудъ вмѣсто крове будетъ: и запрътивъ, не благослови его.“ Онъ же, послушавъ, поклонися и поиде въ кущу свою, молясь Богу усердно, да извѣститъ его самъ о семъ. По тріехъ же

днехъ извѣщеніе пріемъ отъ ангела не поиде прочее къ духовнику, нъ иде просто въ градъ Солунскій, и нача проповѣдати Христа, нечестіе же турецкое обличати; нечестивыи же агаряне, емше его, велми биша и ведоша его ко своему судіи, его же нарицають кадія. Ставъ же преподобный воинъ Христовъ на судищи съ дрьзновеніемъ Христа проповѣда, глаголя: „уже время есть уклонитись вамъ отъ зловѣріа лживаго вашего пророка, проклятаго Махомета, и познати истинну, яже есть Христосъ Богъ и Спасъ нашъ, иже пріиде въ миръ, да свободитъ насъ отъ діаволскіа прелести, въ ней же нынѣ есте вы, прелщенни отъ прелщеннаго діаволомъ безумнаго Махомета, ибо кромѣ Христовыя вѣры нѣсть мощно человѣку спастись, ниже съ Богомъ ||(**л. 52 об.**) съединитись, нъ вѣчно погибнути, и съ діаволомъ въ огненѣй геенѣ мучитись, идеже и вашъ лживый учитель Махометъ есть съ всѣми, невѣровавшими Христу. Тѣмъ же покайтесь и пріймѣте вѣру Христову спасительную и креститесь водою въ имя Отца, и Сына, и святаго Духа, да будете сынове Божіи и наслѣдники царствіа небеснаго съ Христомъ Богомъ нашимъ, и съ всѣми святыми Его, ибо царство мира сего, имъ же вы хвалитеся, дрьжаще, тлѣнное есть и временно, и ниже спасти можетъ, но паче въ погибель въводитъ всѣхъ любящихъ его. Тѣмъ же, якъ же рѣхъ, уже время есть оттрясти мракъ прелести отъ очію свою и видѣти свѣтъ истинный Божій, и отложити лжу и пріяти истинну Христову. Судіа же, не трьпя прочее слышати хулима своего лжепророка, Христа же проповѣдаема и славима, повели велми палицами бити преподобнаго мученика, яко же не точію рубищу, еже на немъ, нъ и земли обагритись святыми его крьвми, и уста ему потлъчи повели, еже не мощи глаголати; нъ убо Христовъ воинъ, доблественнѣ трьпя, радовашесь, яко сподобись раны за Христово имя пріяти, и не престая ясно проповѣдаше Христа Бога. Надлъзѣ же, бивше его и мучивше, увѣщаваху, еже хулити Христа, Махомета же славити; онъ же никако же покорися, нъ паче славяше Христа велегласно, глаголя: „вамъ достоитъ отъ лжи и погибельныя прелести, къ истиннѣ и къ животу възвратитись. Мнѣ бо, аще и тисящами сугубо приложите муки, отъ любве Христовы не отлучуся, животъ бо мой есть Хри-

стосъ, а еже страдати и умрѣти Его ради пріобрѣтеніе ми есть. Вашъ же нечестивый животъ дѣлателница есть погибели, смерть же—самая погибель". Много же поелику глаголаше имъ истинну, потолику лютіе біаху его, и ели жива въ темницу въвръгоша. На утрѣе же, сѣдшу кадіи на судищи, приведоша Христова страстотерпца; и рече ему: „по толицѣмъ вчерашнѣмъ наказаніи еда умудрился еси, еже не хулити нашего великаго пророка и святый его законъ". Святый же отвѣщавъ, рече: „азъ паче, о судіе, дивлюся, яко ты человѣка блудника, скверна же и всякаго беззаконіа исполнена, паче же безумна пророка, и блядивая и смѣху паче достойная, отъ діавола сущая, его погибелная преданія, свята нарѣцаеши." Разгнивавжесь кадіа, рече· „не довлѣютъ ти вчерашняя раны, нъ паче (53 л.) болшая себѣ пріобрѣтаеши, яже, аще не увѣриши пророку нашему, не мимоидутъ тя; нъ убо (ласканіемъ нача) азъ ти съвѣтую, пріими нашу вѣру и буде у царя и у всѣхъ насъ честенъ и славенъ, и богата тя сътворимъ, и смерти гонзнеши; аще ли же ни, то по многихъ мукахъ лютою скончишись смертію." Рече же, преподобный: „слава твоя, честь твоя и царя твоего, и богатство ваше съ вами, о безумне, да будетъ въ погибель, тлѣнна бо и привременна сіа суть. Слава же моя—христіанская, честь и богатство—Христосъ есть вѣчный мой царь и Богъ, Ему служу и покланяюся, мукъ же твоихъ не боюся, ни трепещу о укрѣпляющимъ мя Христѣ, ибо телесныя муки веселіе суть рабомъ Христовымъ, вѣнецъ бо тѣмъ и царство вѣчное изходатайствуютъ." Разярѣвъжесь велми, повели люто бити его, дондеже весь изнеможе и бысть якъ мертвъ, и паки въвръгоша его въ темницу. Сице же до третіаго дне томяху святаго, различно ранами мучаще его отрещись Христа; нъ убо доблій, яко же твердъ адамантъ, вся мужескіи тръпяше, и поелику лютіе томимъ бываше, потолику свѣтліе проповѣдаше Христа Бога, беззаконіе же ихъ зѣлнѣе обличааше. Въ четвертый же день изведенъ бысть предъ беззаконнымъ судіемъ преподобный страдалецъ Христовъ, и възрѣвъ нань, аки звѣрь лютъ нечестивый, съ яростію рече: „единаче, о окаянне, пребываеши непреклоненъ отъ злыя своея и гяурскіа вѣры и хулиши святый нашъ законъ, нъ убо престани хулити и пріими нашъ

законъ .... великаго пророка нашего Махомета, яко аще не покоришись и не пріимеши нашу вѣру, днесь лютою умреши смертію.“ Блаженный же, въсклабився, рече: „ты паче, беззаконниче окаяненъ еси, въ тинѣ прелести бѣсовстѣй пребывая, видѣти не хотя свѣта и истинны Христовы, и правдѣ Божіей противляяся; твой законъ, скажу ти, чесо ради не пріемлю: ибо, отъ скврънаго учителя преданый, учителница есть всякоя нечистоти и порока, и всякая злобы, ими же Богъ гнушается, и блядивыя васъ басни и смѣху достойныя о Богу непостижимомъ, невидимомъ, и умомъ необъемлемомъ, точію вѣрою отъ христіанъ познаваемомъ, и о будущемъ вѣцѣ блядсловитъ и учитъ, и инаа подобная симъ, и сего ради законъ вашъ ничто же ино есть, развѣ пространный и широкій путь, въводяй въ погибель. Христіанскій же законъ отъ Христа Бога, насъ ради въплощеннаго, отъ чистаго и добр..... чистоты всякоя душевныя и телесныя, и всѣхъ добродѣтелей есть учитель, ими же Богъ услаждается. Вѣра же христіанская истиннаго, непремѣннаго, не създаннаго, превѣчнаго, въ трехъ лицехъ единаго, |(**53 л. об.**) нераздѣлнаго Бога познати и славити, и Тому единому служити и покланятись учитъ, се есть Отцу, и Сыну, и Святому Духу. И сей есть путь, аще тѣсный и прискръбный чистаго и добраго ради житіа видится, нъ въводяй въ вѣчный животъ. Тѣмже молю и васъ отвргните прелесть и съ мною Христови поклонитеся, да и съ Нимъ въ вѣки поживете.“ Разъярися, якоже звѣрь суровъ, нечестивый судіа, и въскочи отъ сѣдалища своего, аки безумный, и яко левъ рыкая, къ предстоящимъ възопи: „возмите хулника сего и на части разсѣците, да не более хулитъ нашъ законъ“. Предстоящіи же воини, глаголемыи яничаре, яко дивыи звѣріе устремишась на святаго и, поемше, ведяху на тръжище, иніи же руками біаху по ланитома, друзіи же тростіемъ морскимъ по главѣ, иніи же ножи рѣзаху тѣло его и метаху по стогнамъ; блаженный же преподобномученикъ, радуяся, идяше и пояше, глаголя: „обыдоша мя пси мнози, юнци тучныи одръжаша мя, отвръзоша на мя уста своя, яко лви, въсхищающе и рыкающе: нъ Ты, Господи, Іисусе Христе, Боже мой, изми и избави душу мою отъ неправедныхъ устенъ ихъ и съ миромъ пріими ю въ животъ вѣчный.“

Приведше же его немилостивыи христоненавидцы на средъ торжища, увѣщаваху его отврещись Христа. Святый же плюваше на лица ихъ, проклиная Махмета и законъ его, Христа же, яко Бога, славяше и величаше; они же, извлекше оружіа своя (не терпяще слышати Христа хвалима) и начаша сѣщи его, благодаряща Бога и глаголюща: „Господи, Іисусе, пріими духъ мой,“—дондеже на малы части разсѣкоша святое и многострадалное тѣло его. И тако предалъ святую и блаженную душу свою въ руцѣ Господеви, его же желаше, октовріа въ тридесятый день. Святое же тѣло его раздробленно даже до нощи лежаше на позорищи ономъ, нощію же отъ благочестивыхъ христіанъ ниціи, отай пришедше, събраша и взяша е въ домы своя, и (**54 л.**)деже многа чудеса съдѣаша въ славу Христу Богу. Егда же пріиде вѣсть къ святой горѣ о мученіи его, духовникъ его онъ Ѳеодосій рече: „понеже се безъ моего благословеніа сътвори, не имамъ его, якъ мученика, дондеже узру мощи его нетлѣнны и благовоніа имущихъ“. Въ тоежъ убо лѣто въ четыредесятницу принесены быша нѣкіа отъ частей стятыхъ его мощей въ святую гору, отъ онѣхъ благочестивыхъ мужей; духовникъ же, слышавъ, поиде видѣти, и видѣвъ я цѣлы и веліе благовоніе имущихъ, паде на землю съ слезами, славя и благодаря Бога о семъ и прощеніа прося за невѣріе, — паче же сгда слыша отъ христіанъ онѣхъ, яко въ Солунѣ мнози отъ недужныхъ исцѣленіа прикосновеніемъ святыхъ его мощей пріяша. Въ лѣто же ҂аχкѳ, въ святуюжъ четыредесятницу, въ святую седмицу святыхъ страстей, единъ отъ поганыхъ агарянъ, видѣвъ мощи святаго, исцѣленія многа творящихъ, пріиде въ себе, и раскаався, яко отступникъ бяше отъ христіанскіа вѣры, съ дерзновеніемъ иде въ преторъ предъ кадіею и, ставъ предъ нимъ, сня кидаръ (иже глаголется завои) съ главы своея и повръже его на землю, и ногама ступати по нѣмъ нача, глаголя: „познахъ, о судіе, яко вѣра ваша мусулманскаа зла есть, и нѣтъ въ ней Божія истинны, сего ради предъ тобою и предъ всѣми предстоящими отмѣщуся ея днесь, яко злыя скврънныя же и богопротивныя, и поплюваю, и ногама попираю ю, и проклинаю, къ христіанстѣй же, якъ къ святѣй и истиннѣй и непорочной вѣрѣ (отъ ней же діаволскимъ наважденіемъ отпалъ бѣ)

възвращаюсь и пріемлю ю" (и персты крестообразно зложивъ, лобыза) рекъ: „и сердцемъ и усты лобызаю, и Христа Іисуса съ Отцемъ и Духомъ въ единомъ существѣ неразлучна и единаго истиннаго Бога быти вѣрую и Господа всѣмъ его исповѣдую, вашего же лжепророка Махомета отрицаюся, яко блядива и слугы діаволя." Судіа же бити его и, якоже безумна, изринути повелѣ, мня его бѣснующась. Онъ же възываше: „нѣсть азъ безуменъ, нъ нынѣ въ разумъ истинны пріидохъ, силою |(54 л. об.) Христа Бога моего, хотящаго всѣмъ спастись, и молитвами святаго мученика Аввакума, его же вы за имя Его умучисте." Бивше же его, изгнаша вонъ изъ своего судилища; онъ же, ходя по граду, повѣдаша себе христіанина быти и съвѣтоваша всѣмъ вѣру Христову пріяти, Махмета же, якъ лжива пророка, отврещись; біяху же его вси агаране и плюваху нань, онъ же тръпеливнѣ пріимаше раны Христа ради, и славяше Его, моля, да имени ради Его, подъяти сподобится. Въ утріи же паки пріиде на судищи, и исповѣда себе христіанина: нечестивыи же, лютѣ бивше, изъ града изгнаша его. Онъ же въ третій день третицею въ преторъ пріиде, и рече судіи: „не мни мя безумна, нъ благоразумна быти, о судіе! терпеливнѣ точію, молю тя, послушай, и повѣмъ ти, что у тебе хочу, третицею къ тебѣ приходя,—азъ бѣхъ христіанинъ, и прелщенъ отъ миролюбіа, отвръгохся Христа, и пріяхъ вашу Мехметскую вѣру, и донеліже Богъ свѣтомъ своего благоразуміа просвѣти мя въ тмѣ, сей пребывахъ, егда же минувшаго лѣта видѣхъ доблественнаго онаго и крѣпкодушънаго блаженнаго Христова мученика Аввакума, толики муки отъ васъ Христова ради исповѣданіа, наконецъ же и толику немилостивую и лютую смерть съ радостію пріемлюща, рѣхъ въ себѣ: аще бы сей человѣкъ не имѣлъ доброе и извѣстное упованіе своего спасеніа, и вѣчнаго на небесехъ вздааніа, не бы сицевыя муки радостно и вседушно претерпѣлъ,—нъ убо ожидахъ, да вижу, аще тѣло его неистлѣнно пребудетъ и благовонно, и сей мужъ аще чудо нѣкое сътворитъ, якъ же отъ христіанъ о мученикахъ Христовыхъ чтомая слышахъ, и сего ради и азъ, егда разсѣкоша его, нощи оноя взяхъ едину часть тѣла святаго онаго и съкрыхъ ю у нѣкоего христіанина; единою же единъ отъ домоча-

децъ моихъ разболись велми, |(**55 л.**) въспомянухъ же себѣ о сокровенной части тѣла онаго, и рекохъ въ себѣ: аще истинна есть вѣра христіанскаа, о ней же мученъ бысть человѣкъ онъ, то и ни съгни оная тѣла его часть, и егда прикоснуся ею болящему, исцѣлѣетъ,—и поидохъ къ оному христіанину и обрѣтохъ мощи оны нетлѣны и благовоніе имущи, и взяхъ я, и абіе, егда възложихъ на болнаго, преста болезнь его и исцѣли и въста здравъ, и нынѣ въ дому моемъ есть, аще убо хощеши призови его и увѣждь истинну. Се же азъ видѣвъ, прославихъ Христа Бога, даровавшаго своимъ угодникомъ по смерти сицевую благодать и силу имиги, и отъ того часа вѣровахъ ему и христіанинъ есмь. И сего ради молю тя—или даждь ми писаніе свое къ христіаномъ, да якъ христіанина пріимутъ мя къ святому своему събранію, или повели мя исповѣданіа ради имене Христа Бога моего, по беззаконному твоему закону, огнемъ съжещи. Законъ бо твой проклинаю, и вѣры твоея отрицаюсь лживаго вашего Махомета, Христу же, Богу моему, кланяюсь, и Тому вѣрую, Того славлю и величаю.“—Разгнѣважеся мучитель и бити повели его велми, и на утрѣе на смерть осуди его и предаде мучителемъ. На торжищи же у стлъпа привязаша блаженнаго мученика, смолою обвивше его, потомъ же окрестъ хврастіе сухое възложиша и въжгоша, молящуся святому Господеви. Абіе же, егда разгорись все хврастіе и самая смола, яже на немъ,—оле чудеси!—вѣтръ велій подвижеся и трусъ, якъ же всему граду трястись и всѣмъ на позори сущимъ бѣгати и самымъ мучителемъ, мняще, якъ и градъ весь испровержется; егда же преста вѣтръ и трусъ, обрѣтесь Христовъ мученикъ единъ стоя при столпѣ развязанъ и весь цѣлъ, и здравъ, ниже смолы, ниже дрова, нъ ниже пепелу сущу . . . . Егда же преминулъ страхъ онъ вихръный, начаша събиратися нечестивыи и вѣдѣти, что бысть ему, и обрѣтше его здрава и ни отъ огня и вѣхра отнюдь невреждення, овіи дивляхуся и славяху Бога, иніи же хуляху, злословя ему, яко же чародѣю. Онъ же глаголаше къ нимъ: „о безумніи и безстудніи невѣрницы! чесо ради силу Христа, Бога моего, великую и крѣпкую чарованіемъ быти оглаголуете?.. Той есть Богъ, иже и при Новоходоносорѣ пречудно не покорившихся нечестивому ||(**55 л.**

об.) безбожному велѣнію отъ пещи огненнѣй избавивый трехъ отроковъ и Даніила отъ устъ львовыхъ цѣла, въ ровѣ заключеннаго, съхранивый, иже и мене нынѣ, не покорящагося вашему скверному и нечистому ученію, отъ огня, яко служителя своего, и истинѣ его покланяющагось, неприкосновенна съблюде, не мене ради, изволяющаго отъ сердца и желающа скорѣе имени ради Его умрети, и съ Нимъ абіе жити,—нъ васъ дѣля окаменныхъ сердци и ушесы, да вѣдѣвше чудеса его, обратитесь къ Нему и вѣруете въ Него, и съ мною прославите".—Нечестивыи же, не пріемше наказанія святаго, ниже чудеси увѣрившесь, нъ яко звѣріе дивые зубы скрежещуще нань, біюще и оплевающе лице его, взяша его и ведоша и въ долную темницу всадиша его. Въ нощи же, да не чудеси прочее удививъ люди къ вѣрѣ приведетъ, христіанъ же въ вѣрѣ да не утвердитъ, нечестивый епархъ повели главу святаго усѣщи, тѣло же его, къ каменю привязавъ, въ море въврещи,—и тако, теченіе добрѣ скончавъ, къ желаемому Христу на небеса въстече, и съ мученическими лики, тамо въдваряясь, славитъ побѣду на враги ему давшаго.

|(**93 л.**) Въ лѣто ҂аҲки . . . . мученъ бысть святой преподобный мученикъ Аѳанасій, родомъ, грекъ сынъ . . . . . чауша потурнака за вѣру Христову навожденіемъ отца его, иже его на вѣру Христову намовлялъ навернутися. Тотъ святый преподобный з молоду въ двенадцати лѣтехъ отъ тур[ецкой] поганой вѣры до Святой горы отъ отца и матери утѣкъ и въ Іевер[скомъ] монастыри чернцемъ зосталъ, и въ монастыри осмь лѣтъ змешкавши, отца своего и матку до хана вернути пошолъ, который отъ отца, срогого поганина и богатаго, розмаите былъ и лагодостю и срогостю и черезъ его самаго, яко и черезъ ученыхъ емировъ, до запрыняся Христа и правды Его былъ намовяный и притяганый до прнятя блуду погибели махометанской; але гдыся о вѣру святого, якъ о твардый и нескрушоный діаментъ, ударили и неотминной сталости въ немъ въ Христѣ обачили,—незбожный от[ецъ] самъ его до кадій оскаржилъ и абы . . . . караный былъ просилъ и инсти-

говалъ. Взятый до тяжкаго вязеня и чрезъ три дни отъ емировъ и отъ иншихъ зводителовъ поганскихъ былъ намовляный, абыся Христа заприлъ, але и тые гды духодвижимыми усты его слово веси, яко острымъ мечемъ Христовы вѣры, звятяжоными зоставали срого въ темници бити слугу Христового казали, и розмаитими муками страшили, еднакъ онъ имъ далѣй, тымъ статечнѣйшимъся быти показовалъ. По всѣхъ страхахъ и мукахъ третего дня самого зоставленнаго недвижимаго, гды въ темницу темничный зъ сторожами смотрили што бы самъ чинилъ, обачили при немъ сидящихъ двохъ млоденцевъ, въ свѣтлыхъ шатахъ оболоченыхъ и з нимъ розмовляющихъ, и розумѣвши, же христіяне потай пришли и умоцняютъ его въ вѣрѣ побѣгли и дали знать отцу его, который, якъ шаленный песъ розъярившись, прибѣгъ до темници, и гды му двери отворе, еще при немъ сидячихъ святыхъ Христовыхъ ангеловъ обачилъ, и розумѣючи, же люде суть зъ фуріею кинуся ихъ полапати, але зближившись до него, самого толко знашелъ. И такъ зъ яду сына, катовско порвавши, ||(**92 л. об.**) зъ темници выволокъ, якъ на чаровника волаючи, и такъ за его инстигованіемъ, а за беззаконныхъ судіи декретомъ, самъ его, срого біючи и мордуючи, на рынокъ выволокъ где дрова и иншіе приправы наготованые были и до столпа привязаный (sic) немилостиво палили, молячогось и мовячого: „Господи пріими духъ мой!" А ижъ, гды отдалъ духъ свой Пану и Богу своему, котораго вызналъ, буря наступивши велика и страшна на мѣсто бургу, весь людъ пострашила и незбожный отецъ и кадіа албо несправедливый судіа, зе страху бурѣ оное тогожъ дня и тоеижъ годины злѣ заразъ здохлѣ. А матка того преподобнаго мученика, обачивши тое, до себе пришла, и покинувши прелесть турецкую и всю маетность, потаемне зъ мѣста того, дорого купивши голову сына своего у единого янчарина, пришла до Солуня и черницею въ монастырѣ, называемомъ святой Параскевы *) зостала и Афанасіею названо. Въ славу Христу Богу пашему въ монастыру Іверскомъ на святой горѣ того преподобнаго мученика рука правая есть цѣлая, благовонія и чудеса точащая. Самовидецъ Прохоръ Кобляпскій, схимонахъ монастыря Іверскаго.

*) Прежде было написано (но зачеркнуто): *Пресвятой Богородицы Успенія*

1) Каноны и другія церковныя пѣснопѣнія, составленные Петромъ Могилою.

*а) канонъ къ причащенію священникомъ *).*

|(32 л. об.) Пѣснь ꙋ҃. Ірмосъ.

Поимъ Господеви, Израиля древле отъ работы видимаго Фараона Моисеомъ сквозѣ Чермное море избавившому, насъ же отъ мысленнаго врага лести кръвію своею спасъшему честною, якъ прославись **).

Вѣрою несуменною, обаче съ страхомъ, надѣясь словесемъ твоимъ реченнымъ: грядущаго ко мнѣ не изждену вонъ,—дерзаю приближитись, и святому ти Жертъвнику служити: нъ аще и не достоинъ есмъ, ты мя самъ святымъ твоимъ достойна служити яви Тайнамъ.

Никтоже достоинъ нарещись можетъ предъ твоимъ величествомъ, (вся бо правда наша якоже рубище привържено естъ предъ тобою) аще не твоя благодать туне оправдитъ насъ. Самъ убо, человѣколюбче, по благоутробію твоему, достойна мя сътвори святымъ твоимъ служити Тайнамъ.

Священникъ сый въ вѣки, по чину Мелхиседекову, Христе Спасе мой: жертву себе единою о насъ Отцу своему, на Крестномъ Жертовницѣ принеслъ еси, иже и нами всегда приношенъ безкръвнѣ хотя быти въ спасеніе вѣрнымъ, уставилъ еси насъ

---

*) Этого заглавія въ рукописи нѣтъ.

**) Противъ этого мѣста на поляхъ рукописи написано: *Помощникъ и покровитель былъ еси намъ въ спасеніе отъ Отца прежде денница въсіавый и на земли въ плъти явивыйся, якъ прославись.*

служити святымъ твоимъ Тайнамъ, имъ же и нынѣ служи[ти] достойно сътвори.

Дѣво Пречистаа, Маріе Богородице, Бога Слова плътію рождшіа на спасеніе вѣрнымъ, того моли, достойно мя сподобити святымъ своимъ служити Тайнамъ.

Пѣснь г҃. Ірмосъ.

Да утвердится сердце мое о тебѣ, Христе Спасе, и да разширятся уста моя, на пѣніе твоея хвалы: якъ нѣсть свята, ниже праведна, паче тебе Господи, Боже мой.

Не на достоинство свое взирая, еже не имамъ, нъ на пучину твоего благоутробіа, дрьзаю приближитись къ святому ти Жертовнику, и служити святымъ твоимъ Тайнамъ. Ты убо, Спасе, сътвори мя достойно безъкровную ти принести жертву.

Аще всякъ живый не оправдится предъ тобою, Владыко человѣколюбче: како азъ недостойный, идеже аггели приникнути желаютъ, вниги дрьзну и служити страшному ти Жертовнику; нъ ты мя яви достойно безкровную ти и всесвятую принести жертву.

Не по моему достоинству, нъ по твоему благоутробію, яко же сподобилъ мя еси въ чину священныхъ твоихъ слугъ вчислятись: сице и святому ти предстати Жертовнику сподоби: и о своихъ съгрѣшеніихъ и о людскихъ невѣждествіихъ, словесную и безкровную |(**33 л.**) ти принести жертву.

Въ утробѣ своей носившіа Творца твари, Богородице Пречистаа, и плътію неизреченно родившая, того моли, еже неосужденно ми священнодѣйствовати священнаа его таинства, и достойно принести безъкровную ему жертву.

Пѣснь д҃. Ірмосъ.

Услышавъ пророкъ приходъ твой, Христе, убояся: азъ же вѣрою пречудная твоя разумѣвъ дѣла, трепетно удивляюсь, и прославляя твое Божество въпію: слава силѣ твоей, Господи.

Не въ хлѣбѣ, ни съ хлѣбомъ, ни подъ хлѣбомъ Тѣло: ни въ винѣ, ни съ виномъ, ни подъ виномъ Кровь быти: нъ существо хлѣба въ самое твое Тѣло, Спасе, и существо вина въ самую пре-

чистую, истинную твою Кровъ премѣнитись вѣрую; и подъ обоихъ виды, единого тя цѣла Богочеловѣка исповѣдуя, молю достойно служити и причаститись сподоби мя.

Не образъ тѣла, ниже образъ крове, нъ самое истинное, одушевленное и обоженное тѣло, и Божественную изъ ребръ истекшую ти, Спасе мой, кровъ, въ пречистыхъ твоихъ Евхаристіи Тайнахъ быти вѣрую, и твръдо исповѣдую: имже молюся, достойно мя служити и причаститись, Христе мой, сподоби.

Не тѣло съ небесъ сшедши, нъ хлѣба существо, въ оное на небеси сущее, и вина зъ Пребожественную твою, Христе мой, кровъ, Божественными ти словесы, дѣйствомъ же Пресвятаго Духа, премѣнятись исповѣдую: имъ же служити и достойно причаститись, Спасе, сподоби.

Тогожде единаго, нераздѣлнѣ цѣлаго въ Тайнахъ на престолѣ, подъ видимыми виды невидимо крыющагося Христа Бога въплощенного, иже и на небеси съ Отцемъ сѣдящаго, твердо быти вѣрую, ему же теплъми ти молитвами, служити, пречистаа Дѣво, мати щедротъ и милосердіа, и достойно причаститись сподоби.

Пѣснь є҃. Ірмосъ.

Отъ нощи Духомъ утренюю Боже, и молю тя, росою яже отъ тебе исцѣли душу мою, и страхъ твой всади въ сердце мое, да пріиму духъ спасеніа, его же сътворилъ еси на земли, кромѣ бо тебе иного Бога не знаю.

|(**33 л. об.**) Якъ Бога всесилна, на небеси и на земли, и всюду тя Христе суща исповѣдую: якоже Бога и человѣка на небеси точію и на земли въ Тайнахъ причащеніа, быти вѣрую, имъ же мя недостойнаго, достойно яко благъ служити сътвори, и причаститись неосужденно сподоби, великія ради твоея милости.

Вѣрою твърдо увѣщеваюсь, подъ видимыми хлѣба и вина виды, истинное быти Тѣло твое, и истинная спасительная ти Кровъ, еже сподоби мя неосужденно въ жертву благопріятну Отцу твоему принести о нашихъ съгрѣшеніихъ, и о людскихъ невѣждествіихъ, великіа ради твоея милости.

Пресущественіа божественныхъ ти Таинъ, образъ не свѣмъ Господи, ниже како премененіе сихъ бываетъ испытую: Образъ бо есть неисповѣдимъ: нъ якъ словесы твоими, и наитіемъ святаго Духа, отъ иже въ Дѣвы таипстъвеннаго твоего въплъщеніа навыкъ, твърдо увѣряюсь, якъ ты еси въ Тайнахъ Причащеніа, веществениѣ Христосъ Богъ и человѣкъ, пришедый въ міръ спасти насъ, великіа ради твоея милости.

Плоть, юже отъ Дѣвы пріялъ еси, и на смерть въдалъ еси, и на небеса възнесъ, одесную Отца посадилъ еси, тую едину и подъ видомъ хлѣба на престолѣ, и отъ пяти Пречистыхъ ти ранъ истекшую животворящую кровъ, подъ видомъ вина въ Божественной чаши, по изреченіи Божественныхъ ти словесъ, дѣйствомъ Пресвятаго Духа быти вѣрую, ихже достойно священнодѣйствовати, и тѣмъ неосужденно причаститись, молитвами тя родшіа сподоби, великіа ради твоея милости.

Пѣснь ѕ. Ірмосъ.

Изъ чрева ада грѣховнаго, отъ глубины сердца, якъ отъ кита Іона, въпію ти, Христе: отъ тля животъ мой възведи, да приложи, еже видити церковь твою святую.

Аще и пресуществуется хлѣбъ и вино, нъ существа своего не оничтоживаютъ, нижъ погубляютъ, ниже иное пріемлютъ: нъ свое существо въ Тѣло Христово, и честную его Кровь, неизреченно премѣняютъ, нъ въ обоихъ единъ Христосъ цѣлый, точію виды Хлѣба и Вина (яже непреминны пребываютъ) покровенныи въ снѣдъ и спасеніе вѣрнымъ предлежитъ.

Аще и всегда раздробляется: нъ цѣлъ и единъ Христосъ въ Тайнахъ, по всей вселенной на Престолѣхъ нераздѣлимъ пребываетъ: и всегда ядомъ, никогдажъ истощевается: нъ освящаетъ вѣрою ему причащающихъся. На снѣдь бо и спасеніе вѣрнымъ предлежитъ.

(34 л.) Якоже тѣломъ Божество свое, Спасе, человѣка себѣ съвъкупляя, покрылъ еси: сице и нынѣ въ Тайнахъ, да насъ плъть отъ плътей, и кость отъ костій твоихъ сътвориши, истинную плъть

и Кровь свою спасительную, видимыми хлѣба и вина виды покрывъ, въ спасителную снѣдь и питіе вѣрнымъ (имъже и мене достойно причаститися сподоби) предлагаеши.

Богородице, Мати живота, хлѣбъ живота вѣчнаго, Тѣло Христа Бога моего, и чашу безъсмертіа, Кръвъ его Божественную, твоими Матерными прилежными молбами, достойно въ оставленіе грѣховъ и въ приобрѣтеніе жизни вѣчныя пріяти сподоби, на се бо въ пищу вѣрнымъ предлежитъ.

Пѣснь з҃. Ірмосъ.

Тріехъ отрокъ вѣра въ пещи огнь на хладъ преложи и невреждено, аки въ свѣтѣ ликоствующа, единными усты съгласно пѣти научи: отецъ нашихъ Боже благословенъ еси.

Брашно есмъ великихъ (Христе въ Тайнахъ вѣрному въпіеши), вѣруй и снѣси мя: не бо азъ въ тя, якъ тлѣннаа твоего тѣла, преложуся пища, нъ ты въ мя претворишись, и обожишись Причащеніемъ; тѣмъ же и азъ достойно молю тя: рукама коснутись и усты пріимати Тѣло твое сподоби и Кръвъ Божественную, и тебе славити, Отцемъ Бога въ вѣки.

Нераздѣлнаго ради съединеніа Бога и человѣка, якъ же на небеси, сице и въ Божественныхъ Тайнахъ, истинно вѣрую тя быти Христе мой: просвѣщающаго и освящающаго, и себѣ съвокупляющаго, вирою и чистымъ сердцемъ тѣмъ причащающихся: имъже и мене въ приобрѣтеніе вѣчныя жизни и царствіа небеснаго причаститись сподоби, и тебе славити Отцемъ Бога въ вѣки.

Богородиченъ.

Хлѣбъ, иже въ Божественныхъ ямы Тайнахъ,*) хлѣбъ естъ рукою Духа святаго въ чревѣ Дѣвы въображенный, и огнемъ страстей на олтарѣ испеченый крестномъ. Хлѣбъ Ангельскій въ снѣдь вѣрнымъ дается: его же мя достойно сподоби ясти, и Кровъ твою испити, Христе, спасительную, и славити тя Отцемъ Бога въ вѣки.

---

*) Противъ этого мѣста на поляхъ рукописи написано: *Амвросій о Тайнахъ.*

Хлѣбъ живота вѣчнаго, Тѣло твое, подъ видимымъ видомъ хлѣба вещественнаго: и чашу безсмертіа, Кровь твою спасительную, подъ видомъ вина естественнаго, сподоби мя, Христе Спасе, достойно пріяти въ остановленіе моихъ прегрѣшеній, и славити тя Отцемъ Бога въ вѣки.

Пѣснь н҃. Ірмосъ.

Въ пецъ огненую иногда съшедшаго Слова къ дѣтемъ еврейскимъ, и пламень на хладъ преложшаго, въ послѣдняя же лѣта въ чрево Дѣвыѧ вселшагося Бога, и насъ отъ работы вражіа плътію своею сводобившаго, пойте вся дѣла, и превозносите его въ вѣки.

Подъ видомъ пшеничнаго въ квасѣ хлѣба, самое Тѣло твое, якъ же реклъ еси, Христе, подъ видомъ же отъ плода лознаго вина, самую Пречистую ти Кровь: подъ обоихъ же единаго тя Богочеловѣка цѣла въ нераздѣлныхъ [видахъ] вѣрнымъ въ спасеніе быти вѣрую, и пою: Господа въспѣвайте людіе и превозносите въ вѣки.

Хлѣбъ пріимъ Христосъ естественный, пречистыма своима рукама, и отъ плода лознаго вино, словесы жъ своими Божественными преестественно въ Тѣло и Кровъ свою претворивъ, ученикомъ подаде въпіа: Ядите и пійте, въ оставленіе прегрѣшеніемъ, еже и нынѣ на престолѣ творитъ, всегда священнослужители своими: Его же благословятъ людіе и превозносятъ въ вся вѣки.

||(**34 л. об.**) Слово Божіе понеже истинно и дѣйственно естъ, и всемощно, образъ же непостижимъ: безъ испытаніа вѣрую, якъ хлѣбъ, вино и воду премѣняетъ въ Тѣло свое Христосъ Богъ, Духомъ Пресвятымъ, имъ же и отъ святыя Богородица, самъ собою, и въ самомъ себѣ плоть състави, Его же благословятъ людіе и превъзносятъ въ вся вѣки.

Родила еси, Пречистаа Дѣво, не человѣка проста, нъ Бога истиннаго: нижъ Бога нага, нъ воплощенна отъ Пречистыхъ твоихъ кровій. Того убо якъ Сына и Бога моли, да мя нынѣ достойно, въ оставленіе грѣховъ и въ жизнь вѣчную, сподобитъ Тѣло свое пріяти и Кровь Божественную испити. Его же благословятъ людіе и превъзносятъ въ вся вѣки.

Пѣснь д҃. Ірмосъ.

Евву отъ ребра Адама первозданнаго създавый, и того безъ вреда цѣла съхранивый: отъ тебе въ послѣдняя лѣта, Дѣво всечистаа, плоть себѣ заимствовавъ и ключа дѣвства невредивъ, неизреченно родись: Его же величающе, тебе, Богородице, благочестно ублажаемъ.

Якъ же по естеству чрезъ ядѣніе хлѣбъ, чрезъ питіе вино и вода въ плъть и кръвъ ядущаго и піющаго прелагается, и не бываетъ иная, точію таяжде первая его плъть: сице и на Престолѣ хлѣбъ, вино и вода призываніемъ и нашестіемъ святаго Духа, вышше естества, въ Тѣло и Кровь Христову прелагается, и не два, нъ единъ и тойжде естъ Христосъ Богъ въ вѣки благословенный и препрославленный.

Сице вѣрую, и сице несумѣнно, якъ же предрекохъ о Тайнахъ Божественнаго ти Причащеніа, о Христе мой, исповѣдую: имьже мя достойно, въ истребленіе многихъ ми съгрѣшеній, въ очищеніе и освященіе, въ стѣну и помощъ, въ възраженіе съпротивныхъ, и въ обрученіе будущаго живота и царствіа, сподоби причаститись: въ вѣки бо еси Богъ благословенный и препрославленный.

Причастіе Пречистаго ти Тѣла, Господи, да будетъ ми угль, страстнаа души попаляющъ движеніа и очищающъ сердце мое, общеніе же честныя ти Кръве веселіа да испълнитъ сердце мое, и умъ твоимъ радованіемъ, и твоему пребыванію въ мнѣ да сътворитъ достойное жилище: да съ Отцемъ и Духомъ пришедъ въ мнѣ неразлучнѣ до кончины моего живота пребудетъ: въ вѣки бо благословенъ Богъ еси и препрославленъ.

Пренепорочнаа Дѣво, Мати Царя вышныхъ силъ, стѣно и помощь и заступленіе къ тебѣ вѣрно притѣкающимъ, молюсь усердно, недостойный рабъ твой, съсудъ мя избраненъ, твоими молитвами, причастію Божественныхъ Таинъ твоего Сына и Бога покажи: Той бо въ вѣки естъ благословенъ и препрославленъ.

б) Канонъ на исходъ души.

|(35 л.) Пѣснь а҃. Ірмосъ.

По твоему Божественному хотѣнію уставивый, Господи, человѣку единою умрѣти, душу раба твоего, нынѣ отъ тѣла разлучающуюсь, пощади, молимъ тя, Спасе, и презрѣвъ ей вся согрѣшенія, въ селѣхъ праведныхъ, волныхъ ти ради страстей, якъ благъ пріими.

Еще въ тѣлѣ сущую раба твоего душу, нами нынѣ тебѣ молящагось, отъ грѣхъ раздрѣши, человѣколюбче, и отъ тѣла разлучающуюсь кротко безъ смущенія, святыхъ ти ради страстей, Владыко Христе, якъ благъ пріими.

Слава:

Трепещетъ и боится убогаа отъ тѣла разлучающись душа, предвидящи дѣла своя: нъ на щедроты твоя надѣясь (нами къ тебѣ припадаетъ выніющи), якъ щедръ пощади, Спасе, и святыхъ ти ради страстей, въ вѣчную жизнь якъ благъ пріими.

И нынѣ:

Родшаа творца твари, Маріе Богородице, отъ тѣла разлучающеися души, въ часъ сей нынѣ ужасный предстани и бѣсовскія мрачныя плъки отжени, Сына и Бога своего усердно молящи, да отъ грѣховъ ту очистивъ, въ селеніихъ святыхъ своихъ якъ благъ пріиметъ.

Пѣснь г҃. Ірмосъ.

Молимъ тя, человѣколюбче, съ слезами раби твои, помилуй раба своего, нынѣ отъ житіа сего преставляющагося временаго, и презрѣвъ ему вся, въ немъ злѣ съдѣаанная, въ вѣчную ти жизнь туне, пречистыхъ ти ради ранъ и кровей Божественныхъ изліаніа, якъ благъ пріими и съ праведными милосерде причти.

Окрестъ престола твоего отъ предстоящихъ святыхъ ти аггелъ, Владыко человѣколюбче, пошли молимъ тя, Христе Царю; съ ми-

ромъ кротко пріати душу, нынѣ разлучающуюсь отъ тѣла, смѣреннаго раба нашего, и въ вѣчную ти въвести жизнь повели, святыхъ ти ради ребръ прободеніа, и съ праведными якъ благъ, Іисусе, причти.

Слава:

Грѣшнаа душа, нынѣ отъ тѣла разлучающись, суда твоего неумытнаго боится: нъ ты, безсмертный Царю, милостивъ и человѣколюбивъ сый, отъ всѣхъ сквернъ ея туне, молимъ тя, оцѣсти, и пятѣхъ ти ради святыхъ ранъ, и душечистительныя кръве, и жизни твоей, якъ благъ, съ праведными причти.

И нынѣ:

Изъ глубины сердца съ слезами въпіемъ ти, Пречистаа Богородице, предстани въскорѣ нынѣ, и отъ суетнаго житіа и тѣлесnои храмины, бѣднѣ разлучающеися души, и помощь ей подаждь твоими молитвами, бѣсовскія плъки далече отъ нея отгоняя, и царствію небесному, якъ благосръдаа съ праведными причти.

Сѣд[ална,] гласъ 4, под.: *Удивися Іосифъ.*

Пріидѣте видимъ, братіе, како всуе мятется всякъ человѣкъ живый, вчера бо и днесь въ своей красотѣ съ нами пребываяй, нынѣ отъ тѣла бѣднѣ разлучается, и по разлученіи абіе смрадный снѣдь червіемъ безъ дыханіа тѣло предлежимо явится: въстину суета есть человѣческое житіе, и все еже не пребываетъ по смерти: нъ въскорѣ аки отъ сна отъ злыхъ въспрянимъ дѣлъ, и въ покааніи, съ слезами припадающе, вопіемъ Христови: пощади и помилуй, Спасе, душу, нынѣ отъ тѣла исходящую, яко единъ человѣколюбецъ.

Слава: и нынѣ:

Маріе Богоневѣсто, Мати щедротъ и милосердіа, предстани нынѣ въскорѣ, и молбу теплу къ Владыцѣ сотвори Христу о рабѣ твоемъ, съ тѣломъ нынѣ разлучающимся, да вся, яже въ вѣдѣніи и

невѣдѣніи съгрѣшенная имъ, проститъ, и отъ всѣхъ сквернъ очистивъ, чисту въ царство свое въведетъ, веліе бо, якъ Мати, имаши къ нему дерзновеніе, едина въ вѣки благословеннаа.

||(35 л. об.) Пѣснь д҃. Ірмосъ.

Лѣность нынѣ, братіе, всякую отложше, припадемъ съ слезами къ Христу, въпіюще усердно: ослаби, остави и отпусти, Спасе, вся, въ житіи съдѣланная, души нынѣ съ тѣломъ разлучающейся, и волнаго ради твоего на крестѣ распятіа, съ всѣми святыми въ дворѣхъ твоихъ, якъ благъ всели.

Ангела свѣтоносна посли нынѣ, Спасе, душу раба твоего, отъ насъ къ тебѣ преставляющуюсь, свѣтомъ твоего человѣколюбіа просвѣти, тму же ту отъ грѣховъ одрьжащую отъ нея отгнати, молимъ тя, человѣколюбче, и волнаго ради твоего на крестѣ пригвожденіа съ всѣми святыми въ дворѣхъ твоихъ вселити.

Слава:

Аще и яко человѣкъ съгрѣши тебѣ, Спасе, нынѣ отъ суетнаго преставляяйся житіа рабъ твой, Христе, нъ не отступи отъ тебе Бога нашего: тѣмже молимъ тя, вся ему, яко человѣколюбецъ, отпусти, и волныхъ ради на крестѣ твоихъ страстей, съ всѣми святыми въ дворѣхъ своихъ, яко благосердъ, всели.

И нынѣ:

Радость міру родшаа, Маріе Богородице, предстани нынѣ, якъ благаа, въскорѣ рабу твоему, отъ житіа преставляющемуся, страхъ же и печаль смертную молитвами ти отъ него отжени: и твоимъ предстателствомъ въ дворѣхъ Сына твоего съ всѣми святыми, яко благосердаа, всели.

Пѣснь є҃. Ірмосъ.

Храмину нерукотворенную угодникомъ твоимъ вѣчную даяй на небесѣхъ, нынѣ, Христе Царю, аще и недостойному, подаждъ, молимъ тя, и рабу твоему, отъ тѣла исходящему, прощая ему вся

съгрѣшенія, боготѣлесныя ти ради смерти и волнаго погребенія, Владыко человѣколюбче.

Изъ гроба тридневно въскресый, да мертвыя грѣхомъ вѣрою яже въ тебѣ оживиши, изъ гроба нынѣ тѣлеснаго исходящую раба твоего душу пощади, Спасе, и небесному ти селенію причти, животворныя ти ради смерти и волнаго погребенія, Владыко человѣколюбче.

Слава:

Моря житейскаго брега стремнину, бѣдную и грозную, и житіа человѣческаго скоро исчезающую красоту въ братѣ, нынѣ преставляющимся, якъ въ зерцалѣ вси видяще, смерть всегда поминаимъ, въ покааніи Христу зовуще: помилуй, спаси и вѣчному ти селенію причастника сего сътвори, животворнаго ти ради погребенія, Владыко человѣколюбче.

И нынѣ:

Ангела ходотая въ Божественномъ снитіи къ человѣческому роду, ходотаице міру Пречистая имѣвшая, ходотайствомъ ти ||(**36 л.**) [Ангела свѣтоносна, вѣрна хранителя, отъ Сына снизпосли душу нынѣ отъ тѣла исходящую, отъ всѣхъ бѣдъ изъяти*), и въ вѣчныя въвести кровы, Владычице человѣколюбивая]. **)

Пѣснь ѕ. Ірмосъ.

На тя надежду, на тя упованіе, въ тя всю вѣру, Христе, рабъ твой възложи, аще убо и яко человѣкъ съгрѣши, ты яко Богъ щедрый сего помилуй, и отъ всѣхъ бѣдъ, нынѣ нань находящихъ, якъ человѣколюбецъ изми, и въ вѣчныхъ селеніихъ въведи, да тя съ всѣми святыми въ вѣки славитъ.

---

*) Прежде было написано: *изъемъ*. но потомъ поправлено рукою Могилы, какъ напечатано въ текстѣ.

**) Поставленное въ скобахъ писано не рукою Могилы.

День уже житіа преклонись, и солнце привременнаго мечтанія заходитъ рабу твоему, нынѣ отъ тѣла исходящему, тѣмже молимъ тя, солнце праведное—Христе, день невечерняго ти свѣта възсіяй ему, и вся въ житіи съгрѣшенная имъ презрѣвъ, въ селеніихъ твоихъ въведи, да тя съ святыми въ вѣки славитъ.

Слава:

Рая мысленнаго вѣчное селеніе подаждь, молимъ тя, рабу твоему, Христе Царю, нынѣ отъ временнаго исходящему житіа, и яко благъ, простивъ ему вся съгрѣшенія, волная и неволная, съ всѣми святыми упокой, да съ ними тя въ вѣки славитъ.

И нынѣ:

Извѣстнаа помощнице, крѣпкая предстательнице, предстани нынѣ въ помощъ въ часъ сей, Богородице, отъ житіа исходящему, и отъ всѣхъ бѣдъ, сего обдержащихъ, заступленіемъ твоимъ изми, и въ вѣчный покой въведи, да въ вѣки съ святыми Христа славитъ.

Пѣснь З҃. Ірмосъ.

Тлѣннаго и временнаго житіа, суетнаго же мечтаніа мира сего образъ, прійдѣте, братіе, нынѣ въ представляющемся братѣ видяще, съ слезами въ покааніи Христу възопіимъ: пощади, Спасе, душу, отъ тѣла исходящую, и въ ограду небесную съ святыми ти покой.

||**(36 л. об.)** Мечтаніе сонное, пара же и дымъ, трава и цвѣтъ сельный, быти зряще житіе наше, отвержѣмъ житейскую, братіе, печаль, къ небесному възнесшесь житію, въ покааніи Христу възопіимъ: помилуй и пощади, Спасе, душу, отъ тѣла исходящую, и съ святыми покой.

Окрестъ нынѣ стоящіи братіе, зряще, како всуе мятетъся всякъ человѣкъ, оставимъ еже о временныхъ печаль, и преложшесь мыслью къ небеснымъ, въ покааніи Христу възопіемъ: помилуй и пощади, Спасе, душу, отъ тѣла исходящую, и съ святыми покой.

Лѣяніемъ слезъ потщимся, братіе, на молитву подвигнути Пречистую Божію Матерь, съ воздыханіемъ къ ней въпіюще: помощнице Христіаномъ, потщись въскорѣ душу, отъ тѣла исходящую, отъ бѣдъ избавити и съ святыми въ мирѣ покоити.

Пѣснь Ӈ. Ірмосъ.

Буря грѣховнаго страха и отчаательнаго истопленіа, Христови, братіе, нынѣ усердно помолимся, душу, отъ житіа сего исходящую, избавити, и въ небесныя кровы вселити, съ ангелы тому въпѣти: Господа въспѣвайте дѣла и превъзносите его въ вѣки.

Приносимъ ти молбу, Царю, и слезное рыданіе раби твои, и припадающе усердно просимъ, прости въ житіи съгрѣшенная души, нынѣ отъ тѣла исходящей, и чисту Божественному ти престолу представи, съ ангелы тебѣ въпити: Господа въспѣвайте дѣла и превъзносите его въ вѣки.

Ты нынѣ, человѣколюбче, услышавъ моленіе наше, пріими въ мирѣ душу, отъ тѣла исходящую, и всели ю съ всѣми святыми въ дворѣхъ твоихъ, якоже естъ писано, призирая ей вся съгрѣшенія, да тебѣ всегда поетъ: Господа въспѣвайте дѣла и превъзносите его въ вѣки.

Владыци молбу принеси, Владычице чистаа: съ архангелы и ангелы, и съ всѣми святыми о рабѣ твоемъ, отъ временныхъ нынѣ къ вѣчнымъ преставляющемся, еже въ мирѣ душу его пріяти, и съ святыми вселити, да съ тѣми непрестанно въпіетъ: Господа вся въспѣвайте дѣла и превъзносите его въ вѣки.

Пѣснь Ѳ҃. Ірмосъ.

Вся небесныя силы, съ апостолы и мученики, съ святители и праведными, съ преподобными и дѣвственныхъ лики, и съ всѣми въ небесной оградѣ сущими, молитеся прилѣжно Владыцѣ и Богу, да помилуетъ душу, отъ тѣла исходящую, и презрѣвъ ей вся съгрѣшеніа, съгражданина вамъ въ вѣчныхъ селеніихъ сію, яко милостивъ, сътворитъ.

||(**37 л.**) Сѣнь житейская мимоходитъ и храмина тѣлесная раздрушается, яко же видимъ, братіе: сего ради отъ сна злыхъ дѣлъ въспрянимъ въскорѣ, и къ Спасу въ покаятелномъ умиленіи прилежно възопіимъ: милостивъ буди намъ, Спасе, и души, отъ тѣла нынѣ исходящей, молитвами всѣхъ святыхъ, и презрѣвъ ей вся съгрѣшенія, вѣчныхъ ти благъ причастницу сътвори.

Христе, Царю вѣковъ, творче и зиждителю, аще и съгрѣши тебѣ създаніе твое, нъ не отступи отъ тебе, Бога нашего, и сего ради въ молбу ти всѣхъ святыхъ и Богородицу приносимъ, съ слезами припадающе и въпіюще: пощади и помилуй отъ насъ преставляющагося раба твоего, и призрѣвъ ему вся съгрѣшенія, небесному царствію причастика сътвори.

Творцу и Богу Мати бывшаа, Маріе Богоневѣсто, якъ имущая дръзновеніе къ нему, молися усердно съ всѣми святыми, помиловати нынѣ душу, отъ насъ преставляющуюсь, и презрѣвъ ей вся съгрѣшеніа, небесному царствію своему и вѣчной славѣ причастницу да сътворитъ.

в) Канонъ о умиреніи православной церкви *).

Вѣры яже въ тя истинныя камень, основаніе пезиблимое церкви твоей положивый, Христе Царю, и еже адовыми враты не одолѣтись ей обѣщаніе нелолжное давый: отъ нинѣшнихъ еретическихъ бѣдъ и обстояній отступническихъ, избави въскорѣ, съ слезами молимъ тя, юже честною си искупилъ еси кръвію.

Разверзошася адова врата, уста богохульная, нещадно церковь твою святую поглотити; нъ ты истинный тоя, Христе, царю женише, божественною ти силою тѣхъ загради, сердцемъ съкрушеннымъ молимъ тя, и въскорѣ отъ всѣхъ обстояній сію свободну покажи, юже честную си искупилъ еси кръвію.

Углъннаго края камень и глава сый, Христе царю, тѣлу церкве твоея, псовъ, ту безбожнѣ на уды растерзающихъ, въскорѣ жез-

---

*) Этого заглавія въ рукописи нѣтъ.

ломъ креста твоего разждени, и отъ нихъ възмущенную божественною ти силою умири, юже честною си искупилъ еси кръвію.

Утроба, Бога носившаа, Мати благословенная, предстателнице и покрове рода нашего, стадо Сына твоего, отъ влъкъ хищныхъ възмущенное, покрый и отъ душевреднаго ихъ наважденія избави, молимъ тя усердно. Сынъ бо твой и Богъ нашъ, честною своею то искупилъ есть кръвію.

Пѣснь г҃. Ірмосъ.

Ты, человѣколюбче Спасе, вѣдый озлобленіе церкве своея, отъ противныхъ навѣтовъ сущее, умилосердися, призрѣвъ на моленіе наше, и вскорѣ, якъ благосердъ, изми ю отъ всѣхъ бѣдъ и скръбей, и въ мирѣ глубоцѣ на камени истиннаго исповѣданія утверди, да вси въ единомысліи съ Отцемъ и Духомъ, въ единомъ существѣ, славимъ тя нераздѣлнаго Бога.

Въсташа влъци тяжци, нещаднѣ расхищающе и распужающе словесныхъ ти овецъ церковное стадо, безбожнѣ прелестію поглотити тщащесь; нъ ты, Христе, пастырю добрый, душу свою о насъ положивый, отъ сихъ свободи и скоро избави, да вси въ едино мысліи съ Отцемъ и Духомъ, въ единомъ существѣ, славимъ тя единаго Бога.

Единодушно съгласишась на разореніе твоея церкве, Христе, безбожныи отступници прелестми своего суемудрія; нъ ты сихъ съвиты божественною ти силою, якъ же древле стлъпотворное съединеніе языковъ, разори и размѣси, съ слезами молимъ тя, да вси въ единомысліи, съ Отцемъ и Духомъ, въ единомъ существѣ, славимъ тя единаго Бога.

Рождшаа Спаса и Избавителя миру, Маріе Богородице, избави молитвами ти отъ всѣхъ скръбей, бѣдъ и навитовъ схизматическихъ церковъ Сына твоего, да вси единодушно въ нераздѣлномъ существѣ, съ Отцемъ того и Духомъ славимъ единаго Бога.

||(**37 л. об.**) Пѣснь д҃. Ірмосъ.

Да отъ лести вражіа церковъ свою избавиши, нещадно кровъ свою изліялъ еси, Владыко Христе: и нынѣ тѣхъ ради и изліанія,

отъ всѣхъ новоплетенныхъ ересей и прелестей схизматическихъ избави молимся, и невреждену съблюди, якъ единъ человѣколюбецъ.

Изостриша зубы немилостивно, разшириша уста звѣроподобнѣ отступници, расторгнути и поглъти[ти] Церковъ твою, Христе Царю; нъ ты въ устѣхъ ихъ съкруши лестныя зубы ихъ, невредно отъ сихъ стадо свое съблюдая, якъ единъ человѣколюбецъ.

Божественною ти, Спасе, премудростію, на посрамленіе противныхъ лестій, правителей церковныхъ сердця умудри, молимъ тя усердно, и свѣтомъ твоего благоразуміа на утвержденіе истинныя въ тя вѣры, языкъ ихъ уясни и разумъ просвѣти, якъ единъ человѣколюбецъ.

Жестоковыйныхъ отступниковъ развращенный разумъ, церкви православной силою бодрыхъ ти молитвъ покори, Владычице чистаа, и мракъ прелести отъ сердецъ ихъ скоро отжени, да съ нами правовѣрно единодушно Христа славятъ, единаго человѣколюбца.

Пѣснь є҃. Ірмосъ.

Право правити слово твоея истины, даждъ благодать Іерархомъ твоимъ, Христе человѣколюбче, и всѣмъ правителемъ церкве твоея, Спасе, ереси же вся и отступства искорени, благодѣтелю многомилостиве.

Славити тя, Христе, въ православіи мирно церкви твоей даруй, молимтися, человѣколюбче, и отъ озлобленій и пагубныхъ обстояній скоро изимая, отъ всѣхъ нуждъ, нынѣ отъ отступникъ ей належащихъ, спаси, благодѣтелю многомилостиве.

Нуждею раздираютъ отступници лестныи ризу церкве твоея, Христе, отъ вышняго твоего истканную Богословіа; нъ ты, якъ благъ, Божественную ти силою скоро предваривъ, изми и отъ душепагубныхъ ихъ рукъ избави, благодѣтелю многомилостиве.

Юнци тучныи обыйдоша церковь сына твоего, Богородице, и якъ лви рыкающе, хулная своя, на поглощеніе ея, развергоша устна; нъ ты нынѣ предстани, крѣпкаа въ бѣдахъ христіаномъ помощнице, и сихъ въскорѣ раждени, Христа о насъ прилѣжно молящи, благодѣтеля многомилостиваго.

(38 л.) Пѣснь ѕ҃. Ірмосъ.

Моря прелестнаго влъны, паче мѣры на истопленіе въздвигошась церкве твоея, Христе; нъ ты нынѣ въскорѣ, якъ же иногда чювствепному [морю], отъ сна въставъ, запрѣти и отъ истопленіа душегубнаго избави, молбами всѣхъ святыхъ твоихъ.

Лукъ свой напрягоша отступници и оружіе изъвлекоша състрѣляти и заклати нищихъ и убогихъ рабъ твоихъ, право въ тя вѣруюцихъ; нъ оружіе ихъ, Христе, сътвори вънійти въ сердца ихъ, и луци ихъ да съкрушатся, ничтоже враждающе насъ, молитвами всѣхъ святыхъ твоихъ.

Изъ глубины сердца съ слезами припадаемъ ти, Христе Царю, прилѣжно молящесь: отъ настоящія съпротивныхъ бѣды и тяжкаго наважденіа Церковь свою избави, и въ мирѣ глубоцѣ сію невредну отъ нихъ съхрани, ереси вся и отступства скоро потребляя, молитвами всѣхъ святыхъ твоихъ.

Треокаанное отступство лестный воздвигоша, Пречистаа, ковъ: Церковь сына твоего, честною искупленную кръвію, разорити отъ основаніа хотяще; нъ ты, христіанское прибѣжище, скоро Христови молися сего разорити, сію же умирити,—матернихъ ти ради молитвъ и всѣхъ святыхъ своихъ.

Кондакъ Гласъ д҃

Скоро предвари, да же не поработимся: врази бо хулятъ тя и прѣтятъ намъ, Христе Боже; нъ порази Крестомъ своимъ, борущихся съ нами и съвѣты ихъ въскорѣ разори, да разумѣютъ вси, являющіи рабомъ твоимъ злая, и явѣ познаютъ, колико можетъ православныхъ вѣра,—молитвами Богородица, едине человѣколюбче.

Пѣснь з҃. Ірмосъ.

Тя, Бога Спаса, и искупителя, и жениха Церкви, усердно призываемъ, Христе, невѣсту свою изъ руки законопреступныхъ, умертвити ту имущихъ, мышца лести ихъ съкрушая, избави, да поемъ ти непрестанно: отецъ нашихъ, Боже, благословенъ еси.

Пеструю пленницу лести, еюже запяти лстивый Церкви твоей тщится змій, скоро разсторгни, Господи, и сѣти его съкруши; да отъ сихъ избавлени бывше, единогласно тебѣ въпіемъ: отецъ нашихъ, Боже, благословенъ еси.

Тръпѣніе въ напастехъ намъ мужественное, спасеніе съдѣловающее, подаждъ, Спасе, въ искушеніихъ паче силы не вводя, нъ избави отъ всѣхъ лукавыхъ, на насъ отступническихъ лестей нападающихъ, да въ православіи всегда тебѣ въпіемъ: отецъ нашихъ, Боже, благословенъ еси.

|(**38 л. об.**) **Мо**лбу сътвори къ сыну си и Богу нашему, Маріе Богоневѣсто, да въздвигъ силу божественную свою, отъ бѣдъ отступническихъ и отъ ересей безбожныхъ, пришедъ, Церковъ свою спасетъ, и отъ прелестей избавитъ правовѣрно ему поющихъ: отецъ нашихъ, Боже, благословенъ еси.

Пѣснь н҃. Ірмосъ.

Гибнущихъ насъ и на всякъ день прелестію умаляющихся отступства, Христе человѣколюбче, якъ Петра въ морѣ утапающаго спаси, на камени истиннаго ти исповеданіа крѣпко утверждая вѣрно поющихъ: дѣла вся Господня пойте и превъзносите въ вѣки.

Лаютъ, рыкающе хулно, якъ лви лютыи, на Церковъ твою, Христе, въ лестной оградѣ своей отступничестіи дѣти, немилостивно въсхитити ту хотяще; нъ ты, Владыко, кровь свою тоя ради изліавый, не предаждъ до конца въ руки врагъ нашихъ насъ, вѣрно поющихъ ти: дѣла вся Господня Господа пойте и превъзносите его въ вѣки.

Архіерею вѣчный, Христе, Іерархію свою, на земли сущую, Православіемъ утверди, Церковъ неодолѣему адовыми враты, по своему ти обѣщанію, Владыко, въ вѣки съхрани, и насъ отъ настоящихъ бѣдъ избави, вѣрно тебѣ поющихъ: дѣла вся Господня Господа пойте и превъзносите его въ вѣки.

Маніемъ Богодѣтельнымъ създавши всяческаа, изъ тебе плъть заимствовавъ, родись, Пречистаа, да насъ отъ лести избавитъ вражіа. Того моли, Пречистаа, молимся усердно, и нынѣ отъ настоящыя бѣды Церковъ свою избавити и спасти вѣрно тому поющихъ: дѣла вся Господня Господа пойте и превъзносите его въ вѣки.

Пѣснь д҃. Ірмосъ.

Дряхлое и отъ влъкъ хищныхъ возмущенное словесное ти, Христе, стадо въплемъ крѣпкимъ въпіетъ: ущедри, помилуй и избави насъ вскорѣ отъ сѣти ловящихъ, да не до конца погибнемъ, нъ да тя, намъ вѣрнымъ едину сущую главу, въ вѣки величаемъ.

И Трепещуще и боящеся, съ страхомъ многимъ, вѣдуще своя безмерная съгрѣшеніа, Владыко-Христе, къ тебѣ припадаемъ и тебѣся молимъ: вѣру утверди, Церковъ умири и отъ прелестій отступства скоро избави, да тя, намъ едину сущую главу, правовѣрно въ вѣки величаемъ.

Лесть жестокую всѣхъ ересей, и хулнаго отступства пагубу раздруши и до конца искорени, Спасе; раздираніа церковныя утѣши, растаченная же събери и святому ти стаду съвъкупи, и насъ ва Православіи умири, молимъ тя, Христе Боже: да тя, едину намъ сущую главу, въ вѣки величаемъ.

||(**39 л.**) **Погубити** лестныя потоки вся и скоро иссушити, молись, Пречистаа, сыну и Богу твоему, заблужденныхъ къ познанію истинны обратити, Церковъ свою умирити, и насъ всѣхъ православно въ вѣрѣ утвердити, молимъ тя, Владычице Дѣво, да тя, истинно сущую Богородицу, въ вѣки правовѣрно величаемъ.

---

*г) Плачъ изгнанныхъ изъ рая прародителей *).*

||(**63 л. об.**) Съдѣтель мой и Богъ, весь сый благостнѣ, своея благости дѣйство изъявити хотя, привѣе невещественныхъ умовъ существо отъ небытіа, въ познаніе себе творца и всегдашнее себѣ служеніе, въ еже быти приведе. Потомъ же своимъ божественнымъ троичнымъ съвѣтомъ самъ, пръстъ въземъ, отъ земля, тоея же ради благости, създа, и божественнымъ вдухновеніемъ душу ми вложи, и подобіемъ и образомъ своея благости, правды, тръпеніа, кротости, чистоты и милосердіа почте, да вся сія имый съ нимъ съцарствую въ вѣки, царя же и обладателя и раеви жителя съ-

---

*) Этого заглавія въ рукописи нѣтъ.

твори мя и заповѣдь ми, яко Владыка, предаде—отъ древа не спѣсти; нъ врагъ лестивый, завистію разждизаемъ органомъ зміинымъ въображся, прелсти мя и ядохъ, и отпадохъ Божіа благодати, и нагъ изъ рая изгнанъ быхъ,—оле паденіа и горкаго обнаженіа! Нъ, о милостиве Владыко, презри мое съгрѣшеніе и помилуй мя, яко милосердъ, падшаго.

Въ совръшенствѣ, и святынѣ, и непорочнѣмъ житіи отъ Бога създанный, и безсмертіемъ огражденный, въ чести сый разумѣти не въсхотѣхъ,—о окааный азъ!—нъ прелщенную зміемъ вселукавымъ жену послушахъ, и ядeніемъ отъ плода запрещеніа скотомъ приложихся несмысленнымъ и уподобихся имъ, и абіе нагъ славы и Божіа благодати явихся, студомъ же и боязнію обдръжимъ, крыхся; нъ всевидячій Творецъ ‖(**64 л.**) грозно възопи: „понеже се сътворилъ еси, смертію ты умреши, и въ землю, отъ нея же взятъ еси, възвратишися.“ Въ тлѣніе же облеченнаго изъ рая изгна мя окааннаго, плачуща и рыдающа, и въплемъ въпіюща: съхрѣшихъ ти, Спасе щедрый, помилуй мя падшаго.

Изгнанный изъ рая Адамъ, прямо того сѣдяй, горко рыдая, плакаше, и лютѣ сѣтуя, въ перси біяся, въпіяше: о коликіа славы, преступленіа ради единныя заповѣди, лишихся, и благодати, и премудрости, и величіа чести, ея же отпадохъ; о преславнаго Божіа вѣденіа и съ нимъ събесѣдованіа, его же отчюждихся, о любве Божіа, и безсмертныя жизни, и сладкаго райскаго наслажденіа, его же отлучихся! Оле паденіа, оле нищеты, оле окаанства моего! Како прелстихся, како Творца прогнѣвахъ, како заповѣдь не съблюдохъ създавшаго мя! Кто не умилится, кто не всплачетъ, или кто не съвзрыдаетъ паденію моему?... Нъ ты, о создателю мой и творче, милостивымъ си окомъ призри на мя и помилуй мя падшаго.

Внѣ рая изгнанный сѣдя Адамъ обнаженный, въ лице біася, горко плакаше: горе мнѣ невъздръжному, горе мнѣ непослушливому, горе мнѣ чревообъястивому! въпіаше: како Божіа не съблюдохъ единыя легкіа заповѣди, нъ врага завѣстна съвѣтъ пріахъ и всѣхъ благихъ абіе лишихся; вмѣсто чести, студа исплъненъ, вмѣсто славы безчестіа, вмѣсто нетлѣніа, ризы тлѣніемъ обложенъ, и вмѣсто обоженіа клятвы въспріятіемъ изгнанъ есмъ

отъ рая и отъ того сладкаго причастіа. О горе мнѣ окаанному и врагомъ плѣненному! Кто умолитъ ми владыку, кто молитвами того сътворитъ и на милость привлечетъ? Но ты самъ, създателю мой, призри на мое смѣреніе и горкую нищету, и помилуй мя падшаго.

‖(64 л. об.) Слава, гласъ ѕ҃.

Сѣдя Адамъ прямо рая, и своея нищеты и обнаженіа рыдаше, и въ лице біася, съ слезами въпіаше: о раю, пресладкій раю! Како отпадохъ твоего сладка причастіа и краснаго вѣдѣніа, како отчюждихся еже въ тебе любезнаго пребыванія! Не тръплю еже красоты твоея не вѣдѣти и Божіа славы лишитись, нъ не вѣмъ къ кому прибѣгну, и что сътвору не доумѣваюся, херувимъ бо предстоитъ, врата твоего въхода пламеннымъ стрежа оружіемъ; не смѣю къ тебѣ приступити, да не опаленъ буду; владыку прогнѣвахъ и того призвати трепецу и боюся. Нъ ты, о сладкій раю, шумомъ листвій твоихъ умоли зиждителя, тебе насадившаго и мене създавшаго, да не до конца враждуетъ, ниже отринетъ мя отъ своего лица, нъ милостиво пріиметъ мое покааніе и помилуетъ мя падшаго.

На стиховнахъ, слава, гласъ и҃.

Изгнаннаа Ева изъ рая, зря свое паденіе, горко въсклицаше и, власы теръзая, болѣзненно въпіаше: горе мнѣ, горе, и пакиреку горе! Како и сама прелстихся, и съпружника прелщатись привлекохъ! Оле, проклятый змію, злоначалниче, враже и завистниче, гордости ради отпадый славы Божіа! Не терпя мя въ чести видѣти, преступити Божіа за‖(65 л.)повѣдѣ лъжнымъ ти обѣтомъ привлеклъ мя еси. О враже вселукавый, проклятый и лживый! что ти сътворю, или како тя проклину? Вмѣсто бо еже Богу сравнитись, смерти припрелъ мя еси, и скотомъ уподобихся, познахъ же, яко добро бѣ въ раи съ Богомъ быти, зло же въ проклятіи и изгнаніи Божіа благодати лишитись. Нъ, о владыко и творче, по нелъжному ти обѣщанію, скоро женское сѣмя на сътреніе вселукаваго

зміа главы, умилосердився, пошли: той бо есть чааніе наше, той съ тобою ны смиритъ, той раздрушитъ клятву пашу, той отъ ада възведетъ осужденныхъ и помилуетъ мя падшую.

д) Канонъ покаяненъ о създаніи мира, и о изгнаніи Адама изъ рая, и о избавленіи.

Пѣснь А҃. Ірмосъ.

Помощникъ и покровитель бысть мнѣ въ спасеніе, сей ми есть Богъ, и прославлю и, Богъ отца моего, и възнесу и, славно бо прославися.

Откуду начну твою благость, творче мой преблагій, славити, своего же отпаденіа плакати! нъ ты даждь ми слово, Боже преблагій.

Благостыня твоея, Господи, пръвое дѣйство, не вещественныя суть умы; второе же пръвая вещь, отъ нея же вся видимая създалъ еси, Боже преблагій.

Реклъ еси, да будетъ свѣтъ, его же нареклъ еси день, и отъ тмы разлучилъ еси, ея же нареклъ еси нощь, и слово абіе дѣло бысть, вся бо ти възможна суть, Боже преблагій.

Богородице Дѣво, умоли зиждителя, творца и Бога подати ми ума просвѣщеніе, еже въспѣти достойно его дръжаву и славити его благостыню.

|(65 л. об.) Пѣснь Г҃. Ірмосъ.

Утверди, Господи, на камени заповѣдей ти подвигшееся сердце мое, яко единъ святъ еси и праведенъ.

Реклъ еси, да будетъ твеpъдь, егоже нареклъ еси небо, и различіе посреди водъ и водъ въ вторый день положилъ еси; Боже, слава тебѣ.

Събралъ еси воды въ сънмъ единъ и нареклъ еси море, сушу же землю именовалъ еси, вся словомъ създалъ еси; Боже, слава тебѣ.

Повелилъ еси, творче, быліе травное земли прозябати и древо плодоносно въ третій день, и повелѣніе абіе исплънись; Боже, слава тебѣ.

Дѣво Богородице, умоли благосеръдаго Бога подати ми разумъ въ дѣлехъ руку его поучатись и тому въпити съ удивленіемъ: Боже, слава тебѣ.

Пѣснь д҃. Ірмосъ.

Услышавъ же пророкъ приходъ твой, Господи, и убояся, яко хощеши отъ дѣвы родитися и человѣкомъ явитись, и въпіаше: слава силѣ твоей.

Свѣтилѣ велицѣ словомъ сътворилъ еси двѣ и звѣзды на тверди небеснѣй яко силенъ, Боже, въ четвертый день, тѣмъ же ти въпію: слава силѣ твоей.

О силы Божіа и всемощіа! Водамъ повеливаетъ бездушнымъ гады душъ живыхъ, киты и птицы пернаты извести, и абіе бываетъ, слава силѣ твоей.

Благословляетъ Богъ расти и множитись гадомъ и великимъ китомъ въ водахъ, птицамъ же на земли, се же въ пятый день, яко творецъ и сдѣтель, творитъ; слава силѣ твоей.

Благословенаа Дѣво причистаа, испроси у Сына си и Бога отпущеніе съгрѣшеніи нашимъ и напастемъ свобожденіе, да свѣтло въпію: слава, Господи, силѣ твоей.

‖(66 л.) Пѣснь е҃. Ірмосъ.

Изъ нощи утренююще, человѣколюбче, просвѣти, молюся, и настави насъ на повелѣніа твоя, и научи мя, Спасе, творити волю твою.

Земли бездушнѣй, душа живы, четвероногы и гады, и звѣря по роду извести Богъ въ шестый день повелѣваетъ, и абіе творитъ повелѣнное.

Небо и землю Отецъ безначалный съ Сыномъ и Духомъ Святымъ вкупѣ създавши, съвѣтуя, рече: сътворимъ человѣка по образу и по подобію нашему.

Перстъ вземъ отъ земля, съдѣтель человѣка създа, и вдуну въ лице его дыханіе жизни, и абіе бысть человѣкъ въ душу живу, словесну же и умну.

Обладателя и повелителя рыбамъ морскимъ, птицамъ, звѣремъ и всѣмъ на земли сущимъ, славою и честію человѣка вѣнчавъ, постави его.

е) Канонъ о второмъ пришествіи Спасителя на землю и послѣднемъ судѣ *).

|(**41 л. об.**) Пѣснь а҃ Ірмосъ.

Въскресенія общаго день поминающе, людіе, убоимся неумытнаго суда Господня, грѣшныхъ бо въ муку, праведныхъ же на небо Христосъ Богъ нашъ превести грядетъ, побѣдную поющихъ.

Очистимъ душу и тѣло покаяніемъ, да узримъ неприступнымъ свѣтомъ второе пришествіе Христово блистающесь, и възрадуемся ясно, съ апостолы побѣдную поюще.

Небеса убо съ шумомъ мимоидутъ, земля же и яже на ней дѣла съгорятъ, мертвіи же отъ вѣка вси въстанутъ, Господь же съ славою на облацехъ грядущъ явится, и вси апостолы и святіи съ нимъ, побѣдную поюще.

Пѣснь г҃. Ірмосъ.

Пріидѣте, праведный речетъ судіа, благословеніи Отца въ царство небесное—праведнымъ, грѣшнымъ же—въ огнь отъидѣте вѣчный, діаволу уготованный и аггеломъ его.

На Божіимъ судѣ богоглаголивый Даніилъ предстоя, трепетно убоясь и въпіаше: Богъ на судѣ сядетъ и книги разгнутся и тайная человѣкъ обличатся. О кій страхъ тогда! Покайся убо душе, да помилуетъ тя Христосъ, якъ всесиленъ.

Вчера въ житіи семъ съпогребимся Христу, да съвъстаемъ днесь въ вѣчную жизнь, егда пріидетъ судити живымъ и мертвымъ, и самъ насъ прославитъ, Спасъ, въ царствіи своемъ.

---

*) Этого заглавія въ рукописи нѣтъ.

Тогда вся испльнятся страха, небо и земля и преисподняя, егда мертвіи отъ гробовъ встанутъ, Христосъ же съ славою пріидетъ судити живымъ и мертвымъ.

Пѣснь д҃ Ірмосъ.

Мужескій убо полъ и женскій, младенческій же и дѣвственный, вси въ единомъ възрасти въстанемъ, егда пріидетъ Христосъ, Богъ же и человѣкъ, агнецъ, креста ради нареченный; непорочный же въ животъ, скврьныи же въ огнь пойдутъ; бѣда грѣшнымъ, яко Богъ истинный судъ въздастъ.

Якъ единаго тѣла удовъ, благословенныхъ вѣнчаетъ Христосъ совръшенными вѣнци въ царствіи своемъ, грѣшныхъ же муцѣ предаетъ; ты жъ, видѣщи се, душе, нынѣ прежде конца покайся.

Пѣснь є҃. Ірмосъ.

Утрьнююще утренюемъ нынѣ, постомъ и молитвами въ покаяніи припадающе къ Владыци, да узримъ праведнаго солнца, всѣхъ судити грядущаго.

Безчисленное твое милосердіе ||(л. 42) намъ грѣшнымъ и осужденнымъ подай, Владыко Боже, егда пріидеши судити, Христе, да веселящесь, узримъ твою славу вѣчную.

Приступятъ съ страхомъ вся колѣна земная предстати судищу Христову, и разлучени будутъ яко же овца отъ козлицъ, праведници отъ грѣшныхъ.

Пѣснь ѕ҃. Ірмосъ.

Съніидеши съ славою на земли съкрушити до конца силу вражію, Христе, и вѣчному того огню съ грѣшники предати, въ отмщеніе кръве рабъ своихъ.

Съхранившіи цѣло вѣру Христови и богоугодно поживіпіи въ житіи своемъ, въскреше отъ гробовъ, вніидутъ въ небесныя дворы.

Спасенныхъ въ животъ вѣчный Отцу своему, якъ воню благоуханіа, самъ Христосъ приведетъ, съвъсвресивъ съ ними и грѣшныхъ, въ муку пошлетъ отъ гробовъ.

Пѣснь з҃. Ірмосъ.

Отроки якъ отъ пещи избави, и вѣрнихъ всѣхъ въскресивъ, мученіа всякаго свободитъ, и въ нетлѣніа облечетъ благолѣпіе, единъ благословенъ Богъ отецъ нашихъ.

Жены и мужіе богомудрыи, въ слѣдъ Христа шедшіи, отъ мертвыхъ въставше, поклонятся, радующесь, живому Богу, грѣшныи же, мучими, възрыдаютъ въ вѣки.

‖(**л. 42 об.**) Якъ въистинну страшный и грозный день онъ будетъ всѣмъ отъ вѣка грѣшнымъ, свѣтоносный же и радостный всѣмъ праведнымъ, въ немъ же вѣчный свѣтъ изъ гробовъ въставшимъ възсіяетъ.

Тогда будетъ смерти умерщвленіе и адово съ грѣшники убіеніе, праведнымъ же съвръшенства вѣчнаго начало, въ немъ же, радующеся, въспоютъ виновнаго отцемъ Бога и препрославленнаго.

Пѣснь и҃. Ірмосъ.

Сей убо нареченный страшный день всѣхъ дѣла обличитъ и открыетъ праведныхъ и грѣшныхъ, и отдастъ комуждо по дѣломъ его, въ немъ же възблагословятъ Христа святыи въ вѣки.

Пріидѣте праведніи, речетъ судія благословенный, Отца моего наслѣдуйте небесное царство, и божественнаго веселіа насладитесь, и съ ангелами мя въспойте, отцевъ Бога въ вѣки.

Възведутъ очи свои грѣшници и узрятъ праведныхъ въ животъ идущихъ, себе же въ огнь отсылаемыхъ, и възрыдаютъ нещадно въ вѣки.

Отче Вседержителю, и Слове и Душе, Боже въ Тройци единый, ты насъ вѣрныхъ съхрани въ твоей святынѣ и геены избави въ часъ страшнаго ти суда, да славимъ тя въ вѣки.

Пѣснь д҃. Ірмосъ.

Свѣтло, просвѣтится свѣтло] новый Іерусалимъ тогда, егда слава Господня въ немъ всѣхъ святыхъ осіаетъ; ликъ сътворятъ ангели, съ человѣки веселящесь, и въспоютъ Христа, съвръшенными вѣнцы тѣхъ вѣчно прославившаго.

О, Божественнаго, о любезнаго, о сладчайшаго ти гласа! Прійдѣте бо праведнымъ, съ мною, глаголеши, быти безъ конца, Христе; его же праведницы слышавше, безпрестани радуются.

|(л. **43.**) О славы великіа, о просвѣщеніа, Христе, о веселію и благодати словеси Божіи, ея же подаваеши вѣрнымъ твоимъ причащатись въ невечернемъ дни царствіа твоего.

Свѣтилна.

Плотію яко уснувый Христосъ, Царь и Богъ, тридневно въскресе, въ второе свое пришествіе и всѣхъ отъ гробовъ въздвинетъ, и нетлѣніемъ даровавъ, вѣрныхъ убо съ собою, грѣшныхъ же въ муку вѣчно вселитъ.

На хвалитехъ стихиры, глас. ѕ҃, стихъ: *Да въскреснетъ Богъ.*

День пресвѣтлый праведнымъ покажется въ второе Господне пришествіе, день новый, святый, день таинственный, день пречестный, день Христа избавителя, день невечерный, день великій, день вѣчный, день двери вѣчнаго живота вѣрнымъ отверзающій, день всѣхъ просвѣщающій праведныхъ.

Стихъ: *Якъ ищезаетъ дымъ, да ищезнутъ.*

Пріидѣте отъ добродѣтелнаго елеа въ житіи семъ свѣща души просвѣтимъ, и съ мудрими дѣвама, въ вышный Сіонъ вніидемъ, Христови зовуще: пріими отъ насъ воню благоуханіа, труды рабъ своихъ, и всели насъ въ вышный твой Іерусалимъ, егда пріидеши отъ гробовъ на судъ всѣхъ въскресити.

Стихъ: *Тако да погибнутъ.*

Миро добродѣтелей зѣло рано въ житіи семъ суще, въ гробѣ телеснѣмъ живодавцу принесѣмъ, и узрящемъ тогда того на облацѣхъ грядуща и къ намъ, провѣщавающе, глаголюща: пріидѣте благословенніи Отца моего, не плачтесь прочее, шедше наслѣдуйте царство небесное.

Стихъ: *Сей день его же сътвори Господь.*

День прекрасный, възопіютъ праведныи, день, Господень день; глаголюще: день всечестный намъ въсія, день, въ немъ же радостію възрадуемся, о день избавленіа отъ скорби, ибо изъ гроба днесь, яко отъ чертога, въздвиже насъ Христосъ, и радости всѣхъ исплъни, глаголя: внідите въ царство небесное.

Слава и нынѣ, гласъ є҃.

Въскресеніа общаго день, видѣти хотяще торжество, другъ къ другу рцѣмъ: въспрянимъ братіе отъ злыхъ дѣлъ и прилѣжно Христови рцѣмъ: „прости, Спасе, прегрѣшеніа наша, и помилуй тебѣ въпіющихъ, въскреси насъ отъ мертвыхъ, и въздвигъ отъ гроба животъ даруй“.

ж) Благодарственныя пѣснопѣнія въ честь пресвятой Богородицѣ по случаю чудеснаго избавленія ею Печерской обители отъ нашествія ляцкаго войска *)·

(**57 л. об.**) 1) *На Господи воззвахъ на малѣй вечерни стихиры заступленію Пресвятыя Богородица.*

Наста день радостенъ, вѣрныи пріидѣте съшедшеся празднуимъ свѣтло, Христа Бога нашего славяще, пречистую Матерь свою въ покровъ и извѣстное прибѣжище обители нашей **) даровавшаго, и молитвами тоя отъ нужънаго обстояніа преславно насъ свободившаго.

Обитель твою всегда тя чтущую и тебе, Богородице, подългу славящую, якъ же огненнымъ дъждемъ отъ тяжкаго обстояніа преславно избави еси, и всегда, молимъ тя, отъ глада и губительства, труса же и всякоя смертоносныя раны, и отъ всякаго нахожденіа противныхъ избави, Владычице, и невредиму съблюди, Дѣво чистая.

*) Этого заглавія въ рукописи нѣтъ.

**) Прежде было написано (но потомъ зачеркнуто): *народу нашему.*

Яко же твоимъ обѣщала еси угодникомъ, Дѣво, Антонію и Ѳеодосію Печерскимъ до скончанія вѣка въ храмѣ семъ пребывати, и нынѣ, молимъ тя, неотступно пребуди, Пречистаа, съхраняя въ немъ тебе чтущыя отъ всякаго злаго обстоянія невредимыхъ: ты бо прибѣжище и заступница еси роду нашему.

Слава и нынѣ. Гласъ.

Пріидѣте благочестивыхъ съборы, пріидѣте, и ликъ съставимъ въ преславный день праздника нашего, Пречистую Дѣву пѣснми чтуще, въ той бо пречудно отъ огня и меча огненоснымъ дождемъ обитель свою избави и враги, на ны находящая, явленіемъ множества ангелъ на стѣнахъ, въ студъ обрати, и благодарно къ ней възопіимъ: покрый насъ, Дѣво, твоимъ честнымъ омофоромъ, молящи Сына и Бога своего избавити насъ отъ всякаго зла и спасти душа наша.

На стиховнахъ стихиры, гласъ к҃, под: *Доме Ефраѳ.*

Огненосный дождь молитвами ти испустивши, Дѣво, Печерскую обитель избавляеши преславно нынѣ отъ воинскаго нахожденія. *Стих* . . . . .

Множества воинъ небесныхъ явленіемъ, плъки безбожныхъ воинъ въ бѣгство всемогій Христосъ претвори, предстателствомъ ти, Дѣво. *Стих.*

Егда человѣческаа изнеможе сила, тогда Божіа въ немощи съвръшись; дождевиднымъ бо съ небесе огнемъ молитвами Богородица Христосъ враги отогоняетъ.

||(**58 л.**) Слава и нынѣ (*тойже подъ тожъ*).

Блажимъ тя, Богородице Дѣво, и благодаряще молимъ: стадо свое избавляй всегда отъ всякаго зла и враговъ обстоянія.

||(**59 л.**) *2) Канонъ благодарственъ къ Пресвятѣй Богородици, ему же краегранніе сицево:* «**Пѣснь благодарственную Печерская твоя великая Лавра тебѣ, Богородице, приноситъ и Петръ Могила Архимандритъ велечаемъ заступленіе твое**».

Пѣснь а҃. Ірмосъ.

Отвързу уста моя, и напълнятся духа, и слово отрыгну Царици Матери, и явлюся свѣтло тръжествуя, и въспою, радуяся, тоя чудеса.

Пѣснь достойную принести твоему заступленію, силу подаждь твоимъ рабомъ, молимъ тя, Владычице, и воспѣвати, радующеся, твоя чудеса.

Благодарственную нынѣ пѣснь въ твоемъ, Богородице, храмѣ, ликъ съставше, въспѣваемъ, твое бывшее заступленіе славяще, и, радующесь, величаемъ твоя чудеса.

Печерская твоя, Богомати, славная ограда, отъ воинскаго днесь нахожденія преславно твоимъ заступленіемъ избавляема, славитъ, радующися, твоя чудеса.

Твоя благодѣянія подългу твоимъ рабомъ славити подаждь, Владычице, и по достоянію присно радующимся възвеличати твоя чудеса.

Пѣснь г҃. Ірмосъ.

Твоя пѣснословця, Богородице, живый нетлѣный источниче, ликъ себѣ съвъкуплъшіа, духовно утвръди и въ божественной ти славѣ вѣнцемъ славѣ сподоби.

Великая твоя, Богородице, сила отъ нахожденіа безбожныхъ воинъ преславно твою обитель избави, юже, молимъ тя, невредиму и отнынѣ съблюди, и насъ въ божественной ти славѣ вѣнцемъ славѣ сподоби.

||(**59 л. об.**) **Лавра** нынѣ Печерская, Богородице, яко же царскій иногда градъ, тобою отъ нужднаго обстояніа избавляема, славитъ помощь твою, Дѣво, и въпіетъ: вѣнцемъ насъ славѣ сподоби.

Тебѣ, Богомати чистаа, пѣснь побѣдную приносяще, въпіемъ: покрый обитель твою божественнымъ си покровомъ, избавляющи насъ отъ насилія враговъ, и вѣнцемъ славѣ сподоби.

Богородице Дѣво, ты еси прибѣжище, ты покровъ, ты заступленіе наше всегда, ты насъ отъ всѣхъ бѣдъ и обстояній избави, и въ царствіи Сына твоего вѣнцемъ славѣ сподоби.

Пѣснь д҃. Ірмосъ

Сѣдяй въ славѣ, на престолѣ божественнѣ, на облацѣ легцѣ, пріиде Іисусъ пребожественный отъ Пречистыя Дѣвы, и спасе вопіющія: слава, Христе, силѣ твоей.

Приноситъ ти, Дѣво, благодарственную твоя Лавра пѣснь о преславномъ своемъ тобою избавленіи Сыну твоему, вѣрно зовущи: слава, Христе, силѣ твоей.

Испустила еси съ небесе, Дѣво, на молитву рабъ твоихъ дождь, якъже огнь, враги попаляющъ и отъ твоея обители отражающъ; тѣмъ Сыну твоему възпіемъ: слава, Христе, силѣ твоей.

Пещный пламень иногда въ росу благочестивымъ преложися; нынѣ же твоимъ, Богомати, ходатайствомъ роса въ огнь претворись и враги попали не поющія: слава, Христе, силѣ твоей.

Трищи покусившихся твоей обители насилствовати воинъ, явленіемъ множества въоруженныхъ ангелъ, въ бѣгство претворила еси, пѣти не хотящихъ: слава, Христе, силѣ твоей.

(**60 л.**) Пѣснь е҃. Ірмосъ.

Удивишася всяческая о божественнѣй славѣ твоей; ты бо, неискусобрачная Дѣво, пріятъ въ утробѣ надъ всѣми сущаго Бога, и родила еси безлѣтнаго Сына, всѣмъ, воспѣвающимъ тя, миръ подавающа.

Могущества и крѣпость силныхъ разоряяй Христосъ, твоимъ ходатайствомъ, Дѣво, насилія воинъ, погубити твою обитель хотящихъ, преславно свободи, и въспѣвающимъ тебе миръ подаде.

Гибнущихъ насъ отъ враговъ нахожденіа, дождевиднымъ пламенемъ невидимо тѣхъ попаляющи, свободила еси пречудно, Владычице; тѣмъ благодаряще тя, молимъ: всѣмъ въспѣвающимъ тебе миръ подаждь.

Лаянія враговъ, окрестъ твоея ополчившихся обители, огненоснымъ уставила еси, Богородице, дождемъ; насъ же силою Сына твоего отъ огня и меча ихъ невредимо съблюла еси, всѣмъ, въспѣвающимъ тебе, миръ подавающи.

Архистратига, Дѣво, своего послати твоей обители, Христа всегда моли, отъ бѣдъ и враговъ нашествіа избавити и всякаго злаго обстояніа, и всѣмъ, вѣрно поющимъ тебѣ, миръ даровати.

Пѣснь ѕ҃. Ірмосъ.

Божественное сіе и всечестное съвръшающе празднество, богомудріи, Божіа Матере пріидѣте рукама въсплещемъ, отъ нея рождшагося вѣрою славяще.

Маніемъ, Богомати, Сына твоего отъ враговъ палимыя храмы огнь невреди, ниже прикоснуся; нъ дождь въ огнь преложься и тѣхъ дръзость въ бѣгство претвори, да вѣрою славимъ тя.

Древеса палимая,—о чудо!—смолу испущающе, аки росою огненую угашаютъ силу, маніемъ ти, Дѣво; облаци же дождь точаще, враги попаляютъ на избавленіе вѣрою славящихъ тя.

|(**60 л. об.**) **И** твою обитель отъ огня и меча, и чудотворныя преподобныхъ пещеры отъ раскопаніа безбожныхъ воинъ, дождевнымъ огнемъ избавила еси, Богородице, плачъ въ радость притворяющи вѣрно славящихъ тя.

Величаемъ, Дѣво, и славимъ, еже о насъ твое чудное промышленіе, и, поюще, възываемъ: непрестанно Сына и Бога своего моли ущедрити и спасти вѣрно славящихъ тя.

Пѣснь з҃ Ірмосъ.

Не послужиша твари богомудріи паче зиждителя, нъ огненное прещеніе мужески поправше, радовахуся, поюще: препѣтый отцемъ, Господи и Боже, благословенъ еси.

Тебе стяжавше вѣрныи къ Богу молитвенницу, Дѣво, къ тебѣ прибѣгаемъ, въпіюще: отъ всякаго озлобленіа обитель твою и насъ избави, Сыну твоему зовущихъ: Боже, благословенъ еси.

Запустѣніа всякаго и враговъ нахожденіа всегда избавляй

обитель твою, Богородице, Сына твоего присно молящи миръ даровати вѣрно тому поющимъ: Боже, благословенъ еси.

Сътворила еси дръжаву мышцею Сына твоего, Дѣво, отъ нахожденіа враговъ обитель свою избавляющи; тѣмъ нынѣ молимъ тя: отъ всякаго обстоянія избави рабы твоя, Христу поющыя: Боже, благословенъ еси.

Твое заступленіе стяжавше, Пречистаа Дѣво, молимъ тя прилѣжно: отъ бѣдъ, скръбей и отъ врагъ нашествія обитель твою избави, Христови присно поющую: Боже, благословенъ еси.

(61 л.) Пѣснь й. Ірмосъ

Отроки благочестивыя въ пещи рождество Богородично спасло есть, тогда убо образуемое, нынѣ же дѣйствуемое, вселенную всю въздвиже поющую: Господа въспѣвайте дѣла и превъзносите въ вся вѣки.

Устави, молимъ тя, Дѣво, весь гнѣвъ Сына твоего, праведно на ны движимый, матерными ти молбами, миромъ ограждающи жизнь нашу и избавляющи всякаго зла тому поющихъ: дѣла вся Господня Господа превъзносите въ вѣки.

Прещенія враговъ и ересей нахожденія присно, молимъ тя, избави обитель твою, Богородице, всегда тѣхъ разоряющи злохитрныя съвѣты, да вѣрно Сыну твоему въпіемъ: Господа въспѣвайте дѣла и превъзносите его въ вѣки.

Лестная ученія всѣхъ еретикъ и враговъ оплъченія въ вѣки обитель нашу избавити Христа моли, Богородице, и всѣхъ насъ въ мирѣ съхранити, вѣрно тому поющихъ: Господа въспѣвайте дѣла и превъзносите его въ вѣки.

Не оставляй насъ, Богородице, въ руки врагъ нашихъ, нъ твоимъ омофоромъ всегда покрывающи свою обитель, невредиму отъ тѣхъ нахожденіа съблюди, да Сыну твоему вѣрно зовемъ: людіе, превъзносите Господа въ вѣки.

Пѣснь д҃.

Всякъ земнородный да възиграется Духомъ просвѣщаемъ, да ликоствуетъ же безплътныхъ умовъ естество, почитающее священ-

ное тръжество Богоматере, и да въпіетъ: радуйся, преблаженнаа Богородице, чистаа Приснодѣво.

Іерея, и іноки, и вся вѣрныя люди въ правовѣріи утверди, отъ бѣдъ всякихъ избави ихъ, и обитель твою миромъ глубокимъ оградити. Сына твоего прилѣжно молящи, да тебѣ всегда въпіемъ: радуйся, чистаа Приснодѣво.

‖(**61 л. об.**) Твердое и извѣстное прибѣжище, твое заступленіе раби твои стяжавше, Богородице, въ нуждныхъ бѣдахъ къ тебѣ прибѣгаемъ, спасеніе улучити просяще, еже и богатно улучивше, тебе въпіемъ: радуйся, частаа Приснодѣво.

Огня и меча, нашествіа же иноплеменникъ, и междусобныя рати, губительныя и всякія смертоносныя раны обитель твою избави, Богородице, и вражіа плѣненіа, да вѣрно тебѣ въпіемъ: радуйся, чистаа Приснодѣво.

Едина въ женахъ благословеннаа, Богородице Маріе, пріими отъ насъ благодарное сіе пѣніе и моли Сына своего и Бога даровати церквамъ единомысліе, миръ обители твоей и благостроеніе, да вси въпіемъ ти: радуйся, чистаа Приснодѣво.

Свѣтиленъ, гласъ той же. Под.: *Еже отъ вѣка.*

Яко же на молитву рабъ твоихъ представши, Дѣво, отъ воинскаго обстояніа избавила еси обитель свою: сице и нынѣ отъ всякаго зла свободи, да вси въпіемъ ти: радуйся, мати Господня.

‖(**62 л.**) На хвал. стихиры, гласъ д҃. Под: *Якъ добля.*

Славнымъ заступленіемъ ти Печерскаа радуется Лавра, и іночестіи възрадовашася лици, вся же россійскаа земля веселится, пѣснь ти похвалную приносяще, матери всѣми царствующаго, неискусобрачнаа пресвятаа Дѣво, обитель свою избавлъшая отъ воинскаго обстояніа.

Отвсюду сътецѣтесь, іночестіи съборы, благодатнымъ пѣніемъ почести Богородицу и заступницу нашу, и огнь съ высоты враги попаляющъ зряще, гласъ Гавріиловъ радостію въпіемъ ей: радуй-

ся, всепреизрядный Воеводо, радуйся отъ горкіа смерти обитель свою пречудно избавившаа.

з) Благодарственное пѣснопѣніе печерскимъ угодникамъ Антонію и Θеодосію по случаю чудеснаго избавленія печерской обители отъ нашествія ляцкаго войска *).

Гласъ ќ. [*подоб. егда отъ древа*] **).

Днесь, братіе, усрдъно съшедшеся, благодарное пѣніе преподобнымъ отцемъ нашимъ, Антонію и Θеодосію, принесемъ, глаголюще: радуйтася заступника наша и теплаа къ Богу молитвенника, предстателствомъ своимъ избавившаа насъ отъ нахожденіа воискаго и обитель невредиму съблюдшаа отъ конечнаго разореніа; радуйтась и о насъ къ Богу всегда ходатайствуйта, еже всегда отъ бѣдъ и всякаго озлобленіа избавитися обители ваю святаа.

и) Молебное пѣснопѣніе о умиреніи православной церкви, составленное по случаю возшествія на престолъ Владислава I. V ***).

|(*22 л.*)****) Помилуй насъ, Боже, по велицей милости твоей, молимтись, усл[ыши] гласъ молитвы насъ грѣшныхъ и недостоиныхъ рабъ твоихъ, молящихътися и помилуй.

Боже, Боже нашъ, призри съ высоты святаго жилища твоего и виждь озлобленіе, еже отъ сопротивныхъ церкви твоей належащее, умилосердись на нищету ея и изми ю воскорѣ отъ рукъ ихъ и съвръшеннѣ умири ю, молимъ ти, услыши и помилуй.

---

*) Этого заглавія въ рукописи нѣтъ.

**) Поставленныя въ скобахъ слова въ рукописи зачеркнуты.

***) Этого заглавія въ рукописи нѣтъ. Все ниже помѣщенное пѣснопѣніе писано не рукою Могилы.

****) Курсивомъ вездѣ обозначаются листы *второй пагинаціи* рукописи, неправильно переплетенной (см. описаніе рукописи, въ концѣ предисловія).

Царю превѣчный, женише и главо церкве твоея святыя, Господи Іисусе Христе, Боже нашъ, излiянія ради пречистыхъ ти кровей, ими же искупилъ еси насъ отъ работы вражія, помяни щедроты твоя и милости твоя древняя, и загради уста всѣхъ, глаголющихъ лукавая и развращенная и сопротивная на церковь твою святую, и невредиму и непоколѣбиму ю съблюди отъ всякаго злаго обстоянія ихъ, и умири ю съвръшенѣ,—помолимътись, Господи, услыши и помилуй.

Царю праведный и Господи господствующихъ, волныхъ ти ради страстей и живоносныя смерти и погребенія, и животворнаго въскресенія твоего, совѣтъ благъ о вѣрѣ православнѣ[й] и о святѣй твоей соборнѣй церкви въ сердце цареви и всѣхъ предстоящихъ ему въ полатѣ всади, и мирная и благая о ней всегда глаголати устрой, и еже воскорѣ съвръшеннѣ ю умирити совѣтуй,—прилѣжно молимътись, услыши и помилуй.

Боже и Творче и Содѣтелю нашъ, не помяни нашихъ без[з]аконій первыхъ, аще бо и согрѣшихомъ, но не отступихомъ отъ тебе, Бога нашего, не воздѣхомъ руки наша ко Богу чюждему, тебе молимъ и тебе мился дѣемъ, призри на рабъ твоихъ, труждующихся о умиреніи церкви твоея святыя, и простивъ имъ и намъ всякое согрѣшеніе волное и неволное, ниспосли на нихъ благодать и даръ пресвятаго ти Духа, въ еже подати имъ силу и крѣпость и слово во устѣхъ, еже мощи сопротивитись всѣмъ сопротивящимся церкви его святѣй, и благополучнѣ побѣдити ихъ,—рцемъ вси: Господи, услыши и воскорѣ помилуй.

Еще молимся о благочестивыхъ рабѣхъ Божіихъ (имя рекъ) о еже Господу нашему укрѣпити и утвердити ихъ во службѣ своей и подати имъ силу и крѣпость Духа своего пресвятаго во побѣду на вся противящіясь церкви его святѣй и во потребленіе злочестія ихъ.

||(*22 л. об.*) Со умиленіемъ отъ всея души и отъ всего помышленія нашего, колѣна преклонше, благодарственно Господу помолимся.

Молитва благодарственная.

Хвалимъ тя, Боже преблагій, благословимъ тя, Царю пресвятый, и славимъ тя, Вседержителю милостивый, яко не возгнушал-

ся еси надъ нами недостойными, грѣшными и оскверненными рабы твоими, но, услышавше молитву нашу, всѣхъ сердца во едино согласити и едиными усты съгласно на царство сіе избрати и нарицати маніемъ ти Божественнымъ повѣлѣлъ еси, отъ царскихъ бедръ изшедшую, всесвѣтлую отрасль, мужа кротка, монарха блага, церковь твою и людей твоихъ, во благочестіи сущихъ, любяща, царя Владислава, его же, молимъ тя, яко же Давида благослови и царство его утверди, яко же Соломона мудростію и праведнымъ судомъ и любовію ко всѣмъ подручнымъ своимъ и ко страннымъ украси, церковь твою и люди твоя любити и мирная о ней глаголати и тѣмъ благотворити всегда сотвори, длъгоденнымъ здравіемъ, многолѣтнымъ пребываніемъ, силою и крѣпостію и побѣдою на вся враги и супостаты огради его. Молимтись, Господи, услыши и помилуй.

Паки и паки, преклонше колѣна, отъ всея души и отъ всего помышленія нашего Господу помолимся.

Господи Боже, Вседержителю, благословяй и святяй іерея и вѣчаяй царя, великаго царя нашего Владислава благослови и, вѣнецъ царскій положивъ на главѣ его, славою и честію вѣнчай его, и царство его утвердивъ, во долгоденъствіи здравиемъ оградивъ, мирно и многолѣтно царствовати сътвори; рецемъ вcѣ: многа лѣта, Господи, даждь великому государю нашему Владиславу.

Господи, Боже нашъ, Царю всемогущій, новоизбраннаго великаго короля нашего Владислава силою твоею свыше утверди и мышцу его укрипи, грозна же и страшна*) всѣмъ врагомъ всегда сего яви, кротка же и мирна ко всѣмъ благочестивымъ рабомъ твоимъ присно покажи,—рцемъ вси.

Господи Боже, Спаситель нашъ, упованіе всѣ конце земли и сущимъ на морѣ дале (sic), молимтись: утверди, помилуй и благослови новоизбраннаго царя нашего Владислава, и въ сердцѣ его мирная и благая о церкви твоей и всѣхъ людяхъ твоихъ всегда глаголати и съвершеннѣ ю умерити и во прьвое благолѣпіе и благочиніе украсити сътвори, ||(*23 л.*) во дняхъ его всему царству благочиніе, миръ и благоденствіе подаждь, людемъ

*) Въ рукописи описка: *и странна*.

твоимъ здравіе, воздуховъ благорастворені, плодовъ земныхъ умножененіе (sic) и времена мирная даруй. Рецемъ вси: подай, Господи, и долгоденъствіе, и во здравіи многолѣтнѣ и благополучнѣ царствовати великого короля нашего Владислава, ему же подай, Господи, многа лѣта, многа лѣта, многа лѣта.

Псаломъ к҃а — „Боже судъ твой цареви даждь", — іерей чтетъ — По скончанію псалма — „Тебе Бога хвалимъ", все до конца. По семъ: „Достойно есть". — Тажъ ектеніа — „Помилуй насъ, Боже. Еще молимся о великомъ королѣ нашемъ Владиславѣ, дръжавѣ, побѣдѣ, пребываніи." — и отпустъ.

Помилуй насъ, Боже, по велицей милости твоей.

Не хотяй смерти грѣшнику, но ожидаяй обращеніа и покаяніа нашего, услыши насъ грѣшныхъ, въ покаяніи со умиленіемъ къ тебѣ вопіющихъ, и помилуй.

Изліяв҃ый кровъ свою многимъ милованіемъ спасенія нашего ради, умилосердись, Царю святый, и даждь миръ церкви своей святой, молимъ ти, услыши и помилуй.

Обручивый себѣ невѣсту церковъ, возмущенную нынѣ отъ врагомъ отступныхъ, причистыхъ ти ради страстей, яже того ради человѣколюбнѣ претерпѣлъ еси, отъ озлобленіа ихъ избави и вскорѣ умири, — молимтись, услыши и помилуй.

Раны, заушеніа, оплеваніа и поносная униіиженения церкви ради своей волею претерпѣвый, отъ волъковъ хищныхъ нынѣ возмущенную и отъ безбожныхъ отступникъ гонимую, тую нынѣ отъ сихъ злодѣйства избави и воскрѣ умири, — молимтись, Владыко святый, услыши и помилуй.

Смерть волею насъ ради на крестѣ претерпѣвый, да отъ лести глохулныхъ апостатъ и отъ всѣхъ блудъ обдержащихъ церковь свою святую нынѣ избави и воскрѣ и умири, — молимътися, Господи, услыши и помилуй.

Изъ мертвыхъ воскресый, да собою и насъ воздвигнеши, церковь твою святую, въ гоненіи сущую, твоимъ благоутробіемъ воздвигни и воскърѣ умири, — молимтися, услыши, и помилуй.

Вознесыйся на небеса и сѣдяй одесную Бога Отца, воздви...

---

3) Разсужденія Петра Могилы о высокомъ значеніи иноческой жизни. *)

||*(2 л.)* Нестяженіе отъ всѣхъ дѣлъ бездѣльныхъ всегдашнее упокоеніе, отъ мятежъ, молвъ и попеченій житейскихъ работы свобожденіе, и Маріи Дѣвы благія и благословенныя части Христовыхъ ногъ присѣданіа избраніе. Симъ бо безмлъвія Духа святого кръмчію имущіи зиждется корабль. Симъ Христова послушаніа утвръждается степень. Симъ смѣреніа протяжеся Богопостижимаа высота. Симъ нескръбное постничествующихъ исправляется равноангельное житіе. Симъ пустынныхъ непрестанное поощряется божественное желанје. Симъ дѣвства цѣлость съхраняется невредна. Симъ млъчанія непобѣдимый зиждется градъ. Симъ храбраго уединеніа гласно творится тризнище. Симъ младенческое безстрашное въ души рождается незлобіе. [Сіе естъ безстрастнаго житіа основаніе и начало. **] Симъ вся тлѣнная и привременная презираются и уметы быти вънипяются. Сею всегдашняя память смертнаа, ею же страхъ Божій притяжается, зачинаетъ и плодится. Симъ въсходнаго Боговидѣніа любве превысокаго съвръшеннаго Христова възраста возводится лѣствица. Нестяжаніе бо бестрастнаго, съвръшеннаго іноческаго житіа есть начало и основаніе. Безъ него же исправити добродѣтель нудяйся інокъ, вътще труждается и всуе на пѣсцѣ храмину зижетъ, мирскими бо суетствіи и попеченіи, аки вѣтромъ и воднымъ устремленіемъ, въскори разорится и погибнетъ.

Іноческое житіе христіанскаго житіа естъ съвръшенство, съвръшенство же христіанское Христова житіа есть подражаніе. Христосъ же съвръшенство не въ иномъ положи, развѣ въ нестя-

---

*) Этого заглавія въ рукописи нѣтъ.

**) Поставленныя въ скобахъ слова въ рукописи зачеркнуты.

жаніи: вся бо заповѣди юноша совершилъ бѣ, развѣ точію единоя сея, еже рече ему Христосъ: „иди, продаждь вся имѣнія твоя и раздай нищимъ, и гряди во слѣдъ мене“. Нестяжаніемъ бо и съвръшенное съвръшенство или любовь съвръшенная съвръшится можетъ, идеже бо мое и твое, нѣсть тамо миръ и вседружество

. . . .

|(*2 л. об.*) Іноческое истинное житіе на нестяжаніи основается, дѣвствомъ и послушаніемъ состоится, любовію же съвръшается: вся же добродѣтели отъ сихъ четирехъ, якъ отъ источника, истекаютъ, и въ разумъ Божій съвръшенный человѣка исправляютъ и съвръшаютъ, и еще на земли, въ тѣлѣ суща, небеснаго наслажденіа творятъ причастника, таинъ божественныхъ самовидца, божественныя славы наслѣдника и ангеломъ съжителя и събесѣдника.

Нестяжаніе есть, еже самаго себе познати, истинное зерцало, мира и вся, яже въ мирѣ, презрѣніа и сихъ истиннаго отрицаніа извѣстнѣйшій и истиннѣйшій путь; еже себе внимати неблазненный руководитель; Христова божественнаго съвѣта, еже оставити и раздати вся и въ слѣдъ его ити, скорый исплънитель; любовнаго союза нерѣшимая пленница; страстей всѣхъ острое отсѣченіе, всѣхъ же добродѣтелей некрадомое съкровище и неистощимый источникъ. Смѣреніа степень, послушаніа вождь, дѣвства другъ, молитвѣ нераздраннаа риза, постничества вѣрный хранитель, умнаго очищеніа предверіе.

Інокъ стяжательный, аще и мнится добродѣтели исправляти, себе лститъ: понежъ основаніа ихъ не иматъ, еже есть волънаа Христова нищета, юже пріятъ въ съвлеченіи мирскихъ ризъ, и облеченіи власяныя срачици, и въ отреченіи мира и яже въ мирѣ. Аще же и будетъ каа въ немъ добродѣтель, или многія, не на длъзѣ пребыти могутъ, ниже въ немъ вкоренятись, понеже безъ основаніа на песцѣ любоимѣніа сихъ назидаетъ, яже мятежми и молвами житейскими и попеченіемъ, о еже что имѣти, или о събранныхъ съхраненіемъ, еже сихъ не погубити или умалити, разоряются и яко воскъ отъ огня растаются, и помалу, временемъ изсыхая, искореняются и погибаютъ.

||*(3 л.)* Любовь двойственная есть, Христова и мирскаа, духовнаа и плотскаа, къ Богу и ку вещемъ, сія же обоя въ едино съвъкуплятись не могутъ, по глаголу Господню: „никто же можетъ двѣма господинома работати, ибо или единаго възлюбитъ, о друзѣмъ же нерадѣти начнетъ;“ и по Апостолу: „любовь плотскаа вражда есть на Бога.“ Тѣмъ же інокъ, имѣяй любовь къ вещемъ, духовную, яже къ Богу, имѣти не можетъ; любовь же къ вещемъ есть еже стяжаніе имѣти и съхранити, никто же бо, еже ненавидитъ, себѣ съблюдаетъ и хранитъ, или снискаетъ; любовь же къ вещемъ исходитъ отъ плотскія любве, яже есть вражда (якъ же рѣхомъ) на Бога. Вражда же на Бога глаголется плотскаа любовъ, зане плотолюбци плотскою любовію Бога ненавидятъ, идеже убо ненависть есть тамо вражда пребываетъ; къ Богу же любовь ничимъ же познавается, точію исплъненіемъ его заповѣдей, плоть же любяй заповѣдей Божіихъ удаляется. Сего же убо ради, понеже любоимѣніе или стяжаніе отъ плотскія любве исходитъ, яже есть вражда на Бога, всякъ стяжателный інокъ враждебникъ есть Божій. Сего же ради інокъ стяжателный, стяжанія ради, врагъ естъ Божій, зане любве ради Божія отречесь единою мира и яже въ мирѣ невъзвратно, паки же аки песъ на своя блевотины, якъже ругаясь Богу, къ плотолюбію стяжаніемъ възвращается, не въспомѣная на се, якъ іноку ничтоже ино въ мысли, и сердци, и въ умѣ, и предъ очима быти имать, точію Христосъ Іисусъ распятый насъ ради, да нанъ всегда взирая, потщится и себе срасняти ему и съпострадати, да съ нимъ воцарится: въ немъ бо естъ животъ нашъ, онъ естъ похвала наша, онъ слава наша; въ немъ еже жити добро, а еже умрети пріобрѣтеніе. Аще бо здѣ уподобимся нищетѣ, смѣренію, послушанію, тръпѣнію и злостраданію его: по отшествіи отъ мира сего, и славѣ и царствію его будемъ причастници. Аще же ни, всяко не възможно естъ работатѣ Богу и мамонѣ, и имъ же кто побѣждается, сему и работенъ бываетъ. Аще любовію, яже къ Богу, побѣждаемы есмы, Богу работни есмы, отъ него же и мзду пріимемъ въ вѣчнѣй жизни; аще же проклятому стяжанію, то [есть] плоти, плоть же страстемъ, страсти же злоначальнику врагу, съ нимъ же и мзда вѣчнаа въ геенѣ работающимъ ему.

||(*3 л. об.*) Любовь истинная въ іноцѣ, яже къ Богу, въ самомъ единомъ Бозѣ творитъ имѣти упованіе и надежду, самымъ точію и единѣмъ услаждатись Богомъ, и того единого вмѣсто всего себѣ имѣти, и развѣ того единаго все ничтоже вмѣняти, и кромѣ Бога единаго ничтоже желати, ниже что имѣти вождѣлѣти, и безъ него ниже жити, ни умрѣти хотѣти; тому единому послужити и тѣмъ единѣмъ поработитись; къ тому единому взирати и кромѣ того единаго ниже самъ что быти хотѣти, все же ему единому, еже единъ Богъ быти, и самъ единъ единому Богу,—кромѣ же единаго Бога миръ и вся, яже въ мирѣ, смрадъ и гной и уметы быти вмѣняти. Сею бо любовію мученицы раждегшесь, плъти небрегоша, и на муки мужески устремившесь, вѣнцы побѣды пріяша; сею исповѣдницы распалаеми, мучителемъ обличиша безбожнаа велѣніа. Сею постници и пустыножители препоясавшесь, плоть изнуриша и безплътнаго врага побѣдиша и вторыи страстоносцы въ мирѣ явишась; сею слабомощное женское естество вооружившесь, видимыя и невидимыя борця мужески побѣдѣша. Сею отъ вѣка всѣ святыи добродѣтелеи исправиша лѣствиця, ея же и въ небесныя взыдоша селеніа и Христу съцарствовати сподобишась.

[Любовь есть съвръшенство христіанскаго союза, всѣхъ добродѣтелей съкровище и верхъ, и христоподрожательнаго житіа печать. Сія растетъ и множится и пребывалище имать, идеже нѣсть мое и твое; а идеже сію два еста, она пребывалища имѣти не можетъ, аще же и вселится тамо, или онѣхъ ижденетъ, или сама вмалѣ, малѣти и ищезати начиная, изгонится. Любовь бо, съ ненавистію дружества не имѣя, всегда борется; ненависть же, отъ еже мое и твое, раждается].*)

Вся добродѣтели на явѣ, еже видимы быти отъ человѣкъ съствоенныя, здѣ похвалою, яже отъ нихъ, пріимутъ мзду свою; а яже въ затворенномъ клѣти сердца, еже есть не похвалъ ради человѣческихъ, аще и на явѣ творимыя, отъ единаго сердцевидца Бога на небеси възмездіе възимаютъ.

---

*) Поставленныя въ скобахъ строки писаны не рукою П. Могилы.

||*(4. л.)* Грѣшникъ, поелику есть грѣшникъ, не можетъ отъ Бога оставленіа себѣ испросити, нъ поелику покаательный. Понеже поелику есть грѣшникъ, врагъ есть Божій; поелику же покаательный, другъ начинаетъ быти Его. Грѣшаяй бо, имъ же Богъ гнушается творитъ, каяйжесь, имъ же Богъ услаждается и умолимъ бываетъ. Якъ же мытарь, поелику бѣ грѣшникъ, не смѣаше ни очію възвести на небо: поелику же, познавъ грѣхъ свой, въ покааніе пріиде, глаголаше: „Боже, очисти мя грѣшнаго,“—тѣмъ же и оправданъ изыйде паче, нежели велерѣчивый фарисей.

Христіанинъ, донелиже мирови не умретъ, спасеніа получити не можетъ, любовь бо мирская вражда есть на Бога: донелиже убо миръ любитъ, мирови живетъ; мирови же живяй, любве Божіей въ себѣ имѣти не можетъ; въ немъ же убо Божіей любве нѣсть, мертвъ естъ Богови, умерый же Богови погибельный естъ сынъ, донелиже презрѣніемъ мира и преобѣдѣніемъ всѣхъ, яже въ мирѣ, не въскреснетъ.

Інокъ, аще не отречется всего конечнымъ отреченіемъ, не точію інокъ быти, но ниже спастися можетъ. Понеже, якъ же лотова жена еще зритъ въспять, и якъ же она, аще и отъ Содогоморы изыйде, по Божіему повелѣнію, но понеже не въ всемъ повелѣніе Его съхрани, вспять зрѣніемъ, и кромѣ онѣхъ погибе, не отъ всего бо сердца отреклася бѣ мръзкихъ оныхъ грѣшникъ, нъ любовь въ себѣ нѣкую къ нимъ, аще и отъ среди ихъ изыйде, оставила бѣ, вспять зрѣвши, въ столпъ сланъ обратись. Конечное же и истинное всего отреченіе есть не точію мира и яже въ мирѣ всѣхъ отрещись, и ничтожъ своего имѣти, и отъ всѣхъ стяжаній обнажити себе, нъ къ симъ еже и самаго себѣ и воли своей отрещись, и аки мертвъ себѣ сый, ничтожъ по своему хотѣнію (аще и отъ меншихъ) сътворити, и своей воли ни въ чесомъ угаждати, точію повелѣнію настоятеля во всемъ, аки самому Христу, тщатись, никогда же себѣ жити помышляя, но по Павлу всегда себѣ рещи: „не къ тому азъ себѣ живу, но живетъ во мнѣ Христосъ;“ и паки: „азъ закономъ иноческаго житіа и отвръженіемъ мира, закону естества и воли моей умрохъ, да Богови живъ буду.“

║*(4. л. об.)* Якъ же невъзможно въ суровѣмъ древѣ възгнещи огнь, мокроты и воды исплъненнѣмъ, въ сусѣмъ же абіе мощно: сице и огнь любве въ пріуготованномъ сердци, и отъ телесныхъ и земнихъ мятежей якъ же изсохшемъ, надежду въ своей силѣ, попеченіи и разумѣ невъзлагающемъ, разгоряется.

Истинный Інокъ никогдажъ о утрешнемъ печется, нъ на всякъ часъ смерть предъ собою зря, поучается добрѣ умрѣти, и николижъ утру сущу помышляетъ себе вечера доспѣти, вечеру же сущу утра постигнути, нъ всегда днесь умрѣти живетъ. Сего же ради сицевый николиже съгрѣшати (по премудрому) изволитъ, ниже къ чесому любо отъ мирскихъ пристрастится или прилипитъ сердце свое, нъ „и день и нощь въ законѣ Господни, по пророку, поучается;" все бо ему мирское и временное мерзость предъ очимâ, и смрадъ, и гнушеніе: точію единъ Христосъ Іисусъ услажденіе, желаніе, любовь и вължделиніе его безъ сытости всегда есть. Сему еже жити Христосъ, и еже умрѣти приобрѣтеніе, понеже донелиже въ плъти живетъ, ничтоже ино помышляетъ, ничтоже мудрствуетъ, ничтоже желаетъ, развѣ еже Христа получити и съ нимъ жити; и вся презрѣвъ, ничтоже всяческаа быти вмѣняетъ, развѣ единаго Христа, въ немъ же всяческая и всяческая тѣмъ, и сего ради еже жити ему Христосъ, а еже умрѣти приобрѣтеніе, понеже тогда, еже желаше, лицемъ къ лицу постигнути сподобится и еже съ нимъ жити уже пріобрѣтаетъ. Сей и съ пророкомъ всегда въпити можетъ: „предзрихъ Господа предъ мною выну, якъ одесную мене есть, да ся не постыжду."

║*(5. л.)* Человѣкъ, донелиже въ грѣсѣ смертномъ не исповѣдуясь, безъ покааніа пребываетъ, еще въ тѣлѣ сый, въ адѣ есть, и съвѣстію, аки въ геенѣ всегда пострикаемъ, уже мучится. По исповѣданіи же, покаяніе творя, въ истязаніи аки на воздушныхъ мытарствахъ есть: покааніе бо очистительница грѣховъ, ею же очищаются и умываются вси, въ немъ пребывающіи, отъ скверны грѣховныхъ. Покааніе же исплънивый и отъ грѣховъ тимѣніа (sic) очистивыйся, егда достойнѣ причащеніемъ божественныхъ таинъ Христу съвъкупляется, на небеси со Христомъ царствуетъ. Зри убо, якъ человѣкъ, еще въ тѣлѣ сый, и въ адѣ, и на воздушнѣмъ истя-

заніи, и на небеси быти аки въ зерцалѣ можетъ, по смерти же лицемъ къ лицу.

Іноческое житіе Боговѣдѣніа въсходнаа есть умомъ богозрительнаа патріархи лѣсвица, ей же верхъ досязаетъ небесъ и утверждается на ней; якъ же лѣствица всяка чувственнаа отъ двоихъ съоружается долгихъ и правыхъ древесъ, тая же два древеса множествомъ съвъкупляетася и утверждаетась степеней, и тако лѣствица съвръшенна съставляется: сице и духовнаа отъ двоихъ добродѣтелей въпръвыхъ състоится—отъ дѣвства и отъ послушаніа; два же сіа различнымъ въ добродѣтелехъ повседневнымъ предспѣяніемъ съставляета и съвъкупляета, възносится смѣреніемъ и поставляется на твердомъ, незиблемомъ камени нестяжаніа, верхъ же ея есть любовь, ею же інокъ досязаетъ небеснаа врата и къ Богу възносится; Ангели Божіи, восходящіи по ней, суть духовнаго разума мысли къ небеснаго дѣтельнаго вѣдѣніа въсходъ и всегдашнее о горнихъ божественныхъ вещей размышленіе; низходящіи жъ, къ еже себѣ внимати мысли обращеніе, еже есть размышляти суетство мира сего, тлѣніе, временнаго житіа мечтаніе, и еже како всуе мятется всякъ человѣкъ живый, смерть, второе Христово пришествіе, судъ страшный, геену вѣчную, и подобная симъ, ими же человѣкъ въ презрѣніе всѣхъ тлѣнныхъ и въ теплое вожделѣніе горнихъ благъ взводится и съвръшенному страху Божію пригвождается. Богъ же утвръждается на сей лѣствици, благодатію пресвятаго Духа въ предспѣаніи вседневномъ въ добродѣтельныхъ дѣлехъ поспѣшествуя, немощъ человѣческа естества укрѣпляя и силу къ дѣтельному Боговѣдѣнію всегда по мѣрѣ тщаніа и достоинства подавая, безъ его [всесильныя] помощи и заступленіа неточію кончати, нъ ниже начинати что доброе можетъ . . . . . ||*(5 л. об.)* . . . . .

. . . .

Подобаетъ ему съ богозрительнымъ умомъ единому отъ студенца изыйти клятвеннаго, се есть отъ мирскихъ отлучитись молвъ, и мятежей, и дружествъ, идѣже аки въ рвеницѣ долу поницати всегда привлачаетъ житейскихъ сластей вода,—и ити въ Харранъ, се есть въ безмолвіи обрѣсти же мѣсто себѣ вниманіа. Камень же присѣдѣніа въ взглавіе себѣ, се есть въ началѣ всѣхъ трудовъ іно-

ческихъ положити, и тако постомъ, бдѣніемъ и стояніемъ всенощнымъ, низу лежаніемъ, коленнымъ преклоненіемъ, всегдашними молитвами, конечнымъ послушаніемъ и глубокимъ смѣреніемъ тѣло умръщвляя, спасти: сонъ бо подобіе имать смерти, іноку же, спастись хотящему, подобаетъ умрети и аки безчувственну ко всѣмъ житейскимъ похотемъ и страстемъ быти, Христови же трезвенно жити, и въ предспѣаніи житіа и разума духовнаго скорымъ и тщателнымъ обрѣстись, якъ же боговидный Іаковъ, спя, лѣствицу видѣ и Богу събесѣдовати сподобися.

Присѣданіе іноку въ послушаніи монастырстѣмъ есть изобрѣтательница и извистнаа хранителница всѣхъ добродѣтелей, отсѣцателница страстемъ, себѣ вниманію присный другъ, послушаніа бодецъ, съвѣсти всегдашняя истязателница, опаснаго и частѣйшаго исповѣданіа вина и правилнаго исплъненіа неусыпнаа поспѣшница. Інокъ длъгимъ временемъ и многимъ трудомъ богатество добродѣтелей въ безмлъвіи, въ монастырстѣмъ присѣдѣніи събранное, въ маломъ времени неприсѣдѣніемъ расточити и погубити можетъ.

Отвръсійсь мира донелиже воли своей угаждаетъ, неточію інокъ есть, нъ ниже иночествовати нача. Понежъ, по Павлу, человѣку угождая, Христовъ нѣсть рабъ. Ащежъ истиненъ інокъ быти хощетъ, да тщится въ образѣ началствующаго послушаніемъ Христу во всемъ угодити. Егдажъ воля его самоугодіемъ принуждаетъ его себѣ поработити, да глаголетъ къ себѣ: „елици отвръгохомся мира, мирови и себѣ умрохомъ, и съпогребохомся [Христу] отверженіемъ мира и отсѣченіемъ своея воля, да уже не ктому себѣ живу, нъ распятшемусь и умершему о насъ Христу. І яко же убо мертвый нечювственъ и бездушенъ сый, ничтоже дѣлати можетъ: сице и азъ умеръ единою себѣ и похотнемъ страстемъ, уже къ тому не могу плотиугодіа въ похотехъ творити, а еже нынѣ въ плоти живу не азъ, нъ живетъ во мнѣ Христосъ, иже всегда въ своему угожденію обѣты, ими же ему волею сраспяхся, принуждаетъ".

Інокъ, хотяй искренно свою отсѣщи волю и въ послушаніи всегда обрѣстись . . . . ‖(6. л.) . . . . всегда Христови своему угождати (аще и по нужди) тщится. Інокъ да понуждаетъ себе самохотнѣ и нуждею въ послушаніи (а не своея

воля испльняя) всегда обрѣстись, и сице по малу—малу, Христу споспѣшествующу, въскорѣ конечнымъ навыкъ свою отсѣщи волю, отсѣчепіемъ въ послушаніи сый не на земли человѣку, нъ на небеси посредъ ликостояній ангелскихъ и святыхъ Божіихъ сый, Богу самому сладостно служити себе мнитъ, и съ страхомъ и трепетомъ вся повелѣннаа въ многомъ благоговѣніи испльнити усердно всегда тщится. Егда же въ послушаніи не обрѣтается, аще и въ маломъ времени, аки отриновенъ отъ [Божія] службы, отъ сердца скорбя, и аки толикіа великія почести лишенна себе.... рыдаетъ и плачетъ. Въистинну бо нѣстъ большіа почести, якъ еже Богови приискрьно всегда работати.

Інокъ бездѣленъ дѣлательница есть злыхъ помысловъ, отъ нихъ же вся душетлѣнныя, раждаются страсти и безмѣстныя похоти. Аще же сихъ освипятись и отъ себя отсѣщи хощетъ, никогда же празденъ да обрѣтается, нъ всегда дѣлателенъ. Празность бо, якъ же нѣкто отъ премудрыхъ рече, раждаетъ грѣхъ.

Інокъ, хотяй страхъ Божій притяжати, всегда паче всѣхъ грѣшнѣйша и окаяннѣйша себе быти да помышляетъ, сего же притяжавъ, аще хощетъ его въ себѣ всегда имѣти, выну, съ пророкомъ Господа предъ собою да предзритъ. Сежъ творя, выну всегда неподвижимъ вражіими лестми пребудетъ.

Інокъ, трьпѣніа не стяжаяй, спастись не можетъ; глаголетъ бо Господь: „претрьпѣвый до когда, той спасенъ будетъ;“ и паки: „въ трьпѣніи вашемъ стяжете душа [ваши].“ Аще жъ хощетъ трьпѣнія стяжати, всегда Христа распятаго предъ собою да зритъ и [его] страсти, поруганіа, раны, оплеваніа, заушеніа, досады, поносная уничиженіа и лютую его смерть, яжъ вся волею нашего ради спасеніа пре[терпѣлъ], въ умѣ своемъ пріемля, всегда да размышляетъ и опасно елико силъ [по]дражати сіа да тщится, по Павлу глаголющу: „трьпѣніемъ да тецѣмъ на пред[лежа]щій намъ подвигъ, взырающе на началника вѣрѣ и съврьшителя Іисуса“. Емужъ бо вьдружится крестъ Христовъ и усладятся медоточная его страданіа. Аще лютѣйшія напасти насъ нападутъ, якъже въ чуждемъ тѣлѣ, съ радостію претерпитъ и . . яжъ отъ нихъ сладости ради Христовыхъ мукъ, ими же всегда услаждается, не ощ[утитъ]; вкусивый бо

небесныя сладости, [тѣлесныя муки] ни въ чтоже вмѣняетъ, нъ аки нечувственъ сладосно претръпѣваетъ . . . ||(*6 л. обор.*) . . .

. . . .

пугвицы на ризахъ носятъ или петлицы: гордому діаволу всходъ къ устомъ своимъ твореніе. Інокъ гордый бѣсовское естъ игралище, мирияномъ наруганіе и смѣхъ, Богу же съпротивная мръзость.

Інокъ донелиже не въ всемъ повинуется наставнику своему не можетъ рещи, якъ свою отсѣче волю. Отсѣченіе бо своя воля есть еже ничтоже по своему хотѣнію, нъ по повелѣнію и благословенію началника творити, все бо еже отъ своя воля творимое, аще [и] добро, зло проклято есть, а еже по повелинію и благословенію, аще и мнится зло быти, добро и свято есть.

Інокъ, хотяй Христа въ сердци своемъ распятаго всегда имѣти, въ первыхъ да тщится имя его въ молитвѣ Іисусовой безъпрестани въ устахъ имѣти, отнюдуже въ умѣ и въ помыслѣ его вкоренится, и тако крестомъ своимъ въдружится къ сердце его, и любовію своею уязвитъ его, и болѣзнь въ не[мъ] непрестаннаго своего желаніа сътворитъ. Се же постигый, ничтоже ино предъ очима своима зритъ точію Христа распятаго, се же имѣяй, вся тлѣнная и временная, уметы и смрадъ быти вмѣняетъ. Таковъ убо близъ съвръшеніа есть и Боговидѣніа степене.

---

4. Замѣтки П. Могилы о пожертвованіяхъ на возобновленіе Кіево-Софійскаго собора и Десятинной церкви.

I.

||(73 л.) Лѣта ҂ахле, мѣсяца іюля г҃ дня.

Каталогъ вапна до святой Софіи отъ ихъ милостей обывателей оршанскихъ обѣцаного.

а҃ Его милость панъ Богданъ Стеткевичъ, подкоморій Мстиславскій, бочокъ двѣстѣ, албо ортовъ двѣстѣ.

в҃ Его милость панъ Іоанъ Максимовичъ Ломскій, бочокъ триста, албо ортовъ триста.

г҃) Его милость панъ Михаилъ Максимовичъ Ломскій, бочекъ двѣстѣ, албо ортовъ двѣстѣ.

д҃) Его (sic) милость пани Елена Максимовичова Ломска, матка вышреченыхъ, бочокъ двѣстѣ, албо золотыхъ сто.

е҃) Его милость панъ Іосифъ Нешика,*) бочокъ н҃, албо ортовъ н҃.

ѕ҃) Его милость панъ Сефанъ Тобіашъ Подберезкій бочекъ н҃, албо ортовъ н҃.

Евдокія Подберезка бочокъ н҃.**)

з҃) Его милость панъ Криштофъ Швейковскій бочокъ р҃, албо золотыхъ н҃.

и҃) Ея милость пани Анна Огинска Стеткевичовая, подкоморина Брацлавскаа, судно вапенного каменя и золотыхъ н҃.

ѳ҃) Панъ Данило, бурмистръ и мещанинъ Оршанскій, бочокъ сто.

---

*) Въ рукописи сверху рукою П. Могилы написано —*ляхъ*.

**) Это имя вписано рукою П. Могилы впослѣдствіи.

ı҃). Панъ Іоанъ Семашко, ланвойтъ Оршанскій, подписокъ гродскій, обѣщалъ своимъ стругомъ що Богъ до сердца ему подастъ послати.

аı҃) Панове Оршанскіи бурмистрове бочокъ сто.

вı҃) Его милость панъ Криштофъ Григорій Лядинскій бочекъ сто.

||(л 73. об.) *З Могилева:*

а҃) Панъ Богданъ *) Ребровичъ, бурмистръ Могилевскій, бочокъ двѣстѣ.

в҃) Панъ Андрій Ребровичъ, бурмистръ, бочокъ р҃.

г҃) Панъ Василій Азаровичъ, бурмистръ, ортовъ к҃.

д҃) Панъ Захарій Сидоровичъ ортовъ к҃.

є҃) Панъ Алексій Азаровичъ копъ є҃.

Панъ Макарій Филиповичъ Козелъ, бурмистръ, бочокъ двѣстѣ.

Панъ Романъ Ребровичъ бочокъ р҃.

Ихъ мил. панове сотникове Пертъ, Иванъ и Өеодоръ, вапна обѣцали послать судно, албо и болшъ, што ласка ихъ милостей.

Панъ Өедоръ Выголка есы великіе мосязовыи два даровалъ до церки святой Софіи.

Панъ Өеодоръ Претинскій ортовъ л҃.

Аѳанасій Матѳіевичъ Шкловянинъ бочокъ с҃, албо зол. р҃.

Гавріилъ **) Өеодоровичъ Свиридовичъ бочокъ сто.

Алексанръ и Іоапъ Ярчакове зъ Головчина бочокъ двѣстѣ.

Иванъ Парѳеновичъ и другій братъ Иванъ бочокъ рн҃.

Иванъ Онуфріевичъ (до того писати.)

II.

||(75 л.) Въ Имя Отца и Сына и святаго Духа, аминь. Въ лѣто ҂ахке, мѣсяца октоврія д҃ дня, складанка на реставрованіе церкви святой Прчистой Десятинной.

Его мил. Отецъ митрополитъ зл. п҃ далъ.

---

*) На поляхъ рукописи рукою Могилы написано: *имя крестное Миронъ.*

**) На поляхъ рукописи рукою Могилы написано: *крещенное имя Ермолай.*

Отецъ Константинъ Негребецки зл. к҃е далъ.

Отецъ Ѳеодосій Оранскій зл. к҃е далъ.

Отецъ Варлаамъ Дижковскій зл. к҃е далъ.

Отецъ Макарій Гончовскій зъ Василкова зл. л҃ отдалъ.

Отецъ Іосифъ іikономъ зл. і҃ далъ.

П. Иванъ Предримирскій зл. к҃е.

Отецъ Ілія Горскій зл. к҃

Димитрій Конющій зл. и҃.

Василій Сербистый зл. ѕ҃.

Панъ Даніелъ Суботовичъ зл. к҃е далъ заразъ.

П. Ѳеодоръ Кокбудскій зл. і҃.

Олховинъ інокъ зл. р҃.

Его милость панъ Филонъ Богушевичъ, чашникъ черниговскій, зл. и҃ и лѣгумина.

П. Василій Орлицкій, староста радомыскій, зл. и҃.

П. Матѳій Мачеха, бурмистръ кіевскій, зл. к҃е.

П. Василій Комонецкій золотыхъ к҃е далъ.

П. Стефанъ Мацовка, мещ. кіевскій, зл. г҃.

Іерей Іоанъ, протопопъ бѣлоцеркосккій, злот. г҃.

П. Кирилъ Мехедовичъ зл. е҃.

Прокопъ Ложоидъ зл. і҃.

|(**75 л. об.**) Ивашко кухмистръ зл. е҃.

[Отецъ Иванъ Богушъ зол. к҃е]

[Отецъ Исакій*] Печарный зол. к҃е.

Іоаникій Предриморскій зл. еі҃.

Отецъ Іовъ старецъ далъ зл. і҃.

Отецъ Паисій обѣщалъ зл. ѕ҃.

---

*) Поставленные въ скобахъ имена вписаны не рукою П. Могилы.

5. Хозяйственныя и нѣкоторыя другія замѣтки Петра Могилы.

(**74 л.**) Roku tysiąc sześć set dwudziestego dziewiątego, dnia iedenastego maia. Pamięć złota, które się dało panu Henrykowi złotnikowi na robotę.

Węgierskiego złota dobrego czerwonych złotych $55\frac{1}{2}$.

Złota koronnego według proby czerwonych złotych $218\frac{1}{2}$.

Srebra grzywien sześć y łotow sześć y poł.

Szafirow cztery.

Diamentow cztery.

Balas rubin ieden.

Szmaragd ieden.

Rubinow wielkich trzy.

Rubinow roznych dziewietnaście.

Pereł wielkich kartowych cztery.

Pod temi srednich pereł dwadzieścia y cztery.

Mnieyszych trzydzieści y dziewięć.

Sześć czerwonych złotych na pozłotę szapki srebrney.

Pamięć co wydał Jego M. za kamienie y perły we Lwowie.

Za cztery perły wielkie y ieden szafir o trzech rogach zł. 68.

Za ieden szmaragd y szafir co naymnieyszy, y za rubin co naypodleyszy złotych 45

Jeden szafir większy zł. 36.

Jeden Balas zł. 46.

Item ieden szafir zł. 45.

||(**87 л.**) Roku 1633, miesiąca aprila, 16 dnia.

Dałem panu Stanisławowi złotnikowi złota spuszczonego na łancuch, czerwonych złotych sto trzydzieście dwa.

Dwie parze lichtarzow ważą grzywien srebra 16 . . . ., ktore robił pan Mikołay złotnik.

[На одной изъ обложекъ рукоп.] Въ лѣто ҂аҳка, Павелъ Курцевичъ, очнымъ недугомъ [одръжимый], въ пещерѣ святаго Антоніа божественную [службу] услышавъ, отъ креста святаго Марка священнаго . . . . . исцѣли. *)

Діонисіацки монастыръ лѣтъ л҃ икъ згорилъ за за . . . . милостынѣ. **)

҂аҳка въ день н҃-ый згорилъ отъ пекарни ся заявжи, монастыръ Симопетра зато ежъ ***).

Въ лѣто ҂аҳкд. декабрія ѕі, презъ Максима на работу послалъ до Яна Газы:

Лихтаровъ сребрныхъ двѣ пары.

Рыпидъ двои.

Чарочка мала.

Штука отливнаго серебра една; важы по осми гривны без . .

Пушка една що на таины бывала. Тые зась всѣ кромѣ шт[уки] важат гривенъ ді и лотовъ є҃.

---

*) Срав. стр. 69—70.

**) Срав. стр. 122.

***) Срав. стр. 122—123.

6) Каталоги книгъ, купленныхъ Петромъ Могилою въ Варшавѣ и Краковѣ въ 1632—1633 гг.

||(*19 л. об.*) *A*) *Elenchus librorum emptorum (ad Bibliothecam Jllustrissimi M. D. K.) Varsaviae, Anno 1632, in electione S. Regis Vladislai.*

	Fl.	Gr.
Stemmata principum Christianorum	—	18
Clementis Alexandrini opera	—	17
Samachai Summa Theologica	—	35
Oecumenii opera	—	34
S. Hilarii opera.	--	11
Gregorii Thaumaturgi opera	—	18
S. Bernardi opera	—	21
[Nicephori Historia Ecclesiastica] *) . :	—	35
S. Iustini Martyris opera	—	16
[Justinianus in epistolas ecclesiasticas canonicas]. . .	—	—
Romaei effigies Calvini	—	15
Ru . . . De praedestinatione	—	19
Cordieri Cathena Graecorum patrum in Joannem . .	—	13
Synesii Cyrenei opera.	—	14
Hovarini electa sacra.	—	11
Juliani imperatoris opera.	8	15
[Higroni Regulae societatis Iesu et tractatus ascetici] .	—	—
Argoli Ephemerides	—	13
. . . . . Conciones.	—	11

*) Книги, поставленныя въ скобахъ, въ рукописи зачеркнуты.

	Fl.	Gr.
|(*20 л.*) [Silvius Jtalicus]	—	—
Antonius	18	—
Plautus	5	2
Prudentius	29	—
[Juvenalis]	29	—
Senecae Tragediæ	29	—
Constantinopolis	10	5
Lipsii Politica	1	25
Bardani De prudentia	2	25
Sarbieri Lyrica	1	10
Biblia sacra priscorum patrum	22	—
[Solvii Vita Mariæ]	—	—
Lucii Dextri Chronicon	12	—
Alexander ab Alexandro	10	3
[Petavii Orationes]	—	—
[Lypsii Epistolae posthumae]	1	10
Epistolae obscurorum virorum	1	10
Conciones Cathechicae	9	—
[Lypsii Manuductio]	—	—
[H. Philippi Quaestiones chronologicae]	—	—
Historia Sarracenica	9	—
Bibliotheca ss. patrum	3	20
[Jgnatii Balsamonis instructio]	—	—
[Hortulus Rosarum]	1	5
[Machiavelli De republica]	—	—
Pitisci Trygonometria	5	15
Eblemata	—	15
||(*20 л. об.*) [Mascardi Sylvae]	—	—
Castellani de Festis Graecorum	1	10
[Causini de Eloquentia]	10	—
Tertuliani opera compacta	10	—
[Causini Tragediæ]	2	15
[Bucleri Thesaurus]	1	10
Bibliotheca concionatorum	13	—

	Fl.	Gr.
Mastrilli conciones	8	—
Hamerii conciones	6	—
Corderii Commentar: Genesi:	5	16
Bessei Novi conceptus	6	—
[Coreni Quadragessimale]	9	—
Gori Quadragessimale	7	—
[Conciones adventales]	3	10
Centum compendiosi Sermones	9	—
[Chrisologi Sermones]	3	—
[Conciones de Christo, duæ partes]	5	—
Tuba novissima	2	—
Bodenii Conciones de septem sacramentis	2	—
Thesavrus sapientiæ divinae	—	—

||(*21 л. об.*) *B) Index librorum emptorum Cracoviæ in coranatione eiusdem Serenissimi Regis Vladislai IV, Anno 1633.*

	Fl.	Gr.
1) Monotessaron Evangelicum, in folio, duo exemplaria, Severini Lubomilii Roxol:	5	—
2) Avicennae opera	9	—
3) Jacobi Pontani progymnasmata	1	15
4) Jacobi Pontani Poeticae institutiones	1	—
5) Roberti Turneri orationes duo volumina	1	15
6) Roberti Turneri epistolarum volumen unum	1	15
7) Didaci Massii Methaphysica	2	—
8) Thesauri linguæ latinae Cnapii, tomus 2	5	—
9) Causini Eloquentia	5	—
10) [Cnapii Thesavri tomus secundus]	5	—
11) [Ejusdem tomus 2-dus]	5	—
12) Ejusdem tomus tertius	8	—
13) Logica Massii	6	15
14) Pontanus in Ovidium metamorphosis	12	—
15) De Strictibus et de Ponto	9	—

	Fl.	Gr.
16) Horatius cum comento Lambini	10	—
(20 л.) 17) Martialis cum scholiis	1	—
18) Raderus in Martialem	11	—
19) Commentarii in orationes Ciceronis, 3. volumina .	5	—
20) Aliud euisdem exemplar	5	—
21) Manutius in epistolas ad Atticum	3	—
22) Eiusdem in epistolas Familiares.	5	—
23) Eiusdem in Officia Ciceronis	4	—
24) Aliud euisdem modi exemplar in Officia	4	—
25)	2	—
26) Perpiniani orationes	1	9
27) Ambrosii opera	26	—
28) Hieronimi opera	45	—
29) Manutii antiquitatum Romanarum	2	—
30) [Methaphysica Massii]	2	—
31) Thesavrus Cnapii, tomus 3—tius	8	—

Грамота кіевскаго митрополита Мисаила къ папѣ Сиксту IV, 1476 г.,—обнародованная Ипатіемъ Поцѣемъ въ 1605 г.

До читателя.

||(1 л. **ненум.**) Нетъ ничого чителнику милый такъ таемного жебы ся зачасомъ открыти не мело, яко самъ сынъ Божій Ісусъ Христосъ панъ и збавителъ нашъ посветъчаетъ. што если же в речахъ злыхъ и Богу противъныхъ звыкло бывати, коли людей зброивъши што, потаемне злости свое покрывати усилуютъ. а предъся ихъ утаити не могутъ, жебы люде за часомъ доведатися не мели. чого много прикладовъ маемо. о яко далеко болшей правъда святая тую силу маетъ, имъ ее хто болшей губитъ и топитъ, тымъ она яснейшая бываетъ. а праве яко олива поверъху воды плаваетъ. а яко одинъ мудрый написалъ, ижъ правъда хотя подъчасъ допущаетъ топитися, але до конца утопити не даетъся. власне ото и въ той справе единости светое и зъгоды съ церковъю рымскою грекомъ и руси. яко много незличоныхъ штукъ и фортелевъ діяволъ непріятель правъды Божое, черезъ начинья свое, черезъ люди злостивые заживалъ, подъ пр[ет]екъстомъ рекомо благовѣрыя. волаючи на сеймикахъ на сеймехъ на з'ездахъ посполитыхъ, же ся кгвалтъ дѣетъ вѣры, кгвалтъ правамъ и вольностямъ, кгвалтъ церемоніямъ и стародавнымъ уставомъ. зачимъ и письма не малые виданы были. оные филялеты, оные соборы подъметъные флоленъ||(1 л. **ненум. об.**) тейскіе листрикейскіе. нужъ выдиранья с книгъ церковъныхъ правъдивыхъ соборовъ, губечи правду божую. о чомъ ужъ писалося и явно показано. не вспоминаю розмаитыхъ потварей которыми насъ

до людей гидили, и теперь гидити не переставають. и то все ни пречъ ного только же ихъ до зъгоды до любви христіанское, до стародавныхъ правъ привильевъ и до вольностей тягнемо. которыхъ предъкове наши пароду руского за тоею зъгодою и соединеніемъ с церъковъю рымскою доступили, а зъ неволи такъ душевъное яко и телесное вызволени сталися. Ино волности милы, а того зачимъ есмо тое волности доступили, яко пекла бегаемъ. волають на насъ яко бысьмы права и волности ламати, нȏвые и неслыханые рѣчи до панъства тутешнего въпроважти мели. а того глухи коли ихъ упоминаемъ, абы до перъшое зъгоды и милости христіяньское, для которое тѣхъ правъ и волностей доступили веръпулися. а сами своихъ правъ и прывилеевъ не ламали. Поведають же вѣру православную и церемопіи светое восточъное церъкви ламлемъ, а мы просили абы пры вѣре своей стародавной которое насъ светые богоносные отцы светое восточъное церъкви научили моцне стояли. зъгоду и единость которую они с церъковъю рымскою держали, абы и они въ томъ ихъ наслѣдовали. прыссги предъковъ своихъ не ламали, которую неразъ отновляючи тую единость святую чынили. а штося дотычетъ ||(2 л. ненум.) церемоней и обрядъковъ светое восточъное церъкве. и тыхъ, альбо слепи же не хотятъ видѣти якося отправують, в которыхъ жадная одъмѣна не сталася, и на вѣки не будетъ, только нехъ потварей занехають, а очима смотретъ. Але вѣмъ о што имъ гра идетъ, о послушенство и зъверхность папежъскую, нехай же собе светыхъ богоносныхъ отсцъ восточъное церъкви чытають. яко о зъверхости светое столицы рымское арьхиереовъ наслѣдниковъ Петровыхъ завъжды розумели. Нехай зъ предъками своими митрополитами владыками княжаты панами рускими, и зо всимъ пародомъ рускимъ мовятъ, слушъне ли то ученили, же насъ въ томъ упредили, а еще далеко болшей а нижли мы папежомъ рымскимъ прызнали. Але рекутъ, гдежъ о томъ, чымъ того доводишъ. о то прывилья господарей нашихъ отъ пулътораста лѣтъ выданые. Владиславовъ, Александровъ, Жикгимонтовъ светъчатъ, ото соборъники рускіе велми старые въ которыхъ соборъ вселенъскій флорепътейскій уписаный, отъ лѣтъ ста шестидесятъ и далей показують, ото листъ на паръкга-

мине с печатью завесистою. Исидора митрополита кіевъского, подъ тоеюжъ немаль датою тогожъ посветъчаетъ. Наконецъ ото теперъ недавно знашлися книжки барьзо старые въ церъкви кревъской, въ которыхъ и тотъ соборъ флоренътейскій, такъ же яко и въ соборъникахъ виленъскихъ уписанный. а надъ‖(**2 л. ненум. об.**) то листъ митрополита кіевъскаго Мисаила, и иныхъ духовъныхъ, такъже княжатъ великихъ пановъ сенаторовъ, и иныхъ зацныхъ становъ руского народу, который писали до папежа Сикъста четвертого, въ року ҂а.у.оs. за датою у Вильни. съ которымъ листомъ и двохъ особъ зацъныхъ в посельстве до Рыму посылали. подивися якіе ему титулы даютъ, яко зверъхность его величаютъ, послушенъство чинятъ, о благословеніе и о розъгрѣшеніе просятъ, единость и зъгоду припоминаютъ, собору флорентейского моцъне деръжатся. А коли то прочитаешъ, обачишъ же тые далеко болшей учинили а нижъли мы. што на насъ крачете. Але речетъ еще упорный, же то речи ново зъмышленые. ино забегаючи и тому, ото тые книжъки покладаны были на въряде буръмистровъскомъ места виленъского, пры собранью множества людей годъныхъ. такъ набоженства рымъского яко и руского, ба и самыхъ тыхъ противниковъ которыхъ книжекъ самъ въврядъ огледалъ, подъписалъ, и сведецътво свое на писме выдалъ. которое для лепъшое вѣры и тутъ до тыхъ книжокъ въписати есмо расказали. Просимо теды и с повинности пастырства нашего напоминаемъ всѣхъ благоверныхъ хрестіанъ, для милого Бога утишитеся, успокоитеся, дайте местъце правде, не затверъжайте сердецъ вашихъ, прыймите наказаніе да некогда прогневаеться на васъ Господь, и погубитъ васъ яко ‖(**3 л. ненум.**) и другихъ. о чомъ нашъ же патріарха власный, мужъ светобливый и вельце учоный пишетъ. если намъ не верыте, ино своимъ патріархомъ верьте. которые прычину казни Божое надъ греками ясне описали. а теперешъніе не только намъ своимъ овѣчъкамъ, але и собе ничого помочы не могутъ. и о въшемъ отъ тогожъ отъ котораго и мы помочи потребуючи просятъ, и до зъгоды светое берутъся. Але ихъ же овечъки а радъшей козлове смеръдячые имъ до того перешкажаютъ, и в небеспеченъство великое своихъ же пастырей прыводятъ. чого прыкладъ на Іереміи што

тутъ былъ. и на Неоѳите теперешънемъ патріарсе видити можемъ. Протожъ и мы недивуемося тому жеся и наши такъ з нами объходятъ, бося тогожъ смроду напили. Дай имъ пане Боже упаметанье. А ты читателю милый, прійми з упреймостію таковою, зъ яковою и мы тобе то оферуемо.

(3 л. ненум. об.) Лѣта Божего нароженя ҂а҃.х҃.е҃. В середу. мѣсяца, июня, е҃і, дня.

Бурьмистры и радьцы места его королевское милости виленьского, обоей стороны рымьское и руское. чинимъ явъно всимъ вобецъ и кажъдому зособъна кому о томъ ведати належитъ. ижъ пришедъши до уряду местского виленьского на ратушъ въ Бозе велебный вельможъный, Его Милость отецъ Ипатей Потей, Митрополитъ Киевъский, Галицъкий и всея Росии, Владыка Володимеръскій и Берестейскій. оказалъ естъ книгу знайденую въ церъкви Кревъской. старосвецкимъ писмомъ уставнымъ словенскимъ езыскомъ писаную, инъ кварьто инътроликгованую, вельми старую, в которой есть написанъ соборъ осмый Флореньтейский, и листъ до святейшого отца Сикъста четвертого, папы Рымъского. писаный отъ митрополита Ки(4 л.)*евъского Мисаила и отъ аръхиманъдритовъ Печеръского и Виленъскаго, такъ же и отъ великихъ княжатъ, и пановъ рускихъ. року по рожестве Христовомъ тисеча чотыриста семьдесятъ шостомъ. который листъ, абы всимъ ку ведомости пришолъ, бачечы того быти потребу его милость умыслилъ з друку на светъ по словенску и по польску выдати. А якобы нихто с противъныхъ не могъ и не смелъ того мовити, и удавати в людехъ, жебы той листъ не с тое поменъное, вельми старое книги, але з новыхъ якихъ ексемъпляровъ з друку на свѣтъ выданъ мѣлъ быти. жодати его милость рачилъ, абы въ той книзе ихъ милость панове буръмистрове и радьцы и*

писары местъские руки свои подъписали, и жебы оказанье тое книги на вряде до книгъ местъкихъ радецъкихъ записано было. Въ чомъ урядъ видечы быти жоданье его милости слушъное и потребное, въ той книзе два панове бурьмистры, а два панове радъцы, и ||(**4 л. ненум. об.**) *два писары места Виленъскаго радецъкие руки свои подъписали, и оказанье на вряде тоеи книги, до книгъ местъскихъ записати позволили. С которыхъ и сесь выписъ подъ печатью местъскою радецъкою его милости естъ выданъ.*

Выпись с книгъ шляхетныхъ пановъ буръмистровъ и радецъ места виленьского.

(1 л.) Поселство до папежа рымъского Сикста д҃. Отъ духовенства и отъ княжатъ, ипановъ рускихъ, зъ Вилни року ҂ѕѵоѕ мѣсяца марта д҃і дня черезъ пословъ въ томъ же листе ниже менованыхъ.

Пречестный въ Бозѣ отецъ, освященный епископъ смоленской, Мисаилъ. выбраный алектъ на митрополію, кіевского престола и всея росіи.

Честный въ законѣ отецъ Иоан, архиманъдритъ славныя лавъры печеръскіа въ Кіевѣ въ обітели святых ||(1 л. об.) богоносныхъ отецъ Антоніа и Өеодосіа.

Достойный въ благочестіи сіающий честный отецъ Макарый, архимандрит виленьскіи обітели светыя жывоначалныя Тройца.

Великославное княжа, ясно врожденый Михаилъ, братъ по плоти пресвѣтлаго Короля полского, князя Казимира литовского и руского пана.

Благовѣрный княз Өеодоръ зъ Бѣлое брат во крове великого князя Андрѣя.

Благовѣрный княз Дмитръ Вяземскій сынъ князя Константинов зъ бѣлое Руси.

Благородный, и веліконарочитый в полате, Иоан Ходковичъ наместъник витебский, и маршалокъ земли веліково князства литовскаго въ войскахъ гетманъ найвышъшій.

Благородъный братъ его панъ Па||(2 л.)велъ Каменецкій.

Благородъный панъ Евъстафій Василевичъ с Полоцка, преболшый в боярех.

Благородъный панъ Романъ с Кіева, староста путивълскій.

Благородный братъ его, панъ Иоан с Кіева строитель градъскій троецкое власти, и посолъ мирный къ поганом о утверженіи міра хрестіанских сыновъ.

Благоразумъный во законѣ Божиемъ, панъ Якубъ, навышшій писаръ великого князъства литовъского, и ключаръ виленъскій послужывый въ посланіи семъ.

Благородный панъ Михаилъ Александровичъ зъ Загорова, честный в боярех земли волыньское.

Благородный братъ его панъ Андрей с Попортеи, сынъ пана Александра подскарбего.

|(2 л. об.) Благородный мужъ, панъ Салтанъ Александръ, великославпый рыцер божіа гробу, и ушъпанский, златаго стрыха носитель, подъскарбій великославного двору пресвѣтлаго короля Казимера.

Благочестый свѣтлый въ божественныхъ писаніи книголюбец, киръ Иоан братъ ихъ юнѣйшій. выбраный нынѣ подскарбимъ найвышшимъ земскимъ великого князства литовъского. Послужівый вѣрнѣ духомъ в посланіи семъ.

|(3 л.) Все во святыхъ и всесвятого, великого Бога произволеніемъ, дышуще, сію епистолію послахомъ вашей святости.

Вселенскому папе, великому солнъцу, всемирному свѣтилнику, церковному свѣту, всесвятому и всенасветѣйшому, отцу отцемъ, и всеначальнѣйшому пастыру пастыремъ, блаженному Сиксту, святыя вселенскія соборъныя апостольскія церкви, викарію надэстоинѣйшому *) во перъвых, священныхъ чыноначанія свѣтлосіяющему просвѣщеніемъ, небеснаго разума озаренія, свещенноначалнѣйшаго великаго свѣта, паче ясно зрытелныхъ херувимовъ **), блистаяся оумновиднымъ просвѣщеніемъ |(3 л. об.) великаго ума, всенапресвѣтлѣйшаго, в себѣ чыпообразно нося, единому точен от серафимовъ, пламъноблистаемыхъ свѣтовъ, чудноумъному, и все

*) Зры якіе похвалы п тытулы папе рымскому подаютъ.

**) Не антыхристомъ а ни противникомъ церкви Хрістовой яко геретыкове его называютъ.

свѣтълому серафиму, огнем божественнымъ разгараему, и многорачытелнымъ желаніем, всегда палимъ от божественныя любве, и паки во божественную любовъ, у престола сущи, славы великаго Бога, трысвѣтую ему пѣснь, прыносяще о всѣхъ и за вся, и от него просвѣщаемъ и освѣщаемъ, во духовную благодать, свершенымъ, просвещеніемъ всесвѣтлаго свѣта. на освященіе душамъ всѣх, прывлачая желаніемъ любве, яже к нему в чудный его свѣтъ, еже есть непостіжимъ всякому уму. и тако от него много просвѣщенъ бывъ все||(4 л.)напресвѣтлейшимъ блистаніемъ свѣта. паче всѣхъ священночиноначалій церъковныхъ и прочым преподобная, и сущым подаваше свято, божественною священоносною святынею, комуждо по мѣре раздѣляя духовная дарованіа, овымъ просвѣщеніе, купноже всѣмъ конечъное прощеніе, и соверъшенное благословеніе, во вся на вся церковныя чыны, начала же и власти, через ніх же и во всяческіа чловеческіа духы, и умы, изливая в ніх изобилно, свѣтъ богоразумія к просвѣщенію ихъ душам. юже ти подаст многоразличъная премудрость Божія, совершенію святымъ, пасти свою церъковъ. и избранное стадо своихъ словесныхъ овецъ, яже ти Господь самъ уручы а не человѣкъ. Великій пастыру пастыремъ начальнику, и всѣхъ свещенно||(4 л. об.)началіи. перъвенейшому свѣту, церковъному свѣтилнику. всемиръному солнцю, всѣхъ ходотая израдна предположивъ, къ ходотаю новаго завѣта Христова, избравшаго тя в сій рядъ и чынъ, по благоволенію хотѣніа своего, во образ свой божественный и светый. и посаждей тя на престолѣ великаго Рыма, на сѣдалищы святых верховных своих апостолъ. просвѣща слово истинное истиннаго Бога. возвѣщающи во всю вселенную и в концы ея спасеніе Божіе, во свидителство всѣмъ хотящим вѣровати истинному Сыну Божію. подая всимъ миръ и здравіе и все спасенное благословеніе. силою подавъ ти от всемогущаго Бога, на спасеніе всѣм душамъ. тако бо угоденъ есть, во всѣмъ первосвятителъ, по писанію, преподобенъ, незлобивъ, безскверненъ, ||(5 л.) благоугоденъ, всѣмъ милостивъ, и отлученъ от грѣшникъ, нравомъ и житіемъ. егоже порожденіемъ, ни от плоти ни от крови, ни от похоти мужскія, но отъ самаго Бога духомъ свыше породивыйся, от отъ просвѣщенія славы

великаго свѣта. иже просвѣщаетъ всякого человѣка градущаго в миръ, и выше небесъ избранъ бывъ от самого того серафимъскаго лика. иже всегда предстояй, у престола славы великаго Бога, и пресвѣтлому величествію на небесех, по образу сущему, указаннаго ему на горѣ святѣй. святым служитель, и сѣни истинней юже самъ Господь водрузи а не человѣкъ. иже можетъ приносити всегда, жертву жыву, святу и благоугодну Богу. нетокмо о собѣ, но и о людскихъ невѣждьствиих и грѣховъ. яко да |(**5 л. об.**) будетъ приношеніе, еже о словесных овцахъ приятъно Богу и освещенно Духомъ святымъ и истинъною.

О великоначалнѣйшый всѣх святыхъ отцемъ отче, тако великъ и толико многоблажен еси, неизреченною достойностію Бога. да кто от человѣкъ возъможет изглаголати, или изрещи, предивъный достойности и величествія святын твоихъ, или ублажити по достоянію святительство твое изрядное. имъже тя Господь Богъ самъ ублажилъ паче всѣх земъныхъ сыновъ человѣческихъ. и самъ хотѣхъ сыновъ свѣта, славою и честію вѣнъчавъши тя. Мню убо тако много ублаженный святителю божій, великій пастыру, вселенъскій учителю, законоположеный вторый Мойсею. паче Арона прославленый от Бога аръхіерею, ||(**6 л.**) самого того превышшый чуднаго Самоила. новаго завѣта Христова соверъшеный уме, недремлющее церковъное око. правителю новаго ковъчега завѣта Христова, въ немъже лежатъ не скрижали каменыи, но самое тое слово Божіе живо написанно и позлащенно Духомъ светымъ во сердцы твоемъ святомъ вкорененно отъ Духа свята. манною небесъною, и воспитанно всесвятѣйшою и пречистою плотію и кровію агнъца непорочънаго Христа избавителя всего мира.

Да что еще о семъ предолъжая время много глаголемъ. о воистинну яко ни едино есть слово тако возможно быти, еже от насъ достойно или возможно ко похваленію, чудныхъ и предивъныхъ святын твоихъ. которое бо благое похваленіе мы земънородіи ||(**6 л. об.**) и ненаученіи прынесемъ ти, ублаженному, сущу от самого вышънего Бога богоносне всеблаженне отче, не может бо от человѣкъ отъ Бога данныя ти милости, или почести словомь изрещи. аще кто и всѣх премудростей разум языкъ иматъ, но ток-

мо еже от усеръдія теплыя вѣры, и палимыя любве юже имамы к тобѣ. всепасвятѣйшый Божыи святый мужу, поелику возможно еже от насъ, сіе ти прыносим малое гранесловіе. ублажанщи тя Господень великій святителю, от Бога бо праотецъ всѣмъ христіяпскимъ душамъ. прежде лѣтъ вѣчныхъ прознаменанъ еси, и Духа святаго свыше порожъденіемъ. Папа вселенскій нарековася святыя великія вселенскія соборъныя апостольскія церкве, сопрестолъникъ и прычастъ||(**7 л.**)никъ, и всеначалнѣйшый викарій, исправленіе вѣры, столпъ крепокъ от лица вражыя. храбрый воинъ цара небеснаго, вторый Ісусъ Навъвинъ. на иноплеменпыя полъкы побѣждаа и, и секущи ихъ нещадно глаголомъ Божіемъ мечемъ духовнымъ враги креста Христова. купножъ вся видимыя и невидимыя ратники и противники Христовы. Авраамовъ образъ на себе въземъ, пленники отплѣнивъ от льсти вражыя, и враги со царъми ихъ, поразив ихъ, гонивъ даже до Даѳана. пачеже удобее рещы, прогонивъ от человеческихъ душъ святыми твоими молітвами, даже и до ада преисподняго. сего ради пребольшыи еси во аръхиереохъ, яко другъ Божій наречеся, о много блаженныхъ даровъ свыше да||(**7 л. об.**) рованыхъ ти силою великого Бога, вѣры ради твоея юже к нему, вменилося ти естъ въ правду въ род и род до вѣка. о всесвятый избранный Божый.

Вселенскій пастырю, пастырю великаго пастыря Христа. въистинну истінный ты еси священникъ Бога вышнего, пріносящи ему жертву святую безкровную, о мирѣ всего мира, и о благостояніи святыхъ божіих церквах, и о совокупленіи ихъ. пакы во едино. дондеже достігнут вси въ единеніе вѣры и в разумъ любве Сына Божіа, въ мужа совершена, въ мѣру возраста исполненіа Христова. не по закону Аронову но по чыну Мелхиседекову, возноcя честные дары с похвалами, к Богу Отцу въ воню благоуханіа, пречыстое тѣло и кровъ, сына его возлюбленнаго Господа нашего Исусъ Христа. за спасеніе всего мира, и о о||(**8 л.**)священіи душъ купнож и о всих и за вся. пачеже о заблудших и погибших овцах дому Христова. да много милосердый Богъ премногимъ своимъ человѣколюбіем сим умоленъ бывъ, расточеныя паки соберетъ, и совокупитъ я во едино стадо, и аггелъ и человѣкъ, во церковъ перъворожденныхъ, написаномъ

на небесехъ, милосердія ради милости своея богатыя. неизреченнаго человеколюбнаго ради благоутробія. юже всѣмъ имать яко щедрый человѣколюбецъ твоимъ поистиннъни. о многоблаженный отче предстательствомъ священной служъбѣ, и пречистыхъ жертъвовъ приношение, съ богопрыятъными твоими молитвами, и моленіемъ паки всѣмъ намъ милостиваго содѣлай, претворя его гнѣва на кротость |(**8 л. об.**) милосердіа. яко да от него обращут вси милост во день судный. ибо Господне естъ благословеніе на людехъ твоихъ, и благословеніе твое от нынѣ и до вѣка. Но о сем о всѣм твоем таковом премудромъ промышлѣніи, и попеченіи божественныхъ овец. Мы вси сущыи зде на странѣ далече словесныя овцы тогожъ стада Христова от двору его святаго, святыя соборъныя тояжъ апостольскія церкви от четырех евангелистъ вселенъскихъ пресветѣйшихъ патриархъ греческихъ*) от устава ихъ обычая и преданія наученіемъ ихъ греческимъ церковнымъ, суще порождены от купели святыя и живоначалныя Тройца, объновлени банею паки бытія свыше благодатію святаго Духа добре пасущеся ими, по истинномъ благовѣріи на пажитехъ |(**9 л.**) живоносныхъ, на благоцвѣтущихъ горахъ сѣвѣръныя страны. а страны яже сут ребра сѣверова, градъ самого царя великого. понеже бо Богъ въ тяжестяхъ его знаемъ ест, егда заступает и от всякого насилія вражія, супостата стараго змія діавола. воздушнаго князя тмѣ, злобы подънебеснаго. еже восхотѣ престолъ свой поставити на нашыхъ сѣверныхъ странахъ, и быти подобен Вышнему. сего ради Богъ и опроверъже намъ сію страну дарова, самъ пася насъ во мѣстехъ сихъ паственѣхъ, ту насъ и на водахъ покойнахъ насъ воспита. душа наша обратилъ естъ к собѣ, наставляя насъ на стезя правды заповедей своихъ святыхъ имени своего ради, в неже крестихомъся |(**9 л. об.**) пріемъше печать святого мира имуще написано на челехъ нашыхъ благодатію свыше святаго Духа. сего ради аще и ходимъ подъ сѣнію сѣни смертныя князя сего прежде реченнаго власти воздушныя. и не убоимъся зла, яко самъ Господь с нами

*) Стъ патріархоъ принявшы веру и крещеніе святое о зверхности папы рымскаго нъ розумели.

естъ, жезломъ и палицею своею отгоняя и бія мысленныя волки, яко да ни едина от овецъ его погибънетъ, и стадо все цѣло соблюдено пребудет. сею палицею и жезломъ утешаетъ душа наша, и пасетъ якъ милосеръдый пастыръ, и щедрый овчелюбецъ, милостію своею поганяя насъ. и нехотящихъ приближитися к нему яже не суть от двора сего, и оного его, и тыя подобно сим хощетъ привести, въстягивая браздами и узъдами челюсти ихъ, |(**10 л.**) да будутъ вси едино стадо подъ единымъ пастыремъ Христовымъ. *)

По семъ же вашей светыни всимъ поручъныхъ от Христа пастыремъ, старейшаго пастыра, нѣсть бо на лице зрѣнія у Бога, якоже о семъ вещаетъ началънейшій пастыръ по Христѣ веръный Петръ по Христе, яко во всякомъ языце отецъ бояся Бога и делая правъду приятемъ ему естъ. къ симъ же великій Павелъ, серафимъскій надутый языкъ глаголет. всякъ иже аще призоветъ имя Господне спасетъся, той бо естъ Богъ всѣмъ богатяй въ всѣхъ, якоже кому хощетъ раздѣляетъ мѣру дарованія вѣры по своей ему воли, воли бо его кто противится. и сего ради затворилъ Богъ вся въ сопротивленіе да помилуетъ всихъ. ||(**10 л. об.**) понеже бо єдіноя глявы Христа, все тѣло хрестіанъскихъ всихъ душъ составленіе истъкменно крещеніемъ воды и святого Духа. о немъже всяко созданіе составляяся растет, въ церковъ святую о Господи о немъже и мы съзидахомъся, во жилище сіе Божіимъ духомъ, яко да веселимся купъно вси въ домъ Господенъ во долъготу дни вѣка. нѣсть бо разнъствия о Христе грекомъ и рымляном, и намъ сущимъ російскимъ славяномъ, вси едино тожъ сутъ. в немъже кто званъ бысть, в томъ да пребываетъ, каждо во своем чыну **), всимъ же намъ начатокъ Христос. потомъже Христовніи елицы во Христа крещеніи, во Христа облекошася. ни едини бо послушницы закона оправдаются. якоже нѣцыи мнят, но творцы за||(**11 л.**)кона сіи суть праведніи у Бога, естествомъ законная творяще, имуще за-

*) Присмотрися и з воли Божой есть абы были вси едино стадо подъ единымъ пастыремъ Христовымъ видомымъ.

**) Тое бо в собѣ единость замикаетъ абы кождый во своемъ чыну и въ единой вѣре Бога хвалилъ.

конъ написанъ во сердцахъ своихъ. сего ради сія написахомъ, к вашей и всенасвятѣйшой святости. Слышахомъ некіи о насъ, пред вашею святынею, исповѣдающе глаголы ложныя хулящая насъ и глаголюща. яко нѣсмы съверъшены истинъніи хрестіяне святыя православныя вѣры Христовы.*) и иная таковая много на насъ хулящая бляденіемъ дышуще, завистію опаляеми. въ коле рождества своего. языкомъ клевещуще ражженымъ. от огня геонскаго ради лѣпоты, неправъдѣ исполнъ суще яда смертоносна. имъже обыкоша Бога Отца благословити, симъже паки клевещутъ на вѣръныя человѣки, благовѣръно жы|(11 л. об.)вущымъ созданымъ Духом святымъ по образу Божію и по подобію, званым же прежде лѣтъ вѣчныхъ во благодать сію, и по прозрѣнію великаго Бога. егда еще миръ не бысть. яко да внидутъ во вѣру сію святую, надѣжду и любовъ в собѣ имуще ко Господу. чающе оного божестеннаго упованія и просвѣщенія, славы великаго Бога Господа нашего Ісусъ Христа. сіиже елика убо невѣдят, хулятъ. еликаже по естеству, яко безсловесъна, животна видятъ, разумѣюще собѣ душевно а не духовно сими прельщающеся глаголютъ, клевещуще на ны. воистинну сіи суть облаци безводни отъ вѣтръ преносими. древеса безплодна есенна. волъны сверепыя, мора въспеняюще своя струя. звѣзъды прелестныя, имъ же ||(12 л.) мракъ тмы въ вѣки блюдется. о них же пророчествова седмый от Адама, Енохъ сія глагола. якоже свидительствуетъ, о семъ Іюда Іяковль во соборъномъ своемъ посланіи пиша о сих пространѣй, таковіи не хотятъ, да быхомъ были вси едино тѣло о Христѣ. не слышатъ самого Христа, заповѣдающа и глаголюща. сія заповѣдаю вамъ, да любите другъ друга, якоже и аз возлюбих вы. о семъ познаютъ васъ вси яко мои ученицы есте, аще любов имѣти будете между собою. а идѣже нѣсть любви тамъ Богъ не пребываетъ. такова премудрость нѣсть свыше низходящыя, но земна душевная бѣсовъская,**) идѣже бо зависть и рвенія, ту нестроеніе всяка

*) Вымовляютъ ся ижъ ихъ неслушне однесено до папежа якбы не были совершенное вѣры хрестіянское.

**) Таковая есть премудрость тыхъ, которые се згоде и едности святой спротивляютъ.

злая вѣщъ. Мы же вѣруемъ на'|(**12 л. об.**) святѣишей вашой всей и многоразумной, во благоразсужденіи, велико глубинной премудрости, яко не имѣте вѣры симъ. и тако к тому подобнымъ и инымъ прочим вѣщемъ, еже на нас клевещутъ не поистинънѣ хотяще раздражити твое незлобивое благосердіе еже ко намъ, но аки премудръ вселенънѣй пастыръ, и учительный отецъ, мѣсто придаси своему всесвѣтлому уму, въ разсужденіи святыхъ истинных писаній идеже обрящется незазоръна правда къ намъ, и ко всѣмъ требующимъ благословенія твоего святаго, послѣдующу тобѣ своего первоначальнѣйшаго пастыра Христа. яко градущихъ къ нему не изгоняетъ вон, но всѣхъ равнокупно милостиве къ собѣ прыемлетъ от востокъ и запад, севера мора. ||(**13 л.**) яко да о немъ возблагословятъся вся колѣна земъная, и вси языци ублажатъ его. Мы бо вси вѣруемъ и исповѣдуемъ быти тебѣ всенасвятѣйшаго пастыра и вселенскаго всеначалнѣйшаго, старѣйшыну*) всимъ сущымъ священнымъ отцемъ, и православънымъ патриархомъ верховъпаго праотца. и подкланяемъ главы наша со всякимъ послушаніемъ благовонnымъ, не от нужда, ни от скорби, но от вѣры желасмыя любве благоволеннаго сердца. требующихъ от твоея святыни всенасвятѣйшаго твоего благословенія. въпѣрившій умъ во глубины божественныхъ словесъ святаго писанія и оттуду извлекше многоцѣнъный бисеръ разума, аки пчелны сотъ, от много цвѣтущихъ цвѣтов собравше ||(**13 л. об.**) ищуще прынести духовный меч. во многочислъныхъ и дивнѣи нѣкако устроеныхъ во воскосоставныхъ пчелныхъ сосудехъ, со многою честію и похвалами. сложивъши от сладкоточъныхъ словесъ прынесемъ къ похваленію всенасвятѣйшыхъ святын твоих. якоже и выше о сихъ писахом от сѣверъных странъ, мы словесніи суще овцы. аще убо Аарон древніи онъ, законныя сѣни ветхаго завѣта священникъ жерътвами безсловесныхъ, и кровію юнчею и козлею и попелом юница кропя оскверненныа освящаше, к плотней чистоте, и отсюду памяти сподобляем с похвалами въ слугахъ божіихъ поминают имя его въ законных псаломских книгах. не много ли и кол-

---

*) Признаваютъ его быть старшаго надъ вселенною и надъ патрыархами, не отъ нужда ни отъ скорби але з вѣры.

ми паче новаго завѣта Христова преболшій великій архіерею, много бла||(**14 л.**)женный отче, и всенадостойнейшій Сиксте похвалами высочайшими быти достоинъ еси яко священник Бога вышнего. Вторый Мелхиседекъ таиникъ, недоуменныхъ тайнствъ, великія оныя жертвы небесныя,*) священникъ и служитель. внюже желаютъ, аггели приникнути. сюже очищаеши и освящаеши не токъмо къ плотней чистотѣ, но от совести мертвыхъ дѣлъ, всих душа спасаеши. а тако много болши оного достоинъ быти похвалами, и памяти въ сынов христіанскихъ всегда прославлятися. имя твое всепресветейшое. въ соборех, и в службахъ поминающи,**) якы отца началнейшаго всего събора христіанского. но к таковому великому святому которыя ти достоиныя похвалы словомъ представимъ. иже ||(**14 л. об.**) паче славы достоенство, вѣтія любославъныя, молъчаніемъ вмѣсто слова добродитель похваляти наказуютъ, и самого естества превозшедшему мѣры, а всего виденіемъ горъних восхищеннаго. и не инако иже въ тѣлы въвѣряюща жизнь, развей богословнаго языка ученіем. емуже и пѣвецъ съклада и слова глаголаше. языкъ мой трость книжника скорописъца. Чтожъ к симъ, дерьзнемъ ли убо къ похваламъ вашей святыни, дерзнемъ вся къ усеръдію любовъному насъ влекуще, к вашей всенасветейшой отческой святости ниже бо безбѣдно намъ молчати такова отца всего христіанства нарекшимся чадом, не яко да ваша прославленая святости нашими похвалами лучшии будете. како||(**15 л.**)бо иже со апостолы во дворающійся, и тѣх возращающи число самого образа Ісуса на собѣ нося, се откуду явленно, понеже бо прежде апостольское житіе от самое юности изволи. Петру поровновалъ апостольскому верху, и Зеведеовым сыномъ. и не оставль ли вся про нищету возненавидѣвъ евангельскіи послѣдова. иже нищету возлюбльшему и научивъшему тебѣ владыце Христу, высокое бо истинное любомудрие иноческое, еже ест и мнишеское глаголю житіе избрав, и благо

---

*) Правдивую жертву признаваютъ, хотяжъ их на тотъ часъ въ прісномъ хлебе таины тѣла и кръве Христовы совершалъ.

**) Въ службе Божей и во всѣхъ молитвахъ соборныхъ найпервей яко отца началнейшаго поміпали.

все во всемъ присвоявся. еже есть не возможно инако, развѣ иже от усердія стяжати любовъ и быти с ними едино. возлюбивъ законъ много лѣтъ пребывая, уставъ рекгулы светаго отца Франъцишка,*) в немъже много лѣтъ пребылъ, и (**15 л. об.**) достойне ходивъ. житіе жестокое искусивъ, донъдеже призрѣ Господь на смиреніе твое, видяй многій трудъ и терпеніе удрученіе тѣла твоего, зря в немъ сіяющую твою душу паче солнца к нему палящую любовію, ко любимому любви любителю. сего ради посетилъ тя есть востокъ свыше, направилъ ноги твоя на путь светительства рымъского престола. да упасеши люди его хрестіянъское стадо, вся приводя во единеніе и совокупленіе прежъняя славы и любве. любовію паче пастыръскою, нежели палицею желѣзною вышняго Бога Слова. научитеся от мене яко кроток есмъ и смиренъ сердцемъ. подобаетъ бо премудростію любовъною, кротостію растваряти яко не требовати ||(**16 л.**) оружія ярости отнюдъ къ исправленіе таковыя паствы, многихъ бо в нашихъ странахъ видим од части западныя церки обычай той содеръжащыхъ, отъ нарицающихъся пастырей, яростію мняще снабдевати стадо**), болши погубляютъ той, и предавшему суды отдаютъ достоиныя, вяжуще и мучаще, а иныхъ силою влекуще из благочестія во благочестіе, и соузъ мира любве, завыстнымъ гнѣвомъ разтеръзающе, ово бо кричаниемъ преплютивъ пеискусъный пастыръ напрасно и скоро низверъже и от числа отпусти, ово бо жезлъ пустивъ престрашая врази, въ главу и мертвости абіе узрѣ пред собою. другое стремленіем обюроденъ погою пхнувъ, и хребетное составленіе пре||(**16 л. об.**)ломи, или ребреныя кости имиже внутръняя защищаются. но милосердый пастыръ всихъ сихъ чуждъ вне обретаетъся, кротъко убо зря на свое стадо, тихо устнѣ движа. и воплем духа оглашая стадо во едино собиратися сътворяетъ, да и прочее не расходно будетъ, и хрома на раму нося соделовает не оставляти. ибо яковъ обычай извыкше овца сладкаго оного пастырева гласа во след течаху, чужаго же обѣгающе, и тако пред німи радостныма сту-

---

*) Тотъ папа Сыкстъ былъ мнихъ рекгулы святаго Францишка.

**) Знать же якуюсь прыкрост терпелй отъ преложоныхъ церкви рымское.

пая всгаме, апостолская и пророческая поля евангелскимъ путемъ наставляетъ, и часто обращаяся, и зря сихъ благочиніе, во еже шестовати, во еже раждатися, во еже тучне ясти веселяшеся. яко не токмо мзду совершену пріяти отъ господина ||(17 л.) *) стаду, чести чая сподобленъ быти. Таже и зною наставшу отъ солънечнаго вара, и хладу велику потребну сущу, на Евангельскихъ горъ высоту сия возводить и свободу всяку подаваеть приимати, такоже отъ туду на небеса предпосылаетъ. Сия вся и иная множая такова обретаются и дѣйствують ся во сердцы твоемъ все святомъ деиствомъ пресвятого Духа деиствующаго въ тобѣ. Видимъ бо и иную премудрость пастырства Вашея Святыни яко иныя овца яже не суть отъ двора сего любовию укротевающу и привсовокупление единому сотворая ихъ да будуть вси едино о Христе кождо еже во своемъ чыну да пребываеть, якоже изволилъ и звиклъ бѣ из млада своимъ нажытемъ растимо отъ тояжъ росы небесныя, яко да уже ктому ни зверие ни татие ни разбоиницы ни дивии мысленныя волки дерзнуть ко стаду приступити, не стрелами бо ни працею, ни песиемъ лаяниемъ отъгоними бываютъ по силною молитвою, и не сопнымъ бдениемъ того боящысь они, и гласа вашего наисвятѣишаго пастырскаго яко грома трепещуще далече отъ стада отъбегають, яко да стадо цѣло и не врежденно пребудеть твоими святыми молитвами, и ходатаиствомъ и заступлениемъ. Отъ таковыхъ и толикихъ твоихъ чудныхъ промышленіи попеченіи овецъ тебе таковая и толико великаго пастыря все наисвятѣишыи отче откуду тя похвалимъ, каколи тя прославимъ, коимъ ли тя словомъ ублажимъ, ты бо владееши вся вселенныя християнъствомъ и державою морскою и деже отъ нихъ пребывають, возмущение еже волнъ грѣховныхъ отъ вѣтръ вражыихъ ты укротеваеши. Ты смирылъ еси яко звепна гордаго денницу мышцею силы твоея данныя ти свыше отъ Бога твоя суть небесная дарования, и твоя есть земная всенаисвятѣйшая благословения вселеную всю и концы ея благословляеши

*) *Съ 17 л. по 21 л. об. включительно грамоты печатается по изданію Петрушевича.—Ред.*

и просвещаеины конечнымъ разрушениемъ отъ всѣхъ грѣховъ ихъ. Понеже бо тобѣ вручены суть ключи царства небеснаго вязати и решати отъ самаго Бога область приемъ, сего ради и мы ти отселе припадаемъ и молимъ твое человиколюбие о владыко милостивъ буди намъ жывущимъ далече на северныхъ странахъ во граде свѣтле росиіския чреды, подъ уставомъ и ряду восточныя церкви содержащися светыхъ седми вселенскихъ соборовъ, к нимъ же купно и осмыи флорентіиски ухваляющы, и яже на нихъ уставленная святыми отцы, сихъ всихъ держащеся крепко п целе во вѣры святои, истинны соблюдающе держимъ, да того ради бедимъ и умоляемъ милостивное твое милосердие обычнаго ти пърава ходатаиствуи милостивне и о насъ ко Богу да спасеть тебе ради душа наша, яко благословениемъ твоимъ, и всеконечнымъ прощениемъ разришение пріемлемъ, всемъ грехомъ нашимъ, въ семъ нынешьнемъ веце, и ономъ будущомъ, а нашея вѣря великое желание, еже имамы къ тобѣ, приими зъ любовию, всенаисвятѣишы отче, вмѣсто много священныхъ даровъ, и наше прошение и хотение исполни яко милосердыи пастыръ. Понеже бо доходить насъ слухъ сеи в наше страны яко настоить нынѣ годъ пятьдесятныи, во православномъ Рыме, имея в собе милостивное лѣто, на отпущение вьсимъ грехомъ, на оставление всимъ долгомъ на спасение душамъ нашимъ, на освященис смысломъ, на просвещение умомъ, на избавление отъ муки, на оправдание жызни, на порождение пакибытя въ прежнеіе сыновство, аки непорочныи младенцы изъшедшеи изъ чрева матере своея, отъ матки святыя церкви: вси купно просвѣщаются освящаниемъ душъ, вси купно просвѣщаются, вси ново порождаются освященіемъ душъ свыше милосердіемъ Божымъ: вси купно нескверныи и безъгрѣшъны паки являются, и оправдани настоящаго ради лѣта милостиваго сего преданнаго отъ вѣка Богомъ во книгахъ левитскихъ древняго завѣта, о немъ же Исаия велегласно проповеда: Духъ Господень на мнѣ, его же ради помаза мя благовѣстити нищымъ посла мя исцылити сокрушенныя сердцемъ, проповѣдати пленникомъ отпущение и слѣпымъ прозрение призвати лѣто Господне благоприятно еже есть сие нынѣ настоящее лѣто, милосердия бо-

жественнаго безчисленно многомилостиве, съмилование исполненное, егоже и мы вѣруемъ отомкнути отсюду ключамъ небеснымъ, богодуховеннымъ свыше. н҃. псалм. духомъ сокрушеннымъ и сердцемъ смиреннымъ, и к тому пятми ранами Христовыми, отворити двери милосердия небеснаго Бога Отца аще къ тому намъ да поможеть сего ваша святая воля всепаисвятѣишы отче. Вѣруемъ бо вашеи много ублоѫенной .Святыни, яко да сего намъ не возбранишы, но милостивне намъ все купно подаси и зычыти намъ сыновомъ светло росиiския чреды, яко да на семъ знаемъ милосердие твое любовное, аще имаши къ намъ некое благоволение аки милосердный отецъ; сего ради молимъ ти ся много яко да не возьбранишы намъ сего прещедраго и общаго всимъ великаго и многомилостивнаго лѣта, внемже лежать сокровища безчысла, обилно милосердия безчисленнаго Божыя полно падаема тобою, всимъ убогимъ грѣшникомъ вѣрою желающымъ его яко да обогатятся паки вси купно помилованиемъ его святымъ.

Буди же уже к тому наисвятеиши отче намъ всемилостивъ и щедръ, якоже и самъ тои отецъ небесныи милосердъ есть ко всимъ осиевая солнце свое на злыя и благия, також де и одождевая дождь на праведныя и грѣшныя, нехотяи никогоже отъ нихъ погубити, но всимъ спастися, и въ разумъ истины приити, праведники любъяи и грѣшники милуяи, и всихъ зоветь ко спасению за обещания будущихъ своихъ благъ, яко щедрии милостивы человѣколюбецъ. Тако Богъ Отецъ возлюбилъ есть мира, иже Сына своего не пощади, но за всихъ насъ предасть его на смерть, да мы спасемся имъ отъ гнева и будеть правда Божия о немъ, то како убо уже къ тому, не все ли намъ всимъ, съ нимъ намъ подасть Богу самъ оправдаяи и то кто есть осуждаяи. Нѣстъ бо разнства, вси бо согрѣшаемъ и лишаемся славы Божыя, оправдающеся туне тою благодатию и избавлениемъ еже о Христе Исусе, его же предложы Богъ очыщиние вѣрою и кровию его во явление правды его за отпущение прежде бывшыхъ грѣховъ, во удержанiі Божыи во явленiі правды его во нынешнеiе время даровавъ намъ вся прегрѣшения омывъ кровию его, распятиемъ Сына своего имже смиривъ к собе весь миръ, не вменивъ темъ

всихъ согрѣшениіхъ, не посла бо Богъ Сына своего да судить мирови, но да спасеть ся имъ миръ. Всемъ познаваемъ великое милоседие Божые бывшее ко всимъ грѣшникомъ и нынѣ еще тоеже есть и будеть, и пребудеть даже до скончания вѣка. Сия писахомъ не яко не ведущеи вашеи святыни о семъ, но яко да тымъ милостивнеишыи и милосерднешыи будешы къ намъ, яко да явится и на насъ милость Божыя спасителная всимъ человикомъ, начень отъ вашеи насветеишеи святости преславнаго Рыма, даже и до послѣднихъ земли, и дозде идеже мы пребывамъ, чающе отъ вашея всенаисвятеишое святости прияти посланіе булныхъ епистоліі святыхъ написанныхъ къ намъ. Вашее всесвятое благословение, и совершенное прощение и всеконечное отъ всѣхъ грѣховъ разрѣшение егоже вѣрою и любовию чающе блаженнымъ упованіемъ сие получити.

О всепренаисвятѣиши отче помяни, еже оное слово глаголющее великаго овцамъ пастыра Христа ко первоначалнѣишому всѣмъ прежде пастыру верховному Петру емуже самъ уручилъ ||(22 л.) бѣ пасти своя овца и агньца, повелевая ему не токмо седмъ кратъ на день человѣкомъ отпущати грехи, но седм крат седмеріцею. являя свое человѣколюбіе грешником. яко да не отчаваются спасенія своего, имуще толико обещаніе на оставленіе долгомъ. аще некако врѣмя поразгневается но не до конца, тогда посещаетъ жезломъ безаконія ихъ, и ранами неправды их. милость же свою никогда же не разоряетъ отъ них. не по безаконіи нашемъ сотворилъ есть намъ, ни по грехомъ нашим воздалъ есть нам, но яко по высоте небеснѣй от земля, утверділъ есть Господь милость свою на боящихься его, и елико отстоять востоцы от западов, тако далеко удалил естъ от насъ безаконіи наших. а якоже ущедраеть и милует отецъ сыны ||(22 л. об.) тако ущедряеть и милуеть Господь всих боящихъся его и уповающих на милость его, ибо той самъ знает созданія наша, яко от единоя персти вси создани есмы человѣцы, въдухновеніемъ Божіимъ оживлени быхомъ на образъ его и на подобіе божественное, воспріемше от существа его, умъ слово и духъ, яко да сим разумеваемъ превышнее бытіе горънего существа, просвѣщеніе славы великаго

Бога три едіно превечно безначалную силу святыя Троица, ею же содержатся всяческая, маніемъ державы благоволепіем ея, яко да в насъ не будут бози мнози, но нам всим купно да будет едінъ Богъ Отецъ всемогый, вся мы у него, и едінъ Господь нашъ Ісус Христос, имже вся и мы тѣмъ, и един Духъ святъ в немже всяческая, и мы в немъ. тре||(23 л.)святый Богъ един, от негож и имже и въ немж всяческая, тому слава въ вѣкы.

Тако вѣруемъ, тако исповѣдуемъ*) Бога быти Отца самого от себе, не от инаго суща, безначалнаго суща, и нерожденa. Сына же от Отца рожденаго прежде всѣхъ вѣкъ, Бога праваго с праваго во всемъ равно существом, и хотенія кромѣ рожденія. Духа же святаго равна купно исходяща от Отца іпрежде, тажде и Сына едіномъ духновеніемъ**); и подаем и изливаемъ на всяку плоть обилно, Господем нашим Ісус Христомъ. все бо елико Отчее Сыновнѣ развѣ неродства. внемже елико Сыновнѣ Духова родства, все же елико Духово Отче, и Сыновне, развѣ схожденіе. и сего ради Отецъ и Сынъ и Духъ не рожденіемъ, рожденіе исхожденіе***). вся бо елика имать Отецъ, тож имать и Сынъ, раз||(23 л. об.)вѣ не рожденія. яко же выше о сем рекохомъ. вся елика пакы имасть Сынъ. Духа суть, развѣ рожденія. вся же елика суть Духа, Отче, и Сыновне, разве исхожденія. понеже бо Духъ не рожденъ, но исхожденъ от Отца. а тако сіи имена нерожденіе и рожденіе, и исходное имут. въ тріехъ лицѣхъ едіно божество, едина сила, едіно существо, едино хотеніе, равно собе во всимъ, равно дѣйствующее во всих. якоже кому хощет тако и творитъ. Сія естъ вѣра наша, и тако исповѣдаемъ святую Тройцу быти. да уже к тому заградятся уста глаголющихъ на насъ неправду. предъ вашимъ****) светителскимъ и всенасветѣйшимъ лицемъ, повѣдающе яко быхомъ

---

*) Исповеданіе вѣры.

**) Тыми словы исповѣдують пжъ Духъ Святый походитъ отъ Отца и Сына вечне.

***) Тутъ штось не до речи бо чогось не доставаетъ, мусился писарь помылити.

****) Въ подлинникѣ опечатка: *предъ варывшимъ*, — *Ред.*

инако вѣровали и исповѣдовали святую и живоначалную нераздел-||(**24 л.**)*) ную Троицу, еже несть инако, разве точью якоже научени быхомъ отъ святыхъ Апостолъ и святыхъ божественныхъ отецъ Никеискаго собора изложившыхъ православную вѣру еже есть: Вѣрую во единаго Бога, имуще в себе ві членовъ святыя соборныя апостолския церкви. Мы же симъ последующе, тако и вѣруемъ, тако исповедуемъ единому крещению быти во оставление грѣховъ, а не двема, якоже нецыи творятъ в нашихъ странахъ зде сущыи некиихъ и силою влекуще отъ нашея церкви и паки второе крещение на ня воскладающе и глаголюще, яко тако намъ повеливаетъ всенаисвятѣишы отецъ папа творити: разсмотри разсуди сие о всенаисвятѣишыи отче премудрыи, аще есть сему тако лепо быти: и сия тако угодно творити. Единоя главы суще Христа, всѣ тѣло едино будущии вси мы, еже тѣло и уды имать многи в собе, вси же уди единаго тѣла мнози суще разнствомъ, едино суть о Христѣ тѣло и во единомъ духу мы вси, во едино тѣло крестихомся: ащели июдеи, ащели ельлины, аще рабы, аще свободны аще и мы в тожъ р о с и и с к и я сыны и весь нашъ великородныи и многии с л о в е н ь с к и и языкъ и вси единымъ пивомъ духовнымъ напояхомся. Ибо все тѣло несть единъ удъ, но мнози, аще речеть нога яко несмъ рука несмъ отъ тела, не отъ сего несть отъ тѣла? и аще речеть ухо, яко несмь око несмъ отъ тѣла? и аще бы было все тѣло око, где слухъ? аще все слухъ, где уханіе? ныне же положы Богъ уды еди|(**25 л.**)наго кождо въ телеси яко же восхоте, ащели бы были вси едіно уды, где тѣло. нынѣ же мнози убо удове, едино же тѣло. не может же око рещи руцѣ, не требѣ ми еси. или паки глава ногама не требѣ ми есте. но много паче мнящіися уды тѣла немощнейши быти, потребнейши быти суть. яже мнимѣ, нечестнѣйши быти тѣла, сими честь множайшую облагаемъ, и ни благообразніи наши, благообразіе множайше имуть, а благообразніи наши не требѣ имуть. но Богъ раствори тѣло, лишащемуся болщую дал чест да не будеть распря въ телеси, но тожде пекутся в собе вси уды. и аще стражеть

---

*) *24 л. грамоты печатается по изданію Петрушевича.—Ред.*

едінъ удъ, то с нимъ страждут вси уди. аще ли ж славится единъ удъ, то с нимъ радуются вси уди. Вси же ||(**25 л. об.**) есмы тѣло Христово, уды его отчасти. да почто сіа нестроенія, распря, и расколы въ едіномъ тѣле деются. Суди и се все насветѣйши отче праведно. аще Богъ повелеваетъ сему тако быти нестроенію и завісти, яже деютьсе в тело Христово. а не паче любовъ, яже есть соуз всякому совершенію. без неяже никтоже внійдеть къ Господу, аще мнит се и тмы благихъ дѣлъ имѣти в собѣ. яко и оны буйя дѣвы, ихже есть, е҃ числом. Потребно убо естъ зело потребно всенасвятейшой отческой святости о семъ помыслити добре, и благоразумно и благолюбно, о таковом дѣле прилежно попещися. яко да не будетъ распря во едином тѣле Христовѣ. противящеся другъ другу, и завидяще собе противленіемъ законнымъ, едінъ |(**26 л.**) другаго хуляще о вѣре Христовѣ. не возможна же сима инако быти, въ соуз мира и въ любъви Христовѣ, развѣ аще не пошлеть ваша всенасвятеишая много ублаженная святыни, въ наше страны здѣ дву нѣкую нарочиту доброразумных мужей, добре законъ сведущих*), и обычая обоя церъкве уставленіе, и флорентійскаго собора не зазорно хранящихъ, яко же тогда уставлено и ухвалено премудрыми обоя страны бысть. сеже глаголемъ едіно дабы далъ самъ сущым гречину восточныя церъкве греческія, весь закон и уставъ сам хранящи, и вся уставы ея не лицемерно соблюдающи. а другій такожде западныя церъкве рымскій законъ свой хранящи. обои же сіи да будуть светители премудріи, учительны, не ||(**26 л. об**) зазорни, не лицемерны, не славолюбіви, не человѣкоугодницы, не мздоимци не сребролюбъци, не злотосбиратели не страшливи, не стыдливи лицъ человеческихъ, правды ради Божія. но правдиви, и законолюбителіе, миролюбци, миротворци, смиренномудри, кротъци, не гневливи. не виличави, милосерди, милостиви, боголюбци, любящи миръ и любовъ, и братско пребываніе въ покою имущимъ, о съвершеную от вашей всенасвятейшей святыни им поданое въ

---

*) Просятъ папежа жобы до нихъ прислалъ двохъ мужей, которые бы добрѣ свѣдомы были о Божи церкви обычая и установленіа и собора флорентейского.

миротвореніи любовъ их пакы приводити, но тако яко да кождый ихъ своея церъкви обычай и устав не порушимо съблюденіе да имуть, кождо их во своемъ да стоитъ, а тако средостеніе ограды. вражды ихъ еже естъ межи нами, разорено будетъ. ||(**27 л.**) и будемъ смірени обои въ едіну любовъ Христову, якоже о семъ писано есть, блажени миротворъцы яко тіи сынове Божіи нарекутся, якоже и Христос сам сущи истинный Сынъ Божый смиритель быст, между Богомъ Отцем и человѣком. подавая началнейшим пастырем образом да последуют стопам его. Сего ради должен еси всенасвятейшій отче о таковых вещех промышляти и трудитися, акы началнейши пастыръ о овцах Христова стада, да не разыйдутся по горамъ снѣдени будуть от дивіих волъков, или от татій и разбойников, и расхищени во своя имъ дворы. сеже глаголемъ о туръцехъ и татарехъ, и оных прочых поганых. видящи они наше нестроеніе. и не мирную промежду нами нелюбовъ, многія страны хрестіанскія |(**27 л. об.**) поседоша, и въ свой закон махметовъ многихъ от них обратиша. уже бо и самехъ насъ близу они нынѣ сут. а яже прключъшаяся от них близу, о ніхъ не вемы Богъ едінъ вѣсть. на таковыхъ подобаеть вражду имѣти купно всему роду христіянскому, на враги креста Христова, и Христовы вѣры. а сами хрестіяне на себе востающи прещеніа гнѣва, яростію дышуще, раздоровъ и хуленія на противу себе плъни суще, а едінъ другаго о вѣрѣ уничижающе, егоже не подобаеть хрістіяномъ творити*). писано бо естъ яко вси предстанемъ судищу Христову, и тогда комуждо будетъ похвала от Бога. а прежде времени не повелено нам ест судити ничтоже. а ни пакы теж винити кого дондеже прійдетъ Господь, иже просветит ||(**28 л.**) тайная тмы и явитъ совести серъдечъныя. и тогда похвала будетъ комуждо от своего благочестія ему, и тако бо не возможно никомуже прійти в сіе похваленіе от Бога. развѣ аще не будетъ кто имѣти в собе сего мирнаго милосердаго милованія и милостивнаго любленія прежде ко Богу. потомже ко всим равно человѣкомъ ближнимъ своимъ, созданныхъ по образу Божію бывши

---

*) Знать же въ тотъ часъ жадное геретитство не было в краехъ нашихъ.

28

и по подобію его. разумѣемъже се отъ святаго писанія. яко симъ милосердымъ и милостивнымъ милованіемъ вси оправдятся благочестівіи въ день судный по глаголу Господню. симъже паки осудятся вси немилосердіи, человѣконенавистницы и нелюбящіи Бога. но доволно намъ уже о сем буди беседовати къ вашей всенасвятейшой святости, ||(**28 л. об.**) да не предолженіем многихъ словесъ некое стуженіе подамы слуху вашому всесвятому. ино зде сія оставивши на прежнюю пучину духовныхъ словесъ, к вашей всенасвятейшой пастырской благоутробной милости. паки возвращаемся вѣдуще яко в тобе лежат сокровища Божія премудрости и Божіяго смилованія, милосердыхъ и многих его щедростъ. яже суть шестеры милосердные болшіи добродѣтели предапые самымъ Господомъ *). яже суть сія. Алчънаго пакоръмити. жаждпаго напоити. страннаго въвести въ дом. нагого приодѣти. больнаго посетити, в темницы седящаго пришед к нему его утешити. сія вся знаменіа сутъ милосердія Божіяго бывъшаго къ всѣмъ человекомъ и пакы от всихъ ||(**29 л.**) **) насъ тогож требуеть повеливая къ всимъ купно и равъно подавати, всимъ неимущимъ и требующымъ того. Паче же вамъ всенаисвятѣишымъ отцемъ, и высоконачалнѣишымъ пастыремъ повелено есть духовно подавати всимъ требующымъ отъ вашихъ святынь того.

Нынѣ же и мы того ради желаемъ всихъ сихъ шестерыхъ добродителныхъ даровъ отъ Вашеи Всенаисвятеишое милосердное Святости аки отъ пастыра милостиваго, и утишителя душъ, да подаси намъ обилное се въ наслаждение и насыщение па спасение душамъ нашымъ к вѣчному животу. Понежебо алчпы есмы небеснаго дару милости Божыя сего ради молимъ твое человѣколюбие алчущыхъ насъ накорми, и насыти симъ небеснымъ хлебомъ духовною пищею ангелскимъ брашномъ божестнпою манною. Насыщениемъ святаго Духа отъ поучения святыхъ божественныхъ Христовихъ словесъ, егоже брашна желаемъ еvангелскихъ, не сего брашна гибнущаго, но пребывающаго въ животъ вѣчны: оноя тра-

*) Шестерыхъ добродѣтельныхъ даровъ просятъ.

**) *29 л. печатается по изданію Петрушевича.—Ред.*

пезы небеспыя идеже вси ближнии снедятъ обедъ онъ во царствиі Божыи. Подаиже намъ всѣмъ всепаисветѣиши Отче отъ плода пшеници сея небесныя и вина и елея своего егоже умножилъ ти есть Богъ подати, да и прочиимъ подаси, требующымъ того отъ тебе, яко да отъ тука пшеничнаго напитаемы ны, и отъ камене духовпаго насыщены будемъ всякодоволно, в собе сего имуще небеснаго ядения насытившеся сего пебеснаго хлѣба неимамы взалкати во вѣки: попежебо вкусихомъ и увидихомъ яко благъ и зѣло сладокъ есть Господь, сего ради алчемъ и желаемъ его на всяко ||(30 л.) время, да пасыщени будемъ, дондеже явится нам слава Господня по глаголющему пророку. жаждущих нас напой *) духовнаго пива от источникъ спасенных, ибо зѣло желаемъ на воду сію, аки желаетъ елень на источники водныя. тако желаетъ душа наша къ источникомъ сим спасеннымъ воды жывы, от неяже пивше пе вожжаждемъся к тому въ вѣки. Мы убо вѣруемъ быти тебе всенасвятейшій отче, такого самого источника спасенію, сего ради съ благочестіемъ вѣры притекаемъ прилежно къ источником сим спасеннымъ пречистымъ теченія спасеннаго словом сматряюще, да сърадостію почерплемъ отсюду нетленный утѣшеніа потокъ, приносяще жажду божественную съ твоимъ всесвятымъ благословеніем, всему миру пребывающу, ||(30 л. об.) охлаждая душа от нежадна недуга, яко да в сытость напаемся вси мы от обилія дому твоего, и от потока пища твоея напоишы ны желаемых сихъ небесныхъ даровъ. ибо отъ тебе истекаетъ всимъ источъникъ животу **), и источъникъ присно текущія живыя воды, по средѣ рая, божественною же благодатію безпрестани кипящи. и от него истекают чотыре реки папаюющи всяку тваръ на оживленіе еуангельскимъ благовествованіемъ, чрезъ чотыре вселенскія патріаръхи утверженыхъ святыя столпы восточныя церкви. от нихъ же рек, сія точащыя благодатныя воды мы вси напояхомся, сущіи здс па стране северъной прилежащой к востокомъ, имущи

*) Жаждущіи напоенія прагнутъ.

**) Попежа псточнікомъ а чотырохъ патріарховъ реками отъ него пстекающих благодати Божія называютъ.

въ ней всякъ доволь изъобилъ во ||(**31 л.**) всѣмъ къ насыщенію душам нашым, и къ прохлажденію сердечнымъ жаждамъ на всяку потребу собе черплюще от нея еюже омываемъся и крещеніем святымъ*) очищаемся и освещаемъся и просвещаемся чающе оного блаженаго упованія, и просвещенія славы великого Бога и спаса нашего Ісус Христа. еяже воды еще измлада суще обыкохомъ пити во вся дни живота нашего, и мы и отцы наши и отцы отцов нашихъ, даже и до днешнего дня. А прочихъ иныхъ водъ не обыкохом вкушати сумнящеся к ней, яко противна сутъ естествомъ нашымъ. сего ради молимъ тя о владико ону воду первую, пошли намъ четвероструйныхъ сихъ быстрынь**). яко да насыщающеся от нея не вожадаемся во вѣ |(**31 л. об.**)ки, возирающе на тебе на источника жызни, присно текущаго прежде всихъ сея живыя воды, возвращающи всих въ наслажденіе живота оного вѣчнаго. Странныхъ насъ в домъ Господень въведи ***), великоначалнейшый патрыаръше. благословеный Аврааме, странно милостивый пріемниче, друже возлюбленный Божый. ибо странни есмы пришелцы на земли чуждей, и не имамы зде града пребывающаго. но лучшаго чаемъ оного небесного ему же хитрей самъ Богъ. и сего ради изволихомъ пребывати въ дому Бога нашего паче нежели жити намъ сезде въ селехъ грѣшничехъ. яко лучши день единъ во дворехъ его паче тысещъ, да того ради возлюбихомъ благолѣпіе дому его, и место вселеніе славы его. яко да не по||(**32 л.**) ****) губитъ со нечестивыми душа наша, и единаго сего просимъ всегда отъ Господа, и того возыскаемъ даже жывемъ въ дому Господни вся дни живота нашего и зримъ неизреченную красоту Господню его посещающы всегда церковь святую его, церкви же лукавнующихъ возненавидехомъ со совершенною ненавистию, и сего ради допомози намъ, о отче всенаисвятѣишыи внити въ домъ сей Го-

---

*) Знать же якоесь насіловане в обрядахъ своихъ мели.

) До которыхъ и мы бысе отзывали, гды бы в той ||(31 л. об.**) же святой единности яко предъ тымъ первымъ.

***) Странствующіе въ домъ Господень воведены быти прагнутъ.

****) *32 л. печатается по изданію Петрушевича.—Ред.*

споденъ, яко да въ немъ ходяще узримъ свѣтъ неприкосновения славы его, идеже есть всѣхъ веселящихъся жилище, у него многиа бо у Отца небеснаго обители суть по мере дарованія комуждо разделени. А тобѣ сия вся отъ вишнего Бога небеснаго дарования комуждо разделеныи уручена сутъ. сего ради молим тя богатого щедродавца сего возлюбленнаго дому, благолѣпне раздѣлити и намъ корысть, яко да и мы блажени будемъ жывуще въ домѣ его во вѣки.

Аще неимамы одеяния брачна да достоини быхомъ были внити всеи небесны чертогъ, но твоими святыми молитвами и благословениемъ вся сия возможна намъ будутъ, ибо оснежыхомъ въ Силуамлей купели святыя Троици, облеченни свыше благодатию святаго Духа чающе взыти на гору сию святую Божию в домъ небесны гору в неиже самъ Богъ благоволи жити до конца, ибо колесница Божия тьмами темъ тысяща гобзующихъ всегда предъ нимъ есть, яко да и мы его восхищени будемъ во многочисленное се число избранныхъ проходяще сквозе мѣста крова дивна ||(**33 л.**) до дому Божія во гласе радованія и исповѣданія шума празднующаго, идеже естъ гласъ безпрестанный великаго дарованія в селехъ праведник. простъри к намъ странным руку твою десную милостивый страннолюбче, и сподоби насъ недостойныхъ внійти в домъ сей Господень. самъ отворяя нам двери небеснаго царствія ключару небесный *), воводя насъ страннолюбно странных пришелцовъ от далекихъ странъ, верою к тобѣ пришедшихъ, яко внійдемъ радостію в домъ Божій небесный въ градъ царя великого во горный Ерусалимъ. и узримъ славу Бога нашего, и поклонимъся на престоле седящему великому Богу вышнему царю, и агньцеви вземлющему грѣхи всего мира. и тако всегда со Господемъ будемъ, с нимъ ||(**33 л. об.**) царствующе мы въ дому его въ вѣки. и поспешествующцыми твоими святыми молитвами о насъ къ Господу. нагих насъ приодени **) яко нази есмы, понеже мы во Христа кре-

---

*) Зри яко просятъ абы імъ дверы небесныя отворилъ яко ключаръ небесный.

**) Нагіе одеянія просятъ.

стихомся. сего ради и во Христа облекохомся. но яко одежду первую окаляхомъ многими грѣхи, и обнажени быхом на врѣмя от враговъ. сего ради молимъ тя умилосердися паки над нами отче святый и приодей насъ одеждою спасенія, и ризою благословеннаго прощенія облеци насъ*). яко да наготу нашу сим паки покріеши своимъ всесвятымъ отческим милосеръдіемъ. и тако съгрѣеши душа наша теплотою святаго Духа, от студени мраза грѣховнаго померзаемаго люте, дондеже не пристигнетъ он лютейшій ледъ, скрегтанія зубнаго, никогда ||(**34 л.**) растаемый, великомразный лютый тартаръ. от негоже да избавит ны Господь твоими святыми молитвами милостивый пастыру. понежебо въ крове крылу твоего надеемся, да покріеши ны на месте озлобленія от лица вражія и от лица всихъ ненавидщяихъ нас. яко да узревши насъ облеченых во одежду отмщепія, вратници адовы устрашышася видящи насъ Христовыхъ въоруженных въ вся оружія Божія. могущимъ намъ уже ктому стати противу всимъ козпемъ діявольскимъ. имущи на себе броня вѣры святыя церкве Христовы щитящихъся крестомъ святаго животворящого креста. имже возможемъ вся силы неприязнены, раждеженыя на насъ угасити благословеніемъ твоимъ святымъ. ||(**34 л. об.**) и шлем спасеный на главах нашыхъ воспріемши и к тому еще меч обоюду остр в рукахъ нашых имуще, иже естъ глаголъ Божый, острое копіе Исусово имя. дондеже прійдетъ именемъ лютаго князя, того воздушнаго и темныя власти, и всих духовъ поднебесныхъ злобеначалников, а тако не возбранно предстанемъ лицу Христову хваляще и благодаряще всемогущаго Бога и тебе во милосердіи милостиваго отца, яко пройдохомъ сквозе воду непостоянную. душа наша яко птица избавися от сетей ловящих, сеть сокрушися и мы избавлени быхомъ именемъ Господнимъ, и покровом одѣянія твоихъ святыхъ молитвъ придѣвшихъ нашу наготу, и представиши насъ непорочныхъ и незмер||(**35 л.**)заемыхъ мразомъ грѣховным праведному солнцу Христу твоимъ помилованіемъ всесветейшій отче пречестный. болящихъ

*) Одежа прощенія грѣховъ.

нас посѣти и исцѣли*) многими недугами обтягченныхъ и болезными различными тяжкими грехи стягнутыхъ и вопіющихъ ко тебѣ из глубины душа. о врачу душамъ**) потщися умилосердившися на ны, и помози намъ яко изгибаемъ от греховныхъ недугъ люте, тебе бо токова премудра врача вѣдуще, могуща исцелити и спасти всякъ недугъ греховный и всяку язву въ людехъ к тебѣ прибегаемъ вѣрою оного сотъника, Центурія именемъ, смиреніемъ припадающа любовію прося||(**35 л. об.**)ща, несмѣюще тя ни помышлением двигнути, толикаго и таковаго учытеля и врача да к намъ приидеши, нѣсмы бо того достоини, да ни под кровъ от предѣлъ нѣкихъ домовъ страны наша въниидеши, а то ни отнюдь возможно естъ, не токъмо намъ, но и всѣмъ странамъ, но то токмо рци о насъ слово къ Богу тогда исцелѣютъ душа наша и тако спасени будемъ от всѣхъ болѣзній нашихъ и немощей нашихъ, или оно милостивное и любовное слово изрици нам глаголя. отпущаются вам грехи ваши и по вѣре ваю якоже хощете буди вам от Бога милость, здравіе и спасеніе во всимъ, вси бо свѣмы се. и яко самъ многомилостивый Богъ виликый врачъ душамъ и тѣломъ слово се реклъ естъ самъ ||(**36 л.**) глаголя. яко не требуютъ здравіи врача, но болящіи во грѣсехъ, той бо повелѣваетъ намъ ищите рече и обрящете, просите и дастьсе вамъ, толъците и отверзется вамъ. и сего ради помени сія о всенасветѣйшій милостивый отче, како самъ Богъ слезы Манасіицы и Ниневитянъ покаянія. и Давыдово сокрушеніе. и Езекіино воздыханіе. Маріинъ Магдалынинъ плачъ. Петровы слезы. Хаиaнеины Суранки жоны верънуюмолитву. разбойническо исповѣданіе, Павлово обращеніе, и иныхъ безчисленно многихъ въ гресехъ, и лютыхъ недугъ сълежащихъ, всѣхъ сихъ милостивъне въспріемъ, и въскоре вся помилова спасъ. такоже и ты всенасветѣйшій отче пріими ныне наша молитвы, ||(**36 л. об.**) и подаждъ нам здравіе болящимъ, о немже тя молимъ. Христосъ сынъ Божій сына вдовича и тщеръ Аирову, умершую яко Богъ въскресилъ естъ. тыже яко добрый врач от него

---

*) Болящіи прощенія просятъ.

*) Лекаремъ душевнымъ попежа называютъ.

наученый ныне насъ възведи от греховъ смерътных болящихъ, оживи и исцели. ты бо еси путь и животъ всѣмъ хрестіанскимъ душамъ *). не токмо бо Богъ самъ сіа творя, но Тавиѳу, тобѣ равно сопрестолнымъ Петромъ въскресивый, Енію с Павломъ исцеливый Еутихія юношу оживи падшаго съ высоты от трикровника долу, иже нынѣ тобою болящихъ нас уздравитъ и умершихъ грехми оживитъ, послушавъ тебе своего церковнаго, въсенапріемнѣйшаго молебника, всѣ бо съвѣмы яко умре|(37 л.)ти ны есть, Богу тако изволившу но на малое се время милостивне в насъ Богъ, да пождетъ еще въ благо, да не оклеветаютъ насъ гордіи. и дондеже не приспѣетъ вечерній часъ смертный насъ неготовы суща, и сего ради просим здравіе. пособствуй и помагай пашему сиротству всему насветѣйшій отче и милостивый пастыру и врачу, ты бо вѣси время и часъ егда умолити всемилостиваго Бога, да подаст намъ здравіе тобою, и прощеніе от всякаго греха, и свое многомилосердное смилованіе, на спасеніе душамъ нашим, отче милостивый врачу твоя преславная чудеса, да и насъ достигнут нынѣ. бесы прожени, недуги погуби, немощи уздрави, раны исцели, белезни уврачуй от всякія язвы спаси ||(37 л. об) ны, печаль нашу преложи на радост, и всѣмъ тяжкимъ недугомъ, бедамъже и печалемъ и скорбемъ запрети, страшнымъ и великимъ именемъ Господнимъ, яко да к тому уже отселя ни коснутися нас дерзнут дондеже есмы въ животѣ нашемъ, по еуангелскому вѣрующи гласу от твоея святости ищем милости, якоже и выше сего писахом, просите бо рече и дасться вамъ, аще не за прошеніе, но за доступженіе чаемъ пріяти, аки она вдовица от судіи, тако и мы предстояще ныне вѣрою тебе молим, ищемъ от тебе отвѣта милостиваго да речеши къ намъ оно слово глаголющее востанѣте и ходѣте, се оздрависте яко уже от вас отбеже болезнь и печаль, и воздыханіе, и отять Господь ||(38 л.) вся слезы от лица вашего и благословеніе Господне к тому на васъ отныне и до вѣка, и въ веки векомъ животъ вѣчный вамъ даровалъ естъ Богъ. въ темници телесъ нашихъ душа сѣдящая, и въ темныхъ сѣни смертнаго мира сего

*) Сопрестолнымъ Петрови его быти менуютъ.

съдержимыя пришедъ къ намъ духомъ посети*), и въ печали нашея окованныхъ нищетою и желѣзомъ духовно утеши. ибо сам Господь якоже вещаетъ великій Петръ духом съшедъ а не плотію, и сущимъ въ темници проповеда, преставльшемся иногда. егда ожидаше Божіе долготерпеніе во дни Ноевы егда суд пріймут по человѣку плотію. но живут же по Бозѣ духомъ, тайна си естъ велика. мы же своя словеса к тобѣ всенасветѣйшій отче да пошлеши къ намъ нѣкая ||(38 л. об.) утешителная словеса от светыхъ книг божественнаго писанія, сими утешая насъ глаголя. иже въ узахъ изыйдѣте, и иже въ тмѣ открыетеся и непросто тако но и просвѣтитеся, яко лица ваша уже к тому не постыдятъся. сію нам благовествуй радость въ темници седящим, да паки прійдемъ на первое блаженство своего достоянія райскаго, наслаждаются божественыя чести, еюже умалени быхомъ ничим от аггелъ, а славою и честію уже венчаныхъ. бывшихъ сія вся погубихом преступленія ради праотцем нашым Адамом, и сего ради изгнани быхом, во тлю сѣни сія смертныя в мѣсто озлобленія во удолъ плачевну, на мѣсте сем идеже положени есмы нынѣ, осужденою облечени смертною кожею, ||(39 л.) яже есть темница горко душамъ нашимъ. в нейже вси слежим, изгнани сынове Еввины, алчуще и жаждуще и слезами ся обливающе изъ глубины душа тяжко воздыхающи къ милосердному Богу кричащи. Господи изведи ис темници сія душа наша, исповѣдатися имени твоему святому. ожыдаютъ бо сего праведницы, дондеже воздаси намъ, не по грѣхомъ нашымъ а ни по безаконіемъ, но по милости твоей богатой. а ты всемилостивый отче допомози сего намъ твоими светыми молитвами о насъ к Богу, буди милосердый ходатай между Богомъ и нами человѣкы **). умиряя миръ, укротевая вражду, яко да показняя показнитъ насъ Господь смерти же не предасть насъ до конца. Помени вели||(39 л. об.)каго чудотворца Николая, еще в жытіи сый како въ темници три мужи избавилъ от смерти. не токмо се временныя, но оныя вечныя умоливъ у Господа спасеніе и животъ вѣчный. и многимъ инымъ въ печалехъ и во

*) В темници седящіе посещеніа прагнутъ.

**) Ходатаемъ межи Богомъ и человѣки его называютъ.

бедахъ сущимъ утешителный отецъ бысть. егоже преславная чудеса и в нашей стране нынѣ обилно дѣются на многихъ мѣстехъ, въ святыхъ церквахъ нашыхъ рускихъ подавая всим исцѣленія, и здравіе комуждо на потребу его. слепымъ прозрѣніе, хромымъ хожені́е, болящимъ здравіе, недужнымъ исцѣленіе, расслабленымъ исправленіе, параличемъ забитыхъ конечное прощеніе, мерътвымъ воскресеніе, и всимъ купно радость и веселіе, не токмо сіе телесное ||(40 л.) но духовное спасеніе. сей намъ милостивый отецъ всегда даруетъ, не срамляется нами а ни церквей нашихъ гнушается в нихъ пребывати. аще и рускія суть уставъ греческий держащи. ибо и онъ гречин бѣ родом, и сего ради знаетъ своя и свои ему познают его вся. Сего ради насветѣйшій отче милостив и ты буди намъ, и помощникъ въ скоръбехъ увѣтлив буди нам яко к тобѣ прибѣгаемъ, на четвероносной Божіей носящеся, не отврати рабъ своихъ тощъ, тобе бо вѣруемъ, великаго помощника имѣти и ходотая изрядна о насъ къ Господу, яко да избавиши нас от тмы и сѣни смертныя, и направиши ноги наша на путь смирен, въводя насъ паки въ чудный его свѣтъ немерцающій и въ незаходімый, но присно сіяющій и блистаемый не ||(40 л. об.) изреченною красотою, и просвѣщеніем славы божественнаго наслажденіа идеже всѣ праведныи веселятся от века радованіем вечнымъ, яко избавленіе, и благословеніе Господне на нихъ и веселіе вѣчное над главою ихъ, хвала и радованіе и веселіе постигло их, яко к тому уже не умрутъ, и смерть имъ не удолѣетъ, отбѣже бо от нихъ всяка печаль и болезнь, и въздыханіе, тамо желаетъ и душа наша вникнути, идеже всѣ сіи праведници почиваютъ, у Авраама, и Ісаака, и Якова на лоне, их же око не видѣ, ни ухо не слыша, ни на сердце человѣку не възыйде, яже Богъ уготова любящимъ его, сегоже да буди и намъ получити благодатію и человѣколюбіемъ Господа нашего Ісусъ Христа, твоимъ ||(41 л.) всесвятымъ благословеніемь и молитвами, и нынѣ и до века, въ неищетныя превѣчныя безконечныя вѣки аминь. Въ всѣхъ сихъ шестерыхъ добродѣтельных благословенныхъ духовныхъ даровъ великихъ, щедрый подавца и милостивый дарователь буди намъ, отче всечестный и

всенасвятѣйшій Сиксте, четвероблаженный*) тезоименитый онымъ прежъде тебе бывшимъ тремъ, самъ четвертое число сего имени на собѣ нынѣ образъ нося четвероносная херувимская колеснице Божія еже Езекиель видѣ на нейже ношашеся и опочивает Духъ Божій всегда, ты бо кый всенасветѣйшій милостивый отче о всѣхъ сих церковныхъ даровъ раздаятель**), алчущимъ питатель, жаждущимъ ||(41 л. об.) напоятель, въводитель милостивый в домь, нагимь покриватель многоценными рызами, болящимъ врач искусныи истинный, въ темници и въ узахъ утешитель и отецъ милосердый, страннымь всѣмь всяк въ всемъ бывая, да вся утешиши да всѣхъ помилуеши да ущедриши да всѣхъ обдариши сихъ духовныхъ дѣяній небеснаго дарованія, якоже писаніе глаголетъ, блаженнѣе естъ паче даяти, нежели пріимати, того ради свойственно естъ се, вашей всенасветѣйшей святости, вся сія духовная подаяти а намъ аки от отца утѣшітелнаго милостивне усердіемь любовънымъ пріимати, понеже убо нищи есмы духомъ, яко да наше царствіе небесное будетъ, и сего съ всякою крото||(42 л.)стію ищемъ, да наслѣдимъ землю ону благую, плачущеся к ней да тамо утѣшени будемъ, алчуще и жаждуще правды Божія, яко да ея наситимься. милостію милости ищемъ да помиловани будемъ, вѣрующимъ чыстымъ сердцемъ Бога видети. сего ради и пишемь о мире и любви всенасветѣишіи епистоліи яко да сынове Божіи наречемся. терпя нѣкое отчасти изгнаніе правды ради Божей, да царство небесное получимъ, и тако всегьда стояще на сихъ осмерыхъ святыхъ блаженныхъ степенехъ, чаемъ получити осмого вѣка будущаго блаженное упованіе. въспоминающе в себѣ всегда оный гласъ блаженный глаголющій. блаженни есте егда поносятъ вамъ, и иждепутъ вы и рекутъ вам ||(42 л. об.) всякъ золъ глаголъ на вы лъжуще имени моего ради, радуйтеся и веселитеся, яко мзда ваша многа ест на небесехъ. сія вся духовная словеса пишемъ к вашей всепренасветейшей святости, вѣдуще добрѣ яко вся премудрости и

*) Знати же былъ четвертымъ.

**) Всихъ церковныхъ духовныхъ даровъ раздая||(41 л. об.)телемъ его быти называютъ.

разума глубокихъ филесофъскихъ ученій, и святая священная божественная писанія богодухновъныхъ богословнихъ книгъ, вся сія вашой великоразумной и всенасветѣйшой премудрости явѣ благоразумьна суть и всѣхъ всегда пребывающи умомъ твоимь ясно зримъ телесьнымъ и остроумнымъ разумом зріши не изъреченная, ихъже умолчить умъ человѣчь постигнути не можеть ибо еси царское священіе язык святъ святителство блаженное камен *) же живый ‖(43 л.) от Бога избран честенъ на нем же камени основал ест Христос церков свою, ейже врата адова никогда одолѣти не могуть. того ради одѣяніе твое червленное от винограда восоръска **), прообразуетъ явѣ царскую багряницу. отмщеніе побѣду Христова плѣнения сбразъ. витяжпый на собѣ нося трычастьными корунами венчанъ на главе твоей всесветой окруженый царскою діадимою ***) пресвятаго Духа прообразующе трисоставныи чыны оныхъ небесныхъ умовъ, ограждаемыхъ ясно сіятельным божественнымъ свѣтомъ вся сія твоя всенапресвятѣйшая окрашенія святительства твоего израдного, от небесъ свыше истъканна суть весь чинъ и образъ в собе нося серафимскимъ лицемъ присно блистаяся, и пламенно видным ‖(43 л. об.) огнемъ Духа святаго всихъ съгревая ученіемъ твоим святымъ, всихъ умекчевая души аки воск. яко да пріимут въображеніе печати, и надписаніе царское параклитова, дару утешительнаго духа имущи имена написана на небесехъ въ книгахъ животныхъ. о всепренасветѣйшій велико много премудрый святоблаженный отче, и намъ нѣкое утѣшеніе милосеръдія щедротъ подаждь. и неленостенъ буди к намъ отписати на сіи словеса ****). яко да и мы видяще твоя всенасвятѣйшая нѣкая сладкая и утешителная словеса къ намъ писаная. купно възрадуемся и возвеселимъся душами получивши желаніе сво-

---

*) Зри Каменемъ его называютъ на которомъ Христосъ церковъ свою збудовал.

**) Гледи яко одежі его чирвоной в которой ходитъ розумѣють не такъ якъ наши блюзнять.

***) О коронѣ тройчатой.

****) Просятъ о отписъ.

его хотѣнія въ благодати сей духовной. обачеже удивляемся сему велико, и зѣло много ||(**44 л.**) тому чудимся. яко прежде сего малу времени минувшу, послаша къ вашой всенасвятѣйшой святости. от наших странъ наши святіи отцы. освященный епіскопи. тажъ и пренаяснеишые великославные княжата и велможніи и многочестьніи благородніи панове и вси благочестивіи нарочитіи мужіе *), написаніе нѣкое благопотребно вашим лекгатосомъ Аньтоніемъ именемъ, мужемъ честнымъ и достойнымъ в святости. егоже ваша пренасвятѣйшая святость посласте къ великому князю московскому, дщеръ цареву в брак ему съчьтавъши. и сію ему от себе честно пославши и подавши аки милостивный законолюбный отець. но не вѣмы что в томъ есть, донесены ли будутъ тая писанія наша пред ваше свети||(**44 л. об.**)телское всепренасвятѣйшое лице или ни. да того радни много опечалихомся, на время се помышляюще в собѣ. егда како не пріятна будут писанія наша пред вашею священноносною святынею, или узгоръжена наша усердная чистая любов, юже исклопихом от чиста сердца, къ вашей къ насвятѣйшей святости, чающи нѣкое утешителное отписаніе видѣти вашего святительскаго благосердія еже к намъ. узяви нам се всенасвятѣйшій отче, коея ради вины быст се таковаго замедленія дѣло яко неполучити намъ желаемаго хотѣнія отъ вашей святости. вѣруемъ бо мы вашой великой премудрости, яко ни едино от сих ваше нераденіе нѣкое на сем познано будетъ в насъ, но вся намъ сія любовно отпишеши а||(**45 л.**) **)кы милостивыи Отецъ наше смиреніё и мирное желание вовсемъ наполнити, а не опечалишы нашыхъ сердцъ уже къ тому болеё, ибо милосердыи еси учитель и всеразумныи Отецъ, веси како премудростиею своею паки оскорбленныхъ утешиши и печаль нашу на радость преложишы, яко да паки купно вси возрадуемъся и возвеселимся о утѣшеніи твоемъ и ни единаго сумнения въ совестныхъ нашихъ въ семъ постраждемъ къ вашеи всенаисвятѣишои великомилостивои святости. О отче пречестныи.

---

*) Знать ижъ было поселство ҃л отъ всихъ епископовъ княжятъ і паповъ і отъ всихъ становъ до него.

**) *45 л. печатаётся по изданію Петрушевича.—Ред.*

Но о семъ о всемъ слава уже буде во вишныхъ Богу, яко на земли миръ и благословение намъ человѣкомъ тобою даровася, показуя во человецехъ благословение своея благости, яко да вси спасутся, и познаютъ его сущаго истиннаго Бога давшаго тобѣ таиную власть въ человѣцѣхъ предивная и великая творитъ. Сего рады мы о толикихъ и тако великихъ твоихъ небесныхъ даровъ хвалимтя хвалимаго отъ всѣхъ человѣкъ, благословимтя благословеннаго отъ вышняго Бога, кланяемъ ты ся, покланяемому отъ всего собора Христианьскаго, славословимтя разними словеси божественными ублажающитя, благодаримъ тя великия ради слави твоея, юже имашь свышше отъ Бога велики архиерею Мелхиседече небесныи Отче духовныи, даровъ вседержителю. Сына единороднаго Господа Исуса Христа, единонравныи ему служитель святыи, святаго Духа всесвятая душе, отпущаи грѣхи миру помилуи насъ. Прощаи грѣ (**46 л.**)хи всему миру, пріими сія молитвы наша, седя одесную престола славы веліцествію въ церкви святѣй. акі на небесехъ. паки глаголемъ помилуй нась, и милостивъ буди намъ, яко ты еси єдінъ святъ, ты единъ Господь, началный Отецъ, всепресвятѣйшій и многоблаженый Сикъсте, славою и честію от Бога Отца многопочтенъ сый, паче всих земнородныхъ сыновъ человѣческихъ. сего ради хвалимъ и благословимъ имя твое во вѣки хваляще и благодаряще великого Бога о несказанномъ его даре таковѣм сущим на тобѣ. имиже тя ублажил самъ великій мудрый зиждитель един блаженый силный Царъ царствующихъ и Господь господьствующихъ. єдінъ имѣяй бесмертіе, живый во неприступном свѣте трисвѣтлаго Божества блистаемаго || (**46 л. об.**) сіянія главы своея всегда въ премудрости, единосущныя и неразделимыя Троица и отнюдъ никогда никимъ недовѣдомыя и неудобъ к тому недомыслимыя. токмо от оныхъ силъ небесныхъ умовъ, в нихже и ты самъ всенасвятѣйшій серафиме живеши, и комуждо ихъ по мѣре просвѣщеніе божественное подавается. в ныхже онъ непрестанно воспеваемый и славимый и хвалімый ест Богъ, и от всихъ земнородныхъ родовъ величаемый и покланяемый и благодаримый от всякого дыханія дивно удивлямый и воспеваемый и славимый. яко того естъ єдіного превѣчная слава, и честное веленіе и область и деръжава. яже еще прежде

всихъ вѣкъ бѣ и нынѣ есть, и еще будетъ, и пребудетъ, и преизбудетъ |(**47 л.**) во безконечныя и неисчетныя превѣчныя вѣки аминь. Будиже к тому благословеніе на насъ тобою всенасвятѣйшій отче всегда нынѣ и присно и въ вѣки вѣкомъ аминь. Яко яви нам сію милость свою, и спасеніе твое даждь намъ отнынѣ и до вѣка, паки трикратный аминь. Честь святѣй Тройцы яко да въ всѣмъ славиться три едино превѣчный Богъ.

Писано у Вилни Въ лѣто ҂ѕ.ц҃.пд. от перъво сътворенаго Адама. Под лѣты рожества Христова ҂а.у҃.о҃ шостое. Мѣсяця марта ді. дня. Индикта д҃.

„Ключъ царства небеснаго“, западно-русское полемическое сочиненіе 1587 г.

(Посвятительная предмова князю А. К. Острожскому)*).

‖(**1 стр. ненум.**) Ясне освецоному, и вельможному, княжати а пану. пану Александрови Константиновичови, Божию милостию княжати Острозскому, воеводичови киевскому. и прочая, и далей, и еще.

Ясне освецоное, велможное, а милостивое княжа.

Ижъ мало не всѣ рѣчи створеные отъ початъку свѣта. за предивнымъ устроениемъ ихъ Творца. преходити едины по другихъ и пременятися и гинути мусятъ. Едины въ единомъ округу лѣта, другие въ колку, иные въ колку десятъ ажъ и до ста, и далей. Ачъ естество или натура ихъ не гинеть. кгдыжъ прошлому подобное выростаеть и родится едино зъ другого. Также и народъ людскій, которому всѣ тые рѣчи суть подручны, и поданы. высоколетаючие птицы, глубоко плаваючие рыбы, быстро скачучіе звѣри, и все иное подъ ноги ему есть покорено. а вжды и той также менитися толко не гинути муситъ едины коротъколи долголи на свѣте побывавши, до общей матере своее ворочаются а иные на мѣстца ихъ наступатъ. и такъ в томъ воля Божіа дѣется и дѣятися будетъ ажъ до скончанія свѣта. А ведъже вѣрные а добродѣлъные, толко смерътію зъ дочасного на вѣчное премѣняются. а иные пакъ якобы и не умираютъ, бо мудрецъ такъ

---

*) Этого заглавія въ подлинникѣ нѣтъ.

||(**2 стр. ненум.**) написалъ, родивый чада не умераеть, кгдыжъ собѣ подобного отъ сѣмени и церкви своей наслѣдъникомъ, то есть дѣдичемъ по собѣ зоставляеть, и наболшое благословество и ласку на свѣте у Бога а Творца своего относять тые, въ которыхъ, отчествѣ, и добрахъ по нихъ не дѣдичить общый, и не убѣгають, а ни забиваются ото чужие.

Таковымъ благословениемъ почтилъ и увелбилъ Богъ оного великого Владимира. преславно, и много чудъно крестившаго землю рускую. которого церкви и роду, зацная линѣя и донынѣ неустала. въ нейже истинный наслѣдъникъ, и властный потомокъ, ваша княж: милость, есть еси. и на мѣсце оныхъ великосановныхъ, и многославныхъ предковъ своихъ наступаетъ. а яко новотъный на томъ житейскомъ мори, дивнымъ, и прошлымъ, и настоящимъ рѣчамъ с пилностю присмотруватися, ваша княж: милость маешь беручи за початокъ всякой мудрости страхъ Божій. а маючи завжды так- же предъ очима страхъ и взоръ, ясне родившаго и свѣтлопитающаго, и наказующаго со богоразумиемъ юность твою. и многимъ по многихъ сторонахъ свѣта добрый прикладъ дающаго. а праве по вселенной у правовѣріи изрядъно сіающаго неотступно, ани измѣнно.

Ревнуй же прилѣжъно сему и ваша княж: милость, а послѣдуй неизмѣнъно святому прикладу у свѣтлоцвитущой молодости своей и справуй храмъ свой телесный яко бы былъ прибыткомъ Духу Святому. тогды оный же благословеный Богъ Отцевъ по обычной добрости своей и тобѣ тое даровати можетъ яко и началъникомъ твоимъ, а не толко тое але и на столици ихъ перъвой посадити можетъ.

Прето потреба вашей княж: милости мѣти всегдашънее ||(**3 стр. ненум.**) пилное бачене на зацный станъ, и на новый вѣкъ свой. въ которомъ не толко часу якого долгого, але и дня и годины единое стравити дармо, а безпотребне шкода. Кгдыжъ и телесные силы и душевные также смыслы въ таковомъ юнотскомъ возърастѣ, што далей то болше ростуть множатъся, и ку горѣ поступують. и якъ хто въ таковыхъ лѣтехъ управитъ, а накеруеть тую свыше спряженую колесницу свою, котораа никгды не стоить, але

до кресу назначоного точитсе. на которой и самъ Богъ рад пребываеть, хто ему годъне ее устроить, также и на дальшіе часы тръваетъ, и поступаеть. и до вѣчныхъ прибытъковъ, которыхъ око, ухо, и сердце человѣчее дознати не можетъ, въеждж чаеть. Чого и вашу княж: мил: Господи получити сподоби. а колебаня у вѣре не установичного или применения Господи сохрани. кгдыжъ з Богомъ жартовати, у вѣрѣ о немъ отмѣняючися, зле, а еще горше соблазнъ инымъ звлаща слабымъ подавати. але в чомъ хто светымъ крещеніемъ разъ отъ него есть везванъ, и отъ родичовъ правовѣрныхъ избранъ, въ томъ по апостолу нехай и пребываеть и прочая.

А хтобы хотѣлъ вѣдати, и розезнавати лѣпшее отъ горшаго ведле тогожъ апостола, вся искушающе добрее содержати, нехайже не будетъ такимъ подлымъ а плохоумнымъ, рѣчей судею, же едину толко сторону выслухавши, похваливши, з нею пересталъ. але якъ на мудрого, ростропного а боячогося Бога узнавцу пристоить, обомъ сторонамъ с пилностю, а не спрудка прислухатися, присмотрувати,и пилне уважати и если же тому можеть спростати, тожъ теперъ с тыхъ лѣпшую, не обзираючися на зацность, можность, и телесную мудрость того свѣта, але на самую истинную правду Божію. нелегкомысльне узнати, обрати, и з нею переставати безпечне маеть. Ачбы подобно еще лѣпше, ||(**4 стр. ненум.**) коли бы тымъ не всѣ што не кождому належить шафовали, толко с тымъ што церковъ святаа духовно уставила законно утвердила, и неотмѣнъно держить переставали. але ижъ теперъ свѣтъ на томъ, радися пытають а иные и отменяють, в новые або перемѣнъные вѣры. а дѣла бы па горъшие хоть старые, хоть новые не дбають, к тому не толко мужчизны, але изъ бѣлыхъ головъ нѣкоторые хотять вѣдати глубокости писма таемницы догматъ церковныхъ которымъ призвоитша бы куделя з веретеномъ, а нижли тое што писано перомъ. к тому лихитые зміе образные шепталци, которымъ наши Евъвы волно нахиляють ухо. показують имъ сличные в поставкахъ и словъкахъ яблушка, а при нихъ можность и славу свѣта того, зачимъ южъ и Адамове даются зводити, сирѣчь, за молодыми и старые починають блудити. не хотятъ бачити штося за таковую нестатлость предковъ всѣхъ придало.

Прото якъся выше ознаймило, рачъ ваша княж: милость тымъ певнымъ, а истиннымъ прикладомъ поступовати, и што далей написано не рачъ леноватися прочитати и тамъ можется што до тогожъ нездорожное показати. А ижся важило тую троха писаня вашей княж: милости пану своему милостивому приписати и под можную оборону поддати, не розумѣлося кому бы слушнѣй и власнѣй. Кгдыжъ по Бозѣ всѣхъ содѣтели и по его княж: милости нашимъ милостивымъ пану, а отцу, ваша княж: милость иного не знаемъ, и все церковное отвсюду на младый возрастъ вашее княж: мил. умилено зрить око, слезы испущаючи, всѣхъ Творцу молячися, да не до конца лишена будеть началника своего наслѣдіа. у православіи ‖(**5 стр. ненум.**) пресвѣтло сіающаго.

Прето здалося за рѣчъ небезпотребную тое ваш: княж: мил: предложити, бо хто не хочеть похлѣбовати, тому годится правду указовати. звлаща хто есть хлѣбомъ и иными добродѣйствы отъ кого удоволенъ.

Остатокъ и початокъ ачъ младому але мудрому баченю вашей княж: милости поручается, кгдыжъ за сѣдины мудрость, а за лѣта старости животъ побожный Соломонъ положилъ.

Плютархусъ.

Такіе нехай у тебе мѣстце мѣвають.
Которые не ради на все зезволяють.
А которымъ милша роскошъ нижъ цнота.
Предъ такими кажи замыкатъ ворота.

(1 стр.) До народовъ рускихъ, короткая а пилная предмовка.

З напоминаниемъ и молениемъ прилѣжнымъ.

Учителеве костела римъского, тыхъ звлаща часовъ многіе такъ словне с казалницъ костелныхъ, яко и писмомъ з варстатовъ друкарскихъ, и многими дѣйственными скутками з великою пилностю, а потужнымъ старанемъ, минаючи своихъ, которые отъ костела ихъ познавши в немъ штось непристойное отступили. удаются до васъ народове рускіе розличными кшталты и способы, выносячи зацность, святобливость, можность и надъ всѣми подъ небомъ звирхность своихъ папежовъ римъскихъ и отъ нихъ уставленые законы и вѣры также; а вашихъ патріарховъ кгрецкихъ, и отъ нихъ держаную вѣру и законъ, и з вами посполу, з недовѣрствомъ глупствомъ, и отщепенъствомъ змешавши, предъ очима вашими явне топчутъ ногами, а призываютъ васъ въ едность.

Вы не вѣдати чи такъ на тое долгося розмышляете если призволити албо нѣтъ, чи такъ тое згола мимо себе пущаете. А в томъ вѣра ваша и законъ, а напередъ вѣры вашея подателя Бога отъ нихъ хулится у васъ пресвятое имя спросне, и поносне.*) изводятся многіе, а отступають отъ вѣры што вѣдати, за таковое недбалство ваше не будете ли колисъ чинитъ личбы ведле талантовъ каждому з васъ свыше повѣреныхъ. и многихъ различ|(2 стр.) ными властьми, и достоенствы отъ толже почтеныхъ. Вжды то есть людскій обычай и повинность на пытане чинити отповедь, а на

---

*) З добрыхъ дѣлъ христіанскихъ у поганехъ имя Божие славитъся а тутъ з недъбалства вашего у христіанехъ хулится.

писане такое другое чого еще отъ васъ не видати, а ни слыхати и донынѣ. Во што ачъ вдаватись а заходити в речь далеко шкода, але тежъ вкоротце а правдиве отправити, и своихъ у вѣре покрепити не вадитъ, о чомъ и Петръ святый радитъ мовячи.*) Готови будте завжды ку отповѣди каждому пытаючому васъ, и прочая. Бо чимъ далей будете молчати, тымъ ся тыхъ шкодливыхъ новинъ болше будетъ являти. В чомъ единъ с таковыхъ учителей выше помененыхъ пытаючи, подобнося на васъ за тое южъ и розгнѣвалъ, кгдыжъ васъ тымъ почтилъ што ему самому власнѣй и слушнѣй причтено быти могло бы. Поневажъ у книжце своей такъ рокъ во Львове твореной выехалъ на пляцъ з выводами вѣры костела римского**) и доложилъ того для руси навроценья за старшыхъ своихъ позволенемъ. тамъже и календаря новаго не занехалъ похваляти, якъ естъ потребне поправлянъ. и васъ до него с пилностю толко не велми учтиве напоминаетъ. А по томъ початку писалъ штося ему подобало еднож с правдою далекося минало. И не ждучи на тое жадное отповеди или отпису, за разомъ писалъ и декретъ учинилъ на остатку. Богъ кгрекомъ и руси все отнялъ,***) не маютъ ани памяти, абы умѣти Отче нашъ и вѣру въ Бога. а ни розуму, абы збавленые рѣчи бачити, а ни доброе воли, жебы добре жити. и далей писалъ, якъ ему шатанъ казалъ. А на краю доложилъ руское глупъство и блуды. Якожъ тыхъ новинъ, ачъ неправдивыхъ але шкодливыхъ. о васъ теперъ полны уши всюды. ||(3 стр.) Годилися вамъ тое на собѣ такъ долго за молчаньемъ носити, баченю вашему поручается. Кгдыжъ молчане с часомъ слушнымъ за мудрость почитано бываетъ и з пожиткомъ, а с часомъ тежъ за глупъство и з шкодою.****) а то не в таковыхъ

---

*) А҃ Петр. глав. Г҃ зачало Ѕ҃.

**) Тамъ выводовъ потреба где ся што часто пременяетъ и поправляетъ. А што въ своей клюбе не отмѣнъно стоитъ. выводовъ жадныхъ не требуетъ.

***) И тутъ не вѣдати што бы то было за навроцене. Коли хто самъ блудитъ. да иншыхъ за собою лудитъ. плохое хвалячи доброе гудитъ.

****) Кто на речь пытаную или ущипливе задаиую молчитъ. здаетъся яко бы позволяетъ пли винепъ ся подаваетъ.

речахъ Божіихъ законныхъ великихъ а объщихъ але у власныхъ каждого. А в таковыхъ и жидове, и еретикове, и бусурмани, молчанемъ не терпятъ якъ вы. Невѣдати чи у вѣре вочътпите чи о Бога избавлене мало дбаете про што на предки свои не паметаете, о которыхъ полнъ увесь поднебесный свѣтъ великое славы и дивное справы же и небеса проникала, и предъ престолъ Божій ставала, такъ у вѣре истинной цѣлое а крѣпкое сталости, яко и въ рыцерскихъ справахъ можное а потужное дѣлности, на чомъ и теперъ противъ сопостатовъ телесныхъ вамъ не сходитъ. Зешло бы ся еще болше противъ духовныхъ пилную чуйность и подвигъ мѣти. бо кого невидимые боятся, тому и видимые постояти не могутъ. С чого и слава болшая, и заплата вѣчная. А ижъ в тое писане за великимъ мушенемъ, а на болше за росказанемъ нѣкто отъ худыхъ простаковъ вдался отъ васъ о богохвалные великое славѣ и правое вѣры народове рускіе не безъ великого жалю и сумненя, власне якъ плохий а голый за збройного рыцера воевати, а простакъ неучоный за мудрого оратора отповедати. штожъ дѣлати коли сами не дбаете, на простака не дивуйте. Такъ ся написало, якъ ся разумѣло. Што вжды з васъ годныхъ до того порушити и подвигнути могло бы. Взявши бронь духовную отъ недужого и неумѣлого, сами по вѣре крѣпко дѣйствовати, и сопостатомъ истинный ответъ давати.*) ||(**4 стр.**) Толко Бога дѣля, и отъ него царства небесного, вамъ наготованого дѣля.**) Повстанте. почуйтеся, и поднесѣте очи душъ вашихъ, а обачте с пилностю якъ спротивникъ вашъ дияволъ не спитъ. и не толко якъ левъ рыкаючи ищеть кого пожерети, але явне сами в пащенки ему розными способы многие от кръви и повинныхъ вашихъ впадають а звлаща отъ единое матере вашее невѣсты непорочнои, царя небеснаго, роженые братя и сестры. О чемъ она яко мати ваша***) болезно васъ породивши водою святого крещеніа омывши, дары Духа святого

*) Ревнителемъ речей добрыхъ с того вымовляті и леневатися не годится.

*) Тые слова христіанина побожного в сердечные двери торкнути могли бы.

*) Церковъ святая мати вѣрнымъ объщая.

просвѣтивши, и хлѣбомъ животнымъ учениемъ еѵангельскимъ воскормивши, жениху своему, кровию пречестною васъ откупившему, яко сыны свои за слуги и дворяны отдати з радостю, яко родителей и прародителей вашихъ надѣялася, и с ними, и с вами вѣчно царствовати певна была. теперъ вмѣсто надѣи, радости, и потѣхи, жалостно нарекаеть и много слезно плачеть, единыхъ. же отъ нее отступають. другихъ же о тое не дбають. и вси вобецъ на повинность свою мало памятають, колеблючися дивными способы у вѣре. единъ з другого болшую слабость и згоршене беручи. Где бы есте болшую крѣпость брали, а тому ся забурнею не диловали. Кгдыжъ родивый васъ благовѣствованиемъ о Христѣ упоминаетъ и простерегаетъ мовячи. Братие должнiи есмы мы силни немощи немощныхъ носити и не собѣ угожати,*) то есть нетвердыхъ у вѣре вѣрою подпирати. Але в насъ теперъ кгды ся слабые опирають подобно вмѣсто покрепленя и поднесеня, нижей нахиляны бывают. А инде тойже апостолъ, Подобаеть и ересемъ во васъ бывати абы искусные бывали познаваны.**) еще ли мало ересей, еще ли мало противовѣръства и от||(**5 стр.**)ступления. А праве мечъ вѣры вашея духовный обложенъ есть з обу сторонъ многими брусами, или ослами бысте толко хотѣли сами ржу недбалства вашего отерти и прояснити. а хутю палаючею науки вѣры вашее наострити, лацно бысте могли своихъ покрепити, и сопостатомъ одолѣти. поневажъ правда сама являетъ истинну, и обличаеть крѣпко противниковъ своихъ маючи поборника з неба.

Прето Бога ради и правды его дѣля и за ваше спасенiе, и повторе поволный писатель молится вамъ прилѣжно***) с пилностю прочитати, и добре зразумѣти тое малое составлене не поленуйтеся обачите ачъ вкоротце але правдiве о своей православной вѣре непорочное церкви, и ее строителехъ истинныхъ. такъ тежъ о костелѣ рымскомъ, и о его многихъ законодавцахъ достаткомъ, а о новомъ паки календару и с прiдаткомъ. И такъ ра-

*) Къ Римл. гл. єі҃, зач. р҃ѕі.

**) Къ Римл. гл. аі҃, зач. р҃мн.

***) Хто самъ не могаеть помочи отъ инш[illegible]хъ жадаетъ. И годится ратовати Кгдыжъ не о влатное почалъ працовати.

зумѣю же писанья сего причины податель и з своими старшими позволителми за зле мѣти не будетъ. а хотя бы хотѣлъ, слушне не можеть. Кгдыжъ такъ небачне спросне и вшетечне, на зацные особы и великие станы обоего достоенъства. и на всю вобецъ речъ посполитую обоихъ народовъ кгрецкихъ и рускихъ и иныхъ всѣхъ имъ единовѣрныхъ,*) по многихъ и далекихъ краехъ свѣта, широко и славно розширеныхъ. бы намнѣй баченья мѣти не хотѣлъ. Але всѣхъ ровно и посполу безрозумъствомъ блудами и глупствомъ почтилъ. толко абы его такъ Богъ и люди добрые чтили и важили, чого есть годенъ. кгдыжъ ани у Бога ани в людий мѣстца имъ не зоставилъ, нехай же тежъ не дивуеть если ся што ему и его позволителемъ непомысльное предъ очи приточитъ.

А ижъ тутъ толко самый початокъ и конецъ книжокъ |(6 стр.) предънаписаныхъ в коротце ся припомянуло, а што в средку писано тое ся занехало. Вѣдайте, же не прето абы тое отповеди или отпису слушного а правдивого мѣти не могло. толко оказуючи его в томъ чортоподобную гордость и буйство. Же не ждучи ани мѣстца даючи на тое отповеди или отпису. яко бы южъ и людий и правды на свѣте не было. а яко бы в пустый домъ хто вшолъ где кгосподара немашъ чинить што хочеть. за разомъ осудилъ и сказалъ, же не маютъ розуму, памяти и доброе воли глупство и блуды до того придавши.

Не явна ли речъ якимъ духомъ и якою милостью тое чинитъ, кгдыжъ на почятку якобы указуеть выводы, и притягаеть до згоды, а на остатку яду аспидного под устнами задержати не могъ, што сердце з мыслью тайно уковало, тое перо з рукою явно указало.

А ижъ нѣкоторые слова Христовы, и апостоловъ его святыхъ на свой млынъ римский криво опачиною натягалъ, право поставивши ему самому безстыдные очи колоти будуть, кгдыжъ превѣчную Божественую власть и силы безъ баченя и страху зъ Христа деретъ да на своего папу кладеть, а иныхъ всѣхъ достоенства и власти

*) Не было ту баченя не только на зацные станы и на роды але и на самого всѣхъ Творца. который мовилъ. иже речетъ брату своему раха или уроде чого есть повиненъ.

имъ свыше поданое отлучаеть. А што з многихъ историковъ, и канановъ соборныхъ писма приводилъ. ачъ и тое далеко с правдою розно папежовъ усѣхъ подъ небо выносячи, а с патріарховъ многихъ еретиками указуючи ино и тутъ зрозумѣти и обачити того учителя и его костела правду не трудно. Кгдыжъ якъ з васни а непависти, выткнулъ на пляцъ еретіковъ кгрецкихъ и с тыми теперъ всѣхъ правовѣрпыхъ при грекахъ у вѣре стоячихъ зровнати и змѣшати радъ бы. и церковъ всю въсходную зъ еретиками осудити хо||(**7 стр.**)тѣлъ бы, запомнелъ Бога и правды его и оныхъ светилниковъ, великихъ и незыблемыхъ столповъ церковныхъ учителей кгрецкихъ.*) Василіа Великого, Григоріа Богослова, Іоанна Златоустаго, Аѳанасіа, Кирила, Дамаскипа, и иныхъ многихъ. А кому на свѣте може быти тайно, же зъ грековъ философы, з грековъ богословцы увесь свѣтъ маеть, без которыхъ и его Римъ ничого не знаеть. При которыхъ преданю наукахъ и уставахъ церковъ святая восточная стоить крѣпко и неотступно. штожъ правдивей судити. тое ли што было злое на время и откинено, чи ли тое што есть доброе и вѣчно. А хочемъ ли правдиве судити, отпустѣмъ же собѣ а идѣмъ далей. Бо если же с патріаршескихъ столицъ находилися еретикове, теды такъ тежъ ихъ и отправляно якъ были годны. што мало дивно кгдыжъ Богъ самъ только безгрѣшенъ и неотмѣненъ. В чомъ створене на небесѣ и на земли ему ровно быти не можеть. Якожъ и межи самыми ангелы нашолъся былъ отступный и взялъ заплату свою, иные ангелове святіи не были винни, и небо змазы за тое не взяло. При бытности Христовей телесней на земли нашолся былъ межы апостолы тому подобный, взялъ заплату свою.**) такъ и потомъ при всѣхъ апостолѣхъ Николай, Димасъ, Фиггесъ, и Ермогенъ, апостолъми и епископами бывши отступили от вѣры, с невѣрными суть причтени.***) апостолове святые не были винни, и ихъ достойность за тое змазана не была. такъ власне и межи намѣстниками апостольскими же ся находили еретикове, брали заплаты свои. И иные патріархове святіи, и увесь

*) Учителе или докторы з народу и церкві греческое.

*) Тим. а҃, гл. а҃, зач. сча҃.

*) Тим. а҃, гл. д҃, зач. счд҃.

духовный станъ за то винни не были и церковъ святая въсходная змазы на собѣ не отнесла и нынѣ ||(**8 стр**) естъ чыста и непорочна.

Тутъ же еще зрозумѣти потреба, если бы речено але с папежовъ римскихъ жаденъ заплаты своее такое не взялъ, тымъ еще горше и прегорше. Кгдыжъ межи десятми чиновъ ангельскихъ нашолся злый. межи дванадесять особъ апостоловъ нашолся недобрый. а межи колко сотъ папежовъ римскихъ жебы не мѣлъ быти жаденъ злый и еретикъ, то речъ неподобная. кгдыжъ ся и трули, и дѣти родили, и многіе ереси плодили. штося можеть показати доводне на иномъ мѣстцы а то нагоршая, же ересь и злость оная никгды с костела римского оттинана, и пречъ выметывана не бывала мусѣла внутръ зоставати, а ку смерти ся ровнати. Бо и на тѣле человѣчемъ бываючие розные вроды, струпы, и коросты, кгдыся на верхъ укажутъ, выстоятъ и выплывуть с тѣла пречъ. а часомъ и с члонкомъ оттинаны бывають, тѣло здорово зоставаеть. а кгды ся указавши розпаливши внутръ уступають къ смерти ся ровнаеть. такова власне справа церкве заходное, которая всѣ змазы вроды струпы и коросты в собѣ таитъ, и внутрь свой приймаетъ.*) Прето есть у вѣчномъ животѣ смертелна и с послѣдователми своими. А то мается розумѣти от того часу, якъ ся от едности соборной церковной оторвала. а звлаща отъ оного Формоса, за которого стался костелъ римский якъ лице без носа. да коли бы хто от тыхъ часовъ ажъ донынѣ оныхъ самотворныхъ намѣстниковъ Божіихъ также перомъ оборочати, и подмѣшовати хотѣлъ. Показало бы ся дивовъ и страховъ много. да не такъ якъ кгрецкихъ заразомъ оттинано и пречъ от тѣла церковнаго отмѣтано |(**9 стр.**) але тамъ все посполу и донынѣ вритъ, подобно остатокъ ажъ у пеклѣ ся доваритъ.

Ачъ ся речъ порозширила, але для лѣпшого зрозуменя мусѣло тое быти. Прето правовѣрные народове руские, тое што есть с пилностю рачте прочитати и зразумѣти. Зыйдетлися також за старшихъ своихъ позволенемъ, кажѣте на иное отписати. не зыйдеть ли ся. сами не рачте не дбати. Бо якъ причины до того не годится давати, такъ тежъ за даною не зыйдется молчати.

---

*) Справа костела римского.

(10 стр.) **Ключъ царства небесного, и нашее християнское духовное власти нерешимый узелъ.**

За правды поведаю вамъ, што бысте колвекъ звязали на земли, будетъ звязано и на небѣсѣхъ. А што бы есте розвязали на земли, будетъ розвязано и на небесехъ *). Еще заправды поведаю вамъ. Ижъ кгды бы ся з васъ два зезволіли на земли о всякую речъ которое бы просили, станется имъ отъ отца моего который есть на небесѣхъ або вѣмъ где суть два або три собрани во имя мое, тамъ естемъ впосредку ихъ **).

Тутъ потреба обачувати пилно якова того чернила духовная сила. про што тутъ спасъ нашъ, тужъ заразомъ при отданю всѣмъ ровное моцы вязаня и розвязаня, двомъ зезволившися о всякую речъ кажетъ просити отца своего небесного, и будетъ имъ дано. и такъ же з двома або с трема где бы ся въ имя его собрали, и самъ бывати обецался. А в писме святомъ везде много находимъ же и отецъ его небесный многихъ по единому выслухавалъ. И онъ самъ яко сынъ его единородный так же чинилъ. и бывати зъ единымъ обецался не толко самъ зле и зъ отцемъ своимъ небеснымъ, Гдѣ такъ мовити рачилъ. Если кто будетъ миловати мене а словъ моихъ пилно слухати, теды и отецъ мой певне ся его тежъ розмилуетъ, а до него прійдемо и мешкане собѣ у него учинимо ***).

А тутъ ажъ двохъ выслухати, а з двома або с трема бывати обецаетъ.

---

*) Матѳ. гл. н҃і, зач. о҃ѕ.
**) Іоанн. к҃.
***) Іоан. гл. д҃і, зач. л҃н.

Неледаякъ бы тые единоустные слова Христовы уважати ||(**11 стр.**) . . . . собѣ противны. Поневажъ самъ же Христосъ неотмѣнъный у словахъ своихъ. первѣй тымъ же апостоломъ росказалъ молитися по единому и на единѣ такъ мовячи. ты коли ся молишъ, войди в клѣть свою, и затворивши двери твоя, помолися отцу твоему втайне: а отецъ твой видяй втайне, отдасть тобѣ явне*). зри, зри и пилно гляди.

Тутъ же теперъ отворивши обое очи, и очистивши всѣ смыслы. з добрымъ сумненемъ, а з боязнію Божею присмотримся пилно. для чого то Христосъ мовилъ апостоломъ.

Кгды бы ся з васъ два зезволіли на земли о всякую речъ которое бы просили, станется имъ отъ отца моего который есть на небесѣхъ. Перво велитъ самому наединѣ, молитися томужъ отцу своему небесному. А потомъ радитъ или росказуетъ, абы ся два зезволивши о всякую речъ просили, тожъ будуть выслухани. А далей з двома або с трема и самъ бывати обецался.

Што то есть, чи слова Христовы не згожаются. чи евангелистове пишучи помылиліся. Нѣ. И евангелистове ся не помыліли, и словамъ Христовымъ отмѣны нѣтъ. кгдыжъ самъ есть истинная а неотмѣнная правда, снаднѣй небу и земли отменитися. толко подобно мусѣло оную старую приповѣсть рушити**). Бивши около сука вдарити в сукъ.

Тые то слова Божіе живые явне колютъ обѣ двѣ оцѣ тымъ всѣмъ которые такъ великую а важную справу его на единой особѣ противъ воли его завешаютъ. Которого единого отецъ его выслухати не маетъ, и онъ самъ з нимъ бывати не обецался. К тому еще и тое пилно обачати и добре зразумѣти потреба. про што того слова Христова початокъ ||(**12 стр.**) с концемъ показуется розно кгдыжъ самъ мовити рачилъ обецне до всѣхъ апостоловъ, коли бы ся з васъ два зезволіли на земли о всякую речъ которое бы просили. зри и разумѣй мовилъ з васъ, а не рекъ станется вамъ. але рекъ станетъся имъ отъ отца моего который есть на небесѣхъ. а потомъ

---

*) Мате. гл. ѕ҃, зач. ѕ҃і.

**) Приповесть старая и простая о новую хитрую опирается.

не рекъ ни вамъ ни имъ, толко где суть два или три собрани во имя мое, тамъ естемъ в посредку ихъ.

Што бы ся кому здало суди.

Я яко всѣхъ подлѣйшему а крайнему належитъ, напередъ вотумъ свой положу. А кого Богъ с переднихъ почтілъ правымъ а досконалымъ вырозуменемъ.*) крайнему за зле мѣти не маетъ. толко нехай ся якъ повиненъ не ленуетъ. Кгдыжъ речъ подлейшая лѣпшой завжды уступаетъ. А меншее ся о̂т болшого кромъ всякого спору благословляеть**). Мнѣ ся такъ видить, тые слова кгды бысся зезволили з васъ, а станется имъ. злучили моцно, и звязали крѣпко нераздѣлную силу власть и едность. якъ у апостолехъ обецне, где мовитъ з васъ, такъ и въ ихъ намѣстникахъ напотомъ где мовить имъ. А што при томже яко бы кромъ апостоловъ рекъ, где суть два або трі собрани во имя мое, тамъ естемъ в посредку ихъ.

Тутъ не телесно толко и временно, але вѣчно и божествено до скончания свѣта бывати обецался завжды со всѣми вѣрными где бысся колвекъ во имя его собрали. а с пасътырми пакъ вѣрными вѣрныхъ и о вшемъ.

А ижъ самъ пастырь нашъ небесный не хотѣлъ мѣти межы апостолы и ихъ истинными намѣсниками розности, и единого |(13 стр.) вмѣсто себе старшого, а всѣмъ головою. толко во всемъ ровною братею якъ были апостолове***). Где жъ ся теперъ тая надъ всѣми голова в Римѣ взяла.

Бы хто учоный ростропне тые слова острѣйшие надъ всякій мечъ з обу сторонъ острый ростряснути хотѣлъ. мало бы объ той змышленой всего свѣта головѣ доводовъ инъшихъ потреба. А ведъже

*) Не о неверныхъ. ани противовѣрныхъ. толко о правовѣрныхъ тое ся розумѣти маетъ.

**) Ко Евр. гл. з҃, зач. тѕі҃.

***) Апостолове были въ своемъ уряде ровною братею. Также бы и ихъ намесникомъ ся годило.

и такъ вѣрному; а хотячому правду узнати не есть трудно зрозумѣти.

Претожъ церковъ святая соборная вселенская, розумѣючи добре оные слова живые пастыра своего вѣчного. не единому але пятемъ уставила, и узаконила тою духовною властью а свыше данымъ пастырствомъ, по преданию апостолскому надъ собою рядити, и справовати.

Што тръвало и стояло святобливе и побожне в доброй справе и порядку лѣтъ сотъ не мало. А если ся што нарушало и казило рознымъ еретичествомъ оного пекелного волка и райского зміа справою такъ з стороны яко и посредку ихъ. они збираючися соборно*) з онюжъ церквою многочисльно святыхъ преподобныхъ и богоносныхъ отцевъ. с которыми и самъ пастырь небесный бывалъ, якъ ся обецалъ. и оные волки и зміи отгоняли, съ престоловъ змѣтовали, и анаѳемѣ предавали и якъ добрые пастыреве при овцахъ и души свои покладали.

А ижъ Христосъ наменилъ два и опятъ два или три**). И тутъ личбы замѣреное не указалъ абы ся и вси не подносили намѣсніками Божіими менячися, же отъ самого Бога суть поставлени. толко абы вѣдали же отъ церкве. которая за годность ставити и чтити можетъ, а за выступокъ карати и змѣтовати можеть. А ведъже яко бы не отступаючи в томъ и словъ Христовыхъ, двохъ а трехъ обрали намѣстъ|(**14 стр.**)никами апостолскими, и учинили пять сообразно пятерочюственой десницы Божой правячи всю поднебесную.

Отчого потомъ пятый, который засѣдалъ мѣстце первое гордостю и лакомствомъ и многою славою свѣта того за наданемъ великихъ панствъ и богатствъ зведеный, отступилъ дороги правое, и оного товарышства и братства собѣ ровнаго, где могъ единъ другого простерегати, и направляти. Захотѣлося ему самому поднести столицу свою на заходѣ солнца, и ровнатися Богу вышънѐму. Где южъ теперъ у волной кузници своей куетъ собѣ што хо-

*) Соборы вселенскіе противъ еретиковъ.

**) Іоан. гл. і҃, зач. л҃ѕ.

четь, ни на кого ся не обзираючи а ни о чию ласку и ратунокъ дбаючи. всего много з стороны свѣта маючи. а гордость всякая умножается от преизобилныхъ рѣчей. за которою и похлѣбство не омешкуетъ спѣшачися у приданыхъ.

Ачъ и тыхъ четырехъ розличными фортелми и дивными штуками черезъ розмаитые начиня духа своего непрестанно усилуеть тягнучи до себе. Але южъ не на оную правую толко на свою змышленую дорогу. и южъ не в братство и ровную почесть, але в подданьство и в мушеное послушенство. самъ толко надъ всѣми, и передъ всѣми, всего свѣта головою, единымъ найвышшымъ, пастыремъ каменемъ вѣры фундаментомъ церковнымъ княжатемъ апостольскимъ, намѣспикомъ не толко Петровымъ, але и Божіимъ без встыду и страху зватися смѣетъ, и инымъ допущаеть и кажеть *).

Што южъ нынешнихъ многомятежныхъ, и богопротивныхъ часовъ, на томъ схилку свѣта. ажъ и до скарговъ и гербестовъ пришло **). тожъ пакъ тые вже по своему почали тую катедру носити ажъ подъ небеса. да и рускіе народы напередъ блудами, глупствомъ, и отщепенствомъ почтивши, и з жидами зро(15 стр.) внавши. тожъ теперъ указують имъ тую столицу якъ хороша, а на ней пакъ седячого снать и в ноги целуютъ, а онъ не гнѣвается, та и нашимъ кажуть ано не хочется. Чого ихъ Боже уховай, и всѣхъ насъ до конца Господи соблюди таковаго богопротивного человѣкообоженья, или идолопоклонения. Кгдыжъ Христосъ Господь всѣхъ творецъ и откупитель, подаваючи з себе всякое тихости и покоры прикладъ божественные и пречестные всетворителные руки свои простіраетъ, ноги умывати ученикомъ творецъ твари преклоняеть колѣна умываетъ руками и служить раболепно ***). Онъ же мнящийся намѣспикъ ученика его протягаеть тленные, и не нескверные ноги в целоване гордостное всѣмъ приходячимъ к нему.

---

*) Превознесене папежовъ богопротивное.

**) Скарга оскаржаеть Гербестъ осужаетъ бо той писмомъ своимъ страшить а сей декретомъ не тѣшить.

***) Іоан. гл. ГІ, зач. МД.

Петръ блаженный, Корнилія сотника поклонившагося ему подноситъ мовячи, встань кгдыжъ и я чоловѣкъ естемъ *). показуючи то же Богу належачихъ поклоновъ предъ человекомъ чинити не годится. А предъ намѣсникомъ его мниманымъ и цесаромъ не пропускаютъ. А иныхъ посполитыхъ подобно и бьютъ не поклапяющихся ему со страхомъ и трепетомъ. І иного безчинства и противозаконства за поступкомъ лѣтъ и часовъ много.

А оныи четыри столпы церковныи, намѣсникове апостольские, патріархове кгрецкие, пастыреве и богомолцы нашi. За милостию Божею и за молитвами ихъ, и иныхъ христианъ богобойныхъ, и правовѣрныхъ въ своемъ заволаню, порученю, и предъсявзятю стоять моцно и непоколебимо, апостольскихъ преданій, и отческихъ правилъ соборныхъ ни в чомъ не нарушаючі, а ижъ суть в убожествѣ. и подъ росказованемъ поганскимъ тому ся дивовати не маемо, а ни ся тымъ горшѣмо. изводитися инымъ не даваимо, поручаючи то недовѣдо||(**16 стр.**)мымъ судбамъ и справамъ Бога вседержителя, который за грѣхи караеть, а за терпливость милуетъ. и дочасную утрату вѣчными нагорожаеть дары. Якоже рече сосудомъ своимъ избраннымъ. аще наказане тръпите, яко сыномъ обрѣтается вамъ Богъ **). Его же бо отецъ любитъ сына сего и наказуетъ, не тръпящаго же наказаня, и двомъ господиномъ работающаго презираеть, и мимо пущаеть, и учинилъ декретъ черезъ праотца и патріарха нашего Авраама. межи таковыми сынами мовячи, чадо. ты въсприялъ еси благая своя в животѣ своемъ, Лазарь же злая. сего ради сей утѣшается, ты же страждеши ***). такъ и теперъ разумѣймо, кого дочасне Богъ караетъ, вѣчно з собою мѣти хочеть. А кого по воли пущаеть, тутъ его дочасне отправляеть.

Претожъ радоватися в караню достоитъ лѣпше, а нижли горшити. Кгдыжъ то не новый обычай Божій, чинювалъ то и давно з выбраными своими. каралъ ихъ Египтомъ, каралъ Вавило-

---

*) Дѣян. гл. і҃, зач. к҃з.

**) Ко Евр. гл. к҃, зач. т҃л҃а.

***) Лук. гл. ѕ҃і, зач. п҃г.

номъ окрутно и немилостивно. авжды отъ нихъ промысломъ дивнымъ и милосердіемъ отцовскимъ не отступовалъ. А дивными и страшными справами своими, з ними и з оными ся обходилъ. А потомъ ихъ до ласки и милосердія своего чудовне приводилъ. В чомъ и намъ вонътпити непотреба кгдыжъ у Бога лѣтъ тысеча якъ день единъ, и не естъ ему николи не можно ничого.

А ижъ и тое намъ задаютъ, же крестовъ на церквахъ не маютъ, звоновъ мѣти не волно, и на томъ велми мало. кгдыжъ крестъ волный маемо на церквахъ своихъ телесныхъ всюды и завжды а безъ звоновъ и органовъ Бога хвалити, и емуся молити можемъ. Кгдыжъ болше смотритъ на сердца, нижли на тые гуки. не все было волно ведле уставъ Божіихъ израилтяномъ **(17 стр.)** онымъ справовати в неволи. авжды ихъ лѣпше выслухавалъ нижли на свободѣ. тамъ же пророки и священники старцѣ и дѣвицѣ не в великой повазе и учтивости были. што скромне с покорою терпячи, Богу ся подобали.

А што ся ткнетъ о свободѣ роскоши можности богатьстве и славе свѣта того, тое все якъ за старыхъ давныхъ вѣковъ такъ и теперъ болше межы поганы бывало, нижли межи вѣрными. Кгдыжъ нашъ откупитель не звался царемъ свѣта того, такъ бачу и вѣрныхъ своихъ мѣти хочетъ. наготовавши имъ што лѣпшее болшее и вѣчное. Г Павелъ апостолъ указуетъ же не маемъ здѣ пребывающаго града, но грядущаго взыскуемъ*). А якъ то рядитъ и для чого што справуетъ, замкнулъ то в недостігненыхъ своихъ судбахъ. Которыхъ ткнутіся розумы людскими такъ безпечно, якъ соломѣ огня.

---

*) Ко Евр. гл. ѓі, зач. тл҃д.

(18 стр.) Каленъдаръ Римский новый.

О которомъ князь Венедиктъ Гербестъ у книжце своей новотвореной во Львовѣ, в листе. до читателя чинить пытанье такое.

Аза годитъся единому людови християнскому не еднако и велку ноцъ и Боже нарожене. и инъшые свята презъ цалый рокъ тримати.*)

Вчора самъ отъ едности церковное в томъ оторвался а нынѣ южъ намъ тое задаетъ, заразомъ и притъся и потваряетъ. самъ же мовитъ же ся негодитъ, самъ же и отъ едности церковное отскочилъ или отщепился. И што ся дѣетъ явне предъ очима и ушима нетолко всѣхъ насъ але праве всего свѣта. Штожъ разумѣти маемъ о тыхъ речахъ давныхъ. в которыхъ такъ же отъ едности отступаючи, насъ невинныхъ потваряютъ. Чимъ простаковъ некрѣпкихъ у вѣре зводятъ страшачи ихъ, же безъ воли ихъ папы жаденъ збавенъ быти не можетъ. а той волѣ таковымъ способомъ никгды конца не будетъ. Кгдыжъ каждый з нихъ можнейшимъ, мудрейшимъ, и зацнейшимъ единъ на другого хочетъ быти на свѣте. Которую таковую мудрость Павелъ апостолъ глупствомъ именуетъ, и мовитъ. **)

Мудрость телесная ворожство есть на Бога, и Божему закону не покаряется. Не телесная ли то мудрость противо-

---

*) Смѣшная мудрость Гербестова. або о иныхъ плохо розумѣетъ. або ся самъ мало чуетъ.

**) Къ Рим. гл. Й, зач. чѕ.

законная, же явне самомнителною гордостью надъ всѣхъ превознесшися. Едины новины уставляють, а другие старины поправляють. И якъ отступилі ||(**19 стр.**) дороги правой завжды ся мешають да иншихъ до того примушають и страшать же имъ тогожъ не помагають. Ано бы в добромъ баченю болший то мѣлъ быти пострахъ где апостолове и ихъ послѣдователе святые богоносные отцеве, укрепляючи и упевняючи уставы и порядки церковные безъ нарушенья анаѳемою страшно загрозили того ся стеречи и бояти лѣпше бы потреба, а нижъ ли ихъ папы, и с тымъ новымъ календаремъ. О которомъ тамже пишетъ, же за великими причынамі южъ ото маеть свое потребное поправлене.*) Съ которыхъ причинъ великихъ, и едное наменшое не указалъ. а хотя бы хотѣлъ подобно слушное не мѣлъ. ачъ многие дають до того тую запевную прычину. Ижъ кгды бы насвятший папежъ яко найвышшый намѣсникъ Божій а всего свѣта голова такъ мудре а потужне в часъ тому не забежалъ, теды за небаченемъ и глупствомъ посполитого люду вошло бы было Боже нарожене у весну, а велка ноцъ в лѣто. Якожъ за правды за такъ пилнымъ а преважнымъ промысломъ и стараньемъ, звлаща такъ зацное особы. которая ключѣ носить отъ неба, досыть ся значне погамовало. же не толко Боже нарожене у весну не вошло, але и велка ноцъ не смѣла.**) Хто былъ на той часъ в костелѣ у худой одежи лѣпшей повѣдити можетъ.

Ачъ хотя бы былъ и не помыкалъ тыхъ неделъ четырехъ напередъ, не велми бы ся с тымъ опознилъ. Не вѣдати чи звѣздный бѣгъ его в томъ омылилъ, с которымъ закопъные справы свое посполу скорикговати хотѣлъ.

Чи пакъ звездамъ творецъ спротивился оному своволному корикгователеви, абы в тое ся што ему не поручено не въдавалъ, кгдыжъ на томъ яко видимъ и назбытъ шванковалъ. ||(**20 стр.**) Ачъ яко недбалый коштовалъ, яко бы было ведле его зданя лѣпше. рядивши на земли хотѣлъ поправити и на небѣ и прозрѣвши напередъ

*) Прічыны великіе календъдарного поправленья.
**) Свята Божего нарожения у весну не впущено.

якимсь невѣдати если не валаамъскимъ духомъ, тому такъ пилно въ часъ забегалъ вѣдаючи же по шкодѣ разумъ мало потребенъ бываеть. Бо и лѣкаръ довтѣпный кгды обачить який шкодливый вродъ, або якъ они зовуть пекелный огень. не жалуеть напередѣ здорового члонка урѣзати, абы все тѣло отъ того ся не псовало. Такъже тежъ ростропный строитель в мѣсте, гдѣ бы ся загорѣлъ, а моцъ великую взялъ и пекелный огень, бо и той лихъ где свою волю возметъ. *) перебегаеть напередъ колко домовъ цѣлыхъ, и единъ быналепшого будованя, а хотя бы и великого пана. одираеть, рубаеть, ломитъ, и розметуеть. мало ся в томъ кого радитъ. на будованье и кгосподара домового ничого ся не обзираючи. А кгды ся тое погамуеть и угаситъ за зле ему не меваютъ. але по старому ведле волѣ или можности своее знову будуютъ, где што кому належитъ.

Такъ тежъ подобно насвятший онъ третийнадесятъ Грігоръ папежъ,**) кгды обачилъ же календаръ предковъ его старый дороги правое далеко зблудилъ. солнце днювъ причінило, мѣсяцъ имена свои помешалъ, звезды бѣгъ свой потерялі. заразомъ яко довтипный лѣкаръ и ростропный строитель, отрѣзалъ члонки здоровые, которые еще стояли нѣшто при тѣле церковномъ.

Домъ тежъ законъный на седми столпехъ моцныхъ оныхъ святыхъ соборовъ вселеньскихъ добре укгрунтованый, и вѣчно убудованый. перебѣгши недѣль четыри напередъ ободралъ, порубалъ, поламалъ и розметалъ, мало ся кого ||(**21 стр.**) в томъ радилъ, на будоване и кгосподара или пана ничого ся не обзираючи, все давное погамовалъ, и огнь Духа святого до конца погасилъ. нетолко Божего нароженья, але и велкое ночи у весну не впустилъ, же ся ледве и святки уминули. Мѣсяцы иначей покрестилъ, христианскую пасху з жидовскою далеко отменилъ, и опакъ посадилъ, и своему предъсявзятю яко видимъ досыть учинилъ, толко ся после того борзо и самъ схоронилъ. што вѣдати если в пеклѣ чого поправляти не казано. Бо то речь еще старшая нижъ календаръ.

---

*) Коли в печи горитъ велми добръ и потребенъ. Але коли вышше печи шкодливъ и стращенъ.

**) гі Григоръ папежъ.

А такъ зешло бы ся южъ опять по старому на ономъ давномъ фундаментѣ будовати. Гдѣ были трамы стѣны окна и двери за недбалыми кгосподарами, а с насъ наемниками покрівилися, и понадгнивали. знову все ведле старого фундаменту, надъ которого иного жаденъ заложити не можетъ кромѣ заложеного побудовати.*) тамъ же бы южъ и о едность не трудно ся згодити, до которое не лацно прийти поколь ся такъ будетъ блудити. Бо если панове земные за таковые кгвалтовные рѣчи за зле не мѣваютъ. але небесный не вѣмъ если ся не розгнѣвалъ. Бо якось тые новоперемѣнъные квѣтки и маи вмѣсто зеленое барвы все бѣлою намъ зверху притрясаютъ. што видячи и розмышляючи сердце ся лякаетъ, и единъ Богъ вѣдаетъ если што далей горшее насъ не поткаетъ. Кгдыжъ то суть его самого справы и уставы законная пасха старая, которую самъ уставилъ самъ и докончилъ и новую учнемъ своимъ и намъ всѣмъ вѣрнымъ подалъ, все тое пошло опакъ. што завжды законъная шла напередъ, теперъ мусѣла колко и двадесятъ днювъ зостати назадъ. И мовятъ нѣкоторые же жидове поблудили, |(22 стр.) а мы добре порядили, или поправили.

С которого то поправленя яко видимъ заправды мало што доброе дѣется. толко великий а дивный розрухъ стался по всемъ праве свѣте. Не толко у дѣйствахъ законъныхъ церковныхъ. але и во всѣхъ справахъ. и поступкахъ светскихъ, и великая васнь и ненависть межи людми с того поправленя всчалася. тягнучи за собою много трудностей и утратъ безпотребныхъ невинне.**) Человѣкъ бѣдный убогий который отъ працы рукъ своихъ***) и въ потѣ лица муситъ ясти хлѣбъ свой. и с тоежъ працы и поту муситъ досыть чинити и даваті пану што ему роскажутъ. Звыклъ былъ отъ предковъ своихъ отдавати, што належало Богу, и што належало пану. теперъ южъ в тое жаднымъ способомъ гараздъ потрафіти не можетъ. панъ ему кажеть у дни святые Богу ку чти и хвалѣ ведле звычаю церковного давного належачие робити. Боится

---

*) а҃. Коринѳ., гл. г҃. зач. кн҃.

**) Первое.

***) Поправы каленъдарное пожитки.

и Бога боится и пана, муситъ болшого опустити, а меншему служити. Бо о ономъ слыхаеть, же есть долготерпеливъ и многомилостівъ. а сего вѣдаеть же есть коротко терпеливъ, и троха милостивъ. Если не его тѣло поведуть, теды воловое певне. Панъское тежъ свято прийдетъ радъ бы бѣдный убозство свое роботою подпомогъ, боится пана муситъ лишити. а часомъ за тыми бедами не толко панского нового свята не памятаетъ, але и своего старого забываеть. в чомъ и Богу и пану неправъ бываеть. а собѣ пакъ рѣдко або николи. Зверху ненъдза доедаеть, а внутръ сумнене грызетъ. Чого инъшимъ способомъ ратовати не могучи, муситъ нареканемъ вздыханъемъ, и слезами часто бѣду свою нагорожати. и не вѣдати если в таковой своей роскоши и оного ||(**23 стр.**) календарного поправителя часомъ злиха не проклинаетъ в чомъ хотя не в шарлатѣ. и не ораторъ, потурати не треба. кгдыжъ тотъ панъ до котораго то чинитъ в горкости сердца подчасъ и шарлаты и орлаты изъ ораторми бываютъ у него якъ сметье. поневажъ толко н чистое покорное и сокрушеное сердце гледитъ, и таковыхъ выслухаетъ. а силныхъ и незбожныхъ со престоловъ зметываетъ, да н мѣстца ихъ отъ гною беручи сажаетъ.

*) Такъ тежъ в мѣстехъ затвористыхъ, пашихъ на свое нов свята збронъ не пущаютъ. в роботахъ заказуютъ забираютъ и с жаютъ, они тежъ якъ христіане правовѣрные, будучи повин свята свои церковные давные обходити и святити мусятъ, в чо не малые забавы трудності и утраты в своихъ справахъ и кг подарствахъ домовыхъ и полныхъ и дорогахъ гостинныхъ, невин не мусятъ относити и тые не маютъ за што оногожъ благослов **) такъ тежъ въ ярмаркахъ, и у справахъ купецкихъ велики въ записехъ, в цырокграфехъ.***) Едны по старому другие по нов мѣшатися, и великихъ трудностей и безпотребныхъ забавъ на довъ и утратъ. А часомъ и завасненя уживати мусятъ. и с т подобно не всѣ мовять, бодай здоровъ поправлялъ, якожъ много ся тутъ после того забавлялъ.

---

*) Второе.
**) Третее.
***) О ярмаркахъ и записехъ.

*) Ктому еще мужъ и зъ женою, которыхъ самъ Богъ напередъ прозираетъ здалека. а потомъ словомъ своимъ всетворителнымъ, черезъ слуги церковные злучаеть въ едно тѣло. межи которыми в доброй згодѣ и порядку, якъ тѣло едино, такъ воля и мысль маетъ быти едина. первому росказовати и рядити, второму слухати и повиноватися. такъ тежъ въ молитвахъ до Бога, вѣ учинкахъ ми‖(**24 стр.**)лосердныхъ, въ постехъ и святехъ мають быти якъ едино сердце и уста, такъ едина и рука. теперъ тотъ календаръ новый, нашолъ и тамъ скутки свое новые. В тыхъ мовлю где з реліи грецкое и римское станъ малженский приняли. **) якожъ то бывало, нетолко межи посполитыми. але и межи зацными станы. Кгдыжъ единому бываетъ средопостье, а другому мясопусты. потомъ едіному жалостное роспамятоване Христовыхъ страстей, а другому веселые роспусты. также тежъ и всѣ свята дорочные, што пръвѣй з радостью, з дѣтками и с челядкою хвалу даючи Богу обходили сполечне. теперъ мусятъ далеко розно. С чого подобно чаюмъ единому бываетъ маркотно а другому немило. Кгдыжъ перъвѣй все ся дѣяло ясне, а теперъ якобы ся снило.

В чомъ нась же невинныхъ укоряють възгоржають и ненавидятъ. и безмала не слушней бы тое покрывленемъ назвати, нижли поправленъемъ. кгдыжъ болше вадитъ нижъ помагаетъ. якъ не певные а новотные уставы не всѣ тежъ еднако держать, звлаща в томъ року.

Едины по старому мясопусты отправіли, другие по новому. по старому велку ноцъ з нами обходити позволіли. А иные ъ з нами запустивши, з німи ся отговѣли. и постъ святый великий, самымъ Спасітелемъ нашымъ преображеный, апостолъми его тыми установленый. и святыми преподобными отцы соборно по ъ праве свѣте где едно имя христіанское слыхати моцно ржeный. теперъ у нихъ за тымъ поламанымъ календаремъ остъ ламатися муситъ. ***) Бо едины постили недель одинадесятъ,

*) Четвертое.

*) Згода вдячная въ малженствѣ ляховн з рускою. также якъ русиновн овкою.

*) Статечность посту новокалендарного.

другие седмъ. а третіе толко три недѣли спостивши, а з старого календара на новый ||(25 стр.) переступивши, фортелемъ остатокъ отправіли. А далей пакъ што ся будетъ дѣяти, Богъ то лѣпше вѣдаеть, страшно помышляти. если тая мѣшанина далей будетъ тръвати. не вѣдати на што было речъ такъ певную а вѣчную поправовати. бо якъ здоровому лѣкарства такъ речи цѣлой поправленя не потреба.

А хто противъ того чинітъ, болше казітъ нижъ рядітъ. А ведже хотя бы южъ и такъ было. же то собѣ ку воли, або кому на упоръ, тыхъ десять дновъ выверґши нехай будто поправіли. што предъ ся пошло яко бы своимъ коломъ кромѣ тыхъ днювъ десяти. *) Але сее пакъ другое коло, которое отъ воскресения Христова ажъ до вознесенія точится. и презъ цалый годъ бѣгъ свой справуетъ. Про што замѣреного кресу также ведле первого бѣгу своего не одръжало.

Подобно тымъ если бы также десять днювъ выкинули. то бы в середу велку ноцъ мусѣли святіти. Але ижъ тое ся не зешло, тыжъ днемъ тежъ напередъ десети дновъ. личбы не дошло. а двома недѣлями засъ перешло. а такъ южъ тое коло снать комусь на упоръ пустили якимсь дикимъ гостинцемъ, никгды нетоптанымъ, а праве стропетнымъ. Пръвого року недель три, другого двѣ, а третего едину. а теперешнего пакъ сполна недель четыри.

Што если же теперъ твердятъ. и вызнавають же в томъ право ходятъ.**) теды нѣлзе едно мусятъ вызнати же ихъ папежове отъ початку ажъ до того часу за всѣмі своими наследовниками блудили. а если же оные не блудили, ино теперешніи блудятъ. Якожъ и великое подобенство, кгдыжъ не толко противъ уставъ законныхъ церковъныхъ давныхъ, и оныхъ великихъ соборовъ славныхъ. Але и противъ самого законодавца, творца и откупітеля |(26 стр.) всего света. Который водлугъ воли Бога отца своего небесного справуючи спасене наше. а выпольняючи всѣ писма о собе пророческие действомъ доконъчилъ закону старого. в четвертокъ великий отправилъ пасху законъную. і нового завета великую тайну апостоломъ своимъ подалъ.

*) Кела церковные.

**) Суди хто хочетъ толко мѣй бачене на судю правдівого и страшного.

у пятокъ муки и смерть подъялъ для збавенья всего света. В суботу лежалъ у гробѣ, в которую была объхожена жидовъская пасха. Якъ евангелистове свѣдчать. А въ неделю з мертвыхъ воскресеньемъ своимъ небо и землю, и преисподняя просветилъ. што есть наша хрестияньская истинъная пасха.

Зъ якоюжъ то смѣлостью и баченьемъ, християнскую пасху свою, передъ жидовъскою напередъ дновъ двадесятъ и пять внесли. А нѣ с християны, а нѣ зъ жидамися сгожаючи штось велми дивъно. А не только апостольскимъ преданнемъ, и отеческимъ уставамъ. але и самому Христови много спротивно. Который яко сътворитель откупитель и законодавецъ не пришолъ закона казити, але выпольнити. якожъ собою все выпольнивъши, и новый уставивъши вѣрънымъ своимъ подалъ. Чого Павелъ апостолъ посведчаючы написалъ, старое мимо пошло, а ото все ся стало ново. Якожъ вѣрнымъ певне ново, але тымъ мѣшанымъ не вѣмъ яково.

То южъ тые два законы вѣдаемо гараздъ отъ кого суть поданы. Первый старый отъ Бога отца, черезъ Мойсея жидомъ подалъ былъ до часу. Вторый новый отъ тогожъ отца небесного черезъ сына его единородного вамъ поданъ есть вѣчно.

|(**27 стр.**) А сей пакъ теперъ третий законъ отъ кого поданъ хто вѣдаетъ якъ сего законодавца назъвати, кгдыжъ не отъ Мойсея, а ни отъ Христа. Безмала не на тое пошло до второго имене придавъши, триста, шестьдесятъ единъ. или т҃. н҃. д҃. личба розъна, сила едина*). Кгдыжъ южъ яко видимъ и само небо, або на немъ сѣдячый противится явне ихъ такъ небачному упорови, большее зимно в томъ ихъ квѣтню показуючи, а нижли въ иныхъ мѣсяцехъ прошлыхъ было. А звлаща ихъ недели бѣлое, где и чорному мусело быти подъ посомъ бѣло. А хто бы тому вѣрити не хотелъ, нехай бы безъ футра и теплое изъбы потрывалъ хотя зъ годину, бачитьмися ктому не былъ бы невѣренъ, но вѣренъ.

У пятокъ великий кгды Июдаша хлопята страшили тыми крекотъками, в которого была не голосна, муселъ зубами треску докладати. а звлаща тые которие отъ паупербусъ латину починають

---

*) Титулъ третего законодавъца.

учить, такъ тежъ и на самую велку, ночъ дивное знаменіе*) Богъ показати рачилъ, такъ бурливое і страшное зимно, з великимъ снегомъ. Же не каждому волно было и колачи до костела святити отослати, хто былъ в мили або далей отъ костела, кгдыжъ не толко санями, или пѣшому, але и на кони не можено где потреба доехати. І много быдла розъмаитого на тотъ день отъ зимна вѣтру, і кгвалътовного снегу поздыхало. што и з людий мало ся комусь не прідало. А вжды нѣкоторий казънодея, который пръво былъ прокуратодѣя таковую штуку в обмовѣ учинилъ до своихъ. Видячи же ихъ мало въ костелѣ на такъ |(**28 стр.**) великое свято было. не противътеся тому, ато насъ панъ Богъ кареть для небачное упорное а крнубръное Руси, жеся пе хотять узнати**). А до найвышшого намѣсника Божего пристати.

А нися тому дивуйте, же жидовъская велка ноцъ по нашей припадаетъ, бо маютъ рокъ преступъный, і тымъ своихъ вонтъпенье покрепилъ, а по другихъ и в домы посылалъ. Бо многие были умыслили по семи неделяхъ и тые четыри постити. В чомъ ихъ пилно простерегъши, повиделъ. Потымъ текго дню кто хце можеть постити, тылко теразъ каждый мусить законови святому досытъ чинити.

А бы такъ на простака пришло, трудно бы въ тое могъ потрафити.

А вжды твердять, опираючися якъ на леду же право ходять, а иные всѣ блудять. С чого можемъ снадне обачити, и властне зрозумети. же не безъ великихъ явныхъ а слушныхъ причинъ***), всѣхъ всходъныхъ и полуденъныхъ сторонъ, или церквей пастыреве мусели опустити заходъного костела вожа. Который ачъ будучи з нами въ едности и зъгоде, пръвое мѣстъце заседалъ. але потомъ утылъ утолъстѣлъ и разъширѣлъ, и забылъ Бога Спаса своего, и закона отъ него поданого. Важилъся кромъ соборовъ вселеньскихъ. противъ письма святого приложити Духу Святому исходити ровно и отъ Сына яко отъ Отца, два початки единому отъ

*) Знакъ отъ Бога противный новоримской великой ночи.

**) Обмова . . . . учителя не глупая.

***) Причины грецкихъ патриярховъ и римского папежа незгоды.

Тройца лицу въводечи, што есть богоборно и законопротивно. Кгдыжъ святый вселенский конъстанътиноградъский соборъ вторий, яко найбольший артыкулъ вѣры, противъ духоборца |(**29 стр.**) Македоніа еретика единомудръно и согласно, оногожъ всеутѣшителного Параклита силою, противника победивъши, и проклятию вдавши вызналъ, ижъ Духъ Святый отъ Отца исходить, яко и Сынъ предъ всѣми вѣки отъ негожъ есть роженъ. и естъ единовластенъ и сопрестоленъ Отцу и Сыну, яко же и Сынъ Отцу и святому Духу.

Што вызнавъши установивъши и вѣчно утвердивъши, до того ни приложити ни отъяти подъ анаѳемою крѣпко загрозилъ. Опрѣснокъ тежъ жидовъский мерътвый, речъ дочасъную а прошлую уставилъ вмѣсто хлѣба повседневного доскональого, въ сакраментѣ збавленомъ тѣла Христова справовати, и всѣмъ за отпущене грѣховъ подавати. І то единое части сакраменъту подъ особою не досконалое, а другое части подъ особою досконалою вина, народове всѣ которые по той едности розеръваную вѣру християнъскую отъ костела римъского прияли. подобно кромъ ихъ духовныхъ жаденъ з нихъ не скоштовалъ оной откупителной и пречестной кръви вылитое за животъ всего свѣта. о чемъ тойже святый выливъца рекъ. Хто не будетъ поживати тѣла Сына человеческаго, и не будетъ пити крови его, живота в собѣ не будетъ мети, то естъ вѣчного. Дивъ великъ, якъ тые народове того ся не боятъ, подобно не мыслятъ о животѣ вѣчномъ, толко на земныхъ имена свои нарекли. Чи пакъ болше вѣрятъ мерътвымъ языкомъ своихъ духовныхъ, а нѣжъли живому слову Божему.

А ведже то еще болший дивъ, же тые которые были познали дорогу правды, вернулися отъ преданыя имъ |(**30 стр.**) святыя заповѣди, лѣпше было имъ не познати, анѣжли познавши въспакъ обернутися*). Кгдыжъ будучи цѣлыми учястниками досконалое вечерѣ Христовы поживали пречистое тѣло его подъ особою свершеного хлѣба. И пили животворящую кровъ его подъ особою вина, на отпущене грѣховъ, и просвещеніе душамъ своимъ и тѣломъ. Теперъ не ведати для чого произволили подъ

---

*) в҃. Петр. гл. в҃, зач. ѯѕ.

ёдною особою прѣсного оплатъка. а кровъ спасителную за нихъ всѣхъ ихъ духовные испиваютъ. а онымъ вѣрою чогось досегати кажутъ, и такъ чинятъ. Великое речи заправды ся имъ зверяютъ. если такъ і в животѣ вѣчномъ, не вѣмъ если не утеряютъ. Бо яко бы рекъ, южъ ты можешъ умерети, але не фрасуйся я за тебе буду живъ, не вемъ бы наубожший і на простейші и цахворший отъ лѣкара телесного завдячне тое принялъ. Хотя смертъ дочасная каждому певна. а они всѣ духовную вечную смертъ отъ своихъ лѣкаровъ приймаютъ безъпечне, подобно и вдячне. Поневажъ тое слово Христово у нихъ мѣстъца не маетъ, где мовитъ. Иже не ястъ тѣла Сына человѣческого, и не пиетъ крови его живота в собѣ мати не можетъ. Ядый мою плоть, и пияй мою кровъ, во мне пребываетъ а я в немъ *). А хто иначей, певная речъ живота в собѣ не маетъ. а где живота не достаетъ, тамъ смерть местце оседаетъ. Тутъ бы ся мелъ ткнути в совѣсть, князь Гербестъ если зъ стороны сакраменътовъ не толко дѣтокъ малыхъ. але всего вобецъ посполства незличоного множества душъ не забиваютъ. и тое розезналъ, што естъ болшее, бискупняли бирмоване, чили всехъ откупителя, пречестной кръви розълияне. | (**31 стр.**) Кгдыжъ ихъ в томъ такъ нелютостиве ласки Божее и живота вѣчного отлучаютъ. тамъ указуютъ страхъ, идеже на естъ страха **). але тутъ дѣло страшно и предивно, и на всемъ Богу самому и збавленю ихъ велми противно. Кгдыжъ самъ откупитель рекъ. Приймете ядите то естъ тело мое пийте отъ нея вси то естъ кровъ моя, которая за васъ и за многихъ. то естъ за всехъ вѣрныхъ. естъ выливана на отпущене грѣховъ ***). тыхъ словъ живыхъ и животворящихъ, евангелістове, апостолове, и вси истинніи учителеве, нѣкгды не розделяли и ни отменяли. але якъ пришло до римъского законодавца, нетолко слова, але и самый ихъ скутокъ мусилъ ся меняти. што вси его наслѣдовницы моцно твер-

*) Іоан. гл. ѕ҃, зач. кг҃.

**) Пс. гі҃, нк҃.

***) Мѳ. гл. кѕ҃, зач. рн҃. Мрк. гл. ді҃, зач. ѯд҃. Лук. гл. кв҃, зач. рн҃. а҃ Коринѳ. гл. аі҃, зач. рмд҃.

дятъ, же то ему якъ всѣхъ голове, што хочет волно чинити, а они тежъ мусять яко Божее росказане приймати, и такъ се дѣетъ.

Але если оная голова такъ слѣпо противъ правды Божое бридучи вдолъ впадетъ члонъки за нею не мусят ли. Подобно хотя бы не ради. Кгдыжъ начине Духа Святого выбраное всѣхъ простерегаючи в томъ такъ упевнилъ, мовячи, хотя быхмо и мы сами, или ангелъ з неба научалъ васъ болше, или иначей нижли отъ насъ есте приняли, анаѳему в пагородъ указалъ*). ато барзо долъ злый в которомъ единъ другому южъ не поможетъ ничого**).

Которого Духа Святаго силою и дѣйствомъ, святые отцы на седъми соборехъ становячи, нѣ придати нѣ отъяти. подъ тоюжъ анаѳемою заложили.

Такъ тежъ жоны законъные, отъ самого Бога презъреные, и поданые и отъ апостолъ святыхъ, такъ скуткомъ |(**32 стр.**) яко и писмомъ потверженые, духовнымъ своимъ поотыймовали, да на ихъ местъца блудъпицы поподъставляли, а хотя не подставляли, ино на дурное и сами ся домышляютъ, кгдыжъ ихъ посполу зъ собою многіе явне ховают. и особный юръкгелтъ у пановъ своихъ имъ вымовляютъ. Если же ваша милостъ опатрилъ каплана, потреба еще и на прачку. а ты бѣдъный попе руский мусишъ и зъ законъною нендзу клепати небораčъку.

Надъто, хотя кому можется здати речъ малая, але не вѣмъ не естъ ли и то противозаконъная, кгдыжъ самое подобіе Христово, пророковъ его древнихъ, и апостоловъ святыхъ показили, бороды и усы поголивши мужский образъ в женский премяняючи. Не оному ли то к воли папѣ который малого папежка былъ уродилъ, бо тамъ борода и усы не мусели быти, и розумѣли же то з великого набоженъства Богъ его тымъ почтилъ, же ангелу подобный образъ ему подалъ, зверху ся имъ такъ здало, а на долѣ не вѣдали што ся дѣяло, ачъ единъ муселъ вѣдати, але не сказалъ никому, и на споврди не смѣлъ ся того звѣрити жадному. Боячися

*) Гал. гл. а҃, зач. рч҃д.

**) Вѣдалъ апостолъ, яко исполненый Духа святаго, же не мелъ иначей учити; и ангелъ зъ неба также телько престерегалъ же и самъ сатана премenялся въ ангела свѣтла. За его же справою мѣли быти лже апостоли.

клятвы якъ намѣстніка Божого, а ключника высокихъ воротъ, бо бы его не пустилъ до пеба. о не малую шло заправъды. И такъ тое было не значно и тихо, ажъ ся выполънили дпи, тожъ пакъ всѣмъ было явно и лихо.

А предъся волѣли тое зелживости мъститися на Богу, или на истинныхъ уставахъ его церковныхъ, а нижли на уставахъ папѣжскихъ, бо и донынѣ многие ся голятъ, подобно и самъ папа. але южъ ихъ тымъ жаденъ не |(**33 стр.**) ошукаеть, пригода учитъ розуму, доглядають того с пилностю которимъ то повѣрено. Смотривши в вочи, смотрятъ изъ другого конца ку горѣ подносячи столца. Вѣдають южъ гараздъ чимъ были ошукани. акгды тое добре обачять, и намацають южъ за тымъ всю годность познавають. а господского великого и пресветлого празника безъмала пе за тую неформенную процесію отступили, и с костела выкинути, тройческаго явленія Божества на Иердани. Отцу повелевающу, Сыпу крещающуся, Духу Святому свѣдителствующу. с которого велебного празніка и свята церковъ свою злупилі да на тое мѣстце и в той день трехъ вѣнцковъ перъскихъ посадили, и великую имъ учтивость чипят Бога занехавши. або не вѣрять же Христосъ Спасъ нашъ такъ чюдовне крестился въ Ердани. або для вышеписаное петрефпое процесии тое опустили. Кгдыжъ а ни в старомъ а ни в новомъ календару того свята не видати, такъ тежъ и в костелѣ не слыхати, пе Божіе ли то, и церкви его святое соборное апостолское истинъные уставы опустивши, папежъскіе и донынѣ многие на лицахъ своихъ явне носять*). ачъ и то якъ не певные, не вси не завжды и не еднако держать, едины поапостольску ростять, другіе покозацку голять. толко в томъ ихъ чинъ превышають, же и усомъ не отпущають; а третие подъворску обрезують. такъ же и инши церемонии и уставы меншие за болшими артыкулами вѣры, вси помешали и попицовали. толко еще и тое ажъ до тыхъ нашихъ часовъ въ единости тръвало и стояло, |(**34 стр.**) свята празниковъ господськихъ

*) Тугъ князь Гербестъ колп бы тотъ венецъ отъ него уплетеный глупъствомъ и блуды, вложилъ тежъ па свою голову; кому бы в немъ власнѣй пристало не хайбыжъ присмотрили люди.

кромъ Богоявленя, и нарочитыхъ святыхъ. И имена мѣсяцевъ небесныхъ, чому до конъца и тому стерпети не могли. што очима видимъ, ушима слышимъ, и серцемъ розумѣймо. и выстерегатися таковыхъ богомръзъскихъ блудовъ умѣймо. што и сами бачатъ, и многіе не хвалятъ. А вжды по старому волъчую приповесть з бараномъ о воду выполняючи. якъ давно такъ и теперъ недовѣрьками и отщепенцами насъ же венерують, и многіе досады задаютъ. што всѣ зъ стороны свѣта, зешлобыся з молъчаньемъ скромне тръпети. Кгдыжъ Спасъ нашъ блаженьствомъ тыхъ почтілъ, которые невіньне правды его дѣля, поношенья и розные досады и и укорізны тръпятъ. Але зъ стороны истінъное вѣры, непорочное церкви, терпѣти и молъчати зле хулу на вѣру приймати. А то еще горше, же не крепкіе у вѣре, да еще оныхъ великіхъ вѣры правое начальніковъ сынове и внукове безъ всякое осторожности даются зводити, за которыми южъ и старіе к воли свѣту и тѣлу, замруживши око духовное за телеснымъ починаютъ блудить. В чомъ срокое личбы пастыреве, и учителеве ихъ въ день судъный не вѣмъ будут ли волні, же молчать, а ни языкомъ а ні перомъ о тое ся стараютъ.

Часъ бы ся южъ за правды почювати и давно. бы потомъ коли будеть труднѣй, и помочи будеть не лачней, и прочая. Што жъ было чиніти оныхъ часовъ. въсходныхъ и полуденыхъ церквей пастыремъ, и началникомъ, и всему вобецъ хрестіянству, за перъвыми единымъ блудиті. чіли имъ четыремъ зе |(**35 стр.**) всѣми своими подвластными прі правде стояти. маючи по собѣ писмъ святыхъ яко оболокъ, к тому изъ самого неба прикладъ великій. Же тежъ первый ангелъ подънесшися в гордость а хотячи ровенъ быти вышнему. зверженъ естъ зо всимъ почтомъ з высокости. А иные чинове ангельскіе со страхомъ и трепетомъ стали въ своемъ везвапю, или чину, крѣпко и неотступно, и нынѣ суть, и вѣчно будуть. Также и наши началници православное вѣры добре ся розмысливши, ач не без великого жалю мусѣли то вчинити, за што ихъ и насъ менять отщепенцами в чомъ безмала не своимъ титуломъ, иныхъ подписують. Претожъ тутъ хто боится Господа Бога, и святую правду его знаетъ,

нехай тому добре ся присмотрить очима верхніми и внутръними*) а нехай не боиться тыхъ плоньнихъ страховъ которіми грозять, же без того папы, и его календара жаденъ збавленъ быти пе можетъ.

Подобнѣй бы тому лякатися, который отступівши правое старожитное спасающее вѣры, и своего исправленья церковного, и присталъ до тыхъ многозмышленыхъ блудовъ, которіхъ чимъ будуть болше поправляти, тым тое горпе будеть валяти **). и смѣлъ в томъ' южъ не насъ толко, але и самого Христа потварити, мовячи. Же до тое едности и теразъ значпе насъ рачить вести през костелный календаръ ***) самъ змысливши, и написавши, прівлащаетъ Христа або своего папежа Христомъ именуетъ.

Надъто еще все, южъ не тылко дни и свята празнікомъ господскимъ и нарочитыхъ святыхъ угодниковъ Божіихъ |(**36 стр.**) отменили на земли, але и на небѣ лунного бѣгу дорочного двадесятімъ мѣсяцамъ имена отъ начала свѣта, ведле временъ и часовъ имъ даные, поотменяли, подобно у рімъскую вѣру ихъ покрестили, хотячи и тыхъ под послушенъство папы своего привести, абы и они без волѣ его нѣчого справовати не смѣли. февраля назвали мартомъ, а марта кветнемъ. бачітмися и май у нихъ змѣнитъ своего имене скутокъ. такъ и всѣ дванадесятъ мусятся меніти. штожъ дѣлати, коли то ихъ папѣ волно чинити. толко тое на него яко бы полихо. же имя отменити можетъ. але прироженья и скутку свыше поданого трудно. Зимна в тепло, снѣгу в дожчь пременити. то не римского Бога сила и справа. хотя бы и всѣ кардыналы собралъ, до того не помогуть нѣчого.

К тому еще жидове, ачъ Месияша правдивого не познали, але въ законныхъ уставахъ и церемоніяхъ, а звлаща в той наболшой, переходу израилского зъ Егіпта ****), где Моvсеови Богъ самъ явне указалъ и мѣсяцъ на имя, и день мѣсяцеви также. в чомъ розумѣю жадному увѣстися не дадуть. а вжды и тамся кушено, праве

---

*) Суди хто рачить; толко мѣй бачене на оного судію отъ которого декрету делиберовати и апелевати не мощно.

**) И акцыя якобы о его кривду властную точиться.

***) Гербестъ глаголетъ.

****) О жидовской пасце.

у весь свѣтъ хотячи подурити, передъ своею великою ночю ихъ жидовскую пасху вполни марта поставили, сполна недель чотыри напредъ. хотячи ихъ отменою мѣсяца подманути. што никгды отмены отъ часовъ Мойсеовыхъ ажъ до нынѣ не мѣло. Якожъ предся ихъ в томъ нѣкоторіе винують же поблудили. в чомъ бы менший дивъ хотя бы тые и поблудили. Але если всего свѣта голова заблудила, на целый дивъ походило. ||(**37 стр.**) А ведже тое знати гараздъ, и не естъ тайно хотячому правду познати нѣ троха, же не идетъ имъ такъ о жиды, якъ о правовѣрныхъ. Розными а дивными штутами, лавки подъставляючи, на которыхъ скоро бы хто уселъ, заразомъ бы ся на суши охинулъ по уши.

Бо зле и небезпечно кролевскіе и княжацкіе уставы и декрета нарушати и ламати, а о Божихъ пакъ якъ маемъ розумети, о которихъ нарушенью в добромъ баченю страшно бы и помышляти.

А то все справа тыхъ новоименъныхъ законъніковъ, которимъ упрікрилося звати християны, прозвалися езусіяны, или езуитаны. ни на чомъ старомъ не хотячи перѐставати. А достатокъ великий на всемъ зъ стороны свѣта маючи, робити чого потребного не хотятъ, такъ они старое поруть, да опятъ пошиваютъ, але южъ у первый шевъ где духовное око смотріло, телеснымъ далеко не трафляютъ. Кгдыжъ тое с тымъ такъ близко, якъ востокъ отъ запада. А ижъ сами мало видятъ, мнимаютъ же южъ на свѣтѣ вси слепи, и южъ з оного своеволного буйства, не маючи што далей чинити. Который ся з нихъ улезъ в одежу имене пастырского, оного святого і богоразумного мужа Генадіа патріярха константіноградского, власные щиріе новые вымыслы свои подъ именемъ его святымъ и подъ именемъ зацного дому великое фамилии княжати. В чомъ обадва не суть винъни, намъ показуютъ, и за особливый упоминокъ быти мнімаетъ. розумѣючи же заразомъ похвалять и скоро увѣрятъ . . . .
. . . .

Отписъ на листъ виленскихъ унитовъ, 1616 г.

Отписъ на листъ унитовъ Виленскихъ, которые усиловали свое лестное отступленіе отъ Восточное Церкве къ Западнему Костелу слушное показати, которымъ къ воли сесь листъ зъ Слуцка стался худшимъ во презвитерохъ Андреемъ.

Униты якъ ужъ лесть жаломъ воюютъ,
Манѣю моцнятъ, благочестие псуютъ.
Косою лукавствомъ вытинаютъ квѣты.
Ослою наострены Богу не пѣты.

Сынови моему Яну отъ Господа Бога всего добра зычу.

Знову з матерынскимъ упомнѣнемъ ставлюсь пред тебе сына, а то въ зламанью вѣры Православия старожитного Греческого ку нынешнимъ нашымъ вѣкомъ памяти, послушенства спрофонованого костела рымского отъпалесъ; якожъ не меншую потѣху оттуль одержаламъ, же тмячы слова мои в листѣ першомъ надъ слонце яснѣйшые даремно працовалесъ. Моцнѣйшее бовѣмъ едино слово матерынское, а нижли сыновъскихъ прожныхъ словъ без личбы; то, мовлю, видечы, же се платить хотѣло матце напоминаючой, але ся не заплатило, зачимъ розумѣю нелядаяко зъ упадку повъстанье. Гдеку зрозумѣнью повторывшы мое першые слова, нынѣ знову указать неотмѣнную старожитность нашего Православия, а вашего крывославия; тутежъ и на иншые вѣтры и оболоки лѣто ясно променистое, мовълю, в манѣй потварый, неправдъ, легкомыслностей, ча-

чокъ отъ пустопашныхъ дѣтей сталой матеры указуючыхъ: роспорошыть, указать такъ, яко ты ся въ своемъ писанью бадаешъ, постановиламъ; и того чогось хотѣлъ зъ азбуки, азбуки тя научитѣ, кгдыжъ зъ псевдологии не бачу, neque humanarum, neque divinarum rerum cognitio, то есть: „ани Божескихъ, ани человѣческихъ речей розуму.“ Але толко она вытрыснула манѣю, а тая vanitas vanitatum засмаковала, а прожне, бо за тымъ то укаже, же имя ваше манѣя, а прозвище vanitas оно мѣнуетъ, а сее вашу правду указуетъ. Оба теды тые тытулы сталости вашей належные и мы зъ святое памяти Мелетиемъ, Патрїярхою Александрыйскимъ, даруемъ и умоцняемъ.

На оные слова в листѣ моемъ, не унияцкимъ, але православнымъ крещеиемъ тебесмо обдарыли.

Спомянулесъ проклятыхъ нурковъ намъ брыдкихъ, а вамъ розуменьемъ о ходотайствѣ Збавителя нашего близкихъ, неналежне. Бо ани тое, ани овое мѣлесъ былъ указати, але довести, же нашыхъ святое крещение иновѣрцомъ помощно. Если же помощно и добро, а чему жъ той матце, которая нимъ тебя облекла, ты ся сталъ непотребнымъ. А то фундаментъ спасения нашего вѣра и крещение, а хтожъ тя нимъ прыоболокъ, аза не отъ небесе Богъ, яко свѣдчытъ Авъкгустинъ: Babtisandi potestatem Dominus sibi tenuit, servis ministerium dedit*)—то есть: „силу крещения Господь собѣ удержа, а слугамъ услугованье далъ.“ Отожъ ведлугъ того розуменья, вѣрою, крещениемъ нашего православия погордѣвшы, Богомъ гордишъ, и не отъ насъ еси отпалъ, але отъ Бога. А не мѣлесъ былъ того учинить, бо и за то на крещении шлюбовано, жесь мѣлъ оного шлюбу до смерти живота своего додержать, яко научаетъ Грыгорый: Tunc enim veraciter fideles sumus si, quod verbis promittimus, operibus complemus,**)—то есть: „в той часъ бовѣмъ правдивое вѣры естесмо, если што словы обецуемъ, дѣлами исполняемъ“. Але ижесь

*) Evang. Ioan. tract. 5.

**) Homil. 29.

того Богу не додержалъ и шлюбуючымъ за тя, зосталесь пустъ Церкве Божое, в которой его то былъ взялъ. Вѣдаю, же речешъ: крещениемъ не горжу, а тоее церкви не слухаю; добре речешъ, бо такъ естъ, што Августинъ такъ тую тму розъяснилъ: Non omnes, qui tenent Baptismum, tenent Ecclesiam,*)—то есть: „не вси, которые держатъ крещение, держаться церкве“. Хлюбъжесе ты крещениемъ матки нашое, але она о тобѣ знать не хочеть. За тымъ ты держышъ крещение, а въ церкви не естесъ, прето а ни тя оно ползуеть. Мы засъ, окрестившыся во Тройцу Единосущную, естесмо в той церкви, отъ которое той даръ маемъ, то есть от своихъ святѣйшихъ восточныхъ пастырей. Ты засъ нынѣшнее манѣи не естесь сынъ презъ ее крещение, але нашымъ есься к ней прыдурылъ. Прето въ церкви нашой не естесь, а въ своей теперешней не окрещенъ презъ тотъ способъ, яко слышишъ. Розважай же якъ хочешъ: албо зостать пры матеры правдивой, которая тобою болѣла, поруганье, уплевание, бичованье и распятие.... и нагость твою крещеніемъ пріодѣла, албо пры сей улюбеной, которая, одершы тя зъ святое шаты, вывѣвшы за лобъ с того соборного дому в нерядный, яко услышышъ, домъ упровадила; где облупившы тя з цнотъ, мовлю, лупѣжца зъ облупленымъ гражданину (по Богословцехъ) на странѣ далекой служыть очекивають. Отожъ маешъ силу слова, штомъ писала въ першомъ параграфѣ листу моего до тебе.

Противно есть становенье Папежское святымъ Отцемъ, бывшимъ на седми соборахъ вселенскихъ.

Православная Каѳолическая вѣра Духомъ Святымъ на Никейскомъ первомъ и Константинопольскомъ четвертомъ соборахъ достаточне есть укгрунътована и запечатана, а то въ постановеню гасла. Але потомные папежы тымъ соборомъ святымъ се спротивили, кгрунтъ нарушыли, печати поламали; прето папежы суть противниками соборомъ святымъ и справѣ Духа Святого.

Хотяй едно поровнати першыхъ святыхъ соборовъ науку, мовлю Никейского первого и Константинополского четвертого енерал-

*) Contra Dion. lib. 5.

ныхъ, с твоимъ осмымъ Трыденьскимъ зборыщемъ, обачымъ если тогожъ Духа овая послѣдняя сынакгокга до запечатанья артыкуловъ вѣры мѣла, яко оные першые святые отцы. Они бовѣмъ по Никейскомъ соборѣ собравшысь до Константинополя contra Macedonium, первый канонъ написали: Custodiendam esse fidem 318 Patrum, qui apud Nicaeam Bithiniae convenerunt ad anathematisandam omnem haerezim,— то есть: „иже въ Никеи Батиней святыхъ отецъ триста и осемънадесятъ вѣра твердо ца держаться, сошедшихъся на проклятие всѣхъ еретикъ.“ Тужъ достаточне написавшы Синволонъ безъ онаго словка на Духа святого *и отъ Сына сходячого*, на увесь свѣтъ за ненарушоную печать и гасло подали: Credimus in Spiritum Sanctum Dominum et Vivificatorem, ex Patre procedentem,—то есть: „вѣруемъ и въ Духа Святого, Господа жывотворящаго, изъ Отца исходячого.“ Где по нынешний день, збывшы многихъ геретыковъ, претрвавшы многихъ тырановъ, тоее святое печати вцале церковъ кгрецкая доховала, а рымская спрофоновала. Et subscripserunt 150 Episcopi, qui in eodem concilio convenerunt,—то есть: „и подписали ҏн҃ Епископовъ, которые на той соборъ собрались.“ Варовали, мовлю, свои святые уставы единостью зъ соборомъ Никейскимъ. Откуль двѣ прычынѣ быть повѣдаю: первая, ижъ той же Духъ Святый на томъ Константинопольскомъ соборѣ справовалъ, што и на Никейскомъ; вторая, же противъ оного Македония геретыка духоборца, тую печать албо гасло кгрунтовне и не недостаточне зложили и всему свѣту передали. Ото маешъ оныхъ святыхъ отцовъ зъездъ и вѣру. Чытай же знову Флоренский синодъ, если ся обычаемъ оныхъ святыхъ отецъ починалъ, вырозумѣй. Approbante hac sancto synodo Florentina definimus, ut haec fidei veritas ab omnibus christianis credatur et suscipiatur, quia Spiritus Sanctus a Patre et Filio aeternaliter est,—то есть: „похваляемъ и той святой соборъ Флоренский, уставуемъ, абы тая правдивая вѣра

---

*) Vide Garan. summ. consil. fol. 87.

отъ всѣхъ християнъ вѣрячы прынята была, ижъ Духъ Святый отъ Отца и отъ Сына вѣчне есть." Двѣ тутъ справѣ противныхъ святому собору четвертому Константинополскому повиненесъ бачыти первая, же отъпадаетъ сей сидонъ едности з Никейскимъ и Константинополскимъ соборами, не перестерегаючы и не наслѣдуючъ ихъ вѣры; вторая, значная противность у вызнаню вѣры о святомъ Духѣ. Тамъ мовитъ: от единого Отца исходячаго, а тутъ: отъ Отца и Сына, quia Spiritus S. a Patre et Filio aeternaliter est,—то есть: „поневажъ Духъ святый отъ Отца и отъ Сына вѣчне есть." Ото non aeternaliter, не вѣчне, бо тамъ тые святые отцы противъ духоборца того не писали, а затымъ а ни вѣрыли. Тужъ ми допѣро полыкай свои глыбокие розумы албо слова которые мовишъ в листѣ: немашъ у братщиковъ Духа Святого. Тамъ то, лукавъче, Духъ святый пребываетъ, где его уставы цѣло и ненарушоно ховаютъ. А хтожъ зъ святыхъ вжды вамъ с то прымовлялъ, чытай Ѳеофилакта, колюмну церкви святое греческое Sane latini male haec exponentes et minus recte intelligentes dicunt, quod Spiritus etiam ex Filio procedat,—то есть: „венцъ латинницы зле тое выкладаютъ и недобре розумѣютъ, повѣдаючы, якобы Духъ Святый мѣлъ походити и отъ Сына." А што на то мовишъ, же ревоковалъ знову Ѳеофилактъ святый тыхъ словъ, гдесь еси знашолъ листъ его на Вытыканѣ и Рымѣ. А хтожъ неправдѣ кажетъ вѣрыти, ото у меня, якосы слышалъ, соборъ Константинополский кгрунтъ вѣры, а не Вытыканъ. А Дамаскинову ревокацыю где знайдешъ, который ясне написалъ: Ex Filio autem Spiritum Sanctum non dicimus,—то есть: „отъ Сына бовѣмъ Духа Святого не мовимъ". Але чему кгрецкими слупами церковными подпираю такъ валный соборъ, такъ ясную всего свѣта вѣру, приглядись Леонови, чотырпадцатому папежови рымскому, чему онъ вышелъ с костела въ Кгаллией, кгды спѣвано Сынволонъ съ прыдаткомъ слова и отъ Сына? Чему онъ то вызналъ, же того оные святые отцы не вложыли, а чему жъ треклятыи прыложили? Речешъ, же объяснили для герезыи. А хтожъ, пытаю, мѣлъ перво вѣдать о герезыи, аза не онъ сторожъ церковный Лео? К чемужъ се то онъ противилъ тому

словъку? Поневажъ потребу повѣдаешъ,—чему декретъ по долгой дыспутацыи учынилъ, абы того словка и о т ъ С ы н а до Кредо не прыкладали? Чему таблицы двѣ сребрные вырывпи, Кредо без прыдатку, зъ анаѳемою хто бы иначе учылъ, в костеле прыбить росказалъ? Аза не забѣгаючы обясненю тому, онъ то чынилъ? Аза не видѣло его внутрнее око, якие противники по отходѣ его Духу Святому мѣли повстати? (Хочай Борониушъ все на умоцнене столицы Рымское, але несправедливе писалъ, еднакъ правду, не хотечы, рекъ в тымъ мѣстцу.) Отожъ твое объясненье. И то што усилуешъ показати, же для герезыи, правда же зъ герезыи. А которую жъ новую тарчъ еще противъ того острого кгроту, слонячы той ясный блудъ рымскихъ вашыхъ пастырей, изнесешъ? Аза не покрушыла матка безъ личбы заслоны с паучыны зробленые, ляментуючы васъ сыновъ выродныхъ? Штожъ она доказала повторать я не хочу, але для короткости тымъ той аркгументъ мой замыкаю: Нимашъ у унитовъ нынешнихъ Духа Святого, бо се згодили зъ герезыею о Духу Святомъ, двай почaтки ему даючы; за тымъ сакраментовъ святыхъ не маютъ, и не могутъ ся познати правдывыми христыянами, кгдыжъ гасло вѣры превиркгнули. Немашъ ни поровнанья въ ихъ зборыщахъ становенью и науце зъ святыми соборами оными на увесъ свѣтъ ясными; бо тамъ Духъ Святый хотѣлъ такъ, а тутъ противныкъ Папа такъ росказалъ. Прето противникомъ се Духа святого называетъ. Нимашъ леитиме (leg'time) идучыхъ старшыхъ у нихъ, толко вдираючысь кгвалтомъ на тые уряды вступуютъ; не рядитъ таковыми всѣми Духъ Святый, которые ламлютъ справы его, якось мѣлъ в заданью речы моей и въ поровналю соборовъ святыхъ зъ вашыми Флоренскими, Трыденскими статутами. То маешъ перъшый нерядный домъ, въ которомъ чистости Духа Святого немашъ, до которого тя манѣя запроводила. Але ты предсе слухай далей.

Герстъ манѣи мовитъ: все у васъ добре, сакрамента добрые, вѣра добрая,—едно послушенство не отдаете единой главѣ всего свѣта рымской, бо Кирылъ, Флавиянъ, Афанасій, Златоустый, пастырые кгрецкие, до оногось утѣкали, и его за голову мѣли. А чы снитьтись, чы ли такъ зъ зламанье вѣры Господь Богъ розумъ твой

роздѣлилъ? А чымъ же ты того подопрешъ, чы канонами, которые бы тыхъ филяровъ научали до Рыму ся о помочъ и на справу утѣкати? Але тамъ я тебѣ укажу што иншого, а тымись то бы мѣлъ найслушне указати; положылесъ на доводъ Пелядия, Созомена, але и тые не инакъшую прычыну бытья тыхъ свѣтилниковъ в Рымѣ быти кладутъ, толко fortuito casu; для герезый на своихъ столицахъ жыть не могли, бѣгали по разныхъ сторонахъ. А же папѣжъ цесара за Златоустаго клялъ, теды то чынилъ яко сполъ истиный братъ, яко листъ его свѣдчытъ: Гласъ крве брата моего Иоанна вопиетъ ко Богу. Бо на онъ часъ не такая едность по всѣмъ свѣтѣ трвала, якуютесь вы склѣтили: не противна была соборомъ святымъ и Духу Святому, яко нынѣ тая ваша; не вѣдали отцы святые оные на онъ часъ Духа Святого быти отъ Сына, не вѣдали о пуркгацыи вашой, але за такового тые святые отцы быть розумѣли Папежа, чымъ сами были, братомъ, а не паномъ оный имъ былъ, а за тымъ не отцемъ. Милость братерская Папежовъ побужала до писанья листовъ добродѣйствъ, клятвъ, а не звѣрхности. Мѣли они свое diocesie такъ, яко и онъ свою водлугъ канону святого Никейскаго. Александрыйскій ровную моцъ мѣлъ такъ яко и Рымскій. Мовитъ канонъ шестый святого собору первого Никейского: mos antiquus perdurat in Egypto vel Libia et Pentapoli, ut Alexandrinus Episcopus horum omnium habet potestatem, quoniam quidem et Episcopo Romano parilis mos est,—то есть: „давные обычаи нехайся заховуютъ, абы во всѣхъ краинахъ тыхъ, которые суть около Египту, Ливией и Пентаполю, Александрыйскій Патріарха ровную моцъ во всемъ мѣлъ, яко и Епископъ Рымскій.“ Поштожъ тамъ Афанасей утѣкалъ, чы по листъ заклиналный? але онъ такую жъ моцъ мѣлъ, яко и папежъ. Затымъ повинни бы идучые отцы восточные не до Рымского, але до Александрыйского Патрыарха в потребахъ своихъ утѣкатися, яко той же канонъ учытъ, але тое тамъ быстье ихъ сталось fortuito casu, такъ, яко слышалъ. А стороны нынѣшнихъ святѣйшихъ Патрыярховъ нашыхъ, жесь ты з ними въ згодѣ, хочай то littere tu patule; але дай то, чогожъ болшъ хочешъ, то и з нами. Кгдыжъ мы вси

сталымъ сердцемъ въ сполечности Святого Духа вѣры естесмо. Зе влохъ то, зъ западу, гнилый вѣтеръ тую новину прынѣсъ. Ражу а ни ты, а ни я, тыхъ басней ку замыдленью правды прыймать нехотѣмъ. Штожъ и ся отступило речы, давшы той покой, на онуую першую такъ отповѣдаю.

А ижъ болшыхъ рацый на подпоръ своее манѣи не маете, толко тые, прето южъ то вамъ не разъ, не два, але без личбы презъ друкъ отъ покорныхъ правдивыхъ сыновъ церкве Божое указано. А ни бовѣмъ бысте тыхъ святыхъ отцовъ в Рымѣ звѣрхность папежскую умоцняеть, бо того с каноновъ не укажешъ, а ни тежъ нынѣ годиться с противниками Духа Святого товарышыть. Если тамъ было братство безъ блудовъ въ вѣрѣ, безъ вынеслости пыхи, а нынешнее ваше въ выппоценю догматъ розно яко небо отъ земли, толко бы имъ за носы васъ водить, а вамъ ихъ слухать. До такое увѣи они васъ довели, абысте сполковали зъ беззаконными церемониаты, абысте ихъ видечы, брыдкие злости хитрости, штуки, волчые покоры, на нихъ не волали, то для того они васъ потребують до манѣи. Южъ певне не для порадъ, бо по старомусте проржные трутни; а если который извяслившый противъ вѣрныхъ знайдеться, ихъ же то инструментъ, мѣхи пекелного коваля. Отожъ маешъ другую господу своее утечки.

Babilon aut confusio, sicut inquit Divus Chrisostomus. Вавилонъ албо затворжене розуму от злости и страсти, яко мовитъ святый Златоустъ.

Confusio enim vocatus est id quod Babilon sonat,*)—то есть „затворжене бовѣмъ названо есть тоежъ, што Вавилонъ брмитъ." До того то ты дому вавилонского, албо закаляного нерядами упроваженъ, якомъ тобѣ писала; але ты, бачу, оттоль Богу дякуешъ, же тя в тое замѣшанье управилъ, яко слышишъ святого Хризостома о Вавилонѣ. Вышолесъ зъ Ерусалиму до Вавилону, албо такъ попросту зъ обѣту царствия небесного до замѣшанья непри-

*) Homil. XXX.

ятеля душъ людскихъ. А хочешъ ли вѣдать што тамъ в той конфузыи за кгосподыни? Ово я тобѣ снадне укажу. И видѣлемъ, мовить, невѣсту прыоболочонуя в порпуру и кармазынъ, и узолочена золотомъ еси, маючы кубокъ в руцѣ своей полный брыдливости и плюгавства; а на челѣ ее имя написано Вавилонъ, матка вшетеченства.*) Але то о старомъ болвохвалскомъ Рымѣ албо Вавилонѣ мовить. А южъ ми ту не перескочышъ, ово дамъ тобѣ интерпретатора, то есть выкладача тыхъ словъ, доктора. А доктора таковoго, на которомъ ты увесь естесъ мовою, а не вѣрою, Героnима, мовлю, святого, который пишетъ: Cum in Babilone versarer, et purpuratae meritricis essem colonus et iure quiritum viverem,**)—то есть: „кгдыжъ мешкалъ въ Вавилонѣ, то есть в Рымѣ и шарлатное нерядницы былемъ обывателемъ и права рымского зажывалемъ“. Отожъ маешъ святого Еронима, розумѣючого невѣсту не старый Римъ, ани цесарей поганскихъ, але нынѣшний костелъ и старшого твоего в немъ. Бо южъ цесары на тотъ часъ християнские были, и подъ правомъ духовнымъ, але не ряднымъ былъ в Рымѣ той святый мужъ, бо Дамасъ папежъ южъ былъ умеръ, насталъ якийсь вѣрутный збродень, же ажъ мусѣлъ Еронимъ святый до Ерусалиму з Вавилону, албо затрвоженья, утѣкать. Отожъ правда, же южъ вырозумѣешъ, же не зе злости бачу тя в том плюгавомъ дому з мерзеного кубка пьючого, але с такого розумѣня, яко слышышъ Гипполита, которого тежъ прывелъ будьто собѣ на помочъ. Але и того не инакшое розумѣне о той конфузыи было, и иншыхъ без личбы святыхъ. Я и теперь ревностью матерынскою страпена, знаючыся в томъ, жемъ тя поцтиве сплодила, в домахъ зацныхъ святыхъ выховала, бачачы тя одешлого в той мизерной домъ, слезне упоминаю: вернися до церкви святое. А хтожъ не утекаетъ з Вавилону, а хтожъ отъ тыхъ окрутныхъ напоевъ здоровъ быть може?

---

*) Апокалипс. гл. 31.
**) Tom. 7. fol. 39...

А на плонные казки то маешъ.

Пишешъ в листѣ разъ Потѣевъ, предводителя вашего, который мѣлъ зъ гайдукомъ в рынку Виленскомъ. Не такъ, якъ ты мовишъ, абы за вѣдомостью братскою то ся тамъ стало, але напоминанье то Божое было, яко Сосипатръ философъ пишетъ: admonitionum duo sunt genera, alterum acriter objurgans, alterum leniter curans,—то есть: „напоминанью двой естъ рожай, иншое остро караючое, иншое лядаяко албо легко фрасуючое.“ Хотѣлъ Богъ тымъ напомненемъ обернуть отъ его прелукавое дороги. Але онъ улюбилъ пространный путь сребрный, злотый, перловый, ланцуговый, ублажытелный отъ всѣхъ гинучыхъ. Вшакъ не знѣслъ того напомненя Божего скромне и безъ помсты; але на всѣхъ мукахъ мученый не повѣдилъ того, што ты на братство кажешъ. О томъ покой, бо южъ тамъ оба, где имъ зготовано. И вы мало за што маете тому предводителеви своему дяковать, кгдыжъ той васъ в тачкахъ do confusii отвѣзъ, той васъ нерядницы прыказалъ, иже сталые гонители правды будете, за васъ прысягъ, и вымѣтачами, пецухами, прокураторами, секутниками, того дому нерядного кгосподарми зоставилъ. За чымъ не святое памяти нехай будетъ, але треклятое.

Дыспутацыя ваша теперешняя виленская.

Пишешъ ми, же взываемъ на споры страдалцевъ сыновъ церкве святое моее вѣрне любимое братии, и мовишъ, же ся моее псевдологии глыбокое боячы не становили. А с кимжесь то ты дыспутовалъ, поневажъ нашы тамъ не были, а штожъ то ты тамъ за трыумфъ звыйграное строилъ? Чы не стялъ то ты на тотъ часъ чеха, чы не змѣрылесъ то ты былъ локтемъ вѣтру, и чы не с тенѣмъся то ты потыкалъ, што есть найшаленшая на томъ свѣтѣ? Давши тому троха покой, повѣмъ ти о томъ (хочъ его лѣпѣй а нижли я знаешъ) когось то вызывалъ на тую брань. Incircumcisus qui blasphemasti castram Domini,—то есть: „необрѣзаный который хулишъ наметы Господня.“ То належитъ вызываючему. Але што кроткій Давидъ: Nec pertimescam, inquit, corporis proceritatem cum insipientem noverim

mentem tuam, quem sciam te esse adversarium Dei,— то есть: „не боюся, мовитъ, великости тѣла твоего, кгдыжъ в кглупъствѣ неласкавость мысли твоея, которого вѣдаю быть противникомъ Божымъ.“ Еднымъ словомъ, яко онъ воинъ, каменемъ далъ бысть въ сердце, мусѣлъ бысь пасти. Але што штуки ваши та суть стрѣлы добре вѣдоми. Албо ся южъ о правду Божую не просѣдѣлъ в той безднѣ, которуюсь ко мнѣ писалъ? А комусте вы коли слова додержали? Але не дивъ Богу невѣрнымъ бывшимъ людемъ и овшемъ. А до того вѣдали добре, же не на дыспутацыю ихъ взываете, але на посмѣвиско, што ся указало з баламутни вашее въ концу, кгдысте переперли шести. Отожъ есь выгралъ, на томъ соборѣ вашомъ. Когось то переперъ? Своихъ же бехуровъ дурный лейзеръ. А штожъ тамъ за доводы и одводы лихие з недобрыми, непевные з несправедливыми? О тожъ есь выгралъ курка на костелѣ. А чогожъ хочежъ? Скаржышся, же с тобою не дыспутуютъ; я тебѣ скажу: сумнѣнье не кажеть. Але ты чому и для чого дыспутовать хочешъ? Дыспутуй же о то з Ляментомъ, который вѣрный сынъ церкви Божое его (а не іеретыцы) писалъ. З ним ся то тамъ было стерти, не зъ своими бахурами. Оттуль то мой писарь вашу унѣю манѣею назвалъ. Вшакъ умѣемъ по латынѣ; мания significat шаленство, албо отступлене розуму.

Убозство папежа теперешнего.

Задивоваламсе тежъ, кгды пишешъ о убозствѣ твоего папежа. Правда же есть убогий, але в цноты убогий, але в повинности; стороны зась дочасное намъ марное маетности зъ едное шкортацыи выборние обѣдъ и вечеру зъ своими дворяны мѣти бы могъ. Еднакъ естъ и в то убогий, бо болше еще маетъ тоее сѣрки зобрати на поджогу въ день страшный воздаяния; южъ бысся ты зъ своимъ богатствомъ не дотиснулъ до его убоства. А онъ южъ за золотомъ и Бога не знаетъ, за золотомъ самъ ся Богомъ учынилъ. О чомъ мовитъ: Nihil miserius est, quam propter nummos Deum contenere,*)—то есть: „немажъ ничого нендзнѣйшого, яко для сребролюбля Бога пребачыти.“

*) Heronim. ad quen.

О Митрополитѣ.

А о своемъ митрополитѣ esavite што намъ скажешъ?—Законникъ, увесь ся выдалъ, абы законъ Василия помнажалъ. Правда же законникъ онъ той фарысей, што искушалъ Христа, и Василя якогось новотного законъ множытъ, в чомъ Богъ ему судия, въ якуюсь гипокрызыю удалъ. А чему тоее покоры не зажилъ, ено надъ попомъ, покинувшымъ манѣю за Потѣя, кгды бороды вырвалъ? А ты его такъ барзо покору залецаешъ, снать то о васъ Господь нашъ Іисусъ Христосъ рекъ: Vos estis qui iustificatis vos coram hominibus, Deus autem novit corda vestra,*)—то есть: „вы есте, которые ся оправдаете предъ людьми, але Богъ зрытъ сердца ваша.“

И о той дорозѣ вашей што и ляхомъ и русиномъ ся указовать мовитъ: Ingregiens duas vias, non habebit successus, то есть: „ходяй двома дорогами, не одержытъ дѣдицтва“. И тое тежъ подобенство належное не зоставлю: Argentum cum sit candidum, nigras tamen ducis lineas ut stamnum, ita quondem alia species est, alia facta,—то есть: „ココсребро хотяйже есть бѣлое, еднакъ черную тѣнь пущаетъ, за едно тежъ и цына, такъ кгды иншая есть тварь, а инакшые учынки.“

Учоные в манѣи.

А кого то тамъ маете в манѣи?—Повѣдаешъ, же людей зацныхъ, учоныхъ, неволочасыхся отъ панства до панства з баламутнею. А якожъ есте набыли манѣи, если не презъ волокиту панства? Кого ми з насъ укажешъ, хто такъ бѣгаетъ, какъ ваши? Не далеко имъ Вавилонъ албо конфузя; недалеко бискупи, недалеко Киевъ, недалеко Минскъ, Бѣлая Русь, о околичныхъ мѣстечкахъ, селахъ немовлю. А добре чинятъ, кгдыжъ такъ о нихъ розумѣемъ: coelum non animum mutant, qui trans mare currunt,—то есть: „небо не умыслъ пробѣгаютъ, которые моремъ бѣгаютъ“. О наукахъ ихъ маешъ певность, же ся завше учатъ, а николи в

*) Luca, XVI cap.

розумъ истинный прийти не могутъ. То маешъ о манитахъ сынахъ Вавилонскихъ, а о сынахъ Сыонскихъ, которыхъ баламутами и волоцугами зовешъ, чинишъ то с таемное зазрости, противъ цнотѣ воюючы. Зазрость бовѣмъ цнотѣ нероздѣлный товарышъ. Мусятьсе преходити отъ града во градъ, кгды ихъ ваши выпихаютъ. Потужна есть Вавилония, яко самъ сынъ Божий мовитъ: Аще мене изгнаша и васъ издженутъ, не можетъ быти ученикъ надъ учителя. Стеснены суть сыны Сионские, чекаютъ оного слова: паде, паде Вавилонъ, градъ великий, и бысть жылище бѣсомъ.

Отожъ маешъ на аркгумента пробацые, або рачей снѣданье, а на обѣдъ ся в короткомъ часѣ полѣпшымъ, в чомъ ти ся недогодило. Прыймуй вдячне.

Отожъ маешъ и часки дѣтинные, сталой матеры указуючые, где южъ тыхъ твоихъ заволаныхъ листовъ не зычыла бымъ собѣ, а звлаща такихъ далей чытать. Еднакъ замкнувшы жалосною печатью смутное сердце, нарекшы такъ Богу: се азъ и дѣти, яже ми еси далъ Господи.—Навернися сыну мой, молю тя до православия нашего. Кгдыжъ даремно вѣкъ той жыти будешъ, если той путь не знайдешъ, которыйсь стратилъ. Штобымъ розумѣла о твоемъ сердцу, же похочешъ ярость преломити, до чого и я молитвою моею въспомагати тя не престану. Мѣйся добре. Зъ Слуцка августа л҃а дня не по попсованому, року х҃s҃і.*)

---

*) Въ копіи, хранящейся въ архивѣ греко-уніатскихъ митрополитовъ (№ 239), помѣщенный документъ заканчивается слѣдующими словами: *зычу всего добра тобѣ матка Пелагія Киприяновна Гегевичовъна.*

Verificatia niewinności,—сочиненіе, изданное виленскимъ православнымъ братствомъ въ защиту возстановленной іерусалимскимъ патріархомъ Өеофаномъ западно-русской іерархіи.

(Изданіе первое, 1621 года.)

||(1 л. загл.) Verificatia niewinności:

Y omylnych po wszytkiey Litwie y Białey Rusi rozsiánych, żywot y uczciwe cnego Narodu Ruskiego o upad przyprawić zrządzonych nowin, pod miłościwą Pańską y Oycowską nawyższey y pierwszey po Panu Bogu narodu tego zacnego zwierzchności, y brzegu wszelkiey sprawiedliwości obronę, poddane chrześcianskie uprzątnienie.

Lipsius.

Nihil quidquam tam probè aut provide dici potest, quod non vellicare malignitas possit.

Nic nigdy tak ostrożnie y cale wyrzeć się nie może, czegoby złość sczypać nie mogła.

(1 л. загл. об.) *Leuit. cap. 19.*

Non facies calumniam proximo tuo, nec vi opprimes eum.

Nie będziesz potwarzy kładł na bliżniego swego, ani go gwałtownie utiskać będziesz.

Tamże:

Non eris criminator, nec susurro in populo.

Nie będziesz potwarcą, a ni podszczuwaczem między ludzmi.

Hierem. cap. 22.

Haec dicit Dominus: Facite judicium et justitiam, et liberate vi oppressum de manu calumniatoris.

To mowi Pan: Czyńcie sąd y sprawiedliwość, y wyzwolaycie gwałtownie uciśnionego z ręki potwarce.

D. Chrisost. Hom. 43. in Matth.

Non iniuriam pati, sed iniuriam facere, malum est.

Nie cierpieć krzywdy, ale czynić krzywdę, zła rzecz iest.

(2 л.) *Czytelniku Miłościwy y Łaskawy.*

Potwarz, ktora iest fałszywe z nienawiści, poszłe zaoczne udanie, poniewasz tey własności iest, iż y dobremu a niwczym niepodeyzrzanemu człowiekowi na uczciwym uymę czyni, y do ludzi fałsz za prawdę udawszy, tak ie a nie inaczey o spotrwarzonym (nie daiąc mu do okazania swey niewinności mieysca y czasu powinnego) rozumieć upewnia. To też ma z natury, że y naymędrszego y nayniewinneyszego trwożyć zwykła; za czym by też naobłudnieysza była, lekce ważona być niema: Ponieważ nic iadowitszego nimasz coby nad nie uczciwe ludzkie bardziey łżyło, sromociło y mazało, a co by większą nienawiść w ludziach y naprzeciw niwczym niewinnemu pobudzało. *) Kamieniem uderzony, mowi Athanazyusz S., szuka lekarza: **) lecz potwarz szkodliwsze niż kamienie rany zadaie. Iest abowiem potwarz iakoby strzałą zadany raz, nieuleczony. Ale temu

*) Eccl. 4.
**) Apol. 1.

wszytkiemu sama prawda zabieć może, y rany te zaleczyć, ktora gdy bywa zaniedbywana, rany im daley tym bardziey się szerzą, y bolesnieysze stawiaią się. Potwarce abowiem, ktorzy ią udawać y szerzyć umieią, nad wszelką ią prawdę wynoszą, y mimo Boga, ktory być temu dopuszcza, oycowi kłamstwa y z wiekow mężoboycy, ktoremu imie Diabeł, to iest potwarca,*) nad niewinnością z umysłu bestwić się dopuszczaią. Dla czego z powinności czucia o sobie, każdy naobłudniey, iakośmy rzekli, spo|(2 л. об.)trwarzony, radzić o niewinności swey iest powinien, aby w oczy postawiona niewinność, przynamniey bacznych ludzi po sobie pociągszy, intentowanemu przez nie złemu wstręt uczynić mogła. Bywać abowiem to niegdy zwykło, że y prawde po sobie maiący a milczący, przegrywa: a wielomowny y iawnym fałszem wygrywa.

Y acześmy rzecz tę, iako iawne fałszywą, niechcąc iey z naszey strony głosić, mimo się puścić byli umyślili: Gdyż y pod czas Moskiewskiey Expediciey toż nas od tych że ninać dobre niepamiętnych ludzi fałszywie potykało, y zamilczanie iak niebyłe znikło. Wiedząc to dobrze, że nie cierpieć potwarz iest rzecz zła, ale czynić, y też cierpieć iey nie umieć, według Złotoustego św.**) Bo iak gdyby kto ubogiego człowieka bogatym nazwał, y chwalił go z tego, chwała ta bynamniey nie należy, tylko śmiech stroi: rownie y gdy omylnie potwarzany kto bywa, do siebie tę potwarz należeć rozumieć niema.

Ale iż się iuż aż nazbyt szeroko, y nadder wysoko na wszytek zacny narod nasz Rusky to złe rozlało y wyniosło, tu zwłaszcza w Wilnie, gdzie iuż z starożytney relligiey Rusią y obcować, y handlować, y gadać przełożeni ratuszni y apostatscy z swych mieysc y kathedr zakazuią: a co trzecie słowko, to nas zdraycami oyczyzny y szpiegami Tureckiemi szkaluią, y bezecnią, y iuż kilkunastu uczciwych teyż starożytney relligiey mieszczan Wileńskich, ludzi nigdy niwczym niepodeyzrzanych, bez żadnego Delatora, (gdyż

*) Joan. cap 8.

**) Homi. 43. in Matth. Homi. 12. in Joan.

kożda potwarz to troie mieć z potrzeby powinna, delatorem, delatum et auditorem, to iest potwarcę, spotrwarzonego y słuchacza) bez żadney prawney obrony, a bez żadnego dowodu, za surową, nagłę, y niesłychaną inquisitią ie||(3 л.)dnych na Ratuszu posadzonych, drugich pod Ratusz do okrutnego więzienia ciemnego podziemnego wrzucono. Panow rady ratuszney od ławice suspendowano, a drugim z Ratusza schodzić niekazano. Rzemieśnikom klucze od ich przywileiow y składanek poodbierano, a ktorzy dawać ich nie chcieli, ciągnieniem ich na kole wymęczono, y z schadzek cechowych iak zdraycow wyłączono. Że się mowimy, tak iuż nazbyt to złe wyniosło y roziątrzyło, mimo się milczeniem puścić godnie zdało się nam: nie dla tego się iemu, iako mowi Bazyliusz W., *) mową naszą sprzeciwiaiąć, abyśmy się nad potwarcą mścić chcieli, ale żebyśmy kłamstwu, na niewinne ludzie omylnie narzuconemu, szerzyć się, ile na nas, niedopuścili, y tych, ktorzy udanemu temu kłamstwu uwierzyli, abyśmy od zatracenia dusznego odwiedli, (potwarca abowiem iednym y tymże zachodom troiakim osobam szkodzi,—spotwarzonych krzywdzi, słuchaczow oszukawa, sumienie swe obraża:) **) wkrotce do wiadomości donieść każdemu Państw Krola Iego M., Pana naszego miłościwego, obywatelowi zdało się nam to, co się niżey pokłada.

Zapomniawszy ktoś boiaźni Bożey, (ktosiem go zowiemy, bo się tai) ktora mowi: ***) Non facies calumniam proximo tuo, nec vi opprimes eum: Nie będziesz kładł potwarzy na bliźniego twego, ani go gwałtownie utyskować będziesz. Mimo dobre sumnienie, z samey lekkości umysłu, na zamieszanie wnętrznego Rzeczypospolitey pokoiu, pod czas woienney expediciey z nieprzyiacielem chreściańskim, poganinem cesarzem Tureckim, do Krola Iego M., Pana naszego M., do ktorego poważnych uszu, mowi mądrzec, nic fałszywego donoszono być niema, około dnia siodmego lutego, w roku te-

*) Epist. 65.

**) Eccl. 4.

***) Levit cap. 29., Ezech. cap. 18., Luc. 3. I Cor. cap. 9., Zach. cap. 7., Prou. cap. 24.

raźniey| (3 л. об.)szym 1621 (tak bowiem Iego Kr. M. za opacznym y zaocznym udaniem w prywatnych listach swych do urzędow y do osob niektorych, pod datą pomienionego roku, miesiąca y dnia, pisać raczy, doszło nas wiedzieć) donieść y udać nie wstydał się, ani się obawiał: iakoby Przewielebny Ociec Patryarcha Ierozolimski, ktory w państwach Kr. Iego M. przez cały niemal przeszły 1620 rok był, y za wiadomością Iego Kr. M. w nich mieszkał y wyiachał, miał być impostorem na szpiegi do państw Iego Kr. M. od cesarza Tureckiego wysłanym: a Borecky y Smotrzisky, przez tegoż impostora Patryarchę Ierorozolimskiego z cesarzem Tureckim zrozumiawszy się, pod praetextem relligiey y nabożeństwa, bunty y rostyrki między ludźmi szkodliwe czynili y rozszerzali; za ktorym takim do K. I. M. opacznym udaniem, Iego K. M. z zwierzchności y powinności swey krolewskiey w czas temu złemu zabiegaiąc, iako w tak nagłych zapałach dziać się zwykło, chce mieć y rozkazuie aby urzędy, do ktorych było od Krola Iego M. pisano, o takich zdraycach, buntownikach, z ramienia impostora Tureckiego wysłanych, wiedząc, íako zdraycow łapali y do urzędow grodzkich y magdeburskich, miast państw Jego Kr. M., odsyłali. A to to iest opaczne udanie, omylna y fałszywa na ludzi niewinne potwarz.

Na przeciw ktorey, co się wszytkich trzech za impostory, szpiegi, zdraycy do Krola Iego M., Pana naszego M., niesprawiedliwie y niesłusznie udanych osob dotycze, czytelniku miłościwy y łaskawy, do wiadomości twey krotce a prawdziwie donosimy: iż Szlachta Rycerstwo, Obwyatele Korony Polskiey y W. X. Litewskiego y Ruskiego, oboiego stanu Duchownego y Świetskiego ||(4 л.) religiey starożytney Greckiey, pod błogosławieństwem Nayświętszego Oyca Patryarchy Konstantynopolskiego stale y nieodstępnie trwaiące, wziąwszy wiadomość o przybyciu do państw Iego K. M. męża nieiakiego duchownego, imieniem Theophana, ktory patryarchą Ierozolimskim być głoszony był: z ktorego głoszenia niesłychaney tey w kraiach naszych sławy, z zawitania tak dalekiego y znamienitego, a wszytkiemu chrześciaństwu, względem mieysc tych świętych, na ktorych się zbawienie nasze stało, ktorych on iest z łaski Bożey strażnikiem y przełożonym chrześciańskim, y w ktorego ręku ży-

wotdaiący Iezu Chrysta Pana naszego y Boga grob, na każdy rok z uciechą wszytkiego chrześciaństwa, a z podziwieniem pogan tameyszych, przez schodzący z nieba w każdą wielką sobotę ogień cudodziei: a nam y z samey w wierze iednomyślności lubego y wdzięcznego gościa zadziwowani, chociażeśmy o nim, iak o tak znamienitey świętey Apostolskiey Stolicy tytułuiącym się Patryarsze, nic złego w podeyrzeniu mieć nie mogli; dla samego iednak, pod czas nieprzyiaźni y zaciągu woiennego z cesarzem Bisurmańskim poroku, postanowiliśmy u siebie samych byli, nie widzieć się z nim, ni pisać do niego, aż by się o nim, coby zacz był, stąd wiedzieć dało, skąd o ludziach takowych z cudzych ziem do państw Koronnych y Wiel. X. Lit. przybywaiących, uznanie w oyczyznie naszey wychodzić zwykło. Y tak się działo: począwszy niemal od śrzodopościa w roku przeszłym tysiąc sześćsetnym dwudziestym, o ktorym czasie ten mąż do państw Iego Kr. M. przybył, aż niemal do święta Zaśnienia Panny nayświętszey, w tym że roku, to przedsięwzięte postanowienie w swym zawarciu u nas zostawało. Przed ktorym mało co cza||(4 л. об.)sem, naprzod dwa listy były pisane o tym, Patryarchą Ierozolimskim ogłoszonym mężu, od godney pamięci Iaśnie Wielmożnego Stanisława Żołkiewskiego, kanclerza y hetmana Koronnego: ieden do wszech w obec obywatelow ukrainnych, drugi do woyta, burmistzow y radcow miasta Kiiowskiego; w ktorych obudwu listach, czyniąc wzmiankę o przybyciu do państw Kr. Iego M. pomienionego męża tego, mianuie go być Patryarchą Ierozolimskim, człowiekiem wielkim, gościem zacnym, uczciwym, swiebodnym, y bezpiecznego przeiazdu przez państwa Iego Krol. M. godnym. A wrychle potym pisane były dwa listy od samego Krola Iego M., pana naszego miłościwego: ieden prywatny, do samego tego przerzeczonego męża, a drugi uniwersalny do wszytkich obywatelow woiewodztwa Wołyńskiego y Ukraińskiego, w ktorych obudwu listach Krol Iego M. z poważnym, y oboiey osoby godnym poszanowaniem, pomienionego męża tego Wielebnym w Chrystusie Oycem y pobożnie miłym, Patryarchą Ierozolimskim y wszystkiey Palestyny, mianować, na zawitanie do dworu Maiestatu swego (ieśliby się to iemu za słuszną rzecz być zdało) invitować go, a wszytkich

przerzeczonych woiewodztw Dignitarzom, Urzędnikom, Starostam, y wszytkim w obec obywatelom rozkazywać raczy, aby tego męża, iak człowieka zacnego y niepodayrzanego, w przystoynym poszanowaniu, bez żadnego naprzykrzenia się, bespiecznie przez państwa Iego Kr. M. przeprowadzali, pod łaską to swoią po nich mieć chcąc. Przy ktorych Kr. Iego Mości y Hetmanskich listach, wyszły listy y inszych ludzi zacnych do tegoż męża poważnie, z wielkim poszanowaniem pisane: Wielebnego w Bogu Iego M. Xiędza Biskupa Łuskiego, podkanclerzego, na ten czas (5 л.) kanclerza koronnego Andrzeia Lipskiego, y od Xiążęcia Iego Mści Zbaraskiego Krzystopha, kasztellana Krakowskiego, na on czas koniuszego koronnego, starosty Krzemienieckiego.

Z tych tedy, mowiemy, wszytkich listow wziąwszy my pewną wiadomość, że Krol Iego M. y pomienieni Ich M. Panowie Senatorowie, męża tego człowiekiem mianuią być zacnym, uczciwym, niepodeyrzanym, wielkiego poszanowania y czci godnym, a przytym zaraz wielebnym y pobożnie miłym Oycem w Chrystusie, y przewielebnym z łaski Bożey Patryarchą Ierozolimskim y wszystkiey Palestyny titułuią go: pisania nam do niego, iak do Patryarchy Jerozolimskiego, posyłania y iazdy, iak do męża zacnego, z świętey ziemie Ierozolimskiey, od grobu Bożego, y strażnika świętych mieysc do nas zawitałego, nauczyciela prawosławnego, y Nayświętszemu naszemu Patryarsie Konstantynopolskiemu w Duchu brata, społ Pasterza y społ Patryarchy, iak z otwartych nam do niego przez listy Iego Kr. M., y Ich M. PP. Senatorow drzwi przyczynę wzieliśmy. Do ktorego z przyczyny tey, wiele z nas sami osobami swemi bezpiecznie ziechawszy, wiele przez listy y posłańce swoie iego iak zacnego y uczciwego męża y Patryarchę Ierozolimskiego nawiedziwszy, gdyśmy przytomni z listow iego świadecznych obaczyli, a odlegli wiadomość pewną wzięli, że iakim był od wielu głoszony, y iakim od K. Iego M. y Ich M. PP. Senatorow był tytułowany, takim się naydował, y prawdziwym Patryarchą Ierozolimskim był, za takiego my y uznaliśmy go, y iak naszey wiary Pasterzowi błogosławionego Iakuba brata Pańskiego według ciała, pierwszego od samego Chrysta Pana na Episkopstwo Ierozolimskie poświęco-

nego ‖(5 л. об.) Archierea successorowi,*) pokłon nasz duchowny oddaliśmy, y o Oycowskie iego y Pastyrskie błogosławieństwo prosiliśmy iego: ktore z danney iemu od Ducha Św. władzy, y z walney na niego od żywotdaiącego Grobu Pana Chrystusowego łaski, przez mnogie iego do wielu z nas osob, bratstw, y miast pisane błogosławione listy odzierzeliśmy.

A że tegdyż zaraz y o tym pewną wiadomość wzieliśmy, że y list od Naświetszego Oyca Timothea, Patriarchi naszego Konstantinopolskiego, poważny, z podpisem przy ręce iego samego kilkunastu Metropolitow, był iemu dany, na zupełny dozor y sporządzenie w iego dioecesiach wszelkich spraw y niedostatkow duchownych, w ktorych kolwiek by się iemu tym przeiazdem być zdarzyło, y iż przytym tak wysokiego dostoieństwa zacnym Patryarsic był, od tegoż Oyca naszego Patriarchi Konstantinopolskiego, Legat albo Exarcha, mąż wielkich cnot y dostoieństwa Arsenius, wielki Archymandrita Wielkiey Cerkwie: Za łaską y nathnieniem prześwietego a ożywiaiącego Ducha, u niego, iak Boskim zezwoleniem w czas pogodny do krain naszych zawitałego, starać się zezwoliliśmy o to, na czym nam duchownym w swiętey Cerkwi naszey Rossyskiey schodziło: y co on nam canonice, za zezwalaiącym na to przez list swoy, y przez Exarchę, y przytomnym Oyca Patryarchi Konstantinopolskiego Duchem dać mogł, maiąc iuż zaszłą na to Krola Jego M. Pana naszego M. obietnicę w roku 1607, na seymie walnym uczynioną, a na tym blizko przeszłym rownie walnym seymie reassumowaną, stwierdzoną, y do konstitucij na obodwu tych seymach włożoną, że nam według praw y wolności naszych Metropolita y Władyki, pod posłuszeństwem duchownym, nam zwy‖(6 л.)kłym Patriarszym mieć pozwolić, y wszytkie dobra na te dostoieństwa przynależące, im przywrocić miłościwie przyobiecać raczył. A widząc iż to nam Pan Bog sam swym Boskim przemysłem w dom bez żadnych naszych zabiegow, nakładow, y trudności posłać raczył, czegobyśmy za granicą z trudnością nabywać mieli: to iest, o podniesienie upadłey przez Metropolita y niektore Episkopy, od zwykłego im

*) Chryst. Hom. 38. in Epist. 1 ad. Cor.

swiętey Konstantinopolskiey stolice posłuszeństwa odstępniki: od ktorey y porodzeni w Duchu, y wychowani, y wszelkim duszewnym dobrem przyozdobieni byli: O podniesinię, mowiemy, upadłey w swiętey Cerkwi naszey Rossyiskiey hierarchii starać się zezwoliliśmy. Iżeby nam Metropolita według praw, swobod, y przywileiow, nam y przodkom naszym od swiętey pamięci Krolow Polskich przodkow Jego Kr. M. nadanych, przysięgą y nowemi przywileiami od Krola Jego M., Pana nam szczęśliwie panuiącego, stwierdzonych, rownie y według wiecznych praw cerkiewnych, władzą Ducha Ś., ktoremu tak się stać podobało, przez wielu lat na świętych powszechnych synodach namowionych, y do wiecznego nieporuszonego zachowania wszytkiemu po wszem świecie prawosławnego chrześcianstwa, wszytkiey, mowieny, S. Katolickiey Apostolskiey Cerkwi podanych, y wyłączeniem od Cerkwie y przeklęstwom napraw tych, przestępcy y gwałtowniki obwarowanych: Aby, mowiemy, nam, według tych praw poważności, Metropolitę y Episkopy na mieysce odpadłych od Ś. Cerkwie naszey Rossiyskiey chirotonizował y poświęcił, pomienioną Krola Jego M., Pana naszego M., obietnicą ubespieczeni, prosić go oto u siebie samych postanowiliśmy, z tym iednak sprawy sporządzeniem y obwarowaniem, iż ile ||(6 л. об.) do investitury duchowney, ktora, iako prawa duchowne o niey uczą, z prawa Boskiego Episkopa stanowi, te, na znamienice, wysokie, y święte metropolitańskie y episkopskie przełożeństwa, prośby naszey do Naświętszego Oyca Patryarchi Jerozolimskiego doniesenie, tym zacnym oboygu stanu, Duchownym y Swietskim wszelakiego dostoieństwa y powołania mężom w zupełney władzy, wszytkich nas imieniem, y duchem naszym z niemi przytomnym zleciliśmy, dali, y zostawili, ktorzy by się pod ten czas przy Oycu Patryarsze Jerozolimskim naydowali; ktorych na ten czas wielu być rozumieliśmy z dwu przyczyn: częścią, z occasii bytności tam na ten czas tego ś. męża, częścią zaś z occasii pod ten samy czas przypadłey znamienitey uroczystości Zaśnienia Przenayświetszey Panny, przebłogosławioney Matki Bożey, na ktorey uroczysty obchod wiele wiary y nabożeństwa naszego oboiego stanu duchownego y swietskiego ludzi, z starodawnego pobożnego zwyczaiu monasterz Pieczerski w Kiiowie,

y cerkiew w nim Panny Naswietszey Zasnienia ex voto nawiedzać zwykli. Ile zaś do investitury, ktora, iako też Duchowne prawa uczą, z prawa ludzkiego Episkopa podaie, broni, y karmi: te wszytkich osob do podniesienia tey Swiątnice należąch względem, to iest, względem Electorow, Flectow y Duchownego Investitora, całą, zupełną, namniey niwczym nienaruszoną we władzy Krola Iego M., P. naszego M., iako podawcy y obrońcy własnego, zostawiliśmy: chcąc wszyscy, iak po wszytkie przeszłe, od lat dwudziestu sześciu, tak y na tym blisko przeszłym seymie Kr. M. prosić, aby nas przy prawach, swobodach y przywileiach naszych, nam od Iego Kr. M. samego, y od przodkow Jego K. M. nadanych, y przy(7 л.)sięgą stwierdzonych, zachowawszy, miłościwą obietnicę swoię pańską na wszytkich seymach czynioną, a w roku tysiąc sześćsetnym siodmym przyrzeczoną, warowaną, y ogłoszoną, y w roku przeszłym 1620 reassumowaną, odnowioną y stwierdzoną, w tych na pomienione dostoińsiwa poświęconych osobach ziścić y wykonać miłościwie raczył: aby za tym miłościwym Krola Iego M. w uczynioney nam obietnicy z narodem naszym obeścieni się, wszystkie wnętrzne, ile do relligiey naszey Ruskiey, nieprzyiaźni y niepokoie, niesnaski y ciężary prawne, ustąpiły, seymy zatrudniane bywać przestały, y sam Krol Iego M., Pan nasz miłościwy, w sprawie tey molestowan daley nie był.

Te tedy naprzeciw tey potwarzy obmowę przełożywszy, abyśmy co się powiedziało istotnie każdemu wiedzieć chcącemu, a osobliwie komu by wiedzieć o tym należało pokazali, listy Krola Iego M. y Ich MM. PP. Senatorow do tego świętego męża, Oyca Theophana Patryarchi Ierozolimskiego pisane, słowo w słowo przekładamy: a przy nich y listy Ich MM. PP. Senatorow. Pokładamy przy tym list przenaywielebnieyszego Patryarchi Timothea Konstantinopolskiego, z ktorego się wyraźnie wiedzieć daie, iż ten święty Patryarcha Ierozolimski, prawdziwy iest Patryarcha, a nie zmyszlony, y że temu świętemu Patryarsze Ierozolimskiemu od Oyca Patryarchi naszego Konstantynopolskiego, na używanie zupełney iurisdictiey w sprawach duchownych, po wszytkich Diocesiach stolicy Konstantynopolskiey podległych, władza iest pozwolona. Na-

koniec pokładamy y obmowę Bogiem umiłowanego Oyca Melecyusza, Archiepiskopa Połockiego y Archimandryta naszego Wileńskiego, uczynioną do Iego M. ||(7 л. об.) K. Ogińskiego, podkomorzego Trockiego, za occasią listów od Kr. Iego M. y Iego M. P. Kanclerza W. X. Lit. do niego pisanych. Z czego wszytkiego łacno każdy zdrowego rozsądku człowiek obaczyć może, iak sprawiedliwie ci pomienieni, zacni, uczciwi, y niwczym niepodeyzrzani mężowie za szpiegi y zdrayce Tureckie do Krola Iego M. udani, na uczciwym swoim zmazę ponoszą.

A że pierwszy (iakom wyszey pomienił), były do tego świętego męża Patryarchi Ierozolimskiego pisane listy od godney pamięci Iego M. Pana Kanclerza y Hetmana Koronnego, Stanisława Żołkiewskiego, niż od Krola Iego M.,—te naprzod pokładamy.

Kopia listu godney pamięci Jaśnie Wielmożnego P. Stanisława Żołkiewskiego, Kanclerza y Hetmana W. Koronnego, do P. P. mieszczan Kiiowskich pisanego.

Sławetny Panie Woycie y Panowie Raycy Kiiowscy!

„Pisałem do Iego Kr. Mści, Pana naszego młściwego, o czem „dałem wam przed tym znáć, oznaymuiąc o przyieźdie Ś. Patryar„chi Ierozolimskiego do Kiiowa: dobrzeście uczynili, żeście tak wiel„kiego człowieka y zacnego gościa z przystoyną uczciwością przy„ięli. A to Iego Kr. M. dla tym przespiecznieyszego przeiazdu Iego, „aby był na każdym mieyscu tym więcey sza||(8 л.)nowany w dro„dze, posyłać raczy P. Poczanowskiego, Komornika swego, iż by go „na Kamieniec do Chocinia przeprowadził, y W. M. możecie kogo „kolwiek posłać coby przy nim iachał do granicy Wołoskiey. Za„lecam się za tym łaskawey dawney przyiaźni W. M.—Z Żołkwie „dnia 5 Maia, Roku 1620.“

W. M. wszego dobra zyczliwy przyiaciel

Stanisław Żołkiewsky,
Kanclerz y Hetman Koronny.

Kopia listu tegoż Iego M. Pana Hetmana otwartego do Ich M. PP. obywatelow Ukrainnych Wołyńskich y Podolskich pisanego.

„Stanisław Żołkiewski, Kanclerz y Hetman W. Koronny: Barski, „Iaworowski, Kamieniecki & c. Starosta.

„Oznaymuie komu wiedzieć należy, iż Iego Kr. M. posyłać „raczy P. Poczanowskiego, Komornika swego, dla przeprowadzenia „Patryarchi Jerozolimskiego, żeby go do Kamieńca albo gdziekolwiek „przeprowadził. Przeto wiedząc o tym, kiedykolwiek by Patryarchę „tego prześcignął, żebyście W. M. pomocnemi byli do ||(8 л. об.) „wczesnego przeprowadzenia onego, y iako uczciwego y zacnego „człowieka, w poszanowaniu przystoynym wszędzie mieli, gdyż nie „mało na tym Rzeczyp: pod tym zwłaszcza czasem, kiedy ktorey „woynę przeciw Państwam Rzeczyp: obracaią, należy, aby Patry„archa ten, zacny człowiek, swobodny y przespieczny przez Państwa „Rrzeczypospolitey miał przeiazd. Data w Żołkwie, dnia 5 Maia. „Roku 1620."

Kopia listu Krola Iego M., do świętego Oyca Patriarchi Ierozolimskiego pisanego.

„Sigismundus III, Dei gratia Rex Poloniae, magnus Dux Litu„aniae, Russiae, Mazoviae, Samogitiae, Livoniae, nec non Svecorum, „Gottorum Vandalorumque haereditarius Rex."

„Venèrabilis in Christo Pater devotè nobis dilecte. Postquam „nuncium de adventu Rev: Vestrae in Regni nostri ditiones accepi„mus, non alio proposito Rev: Vestram huc advenisse existimavimus, „nisi ut pacatè tranquilleque ea, quae erant ipsius propositi, pera„geret. Etsi vero diversae di||(9 л.)versorum voces de eo adventu „Rev: V: ad nos perferentur, ea tamen tanti momenti apud nos non „fuêre, ut aliquam de Rev: Vestra suspicionem sinistram apud nos „possent parere, potiusque expectandum tam diu censuimus, donec „certius aliquid de instituto Rev: V: cognosceremus. Quod cum nunc „ex literis Rev: V: Nobis, uti arbitrabamur, haud obscurè pateat, non

„egrè patimur Rev: V: in ditionibus nostris huc usque commoratam „esse. Existimamus autem omnia Rev: V: acta, quod ipsius quoque „professio requirere videtur, nihil aliud nisi pacem, tranquillitatemque „spectare. Quamobrem ea omnia, quae a nobis Rev: V: petit, benignè „illi concedimus, cubicularioque nostro per literas mandamus, ut „Rev: V: per ea loca, quo iter suum susceptura est, securitatis causa „deducat. Quanquam non abs re factura Rev: V: videretur, si in „aulam quoque nostram deflecteret, suique nobis copiam faceret: sed „num id rationes ipsius permittant secum ipsa accuratius conside„rabit. Quod reliquum est, bene feliciterque valeat Rev: V. Data „Varsaviae, die 1 mensis Augusti. Anno D-ni MDCXX. Regnorum „nostrorum Poloniae XXXIII. Sveciae XXVII. anno."

SIGISMUNDUS REX.

Inscriptio:

Venerabili in Christo Patri Thephano, Hierosolymitano totiusque Palestinae Patriarchae, devote nobis dilecto.

Ktory na ięzyk Polski przełożony tak się w sobie ma:

„||(9 л. об.) Zygmunt III, z łaski Bożey Krol Polski, Wielkie „Xiąże Litewskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieckie, Liflantskie: y Swed„ski, Gottski, Wandalski dziedziczny Krol, & caet.

„Wielebny w Chrystusie Oycze, pobożnie nam miły. Gdyśmy „wzięli wiadomość o przybyciu Wiel. Waszey do Państw Krolestwa „naszego, nie innym przedsięwzięciem przybyłą owdzie Wiel. Waszę „rozumieliśmy, tylko aby skromnie y spokoynie to co było iey przed„sięwzięcia odprawowała. Aczkolwiek roznych rozne głosy o tym „Wiel. Waszey przybyciu do Nas donoszone były, te iednak wagi „takiey u nas nie były, aby iakie o Wiel. Waszey podeyrzenia prze„ciwne u Nas mogli urodzić, ale raczey tak długo czekać postano„wiliśmy, ażbyśmy co pewnieyszego o przedsięwzięciu Wiel. Waszey „poznali. To iż iuż z listu Wiel. Waszey, iakośmy y mniemali, „iawno wiedzieć się daie, łagodnie to znosimy, że Wiel. Wasza „pod ten czas w Państwach nszych mieszkała. A rozumiemy, że „wszystkie Wiel. Waszey sprawy, co też y same iey powołanie wy-

„ciągać zda się, do niczego się inszego, tylko do spokoyności y po-„|(10 л.)koiu sciągaią. Dla czego wszystko to, o co Nas Wiel. Wa-„sza prosi, łaskawie iey pozwalamy, y komornikowi naszemu przez „list roskazuiemy, aby Wiel. Wasza przez te mieysca, ktoremi ona „drogę zawziąć ma, dla bespieczeństwa prowadził. Aczkolwiek nie „od rzeczy Wiel. Wasza uczynić zdałaby się, ieśliby też do dworu „naszego stąpiła y Nas przytomnością swą nawiedziła. Ale ieśli „się to Wiel. Waszey uczynić będzie zdało, sama to pilniey niech „uważy. Zatym dobrze y szczęśliwie niech się ma Wiel. Wasza. Dan „z Warszawy dnia 1. miesiąca Augusta, Roku 1620. Krolestw na-„szych Polskiego 33. Szwedskiego 27.“

SIGISMUNDUS REX.

Nadpis listu tego:

Wielebnemu w Chrystusie Oycu Theophanowi Jerozolimskiemu y wszytkiey Palestyny Patryarsze, pobożnie Nam milemu, et caet.

Kopia listu drugiego Kr. Iego M., pisanego do P. Paczanowskiego, Komornika K. Iego M., dla przeprowadzenia S. Oyca Patryarchi zesłanego.

||(10 л. об.) „Zygmunt III, z Bożey łaski Krol Polski, Wielkie „Xiąże Litewskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieckie, Zmudskie, In-„flantskie: y Szwedski, Gottski, Wandalski dziedziczny Krol, et caet.

„Posyłamy do rąk Wierności twey otwarty uniwersał, abo pas-„port, dla tym bespiesznieyszego przeprowadzenia Patyarchi tego „Ierozolimskiego, ktoregośmy Wier: twey z Kiiowa do Kamieńca, a z „tamtąd daley gdzie będzie potrzeba przeprowadzić rozkazali. Prze-„to pilnie napominamy Wier: twoie, abyś Wier: twoia pomienio-„nego Patryarchę Ierozolimskiego, niemieszkale z Kiiowa do Ka-„mieńca przeprowadził, potrafiaiąc w to pilnie, iakoby żadney przy-„krości przy Wier: twey w drodze nie odniosł, y owszem wszędzie „przystoyne poszanowanie iako człowiek zacny miał. Co uczynisz „Wier: twoia dogadzaiąc woli naszey. Dan w Warszawie dnia 1 „Lipca, Roku pańskiego M. DC. XX. Panowania naszego Polskiego „33. Szwedskiego 27 roku.“

SIGISMUNDUS REX.

‖(11 л.) Kopia listu trzeciego, albo uniwersał otwarty Krola Iego M., do obywatelow Ukrainnych y Wołyńskich pisanego.

„Zygmunt III, z Bożey łaski Krol Polski, Wielkie Xiąże Li-„tewskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieckie, Zmudskie, Inflantskie: y „Szwedski, Gottski, Wandalski dziedziczny Krol.“

„Wszem w obec y każdému z osobna komu to wiedzieć należy, „a mianowicie Dygnitarzom, Starostom, Urzędnikom y wszystkim „woiewodstw Wołyńskich y Ukraińskich obywatelom. Oznaymuiemy, „iż posyłamy szlachetnego Sczęsnego Poczanowskiego, komornika „naszego, aby Patryarchę Ierozolimskiego y Palestyńskiego Wieleb-„nego Theophana ż Kiiowa do Kamieńca, a z tamtąd gdzie będzie „potrzeba, daley zaprowadził: dla czego napominamy pilnie, uprzey: „y wier: wasze, żebyście pomienionemu komornikowi naszemu, dla pręt-„szego y sposobnego przeprowadzenia pomienionego Wiel: Patryarchy „pomocnemi byli. Samego zaś iak człeka zacnego w poszanowaniu „przystoynym míeli, y żadney mu przykrości w drodze czynić nie „dopuścili. Należy bowiem na tym siła ‖(11 л. об.) Rzeczyposp: zwła-„szcza pod ten czas niebespieczeństw, od pogaństwa następuiących, „aby ten Patryarcha, człowiek zacny, przez Państwa nasze był prze-„prowadzony. Co uczynią uprzey: y wier: wasze dla łaski naszey „y z powinności swey. Dan w Warszawie dnia trzydziestego mie-„siąca Lipca, roku Pańskiego 1620. Panowania naszego Polskiego „33. Szedskiego 27 roku.“

SIGISMUNDUS REX.
Petrus Gembicki secret:

Kopia listu przewielebnego Iego M. Xiędza Biskupa Łuckiego, podkanclerzego Koronnego, do Św. Oyca Patryarchi pisanego.

Przewielebny w Bogu Oycze Patryarcho Ierozolimski!

„Wziąwszy wiadomość z pisania, do mnie danego, o bytności „Wielebności Waszey w Państwach Iego K. M. cieszę się z tego,

„życząc aby to było ku dobremu wszystkiego chrześciańśtwa. Czern-„cow, ktorycheś Wielebność Wasza do Krola Iego M. wyprawił, „y miłościwy przy||(12 л.)stęp y prędka u Iego K. M. ziednałem „odprawę, iako to Wielebność Wasza z nichże samych wyrozumiesz. „A iż w tey mierze Komornikowi Iego Kr M. P. Poczanowskiemu „dana iest dostateczna od Iego Kr. M. informatia, dla tego na ten „czas referuiąc się, zalecam się modlitwom Wielebności Waszey y chę-„ciom przyiacielskim, Pana Boga przy tym prosząc, aby on sam „łaską y błogosławieństwem swym wspierał pias intentiones Wiel. „Waszey, y dobrym zdrowiem posilał. Z Warszawy, dnia 1 Augu-„sta, 1620 roku."

Wielebności Waszey przyiaciel życzliwy.
Adreas Lipski,
Episc. Luceoriensis, Vicecancellarius Regni, & c.

Nadpis tego listu taki:

Przewielebnieyszemu w Bogu, Oycu Theophanowi Patryarsze Ierozolimskiemu y wszytkiey Palestyny należy.

||(12 л. об.) Kopia listu, pisanego do Św. Oyca Patryarchi Ierozolimskiego od X. Iego M. Zbaraskiego, na ten czas kasztellana Krakowskiego, starostę Krzemienieckiego, Sokalskiego, et caet.

Illustrissime et Reverendissime Domine!

„To coś mi Wm., moy Mściwy Pan, w liscie swym roskazać „raczył przez posłanniki swoie, uczyniłem rad. Ieśli od Iego Kr. M. „dozwolenie wezmą na odiazd Wm., a przyszlą kogo do mnie, dam „do urzędnikow swoich listy, aby Wm. dobrowolnie wszędy puścili, „y poszanowanie wszelakie uczynili. Oddaie przy tym moie posługi „łasce Wm., mego miłościwego pana. Dań w Końskiey Woley, & „caet., 22 Iulii."

Wm. mego M. Pana życzliwy przyiaciel
Krzysztof Zbaraski, koniuszy

Nadpis tego listu taki:

Illustrissimo et Reverendissimo Domino Theophano, Dei Gratia Patriarchae Hierosolimitano, Domino et amico observantissimo.

||(13 л.) Obmowa, ktorą czynił Wielebny w Bogu Oyciec Meletius Archiepiskop Połocky, et caet., do Iego M. P. podkomorzego Trockiego, na list Krola Iego Mości.

„Ia cale wiernym, y namniey ni w tym w czym iestem tra-„dukowany, ni w inszym czym y namnieyszym niepodeyrzanym być „poddanym Iego Kr. Młości przed Bogiem oświadczywszy się, po-„wiadam, że gdzieby nas list Krola Iego Mści dość poczeŝnie do „tego męża, według dostoieństwa, ktorym on się tytułował, pisany „był nie zaszedł, widzieć się nam z nim nie przyszło by było. „Ale za tego, y przytym drugiego do obywatelow Wołyńskich y „Ukrainnych pisanego, do nas przesłaniem y ubespieczeniem, od starszego mego, iako posłusznik w nawiedzenie iego zesłany byłem: „za takiego gi maiąc y rozumieiąc, iakim go Iego Kr. M. w listach „swych mianować y tytułować raczy. A żeśmy nie my tylko dwa, „ale y insi kraiow Wołyńskich y Ruskich poświęcenie od niego „wziąć, obrazę Maiestatu Krola Iego Mści być nie rozumieli, upew-„niało nas wielu inszych postronnych Episkopow y Archiepiskopow „w Państwach Iego Kr. Młści swobodne mieszkanie y w Cerkwi „||(13 л. об.) naszey po wszystkie te czasy usługowanie, ktorym y na-„mnieyszą literą to, coby się z obrazą o maiestat Iego Kr. Mści „opierało, nie było nigdy zadano,—ni im samym, ani tym, ktorzy „ie w maiętnościach swych mieli y maią. Gdyżeśmy nuda officia „oddzierzawszy, na łaskę Kr. Iego Mści, ktoremu ius patronatus „należy, we wszystkim inszym, iak na obrońcę y podawcę tych „stolic y dobr, ieśliby na to wola Boża y wola Iego Kr. Mści była, „czekać w pokoiu z sobą postanowili pierwey, niżeśmy się poświęcić „pozwolili. Zaczym aby się od osob naszych, na co z pomienionego „złego zanosić miało, nie nayduie.“

Obmowa druga tegoż na list Iaśnie Wielmożnego Iego M. P. Kanclerza, do tegoż Iego M. P. Podkomorzego Trockiego pisany.

„Starszy naszego monasterza, pobożnie zeszły przodek moy „Archimandrit Wileński, z nami bracią swą w zawartey radzie to

„miał, nic do tego męża, ktory Patryarchą Ierozolimskim był głoszony nie pisać, a ni się komu z naszych z nim widzieć, aż by „się o nim, coby zacz był, stąd wiedzieć ||(14 л.) dało, zkąd „o ludziach takich uznanie w oyczyznie naszey pochodzić zwykło: „y tak się działo, że od śrzodopoścía roku przeszłego, o ktorym „czasie ten mąż do Państw Kr. Iego M. przybył, aż do Panny „Mariey Zielney niemal, namowiona rzecz w swym zawarciu zostawała; o ktorym czasie listy Krola Iego M. do tego męża y do „obywatelow Wołyńskich y Ukrainnych pisane, aktikowane nas doszły, ktore nam iako poszanowne z wyraźnym Ierozolimskiego Patriarchowstwa otitułowaniem, iazdy do niego bespieczność otworzyły „y przyczynę dały. (Ktorych autographa przy Oycu Boreckim y teraz „zostawać rozumiem.) Gdzieżeśmy y o poświęcenie za wielką wielu „duchownych y swietskich, na znamienitą Zaśnienia Panny Nayświętszey uroczystość do Kiiowa zewsząd przybyłych ludzi, instantią „ważyli się. Ile do osoby iego, za takiegośmy rozumieiąc, iakim go „Kr. Iego M., Pan nasz M., y insi wielcy Senatorowie Koronni, duchowni y swietscy, rozumieć przez listy swe nam podali, uczyniliśmy to; ile zaś do osob naszych, upewniała nas na pogładanie na „osoby duchowne, Episkopy y Archiepiskopy, ktorzy z cudzych „||(14 л. об.) stron do Państw Krola Iego M. przybyli, w Cerkwi naszey „to, co ich dostoieństwo nosiło, obchodzili po wszystkie te czasy „bespiecznie, bez żadnych głosow obrazy Maiestatu Krola Iego M., „tak od nich, iak y od tych, w czyich maiętnościach żyli y po dziś „dzień żyią. Gdyżeśmy y my od Oyca Patryarchy to tylko wzięli, „co on nam dać mogł, na ius patronatus, podawania stolic y dobr, „ktore w zupełney Krola Iego M. władzy zostaią, nie tylko dziełem, „ale y myślą targnąć się nie ważyć się z sobą postanowiwszy y „przyrżekszy: Czekać chcąc cierpliwie na łaskę Boga Wszechmogącego y na Miłościwą łaskę y obietnicę Kr. Iego M., na seymie „roku 1607 uczynioną y na tym przeszłym reassumowaną, w pokoiu bez żadnych buntow y sedycij, na iawinie pokątnie w Państwach „Iego Kr. M. żyiąc. A co się tknie praw cerkiewnych, y te są „w swey całości zachowane, ktore tegdy gwałt y łamaninę w tey „sprawie odnosiłyby, gdyby się to nad wiadomość y wolę zwierzch-

„niego pasterza Patryarchy Konstantynopolskiego było uczyniło. Ale „ten, umyślnie iemu w tym zupełną władzę swą zleciwszy, y Legata „swego albo Erarchę, męża |(15 л.) wielkiego, przy nim zesłał, „aby z osoby iego w tey tu iego Rossijskiey z kanonow cerkiew-„nych (iako to y Wm., moy Mściwy Pan, w liscie swym do mnie „przyznawać raczysz) y z starożytnych praw y przywileiow, od „Krolow Ich Mści Polskich, przodkow Iego Kr. M., y od samego „szczęśliwie nam teraz panuiącego Krola Pana naszego nadanych, „iemu należącey dioecesiey bespieczniey, ile do praw duchownych, „y swiebodniey, y z więtszym od nas temu wiary daniem sprawo-„wał to, coby na urząd iego należało. Co że się za takim Konstan-„tynopolskiego Patryarchy zezwoleniem przez Paryarchę Ierozolim-„skiego prawilnie stać mogło, poświącenie teraznieyszego Wielebnego „w Bogu Oyca Władyki Lwowskiego świeżym przykładem, ktory „za zezwoleniem Patryarchy Konstantynopolskiego, od Metropolity „Wołoskiego (ktory do Państw tuteyszych tak wiele prawa mą, „iako y Patryarcha Ierozolimsky) poświęcenie wziąwszy, zakonnie „postanowionym Episkopem zostawa.“

|(15 л. об.) List Przewielebnego Oyca Patryarchy Konstantynopolskiego, dany Przewielebnemu Patryarsie Ierozolimskiemu, gdy do Moskwy iachał.

Τιμόθεος ἐλέῳ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως νέας Ῥώμης καὶ οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Ἱερώτατοι Μητροπολῖται καὶ ὑπέρτιμοι, θεοφιλέστατοι ἀρχιεπίσκοποι καὶ ἐπίσκοποι, ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀδελφοὶ καὶ συλλειτουργοὶ τῆς ἡμῶν Μετριότητος, οἱ ἐντευξόμενοι τῷ παρόντι γράμματι, χάρις εἴη ὑμῖν καὶ εἰρήνη καὶ ἔλεος ἀπὸ Θεοῦ παντοκράτορος.

Ὁ μακαριώτατος καὶ ἁγιώτατος πατριάρχης Ἱεροσολύμων κύριος Θεοφάνης ὁ ἐν ἁγίῳ πνεύματι ποθεινότατος ἀδελφὸς καὶ συλλειτουργὸς τῆς ἡμῶν Μετριότητος ἀνάγκην ἔχει παραγενέσθαι ἄχρι τῶν ὁρίων Μοσχοβίας, και οἱ κατὰ πάροδον εὐσεβεῖς, ὑπὸ εὐλαβείας πάντως μετακαλέσαι ἔχουσιν αὐτὸν λειτουργῆσαι, καὶ πάντα τὰ ἀρχιερατικὰ ἐκτελέσαι, εἰς τὸ εὐλογῆσαι καὶ ἁγιάσαι αὐτούς. Διὰ τοῦτο ὀφείλετε μετὰ |(16 л.) τιμῆς καὶ εὐνοίας ἀποδεχθῆναι αὐτὸν, καὶ ἄδειαν παρασχεῖν ἀπαραιτήτως, ὡς κανονικόν τε καὶ δίκαιον ἱερουργεῖν καὶ πάντα τὰ ἀρχιερατικὰ ἐκτελεῖν ἐν ταῖς ἐπάρχιαις ἡμῶν. Εἶδε

τις ἄλλως ποιήσει, καὶ παρακήκοος φανῇ ὁπωςδήποτε, οὐκ ἀμέτοχος ἔσται τῆς προσηκούσης ἐκκλησιαστικῆς ποινῆς. Οὕτως οὖν δηλοποιοῦμεν ὑμῖν, καὶ μὴ ἄλλως γένοιτο ἐξαπάντως. Ἡ χάρις δε τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἔιη μεθ' ὑμῶν, ἀμήν. Ἐν ἔτη ἀπὸ κτίσεως κόσμου ͵ζρκς. Ινδικτιόνος α. μηνὶ ἀπριλλίῳ.

Ktory polskim ięzykiem tak się w sobie ma:

„Thimotheus z miłosierdzia Bożego Archiepiskop Konstantyno-„pola, nowego Rzymu, y Oecumenicus Patriarcha."

„Przeoświeconym Metropolitom y Hypertimom, Boga miłuiącym „Archiepiskopom y Episkopom, w Duchu świętym umiłowaney Braci „y ktorych ten list nasz doydzie, łaska wam, pokoy y miłość od „Boga wszechmogącego."

„Przebłogosławieńszy y naświętszy Patryarcha Ierozolimski „Kyr Theophan, w |(**16 л. об.**) świętym Duchu miły brat y społ-„służyciel pokorności naszey, maiąc potrzebę, iedzie do ziemi Mos-„kiewskiey, zaczym do ktoregokolwiek z was błahoczestiwych prze-„iazdem tym przybędzie, wzywać Wielebność iego y używać będzie-„cie do odprawowania Boskiey liturgiey, do błogosławienia was „y oświęcenia: powinni będąc z wszelką chucią y uczciwością Wiel: „iego przyimować y wszelakimi dostatkami opatrywać nieodmownie, „iak tego, ktoremu, iako po nas kanony cicrkiewne y sama przy-„stoyność mieć chciała, świątości cerkiewne y wszelkie Archierey-„skie sprawy w naszych eparchiach odprawować pozwoliliśmy, y „gdzieby się kto przeciwnym y nieposłusznym temu okazał, ia-„kim że kolkiek sposobem, każdy takowy pod należne karanie „cerkiewne podpada. Co aby się inaczey nic działo, oznaymuiemy „wam. Zatym łaska Pana naszego Iezu Chrysta niech będzie z wa-„mi. Amen. Z Konstantynopola, roku od stworzenia świata 7126, „Indicta 1, miesiąca Kwietnia."

|(**17 л.**) Przeczetszy tedy to wszytko a uważywszy, miłościwy y łaskawy czytelniku, rozumiemy, że się łacno sprawić możesz, iak dobrym sumnieniem ten zaoczny a opaczny Delator obżałowanych tych osob uczciwe, przed Pomazańcem Bożym, ktorego, iakośmy rzekli, poważnych uszu nic fałszywego dochodzić niema, zmazał y obezecnił. Ktożby się z tym, z cudzych kraiow do nas zawitałym

mężem, widzieć uchylał, nierzkąc żadnego zakazu niemiawszy, ale takie Krola Iego Mości y wielu oświeconych Senatorow poważne do niego pisane listy widziawszy? Krol Iego M. y prześwietny iego Senat ma go za człowieka zacnego, uczciwego, niepodeyzrzanego, wszelkiey czci y poszanowania godnego, za Oyca w Chrystusie pobożnie miłego, y za Przewielebnego w Bogu Patryarchę Ierozolimskiego y wszystkiey Palestyny, y do dworu swego na zawitanie wzywa go; ktory pewnie uczyniłby to był, by się był na bisurmiańskie pod ten zaciągowy czas podeyzrzenie oglądać nie był powinien, gdzie nic sprawiedliwości y miłosierdzia, tylko samy gwałt y okrucieństwo, gdzie samawola prawem. Na co snać y Krol Iego M. poglądaiąc, y męża tak wielkiego przez te do dworu Iego Kr. M. zawitanie w podeyzrzenie okrutnikowi popaść szczędząc, przy tym swym inuitowaniu baczne y chrześciańskiego pana godne w liscie swym do niego słowa pokładać raczy owe: sed num id rationes ipsius permittant, secum ipsa accuratiûs considerabit: „ale ieśli się to Wiel. Waszey uczynić będzie zdało, sama to pilnie niech uważy.“ Krol tedy Iego M., iakośmy rzekli, y przeoświeceni iego Senatorowie, za zacnego y wielkiego, niepodeyzrzanego y wszelkiey czci godnego człowieka maią, a my go mieć mieli za szpiega y zdraycę? Pewnie sami takiemi y według Bożego y według ludzkiego ||(**17 л. об.**) prawa, zostawać musielibyśmy, iako y ten niewstydliwy Delator. Ieśliż wszyscy, ktorzy za takiemi Krola Iego Młści y Ich M. PP. Senatorow listami tego świętego męża sami osobami swemi, lub przez listy y posłańce swoie nawiedzali, iemu pokłon swoy duchowny oddawali, y o błogosławieństwo prosili, mieli być szpiegami y zdraycami Tureckiemi,—nietylko wszytka Ruś musiałaby być tą bezecną zmazą pokropieni, ale y wiele zacnych ludzi z Polsky y z Litwy. Iaśnie Oświecone Xiąże Zbaraskie, Kasztelan Krakowsky, y Przewielebny w Bogu Iego M. Xiądz Biskup Kiiowski, iuż w przeiezdzie tego świętego męża z Państw Krola Iego M. za granicy, wielkiemi commeaty suppeditowali y sustentowali, y w maiętnościach swych łaskawie, iak człowieka wielkiego y zacnego, przyimowali, czcili y szanowali, y wiele inney zacney y znamenitey szlachty to czynili. Coż o tych, wszelkiey czci godnych Senatorach y o inszych uczciwych

ludziach, ten niewstydliwy Delator rzecze? Iedno, że tylko Borecky y Smotrzysky, mimo niezliczone insze duchowne y świetskie osoby, z conversaciey tego uczciwego y niepodeyrzanego męża na nieuczciwe y podeyzrzane zadziałali? Ieśli on uczciwy y niepodeyzrzany, za iakiego gi ma Krol Iego M y Ich PP. Senatorowie, w czym ich nieuczciwemi y podeyzrzanemi mogł uczynić? Zaź takiemi wysokiemi tytułami ten święty mąż na Borekiego y Smotrzyskiego oszukanie był zdobiony, ktory by przez nie zmamieni, za zdraycy sądzeni y karani być mogli? By był ten ś. mąż choć iedną literą, od tego komu należało, takim, za iakiego gi teraz udaią, notowany, lub conversatia z nim zakazana, ktoby się nad ten zakaz, lub nad to ocechowanie z nim conversować ważył? Ale widzi sam Pan Bog y obwi| (18 л.)nionych niewinne sumnienie y tego niewstydliwego Delatora potwarzliwy umysł, na co zmierzaiąc y świętego męża Patryarchę Jerozolimskiego, te przy nim zacne osoby nad boiazń Boga tak sromotnie zmazać śmiał. Ono się to, co się w pospolitey fabułce obnosi, z tey tak przykrey gory toczy: baran wilkowi wodę mąci, choć wniż rzeki stoi. Ieśliż co swego przez tę potwarz wesprzeć chciał, iakoż tak iest, tym samym oświadczy, że sprawiedliwiey niema: prawdy abowiem fałszem nikt dobry nie broni, y potwarzą rzeczy sprawiedliwych nikt uczciwy nie wspiera. Ieśli Bożey sprawy broni, czemu obronę iey nie od Pana Boga począł, ale od przeciwnika Bożego, ktoremu imie diabeł, to est potwarca?*) Ieśli uffa swey sprawiedliwości, czemu potwarzą oczy sędziom proszy? Co bowiem ciemności z światłością, y Beliałowi z Chrystusem? Wy, mowi, Chrystus Pan, z oyca diabła iesteście, — a to by dla czego? Dla tego, mowi, iż żądzę oyca waszego chcecie czynić: on mężoboyca był od początku, a w prawdzie nie stał, bo kłamca iest y oyciec kławstwa.**) Ieśli się mu tey trochę krwie Boreckiego y Smotrzyskiego zapragneło, czemu się iey brudem potwarzy zamęconey, nie raczey czystey napić postąpił? Niechciał mieć na tym dosyć, zabić niewinnego na ciele, ieśli nie zaraz y na uczciwym: kusiłby się snać złośliwiec y o duszę, by do niey mogł mieć przystęp y namniey-

---

*) Joan. 8.

**) Ibid.

szy. Ale Bog, niewinności obrońca,*) międzyⁱnim y temi niewinnemi rozsądzi, a sam sprawę tę rozegna: Od mężow krwie wybawi, ktorzy zmyślili nieprawość w sercach swych, zastrzyli ięzyki swe iako wężowie, a pod wargami ich iad zmiiowy.**) Da sąd swoy Krolowi, a sprawiedliwość |18 л. об.) swoie synowi Krolewskiemu, aby sądził lud iego w sprawiedliwości, a ubostwo iego w sądzie.***)

O Dostoieństwach y Beneficiach Cerkiewnych.

Ale głos się nosi, bez podania Krola Iego M., podawcy tych dostoieństw, y bez błogosławienia Metropolity, mianować się ważą, ow Metropolitem, a drugi Archiepiskopem, y na takie dostoieństwa nastąpili, ktore maią żywe pasterze, z porządnego na to poświącenia y z podania Krola Iego M., zaczym w nieuszanowanie Maiestatu Krola Iego M. popadli.

Ieśli tak iest: czemuż, lekkomyślny człowiek, potwarz do tego przyszywa? Czemu uczciwe ludzie przed swoim dowodem, a sędziego wyrokiem, na dobrey ich sławie y na uczciwym łży? Zaź na samym, iako powiada, nieuszanowaniu Maiestatu Krola Iego M. z pomienionych przyczyn, bez opacznie zmyszloney zdrady nie dosyć? Nie to zaiste, czytelniku miłościwy, co w słowach praetenduie, na umyśle ten calumniator knuie, iż z pomienionych od niego przyczyn intentowane Maiestatu Krola Iego M. nieuszanowanie stanąc nie mogło, przyszył do nich potwarz, aby iednego o drugiego uderzeniem skry zamyszlonego przez się w oyczyznie pożogu wykrzesił ludzi niewinnych, łapaniem, więzieniem y morderstwem podżarzył, po wszytkich Koronnych y Litewskich Państwach y Ruskich rospłomienił, a potym krwią niewinną tuszył y gasił.

W sprawie abowiem tey, co słusznie Krola Iego M. zachodzić miało, nic się z łaski Bożey nie stało. Wiedzieli to iako indigenae, iako obywatele Koronni, praw y duchownych y świetskich, ktoremi się oyczyzna nasza rządzi y sprawuie, dobrze świadomi, co w tey

*) Psal. 63.
**) Psal. 42.
***) Psal. 71.

sprawie nieporuszne y niwczym nietknione przy władzy Kr. Iego M., iako ||(19 л) podawcy beneficyorum y praelatury cerkiewney, względem iuris Patronatus Regii, zostawić, a co od duchowney władzy bez nieuszanowania Maiestatu Kr. Iego M. wziąć mogli.

Dwie rzeczy w sprawie tey na osoby swoie brane być naydowali: pierwszą y przodkuiącą rzecz, dostoieństwo duchowne; drugą y za tą z potrzeby następuiącą, beneficia tych dostoieństw. Nie dostoieństwo abowiem dla beneficii, ale beneficia dla dostoieńswa są uczynione, nadane y sporządzone. Dostoieństwo, ktore w sprawie tey naydowali, było Metropolitańskie, Archiepiskopskie y Episkopskie; Benficia, ktore tym dostoieństwom należały, były maiętności, z ktorych Metropolit, Archiepiskop y Episkopowie żyią, y z swoim się klerem sustentuią. Rzecz sprawy tey pierwszą: to iest, dostoieństwo te, według oboiego prawa duchownego y swietskiego, widzieli być w ręku przełożonych duchownych: mianowicie, Metropolitowi w ręku Patryarchy Konstantynopolskiego, Episkopom w ręku tegoż Patryarchy y w ręku Metropolity wszytkiey Rossii. Rzecz teyże sprawy drugą: to iest, beneficia te, według prawa swietskiego Koronnego y Litewskiego, widzieli być w ręku Krola Iego M., iako własnego beneficij tych podawcy y obrońcy. Że dostoieństwo Metropolitańskie y Episkopskie w Państwach Krola Pana naszego iest w ręku przełożonych duchownych, to iest: Metropolitańskie w ręku, iakośmy rzekli, Patryarchy Konstantynopolskiego, a Episkopskie w ręku tegoż Patryarchy y w ręku Metropolity wszytkiey Rossii, widzieli to z kanonu 28 praw duchownych czwartego powszechnego synodu,*) ktory Thracię, Pont, Asię y Barbarię, pod rząd y władzę Konstantynopolskiemu Patryarsze przysądza, y z kanonu osmego trzeciego powszechnego synodu,**) ktory temu Patryar-|(19 л. об.)sze w tey krainie rząd duchowny y władzę zostawuie, przez ktorego do wiary Pana Chrystusowey iest przywiedziona y ochrzczona. Z praw świetskich widzieli samy ustawiczny zwyczay y przywileia Krolow Ich M. Polskich, ktorzy rząd y władzę du-

---

*) 4 powszech. syn. canon 28.
**) 3 powszech. synod. can. 8.

chowną w Państwach swych w narodzie naszym Ruskim Patryarsze Konstantynopolskiemu przyznawaią y pozwalaią. A że beneficia cerkiewne są w ręku y we władzy Krola Iego M., widzieli to z prawa iuris Patronatus, właśnie Krolowi Iego M. należącego. Ktore dwie rzeczy, to iest, dostoieństwo y beneficia, kanonistowie pospolicie nazywać zwykli investiturą duchowną y świetską: Investitury duchowney własność być, powiadaią, Biskupa z prawa Bożego stanowić; investitury zaś świetskiey własność Biskupa z prawa swietskiego karmić.*) Insza, mowią, investitura iest, ktora Episkopa czyni, a insza, ktora Episkopa karmi: ona z Boskiego prawa nabywana bywa, a ona z prawa ludzkiego. Uymi prawo Bozkie, duchownie Episkop nie staie się; uymi prawo ludzkie, maiętności traci, przez ktore cieleśnie karmiony bywa. Nie miała by maiętności cerkiew, by nie były iey od Krolow darowane, od ktorych acz nie Bozkiemi taiemnicami, ale ziemskiemi maiętnościami nadarzona.**)

Z ktorych przełożonych dwu rzeczy, pierwszą: to iest, prawo o dostoieństwach duchownych, tych słow poważnością Ich M. Krolowie Polscy, Panowie naszy, w przysiędze swey stwierdzać zwykli: obiecuiemy y powinni będziemy dostoieństw duchownych wielkich y małych, Graeckiego zakonu będących, nieumnieyszać, ani zatłumiać, y owszem wcalezac hować.—Rzecz zaś drugą: to iest, beneficia, tym dostoieństwom ||(20 л.) należące, owych słow poważnością w teyże przysiędze swey confirmuią: Beneficia iuris Patronatus Regii praelaturarum Ecclesiasticarum w kościołach Graeckich, ludziom Greckiey wiary dawać mamy.

Z ktorych praw owo na oko wiedzieć się daie, że Ich Mściwi Krolowie Polscy dostoieństwa duchowne nie umnieyszać y nie zatłumiać, y owszem w cale zachować przyrzekaią: Beneficia zaś tych dostoieństw iure Pattronaus, we władzy swey maiąc, ludziom religiey Graeckiey dawać ie obiecuią. Skąd iako y ze wszystkiego prze-

---

*) Juret. ad Juonem Carn. Epist. 239.

**) Z przywileiu K. Jego M. Zyg. Aug., na seymie walnym Lubelskim w r. 1569 danego; z confederacii w r. 1575, na seymie walnym Warszawskim, pod czas Interregni, uczynioney.

łożonego wiedzieć się rzeczywiście daie, że wyżey pomienione osoby, iedna Metropolitańskie, a druga Archiepiskopskie dostoieństwo od należnego sobie duchownego przełożonego, według praw starodawnych cierkiewnych wziąwszy, na beneficia, ktore iure Patronatus są w ręku Krola Iego Młści, z rąk Krola Iego Młści czekać są powinne.

Obtruduią wątpliwość praesentaciey, ktora, mowią, poświęcenie uprzedzać zwykła: y ta aby przed poświęceniem necessario w naszey religiey Graeckiey być miała nie nayduiemy, y owszem w kilkudziestu, ieśli nie we wszytkich Metropolitach to prawo zostawione w przekładzie mamy, że pierwey za wieku swego Xiążęta Ruscy (ktorych duchowne zwyczaie y prawa narodowi naszemu Ruskiemu są poprzysiężone), potym sami Ich M. Krolowie Polscy, W. Xiążęta Litewscy, od Patryarchy posłane już poświęcone Metropolity, bez żadney przed poświęceniem ich praesentaciey, łaskawie przyimowali, y beneficia im, iakoby z potrzeby, miłościwie conferowali, żadney w tym Maiestatu swego nieuszanowania, nierzkąc obrazy, nie nayduiąc.

||(**20 л. об.**) Mowią y w tey sprawie kanonistowie: z prawa ludzkiego tak wiele Krolom duchowni winni zostaią, iak wiele maiętności miłuią, ktoremi od nich albo od rodzicow ich cerkiew obogacona y przyozdobiona bywa znana.*) Mogą, tedy Krolowie bez obrazy swey po electiey prawidlney, y po wolnym poświęceniu, przez investiturę Krolewską w dobrach cerkiewnych pozwolenie, pomoc, y obronę Episkopowi podać. Ktorego zwykłego starożytnego duchowney investitury sposobu zwyczaiem y teraznieyszą razą dzisieyszy błahoczestiwy Metropolit poświęcony iest pierwszey, niżeli Krolowi Iego M. praesentowany, y inszy Episkopowie. Na co iednak ciż Ich M. Krolowie Polscy w Rzymskich Arcybiskupach y Biskupach, mimo wiadomość y wolę ich poświęconych, nie pozwalali, a to z tey przyczyny, iż Biskupowie Rzymskiey Religiey w Państwach Krolow Ich M. Polskich nie tylko Biskupi, ale y Senatorski stolec zasiadaią, z ktorych na ieden pierwszy, to iest, na Biskupi, wsadzany

---

*) Juret. ibid.

bywa władzą Biskupa Rzymskiego, y dostoieństwa swego nie traci, by dobrze Krol Iego M. beneficii conferować mu nie zezwolił. Privatione iednak bonorum, to iest, niepodaniem dobr y niepozwoleniem rozpościerania Biskupiey władzy, skarany być może. Stolca zaś Senatorskiego, mimo wiadomość y wolę Krola Iego M., nigdy żaden Biskup osieść y beneficij obiąć nie może. Ono bowiem pierwsze, to iest poświęcenie, ma Rzymski Biskup w zupełney władzy swey, iako absolutus investitor duchowny. Owo zaś drugie, to iest podniesienie na Senatorstwo y beneficij conferowanie, ma Krol Polski w zupełney władzy swey, iako absolutus investitor świetsky. Zaczym (ponieważ Graeckiey Religiey Metropolit y Episkopowie (21 л.) Senatorskiego stolca nie zasiadaią) y bez praesentaciey, przed poświęceniem uczynioney, iuż poświęceni y praesentowani przez Patryarchi Konstantynópolskie Metropolitowie, iako ab absoluto ich investitore spirituali Patryarchy Konstanstynopolskiego na Metropolitaństwo poświęceni, od Krolow Ich M. łaskawie przyimowani y do beneficij miłościwie przypuszczani bywać zwykli.

Z tey to dostoieństw y beneficij rożnosci idzie, że w niektorych woiewodstwach wolność obierania sobie duchownych przełożonych przywileiem iest warowana: y że beneficia, ktore iuris Patronatus Regii nie są, odięte od tych dostoieństw być mogą, iakowe są te beneficia, ktore Xiążeta, Panowie y Szlachta z własnych swych dobr pod swoią y potomkow swych opieką czynią. Stąd się to stać mogło, że po odstępstwie duchownych Ruskich, od Xiążąt nadane maiętności są im odięte. Względow takowych beneficiy Xiążąt, Paniąt y Szlachty, Krole Ich Młść y dostoieństw w pomnożaniu, lub umnieyszaniu ich, władzy używać nie zwykli, ale to przy władzy tych beneficiy Fundatorow y Panow, iak Patronow, zostaie. Stąd Archimandrytstwa w maiętnościach Xiążąt Słuckich y Ostroskich, także w maiętnościach inszych Xiążąt, Paniąt y Szlachty, iakowe iest y Archimandrytstwo Wileńskie Bratstwa Cerkiewnego Wileńskiego, y tym podobne, od Xiążąt, Paniąt y Szlachty na swych beneficiach, za błogosławieństwem władzy duchowney Metropolitanskiey, lub Patriarszey, ufundowane, Krolowie Ich Mść w podawaniu Fundatorow duchownych y świetskich zostawuią. Stąd y to

Xiążęta, Panięta y Szlachta we władzy swey, bez żadnego nieuszanowania Maiestatu Krola Iego, M. maią, że na swych dobrach, ktore się beneficia zowią, Episko(21 л. об.)py y Metropolity chowaią y sustentuią: co po wzystkie czasy odstępstwa duchownych naszych Ruskich czynili Xiążęta Ostrozscy, Wiszniowieccy, Koreccy, y inszy Panięta y Szlachta, y teraz czynią. Zaczym y teraznieyszi przez Przewielebnego Oyca Patryarcha Ierozolimskiego legitime y canonicè poświęceni przełożeni duchowni, Metropolit y Episkopowie, wiedząc, iż Krol Iego M. tych beneficij, ktore ich dostoieństwom w Ruskiey Cerkwi prawnie należą, iest podawcą, nie wrywaią się do nich, nie rzucaią się do żadnego gwałtu, iako ie niezbożnie potwarcy udaią; nie wydzieraią tych maiętności, teraznieyszych possessorow z tych beneficii mocą nie wypychaią, ale na beneficiach Szlachty, Paniąt y Xiążąt żyią, a na łaskę y na obietnicę Krola Iego M. w pokoiu czekaią. A obywatele tak Koronni iako y Wiel. X. Lit., ludzie mere Religiey Graeckiey, za niemi y za sobą Krola Iego M., iako podawcy beneficij tych y naywyższego po panu Bogu praw y swiebod naszych obrońcy, proszą y z skwierkiem żebrzą, aby według przywileiow, narodowi Ruskiemu y Litewskiemu zdawna od przodkow K. I. M. nadanych, a od Iego Kr. M. samego przysięgą y przywileymi stwierdzonych, te beneficia dostoieństw cerkwie Ruskiey, od iawnych apostatow naszych im nienależące wziąwszy, tym podać raczył. Przez co wszytko nie tylko przeciw zwierzchności Krola Iego M., Pana swego M., nic nie czynimy, ale raczey z należną przystoynością Maiestatu Iego K. M. takie, iakie wiernym y Pana miłuiącym poddanym przystoi, zachowuiemy.

Ieśliby też kto na nas tę winę wkładał, iakoby wprzod, nim prośba o tym do Krola Iego M. była uczy|(22 л.)niona y doniesiona, dostoieństwa na te beneficia były wzięte: tedy niesłusznie by nas y w tym winował, iako się mało wyszey pokazało. Bo, że po wszytkie lata odstępstwa duchownych naszych Krola Iego M. o to prosiliśmy, a iakośmy rzekli, skwierkiem żebrzemy, swiadkiem iest solennis owa Krola Iego M. obietnica, za instantią prośby naszey o tym, na seymie w roku 1607 za zgodną wszystkich stanow uchwałą uczyniona, a na teraznieyszym, blizko przeszłym seymie, re-

assumowana y ponowiona, że nam Krol Iego M. obiecować raczy, wedle fundacij y dawnego zwyczaiu, od przodkow swych nam podanych, naszego nabożeństwa merè Relligiey Graeckiey ludziom dostoieństwa y beneficia dostoieństw tych conferować y dawać. Ktorą to Krola Iego M. obietnicą, iako Boskiemu wyrokowi podobnym słowem, upewnieni y ubespieczeni, osoby na dostoieństwa te y beneficia godne, za occasią przybycia Przewielebnego Oyca Patryarchy Ierozolymskiego, wybrane y poświęcone, Krolowi Iego M. na tym że seymie przeszłym przez list do koła poselskiego od nas pisany, podany, y publice z roskazania Iego M. P. Marszałka koła tego w głos czytany, praesentowaliśmy y o podanie im beneficij, dostoieństwu ich właśnie należących, prosiliśmy y teraz prosimy. Bo ieśli za tą K. Iego M. pewną obietnicą za granicy te osoby dla wzięcia poświęcenia wysyłać nam przychodziło: nierowno słuszniey, doma to mieć mogąc, starać się nam o to należało. Y ieśli K. Iego M. obietnicę swoię Krolewską nam wypełniaiąc, za granicy do Patryarchy naszego dla otrzymania poświęcenia osobom pozwolić wolę miał (inaczey abowiem obietnica K. Iego M. ziscić się y stanąć nie mogła:) przec by to w granicach Państw Iego K. M. otrzymane, y zupełnie na wła(22 л. об.)dzy y na łasce K. Iego M. zawieszone, ostać się nie mogło.

Lecz y nagwałtowney naszey y duszezbawienney potrzebie, y na tey pewney u nas y nieodmienney, a iakośmy rzekli, w pewności Bozskiemu wyrokowi podobney Krola Iego M. obietnicy bespiecznie polegszy, da y to, iak mowicie, że narod nasz Rusky na to, aby Metropolit y Episkopowie pod poszłuszeństwem Oyca Patryarchy Konstantynopolskiego w Ruskiey cerkwi poświęceni byli, zezwoliwszy, wystąpił: niebarziey iednak, kto szczerym sercem według Boga sądzić będzie, wystąpił nad Dawyda, ktory gdy łaknął, y ci wszyscy krorzy przy nim byli, wszedł do dowu Bożego y iadł chleby pokładne, ktorych mu się ieść nie godziło, a ni onym, ktorzy przy nim byli, iedno tylko samym Kapłanom.*) Wystąpili y te osoby, ktore od Przewielebnego Patryarchy Ierozolimskiego poświęcenia

*) Reg. cap. 21. Matth. cap. 12.

błogosławieństwo wzieły: mniey iednak, według wyroku prawdy, niż wystąpił wielki ony Patryarcha Iakob u oyca y brata swego starszego błogosławieństwo podchwyciwszy.*) Tam aczkolwiek zrządzenie Boskie było, ale woli oycowskiey, nierzkąć obietnicy, nie było. Tu zaś y zrządzenie iest Boże, bo tak się Duchowi świętemu y świętym Synodom powszechnym podobało. Iest y wola Krola Iego M. y obietnica, po dwa walne seymy solenniter uczyniona y ogłoszona.

Ufaiąc tedy świętey sprawiedliwości y oycowskiego K. Iego M. do wiernych poddanych swych miłosierdziu, cale widzimy, że y poświęcone osoby przed pomazancem Bożym, Krolem Panem swym Młściwym, nie wystąpiły, nie wystąpił y wszytek narod nasz Rusky, ktory to po nich zgodnie, iak iedynym sercem y iedynemi ustami mieć chciał. Coż więc? Wszyscy oraz duchowni y świetscy Koronni y Wielkiego X: Lit: y Ruskiego obywatele, [(23 л.) Szlachta, Rycerstwo, y wszytek lud pospolity, pod prześwietne Krola Iego M. Pana swego Młściwego nogi siebie służebniczo podesławszy, łzami ie naszemi oblewamy, a iak świętey sprawiedliwości, praw naszych y swiebod opiekuna, stroża y obrońce uniżonym sercem, w słowach wszelkiey powolności, wierności y poddaństwa prośimy: aby według Krolewskiey swey, uczynioney nam, obietnicy, Pańsko y Oycowsko, miłościwie y łaskawie z nami obszedszy się, formę duchowieństwa naszego, w przełożonych duchownych Cerkwie naszey Ruskiey, tę nam zachować raczył, krorą w Państwach tych swoich, pod czas szczęśliwey swey Koronaciey zastał, wolą swą Pańską y przysięgą stwierdził. Pod tego przełożonego duchownym błogosławieństwem y posłuszeństwem Metropolity y Episkopy aby nam mieć pozwolić raczył, ktoremu sam za szczęśliwego Panowania swego przez uniwersalny list swoy, według starożytnych praw y swiebod naszych, w osobie świętey pamięci Ieremiasza, Patryarchy Konstantynopolskiego, w roku 1589 tu w Wilnie byłego, władzę y dozor w duchowieństwie od dawnych czasow iemu należący, przyznawszy, wszelkie sprawy cerkiewne, duchowieństwu iego przysłuszaiące, odprawo-

*) Genes. cap. 27.

wać, sądzić, rządzić, sprawować, występne karać, y wszystkie duchowne zakonu Graeckiego od nastarszego aż do naniższego stanu, w władzy y w posłuszeństwie swym mieć mu pozwalać raczy. To uspokoienie w religiey naszey Graeckiey postanowić y do skutku przywieść aby raczył, ktore w rozdawaniu dostoieństw y dobr duchownych, według naszey fundaciey y dawnego zwyczaiu od przodkow swoich przodkom naszym y nam nadanych, przyrzekać, y iuż to po dwa walne seymy obietnicą swą Pańska, |(23 л. об.) niechcąc nam praeiudicium w sumnieniu y w prawach naszych czynić, upiewniać nas raczy.

Mowić też tego nikt słusznie nie może, że się to nad prawo cerkiewne od Patryarchy stało, ktory pod żywym Metropolitem y Władykami, z porządnego na to poświęcenia podniesionemi, insze na te dostoieństwa osoby podniosł y poświęcił. Ktoż abowiem inszy za godne tego dostoieństwa sądzić może, lub kto inszy na Ruską Metropolię y Episkopstwa duchowne przełożone podnosić y poświęcać prawo ma, procz samego Patryarchy Konstantynopolskiego, ktory w kraiach naszych Ruskich od czasa okrzczenia się wszystkiey Rusi, z starożytnych zwyczaiow, prawem duchownym y swietskim od Krolow Ich Młśći Polskich y Wiel: Xiążąt Lit: przywileiami obwarowanych y przysięgami stwierdzonych, iest absolutus duchowny investitor? On ie osądził za niegodne tych dostoieństw, on ie wyklął: y ma ie cerkiew święta Wschodnia, ktorey oni iako synowie od niey z wody y Ducha odrodzeni, posłusznemi być powinni byli; ma ie, mowiemy, przez złość ich apostasiey, za apostaty, za wyklęte y za nieżywe. Ktoż o tym mimo własnego ich Pasterza, mimo Patryarchę, mowiemy, Konstantynopolskiego o ich godności y niegodności zdanie ma ferować? Ten ie, a nie kto inszy, za godne y za niegodne tego dostoieństwa uznawać ma; ten, a nie kto inszy, na te dostoieństwa podnieść ie miał y poświęcić; on o ich porządnym na te stolicy y nieporządnym wstąpieniu wyrok dawać żupełną władzę ma, a nie kto inszy. Iakąby poważność miał w Rzymskim Kościele Arcybiskup Gnieznieński, lub Biskup Wileński, y inszy, od Patryarchi Konstantynopolskiego mimo wiadomość y wolę Papieża Rzymskiego poświęceni: taką zaiste, a nie inakszą poważność w |(24 л.) cer-

kwi Wschodniey ma Metropolit Rusky y wszyscy inszy Władykowie, od Biskupa Rzymskiego, mimo wiadomość y wolę Patryarchy Konstantynopolskiego, poświęceni. Tak bowiem wiele prawa ma Biskup Rzymski do święcenia Ruskiego Metropolity y Władyk, iak wiele prawa ma Patryarcha Konstantinopolski do święcenia Arcybiskupa Gnieznieńskiego y inszych Biskupow. Niech kto co chce z pokątnych latopiscow wydziera y na oszukanie niewiadomych podaie: my samy ustawiczny zwyczay, prawa przytym, przywileie, listy Krolow Ich M. Polskich y Wiel: Xiążąt Lit: uniwersalne y prywatne, y kroniki, nie z podława wydarte, ale pisma ludzi w urodzeniu zacnych, w nauce biegłych, w dostoieństwie poważnych, pokazuiemy, y przekładamy: ktorzy przy wszytkim pomienionym wyraznymi słowy wiedzieć daią y o tym, że Ruś od samego czasu okrzczenia się od Patryarchy Konstantynopolskiego nigdy ni pod czyim inszym posłuszeństwem duchownym nie była, tylko pod tegoż władzą, iurisdictią, y rządem duchownyw po wszytkie przeszłe chrześciaństwa swego wieki zostawała, y zostawa; od nich, a nie od kogo inszego, przełożone swoie Metropolity, a przez nie Episkopy miewała y miewa. *) Ten tedy własny przyrodny duchownym y świetskim prawem uznany nasz Pasterz Patryarcha Konstantynopolski, począwszy od Michała Rahozy, pierwszego odstępcy Metropolity, osądził iego samego y wszytkie tak nasladowce iego w apostassiey, iak y successory, za apostaty, za wyklęte, y za nieżywe. Za czym y teraznieyszego Metropolita y wszytkich odstępnych Władykow za inaksze mieć nie mogszy, tylko za iakie nam są od zwierzchnego Pasterza naszego w Duchu ogłoszeni, za własnego nam Metropolitę nie znaliśmy go ||(24 л. об.) y nie znamy. Przetoż za pozwoleniem praw duchownych przełożonego od Patryarchy Ierozolimskiego duchowne osoby, na owdowiałe dioecesie nastąpiły, zaczym żadnego z tey miary gwałtu duchownego nie uczyniły, y legitime na dioecesij tych dostoieństwa a legitimo Pastore et Investitore są podniesione y poświęcone.

---

*) Strykowsky, pag. 141. Gwagnin, Rerum Polonic: Tom. I., pag. 213, Krom. de Rebus Polonorum, lib. 3. pag. 31.

Coż by to była za poważność prawa duchownego, gdyby Rzymskiego w Polsze y w Wielkim Xięstwie Lit: kościoła Arcybiskupowi y Biskupowi swego zwykłego pasterza Biskupa Rzymskiego, od ktorego są ochrzczeni y ktoremu prawem przyrodnym, iak nasz Rusky Metropolit y Episkopowie Konstantynopolskiemu pod rząd y władzę, iak synowie oycowi, podlegać powińni, wolno było impunè odstąpić? A tych, ktorzy by ich w tym ich odstępstwie nie nasladowali, musem za sobą ciągnąć, y bezprawnie turbować y opprymować? Żadnego zaistè pod słońcem drugiego takiego narodu niemasz, iakowy naszi apostołowie chcą mieć narod nasz Rusky, aby w wierze był za niewolnika. Co u człowieka bacznego ma być naswiebodnieysze, to oni u nas chcą mieć za zniewolensze. Nie tak wierzysz iakoć rozkazuie odstępca Metropolit, toś buntownik, turbator pokoiu pospolitego, obrazca Maiestatu Krola Iego M., zdrayca oyczyzny, byś był naskromnieyszy, naspokoynieyszy, nawiernieyszy y nauczciwszy. A pokłoniszli się Xiędzu Ruskiemu, toś nie zdrayca.

Prawo duchowne, ktore nam odstępcy Metropolita y Władyk nie pozwalaią mieć za duchowne.

Powiedzieliśmy mało wyszey, że my odstępcow naszych, Metropolita y iego nasladowcow Władyk, za Episkopy nigdy nie znali y nie mieli, mieć y znać nie mo(25 л.)gli, po onych wiższey położonych przyczynach, y temi o to świętych powszechnych Synodow y błogosławionych Oycow uchwałami y wyrokami upewnieni, nauczeni y od świętych naszych Pasterzow, Patryarchow Konstantynopolskich ostrzeżeni czyniliśmy, to y czynimy, ktore przekładamy.

Mowią błogosławieni Apostołowie w kanonie praw swych trzydziestym szostym, iż w cudzey dioecesii, mimo wiadomość własnego iey Episkopa, poświęcaiący Episkop, y sam dostoieństwa odpada y ci, ktorych poświęca, poświęcenia nie dostępuią. Zaczym, według poważności tego błogosławionych Apostołow kanonu, odstępcy naszi za Episkopy zwani od nas być nie mogą. *)

---

*) Kanon. Apost. 36.

Pierwszego powszechnego Synodu święci Oycowie w szostym swym kanonie mowią, iż ieśliby kto, nad wiadomość swego Patryarchy, od inszego Patryarchy był poświęcon, aby każdy takowy za Episkopa nie był miany.*) Dla czego my naszych apostatow, według poważności tego świętego Synodu, ktorzy nad wiadomość własnego swego Patryarchy Konstantynopolskiego od inszego, dioecesii Ruskiey nie należnego, Episkopa są poświęceni, za Episkopy nie mieli, nie mamy, y mieć nie możemy.

Wtorego powszechnego Synodu święci Oycowie w kanonie wtorym y czwartym, reassumuiąc szosty pierwszego powszechnego Synodu kanon, mowią, aby żaden Episkop w nienależną sobie dioecesię, pod drugim Episkopem będącą, nie wstępował, granic sobie założonych aby nie przechodził, cerkwiey, mimo uchwalone prawa, aby nie mieszał y nie turbował.**) Iż tedy apostatowie naszi nie należnemu Episkopowi posłuszeństwo oddawszy, y założone granicy przeszli y cerkwie mimo |(25 л. об.) uchwały synodalne pomieszali y poturbowali, za Episkopy od nas miani nie byli y być nie mogą.

Trzeciego powszechnego Synodu święci Oycowie w kanonie swym mowią, iż ieśliby ktory Episkop (lub Metropolit, lub Patryarcha) krnąbną pychą nadęty, w cudzey dioecesii poświęcenia odprawował, każdego takiego poświęcenie nie ma być ważne. A że takim pestępkiem naszi odstępcy w cerkiew naszę są wtrąceni, poświęcenie ich u nas ważne nie było y być nie mogło.

Daley ciż trzeciego powszechnego Synodu święci Oycowie w tymże osmym kanonie mowią, aby każdey krainy prawa nieporuszne zachowane były, a ieśliby kto inszą praw formę wprowadzał, ważną być nie ma.***) A że Apostatowie naszi y prawa krainy naszey Ruskiey naruszyli, y inszą duchownych praw narodowi naszemu niezwykłą formę do Cerkwie Ruskiey wprowadzili; zaczym y oni sami y niezwykła ta forma u nas ważna nie była y być nie może.

Tegoż trzeciego powszechnego Synodu święci Oycowie w tymże kanonie y to stanowią, aby te krainy, ktoreby przez krzest y

*) 1. Syn. powsz. Kan. 6.
**) 2. Syn. powsz. Kan. 2 y 4.
***) 3. Syn. powsz. Kan 8.

przepowiedniki od ktorego patryarchy do wiary chrześciańskiey przywiedzione były, przy nim wiecznie zostawały, a od inszego ktorego Biskupa, aby następu żadnego nie cierpiały. A ieśliby ktory y nastąpił y gwałtownie ie pod władzę swoię podbił, ma ich koniecznie ustąpić, aby się przez to uchwałam Oycow świętych gwałt nie dział, y żeby w postaci cerkiewnego rządu potężności nadętość nie panowała. *)

Nad to, czwartego powszechnego Synodu święci Oycowie w w kanonie swym 28 Thracię, Pont, Asię, y Barbarię, w ktorey części nasze się kraie Ruskie zamy|'(26 л.)kaią, Patryarsze Konstantynopolskiemu pod rząd duchowny y władzę poddali, **) z ktorey władzy y rządu duchowni naszi, iż upornie ustąpili y od tego Pasterza y Oyca, ktory ie w przodkach ich przez antecessory swoie do wiary chrześciańskiey przywiodł y ochrzcił, apostatowali, słusznie od nas iak apostatowie opuszczeni zostali y zostawać muszą, iako nie naszi, ale cudzi, przez gwałt na rząd cerkwie Ruskiey wtrąceni.

Dla czego błogosławiony Cyrillus trzeciego powszechnego Synodu praeses, w ktorym praw swoich, szostym y siodmym powszechnymi Synodami przyiętych kanonie, ieśliby, mowi, kto z tych uchwał, ktore Bogonosni Oycowie uchwalili y postanowili, znieważył y naruszył, nie ma to dispensatią być nazywano, ale raczey praevaricatią, zgwałceniem uchwał y niebożnością na Boga. ***) Y u nas przeto smiana od duchownych naszych na przeciw uchwałam Bogonosnych Oycow sprawa, według błog: tego nauczyciela zdania, praevaricatią iest, iest zakonoprzestępstwo, gwałt uchwał y niezbożność na Boga.

Przytym y samego Rzymskiego kościoła Biskup Zosemus, na przeciw uchwałam, mowi, świętych Oycow stanowić co, albo odmieniać, y Stolice Rzymskiey poważność nie może, ****) y my przeto na

*) Ibid.
**) 4. Syn. powsz. kan. 28.
***) S. Cyril. Alex. can. 2.
****) Zosem. Episc. Rom. Tom. Concil. 1. pag. 811. Epist. 95.

przeciw Oycow świętych uchwałam, przez duchowne nasze sprawiony postępek, za nieprzystoyny maiąc, poważności iemu nie daiemy, y dać nie możemy. A z Zosemem y błogosławiony Lew, pierwszy Biskup Rzymsky, żadnym, mowi, sposobem za Biskupy poczytani być ci nie mogą, ktorzy nie są od cleru wybrani, od narodu pożądani. Y zaś, ci, ktorzy naprzeciw kanonow świętych Oycow poświęcenia dostępuią, kto to im przywłaszczyć zachce czego oni nie dostąpili? Naszi tedy apostatowie y od cleru cerk|(26 л. об.) wie naszey Wschodniey nie byli wybierani y od pospolitego ludu Ruskiego nie są pożądani, a przeciw kanonom poświęcenia dostąpili, przetoż my ich za Episkopy nie mieli y mieć nie mogli: y tego, czego oni dostąpić nie mogli, przyznawać y przywłaszczać im nie możemy.

A to wszytko przełożone, iest uchwała y kanony tych cztyrech powszechnych Synodow, ktore błogosł: Gregorz W., Biskup Rzymski, przyimuie iak cztyry Ewangelia.*) Y my tedy męża tego świętego przykładem, cztyry powszechne, od inszych trzech po nich obchodzonych pochwalone y przyięte concilia, iak cztyry Ewangelia przyimuiąc, apostatow naszych za Episkopy mieć nie mogliśmy, y poki prawa cerkiewne stoią mieć nie możemy.

Błogosławiony nakoniec Złotousty, zwykłego kanonnego porządku poświącania Episkopow, tak postrzegać y bronić radzi y naucza, iako y samey wiary; inaczey bowiem, ieśli każdemu, mowi, Episkopowi w nienależney sobie dioecesii rząd y sprawowanie porywać wolno będzie, y ieśli każdemu inszego sobie zagranicami dioecesij poświęciciela szukać nie będzie bronno, wszytko się mieszać będzie. Naprasno y ołtarz podnoszony bywa, nadaremne iest y zupełne cerkiewnego ciała postanowienie; prożna y świeszczenikow liczba.**) Co ieśli kto z prawosławnych za rzecz lekką być poważy y mimo siebie puści, on uyrzy: ia lekce nie ważę, ale czuć o tym y dbać chcę.

---

*) S. Greg.

*) Homil. 11. in. cap. 4. Epistol. ad. Eph.

Na ktore to prawa cerkiewne, a przy nich na prawa swiebod y wolności narodu naszego Ruskiego, przeszli Ich M. Krolowic Polscy poglądaiąc, wyroki o nas dawać zwykli, że Ruś bez przyzwolenia starszego ||(27 л.) swego, Patryarchy Konstantynopolskiego, w sprawach duchownych nic stanowić nie mogą; dla czego, mimo wiadomość iego, do żadnych takowych praw ni od kogo w Państwach naszych pociągani być nie maią.*) A że się do tychże duchownych naszych nieporusznych wiecznych spraw y do praw przodkow swoich Krolow Polskich, y Krol Iego M., Pan nasz teraznieyszy, wolą swoią y wyrokami przychylaiąc, y nas przy nich na wieczne potomne czasy nieporusznie zachowuiąc, (abyśmy od tych przełożonych duchownych, ktorzy od posłuszeństwa Patryarchy Konstantynopolskiego odstąpili, wolnemi byli y żadnym ich nad nami rządom, iurisdictij, prawom, sądom y dekretom podlegać nie byli powinni,) wyiąć nas według oboich pomienionych praw naszych, duchownych y świetskich, y wolnymi od nich uczynić raczył: przekładamy przywileie y dekreta Trybunalskie y Constitutie, z ktorych łacno każdy praw, swiebod y wolności postrożca baczny obaczyć może, iakim prawem starszi naszi od apostatow naszych zapozwami turbowani bywaią: ktory, by się na swoie nagość obeyrzeć chcieli, a obaczyć, w iakim są w cerkwi naszey położeniu, za prawidlnym Ruskiey dioecesiey Metropolitowi należnego Konstantynopolskiego Patryarchy wyrokiem, widzieli by to na oko, że iak wiele umarły, tak wiele y oni w sprawach cerkwic Ruskiey mogą, od należnego sobie Pana w Duchu Pasterza y Oyca z cerkwi Ruskiey elimitowani zostawszy.

Rzecze snać kto, zaź od Rzymskiego Biskupa poświąceni Biskupowie Biskupskiego dostoieństwa y władzy nie dostępuią? Mowiemy: nam na ten czas nie o tym rzecz, abyśmy uważali, ieśliże od Rzymskiego Biskupa w własney iego dioecesii poświęceni Biskupowie, ||(27 л. об.) są zupełney władzy Biskupowie, ale o tym, ieśliże nad wiadomość y wolę własnego naszego Episkopa, to iest, Patryarchy Konstantynopolskiego wtrąceni od Biskupa Rzymskiego

*) Kr. Jego Miłość w liscie swym uniwersalnym, w r. 1584.

w iego dioecesię rękopołożeńcy, są zupełney władzy Biskupowie. Takowych my, (iakowi są y naszi przez mus y gwałt, pace ejus dixerimus, na karki nasze od niego wsadzeni, y do cerkwie naszey Ruskiey mimo prawa cerkiewne wtrąceni) poważnością przełożonych praw duchownych upewnieni, za Episkopy nie znamy, y znać nie możemy.

A skąd by Patriarcha Konstantynolsky należny nam był Pasterz y Oyciec w Duchu, byśmy nic innego na to nie mieli, tylko owo, że on nas odrodził w Chrystusie Panie, że on przodki nasze przez Wielkiego Włodzimierza do poznania prawdziwego Boga z pogaństwa przywiodł, okrzcił y wszytkim dobrem duchownym opatrzył, xięgami rozmaitey psalmodiey hymnow całorocznych y codziennych, liturgią świętą, postillami y wszelkim inszym zbawiennym sporządzeniem cerkiewnym opatrzył y przyozdobił: dosyć by nam na pokazanie należności iego do nas było. Ale mamy na to prawa Synodow powszechnych, mamy prawa Panow naszych Krolow Polskich,—one przeklęstwem na przestępniki obwarowane, a owe przysięgą na gwałtowniki stwierdzone. Duchowne prawa, ktoreby były, acz w krotce, prawdziwie iednak y dowodnie iuż się przełożyły, a żeby y świetskie temu, komu by o nich wiedzieć należało, prawa nasze niektore, narodowi Ruskiemu względem wolności religiey pod posłuszeństwem Patryarchy Konstantynopolskiego od Krolow Polskich nadane, wiadome były, y tych summariusz przekładamy.

|(28 л.) Prawa świetskie, ktore nas z władzy odstępcy Metropolita y Władyk wyymuią.

Pierwszy przywiley.

Swiętey pamięci Krola Stephana, pod datą 1585 roku, iż bez pozwolenia Patryarchy Konstantynopolskiego do żadney w kalendarzu ceremoniach y nabożeństwie swym odmiany, ludzie starożytney religiey Graeckiey prystąpić nie mogą.

Drugi.

Przywiley tegoż św. pamięci Krola Stephana, pod datą 1586 roku, o wolnym świąt Ruskich używaniu y nieuciężeniu, ani przy-

muszaniu nas do posłuszeństwa Rzymskiego kościoła, nad starowieczne nasze prawa y zwyczaie.

Trzeci.

Przywiley teraznieyszego Krola Pana naszego, pod datą 1589 r., dany Patryarsze Konstantynopolskiemu, przewielebnemu Hieremiaszowi, na wolne w Państwach Iego K. M. rządy duchowne, sądy, y nieposłusznych karanie, z gruntownym iurisdictiey iego potwierdzeniem.

||(28 л. об.) *Czwarty.*

Tegoż Krola Iego M., Pana naszego M., przywiley, pod datą tegoż 1589 roku, dany temuż s. Oycu Patryarsze Konstantynopolskiemu na porządki bractwa naszego cerkiewnego Wileńskiego, ktorym y grunty brackie z iurisdictiey, płatow, podatkow y powinności mieyskich wyymować raczy.

Piąty.

Przywiley seymowy tegoż szczęśliwie nam panuiącego Krola Pana, pod datą 1592 roku, ktorym Iego Kr. M., Pan nasz Miłościwy, wszytkie poradki brackie, od Patryarchy Konstantynopolskiego postanowione, stwierdza, pozwalaiąc cerkiew na grunciech naszych murem y drzewem budować, domy skupować, szkoły y drukarnie mieć, ludzi duchownych dla nauki narodu chrześciańskiego y innych spraw cerkiewnych odprawowania, według potrzeby, chować, wyymuiąc od podatkow y iurisdictiey mieyskich, tak te iuż kupione domy y placy, iako y ktoreby się na potym przykupili.

||(29 л.) **Constitutia roku Pańskiego 1607 o Religiey Graeckiey.**

„Uspokaiaiąc Religię Grecką, ktora zdawna ma swoie prawa, „waruiemy: iż dostoieństw y dobr duchownych inakszym prawem „nie mamy rozdawać, iedno wedle ich fundaciey y dawnego zwy„czaiu przodkow naszych im nadanych: to iest, ludziom szlacheckim „narodu Ruskiego y merè Religiey Graeckiey, nie czyniąc im prae„iudicium w sumnieniu y prawie ich, ani wolnego odprawowania

„nabożeństw, według dawnych obrzędow ich zabraniaiąc y przeszka-„dzaiąc: beneficij też cerkiewnych dwoyga osobie iedney conferować nie „mamy. Ale Metropolią Metropolitowi, Władyctwa Władykom, Ar-„chimandrytstwa Archimandritom, y tak subsequenter o drugich ro-„zumieć się ma, iako szerzey o tym przywiley, od nas na tym sey-„mie dany, obmawia. A ktoby dwoye beneficyia na ten czas trzy-„mał, takowy naydaley do roku iedno puścić ma, pod zapłaceniem „winy tysiąca grzywien delatorowi, o co forum na seymie ad in-„stantiam Posłow Ziemskich. A dobr cerkiewnych od cerkwi alieno-„wanych, według constituciey anni 88 o tym opisaney, ||(**29 л. об.**) „ktorą teraz reassumuiemy, dochodzić maią. Dzierżawcy iednak „Kwasowa, Tarnkow, Janiewicz, Liplan, Buremcza, Woderady, Te-„remne, przy prawie swym zostać maią. Bractwa też cerkiewne „Religiey Graeckiey przy prawach y przywileiach ich zostawuiemy. „A napisami przy Ewangeliach dobr ziemskich szlacheckich do-„chodzić y pozyskiwać nie maią te cerkwie, ktore teraz nie maią „w tych dobrach possesiey. Processy przy tym y postępki prawne „y bannicye, ktore na osobach duchownych w ktorymkolwiek sądzie „zaszły y otrzymane są, tak w Koronie iako y w Wielkim X. Li-„tewskim, kassuiemy y pozwanych od nich wolnemi czynimy."

Na tymże zaraz seymie na uspokoienia naszego w religiey upewnienie warownieysze, taki narodowi naszemu Ruskiemu, ludziom merè religiey Graeckiey, Kr. Iego M., Pan nasz M., przywiley dać raczył.

„Zygmunt III, z łaski Bożey Krol Polski, Wielkie Xiąże Li-„tewskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieckie, Żmudskie, Inflantskie, a „Szwedski, Gottski, Wandalski, dziedziczny Krol."

|(**30 л.**) „Oznaymuiemy tym listem naszym wszem w obec y „każdemu z osobna, komu ieno o tym wiedzieć należało, ninieyszym „y na potym będącym: iż donosili nam na seymie teraznieyszym „walnym Warszawskim posłowie ziemie Kijowskiey, Wołyńskiey y „Bracławskiey, imieniem braci swey ludzi Religiey Graeckiey „iakoby na starodawne prawa, przywileia, od przodkow naszych

„świętobliwey pamięci Krolow Ich Mści Polskich, Wielkich Xiążąt „Litewskich y Ruskich, przodkom ich, obywatelom Państw naszych, „wszem stanom Relligiey Graeckiey Ruskiey nadane, ubliżenie y bez-„prawie w wolnym używaniu wiary swey ponosić: Cerkwie Ruskie „bez porządnych pasterzow na chwale Bożey y na zwykłym po-„rządku swym schodzić y umnieyszenie brać, ślubow małżeńskich, „krzczenia dziatek y innych crześciańskich sakramentow y nabo-„żeństwa, według zwyczaiu, porządku y obrzędow Graeckich, a ka-„nonow Oycow świętych, na Synodach postanowionych, mieć nie „mieli, prosząc nas, abyśmy w tym im krzywdy y ucisku y ubliże-„nia ponosić nie dopuścili, ale przy dawnych zwyczaiach, prawach „y (30 л. об.) wolności cerkwi zakonu Graeckiego, y ludzie tey „wiary w Państwach naszych zachowali. Pasterzow y przełożonych „ich duchownych Archiepiskopa, Metropolitę, Władykow y Archi-„mandrytow y innych świeszczenikow, według tychże praw y przy-„wileiow, na potym zawżdy podawali. A w tey wiary starożytney „chrześciańskiey Graeckiey, we wszem wolnie, cale, spokoynie y bez-„piecznie im używać dopuścili, warowali y upewnili.—My prośby ich „w tym wysłuchawszy, a chcąc, aby pod szczęśliwym panowaniem „naszym, iako każdy weselił się z wolności, swiebod y prawa swego, „tak osobliwie wszytkie stany y ludzie tych Państw naszych, kto-„rzy są Religiey chrześciańskiey Katolickiey Graeckiey, aby żadnego „ubliżenia, krzywdy y bezprawia nie ponosili, ale spokoynie, wolnie „y bespiecznie wiary y nabożeństwa, według zakonu Graeckiego y „y obrzędow swych, używali, wszech ludzi tey wiary obywatelow „Państw naszych cerkwiam y wierze Graeckiey, także stanom y „ludziom tey Religiey, duchownym y świetskim, z dawna nadanych, „we wszem cale y zupełnie zachowa(31 л.)wszy, tym listem przy-„wileiem teraznieyszym waruiemy, iż wszelakie stany y osoby lu-„dzie Religiey Graeckiey, duchowne y świeckie, wiary swey, według „starodawnego zwyczaiu, porządkow, obrzędow y ceremonij cerkwie „Greckiey Orientalney, wolnie, bespiecznie y spokoynie używać y na-„bożeństwa swe oprawawać maią y wolni będą. A iako zdawna „ta wiara y starodawne porządki cerkiewne nauki y pisma od Oycow „świętych na Synodach podane maiąc, przez długie lata trwała: tak

„y teraz niwczym nienaruszenie trwać y zachowana być ma. Paste-„rzow też abo przełożonych duchownych: Władykow, Archimandry-„tow, Ihumenow i innych cerkiewnych nauczycielow y przełożonych, „według tychże praw, przywileiow y wolności, zdawna nadanych, po-„dawać y przekładać mamy y do żadney odmiany obrzędow przy-„muszać ich nie każemy, ale iak zdawana bywało, y iako stare kanony „y przywileie ich opisuią, gwałtu w tym y przymuszenia żadnego „mieć nie maią y owszem wolności y dobrey woli swey w tym „wszytkim zażywać maią według kanonow śś Oycow, dawnych praw, „przywileiow, ||(**31 л. об.**) swiebod, wolności y zwyczaiow swych. „Y na to daliśmy ten przywiley z podpisem ręki naszey Krolew-„skiey y pieczęcią Koronną. Pisan w Warszawie na seymie walnym „Koronnym, roku 1607, miesiąca Iunia 18 dnia. Panowania Kro-„lestw naszych Polskiego dwudziestego, a Szwędskiego 14 roku.

SIGISMUNDUS REX.

Zachariasz Ielowicki, sekretarz y pisarz.

O teyże Graeckiey Relligiey Constitutia roku 1609.

„Iż ludzie Relligiey Graeckiey gruntownieyszego uspokoienia „Relligiey swey y obiaśnienia artykułu, na przeszłym seymie o tym „uczynionego, potrzebowali: Tedy teraz prze nawalność spaw przyść „do tego nie mogąc, odkładamy to w teyże mocy do drugiego seymu „blisko przyszłego. A interim zachowawszy wcałe Constitucyą przesz-„łego seymu, waruiemy, aby ci prsełożeni duchowni, ktorzy unią z „kościołem Rzymskim przyięli, tym, ktorzy przestawać z niemi nie-„chcą, wzaiem z drugiey strony tym, co w niey są, żadnym sposobem „y praetextem oppressiey y przenagabania ieden drugiemu nie czynili; „ale w pokoiu we ||(**32 л.**) Władictwach, Monasterzach, Cerkwiach y „dobrach cerkiewnych, tak w Koronie iako y w Wiel. Xięstwie „Litew., zachowani być maią, pod winą dziesięci tysięcy złotych, „ktoby co na potym przeciw temu uczynił, o co forum na Trybu-„nał, nie wkładaiąc w to sędziow duchownych, ukazuiemy“.—Taka była namowiona Constitutia. Lecz po tym seymie owy punct wyrzuciwszy: „nie wkładaiąc w to sędziow duchownych,“—włożono na to mieysce iest:

„Tego dokładaiąc, iż ieśliby co ktora strona gwałtem, albo iakim-„kolwiek sposobem od seymu przeszłego drugiey stronie odięła: tedy „o to wolne prawem czynienie przed Trybunałem compositi iudicii „zostawuiemy.“ Przeciw ktorey odmianie uchwały seymowey, zaraz tegdysz protestacie zaszły.

O teyże Religiey Graeckiey Constitucia roku 1618.

„Iż dla nawalnych spraw Rzeczypospolitey nie przyszło do „uspokoienia doskonałego Religiey Graeckiey na teraznieyszym sey-„mie, tedy to odkładamy do przyszłego bliższego seymu: pod ktory „czas ludzie Religiey Graeckiey, duchowne y świetskie, zachowuiemy „w pokoiu y w wolnym y zwykłym nabożeństwie, do ktorego nie „maią być przymuszani, ani prawem pociągani.“

||(32 л. об.) O teyże Religiey Graeckiey Constitucia roku 1620.

„Uspokaiaiąc Religię Graecką, Constitucię roku 1607 reas-„sumuiemy y według niey w rozdawaniu beneficij cerkiewnych in futurum zachować się mamy.“

Decreta Trybunalskie, zmacniaiące degradatię odstępnego Metropolita y Władykow, od S. pamięci Meletiuszá Patriarchy Alexandryskiego, Topotyrite Patriarchiey Konstantinopolskiey, przez listowne Decreta wydaną.

Pierwszy decret roku 1605, w ktorym sąd głowny Trybunalsky Pocieia, Metropolitę odstępnego, za starszego w rościąganiu iurisdistiey nad ludzmi Religiey Graeckiey, pod błogosławieństwem Patryarchy Konstantynopolskiego trwaiącemi, nie uznawa y Metropoliey go (accomoduiąc się decretu Exarszynemu) Kijowskiey y wszytkiey Rossii oddala.

Drugi tegoż roku, w ktorym tenże sąd głowny Trybunalsky Bractwo nasze, duchownych y świetskich, wolne czyni od odstępcy Metropolita wiecznymi czasy, za zwierzchniego nam nie uznawa go y od przysądu iego nas wyłącza, a nakazuie mu ukrzywdzenia swego

u Pa||(33 л.)tryarchy Konstantynopolskiego, przyrodnego w tym Państwie Pasterza Ruskiey Cerkwie, lub u Exarchy iego, na nas dochodzić.

Trzeci roku 1609, w ktorym forum sąd głowny Trybunalsky przed sobą uznawa Pocieiowi, odstępnemu Metropolicie, y to słowko: „compositi iudicii“ odcina; do tego monasterz S. Troycy Bractwu naszemu na wieczne czasy przysądza.

Czwarty tegoż roku, w ktorym tenże głowny sąd Trybunalsky także forum przed sobą temuż uznawa, a Decreta koła duchownego kassuie y wszytkie zadworne processa znosi.

Piąty tegoż roku, w ktorym tenże głowny sąd Trybunalski także forum przed sobą odstępcy Metropolitowi Pocieiowi uznawa, samego na upad w rzeczy zdawa, cerkwie wszytkie Wileńskie protopopie, popom, lawicy Ruskiey y wszytkiemu Bractwu cerkiewnemu, ludziom religiey Graeckiey, przysądza, a pozwy do koła duchownego zapozywaiące wyniesione, kassuie y annihiluie.

||(33 л. об.) **Krzywdy y dolegliwości, ktore nas od odstępcow naszych obchodzą.**

Te tedy są prawa duchowne y świetskie, swiebody y przywilegia (dawnieyszych przywileiow na ten czas w teyże materii nie przywiodszy), narodowi naszemu Ruskiemu w nabożeństwie iego ludziom merè Religiey Graeckiey służące. Ktore, młściwy y łaskawy czytelniku, przeczytawszy, uważać racz, iak nas słusznie apostatowie naszi pod iarzmo posłuszeństwa swego, nam niezwykłe y nieznosne, zaciągaią y zaprząć usiłuią, iak nas słusznie mandatami y swemi zapozwy turbuią, uniwersałami czci odsądzaią, fałszywie zmysloney zdrady Tureckiey potwarzą, uczciwe zacne y niwczym niepodeyzrane osoby mażą, lżą, bezecnią. Nas, zakonniki duchowne, y wszytek pospolity miasta Wileńskiego nabożeństwa naszego lud, słowami uszczypliwemi po domach, na ratuszu, z kathedr, na rynku y po ulicach, iak naśmiewcy, sromocą y łaią; iak dziki iaki zwierz curaią się nami y ubiegaią, rozmow z nami, y wszytkey zwykłey przed tym conversaciey, iakoby nie chrześciane, z nami zakazuią. Przykrości iakie nawiętsze mogą słowem y dziełem wyrządzaią; na monasterz

nasz kamieńmi z proc rzucaią; strzały z łukow na grunty y domy, a na Cerkiew z knotem siarczystym zapalonym napuszczaią; na placy tegoż monasterza zapalone głownie przez mur wrzucaią, miedzy węgły scian cerkiewnych ogniem zatleione sukna uwoszczone z inszemi, ogień żarzącemi przyprawami y knotami, wtykaią; na Ratuszu y po wielu grodach protestacij od nas nie przyiymuią; z xiąg spraw, nam do prawa potrzebnych, nie wydaią; woznym w sprawach naszych służyć zakazuią, ||(34 л.) a ktorzy by służyli, poenuią y więzią; listy nasze po drogach u kursorow odeymuią, a insze pod naszym imieniem na oszukanie ludzi niewiadowych zmyślaią, piszą y przesyłaia; insze zasię podstępne, fałszu y kłamstwa z poprzysięganiem się pełne, po mieyscach podmiataią.

A żeby tak czyste zacności naszey złoto zaćmiwszy y piekną dobrey sławy wszytkiego narodu naszego barwę odmieniwszy, owszeki nas wnetrzney uciechy naszey pozbawili, wiarę naszę świętą z piersi wyrwali, y od zwykłego nam zbawiennego posłuszeństwa Wschodniego oderwali: zmyślili y udaią, iakoby trzey Patriarchowie Wschodni przysłali rozgrzeszenie Moskwie na podniesienie woyny z Litwą, udaiąc przytym y to, iż przez te nowonaświęcone duchowne wszytkę wiadomość z Państw Iego Kr. M. miewa poganim. Nad to udaią y to, iakoby przewielebny nasz Ociec Archimandrit dla zbuntowania y zamieszania w ludziach przez rozne praktiki, to, że iest Archiepiskopem Połockim, w Wilnie y kraiu Połockim rozszerzać y udawać miał, iakoby się to z wolą Krola Iego M. dziać miało. O nie wstydliwości! Iako na wszelkie y czci y uszanowania godne męże, krzyż sobie od Chrystusa Pana zadany w pokorze y w pokoiu nosić lubuiące, Krolestwu temu, iako chrześciańskiemu, zawżdy sprzyiazliwe, po ktorym iakoby z chrematismu iakiego, za pomocą Bożą, wyzwolenia swego z tey ciężkiey niewoli oczekiwaią, mimo wszelki wstyd sromotnie się rzucasz? Iako się na sługi Boże wierne, na grzech nikogo rozgrzeszać niezwykłe y z pokoiu chrześciańskich Państw cieszące się, mimo wszelką boiazń Bożą złosliwie targasz? Przez te wszytkie tey świętych Patryarchow naszych niewoli lata, zaź kiedy y namnieysze ku oyczyznie naszey niezyczliwości, ||(34 л. об.) nierzkąc zdrady, podeyzrzenie pokazało się? Iak y na te nowopoświęcone dobrego sum-

nienia duchowne osoby, oyczyznę swoię miłą, iak duszę swoię miłuiące, rodzice, bracią, siostry y insze krewne y powinowate w tamtych temu nieprzyiacielowi bliższych krainach, na Wołyniu, na Ukrainie, na Podolu y na Podgorzu maiące, mimo wszelką prawdę, niebacznie się mieczesz? Aby się też udana osoba, wolą na to Krola Iego Mści dla zbuntowania ludzi sczycić miała, opacznie y w tym, iak we wszem innym, iest udana: y owszem przeciwna rzecz na widoku. Zaś spi na takie calumniatory bystra nieusypiaiącego oka we mściwym ramieniu Bożym pomsty zrzenica? Taka to twoia prawda, iaka y owa, ktorąście wszytkie Litewskie niemal iuż y Koronne Państwa zadusili, udaiąc, że się tu w Wilnie mieszczanie, o zdradę przekonani, po domach y po więzieniach sami truią. Że we Lwowie o tęż zdradę przekonanych kilkudziestu mieszczan stracono. Że ludziom wielkim, zacnym y rodowitym w zaciągu tym teraznieyszym oyczyznie y Krolowi Iego M., Panu swemu miłościwemu, służącym, Rotmistrzom y Połkownikom, chorągwie prze teyż zdrady pokazanie się poodbierano y samych na gardle pokarano. O złości! Gdzieszż tu sumnienie? Gdzie zbożność? Gdyby kto twoim codziennym piekielney kuznie nowinam wiarę dawać chciał, żywo duszę puścić by się musiał. Iuż listy zdradzieckie przeięte; iuż ciągnieni przyznali się; iuż wielu z Rusi na szpiegierstwie połapano.

Ale troiakie, mowią, kłamstwo (bo iak się strofowani z tey złości Teologowie apostatscy obmawiaią): officiosum, locosum, perniciosum.*) Zaź na uczciwe y na krew bliźniego kłamać, ktore z tych trzech pozwala? Zaź żartowne y przyiazliwe kłamstwo, tey są ||(35 л.) własności, aby szkodziły? Szkodliwe to iest kłamstwo, o ktorym Bog mowi: nie będziesz kłamał.**) Zaź nie z każdego proźnego, nierzkąc kłamliwego y na krew stoiącego słowa, liczbę oddamy w dzień sądny Panu?***) Od każdey rzeczy złemu podobney, mowi błogosławiony Apostoł Paweł, wściągaycie się.****) Krol zaś y Prorok Dawid o Bogu,

*) Dxo. 23. Iob. 13.
**) Leu. 19.
***) Matth. Cap. 12.
****) Rom. 3. I. The. cap. 5.

ktory nienawidzi kłamstwa, świadectwa wydaiąc: nienawidzisz, mowi, wszytkich, ktorzy nieprawość płodzą; wytracisz wszytkie, ktorzy mowią kłamstwo. Człowiekiem krwawym y zdradliwym będzie się brzydził Pan.*) Niechże na zasługę nienawiści Bożey mierziązki y wytracenia mowią kłamstwo (czego my im nie zyczymy, ale raczey upamiętania się), ponieważ im Teologia ich tego pozwala: my y Cerkiew Boża tego zwyczaiu nie mamy.

Ale zaź tylko tego złego z tey przepastney kuzni na nas y na wszytek narod nasz? Na papieru zaiste pierwey by nam, niż na codziennych nieznosnych, ktore od apostatow naszych ponosimy, y uszczypliwych przykrości przekładaniu zeszło. Co trzecie abowiem słowko, na ohydę niepokalaney wiary naszey schizmatikami, a na hańbę czystey narodu naszego sławy Nalewaykami nas lżą y sromocą; w czym się nam wielka od nich niesprawiedliwość dzieie. Nas Krolowie Ich Mść Polscy, Panowie naszi, świętey pamięci przodkowie Krola Iego M., Pana naszego Miłościwego, y sam Iego Kr. M. we wszytkich prawach naszych, warunkach, przysięgach, statutach, konstituciach, w przywileiach, uniwersałach y w prywatnych swych listach nie inaczey nazywać raczą, tylko ludzmi Graeckiey Religiey, a to ad differentiam ludzi Religiey Rzymskiey. Względem zaś apostatow naszych nazywać nas raczy Krol Iego M., ||(**35 л. об.**) Pan nasz Miłościwy, w przełożoney roku 1607 constituciey ludzmi merè Religiey Graeckiey, a w przełożonym przywileiu, pod tenże czas nam danym, mianować nas raczy ludzmi Religiey chrześciańskiey katolickiey Graeckiey. Lud iednak ten bezimenny, mimo wszelką sprawiedliwość y słuszność, odszczepieńcami nas potrząsywa, nie chcąc swey Hermaphroditskiey sromoty widzieć, że to y owo są, albo ni to ni owo: ni ptak ni zwierze iest, to iest, ni Graeckiey Religiey ludzie, ni Rzymskiey. My Ruś Wschodniego posłuszeństwa y wyznania iesteśmy ludzie merè Religiey Greckiey Katolickiey: Panowie Polacy y Litwa Zachodniego posłuszeństwa y wyznania są merè Religiey Rzymskiey Katolickiey. Oni miedzy nami y Rzymiany coś non merum, nieszczere coś, ale fictum, coś zmyszlone, ni to, ni owo. Ich to tedy raczey na-

*) Psal. 5.

zwisko własne, nie nasze: ktorzy apostotowawszy od zwykłego y przyrodnego sobie pasterza, Patryarchy Konstantynopolskiego, apostatow imienia nabyli: odszczepiwszy się od świętey Catolickiey Apostolskiey, ktora na Wschodzie, cerkwie, nabyli nazwiska odszczepieńcow.

Ale ieśliże y Nalewaykowskie nazwisko nie im właśnie służy, miłościwy y łaskawy czytelniku, uważyć racz, ktory własnemu swemu w Duchu Panu Patryarsze, mowiemy, Konstantynopolskiemu, (ktorego Ruskiey naszey Cerkwie przełożeni, y z duchownego y z świetskiego prawa poważności znać powinni są za Pana w Duchu y Pasterza) wierności nie dotrzymawszy, przysięgę mimo wszelką słuszność, nierzkąc mimo wszelkie prawo, złamali, poddaństwo duchowne wypowiedzieli, inszemu się w Duchu Panu poddali, a naprzeciw pierwszemu woynę podniozszy, w Duchu poddane iego gnąbią, uti|(36 л.)skuią, biedzą y wszelako na upad prześladuią, samego też tego pierwszego przyrodnego Pana swego lżą, sromocą, czci y wiary odsądzaią: zaź nie tym takowym raczey to Naliwaykowskie nazwisko służy? My przy zwykłym naszym, od przodkow naszych przy wzięciu chrześciaństwa nabytym y nam potomkom ich zostawionym Panie w Duchu y pasterzu zostaiąc, z iakiey słuszności tym nazwiskiem lżeni bywamy? Gdyby woiewoda, ktory swemu własnemu Krolowi przysięgę złamawszy, poddaństwo mu wykazał, a inszemu się pogranicznemu Krolowi poddał, woynę przeciw pierwszemu podniosł y lud ten, ktory w iego woiewodstwie iemu prawem dozoru, a Krolowi prawem przyrodzonym należał, musem y gwałtem przez rozmaite przykrości y utiskowania od Krola oddalał y gwałtem odwodził,—co rozumieć mamy? Niewiernikiem Krolewskim, że własniey nie rzeczemy, tenli lud znany y zwany miał być, ktory opuściwszy woiewodę, wiernie przy zwykłym przyrodnym sobie Krolu y Panie stoi, czy też woiewoda y ci, ktorzy by go w tym naśladowali? Toż y tu sądź: Metropolita w ziemi Ruskiey iest na kształt woiewody, a panem iego w Duchu y na kształt Krola iest Patryarcha Konstantynopolsky. Ktoż tu winnieyszy? Kto Nalewayka? My, ktorzy Patryarchy Pana swego w Duchu przyrodnego, wierność mu całą zachowuiąc, nie odstępuiemy,—czyli Metropolita, ktory mu wiary nie dotrzymawszy, y samego odstąpił y w Duchu poddane iego niektore za sobą odwiodł,

a niektore, odwieść usiłuiąc, gnąbi, utiskuie, krzywdzi y rozmaitemi przykrościami ubiedza, aby własnego swego w Duchu Paná odstąpili, a temu, do ktorego się on mimo wszelkie prawo krzywoprzysiężnie przedał, posłuszeństwo oddali?

||(**36 л. об.**) Uważay przeto, miłościwy y łaskawy czytelniku, a sądz iakoć Bog twoy y sumnienie miłe iest, prosimy, komu to oboie y odszczepieńcem zwanym być y Nalewaykiem słusznie y sprawiedliwie należy.

Tragedia, ktora się działa w mieście Wileńskim nad wiernymi za instantią apostatow.

To, mowiemy, z nami pod ten y po wszytkie insze czasy apostatowie naszi czynili y czynią, za dziwowisko nas światu y na urąganie podaiąc, nie obawiaiąc się w tym ni boiazni Bożey, ni na wstyd ludzki nie oglądaiąc się, ni na samego nawet przyrodzenia, nierzkąc na ludzkości powinność, srogości prawa pospolitego niespominamy, nie respectuiąc. Ktorzy (że wam żałosną teraznieyszą tragedię, ktora się z nami w Wilnie toczyła w krotce przełożymy) pod ten prawie samy czas, gdy wszytkiemu chrześciaństwu zbawienna krzyżowey Chrysta Pana naszego śmierci pamiątkę obchodzić przypadło, pod tydzień, ktory my Strastnym, to iest Habdomadam Passionis, męki Pańskiey tygodniem nazwamy, w ktory Iudasz, Kaiphasz y Annasz z swemi iednomyślnymi zdrady knuiąc, potwarz zmyślali, ktoraby niewinnego Chrysta Pana spotwarzonego o śmierć byli przyprawili,— pod ten, mowiemy, tydzień, w ktory nabożeństwa naszego w mieście Wileńskim ludzi pobożni, serca swe przed Panem Bogiem korząc, do gorętszey pokuty y płaczliwego męki Pana Chrystusowey rozpamiętywania gotowali się, a sumnienie swe prostuiąc, do spowiedzi grzechow swoich sporządzali się, na przyięcie żywot daiących ciała y kwie Syna Bożego taiemnic sposobnymi się stać zamyślali: Alić w sobotę kwietną wszyt||(**37 л.**)kie się te ich pobożne zamysły pomieszały. Gdzie abowiem ktorego z nich słudzy mieyscy potkali, tam mu stawiena się na ratuszu nagły zakaz dali: gdzie bez żadnego delatora za instigatią rzecznika mieyskiego do żadnych obmow y dobrodzieystw prawnych niedopuszczeni, a ostatniey condiciey pro-

kuratorowi w obronę podani, wodzeni byli z sądu gaynego do sądu radzieckiego; potym zaraz o iednym y tymże dniu po iedynkiem z postrachem katownie na inquisiciey pytani, do więzienia ratusznego byli podani. Z między ktorych w poniedziałek wielki wyłączeni trzey do podziemney ciemnice, poodbierawszy im pasy y noże, sprowadzeni byli, do ktorey nabezecnieyszy iawni złoczyńcy podawani bywaią. Drudzy w pierwszym więzieniu zostali. We srzodę tegoż tydnia z ratusza schodzić nie kazano raycy tegoż miasta Wileńskiego za to, że prosił pisarza mieyskiego o wypisy z xiąg sprawy tey.*) We czwartek zakazano y z ratusza schodzić nie kazano drugiemu tegoż miasta Wileńskiego raycy za to, że był na pogrzebie colegi swego burmistrza Wileńskiego, w cerkwi naszey chowanego.**) Tychże dni szewca iednego posadzono do ciemnice***) za to, że pod czas święta Zaśnienia Panny Nayświętszey do Kiiowa w obroce chodził; inszych za insze pobożne winy zakazowano, łapano y pod ratusz bez żadnego prawa y sądu przez wszytek ten męki Pańskiey tydzień y przez dni święte wielkodzienne trapiono y mor-(**37 л. об.**)dowano; pod tenże czas rzemieśnikom od wolności ich cechowey klucze poodbierano. ****)

Taki to gorący y nagły opał był, tak nawalnie szumiący wicher, tak straszliwa burza, iakoby pod dzień ony straszny, ani w nayokrutnieyszym iakim oblęzeniu y iuż tuż nad szyią wiszącego zwycięstwa szturmie. Biedny lud zdumiały, a coby się z nim działo niewiadomy, to sam to tam, iak nieprzyszty biega, a co by to było pyta, skądby takie niesłychane głosy, skąd niebywała ta zniewaga, skąd te niezwykłe naśmiewiska y urągania prawie nieprzyiacielskie?

*) P. Ierzemu Chocieiewiczu.

**) P. Philippu Sienczyłowiczu.

***) P. Łukasza Sobola.

****) *Na ratuszu posadzeni*: PP. Semen Iwanowicz, Ian Kotowicz, Fedor Kuszelicz, Bogdan Borisowicz, Wasyly Baranowicz, Wasyly Kułakowsky, Wasyly Druhowina, Krzysztoph Wasylewicz, Stephan Zahorsky. *Pod ratuszem posadzeni:* PP. Semen Krasowsky, Bogdan Symonowicz, Isaak Wołkowicz.

Od sąsiadow, od społkupcow y społrzemieśnikow tak nagłe a surowe ścisnienie y nie chrześciańskie opprimowanie, że słusznie o sobie w te swoie ciężkie dni w gorzkości serca swego owe prorockie słowa głosić byli mogli.

Uciecha niewinności zacnego narodu Ruskiego.

Płacząc płaczemy, a łzy nasze na policzkach naszych: niemasz boleści, iako iest boleść nasza, a nie mamy pocieszyciela. Bracia naszi wzgardzili nami, a stali się nam rozbracią y iarzmo nieprawości swych stoczyć y włożyć chcą na szyie nasze. Mieszkamy miedzy chrześciany, a nie nayduiemy odpoczynku dla wielkiego na ciele utrapienia y dla cięszkiey w sumnieniu niewoli. Łkamy ścisnieni gorzkością od odstępney braci, ktorzy odięli nam wszelką ochędożność naszę. Wywrocili serce nasze w nas, y pełni iesteśmy od nich gorzkości, wzdychamy, a niemasz, ktoby nas cieszył. Płaczemy, a niemasz, ktoby łzy oczy naszych otarł. Mnogie są wzdychania nasze, a serce nasze żałosne, bo zapalili się odstępcy naszi, iako ogień pałaiący y pożyraiący, wyciągneli zdradliwe łuki swoie, a postawili nas sobie iako cel przeciw||(38 л.)ko strzale. Wyciągneli y umocnili prawice swoie, aby pobili wszytko, coby iedno pięknego na poyzrzeniu w św. cerkwie naszey Ruskiey widzieli; otworzyli na nas potwarliwe usta swoie, wydali rzeczy fałeszne, a głupie; karmią nas popiołem złey sławy, a poią nas piołunem martwey zdrady; klaskaią nad nami rękoma, pogwizdaią a kiwaią głową swoią; kszykaią na nas y zgrzytaią zębami, a mowią: połkniemy ie, pozrzemy ie. Oto dziś iuż ten dzień, ktoregośmy czekali, otośmy go iuż nalezli, obaczyliśmy go; uczyniliśmy, cośmy myślili; wypełniliśmy, cośmy w sercach naszych uknowali. Przetoż skazimy ie, a nie przepuścimy dobremu ich; uweselimy się ze złego ich, na głowy ich od nas rzuconego, a podwyzszymy rog dumy naszey y wykrzykuiemy w mocy fałszu naszego: hoy, iuż panuiemy!

Przez co rażone od nich serce nasze woła do Pana, wywodzy łzy iako rzekę, nie daie sobie odpoczynku, y nie przestawa zrzenica oczu naszych. Wylewamy iak wodę serce swe przed oblicznością Pańską, podnosimy kniemu ręce nasze y w gorzkości serca naszego

wołamy: Wspomni, Panie, na to, co się nam przydało, weyzrzy a ogląday zelżywość naszę; dziedzictwo nasze apostatowie naszi obrocić chcą do obcych, cerkwie nasze do cudzych, chleb nasz własny iemy u nich za naiem, wodę naszę własną pić musiemy za pieniądze; więzią nas, usiłuią y żeną za sobą na zabłądzenie; spracowanym nie daią odpoczynku. Sami zgrzeszili, a nam swoie nieprawości znosić każą, z niebiesbiecznością dusz naszych panować chcą nad nami, rozumieiąc, że nie masz ktoby nas z ręki ich wyzwolił.

Obacz przeto Panie, obacz prosimy pilnie, a przypatrz się boleści naszey; przypatrz się, iak odstępcy naszi przyzwali iak na uroczysty dzień tych, kto|(38 л. об.)rzyby nas straszyli w koło, aby się ktory im wydał, lub to uczynił, co więc y niewinnego winnym czynić zwykło; iak buduią około nas, obtaczaią nas żołcią swoią. Stali się nam niedzwiedziami na zdradzie leżącemi, lwami w mieyscach skrytych, zmiiami w rozpadlinach ziemie, padalcami na drodze, smokami po scieszkach, a iadem zapalczywości swey złamać nas y spustoszonemi uczynić usiłuią. Co my nędzni od nich zadane czuiąc, a w sercach naszych rozpominaiąc, w tobie Bogu naszym mamy nadzieię, ktoremu zlitowania nie ustały y miłosierdzia są całe. Ty cząstka nasza, na ciebe samego strapiona dusza nasza czeka. Abowiem dobry iesteś tym, ktorzy w tobie nadzieię maią, dobry iesteś duszy tey, ktora cię szuka; syciśmy iuż urągania, ale się zlituiesz, Panie, według mnostwa litości swoich. Chylą ludzi złosliwi sąd podług swey żądze, aby przewrocili ludzie niewinne na sądzie swym. Ale ktoż iest takowym, ktoryby rzekł, aby się stało, gdy Bog nie roskazuie? Rozdarlić na nas usta swoie odstępcy naszi strachem, y sidłem, y cogodzinnemi fałszywemi nowinkami. Ale da się P. Bog nasz uprosić: poyzrzy y obaczi z nieba, a obłakiem zastawi nas, aby do nas sidła ich y strachy nie doszły. Łowiąc, łowią nas iako ptaki, iamy na żywot nasz kopaią, y kamienie, ktoremi by nas przyłożyli, gotuią, y wołaią: „iuż zgineli, iuż zgineli."

Ale ty, nieba y ziemie Panie, ktorego my święte ime wzywamy, wysłuchay głos nasz, nie odwracay ucha swego od wzdychania y wołania naszego, weyzrzy na utrapienie nasze, bo się zbestwili nieprzyiaciele naszi. Weyzrzy na wszytek lud wzdychaiący y pokoiu

szukaiący, przybliż się w dzień, w ktory cię wzywamy. Rzekni do nas: nie boycie się. Sam osądź rzecz dusze naszey, Odkupicielu żywota naszego. Obacz niepra||(**39 л.**)wość przeciwnikow naszych na przeciwko nam, a osądź sąd nasz. Bacz ich wszytkę zapalczywość, wszytkie myśli ich preciwko nam obacz. Słyszysz, Panie, urągania ich, y wszytkie myśli ich przeciwko nam widzisz; piosnką ich iesteśmy, ktorym ty oddasz wzaiem, Panie, według uczynkow ust y serc ich.

Słusznie, mowiemy, o sobie w te swoie ciężkie dni w gorzkości serca swego te pror: Bożego słowa głosić byli mogli, iakoż y głosili: ryczeli w boleści smutney dusze swoiey.

O byś był mogł zacny narodzie Rusky tey nędzney, a bezlitosney naszey tragaediey spectatorem być przytomnym, obaczył byś był uczciwe matrony ledwie co żywe z dziatkami po rynku biegaiące, a co by się z miłemi ich małżonkami tak niespodzianie działo y z nagła stało, nie wiedzące: matki się o synach, żony o mężach, dziatki o oycach pytaią, a gdzieby się naydowali, y coby się z niemi stało, wywiaduią się. Płacz, wrzask, narzekanie, lamenty serdeczne niebiosa przerażaią, wzdychania ciężkie obłoki ochmurzaią; łży krwią ociekłych oczu iak dèszcz twarzy y piersi oblewaią. Wszędze abowiem po dòmach, po ulicach y na rynku, ieden owy nie chrześciański głos: „zdraycy, zdraycy; Ruś niezbożnicy zdraycy, spiegierze.“

O zacny, że y powtore rzekę, narodzie Rusky, do iakieyś zà twe wierne y krwawe Krolom, Pomazancom Bożym, Panom swoim miłościwym, pokazowane y dziś pokazuiące się przez cię posługi, do iakieyś, mowiemy, zniewagi pod te nieszczęsney, a nauczciwe y pobożne twe stoiącey apostasiey cięszkie na cię czasy przyszedł? że cię iuż lekkiey condiciey lud mieyski, sąd ratuszy nieuważny, bez żadnego prawa y dowodu, bez żadnego sądu y wyroku, za instancyą surowieiącego apostaty, zdraycą być publicè głosi y wyrokuie. Wszytko to y słyszałbyś ||(**39 л. об.**) był y obaczył sam przez się, byś przez te niedziel kilka w Wilnie był nam przytomny.

W cerkwi Bożey himny o męce szłyszał byś Pana Chrystusowey, a w domach ludzi pobożnych łkania z mordow wybranych Pana Chrystusowych. W cerkwi Bożey śpiewano: dziś czuie Iudasz, iakby wydał Pana,—a na ratuszu gaiono, iakby y słudzy iego byli

wydani. Cały ten ostatni wielkiego postu tydzień od wszelkich sądow wolny y ratusz zamkniony bywać zwykł, teraz y temu nie ufolgowano: o czuł ci aż y nadder czuł, iakby był wydał Pana. Czuł aby w domie Bożym kamień na kamieniu nie został, aby z niego y starszi y młodzi byli rospłoszeni. Tentował o gwałt, odważał na to wielu żywot. Ale skim Bog, człowiek co temu uczynić może?*) Co oczy ludskie przeciwo słońcu?

Tak nam w smutku smutny męki Pańskiey tydzień przeminął. Przyszedł dzień chwalebny Wielkodzienny. Co za uciecha biednym więźniom, ktorzy po wszystkie przeszłe lata, iak na insze, tak osobliwie na ten znamienity Zmartwychwstania Pańskiego dzień, żywot daiącemi ciała y krwie Pana Chrystusowey taiemnicami dusze swoie karmić w zwyczaiu miawszy, na ten czas tego y za wielkiemi, do rady mieyskiey czynionemi prośbami dostąpić nie mogli; ktorzy na tę ludzkość, nie rzeczemy na pobożność, w sercu swym sposobić się nie mogli, aby tym uczciwym y Boga się boiącym mężom tego byli nie bronili, czego żadnemu w swey religiey człowiekowi od żadnego sądu-broniono nie bywa: nie puścili im tey duchowney uciechi na tey znamienity dzień zażyć.

Byli tacy, ktorzy matki, żony y dziatki w zakład na swe mieysca do więzienia dawali, byle im tylko na (40 л.) kilka godzin do cerkwie stąpić pozwolono było, aby się w sumnieniu swym przez świętą spowiedź, pod takie chwalebne święto, przed P. Bogiem sprawiwszy, żywot daiących ciała y krwie Syna Bożego taiemnic uczesnikami godni stać się byli mogli: ni tak dopuszczeni byli. O zbożności! Coż tam ciału za uciecha, gdzie duch smutny?

Tak ci błogosławieni, fałszywym zdrady płaszczem od złosliwych potwarcow pokryci dla religiey swey starożytney, y od cielesnych y od duchownych uciech prze ociętność nielitościwych sędziow oddaleni stradalcy, dni chwalebne w smutku ducha swego w tym okrutnym więzieniu przeprowadzili, w ktorym ciemniczne niewżasy cierpliwie w lubey wdzięczności znoszac, P. Boga, że ie dla

*) Rom. 8.

prawdy swey ś., według zdolności sił ich, cokolwiek ucierpieć godnemi uczynić raczył, chwałą.

Ktore y same wyzwolenie ich, wszelki młściwy y łaskawy czytelniku, modlitwie twey do Pana Boga y pieczołowaniu, ile człowiek o człowieku pieczołować może, polecamy. Twey iednak społwyznawco osobliwym sposobem, abyśmy tak ieden drugiego ciężary nosząc zakon Pana Chrystusow wypełnili. *)

Krotkie do swoich napomnienie.

A przy modlitwie za niemi y za nami, y o owo dwoie ciebie, umiłowany Bogu społwyznawco, zacny narodzie Rusky, prosimy, abyś na P. Boga, stworzyciela twego, pomniąc ustawicznie, pamiętał y na wiarę twoię świętą y na sławę twoię zacną: Panu Bogu twemu służ, miłuiąc go ze wszytkich sił dusze twoiey, a wiary strzeż pilniey, niż zdrowia y niż żywota twego. Tey abowiem świętey wiary iesteś naśladowcą y miłośnikiem, ‖(**40 л. об.**) ktora w tobie znamenitemi od Boga cudami, prawdziwą y prawosławną być oświadczona iest. Tę to twoię wiarę przez wrzucone w ogień Ewangelium za przodkow twoich, a nie zgorzałe, Pan Bog prawdziwą y duszezbawienną być oświadczył; tę wiarę twoię tenże wszechmogący Bog y w olśnełym Wiel. Włodzimierzu, iak w drugim Pawle Apostole, przez otworzenie oczu iego y wzroku przywrocenie, pod czas prziymowania w świętey cerkwi twoiey krztu świętego, niepokalaną y prawdziwą być okazał.**) Tę twoię wiarę być wiarę P. Chrystusową, przez Apostoły święte przepowiadaną, y nieskazitelnie ciała y mirotoczywe kości w świętych monasterzach Kijowskich wyswiadczaią. Może się kto cudzym takowym dobrem chlubić, albo y tym, czego niema: a ty wszytko to u siebie w domu masz. Kto uszyma o tym wszytkim wiadomość chce wziąć, niech kroniki wiary godne czyta, a kto oczyma widzieć pragnie, do Pieczur Kijowskich niech wstąpi, a tam wiernym sercem na oko obaczy uwielbionego w świętych swoich P. Boga naszego.

---

*) Gala. 6.

**) Zon: lib. 3. in. Imper. Bas. Maced: Dług. lib. 2. in. An. 990.

Krola też, Pana twego M., Pomazańca Bożego, do ktorego Maiestatu żołczem na cię ociekłe serca y nie pohamowane wychelznionych paszczek ięzyki udaią cię za niezyczliwego, za niewiernego, za zdraycę y za nieprzyiaciela, według zwyczaiu twego ustawicznego y przyrodnego, czci iako Krola, szanuy iako Pomazańca Bożego, boysię iako Pana, wierność zachoway iako obrońcy, poddaństwo oddaway iako przełożonemu, Pana Boga proś iako o strożu pokoiu twego. A na sławę zacnych przodkow twoich pomniąc, y tą teraznieyszą razą chciey okazać, żeś iest potomek ich dzielności y wierności ku Panóm swoim.

Niech się zawstydzą nieprzyiaciele twoi, niech fałszy(||**41 л.**)we swoie usta zatamuią y potwarliwe słowa zaś w się niech połykaią, ktorzy cię bezecnie przed Panem twoim Młściwym, Krolem Iego M., pod ktorego prześwietny Maiestat ty powolną twoię szyię we wszelkiey wierności, pokorności y zyczliwości zawżdy skłaniałeś, skłaniasz y skłaniać chcesz, potwarzą traducuią.

Znaczne za łaską Bożą y okazałe w tey teraznieyszey szczęśliwey, da Bog, naprzeciw przysięgłemu nieprzyiacielowi chrześciańskiemu bisurmianinowi expediciey, skrzydło być cię może w porucznikach, w rotmistrzach, w połkownikach, w towarzystwie, we wszytkich całych rotach y połkach, y w zupełnym woysku Zaporozskim. Stawić ci się przeto należy, iako narodowi dobrey sławy, całey wierności, uprzeymey zyczliwości, powolnego poddaństwa we wszelkim pokoiu, w zgodzie y miłości, w boiaźni Bożey y winnym posłuszeństwie nawyzszey zwierzchności, y zwierzchnemu regimentowi: a Bog wszechmogący niech ci błogosławi, niech cię prowadzi, niech ci pomaga: nieprzyiaciela tego chrześciańskiego w hardym karku iego y we wszytkich iego, łupeżem nabytych chrześciańskich włościach, przez społramienne tobie zacnych narodow Polskiego y Litewskiego y twoie siły pod prześwietne nogi Krola, Pana naszego M., niech rzuci y pościele,—ktoremu racz, Panie, błogosławić z Syonu.

Epilog do potwarcy.

Ale iuż pod skończenie tey przedsięwziętey niewinności naszey, pytalibyśmy nielitościwie nad nami surowieiącego sprawcy tey złości:

w iaki się koniec z tak hrubą potwarzą na uczciwy nasz narod rzucił? W iaki umysł tą brzydką zmazą czyste w sławie oblicze nasze ||(41 л. об.) natrzeć usiłuie? Rzez zaiste niedoznana, aby co na człowieka dobrego cięższe być mogło, nad gwałt w sumnieniu, a zmazę w uczciwym. Iedno abowiem z tych, docześnie żyć niedopuszcza, drugie żywot wieczny wydziera, y by to rzecz można, wielą raz nacięższą śmiercią umrzeć takowy zezwoliłby raczey, niż iednym z tych być lub zniewolonym, lub zmazanym. Co znać ten tylko może, ktory w uczciwym lepiey, niż w zdrowiu, w sumnieniu miley, niż w żywocie, lubuie y kocha się. Tak wiele męczennikow narodziło sumnienie dobre, że każdy niemal w roku dzień piąciątysiący za wiarę położonych dusz obfituie. Uczciwego postroga, zdrowiu y samemu żywotowi zfolgować częstokroć nie postąpiwszy, znamienite po sobie przykłady y w pogańskich narodach y w ludu Bożym zostawiła. Miecze, ognie, bestye, piły, koła y tym podobne do mordow instrumenta rozmaite, za nic by się zdały, byle tylko sumnienie czyste, a uczciwe niezmazane było zostawało. Nie rowno abowiem dobremu milsza iest rzecz dobrze umrzeć, niżeli zle żyć, lub zle słynąć. Stąd błogosławiony Apostoł, chwała, mowi, nasza ta iest, świadectwo sumnienia naszego, y zaś lepiey mi iest daleko umrzeć, niżliby kto chwałę moię miał wyniszczyć.*) Coż tedy na sumnienie cięższego być może nad owo: tak wierz, iako ia chce,—a na uczciwe, nad potwarz co szkaradszego?

Pytalibyśmy tedy tego, potwarzą dyszącego y śmiercią grożącego złości sprawcy: w iaki to koniec czyni? Ieśli pod praetextem calumniey swe złe rozszerzyć, a nasze dobre zatłumić, y iakoby w Rusi być nie miało Rusi uczynić. Możeć zamysł taki w ręku być iego, ale skutek przy woli Bożey. Ieśliż y Ruś zostawiać w Rusi, y Ruskie ze Wschodu z przeyzrzenia Bo||(42 л.)żego zawitałe dobro wystawiać, przec taką złością? Lecz iuż to rok dwudziesty szosty, nic iednak ni cerkwi Bożey dobrego, ni narodowi naszemu pożytecznego, nierzkąc duszam ludzkim zbawiennego.

*) 2 Cor: cap. 1. 1 Cor: cap. 9.

Co za pożytek nam duchowny z nieporządnego tego wielce szkodliwego przedsięwzięcia? Cerkwie Ruskie po maiętnościach PP. Rzymian na kościoły; Unitowie w Rzymiany; mieysca ołtarzowe po miastach na kuchnie, na karczmy y na bisurmianskie meczyty; nierząd sromoty w obrzędach cerkiewnych, duchowieństwo w hrubiańskiey prostocie; szkoły zaniedbane; ięzyk sławieński wzgardzony, Rusky naśmiany; ostrość zakonnicza zneważona; prawa duchowne podeptane; wiara ohaeretyczona; sumnienie zdumiane; miłość winiszczona; nienawiść gorę wyniosła; fałsz panuie; przyszła do rządu potwarz; zbywa niewinna krew do rozlania. Co to takie za dziwne dobro duchowne? Umie to zaiste w sprawach wiekuistych Bozskich nierozmyślny postępek. Diu delibera, cito fac, radzi ktoś: mniey ci, co to stroili deliberowali, niż rychło czynią. Deliberowali ledwie rok, a iuż to dwudziesty szosty robią, a iednak tak oto wnętrznego z roboty ich dobra wiele.

Nuż do incommod zewnętrznych: stąd seymiki w hałasach y zawieruchach; sądy wszelkie w zawikłach y gomonach; seymy w zatrudnieniu; Pomazaniec Boży w molestowaniu; ludzie niewinni w prawnych pociągach, w banniciach, w poenowaniu, w więzieniu, w mordach, w potwarzy. Stąd cerkwi pieczętowanie, nabożeństwa zabrona, dziatek bez krztu, doszłych bez zbawienney ciała y krwie Syna Bożego świątości z tego świata ześcia; stąd excessa niesłycha||(42 л. об.)ne; stąd mowy y scripta uszczypliwe,—a że iednym słowem rzeczemy: stąd Ruska nasza cerkiew zewnątrz y wewnątrz, by nie Pan miłosierdzia wspierał, w naupad goniącym opale: nas gubić usiłuią y sami też giną.

By nie to mniey uważane niż robiące się przedsięwzięcie, zaźby były na świecie takie Apologii, Parigorii, Przestrogi, Zmartwychwstałe Nalewayki; takie Kreriki, Apocrisy, Antigraphii, Lamenta y tym podobne? W ktorych ile do słow, to się dziać często musiało, co primi w człowieku, iako mowią, motus czynić zwykły, czego w ludziach iednego wedle Ducha zrodzenia, z obrazą sumnienia, żal się Boże.

Zaź by y teraznieyszy podniesienia świątyni mus, a mus tak gwałtowny, żeśmy iuż dłużey bez niey żywi w Duchu zostawać nie mogli, w występek był criminalny podawany, by się o tym dłużey

temu mało uważnemu złych dzisieyszych rzeczy sprawcy było pomyśliło, niż rychło uczyniło? Bezecniącym publicatiam, nienależnym zapozwom, bezzakonnym wyklinaniam, mordom okrutnym, co w tey sprawie za mieysce? Zaś Boskie dzieło światu podległo? Y służebnicy Pana Chrystusowi o świata tego zniewagę y o potwarz zaś co trwać maią? Samaritan iest, diabelstwo w sobie ma, Krolem siebie czyni, kościoł Salomonow chce zepsować, Arcykapłanowie Chrysta Pana bezecnią y potwarzaią, a zatym y o śmierć gi przyprawuią.*) W czym ma li co sługa mieć nad Pana? Zniozszy oyca Smotrzyskiego (czego mu Bog, uffamy, y władza w sprawiedliwości świętey Pomazańca Bożego, Pana naszego M., rownie y nam iako y onym miłosierdnego, nad prawo y prawdę nie pozwoli,) rozumie, że zaraz wszytkiey Rusi? Nic z tego: postaremu teyż unitskiey garstki. |(**43 л.**) Oyciec Smotrzysky w cerkwi Bożey, z przeyzrzenia iego świętego, sługa acz niepogardzony, ale miedzy wybranymi Bożemi pośledni, mieysce iego y dostoieństwo wakować nie będzie: N i e i e d e n w I z r a e l u H e l i a s z.**) Nie przezskodcą tedy, ieśli rzecz widzi, sprawy tey zbawienney być mu należało: ieśli tym legitimè u nas słynąć chciał, czym słynie illegitimè, ale promotorem, miała tu priuata publicae ustąpić. O tituły nic, ktore y w tey świętey nowopodniesioney świątyni nie na upad, za łaską Bożą, gonią: byle tylko powinność tytułow, zdarzył by to Bog, zostawała w zwykłey duchownych y świetskich ś. cerkwie Ruskiey praw poważności. Ma przystoyny cerkiew ś. sposob z szestnastu dla pokoiu wydzielić w potrzebę osmiu.

Zda się nam zaiste, że się to y w gwałt naturze iego dzieie, co się dziś surowie, z nagłey a nieuważney iego instanciey, w dostoieństwa iego, ktorym się słyszy, zniewagę y w niemałą pospolitego naszego duchownego dobra szkodę dzieie. Nie będziesz potwarzał y nie będziesz stał o gardło bliźniemu twemu, mowi zakon Boży.***) Z tey zwłaszcza przyczyny, ktora ku dobremu z Boga y od wszytkich chrześciańskich wszytkiego świata cerkwi matki podaną

*) Mar. 14. Ioan. 8. Mat. 26. Luc. 22. Ioan. 15.
**) 3 Reg. cap. 19. Rom. cap. 11.
***) Lev. 19. Eph. 4.

być nayduie się. W czym ieśli żądzy swey nieporządney y radzie, mimo zdrową, nie uważney dosyć czynić w przedsięwzięciu? Mowiemy: ta święta z woli y przezrzenia Bozskiego podniesiona świątyni [z ktorą oni mimo boiaźń Bożą y mimo wszelką sprawiedliwość, iako y że wszytkim narodem naszym to czynić usiłuie, co czasu swego Haman z Mardocheem y ze wszytkim narodem żydowskim uczynić był postąpił,*) a Achitophel z Dawidem y ze wszytkim ludem Bożym. **)] nowopodniesiona, mowiemy, świątyni y my wszyscy, za po||(43 л. об.)mocą łaski Bożey, cierpliwie y wdzięcznie znosić gotowi iesteśmy to, co nas dla prawdy swey świętey, z obrzydłey iego potwarzy, Chrystus Pan znosić godnemi być zezwoli.

Baczyć mu należy, y teraznieyszym nieuważnym, bo nagłym postępkiem swym, do iakiego zamieszania wszytką oyczyznę przywiodł, po ktorey wszytkich kątach zmyślona przezeń potwarz rozsiana, wszędzie niebo z ziemią miesza, iakoby iuż nie było Boga Zuzanninego, Dawidowego, trzech młodzieńcow, Mardocheuszowego, Danielowego, y tym podobnych. W czym, iak y w samey od należnego iemu Pasterza apostasiey (co nas w osobie iego niepoiednanie obraża), zdarz mu, święty Panie, wczesne obaczenie się. Znała by zatym iego takowym postępkiem święta cerkiew Wschodnia, a w niey nasza Ruska, otchłań tak wielu wiekow, ktora Wschodem y Zachodem dzieli, iakiego nieprzystępu y wagi. Vexatio dat intellectum, mowi prorok Boży. Y sam nie iakim teraz od nas, z żalem nas samych, według musu na nas oboich praw naszych, ale iakim się od swoich słyszy, słyszany byłby: Qui intrat per ostium, pastor est ovium, et oves vocem eius audiunt, syn Boży, Pan nasz y Pasterz mowi. ***)

Ale zaź y to przystoyna, co przez swe udaie, iakoby prześwietny Krola, P. naszego M., Maiestat ku nam słusznie obrażać miało to, że starszy nasz w Duchu Pasterz, Patryarcha, mowiemy, Konstantynopolsky, pod okrutnym Otomanczykiem iest w niewoli? Nie rozu-

*) Ester. cap. 7.
**) Reg. cap. 17.
***) Ioan. 10.

miemy. Co. abowiem nic obraża Boga, iak to chrześciańskiego Krola ma obrażać? Pod srogimi okrutnikami pogańskimi przez całe pierwsze trzysta lat wszytko chrześciaństwo było: nie obrażało to, z części chrześciańskiey, P. Boga. Przez ca||(44 л.)łe drugie lat trzysta, w rychle potym, wszytka Zachodnia cerkiew w srogiey okrutnych Gottow, Gelurow y Longobardow niewoli ięczała: nie obrażało y to do chrześcian pobożnych cesarzow chrześciańskich, w Konstantynopolu maiestuiących.

Oskarzony Sylverius, Biskup Rzymsky, o podeyzrzenie wydania miasta Rzymu Gottom, owy iednak łagodny od Iustiniana cesarza wyrok odnosi: ieśli się pokaże, że ten list Sylverius pisał, stolice swey niech odpada, a inszego ktorego miasta Episkopem niech zostaie; ieśli się nie pokaże, przy swey stolicy Rzymskiey niech zostwa.

Patryarchowie Konstantynopolscy zaź kiedy są w niezyczliwości iakiey ku Państwam Krola Iego M., Pana naszego M., poszlakowani, aby owszeki własney swey, sprawą y władzą Ducha św. im daney y przysądzoney dioesesiey, wyrokiem Krola Iego M., Pana naszego M., odsądzani y oddalani być mieli? Nigdy za łaską Bożą. Zaczym iąsne oko y wolny przyiazd do Państw Krola Iego M. wszyscy Patryarchowie naszi Wschodni maiąc, w Roku 1586 był w Koronie Polskiey y Wielkim Xięstwie Lit. Ioachim, Patriarcha Antiocheńsky; w roku 1589 był Ieremiasz, Patryarcha Konstantynopolsky; w roku 1596 był Patryarcha dzisieyszy Aleksandriysky Cyrillus, na on czas teyże ś. Apostolskiey stolice Exarcha; w roku przeszłym 1620 był Theophan, Patryarcha Ierozolimsky. Za tą to swoią cale uprzeymą ku Państwam tym zyczliwością y szczyrego ku Iego K. M., Panu naszemu Miłościwemu, serca, ś. pamięci Patryarcha Aleksandriysky Melecius w listach swych synem w Duchu umiłowanym Iego K. M. mianuie. Krol też Iego M., z chrześciańskiey swey ku nim||(44 л. об.) skłonności, Przewielebnego Theophana, Patryarchę Ierozolimskiego, Oycem w Chrystusie Wielebnym nazywać raczy. Zaź tak zle? Nierzecze tego żadna Boga miłuiąca dusza. Wszyscy cztyrech Wschodnich świętych Apostolskich Stolic Patryarchowie są przyiaciele serdeczni Państwom Kr. Iego M., Pana naszego M., y ustawiczni Bogomodlcy; a wysłuchywa ich Pan Bog: są abowiem słudzy iego

y uczniowie iego w okowach. Nie są schizmaticy (za iakie ie marni ludzie marnie udaią) mniey haeretycy, ale są katholicy, swiętey katholickiey cerkwie pasterze, ktorzi dniem y nocą błogosławią krolewstwom chrześciańskim, a osobliwie temu naszemu, do ktorego we wszytkich swych, od okrutnika napadłych im biedach, bespieczna ucieczka. Liepiey nierowno zyczą wszelkiey szczęśliwości temu Państwu, oyczyznie naszey, niż własney swey oyczyznie, pod tyranem bieduiącey. Zawzdy milsze im woienne successy tego Państwa nad ich własnym tyranem, ktoremu hołduią, niż kiedy ten okrutnik zwyciężcą odchodzi.

Z iakim serdecznym stękaniem y tą razą święty Patryarcha Ierozolimsky P. Boga o szczęsliwe successy temu Państwu prosił, kiedy pod czas przybycia swego do Państw Krola Iego M., Pana naszego M., woysku Zaporozkiemu na tego okrutnika błogosławił, przed ktorym gdy w kilku tyciącach hetman na ten czas woyska Zaporozkiego Piotr Kunaszewicz Saydaczny stanął, a imieniem wszytkiego woyska o absolutią z wyznanego grzechu rozlaney krwie chrześciańskiey w Moskwie prosił, odpowiedział oycowsko z oblaną łzami twarzą: cokolwiek w tey expediciey Moskiewskiey prawem poddaństwa za roskazaniem Krola Pana swego czyniliście, czynić to z powinności posłuszeństwa musieliście, ktore‖(**45** **л.**)go uczynku waszego słuszność y niesłuszność nie była w waszey władzy, ale w tey, ktoreyście są z woli Bożey pod rząd poddani; zaczym występek ten, ieśli ktory iest, mniey was obchodzi. Lecz w czymbyście kolwiek z roziątrzonego (co więc iakoby z nieiakiego nałogu w żołnierzu bywać zwykło) a na krew chciwego serca nad roskazanie y nad przystoyność w mordzie ludzi, y w bestwieniu się nad białą płcią y dziatkami surowieli y pastwili się, wasze to iest własne złe. Dla czego Pana Boga, ktorego miłosierdzie y nacięższe wszytkie grzechy przewysza, prosząc, załuycie, korzcie się przed nim, w łasce iego iednak nie unywaycie y zbawienia swego nie odczaiwaycie; a broń tę, ktorą oyczyznie swey z przodkow swych wierni (iakośmy słyszeli) y potężnie służycie, na Bisurmianina, przysięgłego chrześciańskiego nieprzyiaciela obroćcie: w czym ku skuteczney usłudze przezacnemu y przenaiaśnieyszemu Krolowi, P. waszemu, wszechmocna

prawica Boża niech was wspomoga, y mey pokorności od cudotwornego grobu Bożego błogosławieństwo y modlitwy wam niech pośpieszaią, aby nasze, pogańską mocą zniewolone oczy przeoświęconą iego przeświętność na wielkiey wielkiego Konstantyna stolicy maiestuiącą wiedzieć godne się stały.—Tak, mowiemy, swięci Patryarchowie Wschodni zacney Koronie Polskiey, oyczyznie naszey, są dobrze affecti.

Ale pytalibyśmy na tym mieyscu wierni społwyznawcy naszi, złością ociekłego ku nam serca apostatow naszych: za oddaleniem od nas Patryarchy Konstantynopolskiego duchowney władzy y naszego ku niemu posłuszeństwa, coby nam w prawach naszych y swiebodach, constituciami y przywileiami od Ich M. Krolow Polskich y Wiel. X. Lit. y Ruskich, PP. naszych Młściwych, |(**45 л. об.**) nadanych, warowanych y poprzysiężonych, zostawać widzieli? My nic zgoła zostawać nie nayduiemy, ale wszytko oraz upadać widzimy. Gdzie abowiem choć iedno prawo, choć iedna constitucya, choć ieden przywiley, ktory narodowi Ruskiemu na posłuszeństwo Zachodnie y ku obronie w nas religiey Rzymskiey służył? Ni iedno,—ale wszytkie służą ludziom religiey Graeckiey posłuszeństwa Wschodniego. Dla czego za odmianą religiey Graeckiey w Rzymską, a posłuszeństwa Wshodniego w Zachodnie, nie tylko duchownych praw y wolności, ale y świetskich pozbyć musielibyśmy. Y słusznie: bo za odmianą religiey y posłuszeństwa, y prawa nasze odmianie podlec musiałyby. Zaczym praw y wolności naszych sami gwałtownikami zostać musielibyśmy, gdybyśmy Wschodniego posłuszeństwa odsąpili. Gdybyśmy to, co Krolowie Ich Młść, PP. naszy M., pod przysięgą nam swoią stwierdzaią, sami gwałcili, zostalibyśmy owszeki ni przyczym, samibyśmy się ze wszytkich wolności naszych wyzuli.

Bywaią nam ukazowane nieiakie listy Patryarsze, pozwolenia do zgody y miłości z pp. Rzymiany, ale na odmiane religiey Graeckiey w Rzymską y posłuszeństwa Wschodniego w Zachodnie nigdy żaden list pokazany być nie może. Wiary naszey Wschodniey y swego posłuszeństwa odstąpić żaden Patryarcha nam, Ruskiemu narodowi, nie pozwalał, y poki praw synodalnych y naszych świetskich y duchownych będzie postrożcą, (iakoż z łaski Bożey iest wiecznym) pozwolić nie może: wiedząc, iż zgoda y miłość w tych dwu albo

trzech narodach y bez odmiany religiey y posłuszeństwa przystoynie y poważnie doskonała zachować się może. Ktorzy sami, że się na nich więcey, niż im prawa ich du||(46 л.)chowne pozwalaią, w nieiakimś posłuszeństwie wyciąga, chylić się w uraz wiecznych praw cerkiewnych, w zniewagę dostoieństwa, ktore noszą, y mimo powinność poważności swey nie zezwalaią. Ale żeby miłości chrześciańskiey katholickiey do wszytkich katholikow, iako katholici, y świętey katholickiey cerkwie pasterze, nie mieli,—każdy, ktoby o nich tak rozumiał, krzywdę by im wielką z obrazą dusze swey czynił.

Prośmy tedy, zacny narodzie Ruski, Pana swego Miłościwego, Krola Pomazańca Bożego, aby w tych panowania swego nad nami latach y w dalszych miłościwie a oycowsko w nas znosić to raczył, co miłościwie y oycowsko w pierwszych po szczęściwym na te Państwa nastąpieniu swym, przez lat ośm, znosić zezwolił, y co przodkowie Iego Kr. M., Krolowie Polscy, PP. naszi Miłościwi, narodowi naszemu Ruskiemu bez żadney swey obrazy, iuż to przez lat pułtorasta, y coś w niewoli będącym kraiom Wschodnim y Patryarsze Konstantynopolskiemu nietylko znosić łagodnie, ale y przy obranych na Metropolią Ruską osobach dworzany swe, z przyczynnemi swemi na poświęcenie ich listami, do Konstantynopola posyłać raczyli. On narodu naszego Ruskiego w Państwach Iego Kr. M., Pana naszego M., iest Oycem, ktory nas z wody odrodził y Ducha: cnotliwemu synowi zaź Oyca odbiegać godzi się? On iest y dobrodzieiem, ktory nas wszelkim dobrem duchownym nadarzył: zaź na uczciwego człowieka należy, dobrodzieiowi swemu złe za dobre oddawać? Oboie to wyrodkowie czynić zwykli y niewdzięczniczy.

Stąd narod nasz Rusky starożytney religiey titułem od wszytkich sect chrześciańskich y od Krolow Ich M., Panow naszych Miłościwych, w prawach, nam od ||(46 л. об.) Ich M. nadanych, zdobieni bywamy: że y naymnieyszą stopą uchwał cerkiewnych y wiary artykułow świętey starożytności ustąpić, grzech być sądzimy. Ten nasz starowieczny kleynot y w pospolitey dziś rozmowie dzieli nas od apostatow naszych. Co abowiem inszego religiey starożytność iest, tylko wiary P. Chrystusowey, od Apostołow przepowiadaney, nieodmienność. Nad ktory nieoszacowany narodu naszego kleynot, co może być na świecie znamienitsze, okazalsze y zacnieysze?

Daley pod ten takowy czas y raz, coby nam czynić należało, nie naydüiemy: tylko z dobr naszych wnętrznych, ktorymi zaś dobrotliwy Pan Bog za podniesieniem świątyni nadarzyć raczył, ze wszytkich dusze naszey sił dzięki iemu y chwałę codzienną y cogodzinną czynić, a ieśli y nie pozwierzchnym, w samym przynaymniey wnętrznym pożądanym pokoiu z dobra tego duchownego ciesząc się, Krola Iego M., Pana naszego Miłościwego, wszyscy iednostaynie prosić winni zostaiemy, aby nad biednym naszym, od apostatow naszych bez litości utrapionym narodem zmiłować się y tak długiego niepokoiu naszego wnętrznego y zewnętrznego ulitować się raczył, a podniesioney, według praw naszych cerkiewnych, świątyni, z władzy y iurisdictii dostoieństwa iey, cieszyć się iey dopuścił, procz samey abowiem tey naywyzszey naszey po P. Bogu zwierzchości, ni do kogo inszego udawać się w tym z płaczliwą prośbą naszą nie zostaie nam. Prosimy od lat dwudziestu sześciu, y obietnicę za łaską Bożą od Iego Kr. M. w roku 1607 uczynioną, a przeszłym seymem powtorzoną, otrzymaliśmy, ktora aby do skutku szczęśliwie przywiedziona była, prosić nam należy. Maią apostatowie naszi wielu fauor, za ktorym tak długo nas biedzą, wszyt|(47 л.)kę Rzeczp. turbuią y molestuią, ale my mamy, za łaską Bożą, sprawiedliwą. Widzi to sam Pomazaniec Boży, zaczym y przywrocenie, niesprawiedliwie z rąk naszych przez apostaty nasze wydartego dobra naszego, obiecować nam raczy y ze wszytkiemi stany, Senatem y Rzeczyp. przywrocić to nam chcąc, upewnia nas. Niezbywało Państwu temu zacnemu na świętey sprawiedliwości, pewni iesteśmy, że y w tey naszey, iak słońce iasney sprawie, nie zbędzie. To zaś koniec iest św. sprawiedliwości, aby się każdy z swey własności cieszył. A że my swey własności dochodzimy, wszytek Koronny y Litewski świat widzi, wszytkie seymy walne y wszelkie sądy głowne uznawaią. Krol Iego M., Pan nasz M., przywrocenie obiecuie, — y tego po Iego Kr. M., iak słowa Krolewskiego, pewni. Żyliśmy y przodkowie naszi w tych naszych prawach y swiebodach za przodkow Kr. Iego M. przez lat kilka set; ufamy, że y za swego szczęśliwego nad nami panowania Krol Iego M., Pan nasz Miłościwy, iak y w pierwszych ośmiu panowania swego nad nami latach, praeiudicium w nich nam uczynić

nie dopuści,—a to, co iest nasze własne, według starożytnych praw naszych przywrocić nam rozkaże. Co aby się wrychle stać mogło płaczliwą instancyą, po miłosierdziu Bożym, miłosierdzie nad nami Krola Iego M., Pana naszego Miłościwego, ubiedzaymy. A Pan Bog, w ktorym wszytka uffność nasza, ktory, iak rozdziały wod, tak y serce Krolewskie w ręku swoich ma, y gdzie chce tam ie skłania, sprawi to w sèrcu Pomazańca swego, że się on y nam utrapionym łaskawą oycowską twarzą postawi. Ktoremu aby Pan Bog dać raczył wieloletne, szczęśliwe, bezbolestne y we wszem pomyślne nad nami panowanie, nowopodniesiona cerkwie naszey ||(**47 л. об.**) świątyni ze wszytkim Ruskim narodem prosi, modli, zyczy y winszuie. Amen. W Wilnie, roku 1621, kwietnia dnia. 5.

Wmściam, swym miłościwym y łaskawym Panom, wszego dobra zycżliwi słudzy y bogomodlcy,

Zakonnicy Monasterza Bratskiego Wileńskiego, Cerkwie Zeyścia Świętego Ducha.

Obrona verificaciey,—сочиненіе изданное Виленскимъ православнымъ братствомъ въ 1621 г.

||(1 стр. загл.) **Obrona Verificaciey, od obrazy Maiestatu Krola Iego Miłości czystey: honor y reputacię ludzi zacnych, Duchownych y Swietskich zachowuiącey, przez script „Sowita wina" nazwany,**

od zgromadzenia cerkwie Sw. Troyce wydany, o obrazie Maiestatu Krola Iego Młści honoru y reputaciey ludzi zacnych, Duchownych y Swietskich, pomowioney.

Wydana przez zakonniki monasterza Bratstwa Wileńskiego cerkwie S. Ducha, w Wilnie, roku Pańskiego 1621.

||(2 стр.) *Miłościwy y łaskawy czytelniku!*

Przed kilka niedziel przez Verificacię naszę o niesłychanym obelżeniu y o nieznośney krzywdzie swey, z potwarzy y opressiey na nas y na wszytek narod nasz Rusky, przez apostaty nasze, przed kilkanastą niedziel wzniesionych y koionych, wkrotce, ile pod tak skąpi y ciasny czas być mogło, pewną wiadomość miłości twey dawszy y w zadanym nam criminie przed wszytką Rz: Pospolitą, a osobliwie przed Krolem Iego Młścią, Panem naszym Miłościwym, ile gwałtowny y ten nagły apostatow naszych na nas następ dopuścił, niewinność naszę verificowawszy: od dalszych w tym trudności y prac, ieśli praca iest niewinności swey bronić, supersedować zamysł był. Ale niespokoyny człowiek, ktory y w pustkach (iako mowią) zwady szuka, pobiwszy nas, płakać nam nie daie; obwiniwszy, usprawie-

dliwić się nie dopuszcza; spotwarzywszy, verificować się broni; obełżywszy, dać sprawy o sobie y znieść potwarz y obelgę nie pozwala. Co więtsze? we wszech tych swoich ku nam nieprawościach praw być usiłuie. Tacy są apostatowie naszi (choć się oto nazwisko niesłusznie gniewaią), ktorzy mimo świeckie y duchowne prawo, dobro nasze duchowne u nas wydarszy, w sumnieniu naszym ciężko praeiudicowawszy, w wolnościach naszych luto nas opprimowawszy, uczciwe nasze sromotnie dishonorowawszy,—aby nas daley ieszcze wedle zwykłości swey krzywdzili y ciemiężyli, kogoś mało w sprawie tey uważnego, praw y zwy|(3 стр.)czaiow ś. Wschodniey cerkwie namniey niewiadomego zażyli, ktoryby imieniem ich Redargutorem agens (zaczym scribenta tego w tey Obronie naszey tak nazywać będziemy) afflictionem afflicto dodaiąc, rzeczy prawe opacznie udał. Co on przed się wziąwszy, script pełny falszu, cavilacij, illusij, y tym podobnych sarcasmow y capcy sophistickich, ktory in re seria zażywać iest człowieka marnego, wydał. Ktoremu, ile czas znieść mogł, aby się komu niezdał prawdę w tym swym scripcie powiadać, w oczy stać z potrzeby mysiawszy, tę o to naszę Verificatiey Obronę do przyczytania miłości twey na porywczu podaiemy.

Pierwszego rozdziału Redargutorowego nadpis: Że się narusza prawo podawania, gdy się kto święci, nie odzierżawszy praesentaciey.

Odpowiedź na rozdział 1.

Iż według praw Św. Wschodniey cerkwie duchownych, nam od Krolow Ich M. Polskich prawom, przywileiami y constituciami warowanych y przysięgą stwierdzonych, nie narusza się prawo podawania, gdy się kto canonicè święci, nie odzierżawszy praesentaciey.

Aby się ta nasza Verificatiey Obrona porządnie, za pomocą łaski Bożey, począć y skończyć mogła y żeby na wszelkie Redargutorowe zarzuty odpowiedź dowodna stanęła, należy, miłościwy y łaskawy czytelniku, abyśmy miłości twey w przedsięwziętey miedzy nami a odstępcami naszemi sprawie, wprzod prawo nasze ||(4 стр.) duchowne, św. Wschodniey cerkwi z uchwał Synodalnych zwyczayne,

po wszytkie czasy w niey za prawosławnych cesarzow trwałe y teraz we wszytkich cztyrech na Wschodzie Patryarchiach trwaiące, przełożyli: aby ie y miłość twa przeczetszy, porozumiał, iaki ten Redargutor iest Rusin, ktory Wschodniey św. cerkwie prawa y zwyczaie depce y wiedzieć o nich nie chce, bo się ich w tym swoim scripcie y iedną literą tknąć nie raczył. Kanon Apostolski trzydziesty: „Si quis Episcopus secularibus potestatibus usus, Ecclesiam per ipsos obtineat, deponatur et segregetur, omnesque qui illi communicant,“ *)—to iest: „ieśli ktory Episkop, używszy do tego zwierzchności świetskiey, cerkiew przez nię otrzyma, niech będzie z dostoieństwa zrzucony y z cerkwie wyłączony, y ci wszyscy, ktorzy z nim społkuią.“—Kanon zaś św. powszechnego siodmego Synodu trzeci: „Omnem electionem, quae fit a magistratibus Episcopi, vel Presbyteri, vel Diaconi, irritam manere ex canone dicente: si quis Episcopus magistratibus secularibus usus, per eos Ecclesiam obtinuerit, deponatur et segregetur, et omnes qui cum eo communicant. Oportet enim eum, qui est promovendus ad Episcopatum, ab Episcopis eligi, quemadmodum a sanctis Patribus Niceae decretum est canone quarto,“ **)—to iest: „wszelka electia Biskupa, lub Presbytera, albo Diacona, ktora się dzieie z władzy przełożonych świetskich, ma zostawać nie ważna z kanonu mowiącego: ieśli ktory Episkop, za użyciem na to zwierzchności świetskiey, cerkiew przez nię otrzy|(**5 стр.**)ma, z dostoieństwa zrzucony niech będzie y z cerkwie wyłączony, y wszyscy z nim społkuiący. Ten abowiem, ktory na Episkopstwo ma być podniesiony, potrzeba, aby od Episkopow był obrany, iak o tym śś. Oycowie na pierwszym powszechnym synodzie Niceńskim przez kanon cztwarty postanowili.“—A co by ci świętego Synodu swięci Oycowie przez electię rozumieli, ten, do ktorego odsyłaią, pierwszego synodu kanon czwarty wyraźnie wiedzieć daie, ktory iest taki: „Episcopum oportet ab omnibus Episcopis (si fieri potest), qui sunt in provincia eius, ordinari: si verò hoc difficile fuerit, vel aliqua urgente necessitate, vel itineris longitudine, certè tres Episcopi debent

---

*) Canon. Apostol. 30.
**) Synod. univers. 7. can. 3.

in unum esse congregati, ita ut etiam caeterorum, qui absentes sunt, consensum literis teneant, et ita faciant ordinationem. Potestas sanê, vel confirmatio pertinebit per singulas provincias ad Metropolitanum Episcopum, "*)—to iest: „Episkop ma być poświęcany od wszytkich Episkopow tey krainy, a ieśli to być nie może, albo z potrzeby iakiey gwałtowney, albo przez odległość mieysca, tedy trzy Episkopowie, na to przybyli, maią poświęcenie iego odprawić, tak iednak, aby wszytkich nieprzytomnych zezwolenie na to listowne mieli. A potwierdzenie każdey krainy Episkopow, należeć ma Metropolitanowi".

Z tych tedy dwu powszechnych Synodow kanonną uchwałę tę mamy, że y obierania na dostoieństwo E||(**6 стр.**)piskopskie władza, y władza poświęcania przy zwierzchności duchowney ma zostawać.

A że też y z Zachodniey cerkwie naprawie w tey materiey nam nie schodzi, przekładamy osmego generalnego (iako ona udaie) w Konstantinopolu obchodzonego Synodu canon dwudziesty wtory,— oto ten: „Sancta et universalis Synodus definivit, neminem laicorum principum vel potentum semet inferere electioni vel promotioni Patriarchae, vel Metropolitae, aut cuiuslibet Episcopi, ne videlicet inordinata hinc et incongrua fiat confusio vel contentio: praesertim cûm nullam in talibus potestatem quenquam potestativorum vel caeterorum laicorum habere conveniat, sed potius silere, ac attendere sibi usque quo regulariter à Collegio Ecclesiae suscipiat finem electio futuri Pontificis. Quisquis autem secularium Principum et Potentum, vel alterius dignitatis laicae, adversus ac consentaneam atque canonicam electionem Ecclesiastici ordinis agere tentaverit,— anathema sit." **) To iest: „Swięty y powszechny Synod postanowił, aby się żaden z świetskich xiążąt lub wielmoż nie wtrącał do electiey lub promociey Patryarchy, lub Metrpolity, albo ktoregożkolwiek Episkopa: aby ztąd niedziała się iaka nieporządna mieszanina lub spor, zwłaszcza iż w takich sprawach żadnemu z przełożonych y z inszych świetskich władzy mieć nie należy, ale raczey milczeć y być

---

*) Syn. univers. 1. can. 4.

**) Concil. gener. Const. can. 22.

cierpliwym, aż będzie prawidlnie od zebrania cerkiewnego skończony akt elektiey przyszłego Prałata. A ktobykolwiek z swiet||(**7 стр.**) skich przełożonych y wielmoż, lub inszey iakiey dostoyności, przeciwko pospolitey y zgodney a prawidlney electiey cerkiewnego dostoieństwa czynić co ważył się, niech będzie anathema."

Te są prawa duchowne świętey Wschodniey cerkwie naszey, ktore do wiadomości miłości twey, miłościwy y łaskawy czytelniku, donieść y sobie fundament na dowod y poparcie przed się wziętey sprawy wziąć należało nam. Na ktorym process mowie naszey y dowodom założywszy, te, z iakichsi nam y ś. cerkwi naszey niewiadomych praw, zadane nam prożnych słow plewy, za pomocą Bożą, po powietrzu nie szczerego ich z nami obeyścia się rozwieiemy. Co gdy czynimy, to miłość twoię na ustawiczney pamięci mieć chcemy, że tu nam y cerkwie naszey Ruskiey o sposob electiey y poświęcenia przełożonych duchownych Metropolity y Episkopow idzie ten, ktory zwykła mieć y ma Wschodnia ś. cerkiew, ktory prawa y zwyczaie nam są przy krzcie ze Wschodu z wiarą zaraz podane od Xiążąt Ruskich pierwey, potym od Wiel. X. Lith. y od Krolow Ich Młści Polskich pozwolone, przyznane, stwierdzone y poprzysiężone. Zaczym po nieprzebytych canonistow catarractach walesać się nie myślimy: z prawami abowiem, z zwyczaiami y wolnościami naszemi, tak świetskiemi iako osobliwie duchownymi, Ruskie narody Ich Młść Krolowie Polscy Koronie y Wiel. X. Litewskiemu incorporowali. Ktorzy w przywileiach tey swey incorporaciey, narodowi Ruskiemu nadanych, rzekszy pierwey to, „że Ruska ziemia wszytka z dawnych czasow od przodkow naszych Krolow Polskich miedzy innemi ||(**8 стр.**) przednieyszemi członki do Korony Polskiey iest przyłączona, ktorey my obywatelow zaraz wszytkich y każdego z osobna ku Krolestwu Polskiemu, iako rownych do rownych, wolnych do wolnych ludzi, iako własny a prawdziwy członek ku własnemu ciału y głowie w społeczność, w cześć, w własność, przywracamy y złączamy,"—*) mowić raczą daley: „A iżby ciż przerzeczoney Ruskiey ziemie obywatele, rady nasze duchowne y świetskie, Xiążęta, Panięta, Szlachta, Ry-

*) W Konstitucyi pag. 163—164.

cerstwo, także y duchowne stany Rzymskiego y Graeckiego zakonu, obfitą łaskę naszą poznali, postanawiamy, *et caet.*, — tak iż w tey mierze ich z innemi Koronnemi obywatelmi porownywamy y one we wszytkich wolności swobod y zawołania Korony Polskiey uczęśnikami czyniemy y być znayduiemy.“ *)

To oboie generaliter o wszytkich Ruskiey ziemie obywatelach przerzekszy, o Xiążętach specialiter mowić raczą: „Ku temu obiecuiemy y powinni będziemy, wszech Xiążąt ziemie Ruskiey obywatelow y potomkow ich, tak Rzymskiego iako y Graeckiego zakonu będących, w ich starodawney czci y dostoyności, iako z przodkow swoich y do tego czasu byli, zachować, y one wedle cnoty y godności każdego a upodobania naszego na ||(**9 стр.**) urządy zamkow, dzierzaw y dworow naszych przekładać y do ławice Rad naszych, iako y inne szlacheckie narodu Ruskiego ludzie, przypuszczać.“**) Rownie specialiter mało niżey y o dostoieństwach duchownych: „takim że sposobem obiecuiemy y powinni będziemy, dostoieństw y dignitarstw y urzędow ziemie Ruskiey duchownych y świetskich, wielkich y małych, tak Rzymskiego iako y Graeckiego zakonu będących, nie umnieyszać ani zatłumiać y owszem w cale zachować.“***)

Co wszytko przerzekszy concludować raczą: „Na ostatek stawuiemy, że tym wszytkim wyszey napisanym rzeczom, artykułom, swobodom y wolnościam, ktore się w tym przywileiu pozwoleniem wszech rad naszych napisały, żadne wynaydowania, żadne przywileie ziemskie albo osobne czyiekolwiek, żadne statuta, ani constitucie seymowe nie będą, nic mogły, ani mogą szkodzić y niwczym ubliżać wiecznymi czasy. Y owszem my sami one niwczym nienaruszone pod pzzysięgą naszą pilnie strzec y dzierżeć obiecuiemy y powinni będziemy, y potomki nasze, Krole Polskie, to wszytko także niwczym nienaruszenie trzymać ||(**10 стр.**) y przestrzegać, tym listem y przywileiem naszym obiecuiemy wiecznemi czasy.“— ****) To oboie du-

*) Pag. 165.
**) Pag. 167.
***) Pag. 167.
****) Pag. 168.

chowne y świetskie narodowi naszemu oboiego stanu duchownemu y świetskiemu nadane, do przed się wziętey materiey należące prawo przełożywszy, do zniesienia tych cerkwi świętey Wschodniey, a zatym y naszey Ruskiey, niesłychannych praw od Redargutora na redargutowanie naszey Verificaciey zażyłych, za pomocą Bożą przystępuiemy, a tego co Redargutor burzy bronimy.

Mowi Verificator: „Dwie rzeczy są w Episkopstwie: dostoieństwo y beneficium. Dostoieństwo y nominacia na nie iest w ręku samych duchownych, beneficium zasię y podawanie na nie w ręku Krolewskich. Przez poświęcenie swoie wzieli nowopoświęceni naszi duchowni pierwsze, ktore według oboiego prawa wiedzieli być w ręku zwierzchności duchowney, to iest we władzy Patryarchi, a drugiego brać nie chcą, ktore według prawa świetskiego Koronnego y Litewskiego wiedzili być w ręku zwierzchości świetskiey, to iest we władzy Krola Iego Miłości."

Assertia ta Verificatorowa, że iest prawdziwa, o pierwszey iey części wydaie niemylne swiadectwo, naprzod przełożone prawo duchowne, ktore electię y poświęcenie Episkopskie, Metropolitańskie y Patryarsze y insze mnieysze od wszelkiey zwierzchności świetskiey wyimuie, a samey zwierzchności duchowney przywłaszcza. Wydaie potym rownie nie mylne świadectwo o teyże pierwszey części y samy od tamtych dawnych wiekow y po teraznieysze czasy w świętey Wschodney cerkwi według przełożonych praw trwaiący zwyczay, ktory aczkolwiek od niektorych cesarzow nienależnym sobie prawem porywany był, a od inszych tyrańsko, iako y sam Redargutor |(11 стр.)nieżey w rozdziele wtorym przypomina, gwałcony: zniesiony iednak być nie mogł, y nie iest. Zwyczay, mowiemy, oto ten, iż po zeysciu z tego świata iakieykolwiek duchowney zwierzchości, Patriarchi, Metropolity, Episkopa y inszych dostoieństw cerkiewnych przełożonego, obierania y poświęcania władza, według przełożonych synodalnych uchwał, przy samych duchownych zostawała y zostawa.

Że zostawała, wydaie o tym iasne y niepodeyzrzane świadectwo Nicephorus Gregoras o tamtych czasiech pożyty historyk, gdzie o podniesieniu na stolicę Patriarchiey Konstantinopolskiey Arsieniusza wzmiankę czyniąc, mowi: „Ten (to iest Nicephorus Blemmides),

gdy offiarowanemu sobie dostoieństwu Patriarchowstwa odmowił, mimo wszytkie insze Arsenius mnich, ktory w monasterzu, nieopodal od Apolloniey, ostry zakonniczy żywot prowadził, dostoieństwa tego godnym uznany iest. Zaczem pierwey kapłanem, a potym Patryarchą communi pontificum sententia et suffragio creatus est, za zgodnym duchowieństwa zdaniem y zezwoleniem postanowiony iest: Imperatore maxime apporobante, et pontificum illud suffragium, uti moris est, confirmante: moris est, confirmante: ktore poświęcenie cesarz approbował y tę prałatow sprawę, iako tego zwyczay niosł, stwierdził."*) Daie się tedy wyraźnie z tego swiadectwa wiedzieć, że duchowni y obrali y poświęcili Patryarchę, a Cesarz, według zwyczaiu, approbował y stwierdził. A iako stwierdzać zwykli byli cesarzowie, powie się mało nizey. Daie się tož wiedzieć y z drugiego ||(**12 стр.**) przed Gregorasem pożyłego historyka Iana Zonary, ktory, dawszy o tym wiedzieć, iż Patryarcha Konstantynopolski Bazilius Scamandrenus przez duchowne przełożone z stolice dla nieiakiey winy był złożon, a Antonius Studites na iego mieysce od tychże był postanowiony,**) powiada tamże niżey, iż Ian Trzebieniec, cesarza Michała Paphlagona brat, chciwoscią dostoieństwa Patriarchalnego pałaiący, niektore z przednieyszych duchownych na to namowił, że mu obiecowali Alexiusza Patriarchę z stolice zrzucić, a iego na niey posadzić, przyczynę zrzucenia tę iemu zadawszy, że naprzeciw kanonom nie za obraniem y zezwoleniem duchowieństwa na tę stolicę podniesiony iest, ale za mocą cesarska.***) Powiada tenże y owo, iż za czasow Patriarchi Konstantinopolskiego Polyevcta, Nicephorus Phocas cesarz, odiąwszy ze władzy duchownych ten starodawny, prawami cerciewnymi uchwalony y samym ustawicznym używaniem stwierdzony electiey y assignaciey przełożonych duchownych zwyczay, sobie to przywłaszczył y taki przeciwokanonny edict uczynił, aby mimo roskazanie iego nict do żadney cerkwi naznaczan y posyłan nie był.****) Czemu Polyevct

---

*) Nice. Grego: Histor. Roma. lib. 3, cap. 2.

**) Ann. tom. 3. in imper. Ioan. Zimiscae.

***) Libro eodem, in Imper. Michael Paphlagonis.

****) Ann. tom. 3. Imper. Ntceph. Phocae.

Patriarcha y ze wszytkim duchowieństwem, nie bez wielkiey trudności na gorący zapał wprzeciw isć nie chciawszy, Panu Bogu y szczęsliwszemu czasowi to poruczył: aż gdy po zeyściu z tego swiata Cesarza tego Nicephora Phoky przyszło temuż Patryarsie koronować na cesarstwo Iana Zimiskę, ktory nie pierwey był koronowany, aż wprzod y Biskupy, na wygnanie zasłane od Phokasa za to, iż się do tego przeciwo zakonnego edictu iego podpisać nie chciali, do stolic swych przywrocił, y edict ten, iako niesłuszny, poszarpał. Co oboie na tych miast obrany Cesarz uczynił, y był koronowany.*) Te tedy są pewne godnych wiary historykow ||(13 стр.) świadectwa, ktore wiedzieć nam iaśnię daią, że prawo y zwyczay electiey y podnoszenia na dostoieństwo Patryarchow, Metropolitow, Episkopow y inszych przełożonych duchownych w św. cerkwi Wschodniey, we władzy samego dostoieństwa, wyiąwszy gwałtowne rospustnych Cesarzow bezprawia, po wszytkie czasy zostawało.

A że y teraz toż prawo y tenże zwyczay y pod poganinem cały został y zostawa, bliższy latom naszym historykowie y o tym wiedzieć nam daią. Pisze abowiem w historiey swoiey Emmanuel Malaxa, że po nieszczęsnym wzięciu Konstantinopola Cesarz Turecki Mahomet, gdy w mieście przemieszkiwał, dziwował się, a zaraz się y gniewał y pytał chrześcian, co by w tym było, że się mu do pokłonu y do oddania poddaństwa Patryarcha ich nie stawił (mieszkaiąc abowiem w młodszym wieku swoim ten Mahomet przy dworze Cesarskim, przypatrzył się y przysłuchał, co iest Patriarcha, y co za poważność iego u chrześcian,) ktoremu gdy było odpowiedziano, że ten, ktory iest, wstąpił do klasztoru: inszego na ten czas nie mamy. Co uszłyszawszy Mahomet, gniewu poniechał y pozwolił chrześcianom, aby sobie, według praw swey wiary, postanowili Patryarchę, kogo by chciali. Co oni zaraz, synodek duchowny zebrawszy, uczynili: obrali y postanowili sobie Patryarchę wysoce znamienitego męża onego Gennadium Scholarium. Ktory po odzierżeniu dostoieństwa, gdy do pokłonu Cesarskiego ze wszytkim swym przełożeńszym duchowieństwem przyszedł, pytał Cesarz klerikow, co by za uczciwość

*) Ann. tom 3. in Imper. Ioannis Zimiscae.

Cesarze chrześcianscy Patriarsze wyrządzać w zwyczaiu mieli, a wziąwszy od nich wiadomość, że każdemu nowopodniesionemu Patriarsze Cesarz zwykł darować kosztowny kapelusz z kosztowną pod nim, z dwu stron wiszącą bindą, mantię albo płaszcz z strumieńmi, ||(**14 стр.**) biały koń y posoch pastersi. Co Machomet na tych miast wykonać roskazał, a posoch pasterski sam z rąk swych Patriarsze podał. *) Ktory podawania pasrerskiego posocha, miasto potwierdzenia, zwyczay y po dziś dzień zostawa. Stąd się tedy o to iawnie wiedzieć daie y prawo starodawne y zwyczay, tak obieraria y podnoszenia duchownych przełozonych w ś. cerkwi Wschodniey przez duchowne, iako y confirmaciey ich przez Cesarze, ktora się zwykła wypełniać przez podanie pedi pastoralis, to iest, posocha pasterskiego.

O drugiey zaś teyże Verificatorowey asserciey części, że iest nad słonce iasnieysza, co y sam Redargutor przyznawa, y prawa Koronne tak to mieć chcą, gdzie do beneficiis iuris patronatus Regii praelaturarum Ecclesiasticarum stanowią. Cudzoziemskich y Zachodniego kościoła przywatnych praw nie przywodzimy, ponieważ nam Rusi iak one są nienależne, tak nasze Koronne y ś. Wschodniey cerkwie prawa y zwyczaie są nam w tey sprawie, iaky w każdey, dostateczne. A ktoreby to prawa y zwyczaie byly, przyłożyliśmy z kanonow Synodu Apostolskiego y trzech inszych Synodow: dwu universalnych, trzeciego generalnego. Te, że są nam od Krolow Ich Młści Polskich, przed niemi od wielkich Xiążąt Lithew., a przed tymi od Xiążąt Ruskich pozwolone, przyznane, w używaniu zostawione, y przysięgą na wieczne czasy stwierdzone, swiadczą przywileie narodowi naszemu Ruskiemu na używanie praw ś. Wschodniey cerkwie na siedmiu powczechnych conciliach uchwalonych, przodkom naszym y nam od roznych Krolow Ich M. Polskich, Wiel. Xiążąt Lith. y Xiążąt Ruskich nadane, poczawszy od Iarosława, syna Włodzimierza Wielkiego, Xiążęcia Ruskiego, od Witolda, Wiel. Xiążęcia Lith., ||(**15 стр.**) y od Kazimierza W. Krola y od Władysława Iagełła, Krola Polskiego y Wiel. X. Lith., aż y po teraz nam szczęsliwie panującego Krola Iego M., P. naszego M.

---

*) Emman. Malaxa na początku swey Historyi, ktora się w Turco-Graecyi, pagin. 107.

Z ktorego przełożouego duchownego y świetskiego ś. Wschodniey cerkwi prawa y zwyczaiu, miłościwy y łaskawy czytelniku, na oko widzieć się daie, że się ne narusza prawo podawania, gdy się kto w Ruskiey cerkwi święci, nie odzierżawszy od zwierzchności świetskiey praesentaciey, poneważ sprawa poświęcenia iest merè sprawa duchowna: y ten iey zwyczay iest prawny y zwykły. A co Redargutor o praesentaciey wyprawuie, on sam wie ktorey to cerkwi należy: naszey Ruskiey (iesli y on iest Rusin) tak to należy, iak należy iey być pod posłuszeństwem Rzymskiego Biskupa, pod ktorym nigdy nie była, y poki prawa cerkiewne y ś. powszechnych Synodow uchwały w swey klubie zostawać będą, być nie może. Co się od Verifikatora iaśnie y dowodnie pokazało y od nas, da Bog, za occasiami pokazować będzie.

Słusznie tedy przy zamknieniu tey naszey na pierwszy rozdział odpowiedzi z Baroniuszem, w tey takowey sprawie mowiącym temu, od kogoś a nie Wschodniey cerkwie prokuruiącemu, Redargutorowi odpowiedamy: „Scabrosiora planè haec esse noscuntur, cum de investituris vetitis nimis obiecte loquatur Ivo: imo despectè multa ingerat, quae nisi corrigerentur ab aliis eiusdem authoris epistolis, famam suam et nomen gloriosum, quod ex defensione Apostolicae sedis et catholicae veritatis sibi dignissimè comparaverat, in discrimen maximum induxisset.“*) „Parszywe to być bardzo daie się widzieć, co o investiturach zabronionych nieostrożnie mowi Ivo, y wiele nieuważnie podaie: co gdyby z inszych tegoż authora listow poprawione nie było, na sławie swey y dobrym imieniu, ktorego z obrony Apostolskiey stolice y katholickiey praw|(16 стр.)dy sobie godnie przynabył, wielce szkodować by musiał.“ Ieśli tak Baroniusz do Iwona, męża w kościele Rzymskim, iako sam mowi, wielkiego y stolicy Apostolskiey zasłużonego, w tey własnęy o investiturach przełożonym świetskim Krolem, Xiążętom y Wielmożam zabronionych sprawie mowi: co by nie rzekł do tego marnego Iwana, nierzkąc stolicy apostolskiey niezasłużonego, ale w kościele Rzymskim, albo mało, albo owszeki nieznaiomego? Krostawie przeto te rzeczy są,

*) Tom. II. Ann. 1099. num. 7 et 8.

o ktorych w tym pierwszym rozdziele ten Redargutor, względem świętey Wschodniey cerkwi zwyczaiow y praw, wyprawuie.

Wtorego rozdziału Redargutorowego nadpis: Władyctwa Ruskie nie są wyięte od podawania Krolow Ich Miłości Polskich.

Odpowiedź na rozdział II.

Beneficia Władyctw Ruskich nie są wyięte od podawania Krolow Ich Młści Polskich, y narusza się prawo podawania, gdy kto beneficia cerkiewne zabiera, nie uczyniwszy praesentaciey.

Straszny y nieprzystępny ten wtory Redargutorow rozdział być zda się z owych iego słow, gdy mowi: „Y to nie zaleci Verificatora u Krola Iego Młści y Rzeczypospolitey, że nikt dotąd nie mowił, dopiero ziawił się nowy reformator, ktory wielką y głupią śmiałością chce uczyć Krolow Polskich, do czego maią prawa swe Krolewskie, do czego nie maią.“ Straszny, mowiemy, y nieprzystępny z tych Redargutoronych słow ten wtory iego rozdział być zda się, ale temu, (**17 стр.**) kto na wielką y głupią Redargutora tego nieuważność patrzy, a nie na rzecz przed się wziętey sprawy. Nie uczy Verificator Krola Iego Młści, Pana swego miłościwego, prawa, ale się Krola Iego Młści y przodkow Iego Krolewskiey Młści prawy y przywileymi broni.

Y toż iest, miłościwy y łaskawy czytelniku, prawa Krola Iego Młści uczyć, co ten Redargutor z Verificatora w fundament temu wtoremu rozdziałowi zakłada, mowiąc: „mowi Verificator, że niemal we wszytkich Metropolitach to prawo zostawione w przykładzie, że iuż po poświęceniu Metropolitowie od Patriarchi, bez praesentaciey Krolow Polskich, posyłani y od nich przyimowani bywali. Lub owo drugie co w tymże roydziale przywodzi. Dwie rzeczy w tey sprawie nayduiemy: dostoieństwo y beneficium; pierwsze iest w ręku przełożonych duchownych, — Metropolitowi w ręku Patriarchi, Episkopom w ręku tegoż Patyarchi y Metropolity. Drugie iest w ręku przełożonych świetskich,—w Państwach naszych w ręku Krola Iego Młści.“ Y toż to iest Krola Iego Młści prawa uczyć? Nie dosyć zaiste maią ci zaszkodcy naszy na tym, że się sami na przyiaźń ku nam, niwczym

im niewinnym, sposobić nie mogą, ale oto y na tego łasce zaszkodzić nam zabiegaią, o ktorego po Bogu, y o ktorego po łasce Bożey ni ocz pierwey nie stoiemy. Nie reformuie Verificator w tey swey Verificatiey żadnych praw, nierzkąc Krolowi Iego Młści, Panu naszemu miłościwemu, należących, ale y nayniższey condiciey człowiekowi. Tego zyczy y oto prosi, aby nakrzywione przez te apostaty nasze, nam należne prawa były reformowane, to iest, do kluby swey przywiedzione, aby się z nich my cieszyli, ktorym one właśnie, według świętey sprawiedliwości, należą, ktora z swey własności temu, co czyie iest, weselić się decretuie. My winni, co się ||(**18 стр.**) swego własnego domawiamy, a apostatowie naszy chcą być prawi, ktorzy, nasze własne nam odiąwszy, ieszcze oto tym swym opacznym udawaniem o niełaskę Krola Iego Młści, Pana naszego miłościwego, przyprawić nas usiłuią. Ktorego serce, w ręku Boskich będące, ufamy, ze się ku tey ich płonności namniey nie skłoni, choć mogą się naleść takiey lekkości ludzie, ktorzy te plotki za prawdę udawać będą. Stultorum enim plena sunt omnia: pełen świat głupich; ale o tych cavillacie y insulsy dbać, iakoby też calcitranti asino recalcitrare. Tollatur causa, tolectur effectus: niech ustąpią tego praeiudicium apostatowie naszy, ktorym iuż to dwudziesty szosty rok nam praeiudicuią, ustąpią y nasze na nich skargi: y te oto nasze Verificatie y Obrony ich.

Nie stanowi Verificator y tego za prawo takie, iakie ten Redargutor rozumie, aby z zwyczaiu nastąpienia bez praesentaciey poświęconych kilkudziesiąt Metropolitow Ruskich, y dziś toż się dziać miało, to iest, aby w podnoszeniu Metropolity żadna praesentacia do zwierzchności świetskiey czyniona być nie miała, ale tego dowodzi y to stanowi, że to Metropolitow, do Ruskiey ziemi przysłanych, przez listy Patriarsze Xiążątom praesentowanie, iest praesentatia prawom y zwyczaiom cerkwi Wschodniey własne y przyrodne.

Nie iest sobię nieprzytomny Verificator, gdy oto mowi, że w kilkudziestu ieśli nie we wszytkich Metropolitach to prawo zostawione w przykładzie mamy, iż y bez praesentaciey, przed poświęceniem uczynioney, iuż poświęceni przez Patryarchi Konstantynopolskie Metropolitowie od Krolow Ich Miłości Polskich łaskawie przyimowani

y do beneficij miłościwie przypuszczani byli. Y gdy owo, że przy obranych na metropolią Ruską osobach Krolowie Ich Miłość Polscy ||(**19 стр.**) dworzany swe z przyczynnemi swemi na poświęcenie ich listami do Kostantynopola posyłać raczyli. Ale ten to Redargutor gdzieś był od siebie na ten czas odszedł, gdy to w Verificatorze czytał, ktory Verificatorową mowę owak opacznie cituie. Mowi Verificator, że „niemal we wszytkich Metropolitach to prawo zostawione w przykładzie, że iuż poświęceni Metropolitowie od Patryarchy bez praesentacyi Krolow Polskich posyłani, y od nich przyimowani bywali.“ Verificator mowi o praesentaciey osoby poświęconey Krolowi Iego Miłości dla otrzymania od niego beneficij, ktore są w podawaniu Krolewskim, praesentowaney; a Redargutor swoie prawi: o praesentaciey od Krola dziać się mianey do Patriarchi, osoby Patriarsie dla dostąpienia od niego dostoieństwa, ktore iest w podawaniu Patryarszym, praesentowaney.

A to rzekszy: „aczci, mowi, nie wiem, iako zapomniawszy się ku końcowi tego skriptu prawi, iakoby Krolowie Polscy dworzany swe z przyczynnemi listami na poświęcenie Metropolitow do Konstantinopola posyłali“ y nawodzi: „mogło by się rzec Verificatorem (drudzy więc mowią Mendacem) oportet esse memorem.“ Coż tu, miłościmy y łaskawy czytelniku, Redargutorowym słowam do Verificatorowych? Iak ciemność do światłości, iak fałszu do prawdy, iak obłudzie do szczerości. Zaczym convicium, na Verificatora rzucone, słuszniey iemu samomu należy: turpe enim est Redargutori (drudzy więc mowią Całumniatori), dum culpa redarguit ipsum. Cokolwiek abowiem Verificator mowi, przy wszytkim się za pomocą Bożą ostoi, y ni od kogo we wszech słowach swych dextre interpretowany, sinistre rozumiany być nie może, tylko od tego, ktory tę iego Verificatię oscitanter czyta, albo livore ociekłe na prawdę oczyma. ||(**20 стр.**) Iakowych oczu iest y ten Redargutor, gdy po tak uszczypliwych conviciach niemniey do tey sprawy nienależne dzieie iakieś przywodzi, że w Graeciey aż strach wspomnieć iak handluią temi rzeczami (dostoieństwa duchowne rozumie): kto więcey da, choć drugi żyw, zostaie Patryarchą. Toż dziać się, powiada, w Bulgarskiey, w Serbskiey, w Wołoskiey ziemi, y w Moskwie. Nam teraz w prawdzie nie o tym rzecz y po prożnicy

to Redargutor ten z iadowitego ku nam serca prawi: płochy to Rusin, Wschodniey wiary wyznawca obłędny. Wspomnieć by miał na czasy Gottow, Gerułow y Longobardow, na Zachodzie panuiących, w ktore Zachodnie strony Rzymskie, iak dziś Wschodnie Turco-Graecią, Gotto-Romanią zwane były, na te czasy miał był wspomnieć, gdy to o Graeciey miał wyrzeć. Ale to rzeką nie dziw (bo też tak od nas sobie ten Redargutor odpowiada) pod pogany y sprosnym heretyctwem. Lecz by był wspomniał y naposledsze za PP. chrześciańskich Cesarzow katholickich, na ktore wspomniawszy Bellarmin zadziwowany zawołał: „Non ignoratis, quas tragaedias in Ecclesia Henricus quartus, Henricus 5, Otto quartus, Fridericus secundus, alique, non nulli diversis temporibus excitarint. Et quasi haec parva fuisent, permisit ad extremum Deus, ut etiam quidam parum probi Pontifices aliquando hanc sedem tenerent et regerent.“*) „Wiecie, mowi, dobrze takie tragedie w kościele Rzymskim Cesarze roznymi czasy stroili, a iakoby to rzecz mała była, dopuścił Pan Bog, że tak mało dobrzy Papierze niegdy te stolice trzymali y nią sprawowali.“

||(**21 стр.**) A co mowi, że w Graeckiey handluią duchownymi rzeczami, niech by był sobie przywiodł na pamięć co o Zachodnym onych czasow kościele Baroniusz mowi: „Plena sunt illa tempora ordinationibus, Paparum exordinationibus et superordinationibus“. „Czasy one pełne są papieskich Ordinacij, Exordinacij y Superordinacij.“ **) Co zaś mowi: kto więcey da, choć drugi żyw, zostaie Patriarchą,— miał wspomnieć na drugie tegoż Baroniusza słowa, gdzie mowi: „Quae tunc facies Ecclesiae Romanae? quam saedissima?“ ***) (ale nam nic z Rzymskim kościołem, ktory by nie wy w przyczynie, nigdy by inaczey, tylko dobrze wspominany od nas był. Czego, po wszytkie przed tą wielebną waszą unią lata, po przodkach naszych, w pokoiu pożyłych doznawał, dozna w pokoiu naszym y po nas). Wspomnieć, mowiemy, ten Redargutor na te y na bliższe czasy miał, y ieśli nie oboiey cerkwi iednako, nie gorzey przynamniey tey, z

---

*) In Pro..... controver. Rom. Pont.

**) Tom. 10, Anno 908. num. 3.

***) Ibidem. Anno 912. num. 8.

ktorey się rodził, niż ktorey przynabył stawić się był powinien, co gdyby był uczynił, wierzamy, że by był wspomniał y na stul pysk: compesceret labella, pomniąc na owo Pańskie: Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat.*) Co przypomina (nierządowi Patryarchow chcąc naganić) cztyrech Metropolitow w Rusi iedną razą, y temu by się nie tak barzo był dziwował, gdy by był wspomniał na cztyrech Biskupow iedną razą na Stolicy Rzym., około r. 1044 siedzącysh.**) Nie przypominałby y złości, iesli była, iaka Photia Metropolity Ruskiego, gdyby był wspomnieł na takąż zbrodnie kogoś wyższego. Ale co to prze Bog za baczenie tego Redargutora, dzieie, namniey do tey sprawy nienależne, z umysłu naciągać y wtrącać? Ktoż by tego nie pragnął, aby familie swoie miał bez nagany? Ale to rara avis in terris.

To tak extravaganter na hańbę duchowieństwa ||(**22 стр.**) naszego Redargutor przypomniawszy, patrz, miłościwy y łaskawy czytelniku, iak iuż daley cavilluie, to się tu mowi: „Verificator stał falsificatorem.“ A w czym że? w tym co powiada „iż w relligiey Graeckiey zwyczay był, że się święcili bez żadney przed poświęceniem praesentaciey: ukazało się bowiem, że ledwo kilko y dwadzieścia Metropolitow było, ktorzy posłani byli iuż poświęconemi od Patryarchi.“ Ktoż tu (na twe się uważne zdanie, baczny czytelniku, puszczamy) kto, mowiemy, zmiedzy tych dwu powiadaczow falsificator? Verificator, ktoremu sam oto ten Redargutor suffraguie, przyznawszy kilku nad dwadzieścia Metropolitow bez praesentaciey poświęconych y do Państw Puskich przysłanych, lub też Redargutor, ktory sam libere to przyznawa, czego Verificator dowodzi, iż w relligiey Graeckiey zwyczay był ten, że się święcili Metropolitowie bez żadney przed poświęceniem praesentaciey? O niezyczliwa zazdrości, ninacz baczenia nie maiąca złości! to ty y mądrym (ieśli mądrym iest co to tak inepte argutuie) oczy zaciekać umiesz. Ieśliś swoię assercię prawdziwą mieć chciał, pokazacieś miał, że ni ieden Metropolit bez

---

*) Ioan. cap. 8.

**) Baron. tom. 11. Anno 1041. num. 2. Conc. Remen. et Antonin. lib. 16, cap. 1.

praesentaciey, przed poświęceniem uczynioney, nie był: ale dobrowolnie kilku nad dwudzieścia przyznawszy, falsificacię Verificatorowi w prawdziwey iego, ktorą sam twierdzisz, powieści przypisuiesz, sam przeto w niey zostaiesz.

Ale drogiego czasu na tych tego Redargutora marnych cavillaciach, ktoremi światłości Verificacii officere usiluie, po prożnicy nie tracąc, uważeniu twemu, miłościwy y łaskawy czytelniku, dalsze iego tscze commenta podaiemy, w ktorych y oto się na Verificatora obraża, że lepszą wiarę daie pewnym znamienitym y wiary godnym zacznego imienia y dobrey sławy kronikarzom, niż spodławia wydartym bezimennym nieiakimś la||(23 **стр.**)topiscom. Obraża się y za to, że się w Verificaciey według bliższego ku nam czasu pierwiey położył Strykowski niż Kromer: potym przez całą niemal kartę to, co mu lubo prawiwszy, nie bez cavillacij iednak, bo y tam to w Verificatorze oppugnuie, czego on y myslą, nierzkąc kanonami iakiemi w ten cel, w ktory ten Redargutor zmierza, nie asseruie, wtory rozdział kończy, y my też kończymy: to za pewne prawa cerkiewne połozywszy, że podawanie beneficij iest sprawa merè świetska, że Ruskich władyctw beneficia od podawania Krolow Ich Młść Polskich nie są wyięte, y kto bez praesentaciey beneficia cerkiewne zabiera, prawo podawania narusza. Podawanie zasie beneficij w Państwach Koronnych przez danie od Krola Iego M. przywileiu dziać się y obchodzić powiadamy, w ktorym wolę podania swego Krol iego M. oznaymować raczy, y władzy iurisdictiey w tey dioecesiey, ile do spraw duchownych, według praw cerkiewnych, pozwala. Krol abowiem nic duchownego w takim razie poddanemu swemu dać nie mogąc, aby iednak, chociaż iest duchowny, znał go sobie za Pana, daie świetskie, to, co we władzy swey ma, y co z potrzeby za duchownym isć zwykło. Bo kto by chciał w dostąpieniu beneficij, iako mowi Augustin ś. rzec: Quid mihi et Regi,—usłyszał by od Krola: Quid tibi et possessioni. [Krolowi zaś oboie za iedno, iak przed poświęceniem naznaczać osobę do poświęcenia (ieśli iest takie o tym prawo duchowne), tak poświęconą confirmować, iak prawa y zwyczaie ś. Wschodniey cerkwie uczą. Y to to iest co mowi Verificator: assens lub repulsę praesentaciey poświęcenia, y przed poświęceniem, y po poświę-

ceniu, pod prześwietne nogi maiestatu Iego Kr. M., Pana naszego Młściwego, oraz rzucić radziwszy, wiedząc, że iak przed poświęceniem praesentowana osoba, |(24 стр.) y z otrzymanym przywileiem bez otrzymanego poświęcenia, tak y po poświęceniu praesentowana, z otrzymanym poświęceniem bez otrzymanego przywileiu w dioecesiey, dostoieństwa swego nie iuridicuie.

Po prożnicy tedy, że y powtore rzeczemy, ten Redargutor na Verificatora woła, że go to u Krola Iego M. niema zalecić, zupełney abowiem w tym władzy Krola Iego M., pro sacrosancto ią maiąc, Verificator nie tyka się: y ten iest cerkwie Bożey zwyczay, ten y prawny tak duchowny, iąko y świetski postępek. Ztąd Goffrodus, abbas Vindocinensis: „possunt, inquit, sine offensione Reges post electionem canonicam et liberam consecrationem, per investituram Regalem in ecclesiasticis possessionibus concessionem, auxilium, et defensionem Episcopo dare: quod quolibet signo factum extiterit, Regi, vel Pontifici, seu Catholicae fidei non nocebit.“ *) „Mogą, mowi, bez obrazy swey Krolowie, po electiey canonney y po wolnym poświęceniu, przez investiturę Krolewską w cerkiewnych dać Episkopowi pozwolenie, pomoc, y obronę. Co przez iakiżkolwiek znak stani się, Krolowi, lub Papieżowi, albo wierze Katholickiey to nie zaszkodzi.“ U nas tedy znak ten, przez ktory Krol Iego Młść investiturę swoię Krolewską przełożonym duchownym podawać raczy, iest przywiley, ktory bez obrazy swey Krolowie Ich M. iuż poświęconym osobam dawać zwykli.

A co na zamknienie tego swego rozdzialu z Chomatena ten Redargutor przywodzi, obłudnie się y z nami y z tym wielkim mężem obchodzi. Chomaten abowiem nie o electiey ani o poświęceniu, ale o przeniesieniu Episkopa z Episkopiey na drugą zapytany, we władzy to być Cesarskiey odpowiada. A żeby poważnemi słowami Chomatenowemi nas ten przechiry Redargutor ułowił owemi: et ut uno verbo dicam, solo sacrificandi exce||(25 стр.)pto pro mysterio, reliqua Pontificalia privilegia Imperator repraesentat:, żeby mowiemy te słowa Chomatenowe sobie należeć pokazał, a nas chytry ten zmy-

*) Apud. Iuretum ad. Ivonem Epist. 236.

slony Rusin przez nie oszukał, owych dalszych tamże zaraz słow zaniechał: „quando legitime canoniceque facit.“ O obłudniku! zaz tu mieysce oszukania? Y tu to zaiste przyznawamy, że cokolwiek Cerarze lub Krole νομίμως καὶ κανονικῶς, iako ten wielki Archiepiskop Bulgarski mowi, w cerkwi Bożey czynią, wszytkie pontificalne przywileia wyiąwszy, same taiemnice sacrificandi repraesentuią. Lecz obierać y poświęcać Cesarzowi legitime canoniceque nie należy, iako się to w odpowiedzi pierwszey dowodnie pokazało. Otoż mamy szczyrość ku nam Rusi tego obłudnego Rusina. Przypatrzymy, się da Bog, co daley będzie.

Rozdziału Redargutorowego trzeciego nadpis: Że na dostoieństwa duchowne głownieyszym sposobem podaie Krol niż na beneficia.

Odpowiedź na rozdział III.

Iż na beneficia duchowne głownieyszym sposobem Krol podaie niż na dostoieństwa, tak że chociaż z potrzeby beneficia idą za dostoieństwem, bez podania iednak Krolewskiego używane być nie mogą.

Pokazaliśmy to z praw y uchwał Synodow powszechnych w odpowiedzi na pierwszy rozdział Redargutorow dostatecznie, że electia y poświęcenie przełożonych duchownych iest merè sprawa duchowna, do kto||(26 стр.)rey ni Cesarze, ni Krole, ni Xiążęta, ni żadni Wielmoże nie należą. Co canonistowie, iako mowi Verificator, nazywać zwykli investiturą duchowną. W odpowiedzi zaś na rozdział wtory tośmy pokazali, że podawanie beneficij cerkiewnych iest sprawa merè świetska, do ktorey ni Patriarchowie, ni Metropolitowie, ni inszy przełożeni duchowni, nie należą. Co ciż canonistowie nazywać zwykli investiturą świetską. Miedzy ktoremi investiturami ta iest rozność, że świetska z potrzeby za duchowną iść ma, a nie w sposob przeciwny, ponieważ nie dostoieństwa dla beneficij, ale beneficya dla dostoieństw. Teraz za pomocą Bożą pokazuiemy, że nie na dostoieństwa, iako Redargutor bezrozumnie twierdzi, ale na beneficia duchowne głownieyszym sposobem podaie Krol. Pokazawszy abowiem z kanonow cerkiewnych, że do electiey duchownych świetska zwierzch-

ność nie należy, pogotowiu do poświęcenia: co zbywa Redargutorowi do pokazania tey swey nadprawney, w cerkwi Bożey niesłychaney asserciey, aby głownieyszym sposobem Krol podawał na dostoieństwo duchowne niż na beneficia? Zbywa to, że y electia y poświęcenie iest sprawa merè duchowna y samym duchownym należy. Co w odpowiedzi na pierwszy rozdział, y prawy duchownymi y przykładami świetskimi pokazaliśmy dowodnie. Bo cokolwiek w tym trzecim rozdziele na dowod w swey tey asserciey Redargutor prawi, nie z praw świętey cerkwie Wschodniey, ale z praw iakichsie iey nigdy nieznanych y niesłychanych; y tak się ten malowany Rusin ze swoią cerkwią Ruską obchodzi, iak gdyby nas przed sąd ziemski zapozwawszy, prawem konać chciał Maydeburskim, albo Moskiewskim. A co ab aetymo beneficij argumentuie, głupie argumentuie, nie z natury słowka tu dowod, ale z ‖(**27 стр.**) fundamentu władzy. Cerkiew obiera, cerkiew przeto y podaie; a cerkiew obiera primario na dostoieństwo, choć z potrzeby, iakośmy rzekli, za nim idą y beneficia, iak za szukaniem Krolestwa Bożego, według nauki Pana Chrystusowey, idą insze wszytkie doczesne potrzeby.*) Nie ołtarz abowiem dla dobr, ale dobra dla ołtarza, aby żył z ołtarza ten, ktory ołtarzowi służy.

Uczy Verificatora, aby wiedział, że ktory się święci, zawsze się święci do pewnego beneficium. Nie chciał tego z Verificatora sam się nauczyć y wiedzieć, gdzie on mowi, iż żaden Episkop bez pewney dioecesii poświęcenia dostępować nie ma, y dostąpić nie może. A chcąc daley tę przełożoną swoię assercię wspierać, zadawszy fałsz y omyłkę Verificatorowi w tym, że investiturę na beneficia od Krola być powiada, y że, mowi, privatione honorum skarać Biskupa Krol może,—nawodzi: „zapomniawszy się podobno, Verificator przyznawa, że podawanie beneficij ma być przed poświęceniem,“ y przywodzi: „z niego Biskup dostoieństwa swego nie traci, by dobrze Krol beneficium conferować mu nie zezwolił, niepodaniem dobr y niepozwoleniem rospościerania Biskupiey władzy skarany być może.“ Słuchay, prosiemy cię miłościwy y łaskawy czytelniku, iak ten nieczuły człowiek do rzeczy mowi, że investiturę na beneficia z dowodu canonistow Verificator

*) Luc. cap. 12. 1 ad Corin. cap. 9.

od Krola być powiedział, omyłkę mu w tym zadawszy, wspiera ią tym, że maiętności biskupich nie podaie Krol, ale dostoieństwo. Zapomniał ten Rusin, że z Rusią y o Ruską cerkiew sprawa. Coś nie swego baie, nie chcąc wiedzieć, że Ruskich cerkwi beneficia Krol Iego Młść, a nie kto inszy przez przywiley swoy podaie, przez ktory Biskupa y maiętności panem y iuridicowania władcą czyni. A że privatione honorum Biskupa od Krola moc być skaranym powiedział, fałsz |(28 стр.) w tym Verificatorowi zadawszy, mowi, że beneficium od dostoieństwa odięte być nie może, ani przez Krola. Ktoż tu z nas fałsz powiedział, samego ci, miły Redargutorze, compelluiemy. Verificator mowi, że privatione hororum, to iest, nie podaniem dobr skarać Biskupa Krol może, a ty z tych iego słow coś inszego prawisz, że beneficium od dostoieństwa odięte być nie może, ani przez Krola: „Hic de cepis, tu de alliis, a iak naszi mowią: on o Pawle, a ty o Sawle.“ Całym sercem y Verificator to przyznawa, że beneficium od dostoieństw odięte być nie może, ani przez Krole; ty tego miałeś dowieść, czego nigdy nie dowiedziesz, aby Krol skarać Biskupa niepozwoleniem beneficij nie mogł. My tego, co Verificator mowi, dowodzimy Iakubem Sienieńskim, Biskupem Krakowskim, ktorego Krol Kazimierz niepozwoleniem Beneficij pokarał.*) To iuż zaraz wszytkie twoie długie w tym rozdziale dowody o ziemię, y sam abowiem nie wiesz co w Verificatorze ganisz: fallis aut falleris. Tego dowodzisz, czego on nie przy y owszem libere przyznawa, gdzie z prawa koronnego mowi, że „Ich M. Krolowie Polscy przysięgą swą tę obietnicę stwierdzać zwykli, dostoieństw duchownych wielkich y małych nie umnieyszać, ani zatłumiać y owszem wcale zachować.“ Przez ktore słowa: nie umnieyszać, nie zatłumiać, ale wcale zachować,—nie same duchowieństwo, ale y należące do niego beneficia rozumie, y gdzie wyraźnie y to przyznawa, że beneficia cerkiewne za dostoieństwem duchownym z potrzeby idą. Coż po tych twych długich wywodach, ktore tak się z prawdą zgadzaią, iako y owo, coś powiedział: zapomniawszy się podobno, Verificator przyznawa, że podawanie beneficij ma być przed poświęceniem. Gdzież

*) Crom. Rerum Polon. lib. 15.

to, miły Redargutorze, Verificator przyznawa? ukazuiesz do paginy ||(**29 стр.**) Verificaciey 38, ale tam o tym ne gry. Twoie to sny, a nie Verificatorowa powieść. Ieśli z owych iego słow to bierzesz, ktore z niego przywodzisz: „Biskup dostoieństwa swego nie traci, by dobrze Krol beneficium conferować mu nie zazwolił; niepodaniem dobr y niepozwoleniem rozpościerania Biskupiey władze skarany być może.“ Ieśli, mowiemy, z tych Verificatorowych słow to, co twierdzisz, bierzesz, iakoż z tych, bo te na dowod przywodzisz: czynisz to, co więc zwykł czynić paiąk, y na pożytecznieyszym kwiateczku w wodzie ognia szukasz; gdzie abowiem y iedną literą tu, y indziey wszędzie, Verificator o praesentaciey przed poświęceniem? Nie mowi on, że electa albo nominata Biskupa, ale Biskupa, iako iest Biskup, niepodaniem dobr skarać Krol może. Otoż na swey głowie to masz, coś sądził na Verificatora, że się y mylisz y fałszywie rozumiesz.

Aż nas wstyd szczyrze, mowiemy, tey twey prostoty. Ieśli nie naś domowych obcych ludzi uważnych y bacznych, ktorych ręku ten twoy skript doyść rozumiałeś, miałeś się był wstydać te tak marne rzeczy przez druk na świat wydawać. Abo was praesumtia nieiaka, wysokie o sobie rozumienie tak marnymi świata podaie, albo Boskie na was skaranie przez odstępstwo padło, że nigdy nic do rzeczy y prawdziwie nie wydaiecie. Cokolwiek przez skripta w tey naszey z wami sprawie wydaiecie, zawzdy y marnie, y obłudnie, y fałszywie, y podstępnie. Ieśli się też za mądre rozumiecie prze społeczność z kollegiaty, patrzcie, co czynicie: pochlubił się chrzan, że z miodem smaczny, ale posłyszał ia y bez ciebie smerde smaczny. Lepiey się tedy uczyć potrzeba, chcecie li y swoię y cudzą rzecz poymować: stulti enim est dicere putaram. Poymuyże a rozumiey, ieśli możesz, co y od kogo Verificator mowi: od św. ||(**30 стр.**) cerkwi mowi, a mowi prawa y zwyczaie cerkwi Wschodniey, ktora iest Ruskiey z Boga podaną matką. Że Krol ma władzę niepodaniem dobr skarać Biskupa, to my iuż y prawy y przykładem pokazali tobie, pokazać zbywa co consequenter ztąd przychodzić deducuiesz, a obaczysz nieboże (że twych łagodnieyszych, iednak ku tobie, słow zażyiemy) iak się z tey iamy, ktorąś na bliźniego kopał, wygrabo

lisz. Ale iuż cię poniechamy, z bacznym a rozumnym w tey naszey y twey sprawie mowić wolemy.

Tak te rzeczy inconcinne, miłościwy y łaskawy czytelniku, ten Redargutor poplotszy, racyie Verificatorowe na examen swoy bierze, ktoremi on dowodzi, że dostoieństwa duchownego iest podawcą zwierchność duchowna, a beneficii cerkiewnych iest podawcą zwierchość świetska, y iedna do drugiey nic prawa niema, wyiąwszy, że z samey dla Boga w pobożności uczynioney conniwenciey Cesarze y Krolowie zwyczaiem prawa stać pozwolili, aby beneficia za dostoieństwem z potrzeby chodziły. Pierwsza tey asserciey Verificatorowa racia iest ta: z tey to dostoieństw y beneficij rozności idzie, że w niektorych woiewodstwach wolność obrania sobie duchownych przełożonych przywileiem iest warowana. Druga: iż beneficia, ktore iuris patronatus Regii nie są, odięte od tych dostoieństw być mogą. Trzecia: stąd to idzie, że Szlachta na swych dobrach, ktore się beneficia zową, bez żadnego nieuszanowania maiestatu Krola Iego Miłości Episkopy y Metropolita chowaią.

Z tych pierwszą Redargutor examinuiąc y burząc, uczy Vereficatora znać rozność miedzy electią, consecratią y missią. Y prawi consecratią y missią być w ręku samych duchownych, a electię, rozdzieliwszy na postulacie y na appro||(31 стр.)bacie, owe przy samym Rzymskim Biskupie zostawuie, a one przy Krolach. O toż mamy znać tego dzieciołka po iego nosku. Daie się znać ten Rusin y tak prawdziwie ś. Wschodniey cerkwie praw broni, ktorych a to ni literą, tylko coś swego bez żadnych dowodow, buduie. Myśmy iuż dowodnie za pomocą Bogą w odpowiedzi na pierwszy iego rozdział pokazali, że electia y consecratia y missia zostaie przy samey zwierzchności duchowney, a consens, ktory się suo modo confirmacią zowie, przez ktory im beneficia conferowane być zwykły, zostaie przy zwierzchości świetskiey. A pokazaliśmy to y prawy cerkiewnymi Synodow powszechnych y przykładami znamienitemi niegołosłownie, iako oto ten Redargutor swoie opienie lekkiemi raciami bez żadnych z praw cerkiewnych dowodow stroi. By w ten czas kiedy Rzymem Gotowie panowali, takie racie temu Redargutorowi mozgować przychodziło, y mowić, iako tu teraz mowi: „Słusznie Krolowie, gdzie

są te owczarnie, zażywaią tego prawa, żeby nie był pasterzem ich żaden, iedno ten kogo by oni podali".—Nigdzie zaiste, iak na tym mieyscu, aż nadder nieuważny iest Redargutor y świętych mężow zdaniu wielce przeciwny. Coż bowiem Krolom do wiary poddanych? Czasu swego wielkiey powagi w cerkwi Bożey mąż Theodorus Studites do Michaela III, Cesarza, w sprawy cerkiewne wtrącaiącego się, pisząc, mowi: *) „Cerkiew swoię Pan Bog rządzić przykazał Apostołom, Prorokom, Ewangelistom, Pasterzom y Nauczycielom, a nie Krolom. Żołnierze tobie, Krolu, y stan świetski poruczon iest, nie cerkiew. Patrz swego urzędu, a nam cerkwie zostawuy. A ieśli nie chcesz, wiedz o tym: by y Anioł z nieba zstąpił, a nam inaczey powiadał, niż co iuż w cerkwi Bożey powiedziano iest, nie usłuchaymy go; **) ||(**32 стр.**) daleko mniey ciebie pana świetskiego."—Coż tu za zgoda słow tego ś. męża z słowy marnego Redargutora? Rownie o tymże y Błog. Saba, Opat Ierozolimski, do Cesarza Anastasiusza: „my, mowi, w tym mieście, w ktorym się wiara święta zaczała, to iest w Ieruzalem, nowey wiary uczyć się y przyimować nie możemy, iedno tę, ktorąś my wzieli od Apostołow y Oycow ś., ktora iest przez cztery święte Synody wyłożona; o tę gotowiśmy zdrowie nasze położyć, by na nas y co cięższego y srogiego przypaść miało, pierwszego podawania wiary nie odstąpiemy, ale oney aż do krwie, ieśli tego potrzeba będzie, bronić gotowiśmy. Prosimy ciebie tedy, Cesarzu, abyś nas do inszey wiary nie przymuszał, a pokoy cerkwi przywrocił." ***) Coż w tych słowach za zgoda hrubemu Redargutorowi z tym świętym mężem? Z ktorego się to wyraźnie wiedzieć daie, że pobożni Cesarze w sprawy cerkiewne wtrącać się nie zezwalali, ś.ś. też Oycowie im tego nie dopuszczali: by tedy w ten czas, mowiemy, kiedy Rzymem Gottowie panowali, te racie iemu mozgować przychodziło, nie bardzo by mu za to kościoł Rzymski był powinien, ba y papieżowie. Nie bardzo zaiste y Krolowie: bo panuiąc rozney relligiey narodami, a narodom ieśli w czym, iako w relligiey poprzysiężoną wolnością obwarowanym, iakby to z zachowaniem praw pełnili, a bez krzywo-

---

*) Baron. in. An. 828.
**) Galat. cap. 1.
***) Niceph. lib. 16. cap. 21. Baron. in. An. 513.

przysięstwa y nagniewania poddanych swych, iak by to naruszyli? Za czym na Państwa ich niepokoie domowe, woyny wnętrzne, extrema infortunia y praesentanea excidia następować musiałyby. Ieśli abowiem rzeczono iest: czci oyca twego y matkę twoię, — pod czym się rozumieią y przełożeni; *) rzeczono też iest y owo: wy też oycowie nie pobudzaycie do gniewu synow swoich.**)

Ale y iedney y teyż relligiey ze wszytkiemi poddane(33 стр.)mi swoiemi, Krolom, co ztąd za pożytek? Wyiętemu na rząd świetski, łączyć się y do rządu duchownego, co za korzyść? Zaź im mało na kłopotach władzy świetskiey? Zaź y z tey małą liczbę czynić przyidzie? Potrafiąż oni za kim postulować? Ale mowi Redargutor: „pospolity lud Krola w tym upewnia, że może on bespiecznie za tym postulować, za kim oni świadectwo wydaią.“ Y szczęśliważ to głowa, ktora za zdaniem nie swym, ale członkow swych, chodzi? Zaź ią członki zastąpią przed Maiestatem Naywyższego? Vulgus bestia est multorum capitum. Czego y sam on z Chryzostoma ś. nie chwali. ***) Y sam lud w takim razie w niebezpieczeństwie, y Krolowie w gorszym: ponieważ pospolitemu ludowi do spraw duchownych godnego obierać człowieka y Krolowi go zalecać, iak ślepemu sądzić o farbach. Kontentuią się tym katholiccy Krolowie, za uchwałą św. powszechney cerkwie, na powszechnych synodach uczynioną, stwierdzić to władzą swoią świetską, co duchowna wynalazła; a na pospolitego ludu zdaniu Krolom polegać, rzecz iest na dusze niebezpieczna. Samym dobrowolnie tego szukać, od czego błogosławiony Apostoł wystrzegać się upomina: nie być uczestnikiem cudzego grzechu. ****)

Drugą ratię Redargutor examinuie y burzy owę, że beneficia, ktore panowie y szlachta z dobr swych pod podawaniem swym y potomkow swych czynią, odięte być od tych cerkwi, albo dostoieństw, na ktore były nadane, mogą. Ktorą cytowawszy dekretuie: „Głupi to, mowi, error y wymowiony być nie może.“ A po kilku wierszach:

---

*) Exod. cap. 20.
**) Ephes. cap. 6.
***) Lib. 3. de Sacerdotio.
****) 1 Tim. cap. 5.

„co każdy, mowi, z fundatorow y ich potomkow dobrowolnie przyznawa, to ten zły człowiek, czyniąc się nieprzyiacielem fundacyi cerkiewnych y niegodnym stanu duchownego, ieśli w nim iest, neguie.“ Concluduiąc zaś ten swoy ratii tey examen, „do takicheś ||(**34 стр.**) mowi, absurd, na nogi stawiąc tę wielebną distinctię swoię, przyszedł.“ Iuż tu iadowistym iest Redargutor, a y słusznie, bo ma przyczynę, choć nie wyrozumianą. Ale tego iadu my nieco uymuiemy, gdy mu intent Verificatorow w podaniu tey ratiey wyrazimy, ktory non simpliciter tey swey ratiey wagę daię, ale conditionaliter, zgadzaiąc się z intentem fundatorow, lub testatorow, y ich potomkom. Bez liczby ukazalibyśmy w Rzymskim kościele Ewangelickich zborow, na fundaciach kościołow Rzymskich pobudowanych y z mieysc y z fundacij zniesionych: a to by iakim prawem? Fundatoris lub testatoris intentią, ktory tę swoię fundacię w Rzymskim kościele, a nie we zborze Ewangelickim mieć chciał. Toż z Verificatorem y my mowiemy: poodeymowali Xiążęta y insza szlachta swoie y przodkow swych od cerkwi Apostolskich fundacie, y słusznie: a iakim by prawem? Fundatoris lub testatoris intentią, ktory tę swoię fundacię w Wschodniey cerkwi mieć chciał, a nie w Zachodniey, mniey w apostatskiey. Ieśliż to wolno panom Rzymianom z temi, ktorzy Rzymski kościoł opuścili: czemu nam, Graeckiey wiary ludziom, nie wolno z owemi, ktorzy Graecką cerkwią pogardzili? Albo ieśli wolno unitom brać szlacheckie fundacie od Ruskich cerkwi z pod posłuszeństwa Wschodniego pod posłuszeństwo Zachodnie: co bronić będzie y panem Rzymianom toż czynić, a wszytkie maiętności od naszych cerkwi odebrać y swym kościołem przywłaszczyć? Unitskie abowiem cerkwie, iaka teraz iest unia, z posłuszeństwa Patryarszego wyiętey y iey fundaciey: co rozność od kościoła Rzymskiego y iey fundaciey? Ieśli owa, że to Ruś, a owo Polacy lub Litwa, to nic do rozności. Z tey tedy fundatoris albo testatoris intentiey tę swoię racię Verificator pokłada. Ktorey poważ||(**35 стр.**)nością, iako słuszney, sprawiedliwey y prawney narod nasz Ruski Krola Iego M., Pana swego Miłościwego, o pozwolenie duchownych dostwoieństw y o przywrocenie im beneficij fundatorum vel testatorum intentione, cerkwiam, pod posłuszeństwem Wschodnim będącym, należących, po wszytek czas

tey obłudney apostasiey, prośbami swoiemi płaczliwie sollicituie. Coż tu Redargutor? Ieśli z niepostrogi nie smyśli, venia; ieśli z umysłu, duruie: qua mensura mensus est, remetitur illi. Głupiuchny zaiste iest, że tak miałkich rzeczy nie poiąwszy, rzuca się nieostrożnie na kapłana Bożego y nieiakieś mu absurda absurdus convolvit. Zna Verificator wielką być niezbożność od cerkwi Bożey to, iakimkolwiek sposobem ku szkodzie iey alienować, co przodkowie czyie, lub oni sami iey conferowali; y ktorzykolwiek tacy się nayduią, ktorzy na Pana Chystusowe dziedzictwo drapieżne swe ręce podnieśli, za świętokradce ie Verificator sądzi. Zaczym y constitucię tę o odyskowaniu dobr, od władyctw alienowanych, iak wyrok Bożey czci y waży.

Trzeciey Verificatorowey raciey owey, że panowie y szlachta chowaią na maiętnościach swych Metropolitow y Władykow, mało co Redargutor wprzeciw idzie, bo przeciw osobliwemu przemysłowi Bożemu trudno: mało co y zdrożnic mowi; oszczędził się na conclusię tego trzeciego rozdziału, ktory po nieczym iadowitym tak concluduie: „Verificator, mowi, nie chce, aby tak podło o nowopodniesioney światyni osobach rozumiano,“ aby one nie uważyły tych rzeczy, ktore oto tu w tych trzech rozdziałach są opisane; albo aby nie radziłi się o drugich, gdy tę poświęcenia swego sprawę kończyłi, „tak bowiem ich zamawia: wiedzieli to iako indigenae, iako obywatele Koronni, praw duchownych y świetskich, ktorymi się oyczyzna nasza rządzi y sprawuie, dobrze ||(**36 стр.**) świadomi. Toć iuż na dekrecie sprawa zawisła, ktory ex allegatis et probatis nie może być inakszy, iedno ten rei: sunt criminis laesae Maiestatis.“ Tak oto ten swoy trzeci rozdział Redargutor concluduie, do czego nim przyszedł przywodzi „dobrego Pasterza, mowiącego o pasterzach, nie wchodzących drzwiami do owczarnie, ale łażących dziurą, że są złodzieie y rozboynicy, ktorzy oboi są szkodnicy, ale ieden gorszy drugiego: tam ten potaiemnie porwawszy, ucieka, a gdy okrzykną, choć nie uderzą, y to porzuca, co był porwał. Ale rozboynik bierze iawnie y przez gwałt, choć nań wołaią, nic niedba, dzierzy co wziął, y broni tego: ten, pokąd zniesiony nie będzie, szkodliwy bywa. Złodzieymi są tam ci [cudzoziemcow Episkopow rozumie] dekretem Pańskim, ale ci [rozumie nowopoświęconych Episkopow] rozboyni-

kami. Tam tym się pobłaża do swego czasu, ale owych cierpieć nielza.“ To Redargutor przed tą przełożoną conclusią.

Iuż tu, miłościwy y łaskawy czytelniku, sam ten dobry Pasterz wie, kto praw, kto krzyw; wiedzą y ludzie pobożni, wie y ten sam Redargutor; ale on tai, ludzie pobożni wyznawaią. Pasterz on dobry przez wiele znakow te w ś. iego Ruskiey owczarni złodzieie y rozboyniki iawnie ukazuie. Łacnać ta illacia Redargutorowi do wymowienia: rei sunt criminis laesae Maiestatis, ale trudna do dowodu! Y ieśli chciał być bacznym, miał to był uważyć, ieśli też mu nie miano w tym zadać: reus est Redargutor mendacii. Pokazaliśmy, za pomocą Bożą, w odpowiedzi na pierwszy y wtory iego rozdział y z świetskiego naszego prawa y z duchownego (ktorych nowopoświęceni, mowi Verificator, iako indiginae, iako obywatele Koronni byli dobrze swiadomi), że to uczynili, co im prawo duchowne ś. Wschodniey cerkwie sine ullo crimine pozwalało, a tego nieczy||(37 стр.) nili, czego im prawo cum crimine broniło. Łacno y za razboyniki nasze duchowne rozumieć Redargutorowi, ale trudno tego dowieść. Bo tu tę invectivę czyni, iakoby już przewiodł y wygrał, a ono ieszcze lis sub judice veritate. By tego był przed tym sędzim dowiodł, nielzaby przeciwo niemu. Ale ponieważ on w dowodzie tey invectiwy ustał, my ią odstępcom naszym, a nie naszym duchownym, należeć dowodzimy prawy cerkiewnymi,—oto tymi. Pokazał to Verificator, gdzie prawa przywodzi duchowne, ktore nam odstępcy Metropolita y Władyk nie pozwalaią mieć za duchowne: iż żaden Episkop zamierzonych sobie granic przechodzić nie może, y iż żaden Episkop w drugiego Episkopa dioecesii Presbyterow, Diakonow y inszych Klerikow, poświęcać ważyć się nie ma, ani Metropolit Episkopow w cudziey Metropolii, ani Patryarcha Metropolitow lub Episkopow w nienależney sobie Patryarchii. Y iż co ktory Episkop, lub Metropolit, albo Patryarcha, z starodawna w władzy duchownego rządu ma, albo ktorą by kolwiek crainę przez posłane od siebie Ewangeliey przepowiedniki pozyskał y okrzcił, cała y nieporuszna władza iego tam zostawać ma. Y iż ktory by kolwiek Episkop, lub Metropolit, lub Patryarcha (we wszytkich tych cerkiewnych prawach pod imieniem Patryarchy, wszytkich piąciu nawyższych Apostolskich Sto-

lic Episkopy rozumiemy: Rzymskiego, Konstantynopolskiego, Alexandryiskiego y Hierosolimskiego), przeciw czemukolwiek z tych pomienionych przeciwnym sobie stawił, takowy y sam dostoieństwa swego odpadać ma, y ten, ktory by od niego na iakiekolwiek duchowne dostoieństwo był rękopołożon, dostoieństwa tego nie dostępuie. W co wszytko ponieważ odstępcy naszy popadaią, ktorzy wiecznym zwyczaiem y prawem, prze krzest przyro||(38 стр.)dnym, należnego Ruskiey cerkwi Episkopa, Patryarchy Konstantynopolskiego, krzywoprzysiężnie odstępili, granicy dioecesiey Konstantynopolskiey przeskoczyli, formę praw nową y nienależnego narodowi Ruskiemu pasterza w cerkiew Ruską wprowadzili: Toć oni dziurą w owczarnie cerkwie Ruskiey weszli; toć na nich Redargutor tę invectivę czyni, gdzie przywodzi dobrego Pasterza, mowiącego o pasterzach, nie wchodzących drzwiami do owczarnie, ale łażących dziurą, że są złodzieie y rozboynicy. Toć iuż takim sposobem iudice veritate na dekrecie sprawa zawisła, ktory ex allegatis et probatis nie może być inakszy, iedno ten: pellantur fures et latrones, et in ovile Domini intromittantur pastores.

Rozdiału czwartego Redargutorowego nadpis: Że się nie mogli bespiecznie święcić u cudzoziemca, obaczywszy listy Krolewskie y Senatorskie do niego.

Odpowiedź.

Iż obaczywszy listy Krolewskie y Senatorskie mogli bespiecznie iachać do Patriarchi Ierozolimskiego, a według praw ś. cerkwie Wschodniey y święcić się u niego mogli.

Dziw nas za prawdę y niemały, że ni na rzeczy poważność, ni na okoliczności słuszność żadnego uważenia nie miawszy, bespiecznie wyroki czynisz, niesprawiedliwy Redargutorze, y te sprawy exaggeruiesz w naszę stronę, ktore się tobie y twey społbraci raczey przypisać maią. Przekładasz y ganisz to nam, żeśmy listy Krola Iego M., Pana swego Miłościwego, y Ich M. P.P. Senatorow niektorych privatne przez ||(39 стр.) druk wydali y do wiadomości ludzkiey przez nie to podali, co podane być sprawa y muś potrzebowały,—y zaraz decretuiesz, żeśmy są winni in foro exteriori et interiori.

O nieszczyry człowiecze! czemużeś na nasz mały występek, ieśli iest występek, ostrowidź, a na swoię złość, ktora iest pewna złość y niemała, kret. Wspomni ieno na one dni wszytkie, począwszy od Bożego narodzenia, aż do Zmartwychwstania Pańskiego y daley, coście o nas y o wszytkim narodzie naszym Ruskim z kathedr waszych głosili, iakoście nas zdraycami oyczyzny potrząsywali, a my, rozumieiąc, że te wasze marne głosy szkodzić nam nie miały, bo to iuż nam od was nie w nowine—y pod czas expediciey Moskiewskiey znosiliśmy ie cierpliwie: niczym inszym siebie, tylko czystym sumnieniem, a niewinnością przed Bogiem, ktory wszytko widzi, ciesząc, y przed ludzmi, ktorych te takowe wasze o nas privatne y publiczne głosy dochodziły, przez wszytek ten pomieniony czas wymawiaiąc.

Ale gdyśmy obaczyli, że te wasze niezbożnie y kłamliwe głosy to sprawiły, żeśmy tu iuż w monasteru naszym iak w agrze, iakoby od poganina iakiego obleżeni, zdrowia bespieczni być nie mogli; gdyście iuż to stroili, że iednym grożono, drugich zakazywano, inszych łapano na Ratusz y pod Ratusz sadzano, na kołach wyciągano, klucze cechom od wolności odeymowano, do cerkwi naszey według zwykłości ludziom nabożeństwa naszego chodzić zakazywano, popisowano takowych, niektorych za to samo y poenowano, iako się o tym w Vereficatiey naszey obszyrnieysza dała wiadomość. Zapytani od nas: przecz by się to z nami od was działo? Przeto odpowiadaliście, żeśmy z Patriarchą Ierozolimskim conversowali, żeśmy do niego, do szpiega Tureckiego y do zdraycy Krola Iego M. y wszytkiey Rzeczypospolitey, po||(**40 стр.**)syłali, y iakobyśmy miedzy sobą takiegoż zdraycę przechowywali. Odmowialiśmy tym, ktorzy nam to z was powiadali, że Patriarcha Ierozolimski, ktoremu y szpiegierstwo y zdradziectwo zadaiecie, nie był y nie iest za takiego rozumiany od Krola Iego M., Pana naszego M., y od wielu Ich Mści P.P. Senatorow, tak świetskich, iako y duchownych, od ktorych iako y od samego Kr. Iego M. były do niego listy pisane poważne, poczciwe, poszanowne y wielce poczestne, w ktorych, nierzknąc o szpiegierstwie y zdradzie nic ani Krol Iego M., ani Ich M. P.P. Senatorowie, y owszem wielką mu przez nię uczciwość wy-

rządzaią, y ten mu własny tytuł Patriarchi Ierozolimskiego y wszytkiey Palestiny daią.

Coż wy na to? Nie tylko prywatnie mowam naszym fałsz zadawaliście, ale y z kathedr publicè to udawaliście, że żadne listy, nierzkąc od Krola Iego M., ale ani od żadnego Senatora do Oyca Patriarchi Ierozolimskiego nie były pisane. My tym, ktorzy nas oto pytali, tak naszey religiey ludziom, iako y obcym, przepisy, a inszym y authentyki tych listow pokazowaliśmy, ktorzy ie widziawszy, fałsz was na nas y potwarz uznawali y dobrze o nas, a nie tak iak wy udali, rozumieli. Lecz gdyście wy przed się wziętych głosow nie tylko nie przestawali, aleście ie z kathedr cerkiewnych y na pułpita ratuszne puścili, y tam ie publicować roskazali: my ten taki nagły y niebezpieczny opał nad sobą widząc, tośmy uczynili, co nam y prawo przyrodzone y sumnienie uczynić pozwalało: wydaliśmy listy Krola Iego M. y Ich M. PP. Senatorow przez druk nie w inszy iaki koniec, tylko na obronę naszey niewinności. A uczyniliśmy to takim nagłym musem przymuszeni, iak gdyby kto z mieczem Krolewskim przed Krolem Iego M. stoiąc y żadney inszey w ręku swych broni nie maiąc, obaczył miecz od ||(41 стр.) nawaśnika swego na głowę swoie sprawiony, miecza Krolewskiego dobył y nieprzyiacielowi swoiemu raz odbił. Występek zaiste wełług vigoru prawa niemały, ale mus vigorowi temu surowość odeymuie, y tak bywa, że ten, ktory mieczem się Krolewskim, przed Krolem dobytym, obronił, zostawa bez karania, a owy nawaśnik tego nie uchodzi, ba y srogiego.

Zaż nie wiesz, nieuważnego rozsądku człowiecze, co mus umie? Ktory y z praw pospolitych iest wyięty y nadeń natura niema nic silnieyszego. Nie musże to, gdy kto umiera z głodu, a porwie się za chleb? Gdy sił zbywa z pragnienia, a porwie się za wodę? Byważ za to taki winiony y karany? Wielkiey powagi mąż powiedział: „Necessitate quod fit, nec virtus, nec vitium est.*) Ty małey powagi człowiek, iak to śmiesz za vitium udawać? Ale ty nieprzyiaciela, mowisz, iako mogę, choć przez nogę. Tak wy z nami zawzdy:

*) Nicet: Comme: Greg: Naz: super orat. 150.

nigdy prawdą, tylko oto taką nieszczyrością. Rozlałeś się morzem w słowach na exaggeratią tego występku naszego, ieśli iest występek, iako się pokazało, ale w rozumie ni kroplą. My listow Krola Iego M. y Ich Młści PP. Senatorow nie odpieczętowali: od tego, komu należały odpieczętowanych, do obrony swey musem oto tym, ktoryśmy przełożyli, ubiedzeni zażyliśmy. Universałow, o ktore nam przymawiasz, żeśmy ich przez script swoy nie publikowali, publikować nie była nam potrzeba: dobrzeście wy ie po wszytkiey Litwie, Rusi, Wołyniu y Ukrainie publikowali, a w każdym mieście, według podobania swego, inaksze,—skąd sobie raczey, niż nam, to słowko, figlarze, w tym razie zadaiecie. Ale iuż cię, nieszczyrego człowieka, opuszczam.

Tak tedy z nami na początku tego czwartego rozdziału ten Redargutor, miłościwy y łaskawy czytelniku, ||(42 стр.) postąpiwszy, dwu rzeczy dowodzi: pierwszey, że listy Krolewskie y Senatorskie, do Oyca Patriarchi pisane, occazyey żadney do oszukania nie dały. Drugiey, że universały potrzebnie są wydane. Pierwszey dowodząc, drwi trzy potrzy, iak w zachwyceniu. Niemądrym, że nie rzeczemy głupim, u nas tego zową, co to subdio w poszrzod białego dnia z zapalonym kagancem chodząc, więtszego niż sam, y tego na pozornym mieyscu stoiącego, choć on nogi ociera, pnia szuka, a ieszcze pracowito. Owego zaś niesprawiedliwym, ktory nad tym co się ominąć niemogłym musem, a niemal fatali, iako mowią necesitate ubiedzony, wystąpił, summum ius exequovane być contenduie, a ieszcze usilno. Iak bowiem in manifestis coecutire, postremae simplicitatis, tak necessario de linquentibus summum ius intendere, summae est iniuriae. Zaź nie prostota, burzyć to, co się samo dobrowolnie ku woli iego podaie? Nie krzywdaż, mus za dobrowolny występek udawać? Czego oboiego w tym swym rozdziale ten Redargutor nie uchodzi, gdy to na Verificatora przewodzi, co on zarowno z nim przyznawa, y w co on nie popada. Ktoż tego nie przyznawa, że te listy occasiey do oszukania nie dały? Kto y przeciwko temu mowi, że universały potrzebnie są wydane? Zaczym okazować to, co iest samo przez się okazałe, y dowodzić tego, co iest samo przez się concessum, oscitanciey raczey nieiakiey iest ku niewinności dzieło,

y dowcipku na vendetę prosticiey, a nie obrony prawdy y pokazowania winy sposob.

Ale w iaki to koniec czyni Redargutor, pokazuie się. Dowodząc abowiem pierwszey rzeczy owey, że listy te occazyey żadney do oszukania nie dały, nadział ią czymś nieforemnym y brzydkim, gdy sobie tak od nas argumentuie: „Pisał Krol Iego M. y Ich M. PP. Senatorowie listy do Patriarchi Ierozolimskiego, iak do czło-||(**43 стр.**)wieka wielkiego, zacnego, niepodeyzrzanego, et caet: ergo bespiecznie się nam było święcić u niego na Metropolię y na Władyctwa, a tych, ktorzy są żywemi y na kathedrach swych siedzą, degradować.“ Nie to, podstępny człowiecze, miałeś inferować, coć się podobało, ale coś był powinien, y co my dobrą consequentią inferuiemy: ergo tego tak znamienitego, wielkiego y niepodeyzrzanego męża, Patriarchę Ierozolimskiego y wszytkiey Palestyny, nawiedzić bezpiecznie było. Co bowiem my samo na tym naszym antecedensie fuduiemy, y to samo stąd recte sequi deducuiemy. Sprawy poświęcenia na tym nie sadzimy, ktorey fundamenta głębokie y szerokie, bo wieczne; w odpowiedzi naszey na pierwszy twoy rozdział dostatecznie tobie y każdemu, o tym wiedzieć chcącemu, przełożyliśmy y ukazali. A żebyśmy insze miasta (iako udaiesz) po Białey, Czarney y Czerwoney Rusi do tego podszczuwali, aby legacie swe do Oyca Patriarchi wyprawowali dla sedicii y dla zaburzenia pokoiu w miłey oyczyznie, krzywdę nam na tym czynisz.

Lecz na co by ten chytry zwierek z tą swoią imieniem naszym sobie opaczną uczynioną consequentią czyhał, z tey oto wylaney przezeń chytrostki, miłościwy y łaskawy czytelniku, na oko obaczysz, gdzie z podobieństwa takiego rzeczy swey dowodzi. „Pytam, mowi, kiedy by poddani Xiążęcia Iego Mści Zbaraskiego z roznych maiętności, bliższych y dalszych, y z tych, ktoreby daleko z drogi temu człowiekowi byli, częścią sami przyiachali, częścią posłow wysłali, skarząc się na urzędnikow xiążęcych, a ten miły gość byłby tak niebaczny, że za taką skargą z tegoż chłopstwa do tey maiętności na urząd podał iednego, do drugiey drugiego, pierwszych od Xiążęcia podanych degradowawszy, za czymby y poddani posłuszeństwo oddawać urzędnikom, od Pana podanym, ||(**44 стр.**) prze-

stali. Czy nie winni tu byli poddani Xiążęcy? Czy nie słuszne każdy by ich nazwał buntownikami? Czy nie słusznie by ich karano iako rebelles?“ To Redargutor. Gładkieć wprawdzie podobieństwo, y z pierwszego weyzrzenia sprawie tey przyliczne być się zda. Lecz skoro mu maszkarę z twarzy zedrzemy, obaczysz, miłościwy y łaskawy czytelniku, z tego Redargutora y z tym iego podobieństwem simiam owę sprosną. Takieś miał pytać, przechyry Redargutorze, kiedy by popi Xiążęcia Iego Mści Zbaraskiego z roznych maiętności, bliższych y dalszych, ci, ktorzy w uniey nigdy nie byli, ale ustawicznie pod posłuszeństwem Patriarszym za pozwoleniem Xiążęcia Iego Mści zostawali, częścią sami przyiachali, częścią posłow wysłali, skarząc się na protopopy miast xiążęcych, a ten miły gość, to iest Patriarcha, gdyby tak postąpił, że za taką skargą z miedzy tychże popow do tego miasta na protopopstwo podał iednego, do drugiego miasta drugiego, pierwszych, od Episkopow podanych, degradowawszy,— zaczym by popowie posłuszeństwo oddawać protopopom, od Władyk podanym, przestali, a tych, od gościa, to iest od Patriarchi naznaczonych y podanych, słuchali: czy winni by tu byli popi Xiążęcy? Czy słusznie by ie kto zwać mogł buntownikami? Czy słusznie by ich karano iako rebelles? Takieś miał przewrotny Redargutorze pytanie uczynić, a bylibyśmy doma. Miscuisti sacra profanis, zaczym oto stałeś się światu śmiesznym pozorem. Tak oto, miłościwy y łaskawy czytelniku, y ten, y wszyscy inszy apostatowie naszy, z nami się w tey naszey z niemi sprawie obchodzą, ludziom prostym oto takiemi maszkar podobieństwy mydlą oczy, a tym, ktorzy na twarz rzeczom patrzeć zwykli, staią się baśnią.

Coż ieszcze daley w tey pierwszey do pokazania wziętey rzeczy Redargutor? „Daymy, mowi, to wam, czego nie ||(**45 стр.**) pozwalamy, że za taką z listow Krolewskich y Senatorskich o oycu Patriarsze wziętą wiadomościa mogliście do niego posyłać, y iezdzić do niego w nawiedzenie, ale nie consecrować się od niego, nie nową formę urzędow duchownych wprowadzać do oyczyzny z naruszeniem pokoiu pospolitego.“ Słyszysz, miłościwy y łaskawy czytelniku, co ten Redargutor mowi, iak w ięzyku swym onemu dawnemu przysłowiu dosyć czyni: saepe lingua aberrans vera loguitur, niechcąc zaiste prawdę

wymowił. Forma, mowi, urzędow duchownych nowa wprowadzona do oyczyzny narusza pokoy pospolity. Po wszytkie te cztyry rozdziały mowy twey, nigdzieś prawdziwiey nie rzekł, miły Redargutorze. Bo skoroście urzędow duchownych nową formę do oyczyzny wprowadzili, natychmiast pokoy się pospolity naruszył; a że wy, apostatowie naszy, nowey formy urzędow duchowni, pokazał to wam dowodnie Vereficator, y my w odpowiedzi na trzeci wasz rozdział, za pomocą Bożą, pokazaliśmy. Lecz y bez dowodow ieden głos, nierzkąc naszey Graeckiey relligiey ludzi, ale y wszytkich inszych, że wy nowa Ruś, nową duchowieństwa formę, w oyczyznie naszey nigdy nie słychaną, do cerkwi Ruskiey wprowadziliście, przez ktorą pokoy pospolity naruszywszy, iuż to o dwudziesty szosty rok miłą oyczyznę ustawicznym niepokoiem karmicie, y poki was, karmić nie przestaniecie. Zaź y dzisieyszego niepokoiu nie ta wasza nowa duchowieństwa forma przyczyną? Byście wy przy posłuszeństwie zwykłey wam zwierzchości duchowney zostawali, w ktorey aż po samych was trwali przodkowie waszy, byłże by ten teraznieyszy w oyczyznie niepokoy? Nigdy. Ta nowa forma powstaniem swym niepokoy ten w oyczyznie porodziła, ta go upadkiem swym y zniesie. Poki abowiem przyczyna tego niepo||(**46 стр.**)koiu trwać będzie, poty y effecta iey zostawać muszą, y co dzień nowe, a iako doznawamy gorsze, bo iest, iako się widzieć daie, aż nazbyt płodowita.

Ale iuż postąpiemy do rzeczy drugiey, na pokazanie od Redargutora wziętey, owey, że universały potrzebnie są wydane. Tu zaś Redaragutor skokocze, a y surowie, a nie sprawiedliwie. Bo mowi:„ by się pseudopatriarcha wasz (tak mianuie nie tylko dla schismy, ale że żyw Patriarcha Ierozolimski Sophroni, y iest w Ieruzalem tymże, czym y pred tym był) zachował w tym Krolestwie, iako przed tym, niż listy pisał do Krola Iego M., y byście się wy nie ważyli rzeczy takich, iakich się dotąd nikt, iako Polska Polską, a Ruś Rusią, nie ważył: y on by był człowiekiem uczciwym, y wy, obcuiący z nim, wolni od podeyzrzenia,“ et caet. Słuchayże y tu, miłościwy y łaskawy czytelniku, a uważay, co ten nieprzytomny sobie Redargutor prawi. Tu, mowi, by się ten wasz Patriarcha zachował w tym Krolestwie iako przed tym, niż listy pisał do Krola Iego M., był

by człowiekiem uczciwym; a mało niżey mowi, że ten Patriarcha był wysłany umyślnie na rozerwanie przymierza z Moskwą. Iak to zgodne rzeczy ten Redargutor stosuie, kronikarzem by mu być przystało, bo by więtszego nadeń — — świat nie miał. Ociec Patriarcha listy swe do Krola Iego M. iuż w rok y daley po zawartym przymierzu z Moskwą pisał: iednak by się był tak zachował w tym Krolestwie, mowi Redargutor, iako przed tym, niżli listy do Krola Iego M. pisał, był by człowiekiem uczciwym. Ieśli był człowiekiem uczciwym aż do pisania listow swoich do Krola Iego M., to on nie był wysłany umyślnie na rozerwanie przymierza z Moskwą. A że nie był wysłany y opacznie w tym ||(47 **стр.**) do Krola Iego M. iest udany, wyświadcza go ta evidens demonstracia, że pierwey niż to przymierze z Moskwą stanęło, iuż Oyciec Patriarcha był w Moskwie dobrze przed tym. Da w tym niewinności iego wierne świadectwo samo żołnierstwo Koronne y Litewskie, ktore z Krolewicem Iego M. w Moskwie służyło, y w Tule o nim słyszało.

A że tego świętego męża ten brudny prostak pseudopatriarchą z tych przyczyn nazywa, iakoby był schismatikiem, y że żyw Patriarcha Ierozolimski Sophronii. A by był ten święty Ociec Patriarcha Ierozolimski schismatikiem, nieprawda z tych słow w ustach Redargutorowych: iest abowiem w iedności drugich trzech Patriarchow, napelnia swoią osobą czwartą ś. Apostolską stolicę Patriarchalną, ma wiarę ś. prawosławną, iest w cerkwi iedney ś. Katholickiey y Apostolskiey, iest ieden z pięciu nawyższych Apostolskich stolic Pasterz y Patriarcha, ze trzema pobliżniemi w przytomney miłości bratskiey, z czwartym odalnym w pożądaney całym sercem przyiaźni y miłości, na iaką od niego wzaiemną z otwartym sercem ochotnie on, y inszy trzey, czekaią y Pana Boga o to proszą.

A że żyw przodek iego Sophroni, żal mie tego nieostrożnego Redargutora, że z tey przyczyny pseudopatriarchą go nazywa, bo smiertelnie grzeszy. Pytamy cię, miły Redargutorze: Augustyna ś. iak nazowiesz, ktory żywy z Valeriuszem żywym, oba Biskupi pod ieden y tenże czas, na iedney y teyże Biskupiey stolicy Hippońskiey?*) Iak y ś. Grzegorza Theologa, ktory żywy z żywym Grze-

*) Possidonius de vita Augustini. cap. 8.

gorzem, oycem swoim, na iedney stolicy Biskupiey Naziańskiey? A dawszy wielu inszym stronę, iak nazowiesz, pytamy, Liberiusza y Felixa, oba na iedney y teyże stolicy, iednego y tegoż czasu Biskupy Rzymskie? Iak y ś. ||(**48 стр.**) Alexandra Patriarchę, ktory z przestarzałym Narkissem Patriarchą, żywy z żywym, o ieden czas iedney y teyże Ierozolimskiey stolice Patriarchami byli?*) Y ciż u ciebie pseudoepiscopi y pseudopatriarchae? Mylisz się, nieboże Redargutorze, y barzo mylisz: prawdziwi są Biskupowie, prawdziwi Patriarchowie y święci. Prawdziwy zaiste y ś. Theophan, Patriarch Ierozolimski, ktory przy przestarzałym Sophroniuszu Patriarsie, ktory mu stolice swey Ierozolimskiey, przre zeszłość lat swych (bo iuż ma lat wieku swego kilkanaście nad sto) y prze niesposobność zdrowia, od lat cztyrnastu ustąpił; na ś. Apostolskiey stolicy Ierozolimskiey godnie siedzi, y tą pobożnie sprawuie.

A co mowisz, iako Ruś Rusią, nikt się rzeczy takich dotąd nie ważył. Y my to przyznawamy, że iako Ruś Rusią, nigdy tego nie było, aby Rusi Rzymski Biskup Metropolita poświęcał y podawał: a Patriarcha Ieremiasz, nierzkąc iako Ruś Rusią, ale oto za wieku naszego, za szczęsliwego panowania Krola Iego M., Pana naszego teraznieyszego, tu w Wilnie będąc, Metropolita Onesiphora Dziewoczkę zrzucił, a Michayła Rahozę na Metropolstwo poświęcił, y nam Rusi podał. Przecz tedy, mowisz, iako Ruś Rusią? Iakobyś też rzekł, iako Ruś Rusią, żaden Metropolit Ruski od Patriarchi Konstantynopolskiego posłuszeństwa dotąd apostatować nie ważył się: pierwszy dopiero Michael Rahoza. Coż daley? „Wam, mowi Redargutor, lada buzie wolno na maiestat Krola Iego M. następować, a Krol Iego M. przez spary miał patrzyć na to? Wam by wolno cudze brać, a possessorowi bronić się nie wolno? O bezrozumne głowy!“—Tak oto Redargutor: bez convicij nic, sarcasmy tuż, ale tuż zaraz y potwarz. Nad dobregoć człowieka zwyczay, ten zły człowiek nas buzuie, ||(**49 стр.**) ale że nieuważnie, tym mało oto dbamy, a że potwarnie, tym ieszcze mniey. Aby kto z nas na maiestat Krola Iego M., Pana swego M., następował, mowisz to omylnie y

*) Naz. in Carm. de vita sua. Euseb. lib. 6. cap. 9.

nigdy, da Bog, nie dowiedziesz: zostanie ten otęchły kąs nie połkniony w prześmiardłym waszym gardle. Łykacie, krztusacie się z tym swym iadowitym vomitem na zacny narod nasz Ruski, Panom swoim, Krolom Ich M. Polskim, wierny y szczyry, ale go nie pierwiey wyrzygniecie aż się im podusicie. Dawnożeście takiemiż zdraycami, ktorzyby na maiestat Krola Iego M. następowali, poczynili były ludzi zacnych, nigdy w żadney winie, lub do oyczyzny, lub do Krola Iego M., Pana swego M., niepodeyzrzanych: Michaela Kopysteńskiego, Episkopa Przemyskiego, y Gedeona Bałabana, Episkopa Lwowskiego. Zaziescie ich za takie przez universały do ksiąg nie wnieśli? O niezbożne głowy, ż tym waszym piekielney racii postępkiem!

A co mowisz, potrzebno było Kr. Iego M. rozkazać urzędom, żeby takich karano, iako obrazicielow Maiestatu Iego Kr. M. Obrazicielmi Maiestatu Kr. Iego M. ludzie niewinne nazywaiąc, toż a toż krwie żądliwy kruku, krakasz. Tać to wasza bałamutnia tego tumultu w Wilnie y po wszytkich Lith. y Ruskiey ziemie miastach narodziła, ktorysie y po dziś dzień ieszcze koi, y po dziś dzień ludzie uczciwi iedni za poręką y w sequestrze, drudzy na ratuszu. Udaliście bez stydu y fałszywie do Pomazańca Bożego Kr. Iego M., Pana naszego M., iakoby ociec Borecki z kozakami iuż około Wilna w kilku stu koni leżał po maiętnościach Iego M. kniazia Ogińskiego, podkomorzego Trockiego, chcąc przez gwałt na metropolią naiachać, a ociec Smotrzycki toż czyni około Połocka. O czym się im obudwu ani przez sen widzieć kiedy dało,—nierzkąć, aby na myśl kiedy przychodziło. Zaczym Krol ||(**50 стр.**) Iego M., Pan nasz M., iako stroż w Państwach swych pokoiu pospolitego te takowe za waszym udaniem, dla pohamowania swawoleństw y tumultow w państwach swych, universały wydać roskazać raczył y do pewnych person pisać, aby tego hultaystwa, ktoreby było około Boreckiego y Smotrzyskiego, y ich samych nie przechowywali, ale iak buntownikow y zdraycow z ich pomocnikami łapali y do więzieni, tak grodowych, iako y mieyskich, dawali. To to wasza rozumna głowa (boście iuż nasze bezrozumnemi poczynili) sprawiła. Takimeście oto waszym opacznym udaniem wszytką Rzeczposp. w zadumienie nieiakieś byli przywiedli, że ledwie do siebie przychodzi, gdy iuż oto te wasze nie chrześciańskie z nami postępki na oko widżi.

Co o obietnicach, nam od Krola Iego M. uczynionych y walnymi seymami stwierdzonych, prawisz, po proźnicy teraz z tobą o tym gadka, okaże to sprawiedliwość święta, ieśli gwałtu sobie uczynić nie dopuści, ale y teraz cię suchą nogą nie przeminę. Mowisz do nas: „o szalbierzowie przewrotni, inszego wam nazwiska nieprzybiorę, iako to śmiecie tak bezpiecznie wmawiać, a mianowicie poddane w Pana. Gdzież to wam obiecano? W constituciey powiadacie 1607 y seymu blisko przeszłego. A iest że tam wzmianka posłuszeństwa Patriarszego? A iest że tam wzmianka o odebraniu dostoieństw y dobr, na te dostoieństwa przynależących? Y Krol Iego M. niezna się do takiey obietnice, y litera tey constytuciey nie ma tego w sobie, y owszem ukaże się, coś właśnie przeciwnego tey asserciey." — Tak do nas Redargutor, ktoremu my odpowiadamy, że nie wmawiamy my tego w Pana, ale Pan dobrowolnie tę nam obietnicę Pańską uczynić raczył, y zna się do niey: bo te ||(**51 стр.**) obie constitucie na własne Krola Iego M. roskazanie są wydane y przywileiem, od Krola Iego M. przy pierwszey constytuciey nam danym, stwierdzone, przeciwo ktorym mowić iest, tykać się Pomazańca Bożego, ktorego słowo — słowo. Pytasz: ieśli iest w tey constituciey wzmianka posłuszeństwa Patriarszego? Powiadamy: iest. Naprzod, gdzie Krol Iego M. mowić raczy: uspakaiaiąc relligię Graecką, ktora zdawna ma swoie prawa. Prawo tedy miedzy naszemi prawy pierwsze y przyrodzone ma relligia Graecka posłuszeństwo Patriarsze, od św. powszechnych synodow sobie nadane, iako o tym dowodnie Verificator. Powtore, gdzie raczy mowić: iż dostoieństw y dobr duchownych inakszym prawem nie mamy rozdawać, iedno wedle ich fundaciey y dawnego zwyczaiu przodkow naszych, im nadanych. A coby to za prawo fundaciey było y coby to był za zwyczay dawny, tamże zaraz wyraża, mowiąc: rozdawać dostoieństwa y dobra duchowne ludziom szlacheckim narodu Ruskiego,—to pierwsze prawo fundaciey y zwyczay dawny. Mowi daley: y merè relligiey Graeckiey,—a to drugie prawo fundaciey y zwyczay dawny. Prawo zaś fundaciey relligiey Ruskiey nie insze iest tylko mieć Rusi relligią od Patriarchi Konstantynopolskiego y iemu być posłuszney: wieczny abowiem to Rusi zwyczay być pod posłuszeństwem

Patriarszym. A co mowić raczy: zwyczay dawny,—toż wyraża, bo chociaż się to pokazać może, że dla wielkiego zamieszania w oyczyznie był ktory Metropolit Ruski na stolicę mimo wiadomość Patriarchi Konstantynopolskiego podniesiony, iak był podniesiony Hilarion Metropolit około roku Pańskiego 1051 dla woyny, ktorą na ten czas Ruś z Graekami wiodła, o czem Paterik Kiiowski Pieczerski, ale wyrazniey Zonaras historik Graecki.*) Y iak był podniesiony (**52 стр.**) około roku Pańskiego 1146 Kliment Metropolit dla wnętrzney woyny Xiążąt Ruskich miedzy sobą, Izasława, Xiążęcia Kiiowskiego y Pereasławskiego, z inszemi Xiążęty, naprzeciwko ktorym użyty był od Izasława y Krol Polski Bolesław Kędzierzawy y Henryk brat krolewski, Xiąże Sendomirskie,—o czym Miechowiusz,**) Kromer***) y Strykowski.****) Chociasz bowiem, mowiemy, to pokazać się może, że dla wielce ważnych przyczyn był ktory Metropolit, mimo wiadomość Patriarchi Konstantynopolskiego podniesiony, ale to się nigdy pokazać nie może, aby ktory pod iego posłuszeństwem nie był, albo żeby ktory mimo Patriarchę posłuszeństwo oddawał Biskupowi Rzymskiemu, iak płonnie, bez żadnego dowodu, ze snow swych Kreuza prawi. Czemu poświadcza to samo, że y po Hilarionie byli Graekowie Metropolitowie od Patryarchow posyłani, iako zaraz po nim Heorhi, Ioan wtory, Efrem, o ktorym coś Kreuza stolide coniectuie, bo y po nim zaraz Graekowie: Mikołay, Nikiphor, Nikita y Michaił, po ktorym nastąpił wyszey pomieniony Kliment: ci wszyscy od Patryarchi byli posyłani.*****) Ktoż wątpić będzie, że iemu byli y posłuszni? Rownie po Klimentim nastąpił Theodor Graek, od Patriarchi posłany, Ioan trzeci, Konstantin, Nikiphor wtory, Matfiey, y inszi. Zaczym co y o Kirille Rusinie, ktory po tym Matfieiu nastąpił Kreuza baie, sen baie; po ktorym zaraz przez Kiriłła, wtorego Rusina, nastąpił Iosiph Graek, od Patriarchi przysłany, y po nim inszy, tak, aż do naszych wiekow, przed ktorych

*) Serm. 7. tom. 3. fol. 169. col. 4. in imp. Const. Monomachi.
**) Lib. 3. cap. 21. fol. 96.
***) Lib. 6. fol. 99.
****) Lib. 6. pag. 221.
*****) Stryk. lib. 5. pag. 179.

oczyma św. pamięci ociec Ieremiasz, Patriarcha Konstantinopolski, Onisiphora Dziewoczkę Metropolita zrzucił, ktorego też był y poświęcił, a poświęcił na mieysce iego Michaela Rahozę. Poświadcza y owo, że żaden z historikow Polskich, ludzi wielkich, wszytkich ||(53 стр.) relligiey Rzymskiey, iako Kadłubek, Długosz, Miechowita, Wapowski, Kromer, Herbort y Stryikowski, ktory, swoię kronikę pisząc, zbierał ią wiernie ze wszytkich przed sobą pożyłych historykow, y wiedzieć o sobie daie, że przy pomienionych historykach y inszych, ktore on sam wylicza, miał historię Iana Tarnowskiego, Zygmunta Herbesteyna, Bielskiego, Cesarzow Konstantinopolskich dzieiow kroniki dwie, Ruskie kroniki stare, kroniki Sławiańskie, Moskiewskie dzieie, Kiiowskie kroniki stare cztyry, Litewskich latopiscow dwanaście. Żaden iednak ze wszytkich tych pomienionych nie pisze o tym, aby kiedy Metropolitowie Ruscy byli pod posłuszeństwem Biskupa Rzymskiego, albo żeby ktorego Metropolitę Ruskiego Papież miał poświęcić y Ruskiey cerkwi podać. A że Ruś od samego tego czasu, iako krzest św. od Patriarchi Konstantinopolskiego przyięła, nigdy Metropolitow ni od kogo inszego, tylko od Patriarchi, nie miała, y nigdy nikomu inszemu posłuszeństwa Metropolitowie Ruscy nie oddawali, tylko Konstantinopolskiemu Patriarsze,—to wyraźnymi słowy twierdzą po wszytkich inszych Kromer Biskup, a Strykowski kanonik, pilny Ruskich dzieiow historyk, y Gwagnin; ieden Kreuza, człowiek wartny, skądyś nam wywartował Hrehora, nieiakiegoś Metropolitę, ihumena Carogrodskiego, od Piusa wtorego Papieża poświęconego y Rusi podanego. A miał ten nierozsądny człowiek uważać to, że ieśli Ruś Isidora, ktory od Patriarchi Iosipha był poświęcony, statecznie pod posłuszeństwem Patriarszym zostawał, dla samey tylko uniey wygnała, iak by oto tego Hrehora, przez tegoż Isidora z unią y z poświęceniem Papieskim do Ruskiey ziemie [iako prawi Kreuza] przyprowadzonego y na stolicy Metropolii Kiewskiey posadzonego, cierpia||(54 стр.) ła? Opuściwszy tak zacnych y starodawnych historikow, wiary godnych, Kreuzie wiary w tym namniey niegodnemu, iako bezdowodnemu, wiarę dać zachce kto? Iemu podobny.

To tedy istotnie, iako się ma rzecz, powiedziawszy, gdzie Krol Iego M. w konstituciey obiecować raczy dostoieństwa y dobra duchowne rozdawać, wedle naszey fundaciey y wedle dawnego zwyczaiu,—tę fundacię y ten dawny zwyczay daie rozumieć. Co się y temi tamże zaraz następuiącemi słowy wyraża: ludziom merè relligiey Graeckiey. A kogoby Krol Iego M. ludzmi merè rellgiey Graeckiey być rozumieć raczył, tamże zaraz pomienia być tych, ktorzy proszą Iego Krol. M., aby im nie było czynione praeiudicium w sumnieniu y prawiech ich, to iest, aby nie byli od was przez gwałt zaciągani y przymuszani do posłuszeństwa Biskupa Rzymskiego, y nie było bronione y przeszkadzane wolne odprawowanie nabożeństwa, według dawnych obrzędow ich, to iest, aby zostawali przy zwykłym sobie posłuszeństwie duchownym Patriarchi Konstantynopolskiego. Co im Krol Iego M. obiecować raczy. Ci zaś, ktorzy oto Kr. Iego M. prosili y ktorzy byli y są uciśnieni: my iesteśmy, ktorym się od was apostatow naszych prze odstępstwo od Patriarchi Konstantinopolskiego iuż od lat dwudziestu sześciu nieznosne praeiudicium w sumnieniu y w prawiech dzieie, y ktorzy nam wolnego odprawowania nabożeństwa pod posłuszeństwem Patriarszym bronicie y przeszkadzacie. Ktorą tę obietnicę swoię Krolewską przywileiem swoim Pańskim, tedyż zaraz na tymże seymie nam danym y w tey samey constituciey przypomnianym, Krol Iego M., Pan nasz M., warować y stwierdzić raczył y upewnić, żeśmy iuż od onego czasu w pokoiu wiary swey, według starodawnego zwy|(**55 стр.**) czaiu cerkwie Graeckie Orientalney, wolnie, bespiecznie y spokoynie używać y nabożeństwo swe odprawować mieli; a to wiary naszey starożytney zwyczay być nam pod pysłuszeństwem Patriarchi Konstantinopolskiego. Na co wy niedbaiąc, y po dziś dzień niepokoie w cerkwi naszey Ruskiey, pod posłuszeństwem Patriarszym będącey, za to samo, że pod tym iest, czynicie, w sumnieniu naszym praeiudicuiecie, nabożeństwa nam zwykłego zażywać bronicie. Czego wszytkiego świadkiem są widocznym po wielu miastach cerkwie popieczętowane od lat dwu, a indzie od trzech, iako w Orszy y w Mohilewie, gdzie ludzie chrześcianscy żyią od tak wielu lat bez żadnego nabożeństwa, dziatki umieraią beze chrztu, starszy bez zbawiennych

Eucharistiey taiemnic, ciała chrzesciańskie bez pogrzebow, chrzescianom zwykłych. To tedy na twoie pytanie odpowiadamy, w ktorym nas pytasz: ieśliże wzmianka w constituciey, roku 1607 ferowaney, posłuszeństwa Patriarszego iest uczyniona.

A cò daley zaraz pytasz: a iestże tam wzmianka o odebraniu dostoieństw y dobr, na te dostoieństwa przynależących? Odpowiadamy: i e s t. Pytasz gdzie? A to tam, gdzie Krol Iego M., Pan nasz M., w tey constituciey mowić raczy: „Waruiemy, iż dostoieństw y dobr duchownych inakszym prawem nie mamy rozdawać, iedno wedle ich fundaciey y dawnego zwyczaiu." Coż inszego z słow K. Iego M., ieśli nie to wiedzieć się daie, że wy, apostatowie naszy, te dostoieństwa duchowne inakszym prawem, nie wedle fundaciey nászey y nie według dawnego zwyczaiu, trzymacie. Co wyraźniey w przywileiu swym, tą konstytucią stwierdzonym, nam danym, obiaśniać raczy, |(**56 стр.**) gdzie tak mowi: „prosili nas na seymie teraznieyszym wolnym Warszawskim posłowie ziemie Kiiowskiey y Bracławskiey, imieniem braci swey, ludzi relligiey Graeckiey, abyśmy im krzywdy, y ucisku, y ubliżenia ponosić nie dopuścili, ale przy dawnych zwyczaiach, prawach y wolnościach cerkwi zakonu Graeckiego y ludzie tey wiary w Państwach nászych zachowali; pasterzow y przełożonych ich duchownych, Archiepiskopa, Metropolitę, Władykow, Archimandritow y inszych świaszczennikow, według tychże praw y przywileiow, napotym zawżdy podawali. My prośby ich w tym wysłuchawszy, ze wszech ludzi tey wiary obywatelow Państw naszych, według praw ich, przywileiow y wolności... *et caet....* we wszem cale y zupełnie zachowuiemy...." *et caet.*

Otworzże ucha, Redargutorze, ze wszytkiemi twemi complicami, a słuchay K. Iego M., co mowić raczy: „wysłuchawszy miłościwie prośby ludzi relligiey Graeckiey, przy dawnych ich zwyczaiach, prawach y wolnościach zachowuiemy; pasterzow y przełożonych ich duchownych, według tychże praw y przywileiow, napotym zewżdy padawać im obiecuiemy." Ieśli napotym, według praw naszych, przywileiow y wolności, przełozonych duchownych podawać nam Krol Iego M. obiecować raczy, tedy wy pod ten czas nie według praw na‖(**57 стр.**)szych, zwyczaiow y wolności, iesteście przełożeni du-

chowni, a po was, albo raczey po przed wami- pożyłych mieli być nam dani przełożeni duchowni, według zwyczaiow praw y wolności naszych.

Ale ieczcze iaśniey constitucya seymu przeszłego, w ktorey Krol Iego M., reassumuiąc tę roku 1607 constitucyę, mowić raczy: „uspokaiaiąc relligię Graecką, constitucyę roku 1607 reassumuiemy, y według niey w rozdawaniu beneficij cerkiewnych in futurum zachować się mamy.“ Ieśli według praw, przywileiow y wolności naszych, iako constitucya roku 1607 opiewa, w podawaniu beneficij cerkiewnych Krol Iego Młść zachować się in futurum obiecować raczy, tedy wy in praesens nie według praw, przywileiow y wolności naszych constitucyą roku 1607 y przywileiem, tegdyż danym, pomienionych beneficij cerkiewnych zażywacie, a za tym bezprawnie y stolicy Episkopskie y Metropolitańską sobą zasadzacie. A tożesmy tobie za łaską Bożą, czegoś chciał y o coś pytał, Redargutorze, pokazali y powiedzieli, że Krol Iego M., według praw, przywileiow y wolności naszych, Metropolita y Władyki pod posłuszeństwem duchownym nam zwykłym Patriarszym mieć pozwolić y wszytkie dobra, na te dostoieństwa przynależące, im przywrocić miłościwie przyobiecać raczył. Nie wmawiamy my tego w Pana naszego, ale sam on iak dobrowolnie, prawem upomniony, za prośbą naszą, na to pozwolić raczył, tak y zna się do tego. Pokazaliśmy przy tym, że iest wzmianka y o posłuszeństwie Patriarszym y o odobraniu dostoieństw y dobr, na te dostoieństwa przynależących. Coż? Ieszcze do convicij y illusij? Ieszcze my szalbierze przewro(**58 стр.**)tni? Bo toście, mowisz, sobie imię przybrali. Ale y to lada przekupka umie.

Co z institucij o beneficiach y z praw o expectatiwach przypominasz, nie czekamy na wasze smierci, bo y swemu żywotowi zamiary uczynić nie możemy. Życie choć do stu lat, tylko nas w pożądanym nam pokoiu, poki nam Bog żywota przedłuża, zaniechaycie. Potomkowie naszy o sobie y o cerkwi Bożey mowić będą, a to co sprawiedliwość swięta ukaże, rozumiemy, stanie. Pokazał to wam z praw cerkiewnych Verificator dowodnie, że niesprawiedliwie tych dobr, bo nienależnie zażywacie: ufamy, że ich sprawiedliwym wyrokiem lub Bożym, lub Pańskim, ustąpicie. My ich wam z rąk

nie wydzieramy: wezmie ten, ktory władze ma. Bo kto co niesłusznie y nad prawa otrzymawa, słusznie to ten według prawa traci. Co gwałt przypominasz: prawem świetskim y Bożym my począwszy, żadnego do sprawy tey gwałtu nie przemieszywamy; bo iak na Boski wyrok na pewną Miłościwą Krola Iego M. obietnicę niewątpliwie czekamy, y o skutek iey prosimy. „Ale y prośba wasza, mowi Redargutor, własną groźbą, tak bowiem mowice: Coż więc? wszyscy oraz duchowni y świetscy Koronni y W. X. Lith. y Ruskiego obywatele, Szlachta, Rycerstwo y wszytek lud pospolity pod prześwietne Krola Iego M. nogi siebie podesławszy, łzami ie naszemi oblewamy, a iak ś. sprawiedliwości praw naszych y swobod opiekuna, stroża y obroncę, uniżonym sercem w słowach wszelkiey powolności, wierności y poddaństwa prosimy, aby według Krolewskiey swey uczynioney nam obietnicy pańsko y oycowsko, młściwie y łaskawie, z nami obszedszy się, formę duchowieństwa naszego, w przełozonych duchownych cerkwie naszey Ruskiey, tę nam zachować raczył, ktorą w tych pań||(**59 стр.**)stwach swoich pod czas szczęsliwey swey Koronaciey zastał, wołą swą Pańską y przysięga stwierdził.“ To z Verificatora Redargutor przełożywszy, sens tego taki być wykłada: „Słowa zdadzą się być przyiemne, ale iad w nich gorzki; sens ich taki, iaki od was samych słychamy, że się spiszecie, wszytkich pobuntuiecie w Państwie y na Ukraine, na Pana y na Rzeczposp. nastąpicie, y uprosić myślicie, właśnie iakoby na kark nastąpiwszy, w czym wam Pan Bog nie pomoże y rady wasze niecnotliwe pomiesza.“ To wyrzekszy, y mowę swoię y ten czwąrty rozdział owemi słowy concluduie: „że ten, co mienił się być Patriarchą, wysłany iest od Cesarza Tureckiego umyslnie na rozerwanie przymierza z Moskwą y na uczynienie turbacyi w tym Krolestwie, et caet..., macie wy temu bezzakonni zakonnicy Monastera Bratskiego wierzyć, bo grzech mowić: potwarz to.“ Na te słowa twe, Redargutorze, skromnemi być nie możemy, aleć z nich fałsz zadaiemy, z ktorych poki się nie wyprawisz, poty u nas y u każdego, młściwego y łaskawego tych naszych skriptow czytelnika, kłamcą zostawać będziesz, a nie wyprąwisz się pewnie, pokiś żyw, bo z szczyrych naszych w Verificaciey słow nigdy tego, coś tu przełożył, aż pękniesz, nie wyzsiesz,

byś y naiadowitszym paiąkiem być chciał. Nie wykładać to, ale przykładać swoie złe do cudzego dobrego; iąk tedy sens twoy fałszywy, tak y udanie twoie o nim fałsz, abyś go kiedy od nas miał słyszeć, iakżeć prze takie twoie fałsze nie mamy mowić—potwarz to? A że nas lżysz, abyś tego daley nie czynił, nie draznimy cię, bo to sztuka na iadowitego nie rzucać nań, ani się oglądać: y sam warczeć przestanie.

O Patriarsze ś. z siebie sądzimy: bo ieśli on taki zdrayca, iakie my, sumnienie nasze o nim inaczey rozumieć ||(60 стр.) nie dopuszcza, tylko iak o nas samych, iak o człowieku uczciwym, zacnym y niepodeyzrzanym. Ma w tey sprawie, ile do tego świętego męża, każde bogoboyne serce Pana Boga prosić, aby mu nie dopuścił mowić na niewinnego niesprawiedliwości. Bog wszechmogący sam świadkiem iest, ktory wszytkie skrytości ludzkie wie, że grzechu każdy ten nie uchodzi, y smiertelnego, ktory tego zacnego męża, w żadney zdradzie niepodeyzrzanego, zą zdraycę do Krola Iego Młści udał. Poczuie każdy takowy sprawiedliwą pomstę z nieba na ten czas, skoro się ten święty mąż grobu Bożego, ktorego iest strożem, według zwyczaiu swego w cudownych sprawach Boskich, dotknie. Ktorego, iuż w drodzie będącego, ś. modlitwam przewielebny w Bogu Iego Mość Xiądz Biskup Kiiowski*) siebie poruczaiąc, miedzy inszemi tak do niego w liście swym pisać raczy: „Divinae Maiestati indignus supplico, ut tuam Illustrissimam et Reverendissimam Celsitudinem, Angelico septam praesidio, ad locum destinatum incolumem reducere dignetur, id quoque à tua Celsitudine in locis sanguine Redemtoris nostri irrigatis et consecratis, mihi vicissim rependi peto.“ „Pana Boga niegodny ze wszytkiego serca mego proszę, aby on twoię Oświęconą y Przewielebną wyniosłość, Anielskim zastępom otoczoną, do mieysca naznaczonego doprowadzić raczył, wyniosłości też twoiey proszę, aby mi to od niey na mieyscach, krwią Odkupiciela naszego oblanych y poświęconych, wząiem oddano było.“ Błogosławić raczey y ty, Redargutorze, temu świętemu mężowi chciey, y iego o wzaiemne u grobu Bożego za tobą błogosławieństwo prosić,—w czym ci day Christe Panie upamiętanie.

*) Boguslaus Radoszewski Boksza, Episcopus Kiioviensis, et caet.

||(61 стр.) Rozdziału Redargutorowego piątego nadpis: Przywileie, constitucye y dekreta Trybunalskie, ktore oni przywodzą, nie były takie, żeby się bespiecznie mogli święcić bez praesentaciey Krola Iego Miłości.

Odpowiedź.

Przywileie, constitucye y dekreta Trybunalskie, przez Verificatora przywiedzione, wiedzieć daią, że do nas wszytkich, ktorzy iesteśmy pod posłuszeństwem Patriarszym, żadnego prawa apostatowie nie maią.

W odpowiedzi na ten piąty rozdział niedługo cię, miłościwy y łaskawy czytelniku, zatrzymamy. Z samego abowiem tego rozdziału nadpisu z nadpisem o tey rzeczy, od Verificatora uczynionym zniesionego, obaczyć możesz, iako ten fałeszny naśmiewca oszukiwa. Redargutorow nadpis taki iest, widzisz, a Verificatorow w tey rzeczy nadpis taki iest: Prawa świetskie, to iest przywileie, constitucye y dekreta Trybunalskie, ktore nas z władzy odstępce Metropolita y władyk wyimuią. Coż tu, miłościwy y łaskawy czytelniku, tym nadpisom, a w iedney y teyże rzeczy, iednemu do drugiego? Nie iest zaiste tak przeciwna zimność gorącości, iak nadpis Redargutorow przeciwny iest Verificatorowemu. A iednak chce się zdać, że directe w Verificaciey opisane sprawy redarguie. Mowią popolicie: „mow wilku pacierz, a on mowi baran.“ Verificator przekłada, że apostatowie naszy do nas, duchownych y świetskich, y do cerkwi naszych, pod posłuszeństwem oyca Patriarchi będących, żadnego prawa y żadney władzc nie maią,—czego oto ||(62 стр.) temi prawy, przywileymi y constituciami dowodzi, ktore tak dawne są, iak dawna iest y ta apostasia. A Redargutor prawi, prawa te wam nie pozwalali święcić się: rei estis criminis. Ktoż tak marny, aby wolności relligiey naszey praw y przywileiow dopiero od św. pamięci Krola Iego M. Stephana początku szukał, iako ten Redargutor mieć chce y czyni? Ktora ma swoie prawa tak dawne, iako iest sama dawna w Ruskiey ziemi, oyczyznie naszey. Gdyby kto zapytał

duchownych Rzymskich: iak dawne maią prawo duchowne? Posłyszał by pewnie od nich: w Rzymie tak dawne, iak dawna iest tam wiara chrześciańska, y iak ktore dawno są ferowane; a w Polszcze też a nie insze duchowne są prawa tak dawne, iak dawno Polska wiarę w Chrystusa Pana y krzest św. przyięła. Toż każdy sobie y od Rusi odpowiedziane być niech rozumie: w Graeciey tak dawne być prawa duchowne, iak dawna iest tam wiara chrześciańska, y iak ktore w niey dawne są ferowane; a w Rusi też a nie insze duchowne prawa tak być dawne, iak dawno Ruś wiarę w Christa Pana y krzest św. przyięła. Y ztąd iak Polskie prawa duchowne nazywane bywaią prawy relligiey Rzymskiey, tak nasze duchowue prawa Ruskie nazywaią się prawy relligiey Graeckiey. Iak tedy głupia rzecz iest pytać o nowotninie praw Polskich, iakoby w Polszcze ferowanych duchownych, tak iest rzecz głupia pytać y Rusi o nowotninie praw ich duchownych, iako w Rusi ferowanych, wyiąwszy oboich swobody, przywileymi warowane.

To wkrotce przełożywszy, mowiemy: prawa w oyczyznie naszey narodowi Ruskiemu ieszcze zaraz od początku wiary w nas chrześciańskiey zostały dwoiakie—świetskie y duchowne. Świetskie były od Xiążąt Ich Młści ferowane y na piśmie podawa|(**63 стр.**)ne, iako od samego Włodzimierza, od syna iego Iarosława, y od inszych. Duchowne wszytkie ogułem od ś. Wschodniey cerkwie z wiarą zaraz przyięte są y do używania cerkwi Ruskiey podane. Więc gdy narod Ruski pierwey od części był przyłączony do Wiel. X. Lith. y Korony, a potym y zupełnie stał się incorporowany Krolestwu Polskiemu: przypuszczony iest na tych miast zupełnie do wszytkich praw, swobod y wolności świetkich Koronnych y Lithewskich, ktorych miał zażywać, iako y zażywa, swoich praw świetskich, od Xiążąt Ich M. Ruskich iemu podanych, owszeki zaniechawszy; ale przy prawach duchownych swoich, a nie inszych wszytkich iest cale y zupełnie zostawiony, tych, ktore miał zaraz przy chrzcie sobie od św. Wschodniey cerkwie podane, z tym od Krolow Ich Młści uwarowaniem, że Ruś takiey wolności w swoich prawach zażywać miała, iakiey wolności w swoich prawach zażywa w Państwach Koronnych kościoł Rzymski. Co się widzieć daie z przy-

wileiow, narodowi Ruskiemu przy incorporowaniu iego do Korony nadanych, y inszych wielu roznemi czasy danych, z ktorycheśmy nieco w odpowiedzi naszey na pierwszy Redargutorow rozdział przypomnieli.

A iż to prawo duchowne Ruskie iest wieczne, kanonami synodow powszechnych uchwalone, od Wschodniey cerkwie Rusi przy chrzcie podane, a od Rusi tegdyż zaraz przyięte y od Krolow Ich M. Polskich pozwolone, przywileiami y przysięgą stwierdzone, być nam pod tego pasterza duchownego posłuszeństwem, od ktorego wiary chrześciańskiey iesteśmy nauczeni y ochrzczeni: coż tedy nas o tym pytać, iakie prawo na to mamy, abyśmy zostawali pod posłuszeństwem Patriarchi Konstantinopolskiego? Co samy zwyczay wyświad‖(**64 стр.**)cza, gdyż y pod ten samy czas, w ktory się to incorporowanie działo, Ruskiey cerkwie duchowni y wszytka Ruś byli pod posłuszeństwen Patriarchi Konstantinopolskiego, iáko y sami adwersarze naszi w Kreuzie przyznawaią. Coż nas bezpotrzebnie o prawa nasze duchowne pytaią? Lub na co y o świetskie? Za św. abowiem pamięci Krola Zygmunta pierwszego, ktorego wolą y staraniem ta się państw Ruskich incorporacia do Korony stała, Metropolitom wszytkiey Rosii był Iona Protasowicz, od Metrophana, Patriarchi Konstantinopolskiego; po nim nastąpił Ilia Kucza; oba y po nich wszyscy aż po Rahoze, pod posłuszeństwem Patriarszym. Rahoza pierwszy, y ten od Patryarchi poświęcon, zmienił.

A że nasz narod przy prawach duchownych świętey Wschodniey cerkwie zwykłych zostawiono: po pomienionym zwyczaiu, ktory iakoby iest prawem przyrodnym, po przywiedzionych od Verificatora y od nas w odpowiedzi na rozdział trzeci, prawach synonodalnych y po przypomnianych przywileiach, pod czas incorporaciey nam danych,—y to samo rzeczywiście wyświadcza, że się cerkiew nasza prawy duchownymi Rzymskiego kościoła nigdy nie rządziła, ani sądziła, y że wielą przywileiow y po incorporaciey y przed incorporacią Xięstw Ruskich do Korony, prawa duchowne relligiey Grąeckiey są stwierdzone. Ktore prawa maiąc w sobie powszechnych Synodow uchwały y kanony opisane, maią ten kanon, aby każdey krainy prawa nieporuszne zachowane były. Ma y tę uchwałę, aby temi naro-

dami ten Patriarcha iuridicował y duchownie władnął, ktory ie do wiary chrześciańskiey przywiodł y ochrzcił. Co oboie że w narodzie naszym Ruskim, za wolą Bożą y przeyzrzeniem iego św., cudownie Konstantynopolski Patryarcha sprawił: iego przeto du|(**65 стр.**)chowney władzy y iurisdictiey narod nasz Ruski Boskim y ludzkim prawem należy. Krole tedy Ich M. Graeckiey relligiey prawa duchowne Rusi przyznaiąc, stwierdzać y poprzysięgać raczą. W ktorych po przysiędze wyiątek taki czynić, bez krzywoprzysięstwa stać się nie może. Iakoż y nie dział się żaden, y nie dzieie, ponieważ Krol Iego M. narodowi naszemu Ruskiemu pod zwykłym nam Patriarchi Konstantynopolskiego posłuszeństwem y teraz zostawać, bronić nie raczy, y owszem, wedle dawnych naszych zwyczaiow y fundacij, praw, przywileiow, y wam apostatom naszym praeiudicować nad nami niedopuszczać, przyobiecać raczy. Co się z przełożonych od Verificatora przywileiow, constitucij y dekretow Trybunalskich na oko widzieć daie, w ktorych się rzeczywiście wyraża posłuszeństwo nasze duchowne, Patriarsie Konstantinopolskiemu należące, bez ktorego my woli y pozwolenia w sprawach duchownych nic zostawić nie możemy, y wszyscy naszey Ruskiey cerkwi przełożeni duchowni.

To tak się mieć przełożywszy, do obrony przywileiow świętey pamięci Krola Iego M. Stephana, narodowi naszemu Ruskiemu danych, przystępuiemy. Mowi Redargutor: „w przywileiach, iako y w każdey sprawie prawney, iuristowie dwie rzeczy upatruią: principale et accessorium, to iest, rzecz głowną y rzecz przypadkową, bez ktorey rzecz głowna może być. Pierwszą utwierdza przywilcy, y dowod na taką rzecz iest dodry z przywileiu. Druga do przywileiu właśnie nie należy, y nie może się dowodzić z przywileiu: przyczyna tego ta, że nie była intentia Krolewska, iedno to dawać, o co na on czas proszono.“—Radzi to słyszymy y pozwalamy na to, co z iuristow powiadasz. Uffamy za pomocą Bożą, że te||(**66 стр.**)go Redargutora przez to prawdę być po nas przyznać vel invitum uczynimy: w tym, że te przywileie prawa naszego duchownego wielce strzegą, y wielce ie stwierdzaią, y że iurisdictię w cerkwi Ruskiey Patriarsie Konstantinopolskiemu wyraźnie przyznawaią.

Pytamy cię, Redargutorze: w przywileiach tych, od ś. pamięci Krola Iego M. Stephana nam danych, co ty rozumiesz principale, a co accessorium? Accessorium być powiadasz kalendarż, aby do niego Ruś nie była przymuszana; principale nie pokładasz: ieśli z niewiadomości, znosna rzecz, ieśliż z umysłu, karania od Boga prze nieszczyrość twoię nie uydziecz. Abyś tedy y ty wiedział y ten, komu należy, my pokładamy. Pryncipale tych przywileiow iest prawo nasze duchowne wieczne, od ś. Wschodniey cerkwie (iakośmy wyszey powiedzieli) nam przy krzcie ś. podane, od Krolow Ich M. pozwolone, przywileiami y przysięgą stwierdzone; a accessorium to, co ty być powiadasz, krore się funduie na tym principalnym y stwierdza ię. Krol tedy Iego M. ś. pamięci Stephan, poglądaiąc na prawo nasze wieczne owe, że mamy prawa swoie duchowne, ś. cerkwie Wschodniey własne od nawyższey zwierzchości stolice Konstantinopolskiey nam podane, stwierdzać to raczy, a przez nie y to accessorium znosi, abyśmy do nowego kalendarza nie byli przymuszani, y daie tego przyczynę taką: bo tego, mowi, oni bez wiadomości nawyższego duchownych praw swoich postrożce, Patriarchi Konstantinopolskiego, uczynić nie mogą. Zaczym szłusznie my tych Krola Iego M. Stephana przywileiow na dowod iurisdictiey w cerkwi naszey Ruskiey Patriarchi Konstantinopolskiego używamy. Czego tymże samym, przez cię zażytym przykładem, tak stać maiącym dowodzimy. Roku 1582 stała się odmiana kalendarza za roskaza||(**67 стр.**)niem Grzegorza 13, Papieża Rzymskiego, przyięta iest po niektorych Krolestwach chrześciańskich, przyięta y w Krolestwie Polskim, y za roskazaniem Krola Stephana wszędzie obwołana. Ludzie nabożeństwa Graeckiego, ktorzy prawam y uchwałam priwatnym Papieskim podlegać niepowinni, przyimować iey nie chciali. Urzędy zaś nabożeństwa Rzymskiego przymuszali ich do niey. Uciekła się Ruś do Krola Iego M., przekładaiąc, że prawo ich duchowne, od Krolow Ich M. Polskich y od niego samego przysięgą stwierdzone, ktore maią ze Wschodniey cerkwie, nie pozwala im tego, aby mimo wiadomość pasterza swego, Patriarchi Konstantinopolskiego, w ktorego ręku postroga praw ich duchownych, kalendarz przyiąć mogli: y zaraz prosząc, żeby do kalendarza nowo odmienionego, y do odprawowania

świąt wedle niego, mimo wiadomość Patriarszą, przymuszani nie byli. Krol na to pozwala y przywileiem utwierdza, oznaymuiąc przezeń, że Ruś takie prawo duchowne wieczne ma, od nas y od przodkow naszych, poprzysiężone, ktore im mimo wiadomość Pasterza ich nayWyższego, Patriarchi Konstantinopolskiego, kalendarza przyimować nie pozwala. Zaczym z zdania iuristow y principale y accessorium tego przywileiu to mieć chce, aby Graeckiey relligiey ludzie w wiecznych duchownych prawach swych bezprawia nie ponosili, y żeby prze poważność y stałość praw swoich własnych, ktorych strzeć powinni, do żadnych oboich praw przymuszani nie byli: boby się przez to wielkie im bezprawie y naruszenie praw ich działo, ieśliby to, mimo wiadomość y pozwolenie Patriarchi swego, uczynić przymuszeni byli, czego im on, iako stroż praw ich, nie pozwala.

Masz tedy to z tych przywileiow; czegoś nie chciał y co rad nie rad przyznać musisz. Za czym y to, co na||(**68 стр.**)wodzisz, inaczey się, niż ty prawisz, nayduie. Pokazuie się abowiem to widocznie, że Krol Iego M. na to imienno w przywileiach swych Patriarchę wyraża, aby go okazał y determinował być y starszym duchownym naszym y pierwszym strożem praw naszych duchownych: za takiemi naszemi, ktorzyśmy Krola Iego M. o to prosili, raciami, że my Ruś mamy swoię duchowną iurisdictię własną, cudzych praw szukać y nienależney iurisdictiey podlegać nie iesteśmy powinni, y prosimy, aby się nam w tych prawach naszych bezprawie nie działo,—y ta była własna controversia. Zaczym Krol Iego M. temi przywileiami swemi determinować y umocniać raczy, aby my Ruś nad starożytne wieczne nasze prawa y zwyczaie duchowne, mimo posłuszeństwo Patriarsze, do Rzymskiego posłuszeństwa y do kalendarza nie byli przymuszani, gdyż tego, bez naruszenia praw swych y bez wiadomości swego Patriarchi, uczynić nie mogą. Wiedzieć tedy masz, vel invitus iakośmy rzekli, Redargutorze, że te przywileia z własney intenciey ś. pamięci Krola Iego M. Stephana iurisdictię Patriarchi Konstantinopolskiego stwierdzaią, y słusznie od Verificatora na dowod są przywiedzione, nie tego, co ty z umysłu opacznie nadpisuiesz, „że te przywileie nie były takie, aby bespiecznie się mogli święcić;“ ale owo, co nadpisuie Verificator, „że te przywileia nas z władze

odstępcy Metropolita y Władyk wyimuią," a za tym y to, „że te przywileia są takie, iż się według wiecznych duchownych praw swych bespiecznie mogli święcić."

Co się dotycze universału (ktory stoi nam za przywiley) Krola Iego M. Pana, teraz nam szczęśliwie panuiącego, chce go Redargutor nieważnym do wieczney w cerkwi Ruskiey iurisdictiey Patriarszey uczynić z o||(69 стр.)wych w nim położonych słow: „prosił nas Hospodara, abyśmy iemu tego (to iest rządu duchownego) w Państwach naszych pozwolili,"—co przełożywszy dalsze po woli swey rospościera proporce, połknąwszy to wszytko, co mu usta zawierało y zawrzeć miało. Prawi tedy, „że ten, będąc sam Patriarchą Konstantinopolskim, nie ważył się nic zaczynać w tym Krolestwie, aż uprosiwszy u Krola Iego M. pozwolenie." Zaź ci to, Redargutorze, z tego przywileiu pokazać należało, co pokazuiesz, że się nie ważył poczynać bez pozwolenia iuridicować? Oszukać y tu chcesz? Ale cię przechyrstwo twe, ktorym zamydlasz głupich ludzi oczy, nie wspomoże. Toś miał pokazać, że nic miał żadnego prawa do iurisdictiey y do rospościerania władzy swey duchowney w tych państwach. Bo to, co o pozwolenie bespiecznego zażywania wiecznych praw swych w cerkwi Ruskiey Patriarcha Krola Iego M. prosi, humanitatis est: ludzkości y poszanowania powinności dosyć czyni,—co y Krol Iego M. przez to niebronienie iuridicowania wzaiemnie iemu oddawać raczy. Niedaie abowiem Krol Iego M. nowego iakiego prawa Patriarsie Ieremiaszowi nad Rusią, ale starożytnego, przez antecessory iego nań spadłego, używać mu, y niegoło używać, ale bespiecznie używać, pozwalać raczy. Ieśli bowiem władzę wszelką duchowną tenże Ieremiasz Patriarcha rospościerać mogł, za pozwoleniem iemu tego wiecznych iego praw duchownych, przez Exarchi swoie, lub przez listy: iakoż nie mogł mieć tey władzy sam przytomny w tych Państwach? Ieśli miał władzę nieprzytomny poświęcić na Metropolię Kiowską y wszytkiey Rusi Ilię Kuczę, a po nim Onisiphora Dziewoczkę: co nie miał władzy przytomny tegoż Dziewoczkę zrzucić, a na mieysce iego Michaiła Rahozę poświęcić? Pocześć tedy to tylko iest, ktorą czyni ||(70 стр.) Krolowi Iego Miłości, iako nawyższey zwierzchnośli Państw tych, a nie nowe prawo. Zaczym y Krol Iego

Młść, daiąc mu ten universał, mowić w nim raczy: iż co Przeoświęcony Ieremiasz, Patriacha Konstantinopolski, (o święte czasy! w ktore tak Krol Iego Miłość, Pan nasz Miłościwy, o Patriarsie Konstantinopolskim rozumieć y pisać raczy) z stolice swey przyiachał umyślnie do tych kraiow Państw naszych, chcąc cerkwie zakonu Graeckiego y służących w nich, to iest, Archiepiskopow, Episkopow, Archimandritow, Ihumenow, Popow, Diakonow y inszych sług cerkiewnych, pod władzą (otworz tu, Redargutorze, uszy, a słuchay co Krol Iego M. o oycu Patriarsie Konstantinopolskim mowić raczy: *pod władzą*) Iego M. będących, (nie nowe prawa daie, ale przy wiecznym go zostawać raczy, gdy mowi: *będących pod władzą Iego M.*) z powinności swey nawiedzić y duchowieństwa ich doyzrzeć, iakobysie wszelakie sprawy cerkiewne, według zakonu ich chrześciańskiego poszłuszeństwa Graeckiego... (słuchay y tu, Redargutorze, Krola Iego M., mowiącego: *według posłuszeństwa,* mowi, *Graeckiego,* to nie inszego iakiego posłuszeństwa, ale Graeckiego) Y mało niżey: A tak my tego Iego M. pozwolili, według władzy (słuchay y ieszcze, Redargutorze, słow Krola Iego M., a nie bądz im niewiernikiem, ale wierzay: *według władzy,* mowi) y zakonu swego ||(71 **стр.**) Graeckiego, wszytkie sprawy cerkiewne duchowieństwa Iego Młści, z dawnych czasow (słyszysz, że *z dawnych czasow;* a nie teraz świeżo) duchowieństwu Iego M. w Państwach naszych należące, odprawować... et caet. Y ten tedy Krola Iego M., Pana naszego M., teraz nam szczęsliwie panuiącego, universał wieczne rządu y iurisdictiey duchowney prawo Konstantinopolskiemu Patriarsze w Państwach Iego Kr. M. przyznawa y zmacnia. W ktorym choć się successorowie iego nie wspominaią, ale się wspomina władza iurisdicowania, powinność nawiedzania, posłuszeństwo Graeckie: a to wszytko troie z dawnych czasow iemu służące y należące. Dawne te czasy—tak antecessorow Ieremiaszowych, iako y successorow iego, w nim samym być ukazuią. Nieuplotłeś tedy y z tego przywileiu tey swey nieszczerości, ktorąś plotł. Toż się mowi y w obronie dru-

giego przywileiu, od Krola Iego M., Pana naszego M., temuż błog. pamięci Oycu Ieremiaszowi Patriarsie na porządki Bratswa naszego cerkiewnego Wileńskiego nadanego. Toż y w obronie przywileiu trzeciego od Krola Iego M., Pana naszego M., Bratstwu cerkiewnemu Wileńskiemu danego, w ktorym Iego Kr. M. wszytkie porządki brackie, od Patriarchi Konstantinopolskiego błog. pamięci Ieremiasza postanowione, stwierdzać raczy.

A co dziwuiąc się prawisz, Redargutorze, że się tak śmiele z tymi przywileiami wyrywamy, ktore, mowisz, że nas więcey confundować niż wesprzeć mogą,—a to z tey przyczyny, że ten przywiley na Bractwo św. Troyce iest nadany, a nie na św. Ducha. Prożno się dziwuiesz y marnie; słychałżeś kiedy u swoich owe y słuszną regułkę: ubi Papa, ibi Roma? Tam ten przy|(**72 стр.**)wiley, miły Redargutorze, należeć y zostawać ma, gdzie zostawa y komu należy błogosławieństwo Patriarsze y posłuszeństwo ku niemu. A co przypominasz Verificatorowi, aby się u swoich dowiedział, że te obadwa przywileie brackie iuż są pokasowane decretami Krola Iego M. roku 1600 y 1609: wie to dobrze Verificator, że bezprawnym postępkiem od was apostatow naszych były ruszone, ale iż bezprawnie: zaś te dekreta wolą Krola Iego M. y prawnym wyrokiem są cassowane, a przy mocy swey zupełney zostawione. Decret roku 1600 cassowany iest constitucią roku 1607. Decret zaś roku 1609, ieśli iaki w tey sprawie ferowany był, zniesiony y cassowany iest constitutią tąż, w roku przeszłym 1620 reassumowaną. Otoż masz upewnienie, że Verificator lepiey o żywocie y całości praw swoich wie, niżeli ty, Redargutorze, ktory martwe rzeczy za żywe udaiesz.

W tych pięciu pomienionych przywileiach tak wiele Redargutor korzyści nabywszy, porwał się za szosty aż nader iadowito, y nie bez przyczyny: bo go też on wziął za żywe, zaczym inaczey go zbyć nie mogszy, iuż bez wstydu ważył się gwałtem na nas rzucić, a z niego nas obnażyć y wydrzeć pokusić się, sobie go przywłaszczyć y swoie nagość nim przyodziać. Ale go to barzo omyli, bo go zbyć musi y sprosną swoię nagość światu okazać: z cudzego wozu (pospolicie mowią) y wposrzod błota zsiadaią, a z chwataney sukmanki y w kościele rozbieraią. Ale mowi Redargutor: „nasz to

wozek y nasza sukmanka, myśmy są katolicy; nas to w tym przywileiu Krol Iego Miłość rozumieć raczy, choć wam przywiley daie, gdzie w nim mowi: wszytkie stany y ludzie Państw naszych, ktorzy są relligiey chrzesciańskiey katholickiey Graeckiey, aby żadnego ubliżenia krzyw||(73 стр.)dy y bezprawia nie ponosili."... et caet. Niewstydże cię, niebaczny Redargutorze, tak nieostrożnie, a rzec śmiele możemy, żwawie zwierzchność nawyższą w nieszczerość do ludzi, przez oto te swoie niebaczne commenta, podawać? Zaż to na wyniosłość tak wysokiey dostoyności paść może, insze mowić, a insze myślić; insze zaś mowić, a insze czynić? Iakiemuż to człowiekowi należy? Czuy się, niebaczniku, co mowisz: dobrze w takich raziech mieć ięzyk za zębami. Byś miał w oczu wstyd, a w ięzyku powciągliwość, nigdy tego mowić nie ważył byś się. Słuchay co ieden a mądrych mężow mowi: „Non debet Rex erga subditos suos alius, quam verax esse; neque quisquam subditorum aliter affectus esse debet, quam ut Regem veracem esse credat."*) „Niema być Krol ku poddanym swoim inakszy, tylko prawdosłowny, y żaden z poddanych inakszego rozumienia być niema, tylko że Krol iest prawdosłowny." Nie iest przeto zaiste Krol Iego M., Pan nasz Miłościwy, we wszytkich słowach swoich inakszy, tylko prawdziwy, y żaden z nas poddanych iego innaczey o nim nie rozumie, tylko że iest w słowach swych prawdziwy. Z tym mądrego męża mądrym wyrokiem my trzymamy, a tey o Iego Krol. M. wiary iesteśmy, że my przekładali krzywdy nasze, ktore od was apostatow naszych ponosimy: myśmy się na was przez Ich M. PP. posłow ziemie Kiiowskiey, y Wołynskiey, y Bracławskiey przed Krolem Iego M. skarżyli, że nam cerkwi pieczętuiecie, swiaszczenniki, pod posłuszeństwem Patriarszym będące, więzicie, morduiecie y z miast wyganiacie,— zaczym wiele dziatek po miastach umiera beze chrztu św., wiele dorosłych y starych bez żywotdaiących taiemnic Ciała y Krwie Syna Bożego, wiele bez zwykłych chrześciańskich pogrzebow na mieyscach niezwykłych grzebione bywaią, y ||(74 стр.) tym podobne nam od was dzieiące się oppressie y praeiudicia myśmy przekładali; myśmy

*) Arrian. Histor. lib. 6.

też zarazem przez tychże PP. posłow y oto Krola Iego M. prosili, aby nas przywileiem swoim Pańskim od waszych persecucij ochronić raczył, co Iego Kr. M. od nas przełożone, za ukrzywdzenie nasze miłościwie przyiąwszy, tym nas przywileiem od was ochronić zezwolić raczył, ktory nam do rąk iest podany, tey stronie, ktora tego potrzebowała. W ktorym Krola Iego M. postępku inaczey my nie rozumiemy, tylko że Krol Iego M. z nami poddanymi szczyrze obeyść się raczył. A że nam y to rzeczywiście wspiera, iż w nim cerkiew naszę Ruską zostawować raczy przy wierze chrześciańskiey Graeckiey starożytney, przy prawach, przywileiach y wolnościach, zdawna nadanych, y do żadney odmiany obrzędow przymuszać nas niekazać, ale zachować nas, iako stare kanony y przywileia nasze opisuią, według kanonow śś. Oycow y dawnych praw, przywileiow, swobod, wolności y zwyczaiow naszych. Y tym ten swoy przywiley kończyć raczy.

Coż wy, do ktorey z pomienionych rzeczy w tym przywileiu macie? Ukażcie nam choć iedno prawo świetskie lub duchowne, ktore was, apostatow naszych, od posłuszeństwa Patriarchi Konstantinopolskiego wolnymi czyni, lub pod posłuszeństwo Rzymskiego Biskupa poddaie. Ukażcie nam choć ieden przywiley, ktoremu Metropolicie, przed tą dzisieyszą apostasią, pod posłuszeństwo Biskupa Rzymskiego dany: a my pod posłuszeństwo Patriarsze (chociaście ich y inszych listow y przywileiow dobrą cząstkę, wiecie sami gdzie y przez kogo, bo są na to protesta, popalili) pokażemy. Co większa? Czego iuż wy nie połkniecie: bo iest na gardło wa||(**75 стр.**)sze kością, to, co Krol Iego M. w tym przywileiu przy starych kanonach ś. Oycow zachowywać y zostawować nas raczy, iak wam należy: ponieważ w tych to starych kanonach iest naszey cerkwi Ruskiey podano, aby się w iey diaecesię mimo własnego ich Episkopa inszy Episkop nie wtrącał, y ieśliby kto mimo wiadomość swego Patriarchi od inszego Patriarchi był poświęcony, aby każdy takowy za Episkopa nie był miany. Żeby żaden Episkop w nienależną sobie diaecesię, pod drugim Episkopom będąca, nie wstępował; granic, sobie przełożonych, aby nie przechodził; cerkwiey mimo uchwalone prawa, aby nie mieszał y nie turbował, pod niewagą poświęcenia iego y pod samego

degradacią. Y żeby każdey krainy prawa nieporuszne zachowane były, a ieśliby kto inszą praw formę wprowadzał, ważna być niema. Y żeby te krainy, ktoreby przez krzest ś. y przepowiedniki od ktorego Patriarchi do wiary chrześciańskiey przywiedzione były, przy nim wiecznie zostawały, a od inszego ktorego Biskupa, aby następu żadnego nie cierpiały. A ieśliby ktory y nastąpił y gwałtownie ie pod władzę swoię podbił, ma ich koniecznie ustąpić, aby się przez to uchwałam ś.ś. Oycow gwałt nie dział y żeby w postaci cerkiewnego rządu potężności nadętość nie panowała.*) To tedy, mowiemy, w tych starych świętych Oycow kanonach synodalnych y przy kto rych nas ten przywiley zostawuie, iest wszytko wyraźnymi słowy opisano: iakim że sposobem wam, ktorzyście to wszytko połamali y pogwałcili, należeć może? Poniewaź ie nie na łamanine, ani na gwałt, ale na zachowanie y używanie ten przywiley cerkwi naszey Ruskiey zostawuie. Przychodzi tedy wam, albo przywileiu tego w ręku naszych odbieć, albo tego dworu, w ktoryście się mimo wszytkie te pomienione y insze ś.ś. Oycow kanony przenieśli, zrzec się. Zaczym po||(**76 стр.**)prożnicy się na ten cudzy wozeczek wsadzacie: każą wam z niego y wpośrod błota, wydzieią was z tey cudzey szatki y wpośrod kościoła.

Ale Redargutor daley coś, pochutnywaiąc sobie, argutuie: „y ktoż by, mowi, tak mało uważny był, co by to twierdić śmiał, żeby Krol Iego M., Pan katholicki, miał przyznawać tym, ktorzy Papierza Rzymskiego nie maią za głowę wszytkiego crześciaństwa, że oni są wiary katholickiey: boby tym samym sobie samego odsądzał wiary katholickiey.“ O nasz miły Redargutorze, tożeś marny. Czemuś to domowego wychowania człowiek? Zdasz się iakobyś nieba głową swoią sięgał, a ty iak ieden z nich. Wiedzże o tym, że w w lepszey opatrzności swey, serce krolewskie P. Bog mieć zwykł, nierzkąc niż twoie prostackie, ale niż y naymędrszych w iego Państwie. Y że osobliwszą łaską Bożą duch iego rządzony bywa, niż y naypracowitszych, nierzkąc ciebie, marnego szpargalisty, xięga-

*) Canon Apos. 32. 1 Syn. powszechny. can. 6. 2 Syn. powszechny, can. 2 y 4. 3 Syn. can. 8.

rzow y w piśmie uczonych ludzi. Torem przodkow swych, Krola Iego M., Pana naszego, Duch Boży, ktory w nim y przy nim iest prowadząc, tak iemu nas nazywać ukazuie, iak nas nazywali przodkowie iego y iak właśnie nazywani być mamy. Weyzrzy we wszytkie prawa y przywileie, ile ich od Krolow Ich Młści mamy, przed waszą apostasią, pod posłuszeństwem Patriarszym będącym, nam y przodkom naszym nadane,—a doznasz, że gdzie ieno kolwiek Rzymskiey y Graeckiey relligiey ludzi wzmianka się dzieie, wszędzie iednako oboich wspominać raczą: ludzie religiey Rzymskiey; ludzie religiey Graeckiey; kościoły zakonu Rzymskiego; cerkwie zakonu Graeckiego; sprawy kościelne zakonu chrześciańskiego posłuszeństwa Rzymskiego; sprawy cerkiewne zakonu chrześciańskiego posłuszeństwa Graeckiego; my zwierzchny obroń||(**77 стр.**)ca kościołow y cerkwi Bożych. Słysząc Krole Ich M. o naszey cerkwi Bożey, pod posłuszeństwem Patriarszym będącey, tak iako y o kościele Bożym, pod poszłuszeństwem Patriarszym będącym, mowiące,—co się dziwuiesz, Regargutorze, że Krol Iego M., nazywaiąc ludzi religiey Rzymskiey chrześciany y katholikami, nas ludzi religiey Graeckiey, zarowno tymże tytułem zdobiąc, chrześciany y katholikami nazywaią? Żaź cerkiew Bożą nie iest imie cerkwie chrześciańskiey katholickiey? Przeć nie możesz. Lecz Krol Iego M., Pan nasz M., w universale, Oycu Patriarsze Ieremiaszowi (o ktorym tu wzmiankę czyniliśmy) danym, cerkwi nasze Ruskie, pod posłuszeństwem Patriarszym będące, cerkwiami Bożymi nazywa: coż ci za dziw, że y w tym swoim nam danym przywileiu ludźmi nas relligiey chrześciańskiey katholickiey mianować raczy? Boby tak, mowisz, siebie samego odsądzał wiary katholickiey. Mylisz się, panie Redargutorze. Rzekłbym: lepiey Krol Iego M. umie, co iest iedyna ś. Katholicka y Apostolska cerkiew definiować, niżli ty, ale tępości twey tak wysokiemu rozumowi comparować neważe się. Wiedzieć Krol Iego M. raczy, że nas oboią stronę, y Wschodnią, mowiemy, cerkiew pomiestną y Zachodnią, cerkiew ś. Katholicka, ktora iest iedyna w wnętrznościach swoich, w ktorych się one zaczęły, nosi, do ktorey iedno y toż prawo obie maią: a iednością miłości wzaiemnie będąc ziednoczone, Pana Boga o to z oboiey strony prosząc, aby on to, co ie dzieli,

to iest, co się kolwiek non per defectum, ale per excessum w roznice miedzy nie podało, oycowsko uprzątnął y zniosł. A iż defectus, iako mowią, fide non utitur, excessu fide abutitur. Nie nayduie przeto Krol Iego M. defectu w swiętey wierze naszey Graeckiey, nie nayduie y w swey Rzym||(**78 стр.**)skiey: zaczym gdy nas ludźmi relligiey chrześciańskiey katholickiey Graeckiey nazywać raszy, siebie samego tegoż tytułu chrześciańskiego katholickiego nie odsądza, w czym się Redargutor, rzecz przeciwną stanowiąc, bardzo myli, niechcąc wiedzieć, że neque in excessu, neque in defectu (ieśli y o swey toż rzec może) ś. cerkiew Wschodnia z katholilickiey nie wystąpiła. A toż widzisz, miły Redargutorze, żeśmy wiedzili za łaską Bożą, cośmy sobie wyprawili. Rozum, ktory wam apostasia ta odięła, został przy cerkwi Bożey, że wy tego poiąć nie możecie: trafiać się wam musi, iako tonącemu chwytać się y zawysz. Nie strasz nas y tym, że Krol Iego M. przywileiow swych zostaie wierny interpres: taki nam iest Pan Krol Iego M., P. nasz M., iaki y wam: taki nasz obrońca, iaki y wasz; ufamy my Panu naszemu M. y na ś. iego wyrok puszczamy.

Ale iuż do constitucii, ktore Redargutor znosząc, mowi: „Co się tknie constitucyi seymowych śmieie się każdy bezumstwu waszemu, iako się wykładaczami ich czynicie, ciągnąć choć przez gwałt na swoię stronę y rozumiecie, że intencia Krola Iego M. y wszytkiego Senatu ta była, znosić unię, co iest przeciwko sumnieniu ich, mieliby na to pozwalać y uchwalać gwoli wam: wielką im zaiste krzywdę w tym czynicie.“ — Przyznawamy y my, Redargutorze, że każdy z nas się śmieie, ale tobie podobny bezumnik, ktory tryumphy zwykł obchodzić przed zwycięstwem. Z czegoż się naśmiewasz, ożuwny naśmiewco? Z tego, iakobyśmy nie ku intentiey Krola Iego M. y prześwietnego oboiego Iego K. M. Senatu y wszytkiego Rycerstwa te constitucye wykładali, y iakobyśmy ie przez gwałt na swoią stronę naciągali? Y śmiechem zaiste swoim, y tą mową swoią krzywdę nam w oboim tym czynisz: intenciey Krola Iego Mości, Pana ||(**79 стр.**) naszego M., w ferowaniu tych constitucii nie tykamy się, w tym ią położeniu zostawuiemy, w ktorym y w podawaniu przywileiow mało wyszey zostawiliśmy. Co się zaś wykładu na-

szego tych constitucyi y gwałtownego ich od nas ku stronie naszey naciągania dotycze, odsyłamy cię y łaskawego czytelnika do odpowiedzi naszey na artykuł twoy czwarty. Gdzieśmy o tych constituciach y obietnicach, nam przez nie od Krola Iego M. uczynionych, przełożyli dowodnie z własnym ich wyłożeniem, bez żadnego ku stronie naszey gwałtownego ich naciągania,—co y sam rad nie rad przyznać musisz.

Ale się ty natrętuiąc dziwuiesz się, y za rzecz przeciwo sumnieniu podaiesz, znosić unię. Ia się zaś mowie tey twey nie dziwuie: każdy abowiem, ktory niepokoiu oyczyznie życzy, to mowi. Iuż to przez dwadzieścia sześć lat tę unię stroicie: powiedzcież nam, prosimy, iakoście ią barzo y pozwami, y mandatami, y panowaniem rozmaitym, y biciem, y więzieniem, y morderstwy, y baniowaniem, y cerkwi pieczętowaniem, y nabożeństwa zabranianiem, (bo to wasza w uniey przepowiedź, tym ią y szyrzycie), — iakoście ią, mowiemy, barzo rozszyrzyli? Porownasz wasza kilkunastu osob unia, z tak wielkiemi z niey pochodzącemi oyczyzny kłopotami, biedami, turbaciami y niebespieczeństwy? Ieśli zbawienia szukasz, ukazuiesz na unię: czemu nie idziesz prosto raczey na wszytkie nabożeństwo Rzymskie? A niż tak miedzy panem y poddanemi niesnaski y zawieruchi stroić? Byś chciał tę swoię wielebną unię porownać z szkodami y kłopotami oyczyzny, ktorych ona iest przyczyną, y nalazszy, na śmieciu ią odszedłbyś. Co nas Ruś z Rzymiany barziey poiątrzyło, ieśli nie ta obłudna unia,—że oni naszych cerkwi ubiegaią, a my ich kościołow, że oni naszo nabożeństwo ganią, a my ich, choć ||(**80 стр.**) niemal tož iest y iedno? Co tych miedzy nami a Rzymiany na wnętrzną mało potrzebną wasń scriptow uszczypliwych narodziło, ieśli nie unia? Co Krola Iego M. częściey molestuie, co Rzeczp. barziey turbuie, co więtsze skwierki y płacze w oyczyźnie czyni, ieśli nie unia? Co przyczyną y niesłychanym excessom, y niebywałym odwagam, iakie się dziś w oyczyźnie dzieią, ieśli nie unia? Ieśliż w ten koniec przeciwko sumnieniu być pozwalać unię znosić, prawisz, że idzie o duszy ludzkie,—wiedzieć masz, że nie zginie tylko syn zatracenia. *) Ieśliż też tę unię ogniem przepowia-

*) Ioan. cap. 17.

dać y mieczem szyrzyć—czego Chryste Panie racz uchować—wyidzie to iuż z własności Ewangelickiey przepowiedzi: iakoż baczymy na tym iesteście. Mowisz tedy, pozwalać y uchwalać znosić unię iest to przeciwo sumnieniu Krola Iego M. y wszytkiego Senatu duchownego y świetskiego y stanu rycerskiego. My o to nie stoimy, ani iesteśmy na tym tak barzo, aby unia znoszona była, ponieważ w państwach tych wolno każdemu iako chcę wierzyć. Oto narod nasz Ruski Krola Iego M., Pana swego M., prosi, aby Iego Krolewska M. przy prawach naszych y wolnościach, tak świetskich, iako y duchownych, nas zostawić raczył: aby nam były przywrocone dostoieństwa duchowne z należącemi do nich beneficiami, żeby nam oddane były cerkwie, abyśmy zostawali pod zwykłym nam posłuszeństwem, aby nam wolne było nabożeństwo; oto narod nasz Ruski Krola Iego M. prosi, a wy sobie iak raczycie. Ustąpiwszy nam własnych naszych duchownych y świetskich dobr, by was było tysiącami, zayzrzeć nie będziemy.

Prosimy cię, miły Redargutorze, iakie to wam, apostatom naszym, prawo pozwala ieździć by y do Charonta na duszach naszych? Skąd my u was narod tak |(**81 стр.**) barzo pogardzony, że nas iak woły do pługu wole waszey zaprząć usiłuiecie? Dziwuiecie się naszym musowym postępkow, a niechcecie się temu zadziwić, ieśliżeśmy powinni tak nieznośne oppressie od was ponosić? Y nacięższemu nieprzyiacielowi naszemu cierpieć tego, nigdybyśmy na sobie nie przewiedli, co wam cierpiemy, czekaiąc lub na wasze obaczenie się, lub raczey na miłościwą łaskę Krola Iego, M. Pana naszego M., że wzdam kiedy nas z niewoli waszey ciężkiey wyrokiem swym Pańskim ratować będzie raczył. Macie zaiste uważyć, co to czynicie? Ieślisie o podobną rzecz kusicie, albo nie? Nam się zda o niepodobną, bo ieśliscie przez te tak wiele lat, łagonie idąc, nic nie sprawili, zaczętą tyranią ieszcze mniey. Gdzie abowiem tu, prze Bog, słuszność: kwoli apostacie, ktory się dziś ślebizować po Rusku uczy, mamy wiary naszey, przed wszytkim światem cudami znamietemi ogłoszoney, odstąpić? Gdzie tu baczenie? Gdzie tu rozum? Rozleiesz krew y rozumiesz, że przez to miłości u narodu Ruskiego nabędziesz, aby cię miał za Metropolitę lub za Biskupa? Nie tu-

szymy. Ieśli tedy, iako prawisz Redargutorze, sumnienie nie pozwala Krolowi Iego M. pozwalać unię znosić: a wam nad nami zbytkować dopuszczać, pozwala sumnienie? Wola tedy Krola Iego Młści, Pana naszego M., w zniesieniu tey naszey unii niech się dzieie: my Krola Iego M., Pana naszego M., o doskonałe uspokoienie nas w religiey naszey prosimy.

Ale iuż ku obronie decretow Tribunalskich, ktore Redargutor burząc, oszczyrnie postępuie: rozumie, że gdy się naśmieie, to iuż zaraz z potrzeby wygra,—ano tak się stać musi, iako święta prawda mieć chce. Naśmiewa się wprzod z nadpisu, nad tymi decretami położonego, owego: decreta Tribunalskie, zmacnia||(**82 стр.**) iące degradacią odstępnego Metropolita y Władykow, et caet. Nie maiąc Redargutor, czymby karty tego wielebnego swego scriptu napełnił, nie maiąc za co by się słusznie w Verificaciey wziął, chwyta się za słowka y w nich zażywa rybałtskich cavilacij. Lecz sprawi to św. prawda, że y na tym mieyscu ten cavillator confuso stanie. Porwał przed się słowo owe zmacniaiące, z ktorego tak argutuie: zmacnia Tribunał degragacię, to y degradować może; to wyrzekszy, rostopił się na naśmiewiska. „Iakież to, mowi, przebog absurdum, w ktore wpadaią za sprawiedliwym sądem Bożym in poenam tak wielkiego grzechu odszczepieństwa,“ y daley to, co mu się podoba, drwi. Verificatora nazywa ludificatorem, a tribunalisty ubiera w iufuły, decreta ich szacuie, y Tureckiego cesarza w takich swych decretach favorizantami ie czyni. Ale o absurde Redargutor, o marny naśmiewco: nieraz ci iuż to mowię, że in rebus seriis, w rzeczach poważnych, żarty mieysca nie maią. Zaź w tym winien Verificator, że zwykłego sądom słowa w takim razie zażył? Lub ty winnieyszy, że w nim z umysłu dla naczosania uszu tobie podobnych cavillatorow ludificuiesz? Ieśli ten twoy argument ważny: zmacnia Tribunał degradację—ergo y degradować może. Tedy ważny będzie y owy: zmacnia Trybunał tę daninę Krolewską—ergo y dać może; zmacnia Trybunał ten przywiley—ergo Tribunał y przywileie dawać może; stwierdził Tribunał to prawo kościelne—ergo Tribunał prawa kościelne stanowić może. Taki tedy ten twoy pierwszy argument; absurde cavillator, ieśli się

Boga nie boisz (iakoż nie boisz się, coć mało niżey rzeczywiście pokażę), ludzi się wstyday; ale y wstydać pusto: płocha dziecina, y ta się tey twoiey nieszczerości dziwować ||(**83 стр.**) musi. A iakoby iuż ten pierwszy wygrał, drugi z niego deducuie taki: ieśli może Trybunał degradować, to może consecrować: y wykrzyknął,—o szaleństwo, o niezbożności, — iakby też kto deducował: może Trybunał przywileię dawać, to może y szlachtę creować. O marny człowiecze! na siebie to ty exkłamacie te czynisz, na swoię nieszczerość wykrzykasz, ktora y szaleństwo popada y niezbożność pokupuie. Mogłbyś tu zaprawdę od nas mieć swoy sarcasmik y słuszny, boś nań oto temi twoiemi marnymi cavillaciami zasłużył, ale calcitranti asino recalcitrare nie myślimy. A to iest twoy niewstyd. Co zaś daley prawisz: „Patriarsie Konstantinopolskiemu daie Trybunał decretem swym iurisdictię nad wszytkim duchowieństwem Ruskim, po wszytkich państwach Korony Polskiey y Wiel. X. Lith. By o takich decretach wiedział cesarz Turecki, pewnieby przysłał umyślnie czausa swego podziękować za to, że mu sędziowie nawyższi Wiel. X. Lith. w osobie poddanego iego, ktoremu on sprawiedliwości dowodzić iako Pan powinien, ieśliby kto przeszkodę w tey iurisdictiey przysądzony czynić chciał, wstęp do tych państw publica autoritate dali. Zaiste error to nieladaiaki.“ — A to iest twa, Redargutorze, niezbożność. To iest com ci rzeczywiście miał pokazać, że się Boga nie boisz. Zaź to boiaźń Boża w sercu twym sprawuie, z biednych y nędznych poymańcow chrześcian naśmiewać się? Zaź boiaźń Boża niewolnikom braci swey, chrześcianom, Boga w Troycy iedynego prawosławnie chwalącym, urągać? Pana chrzesciańskiego na nie do gniewu pobudzać, a bisurmianowi serce ku nim zaiątrzać? Za mnieysze naśmiewiska przeklął Elisoeusz dziatki y stali się karmią niedzwiedziow.*) O serce przeklęte! Coż ci zawinił Patriarcha Konstantinopolski, Ociec twoy wła||(**84 стр.**) sny, ktory cię in lumbis przodkow twoich porodził, że tak na niego, y przed okrutnikiem pogańskim y przed chrzesciańskim panom, surowie instiguiesz? Coć zawiniła y ś. Wschodnia cerkiew, matka twoia własna, ktora cię z wody y Ducha odrodziła, że ią y pod pogań-

*) 4. Reg. cap. 2.

skie y pod chrzesciańskie nogi w podert podscielasz? Y my z iednego oyca y z iedney matki rodzieni bracia twoi, cośmy tobie zawinili, że nas y z cielesnych y z duchownych dobr wyzuć usiłuiesz? Coż Turczyn ma do naszych zakonow cerkiewnych y kanonow synodalnych, aby tu do oyczyzny naszey czauszy swoie posyłać miał? Co y do Patriarchi w sprawach iego duchownych, choć iego niewolnikiem iest według ciała? Morzu założył Pan Bog granicy piasek, ktorych by ono nie przechodziło: *) temu koniowi y mułowi, ktory rozumu Boskiego niema, ogłowią a uzdą czeluści iego nie zewrze? Iuż to lat nad połtorasta Patriarchowie naszy w tey poganina tego niewoli: coż on w sprawach duchownych lub do Patriarchi, lub przez Patriarchę do nas? O rad byś ty to widział, nieszczęsny człowiecze, żebyś co był mogł na przykład podać, aleś się sposobić nie mogł. Byś był chciał na żałobne w srzednich onych wiekach cerkwie Zachodniey oblicze weyrzeć, nie urągalbyś dziś ożałobione lice maiącey cerkwie Wschodniey. Byś był wspomniał na one Rzym burzące, władnące im y chrześciany tameysze y przełozone ich duchowne trapiące y morguiące okrutniki, Gottskie, Herulskie y Wandalskie, Alariki, Ataulphy, Odoakry, Theodoryki y tym podobne: nie urągałbyś braci naszey, przez podobnego tym okrutnika zniewoloney, y na Patriarchi nasze y swoie insulsow nie stroiłbyś. Byś był, mowiemy, na to wspomniał, obaczyłbyś co umie niewola, co umie okrutnik, y co umie z niewolo||(**85 стр.**)nemi y z okrutnikami Pan Bog; zaczym rozumiemy, żebyś tych nie chrześciańskiego serca exaggeracij na przełożonego naszego y swego, y na cerkiewne nasze prawa, y na nas bracią swą zaniechał był. Ieśli nie macie baczenia na wnetrzności, ktore nas y was iedne nosiły, ieśli wam zbywa na politowaniu krwie, ktora się w nas y was iedna rozlewa, ieśli y na tę, ktora nas y was iednego ciała członki zachodzi, condolencię sposobić się nie możecie: communi naturae condescenduycie; a trapić y mordować nas, iak inszemi tak oto y tymi niezbożnymi exaggeraciami, lub wstyd, lub grzech być osądcie. Zydziżeśmy wam, lub bisurmianie, czyli co gorszego, że mimo te, nas iednych wszelako utyskuiecie, nas samych gnąbicie, nam samym nie-

*) Psal. 31.

znosne praeiudicia czynicie; samym nam y na uczciwe y na pobożne następuiecie; samych nas, bracią swoię, uczciwy narod Ruski, zdrady zmazą bezecnicie, y o niełaskę pomazańca Bożego, Krola Iego M., Pana naszego M., przyprawić staracie się; samym nam, Boga w Troycy iednego prawosławnie wyznawaiącym chrześcianom, wiarę wydzieracie. Miawszy wiedzieć zapewne, że nam serce nasze z piersi naszych rychley wyrwiecie, niżli z dusze naszey ś. wiarę naszę wydrzeć zmożecie. Nie iuż to y nad duszą przemoga, ieśli nad ciały w tym wolnym chrześciańskim państwie nad wolnym, prawy y swobodami obwarowanym chrześciańskim narodem, krwawo pastwić się dopuszczono wam będzie. Na co wy dniem y nocą, iawnie y kryiomo, opacznie y bezprawnie, oto takiemi y tym podobnemi exaggeraciami, y columniami, y krwią woniaiącemi instanciami czyhacie. W czym nadzieia nasza Bog wszechmogący, w ktorym samym tylko wszytka ufność nasza, nadzieia nasza y Pomazaniec Boży, Krol Iego M., Pan nasz M., pierwsza nasza, po ||(**86 стр.**) Panu Bogu, od szkodliwego na całość praw y swobod naszych zapędu waszego obrona. Nadzieia y sama nasza niewinność, ktora y ze dna morza ratować zwykła. Nadzieia y sprawiedliwość święta, ktorey własność każdemu z swego się cieszyć dopuszczać. Że swego bronimy, że swego własnego z rąk naszych wydrzeć nie dopuszczamy: za niezbożne y za zdrayce od was udawani bywamy. Ktorą sprawę naszę sam wszytko widzący Bog nasz niech rozsądzi. Amen.

Rozdziału Redargutorowego szostego nadpis: Że nie na wakuiące Władyctwa ci nowopoświęceni nastąpić usiłowali, y że Patriarcha Konstantinopolski do kraiow Ruskich prawa niema.

Odpowiedź.

Że nowopoświęceni Metropolit y Episkopowie na wakuiące stolicy Metropoliey y Episkopstw poświęcić się dali, y że patriarcha Konstantinopolski do kraiow Ruskich prawo przyrodne, kanonami synodow powszechnych stwierdzone ma.

W rozdziale tym szostym Redargutor trzy Verificatorowe paragraphy burzyć przed się bierze: ktory na iaką się poiedynkową

woienną armatę do burzenia ich sposobił, przed oczyma twemi, młściwy y łaskawy czytelniku, postawię, z ktorey łacno obaczysz, iak iest sposobny, nierzkac do burzenia, ale do boiu. Pierwszy paragraph Verificatorow, iż Patriarcha Konstantinopolski iest w kraiach Ruskich prawem duchownym y świetskim, y zwyczaiem, Pasterz przyrodny. Drugi ||(**87 стр.**) paragraph, iż Patriarcha Konstantinopolski apostatę metropolita Rahozę y iego nasladowce episkopy osądził, degradował y wyklął. Trzeci paragraph, iż za tym takowym degradowaniem, stolicy Episkopskie wakowały, na ktore owdowiałe nowopoświęceni są podniesieni.

Burząc tedy y znosząc Redargutor paragraph pierwszy, na kanonach powszechnych synodow założony y umocniony, od dwudziestego osmego kanonu synodu powszechnego czwartego poczyna, przez ktory naznaczone bywaią do rządu duchownego Patriarsie Konstantinopolskiemu Pont, Asia, Thracia, y narody barbarskie,—gdzie o narodach barbarskich wyprawuiąc, całą katrę naprasno poterał. My iemu z Balsomonem, kanonow tych wykładaczem, w wykładzie tego 28 kanonu ten intent śś. oycow być powiadamy, że się przezeń wszytkie barbarskie narody, iako Bulgarskie, Sławackie, Serbskie, Rackie, Bośmienskie, Karwatskie, Dalmatskie, Illirickie, Multanskie, Wołoskie, Węgierskie, Czeskie, Polskie, Ruskie, Moskiewskie, y insze tego barbariey nazwiska, tak względem ich na on czas hrubiaństwa, iako y względem pogaństwa, barbarami nazwani, w rząd y sprawowanie podaią. A podaią iemu pogańskie te narody na taki rząd: aby poświęcaiąc Episkopy, posyłał ie w te narody na przepowiedź Ewangeliey ś. A czemu by iemu, a nie inszemu? Nie dla inszey iakiey przyczyny iemu, tylko dla samey przyległości. Zaczym tu nic nieważy, co ten Redargutor baie, że prawa się nie piszą, tylko na podległe. W ten sposob abowiem podane mu były te narody od tego synodu, aby on ie pozyskiwał Panu Christusowi, y posyłaiąc do nich przepowiedniki Episkopy, czynił ie sobie podległe, ktorym by potym prawa te należały. Marny tedy to argutent Regargutorow, gdzie mowi: „ieśli ||(**88 стр.**) w kraiach Ruskich onych czasow y początkow wiary chrześciańskiey nie było, to Konstantinopolski nie miał kogo święcić.“ Tak miał inferować, to Konstantinopolski miał tam prze-

powiedniki Ewangeliey posłać, a za posłaniem ich przez nie do wiary chrzesciańskiey miał im Episkopy poświęcić y prawo cerkiewne podać.

Marna y owa powieść, co prawi, że było by to prawo niesprawiedliwe: przyczynę tego daie, „iż za occazią tego kanonu dusz ludzkich wielkie mnozstwo ginąć musiało by, gdyby z Konstantinopola przez zamieszanie iakie, albo prze iaką z inszey miary niesposobność przepowiedniki Ewangeliey posłani być nie mogli, a drugim by nie wolno było.“ Mowiemy, że na te zamieszania oycowie ś.ś. nie poglądali, bo temu wszytkie państwa iednakowo podległy, ale poglądali częścią na to, żeby dobrze y zamieszania były: słowo Boże y wiezieniu y zamieszaniu nie pogleda; częścią y więtszą, iż do tych narodow, prze ich do Konstantinopolskiey stolice przyległość, nikt rychley przepowiednikow Ewangeliey posłać nie mogł y nikt sposobniey y zręczniey nimi duchownie rządzić nie mogł, iako Patriarcha Konstantinopolski, iako wszytkim tym narodom nabliższy. Ktory temu kanonowi dosyć czyniąc, wszytkie te wyszey pomienione barbarskie narody Panu Chrystusowi pozyskał.

A gdy mowię wszytkie, żadnego nie wyimuie. Ale rzecze Redargutor: damy mieysce przepowiedzi Ewangelskiey od Patriarchi Konstantinopolskiego w tych narodach, w ktorych y teraz wiara Wschodniey cerkwie y posłuszeństwo Konstantinopolskiey stolice zostawa, iako w Bulgarskim, w Serbskim, w Słowackim, w Ruskim, w Moskiewskim, y w inszych; lecz gdzie w Polszcze od Patriarchi Konstantynopolskiego Ewangielska przepowiedź? Gdzie w Węgrzech? Gdzie w Czechach? ||(**89 стр.**) Gdzie w Litwie? Ponieważ y to narody były barbarskie pogańskie. Niechże wie o tym Regargutor y iego complices, że we wszytkich tych narodach była Ewangelska przepowiedź od Patriarchi Konstatinopolskiego ś. Wshodniey cerkwie: są munimenta pewne y okazałe, przeciwko ktorym nikt słusznie mowić nie może. Są y przepowiadacze Ewangeliey Methodiusz y Cyrillus Episkopowie, od Patriarchi Konstantinopolskiego Methodiusza, męża św.,na przepowiedź do tych narodow posłani, iako iest czytać o Methodiusie mai 11, a o Cyrille 14 februarii, żywotow swiętych ięzyka Sławieńskiego. Ztąd Strykowski: a nawięcey, mowi, około

ćwiczenia y nauczenia w nowey wierze tych to narodow Sławieńskich, świeżo ochrzczonych, Cyrillus y Methodius biskupowie święci pracowali.*)

Ci tedy śś. biscupowie miedzy innemi narodami Sławieńskimi przywiedli do wiary chrześciańskiey roku Pańskiego ośm set ośmdziesiąt piątego Swiętopługa, albo raczey Swiatopołka, Krola Morawskiego, iako pisze z Cromera y z Wenceslausa Hageka, kronikarza Czeskiego, Strykowski.**) Skąd nasze Menologia Sławieńskie Methodiusza tego Episkopom Morawskim tytułuią. Krol Morawski Swiętopług w lat po swym krzcie pięć, to iest roku dziewięćsetnego do teyż wiary, ktorą od tych świętych Episkopow przyiął, przywiodł Boriwoia, Xiążęcia Czeskiego, y żonę iego Ludmiłę. W lat potym sześćdziesiąt y pięć, też ze Wschodu do Morawy, z Morawy do Czech zawitała wiarę chrześciańską dla Xiężny Czeskiey Dąbrowski, siostry Wacława y Bolesława, xiążąt Czeskich, gdy ią za żonę sobie poszlubić chciał, przyiął Mieczysław Xiąże Polskie roku dziewięć set sześćdziesiątego piątego. Dowod tego, że ten Swiętopług, albo Świątopołk, Krol Morawski, ze Wschodu ||(**90 стр.**) od Graekow wiarę chrześciańską przyiął, ten iest pierwszy z Długosza, ktory o nim y o inszych dwu narodu Sławieńskiego Xiążętach tak mowi:***) Troie Xiążąt Sławieńskich Rościsław, Świątopołk y Roczel, od Graekow wiarę chrześciańską y ceremonię przyięli. Dowod tego drugi ztąd, że cerkiew Wschodnia y nasza Ruska Ludmiłę Krolową Morawską, żonę Światopołka Krola Morawskiego, pierwszego chrześcianina, ma za świętą y pamiątkę iey męczeńską obchodzi dnia 16 septembra; także y Wacława (po Rusku Wiaczesława), brata rodzonego Dąbrowki Xiężny, żony Mieczesława Xiążęcia Polskiego, dla ktorey on wiarę też chrześciańską, ktorey ona była, przyiął, cerkiew Wschodnia y nasza Ruska ma za świętego, dzień pamiątce iego 29 septembra poświęciwszy. Te tego iasne dwa dowody położywszy, inducuiemy, że xiąże Polskie Mieczesław tę wiarę przyiął,

---

*) Lib. 4, pag. 148.

**) Ibidem.

***) Lib. 1, tom. 1.

ktorey była Dąbrowka. Dąbrowka była wiary tey, którey była babka iey Ludmiła. Ludmiła tey była wiary, ktorey był Światopołk Krol Morawski. Światopołk wiary był tey, ktorey się nauczył od Methodiusza y Cyrilla. Methodiusz y Cyrillus tey wiary nauczyli Światopołka, ktorey byli nauczeni od Methodiusza Patriarchi Konstantinopolskiego, ktory ie posłał. Polacy tedy, też wiarę przyiąwszy, ktorey był Mieczsław, Xiąże Polskie, y Dąbrowka Xiężna, żona iego, Graecką ze Wschodu od św. Stolice Apostolskiey Konstantinopolskiey szczęśliwie zawitałą wiarę chrześciańską przyięli.

A że y Węgrowie od Konstantinopolskiego Patriarchi wiarę chrześciańską przyięli, daie o tym wiedzieć Zonaras historik Graecki, ktory pisze, że Xiąże Węgierskie Bologudes, y części niektorey tegoż państwa drugie Xiąże Gylas, wiarę chrześciańską przyięli za cesarza Konstantinopolskiego Konstantina, syna Leono||(**91 стр.**)wego, a za Patriarchi Theophylacta w Konstantinopolu ochrzczeni, ktorzy wzięli z sobą y Episkopa na przepowiedź nauki Ewangielskiey do Węgier od tegoż Theophylacta Patriarchi podanego. *)

O Litwie żadney wątpliwości niemasz, że napierwey wiarę chrześciańską ze Wschodu od Konstantinopolskiey Stolice przyięli za tą occazią: Olgierd Xiąże Litewskie, miawszy dwie żenie iedne po drugiey, pierwszą Xiężnę Ulianę, corkę Xiążęcia Witepskiego, drugą Xiężne Marię, corkę Xiążęcia Twierskiego, oboie relligiey Graeckiey: gwoli ktorym y sam Olgierd wiarę Graecką przyiął y w Witepsku dwie cerkwie kosztowne w niżnim zamku iednę, a drugą za Ruczaiem zmurorał, y syny swoie wszytkie, ktorych miał z Iuliany sześciu, z Mariey drugich sześciu, w Graecką wiarę pokrzcił.**) Zapyta snać zdumiały Redargutor: skądże Rzymska w tych państwach teraz wiara? Chcećli wiedzieć, odsyłamy go do trzeciech xiąg Kromerowych y do xięgi dwunastey Strykowskiego. Otożeśmy, za pomocą Bożą, pokazali to Redargutorowi, że y w Morawie, y w Czechach, y w Węgrzech, y w Polszcze, y w Litwie, ze Wschodniey św. cerkwie od Konstantynopolskiey stolicy, ktorey do nauki,

---

*) Zon. Tom. 3. fol. 158. In Im. Constantin. filii Leonis.
**) Stryk. lib. 12. pag. 424, 46, 33, 461.

według przerzeczonego kanonu, przepowiedź Ewangeliey św. zasiewek hoyny swoy wzięła, chociaż dziś inszy kto wnie sierp swoy posyła,—iakim prawem, inszym to do uważania puszczam. Na to tedy tym dwudziestym osmym kanonem św. oycowie czwartego powszechnego synodu te narody Konstantynopolskiemu Patriarsze pod rząd duchowny podali; y to, co się pokazało, on w nich za postępkiem czasu szczęśliwie sprawował.

Iuż do kanonu osmego synodu powszechnego trzeciego, w ktorym długo się zabawić nie przyidzie: ale ||(**92 стр.**) pokazawszy to, co Verificator o nim prawdziwie verificuie, a co Redargutor fałszywie redarguie, to na nim przewiedziemy, że nie iest to comment niepotrzebny Verificatorow, iako on baie, od niego samego zmyszlony, ale iest comment istotny synodu pomiestnego\ za cesarza Zenona Konstantinopolskiego, a za Patriarchi Akaciusza w Konstantinopolu obchodzonego. Niech czyta ieśli mu się podoba w Suriusie żywot błog. Barnaby Apostoła, dnia 11 iunii; niech czyta w historię Baroniuszową w roku 485, w liczbie szostey, — a obaczy, że w tey swey około osmego kanonu ś. powszechnego synodu trzeciego powieści Verificator prawdziwie verificuie, a on fałszywie redarguie. Tak się tedy ta rzecz ma Piotr Fullo, Patriarcha Antiocheński, chcąc pod władzę swoię cerkwie wyspy Cypru zaciągnąć, usiłował im Biskupy poświęcać. Ktoremu gdy się sprzeciwił Episkop Salaminy Anthemius, pozwolić mu tego nie chcąc, sprawa ta, według 9 y 17 kanonu synodu powszechnego Chalcedońskiego, przed Akaciusza, Patriarchę Konstantinopolskiego, za pozwem wytoczyła się, gdzie Piotr Fullo sprawę tę producuiąc, tym prawem sobie y wszytkim Antiocheńskim Patriarcham do Episkopow krolewstwa Kyprskiego władzy dowodził, że do tey wyspy Cypru od Patriarchi Antiocheńskiego, przez przepowiedniki od niego posłane, wiara chrześciańska iest zaniesiona y rozkrzewiona. Y mowi historia, by tego był Fullo dowiodł, tego, naczym był, pewnieby był dokazał. Ale Anthemius pokazał mu to z obiawienia sobie od błog. Apostoła Barnaby, że krolestwo Cyprskie od niego iest wiary chrześciańskiey nauczone, a nie od inszego kogo, dla czego iak Patriarcha Antiocheński, tak żaden inszy pod rząd swoy y władzę zaciągać Epi-

skopow krolestwa te||(**93 стр.**)go nie może. A dowiodł tey swey powieści pod ten samy czas, y dla tey samey sprawy, od tegoż samego błog. Barnaby Apostoła za zrządzeniem Boskim cudownie obiawionym ciałem iego, y Ewangielią, na piersiach iego znalezioną, na deskach z Thyenu drzewa pisaną. Zaczym decret po sobie otrzymał. Otoż ma Redargutor to przed oczyma, o czym nie wstydał się mowić, że tego nigdzie w żadnym kanonie y w żadnym concilium nie masz.

To zaś, co mowi, że ich katholicy Patriarchowie chrzcili, a teraz schismatykom podlegać nie powinni,—fałsz, mowi: nigdy tego ze wszytką swoią apostatską ordą niepokaże, aby y teraznieyszy ktory ze czterech naszych Patriarchow od świętey iedyney Katholickiey y Apostolskiey cerkwie był w schismie. Y to drugie teyże iest ceny, co tamże zaraz mowi, żeśmy chrzesciane, cerkiew ma do nas prawo, nie ta, nie owa, ale cerkiew powszechna, ktora w sobie zawiera tę y owę. Ta bowiem powszechna cerkiew, ktora zawiera y tę y owę, tobie roskazała, abyś podlegał władzy Konstantinopolskiego Patriarchi, ponieważ synod powszechny iest powszechney cerkwi lice. Przykład też Redargutorow z parafiy popowskich do parafiy Episkopskich y Patriarchalnych od niego uczyniony, iest wielka pleć na Redargutora y niezbyta. Wolnoć, miły Redargutorze, okrzciwszy się w iedney porafiey przenieść się na ustawiczne mieszkanie do drugiey, y tam podlegać nie temu presbyterowi, ani temu Episkopowi, gdzieś się chrzcił, ale temu, gdzie mieszkać będziesz. Wolnoć, że y potwore rzeczemy, przenieść się, ale w tegoż presbytera parafiy mieszkaiącemu, od ktoregoś się ochrzcił, drugiego presbytera władzy mimo niego podlegać niewolno, nierząd by to był w cerkwi Bożey, Redargutorze, a nie rząd. Wynieś się y ty z ||(**94 стр.**) parafiy Patriarchi Konstantinopolskiego, wolnoć będzie w czyiey raczysz parafiey y pod czyią lubuiesz władzą mieszkać, ale poki w parafii iego trwasz, iego posłusznym być, iemu podlegać, y iego nad sobą władzę znać musisz. Cożeś z tego przykładu odniosł? To, coć y w drugim następuiącym przykładzie pokażemy. Gdzie z przykładu od heretykow, albo od schizmatykow ochrzczonego nawodząc, mowisz, że gdyby ochrzczonemu schizmatyka, albo heretyka odstąpić niewolno było, prawo

takie niezbożne być musiałoby: iest iedney z pierwszym ceny. Nie chcesz tyranowi w niezbożnych iego sprawach być powolnym, wynieś się z iego państwa. Nie chcesz schizmatykowi, albo heretykowi, ktory cię ochrzcił, podlegać, ustąp z iego parafij: inaczey władzy tyranskiey nie zbędziesz; w iego państwie mieszkaiąc, powoli iego być musisz. Alemci iuż na to mało wyższey resolute odpowiedział, aby nasz Patriarcha Konstantinopolski co przez ten twoy przykład intenduiesz, był heretykiem, albo schizmatykiem, fałsz iest.

Idźmyż ieszcze do tey Redargutorowey powieści, ktorą za dziwną Verificatorowi udać chce. Dziwowiskość zaiste, ale Verificatorowi nie tak bardzo dziwne, iak marne. Coż takowe? „Ia, mowi, Redargutor z kanonu pierwszego Epheskiego ukaże, że Patriarcha Konstantinopolski niema władzy Patriarszey.“ O marny głupniu! Coż daley? „A co, mowi, będzie się Verificatorowi widziało dziwnieysze, ma Patriarcha Konstantinopolski podlegać Metropolicie Kiiowskiemu.“ To iuż wyszło zaiste z dziwnego. Słuchayże, miłościwy y łaskawy czytelniku, tego kanonu, ktorym tych swych assercij ten Redargutor dowodzi. Ktory taki iest: „Ieśliby, ktory Metropolita (że ten od niego cito||(**95 стр.**)wany kanon z Graeckiego położymy) od świętego wseleńskiego soboru odstąpił y do haeresiey się iakiey przyłączył, albo z Caelestiuszem trzymał, takowy przeciwo prowinciey tey przełożonym y Episkopom nic czynić nie może, odięty przez ten sobor od wszelkiego cerkiewnego społkowania y do żadnego urzędu odprawowania mocy niema, y owszem samym tey prowinciey Episkopom y bliskim Metropolitom, prawosławną wiarę wyznawaiącym, zgoła podległym być ma, y zgodności Episkopskiey zrzucony.“

Ten kanon Redargutor przełożywszy, tak argumentuie: „Ieśli Patriarcha Konstantinopolski (iako go ludzie udaią) nie przyimuie soboru Elorentskiego,—a sobor Florentski iest prawdziwym powszechnym soborem, — przez to samo traci władzę swoię y podlegać Metropolitom tym, ktorzy ten sobor przyimuią, powinien,—iaki iest Metropolit Kiiowski.“ Otoż mamy y skargę, y dowod, y decret zaraz, że Oyciec Patriarcha Konstantinopolski y Patriarchą nie iest, y Metropolity Ruskiego słuchać powinien. Czymże tego dowodzi? Kanonem, fałszywie citowanym, ktory z natury swey iest dicti secundum

quid, a on go przeformował w naturę dicti simpliciter: co się z specificowania Caelestiusza heretyka, na przeciwo ktoremu y Nestoriuszowi ten synod był obchodzony, iaśnie wiedzieć daie. Alias, na wszytkich synodach żadney inszey heresiey strzeć się nikt powinien nie był, by tylko Caelestiuszowey, y żadnego insze||(**96 стр.**)go heretyka tylko Caelestiusza. Kanonu tego coby za cel był, commentator iego tamże zaraz wiedzieć daie, mowiąc: „ponieważ od Synodu Epheskiego odstąpiło do trzydziestu przełożonych duchownych, ktorzy iednomyślnymi Nestoriuszowi naydzeni byli, y uszli od synodu, nie chcąc wespoł z inszymi oycami Nestoriusza potępić, przeto synod ten od wszelkiey społeczności odłączył ich y kapłańskie im dostoieństwo odiął,—y ten, mowi, cel iest tego kanonu.“ Ktorego celu Redargutor, że nic nie wiedział, dochodzimy stąd, iż od tego przerzeczonego celu ku swey woli y potrzebie, gwałtem go naciągaiąc, musiał go zfałszować w tym mieyscu, gdzie mowi: „y do heresiey się iakiey przyłączył, albo z Caelestiuszem trzymał;“ uczynił go specialnego generalnym, miawszy tak rzec: „Ieśliby ktory Metropolit od ś. tego soboru odstąpił y do Apostolskiego się zgromadzenia, lub napotym przyłączył y z Caelestiuszem teraz, lub na potym, trzymał....“ y daley. Aby go, mowiemy, ku swey potrzebie sprawił, uczynił z niego specialnego generalnym, przydawszy owe dwie słowka: iakiey y albo, a miasto Apostolskiego zgromadzenia—heresię przyłożywszy. Z ktorego kanonu tak był powinien argumentować: ponieważ Patriarcha Konstantinopolski pierwszego powszechnego świętego synodu trzeciego Epheskiego odstąpił, y do apostatskiego zgromadzenia przyłączył się, y z Caelestiuszem trzyma: przeto przeciwo dioecesiey swey przełożonym Metropolitanom y Episkopom nic czynić nie może, y do żadnego urzędu odprawowania mocy niema, y owszem samym swey dioecesiey Episkopom y bliskim Metropolitanom, prawosławną wiarę ||(**97 стр.**) wyznawaiącym, zgoła podległym być ma. Tobyś iuż mogł słusznie inferować: przeto Patriarcha Konstantinopolski nie iest Patriarchą, y Metropolitowi Ruskiemu ma podlegać. Ale poki Patriarcha przyimuie trzeci powszechny synod, do gromady apostatskiey nie łączy się, herezyę na nim potępioną potępia, y Caelestiusza przeklętego

przeklina,—poty zostawa Patryarchą, y Metropolit Ruski poty podlegać mu musi. Tak in forma miałeś był argumentować, Redargutorze, a nie łapaczki stroić, co dobrym ludziom nie iest przyzwoito.

Ale daymy (czego iednak nie pozwalamy) temu kanonowi y tak stać, iako gi prophanator iego stać chce. Wszakże, poki tego nie pokaże, czego wiecznymi czasy nie uczyni, aby synod Florentski Wschodniey cerkwie miał być synodem powszechnym, ktora nad siedm powszecznych synodow niezna więcey, poty y Patriarcha Konstantinopolski Patriarchą, y Metropolit Ruski podlegać mu winien.

Około szostego kanonu pierwszego powszechnego synodu Redargutor kręcąc się, dziury w nim szuka, z ktorey by go szpocić począć mogł; a nie nalazszy, za słowko się uiął, ktore radby rozkąsił—nie może, połknąć go też—nie śmie. Nie przeszedł dziesiąciu wierszow kanonu tak znamienitego wielkiego synodu, sacrilege zprofanowawszy,—Verificatora z tego strofuie, że miasto Metropolity położył imie Patriarchi, „a to mowi z umysłu na to uczynił, aby nie był swymże biczem uchlustan, że bez woli Metropolity Ruskiego święcili się na Władyctwa Ruskie.“ By Metropolita był z swych zamierzonych iemu granic nie wystąpił, czynić by się oni tego byli nie ważyli; ale zły Metropolitow postępek wolność im do tego taką dał, iakiey sobie Redargutor z pierwszego kanonu synodu powszechnego mało wyszey dowodził. ||(**98 стр.**) A co pierwszey tego kanonu części Redargutor dowodząc, wykrzyknął: iużeź mi się więcey nie nawiiay z tymi kanonami, zabraniaiącemi iednemu Episkopowi wstępować się w drugą Episkopię. Rozumiał by kto, że to on uczynił dobrze, sobie tusząc, ano z wielkiego strachu, bo tę swą płonną powieść czymby wsparł, y iedney titery w sprawach cerkiewnych naleść nie mogł, y nie naydzie, zaczym głosem, ponieważ słow nitu, Verificatora biedeń odstrasza.

Ten paragraph Verificatorow pierwszy Redargutor tak pomyślnie odprawiwszy, do wtorego przystępuie owego, iż Patriarcha Metropolitę apostatę y iedynomyslnych iego Episkopow osądził, degradował y wyklął. Ktory znosząc, długi zawod rospuścił, wywodząc, iakim sposobem zwykli się sądy odprawować, y nie przyznawa, aby kiedy apostatowie do sądu byli citowani, nie przyznawa należnych

sędziow, y tego nawet nie przyznawa, aby byli sądzeni. Ale o tym szkoda poproźnicy słow płodzić, co wszytkiemu światu naiawi: świeża abowiem ta sprawa, z pamięci ludzkiey tak rychło wyslizngć nie mogła. My ią za pewną mamy: y nikt iey nam za podeyzrzaną udać nie może.

Co prawi z kanonu trzeciego synodu Sardiceńskiego pomiestnego (choć go mimo prawdę powszechnym Redargutor titułuie), niech wspomni na synod Karthaginski szosty, wspomni zaraz z iaką kobiałką ten pomieniony kanon od tak zacnego synodu, na ktorym był y Augustyn ś., iest nazad odesłan. Mamy też my przeciwo temu coś znamienitsze, y na prawdiwie powszechnym synodzie ferowane y prawdziwemi powszechnymi synodami stwierdzone, co się tak w sobie ma: „Ieśli ktory kleryk będzie miał sprawę z drugim kleri- ||(**100 стр**).*)kiem, Episkopa swego niech nie odstępuią, y do świetskich sędziow niech się nie udaią, ale niech się pierwey przed swoim własnym Episkopem, albo pred kim oni za pozwoleniem Episkopim zachcą, sprawa toczy; a ktoby nad to uczynił kanonnym paenam podlega. A ieśli klerik z swoim, albo z drugim Episkopem sprawę będzie miał, do Exarchi dioecesiey oney, albo do stolice Konstantinopolskiey kroluiącego miasta niech idzie, a przed nią niech się sądsi."—To powszechnego Chalcedońskiego synodu kanon dziewiąty. Ieśli tedy pomiestny synod Sardiceński appellacię namienił do Iuliusza Papierza, Chalcedoński powszechny synod nie osobie, ale stolicy Konstantinopolskiey ią przysądza. Z tego też kanonu ma się nauczyć Redargutor, co za powaga Exarchi stolic Patriarchalnych, że przeciwo osnowi wierzgać poniecha.

Trzeci paragraph Verificatorow ow, „że za degradacią y klatwą od Patriarchi na apostaty wniesioną wakowały stolice, y iako na wakuiące podniesieni są nowopoświęceni,"—znosi dwiema rzeczami: iedną podłą, druga ladaiaką. Podła iest, ktorą przywodzi z tegoż pomiestnego synodu Sardiceńskiego. Podłą nazywamy, iż ią znosimy rzeczą znamienitą synodu powszechnego. Kanonom abowiem synodu pomiestnego ci tylko podlegać powinni, ktorzy w tey pro-

---

*) Ошибка пагинаціи въ подлинникѣ.

winciey lub pomiestności żyią: kanony zaś synodow powszechnych wszytką powszechną cerkiew zachodzą. Y temu tedy czwartemu Sardiceńskiemu synodu kanonowi w twarz przełożony dziewiąty Chalcedońskiego synodu kanon ||(100 стр.) sławiewy. Ladàiaka zasie rzecz iest, co mowi, że apostatowie są w possessiey beneficiy cerkiewnych: ergo nie są degradowani y wyklęci. Tak to consequentia dobra, iak gdyby kto o umarłym człowieku, w ręku chustkę maiącym, rzekł: ma w ręku chustkę—ergo żyw iest. Y na tym tę naszę na szosty rozdział odpowiedź kończymy, pokazawszy to za pomocą Bożą dowodnie, że y Patriarcha Konstantinopolski iest Patriarchą y Metropolit Ruski podlegać mu powinien.

Rozdziałow Redargutorowych 7 y 8 nadpisy: O krzywdach, ktore mieni mieć Verificator od nas w słowiech y w samey rzeczy.

Rozdziałow Redargutorowych 9 y 10 nadpisy: O krzywdach, ktore my ponosimy od was w słowiech y w samey rzeczy.

Przeszedszy te sześć pierwsze rozdziały, miłościwy y łaskawy czytelniku, w drugich poslednich sześciu na czymbyś my się bawili nie mamy: te abowiem od odstępcow naszych zachodzące nas krzywdy, ktore się iuż po dostatku w Verificaciey położyły, powtore przekładać było by wrzod nieiako pod żyły refricować; w tym też co się za wolą Krola Iego M., Pana naszego M., w Państwach Iego K. M. dzieie, nie nasza rzecz prawney y bezprawney słuszności y niesłuszności szukać. Rownie y na rzeczach, od sprawy teraznieyszey odległych, bawić śię tą razą pracę zdrozną być sądziliśmy, dla czego na te sześć Redargutorowych rozdziałow dwiema naszemi, y temi krotkiemi, zupełnie za pomocą Bożą odpowiemy,—w tym zwłaszcza, co ku tey sprawie potrzebnie należeć widzimy. Bo co prawi Redargutor w siodmym rozdziele o schiśmie, rzecz ta nie tey iest krotkości y ||(101 стр.) nie takich przykładow, iakiey y iakich zażywszy Redargutor, rozumie, że y sobie y nam y czytelnikowi dosyć uczynił y wygrał. Dłuższe są prawa o tym cerkiewne, niż to iedno z Błog. Chryzostoma y to opacznie, nie w własnym sensie

intentiey Złotoustego przywiedzione, co się za inszą occasią Redargutorowi pokazać może, albo y sam to przyzna, gdy się bliżey tego swiadectwa sensowi z contextu y z samey własności Graeckiego języka przypatrzy. Gdzie Błog. Złotousty Basiliusza, swieżo na Episkopstwo poświęconego, pocieszaiąc iemu to, iak iednemu z successorow Błog. Apostoła Piotra, przywłaszcza, co o miłości do Chrystusa Pana y od Pana Chrystusowym o cerkwi swey ś. przemysle uważał. Podobieństwa też te starozakonne nie do rzeczy: ieden abowiem w starym Zakonie Aaron kapłan y potomkowie iego, a w nowym Zakonie dwunastu mamy y ich potomki. Co z Hieronima*) o Vitalisie, Meleciuszu y Pawlinie przywodzi, y to nie ku rzeczy, bo ci trzey iednę stolicę Antiocheńską, iednego y tegoż czasu osiadszy (co z umysłu Redatgutor tłumiąc, iakoby się to pod czas pokoiu cerkiewnego działo, mowi: Patriarchowie to byli Orientalni) y skodliwą schismę w cerkwi Antiocheńskiey uczyniwszy, dali mowienia occassię Hieronymowi do Damasa, przy ktorym on pierwey przez długi czas mieszkał, iako owcy do pastersza, ponieważ w Rzymie Hieronym ś. był ochrzczony, y aby owego Apostolskiego uszedł: iam iest Pawłow, ia Apollow, ia Cephin,**)—z żadnym z tych trzech Antioheńskich Episkopow pod czas tey schismy przestawać nię chcąc, przestaie z Episkopem Rzymskim Damasem. Ale y o tym obszyrna mowa nie tego iest mieysca.

W tymże siodmym rozdziale obrazę maiestatu Krola Iego M., Pana naszego M., na nas przewodząc, ||(**102 стр.**) tak argumentuie: „Regalia brać na siebie, iest crimen laesae maiestatis; ale wy Regalia wzieli na siebie, świeciwszy się bez podawania tego, komu to należy: ergo Rei estis laesae maiestatis.“ My neguiemy minorem y znieśliśmy ią w odpowiedzi na rozdział pierwszy y drugi, do ktorey cię, miłościwy y łaskawy czytelniku, odsyłamy. Co się dotycze zdrady po wszytkich Państwach Iego Kr. M. na pewne osoby, a względem ich na wszytek narod nasz Ruski rozsianey, ieśli sprawiedliwość św. w swey wadze zostawać będzie, Delator ma być;

*) Hieron. Epist. 77.
**) Cor. cap. 1.

mowy publiczne. Oyca Patriarchi Ierozolimskiego do kozakow Redargutor fałszywie udaie: przełożył ie, iako się miały, prawdziwie Verificator w Verificatiey, do ktorey się odzywamy.

Mowi ku końcu tego siodmego rozdziału o Verificatorze, ale hytra to bestia pod płaszczykiem ktosia: wszytkie te invectiwy czyni na Kr. Iego M. Na to nic więcey mowić prze nieznośny nasz od niego uraz nie możemy, bo iuż te słowa iego wyszły z zmogi sił naszych. Płakać może człowiek poty y łzy toczyć, poki go żal lub bol znośny dotyka; ale gdy go ktore z tych nad siły iego imię, ztrętwieie raczey, niż płacze. Bogiem się samym, ktory skrytości serdeczne wie, Verificator oświadcza y temi pobożnymi ludźmi, ktorzy sana mente Verificatię czytaią, że Pomazańca Bożego, Krola Iego M., Pana swego M., żadnym płaszczem (iako ten zły człowiek udawać śmie) ku iakiemu na prześwietny Iego Kr. M. Maiestat rzucaniu się nie przyodziewa. Zle go a niezbożnie ten Redargutor podaie. Delator iest Verificatorowi ktoś: chociasz bowiem longas esse Regibus aures powiada, musi iednak być sonus, musi być głos, vox significativa, ktoreby uszu dochodził, musi być y ten, ktory go wypuszcza. Cy my samemu Panu Bogu w obronę poruczamy, ktorym się iednym w tych naszych biedach y cieszymy.

|(103 стр.) Mowi w osmym rozdziale Redargutor o mieszczanach Wileńskich, że ktory się z inquisiciey Hiszpańskiey naleźli być winnemi, zadzierzeni są: iedni na ratuszu, drudzy pod ratuszem. By ci inquisitorowie choć w tym byli nie wydali y na nie sprawiedliwszego sędziego, bo ten wzdam tytuł winy napisał, a oni y na wielką instancią ludzi wielkich tey swey inquisiciey z xiąg wydać nie pozwalaią. Wstyd ich tey, niesłychaney w oyczyźnie naszey, skwapliwey niesprawiedliwości. Ktorzyże na ludzkie własne głosy, iako mowi Redargutor, niedbaią: coż w tym nad Terenciuszonego Trasona maią? Pospolita powieść: „Bog wysoko, Krol daleko;“ ale ten magistrat tym uczciwym ludziom, sąsiadom y społmieszkańcom swym, był barzo blisko. Wiedzieli co za ludzie, iakiego urodzenia, iakiey sławetności, iakiego zachowania y obeyścia, ktorych w tym wszytkim nikt w mieście Wileńskim nie uprzedza: zaźby nie mogli bezpiecznie sami o ich uczciwym y niepodeyzrzanym zachowaniu się

w tym mieście Krolowi Iego M. świadectwa dać? Nie mogliż y bez tak okrutnego więzienia, za poręką ich do dania o sobie sprawy, zatrzymać? Nie toyto w tym, co gmatwasz, Redargutorze, ale ich nie ostrożna, iako ludzi młodych lekkość, a was apostatow naszych, iako ludzi niespokoynych, iadowite podszczuwanie. Żeście y świętym dniom nie folgowali, nie wyciągaliście to w ten święty Szabat wołu z studnie,*) aleś cię go topili; niegasiliście domu w święto, aleś cię go palili. Zabiiał Dawid, ale grzeszniki ziemi,**) a wyście na gardło stali ludziom niewinnym. A Konstantinus, cesarz Konstantinopolski, co tu ma za mieysce, ktory poterał swoie sprawiedliwie, nabywaiąc cudzego niesprawiedliwie?***) Mowisz na to, że mora w takich rzeczach nociva, a przyczynę tey noxy podaiesz tę nagłownieyszą, że mie||(104 стр.)szczanie Wileńscy Oyca Boreckiego do miasta Wileńskiego na Metropolię wprowadzać mieli. O płochi rozumie z twoią przyczyną! Podobnaż to twa powieść do wierzenia? Nie wstydże cię udawać to do ludzi za szczyrą prawdę, co się oycu Boreckiemu ni przez sen nie widziało? Mieliście wszak y oyca Smotrzyskiego w Wilnie przed oczyma w monasterzu, iednak y tegoście udali, iakoby z kupą ludzi swowolnych kilkosetną Archiepiskopię Połocką zaiezdżał. Niemieliście inszego przewrotnicy do niewinności Boreckiego y Smotrzyskiego przystępu, a żeście ie oto tym swoim złym pokropili. Prożno tedy tey swey złości noxę, ktoreybyście zabiegaiąc ludzi trapić y mordować mieli w przyczynę bierzecie.

Zawieruchow tych, mowisz, wszytkich zły człowiek Smotrzyski był przyczyną y mieszczan Wileńskich do takich trundności przywiodł y do więtszych ieszcze przywiedzie. Ale to, miły Redargutorze, tszcze słowa y fałszywe: Smotrzyski nie z woyskiem siedzi w monasterzu Wileńskim Bratskim, ale z kilkanastą tylko braci zakonnikow, nie z armatą iaką, tylko z posochem. Coż z niego za zawieruchy? Mowisz czytay dziewiąty rozdział, a dowiesz się przez co ia tych zawieruchow na Smotrzyskiego dowodzą. Na to tobie

*) Luc. cap. 14.
**) Psal. 100.
***) Zon. in Imp: Constan. Filiii Leonis.

ociec Smotrzyski tak odpowiada: gdybyś był miedzy prawdę fałszu nie zamieszał, wszytko by to ogułem, czymeś o nim ten dziewiąty twoy rozdział natkał, przyznał. Ale że iest nieco od ciebie tak zdrożnie pawiedziane, że gdyby przystoyną odpowiedzią nie było zniesione reputaciey iego dobrey, u tych zwłaszcza, ktorych sława tylko uczciwych iego postępkow y zbawiennych iego w cerkwi Bożey prac, a nie y poważna w sprawach stałość zachodzi, szkodzić by mogło. Dla czego tych samych względem, taką na tę twoię powieść my za niego donosimy. Ociec |'(**105 стр.**) Smotrzyski, ktory młode lata swe, aż do lat męża, y tu w oyczyznie y w cudzoziemskich kraiach na naukach wyzwolonych uczciwie przewiodł, gdy mu po kiloroczních dwornych zabawach miasto nieiakiego odetchu po prochu szkolnym przeżyłych, żywot postanowić y przez tak wiele lat zbieranego studiorum sprzętu w pożytek swoy y bliżnich przychodziło,—miał to w ustawicznym przedsięwzięciu, aby nie pierwey do zakonu mniskiego (do ktorego od lat niemal dziecinnych ochotną duszę miał) wstąpił, ażby o namierzonym w rozroznioney braci (bo go to wielce po wszytkie czasy trapiło) obudwu stron celu wziął wiadomość pewną: swey strony takowego celu niewiadom nie był; drugiey strony był niewiadom, y gdy mu iuż to święte przedsięwzięcie stanu zakonniczego skutkiem wypełnić do zamysłu przychodziło, do Wilna przyiachał y do monasteru naszego Wileńskiego wstąpił, aby się w nim y swey do zakonu tego sposobności y naszemu pożyciu przytomy przez iaki czas (iako to zwyczay monasterski niesie) bez przyodzienia przypatrzył. Gdzie od wszelkich tegoświetnich zabaw uwolniony mieszkaiąc, do wzięcia wiadomości od przeciwney strony namierzonego w ich przedsięwzięciu celu, umysł skłonił; zaczym takowych sposobow szukał, aby y im do niego, y iemu do nich chodzenie y z sobą rozmowa od starszego (ktorego woli y władzy iako posłusznik podlegał) była pozwolona. Co łacno otrzymawszy, tak wiele razow był nawiedzany od strony przeciwney z młodszych, wiedząc to sami dobrze: gdzie y z nim y z błogosł. pamięci przodkiem iego, Archimandritem naszym, bywała im rozmowa duchowna częsta. A że mu nie do młodzieży w tym przedsięwzięciu był intent, ktora go w tym, w czym on potrzebował,

pewnym uwiadomieniem sprawić nie mogła. Widział się z xiędzem Ruckim dwa ra||(106 стр.)zy, z trzeciego condictaminu, że się x. Rucki nie stawił, widział się z x. Iosaphatem y Kreuzą. Po ktore trzykrotnie z tymi osobami widanie się, znosił się z niemi, nie iakoby sam, iako udaie Redargutor, przyść y gromadę swoię mogł przywieść do zgody z niemi, ale coby za cel był uniey, y iak się w niey wiara wyznania naszego Wschodniego, ieśliby do zupełney wszytkiemu narodowi naszemu Ruskiemu przyszło, cało ostać może: ponieważ bez Patriarchi, ktorędysiękolwiek ta unia obroci, wszelako hakiem się ku nam stawi. A z iakich przyczyn, pomnieć mogą. Okazywał im zniewagę y od swych y od naszych, okazywał niszczenie przez nie y przez ich unię wyznawcow ich, że się całemi domami z uniey do Rzymskiego kościoła unitowie przenoszą; że cerkwie po maiętnościach PP. Rzymian na kościoły się przemieniaią; że z Ruskiey relligiey do Rzymskiey przystępować wolno, a z Rzymskiey do Ruskiey zakazano; że was z Ruskich miast wyciskaią, tam szkoły swoie zakładaiąc, gdzieby wasze unickie mieć miały, y tym podobne. O tym było oycu Smotrzyskiemu z niemi za po trzykrotnym tym z starszymi widaniem się rozmowa. A co się zbawienia dotycze wyznawcow wiary Rzymskiey, mogł to bespiecznie rzec, że defectus fidei non excessus condemnat; a zatym, kto to od niego słyszał, to co się iemu podobało, według swego pożądania inferować mogł. Ile zaś do disputaciey, o tę publiczną wszytkiey naszey stronie z stroną przeciwną, bez żadnego przymieszania się PP. Rzymian była namowa, ale gdy przyszło do sędziego tey disputaciey y miedzy samymi sobą rada zdrowa nie była naleziona, o ktorą gdy przed się instantia była czyniona, taki respons od nas na piśmie im był podany.

||(107 стр.) Przyczyny, dla ktorych w Disputacię na ten czas udawać nie możemy.

Pierwsza, ktorey zażył in simili causa św. Ambroży, iż sędziow z swey strony należnych y sposobnych niewidzimy. Bo co się tknie świeckich, ci, iako tamże św. Ambroży pisze, o taiemnicach wiary sądzić y duchownych ludzi mistrzami być nie mogą. A co się tknie

przełożonych duchownych, to iest Metropolity y Władykow, o tych nie tylko my, ale y wszytka Rzeczpospolita Krola Iego M. y stanow seymowi należących od lat dwudziestu prosi, abyśmy ich według praw, y swiebod, y zwyczaiow starodawnych, otrzymać mogli.

Druga, iż końca tey mowy szczęśliwego upatrzyć nie możemy, a to nie prze defect prawdy z naszey strony, iedno częścią prze więtszą w rzeczach świetskich strony przeciwney potęgę, na ktorą czasow swych prawosławni poglądaiąc, do cesarza Konstantinopolskiego Leona Armena pisząc, mowią: „My o tym disputować y tego za wątpliwość mieć niechcemy, co z podania cerkwie mamy y co na soborach powszechnych iest stwierdzono, y też wiemy cesarzu, że ci, ktorych z nami zwieść chcesz, wygraią, gdy im ty pomagasz, a nas mocą przyciskać będziesz. Bo nam, iak zechcesz, milczeć roskazesz.“ *) Częścią też prze zwykły ich z nami obchodzenia się w takim razie sposob, ktorym nie tylko do przyięcia pokazowaney sobie prawdy niepochopnemisie stawią, ale y do więtszey nienawiści y niesnasek powod ztąd brać zwyli.

Nad to: chociażby y tych, ktore się wspomniały, consyderacij nie było, tedy iednak byśmy tego uczynić nie mogli bez wiadomości y pozwolenia starszych w du||(**108 стр.**)chowieństwie naszych, to iest Patriarchow, tak się bowiem y przed laty święci przodkowie naszy w takich instanciach strony przeciwney wymawiać byli zwykli, iako o tym Theodorus Studita do cesarza Michayła III., ktory stronę prawosławnych z inowiercami na disputacyę zwieść usiłował, pisząc, mowi: „Cerkiew swoię Pan Bog rządzić kazał Apostołom, Prorokom, Ewangelistom, pasterzom, y uczycielom, a nie Krolom.“ **) Taki tedy ile do disputaciey respons stronie przeciwney był od nas podany.

Co się dotycze Theses o pochodzeniu Ducha S. były, y są exercitium oyca Smotrzyskiego scholasticum,—nie na disputacię, ale na uważenie ich zebrane y napisane: ma on tego z ustawicznych swych lucubracij wiele. Z ktorych że y przeciwna strona użyła co, wolno to iey było. Widział ie abowiem ociec Smotrzyski być potężne, a

---

*) Bar: in anno 513. Nice: lib. 15. cap. 3.

**) Bar: in anno 823.

przeciwney strony własne; widział ie też zaraz y barzo corrupte zażyte, mimo wole y sens doktorow świętych, inzdie w słowiech, indzie w punktach, indzie w przekładzie z Graeckiego na Laciński: aby stąd iaśniey prawda okazałą staneła, gdyby y te Theses w swey corrupteli były poznane y zniesione. Niech się przypatrzy Redargutor iak wra trzecia propositia u Kreuzy corruptelami, gdzie miasto Graeckiego τὸ ἐκπέμπειν położono spiratio z Athanaziusza ś. A co z Grzegorza Nisseńskiego przywodzi się distinctio personarum ratione originis, Filii ad Patrem, Spiritus S. ad Filium: punctem tego ś. sententiae porwawszy, ktory tę distinctią kładzie ratione orginis Filii et Spiritus S. ad Patrem, huius ratione processionis, illius ratione generationis. Toż widzieć maią y w Damascenie, tamże przywiedzionym, gdzie ten ś. doctor rzekszy: ||(**109 стр.**) διαφορὰν κατὰ τὸ αἴτιον καὶ αἰτιατὸν, nawodzi mało niżey: εἰς ἓν αἰτιατὸν υἱοῦ καὶ πνεύματος ἀναφερομένων. Niech obaczy skąd y owa propositia piąta, spiratio activa tam Patri quam Filio advenit, iam constitutis in esse personae, ktorą ś. Athanaziuszowi omylnie przypisano. Położylibyśmy tego więcey, ale y czas y occazya nam tego nie pozwala. Niech się sami bliżey temu przypatrzą. Co od oyca Smotrzyskiego podane maią, a obaczą, w iaki koniec im są od niego podane. To tedy y początek y koniec znoszenia się z niemi oyca Smotrzyskiego. Skądże mu ten mędrela iak mało wyszey rozruchy, tak tu teraz apostazyę przypisuie? Stąd, że z iego starszymi o tym namowę czynił y pokazował, iż bez Patriarchi naszego Konstantinopolskiego unia żadnym sposobem poważnie stanąć trwałą y nam pożyteczną cerkwi Ruskiey być nie może? iakoż tak iest.

A co przypominaiąc uczciwe męże narodu naszego Ruskiego, ktorzy munimenta miłości swey ku Bogu y wierze iego ś. w cerkwi naszey Ruskiey po sile swey na wsparcie rożnych sektarzow zostawili: przypominasz Gerasima Popa y mienisz go być oycem Smotrzyskiego. O licemirny Rusinie! rozumiesz, żeś to miał zawstydzić y obelżyć Smotrzyskiego, synem go Popowskim być powiedziawszy, gdy przez to raczey małżeństwu Presbyterskiemu przymawiasz. Za iedno dobro, miedzy inszemi uczciwego urodzenia swego dobry ważył by to sobie ociec Smotrzyski, by się był z męża na służbe

Bożą wydzielonego urodził. Ale ponieważeś ty to ku wzgardzie iego powiedział, niewadzi, żeć w tym od prawdy omyłkę zadamy. W lochu kto siedząc, możesz słusznie rzec: slonce nie świeci, że on go nie widzi? że tobie pokątnemu człowiekowi wysokich cnot mąż ten niewiadomy? maż na swey szla||(**110 стр.**)checkiey poważności co szkodować? Znało Gerasima Daniłowicza Smotrzyskiego Podole, ktore y rodziło go, y wychowało, y grodskim pisarzem Kamienieckim za trzech starostow Kamienieckich miało. Znała Wołyń, gdzie od ś. pamięci Iaśnie oświeconego Xiążęcia Ostrożskiego, Woiewody Kiiowskiego, przy swym ziemianskim na Podołu szpłachciku niepogardzoną maietnością w Konstantynowskim trakcie opatrzony mieszkał. Ten wielki swego czasu w Ruskim narodzie mąż, widząc nachyloną do upadku cerkiew naszę Ruską prze prostotę y hrubiaństwo tych, ktorym mądrym być należało y uchonym, zostawił muniment swoy wiecznej pamięci godny: przełożonym go Ruskiey cerkwie wszytkim samą rzeczą, choć iednemu z nich imienno dedicowawszy, potym y drugi, y trzeci. Nic za łaską Bożą haeretice, tylko pie, orthodoxe, catholice. To na tym mieyscu za occasią, od Redargutora podaną, o Smotrzyskim naszym.

A co, chcąc zbyć Redargutor szłusznie nabytego apostaty imienia, wyprawuie się, iak skurat na ogniu. „Odstępstwo, mowi, od wiary nam przypisano być nie może, bo my publice et privatim zawsze declaruiemy się z tym, że święte sobory powszechne y pomiestne przyimuiemy, oycow śś. Graeckich nauki słuchamy, y tak wierzymy, iako oni uczyli“, et caet.—Syn marnotrawny, poki się wałęsał po swey woli, był oycu swemu synem, ale marnotrawnym. Przyimuiecie wy y sobory, ale poki wam są pomyśli. Zaź się przeciwo powszechnym wtoremu, czwartemu y szostemu nie protestuiecie? Ieśli nie, tedy iesteśmy za łaską Bożą swoi, y naprasno się roznimy. Ieśliż się protestuiecie, to obłudnie mowicie, abyście wszytkie sobory przyimowali, y iesteście stąd apostaty; oycow śś. Wschodnich nauki słuchacie, ale ie na swe kopyto przez expurgatorios indices przerobiwszy. ||(**111 стр.**) Tak wierzycie, iako oni uczyli, ale z czystey y iedynotney ich wiary dziwowisk niesłychanych nadziaławszy, inaczey publice wyznawacie, używacie y uczycie, a inaczey privatim. Publice abowiem przy każdey liturgiey wyznawacie, że Duch Ś. pochodzi od

Oyca, a privatim y od Syna. Publice sami używacie w sakramancie Eycharistiey ś. kwaśnego chleba, a privatim używacie przasnika. Publice taiemnice ciała y krwie Pańskiey pod dwiema osobami zażywacie, a privatim pod iedną osobą. Publice na on czas duszam zeszłym pocieszenia prosicie, gdy przyidzie Pan sądzić żywych y umarłych, a privatim przez ogień ie in instanti czyścicie. Publice tegdy oddać się mieć każdemu według uczynkow zupełnie, gdy przyidzie Syn człowieczy w sławie Oyca swoiego z Aniołami świętymi wyznawacie, a privatim iuż zaraz oddane być pobożnym Krolestwo niebieskie, a grzesznym piekło. Publice troiakim w wodzie pogrążeniem chrzcicie, a privatim iednym. Publice Chrismę ś. zaraz po crzcie obchodzicie, a privatim ią na dorosłe lata odkładacie. Publice wy czerncy mięsa nieiadacie, a privatim *ho, ho!* Publice kalendarz stary obchodzicie, a privatim nowy. Publice „Wesel się Syonie, ś. Matko cerkwiam,“ śpiewacie, a privatim Rzym Matką cerkwiam być wyznawacie. Tak tedy wy oycow śś. Wschodnich nauki słuchacie, tych y tym podobnych cerkwi swey dziwowisk nadziaławszy. Na ktore pogladaiąc, nie naszy, iako Redargutor udaie, ale waszy unitowie tyle wiar sobie narobili, ile głow. Wiele takich iest, co u Rzymian się spowiadaią, a sakramentem ich Eucharistiey, za nie zupełny go maiąc, pogardzaią. Niektory wszytko Rzymskie chwalą, a pochodzenia Ducha Ś. y od Syna nie przyimuią. Niektorzy u Rzymian wszytką duszą, a w uniey tylko pro forma ciałem. Są y tacy, ktorzy wszytko |(**112 стр.**) Rzymskie ganią, iedno posłuszeństwo chwalą. Zapytacieli nas kto taki, palcem ie wam ukażemy. Słusznie tedy z tych y z tym podobnych monstr, w cerkwi Ruskiey nigdy niesłychanych, prze odstępstwo od ś. Konstantinopolskiey stolice wami wyległych, apostasia wam bywa przywłaszczona, szłusznie y wy słyniecie apostatami.

Co o relligiey merè Graeckiey Redargutor w dziewiątym rozdziele tym wyprawuie ciebie, miłościwy y łaskawy czytelniku, do odpowiedzi naszey na czwarty y piąty iego rozdział odsyłamy, gdzie za pomocą Bożą pokazaliśmy, że to merè nas wyraża, ktorym się ni przez wywody nazwisk ritus Graeckiego, relligiey Graeckiey, nabożeństwa Wschodniego okazować nie potrzeba. Bo maiąc to wszytko

wcale, skoro ukażemy apostatom naszym, że te nazwiska y przed odstępstwem ich od Krolow Ich M. Polskich nam Rusi były przypisowane. Natychmiast y to stanie, że te nazwiska nie im swieżo wynikłym, ale nam, ktorzy się od samego chrztu y praw naszych początku ludzmi relligiey Graeckiey titułuiemy, kiedy ieszcze tey takiey uniey było pusto.

A co w dziewiątym ku końcu, a w dziesiątym na początku ten Redargutor o rozsiewaniu od nas kłamliwych nowin wyprawuie: y my ie zaiste kłamliwemi nazywamy, bo kłamliwie się nam przypisuią. Nigdy tego Redargutor nie dowiedzie, aby przyiazd do Wilna oyca Boreckiego przez nas z kathedry głoszony był. Umiecie wy y sami złe nowiny knować y bez nas, choć to wrzkomo nam pocieszne, aby tym bardziey napotym nam szkodziły, takieście wy y to zmyślili y udali, iakoby ociec Borecki do Wilna na Metropolię, a ociec Smotrzyski do Połocka na Archiepiskopię przysposobiwszy sobie gultaystwa naiezdziać mieli, a tości ‖(**113 стр.**) rzkomo naszemu ludowi prostemu rzecz wdzieczną czynili, ale osobam tym bardzo szkodliwą: bo za tym waszym kłamliwey nowiny tey rozsianiem y udaniem y do takich na nie uniwersałow przyszło. Toż czynicie y teraz, gdy iuż nie tylko słownie, ale y na piśmie oto tym przez druk kłamliwie nas udaiecie, iakobyś my concens Krola Iego M. na Episkopstwa, na piśmie nam dany, głosić mieli: nigdy y tego nie dowiedziecie, wasze to są płonne commenta; a to w ten koniec, abyście nam na łasce Krola Iego M., Pana naszego M., bardziey zaszkodzili. Ktoż tych waszych złośliwych przebiegow nie wie? Wybornie tu sobię przypisać możesz: ile chytrkow, tyle mędrkow. Zmyslacie y to opacznie na nas, aby od nas miało się roznieść, ieśli się kiedy roznosiło, co o rosposażeniu przełozonych waszych po przeszłym seymie y o zamysle przeniesienia się do Rzymskiego nabożeństwa wielkiey cześci swoich piszecie. Niech tak będzie, że te nowiny, iako prawicie (niech od nas iednak rozniesione ieśli były), wielka cześć waszych do przeniesienia się od was poruszyli byli; pytamy teraz: gdy iuż wasza gora, wasza wygrana, wasze triumphy, co w tym, że iak pław od was ich płynie? Zeście się iuż niemal tylko z Mazurami y z Prusakami, ktorycheście naczernczyli zostali? Y terazże ich na-

sze nowiny od was wystraszaią? Miłość cerkwie Wschodniey, miłość nabożeństwa porządnego, miłość przyrodnego im poszłuszeństwa, to w sercach ich sprawuie, że się zaś tam, skąd wyszli byli, przenoszą, nigdy wolnego sumnienia miedzy wami mieć nie mogszy, gdzie ni o czym inszym pilnieysze rady, iako abyście nas ciemiężyli, a starożytność wywrocili.

Piszecie w dziesiątym swym rozdziele (że iuż przy Redargutorze y ze wszytkiemi wami mowić nam lubo), „iż w Połocku za łaską Bożą, a staraniem się pa||(**114 стр.**)sterza tameyszego, do takiey doskonałości zewnętrzney y wnętrzney rzeczy były przyszły, że iuż ni naczym nie schodziło... et caet. Ale że Smotrzyski rozesłał universały swe po wszytkiey tamtey dioecesiey pełne iadu ku nam, pełne buntow przeciwko przełożonym naszym, przydawszy y czerncow, ktorzy te uniwersały roznosili; a sam osiadszy w Wilnie w monasterzu Brackim, tak hardzie sobie poczynał, iakoby Boga w niebie, krola y żadney zwierzchności duchowney y świetniey na ziemi nie było. Publikował siebie Władyką, drugiego Metropolitą... et caet. Popy, diakony nietylko do władyctwa Połockiego, ale y do metropoliey, iako universalis Pastor, święcił... et caet. Iuż po publicaciey universałow Smotrzyski przed się omnia Episcopalia odprawował, iako y przed tym... et caet. A w Kiiowie co wasz mniemany Metropolita Borecki kłocił? Urząd Krola Iego M. po miastach przybiia uniersały Krola Iego Miłości, aby go łapano, a on tamże przybiia swoie grozne, żeby popi do niego na sobor iachali. Iuż ieden sobor odprawował na popy w Kiiowie, drugi na szlachtę w Żytomierzu. A nie rebellia to?“—To wy albo ty, Redargutorze. Co się tedy oyca Boreckiego dotycze, odpowiadać nie możemy: odlegli iesteśmy, coby się w Kiiowie działo o tych czasiech, nie wiemy; to iednak wiemy, że ten wysokiego baczenia mąż nic, coby nierzkąć (iako ty plonnie udaiesz) na rebellie pochodziło, ale a ni na naymnieysze w oyczyznie zamieszanie nie czyni. Mamy za to iest go, za łaską Bożą, że sam da o sobie przed kim będzie należało sprawę. Ilc do pokoiu, a potym niepokoiu Połockiego, z ktorych ony przypisuiesz pasterzowi tameyszemu, a nie pokoy Smotrzyskiemu: o tym nie z nami rozmowa: PP. Połoczanie maią lata, sami za siebie

odpowiedzą. Mieli pokoy za Hiermana, ||(**115 стр.**) bo był tylko cieniem w uniey: popow ni do czego nie przymuszał y owszem, gdy się im na unię podpisować kazał, a protopopa miasta tego, Sołomon imeniem, y drugi z nim uczynić tego niechcieli, poszarpał to, gdzie się byli inszi podpisali, łzy puścił, tych popow, ktorzy się na unię podpisali byli, strofował; a tych dwu stateczność pochwaliwszy, protopopę sobie wziął za spowiednika, y tak trwał, iako wiadomi powiadaią, aż do śmierci. Są listy, iak był od wielu napominan, aby w uniey zostawał; on iednak z tym się zawzdy przed ludźmi declarował, że tego, co uczynił, żałował. Mieli pokoy y za Gedeona Brolnickiego: ten publice to głosił, że mu mierziała unia, y listownie miastom dioecesiey swoiey pod posluszeństwem Patriarszym być pozwalał.

Co zaś za pokoy mieli, ktory ty tak bardzo wynosisz za tego twego świętobliwego, iako gi mianuiesz, pasterza, daią znać słowa, ktoremi go P. P. Połoczanie witali, gdy do niego, miedzy inszemi, to w głos mowili: I e ś l i d o n a s n i e z u n i ą, i a k A n i o ł a B o ż e g o c i e b i e p r z y i m u i e m y; i e ś l i z u n i ą, i a k p r z e p a s t n i k a c z u r a m y s i ę. Taki pokoiu tego był początek, ktory trwał po wszytkie te trzy lata, nie inakszy, w ustawicznych od mieszczan przymowkach y niesnaskach, z ktorą się on po wszytkie te czasy przed niemi taił, y posłuszeństwa Patriarszego iawnie nie zrzekał się, aż gdy przyszło temu twemu złotu ad lydium lapidem otrzeć się, tegdy go miedzią być P. P. Połoczanie doznali, nie z udania uniwersałow iakichsi niebyłych, od Smotrzyskiego rozesłanych, iako Redargutor fałszywie udaie, ale z oney przyczyny: po częstych rozmowach y wybadaniach z Władyką swoim P. P. mieszczanom Połockim, gdy go zapiewne wyrozumieć nie mogli, coby zacz był— unit, lub prawosławny, — occasie do doświadczenia iego, przybycie Oy||(**116 стр.**)ca Patriarchy Ierozolimskiego podało im, o ktorym oni posłyszawszy co przednieyszy, nie tylko P. P. Połoczanie, ale y P. P. Mohilewcy, do Władyki sli, oznaymili mu o przybyciu Patriarszim, prosili go, ieśli iest prawosławnym ich Biskupem, za iakiego się udaie, aby z niemi na ich koszcie Oyca Patriarcha nawiedził: pozwolił, przyrzekł, rękę im na tym dał. Ucieszył ich przez tę swoię

obietnicę wswytkich: rozniosł się wyiadz Władyczy do Oyca Patriarchi po wszytkim mieście, lud pospolity wszytek w radości, że się nie oszukał na Pasterzu prawosławnym. Ci, ktorzy mieli z nim iachać, o strugach (bo Dnieprem ku Kiiowu puścić się z namowy staneło było) y o podrożnych potrzebach myślili. O hoy! gdy przysło do skutku ręki daniem stwierdzonego słowa, aż moy Władyka przerzeczone dumy w miech: zaleciały go skądyś inąd muchy, że mu głowę rozbrzukały y przedsięwzięcie rozdmuchały. Nie Smotrzyski tedy przez swoie iakie Uniwersały (iako ty niebylicę iakąś powiadasz) do ohydy y do iawnego okazania się tym, czym iest, Pasterza (iako gi ty mienisz) Połockiego P. P. Połoczanom y wszytkiey iego dioecesiey podał, ale oto ten iego podstępny postępek. Żywe sobie wszytko miasto, żywi y ci, ktorym to on był przyrzekł y ręki daniem stwierdził, przyznawaią y zaznaią. Nie wrzucaycież swoich nieostrożnych postępkow (że nie rzeczemy podstępkow) na ludzie niewinnych y na łasce im Pańskiey przez swe fałszywe commenta niechcicycie szkodzić. Sami zbrodnuiecie, a potym niewinnych domawiacie. Uniwersałow swych Ociec Smotrzyski żadnych nie rozsyłał. Pisał do P. P. Połoczan, ale resalutował, nie salutował. Był ten Oyca Smotrzyskiego list pokazowany Iego M. Panu Woiewodzie Połockiemu, był wożony dla pokazania y daley, w ktorym nic z tego za ła||(**117 стр.**) ską Bożą, co ty, Redargutorze, omylnie udaiesz. Pisywano z mieysca tego, na ktorym on Przełożonym iest, y przed tymi listy do szlachty y do mieszczan we wszytkie powiaty, ktorzy się im z listami swoiemi pierwey praesentowali, a o rade y nauke, iaką duchowną prosili: niechrzczono iednak listow ich uniwersałami, ani rady nauki ich turbacyą. O czernce co przypominasz rozesłane: męczyliście wszak aż niemal do śmierci, w tegoż dioecesiey iednego czernca, zaż się przyznał od Oyca Smotrzyskiego być zesłanym? Ktorey krwie z rąk waszych Pan Bog poiskiwać będzie. A co udaiesz o oycu Smotrzyskim, iakoby Popy nie tylko do Władyctwa Połockiego, ale y do Metropoliey poświęcał: wyiąwszy, ktorzy na gruntach Brackich są, y zakonnikow, fałsz udaiesz.

Na to, że iuż po publicaciey uniwersałow Krola Iego Miłości ociec Smotrzyski służby Boże y insze Episcopalia odprawował: to,

a szczyrze iako nam sumnienie nasze iest miłe, powiadamy, żeśmy wiary tym uniwersałom nie dodawali, a to z tych przyczyn, że ich żaden prawny postępek nie uprzedził y namnieyszą literą o tym nam znać ni skąd nie dano. Y że co miasto, to inszey formy były: bo chociasz byli Ich Młść P.P. Senatorowie (iako mowi Redargutor) od Krola Iego Młści Pana naszego M. na to zesłani? My słyszeliśmy o bytności Ich Młści w Wilnie, ale w iaki by koniec, wiedzieciesmy nie mogli. Co więtsze? Prawie pod samy ten czas oddany był do monastera naszego list, imie y tytuł Iaśnie Wielmożnego Iego M. Kanclerza Lith. na samym wierzchu we wnątrz noszący, na kształt uniwersału do oyca Smotrzyskiego pisany o tym, aby się po dzierżawach y maietnościach Iego M. Popow poświęcać nie ważył, ktoremu gdyś my się z wielą na ||(**117 стр.**) ten czas na Trybunał przybyłych ludzi zacnych przypatrowali, postrzegliśmy swieże pisanie, postrzegli stylum y rapturę czerncow od Ś. Troycy. Co trzeciego, pieczęć Iego M. od inszego listu oddartą y we wnątrz quadratem przylepioną postrzegliśmy. Staliśmy z tym listem do Gospodarza Kamienicy Iego M. Pana Canclerzowey, przez ktorego był ten list do monastera naszego w ręce presbyterowi iednemu podany: przyznał przed woznym y szlachtą, żem ia przysłany do mnie od Iego M. Pana Kanclerza, P. mego M., fastykuł listow odniosł do morastera Ś. Troycy, gdzie y należał, skąd potym do mnie ten list był przysłany y abym go do monastera Ś. Ducha oddał roskazany byłem, com ia y uczynił. Te tedy wasze apostatow naszych, pod ten strapionych nas cięszki czas, igruszki sprawiły, żeśmy y uniwersałom Kr. Iego M., Pana naszego M., wiary nie dodawali. Maiąc przeto was y lewem y prawem per fas et nefas na nas surowie następuiących głownych nieprzyiacioł, ktorzyście nam wszelką pociechę oraz byli odzieli, y strachi aż ku smierci zadali, byśmy się ieszcze duchowney w służbie Bożey, ktorey nam zayzrzycie, uciechy byli puścili, żywobyśmy się pogrześć dać musieli.

Nimeś tedy to Redargutorze miał był o mężach uczciwych w ohydę na świat podać, miałeś był owo Phalerii pierwey przeczytać: Mendaces tantum lucri habere, quod eis ne vera quidem dicentibus deinceps fides abhibeatur. Niemać zatym wiara być dana y w tym,

co ku końcu dziesiątego rozdziału mowisz, że „dziatki beze chrztu, a dorośli bez swiątości Ciała y Krwie Pańskiey umieraią, że bez małżeństwa żyią: wasz Smotrzyski tak roskazał w Połocku," et caet. Potwarz to na Smotrzyskiego czynią, to P.P. Połoczanie przykładem inszych miast, ktore od waszych Popow sacramentow za||(119 стр.) żywać nie chcą przy obywatelach Państw tych stanu szlacheckiego Krola Iego M. zdawna o to proszą, abo to im czynić według Religiey ich wolno było: y w roku 1607 Constitucyą warowane w tym upewnienię od Krola Iego M., Pana swego M., odnieśli. Temu podobne y owo, co tamże mowisz, że żadne miasto bez cerkwi otworzonych y nabożeństwa nie iest. Sąć w tych miastach y kościoły otrworzone, ale my o otworzenie naszego nabożeństwa cerkwi prosimy, ktore w Mohilewie y w Orszy od lat trzech stoią y podziśdzień popieczętowane.

Rodziałow Redargutorowych 11 y 12 nadpisy: Apostrophe do narodu ruskiego, że zły teraznieyszy postępek Smotrzyskiego, a dobry iest postępek unitow.

Odpowiedź.

Apostrophe do Narodu Ruskiego, że dobry starożytności iego postępek, a zły postępek unitow.

Ciebie, zacny narodzie Ruski, lub Redargutora w tey apostrophie collocutora obrać mamy uważamy: do ciebie iest nadpis, zaczym mowa nasza do ciebie też być miałaby, ale poniewaz w twey osobie z Redargutorem nam rozmowa, słuchaczem cię raczey zostawiamy, a s kimeśmy poczęli rozmawiać z tym y kończyć sądzimy. Dziw nas, Redargutorze, że tę sprawę, ktora się dziś toczy, Smotrzyskiemu, iakoby nad ludzie co między nami y starszemi naszemi maiącemu przypisawszy, tak się aż nadder wielkim hrubianem popokazuiesz, iako byś ni praw w oyczyźnie nie świadom, ni powinności człowieka dobrego niewiadom, ni władzy naywyższey |(120 стр.) zwierzchności nad nami y wami nie czuł. Vix enim, aut ne vix quidem vel nobile, vel honestum w tym rozdziale sapis. Wiedzieć

masz o tym pewnie, że co się dziś w cerkwi naszego narodu Ruskiego posłuszeństwa Wchodniego dzieie, nie ludzkiemu przemysłowi być przypisowano, tylko samego Boga. Ktoż tu Patriarchę z Ieruzalem zwiodł, ieśli nie Bog? ktoremu zdarzył naleść łaskę poki tu był przed oblicznością Pomazańca Bożego, Krola Iego M., Pana naszego M., y u Przeoświeconego Iego Krol. Miłości Senatu, a osobliwie duchownego, iedno sam Pan Bog? Ieszcze Smotrzyski był w Wilnie y nie słyszał ieszcze o przybyciu Patriarszym (bo ledwie dziesiątey niedzieli po przybyciu iego pewną wiadomość wziął), a iuż głos ludzki, a zatym y głos Boży, Metropolita nominował y Władyk: Smotrzycki tam ni na myśli. Aż gdy mu z roskazania starszego (ktoremu samemu obłożna choroba nie dopuściła) nawiedzić Oyca Patriarcha przyszło, to, co z roskazania musiał, uczynił. Bogu tedy raczey to wszystko, iakośmy powiedzieli, ma być przypisano, nie Smotrzyskiemu, nie człowiekowi. Ten gdzie chce, ustępuie tam porządek przyrodzony, ustępuią rady ludzkie, nie przeszkodzi temu żadna złość ni ludzka, ni szatańska. Sprawić raczył ten sam nie doścignionym nami przemysłem swoim rzecz zbawienną, bez ktorey my iuż daley żyć nie mogli: nie ku zaturbowaniu oyczyzny naszey, ale ku wniesieniu w nie pożądanego pokoiu, a świętym y poważnym srzodkiem tym, przez ktory ten miły pokoy stał w oyczyźnie naszey przez lat sześć set. Do uspokoienia relligiey Graeckiey nigdy poważnieyszy srzodek dać się nie mogł, iako mieć duchowne przełożeństwo relligiey Graeckiey. Gdakąć kapłun na pisklęta, gdy ie wodząc ziarnko naydzie, ale ich pod się zagarnywać y skrzydłami obeymować nie u(121 стр.)mie: bo ich nad niemi nie rozpościerał, tak więc kokosz wylegaiąc ie czynić zwykła; zaczym one na wodze swe skacząc, na grzbiecie ich pokoiu y bezpieczeństwa szukaią. Duchownemić wy Ruskiemi, iako się mienicie, ale pisklęty tymi duszami ludzkiemi, ktore wodzicie, nie boleliście, zaczym gdy wy skrzydłami swemi ich nie ogarnywacie, one na grzbiety wasze skaczą y staią się ptastwu podniebiesnemu połowem.

Tumultow z sprawy tey Boskiey my się nie spodziewamy, skoro sprawiedliwość święta każdemu z swego się cieszyć wyrok uczyni. Iedne prawo oboi mamy, iedney władzy podlegamy; nie pozwolili to

naszym duchownych nastąpić, znosimy cierpliwie: każe wam też ustąpić, y nieradzi musicie, bez żadnego tumultu, bez żadnego krwie rozlania, ktorym grozisz. O gwałcie strona nasza nie myśli, Panu Bogu to y sprawiedliwemu Krola Iego M., Pana swego M., dekretowi porucza. Nauczyliśmy się my w cerkwi Bożey cierpieć gwałt, a nie czynić.

Lwiąt y lwow waszych nie lękamy się, mamy na nie za łaską Bożą Daniele: zauszczą ie; mamy y mieszkańce Iordanu, ktorzy im te od was zabite za paznokty głogowe oście powybieraią, a powolnemi ie sobie y do pastwy osiołkow naszych sposobnemi, za pomocą Bożą, uczynią.

Rugowania naszych od Rady mieyskiey, y z cechow, y od wolności,—prawo nie dopuści. Niemasz abowiem tak rozumieć, że za upadłą waszą unią y prawa w oyczyznie naszey y sprawiedliwość święta upaść maią. Terenciuszow dureń Thraso tak to rozumiał, że za upadłym im y niebo upaść miało. Weyrzy ieno w prawa miasta tuteyszego Wileńskiego, ieśli nie zarowno ludziom relligiey Greckiey y Rzymskiey we wszyt(122 стр.)kim, iak do magistratu tak do wolności kupieckich y cechowych, służą: a tegdy nadane, kiedy wszytka Ruś pod posłuszeństwem Patriarszym była. Y gdzie by się stać miało, iak ty prawisz, nie byłoby to uspokoić Ruś, ale rospokoić, banitami ią y wygnańcami z oyczyzny uczynić. Oddałaby to Litwa Ruskiemu narodowi tak czyście, a Polska Graeckiemu (od ktorych za łaską Bożą wiary chrześciańskiey świątłością napierwey oświecone są, iako się dowodnie w odpowiedzi na rozdział szosty pokazało) iak zły syn dobrey matce za uczciwe wychowanie noż w serce iey wraziwszy. Zaczym słuszniеć się tu na tym mieyscu przypomnieć to może, coś powiedział: „non sunt facienda mala, ut eveniat bona,“ bo y my z Pawłem św. tak rozumiemy. Płocheby to uspokoienie Ruśi: przywrocić im według praw ich relligię, a potym prawa odiąć. A ktożby się tak marnego poradcy usłuchał? Zaź w senacie rozumiesz, iako w convencie? Praw tam y wolności postrzegaią, rzekłbym iako oka, ale iako dusze swoiey. Zaź to nie Ruskie prawo, gdzie Krol Polski mowić raczy: „przyimuiemy narody Ruskie, iakie rownych do rownych, wolnych do wolnych ludzi,

wszytkich stanow każdego według zawołania swego, stanu, dostoieństwa y obeścia, wszelkich przywileiow, wolności, swobod Krolestwa Polskiego, tak iako inni wszyscy obywatele Korony Polskiey, zarownie używać znayduiemy y czynimy." *) To nasze Ruskie prawo, a nadane tegdy, kiedy wszytka ogułem Ruś pod posłuszeństwem Patriarchi Konstantinopolskiego była, kiedyśmy mieli Metropolitę Ionę Protasowicza, od Metrophana, Patriarchi Konstantinopolskiego, poświęconego. Komuż ta ławica Ratuszna właśnie należy? Ukażcie wam należeć choć iednym słowem; a my ukazuiemy, gdzie Krol Polski y Wielkie Xiąże Lithew. tak mowi: „My Hospodar, Krol (**123 стр.**) Polski y Wielkie Xiąże Lith. ustanawiamy w mieście naszym Wileńskim dwadzieścia y cztyry Radziec, a dwunastu Burmistrzow: połowina tych Radziec y Burmistrzow zakonu Rzymskiego, a połowina zakonu Graeckiego, tak iako obudwum zakonom prawo Magdeburskie iest dane. A na każdy rok dwa Burmistrzy: ieden Rzymskiego zakonu, a drugi Graeckiego; a cztery Radcy, dwa Graeckiego, a dwa Rzymskiego siedzącymi maią być." — A to iest prawo nasze Ruskie mieyskie, ktore naszym być dowodzimy, iż tegdy iest Rusi nadane, kiedy wszytka Ruś pod posłuszeństwem Patriarchi Konstantinopolskiego była. Ukażcież wy swoie, za ktorym narod nasz Ruski, pod posłuszeństwem Patriarszym będący, od prawa tego oddalony mog być rozumiecie? Przez gwałt? to nie prawo; tego też wam ta zwierzchność nie dopuści, ktora iest strożem praw, swobod y wolności naszych. Zaczym diu deliberowana ta u narodu naszego sprawa y cito wykonana: pomnieć na wieczność praw swoich y ich swobodnie używać tak świetskich, iako y duchownych, ktore, komu degradaciae ukazuią, prożno się pnie: ieśli wam w potęgę nadzieia, nam w sprawiedliwą. Miała by się też to nie degradacia (bo hrubie tak) rozumieć, ale dobrowolne ustąpienie.

Dwunasty rozdział, w ktorym o dobrym swym postępku prawicie, na dwie części rozdieliwszy: pierwszą znosić było by nie insze, tylko zapasy z Rzymskim kościołem chodzić, ktory nam albo mało, albo nic niewinen. O ktorym radzibyśmy nic, nad dobre słowo.

---

*) Przywiley Zyg. I. w Constit. pag. 64,

W drugiey części, cobyśmy w was ganili, nie nayduiemy, wyiąwszy, że to, na czym kolwiek siły swe ronicie, ku zniszczeniu nazwiska y sławy narodu Ruzkiego czynicie. Mowiemy iednak, czym na poważnieyszym tę sprawę naszę konczyć rozumiemy, że y długo antecessorowie waszi deliberowali (**124 стр.**) by byli, y cito byliby uczynili, by do tey swey deliberaciey tego byli wezwali, ktory sprawiedliwym wyrokiem, według Boskiego y ludzkiego prawa, excludowany z niey nie miał być. By y naylepszy synowie naygorszego oyca, w złości go iakiey posoczywszy, nie napomniawszy go pierwey pokornie synowsko, nie oznaymiwszy mu o tym, że cie zaniechamy, ieśli tego nie poprzestaniesz, bo nam wstyd czynisz, ieśli go ty nie widzisz, lub on niedbasz, my y widzimy y dbamy: prosto tak opuścili, a ku więtszey iego zniewadze y wzgardzie naśmiewali by się z niego, występek iego głosili y urągali,—zaźby z powinności dobrych synow nie wystąpili? Nierzecze tego inaczey dobry nikt. Daliż antecessorowie waszi choć iedną literą oycu swemu, Patriarsie Konstantinopolskiemu, o tey swey trzyletney, iako mowicie, deliberaciey wiedzieć? Wzywali go synowsko ku niey? Przełożyli mu przyszynę, dla ktorey przy nim być nie mogli? Prosili, aby złości tey, ktorą by w niem widzieli, poniechał? Oznaymili mu, że go za Oyca mieć nie chcieli, ieśliby on tego złego, ktoreby się w nim ganiło, nie przestał, że go mieli zaniechać, opuścić y za Oyca nie znać? Nic z tego. Zaczym, choć długo deliberowali y rychło uczynili, zle deliberowali y zle uczynili.

Wiemy to, że y Bulgarski, y Serbski, y Illiricki, y Iberski sui iuris są Patriarchowie, y Moskiewski piąty: ale tamci cztery specialne swe prawa zdawna maią; a Moskiewskiemu być takim Ieremiasz, ś. pamięci Patriarcha Konstantinopolski, pozwolił y prawo dał. Co żeby się stać nie mogło, nie przemy; ale cum licentia, cum venia, z poczczeniem oyca, z poszanowaniem dobrodzieia, ktoremu aequivalens, nigdybyście poważnieyszego naprzystoyniey oddać nie mogli, iako gdybyście od siebie go nie oddaliwszy, przez siebie (**125 стр.**) y temu iego złączyli, komubyście go złączonym być rzecz zbawienną upatrzywali. Że on by na to nie pozwolił, mowić nie możecie: boście y namnieyszym zachodem tego nie tentowali. Klery-

kowie świetscy tam ważą tegdy, gdy o rzecz priwatną iaką idzie: publiczne idą swym torem. Wielkie nasze Państwo, szerokie Episkopstwa; ma się uważny człowiek na co oglądać, nie uważnymi pogardzić w naszey zostaie władzy. A zatym, nie zawarłyby się były wrota ucieczki do miłey oyczyzny naszey zniewolonemu naszemu miłemu Oycowi, iak nie są zawarte do Moskwy, choć im swego Patriarchę mieć pozwolił. Ritus nasze Graeckie iakoby naturaliter tego po was potrzebuią, abyście się od Graekow byli nie odłączali.

Co gdybysię tak było stało, byście y nakrotcey deliberowali, długo byście byli deliberowali, y dobrze, choć nierychło uczynili. Nie byłoby w miłey oyczyznie naszey tych zawieruchow, nie byłoby w iednym y tymże narodzie Ruskim takowych niesnasek, nabożeństwa zostawałyby iednakie, chwała Boża w cerkwiach naszych Ruskich mnożyłaby się, szkołyby kwitneły, xięgi cerkiewne zostałyby sprawione, Hirmologia ad concinnitatem textus simul et vocis byłyby przywiedzione, mielibyśmy swoy własny Kathechism, mielibyśmy swoie własne y Postille. Nie iak dziś się z rożnych nie naszych biedny narod nasz Ruski potruł y truie. Coenobia z własności swey wyrodzone, byłyby do swey kluby przywiedzione. Teraz wszytko to w prochu y w wielkim zaniedbaniu, y musi być: my przed wami, wy nie możecie przed nami. W ten czas obie ręce czyste z doświadczenia być obaczamy, gdy iedna drugą omywa, gdy duchowni świetskim, a świetscy duchownym w rozszyrzeniu chwały imienia Bożego pomagaią. Możeć |(**126 стр.**) się z nich każda w wodzie omoczyć y ogrązić, ale się nie omyie, y owszem barzey się zabrudzi: czemu strzeż, Chryste Panie, nie stać się y z nami. Bo co przypominacie o swey setnicy, ktorych na nas, lub raczey na swoy narod wychowywacie: nie iuż to amen. Z dziesiątek ich umrze, niż przyidą do roboty; z dziesiątek mogą być niestatkami, ktorzy wam barziey szkodzić będą, niż pomagać; z dziesiątek do uczenia inszych niesposobnymi; z dziesiątek rospustnemi: co wiecie, ieśli się iaki dziesiątek y nam nie dostanie. Owo zgoła wszytko te ieszcze słoma, nie chleb; a narod nasz Ruski iuż zdycha od głodu, iuż się truie, chwytaiąc się miasto karmi za truciznę. Tam to się nierychło stanie, a owego narod nasz Ruski dziś potrzebuie.

Co wietsza potrzeba nam y na Christa Pana, ktory w słowiec swoich iest prawdziwy, z wielką pilnością w tym razie poglądać mowiacego: „omnis domus divisa contra se non stabit.“ *) „Każdy dom, rozdwoiony przeciw sobie, nie ostoi się.“ Potrzeba, mowiemy, y na to poglądać, abyśmy rozdwoionego y rozroznionego przeciw sobie domu naszego do upadku nie przywiedli. Świecić ci się zdaiemy, ale kto się temu bliżey umie przypatrzyć, dogorywamy: y bać się potrzeba, aby te kaganczyki oba razem nie zgasły, abyśmy z obu stron, z wielką hańbą y z ostatnią dusze swey szkodą, o upadek ze wszytkim domem nie przyszli. Uważaycie teraz, serdeczny nasz Redargutorze, y Smotrzyskiego (ponieważci się iemu to przypisać podobało) postępek y swoy, a obaczysz, że wy swoim postępkiem takim, iakim idziecie, rychłey do upadku zacny nasz y wasz narod Ruski przywiedziecie, niż do powstania. Gwałt y mus, uniey nierzkąć nie sprawi, ale ani pomnoży. A że pokoiu cerkwi Pana Chrystusowey uprzeymie życzymy, miłości braterskiey ||(**127 стр.**) z wami serdecznie pragniemy, na znak tego iedynymi y tymiż słowy, ktoremiście wy swoię **Sowitą Winę** skończyli, my tę naszę **Verificatiey Obronę** kończymy. Racz do tego, czego uprzeymie życzymy y czego serdecznie żądamy, oboiey nas stronie dopomoc Christe Iezu, Odkupicielu nasz, kroluiący z Oycem y Duchem Świętym w wieczney y doskonałey iedności na wieki wiekow. Amen.

Wmściam, swym miłościwym y łaskawym panom, wszego dobra życzliwi słudzy y bogomodlcy.

Zakonnicy monastera Bratskiego Wileńskiego, cerkwi Zeyścia Świętego Ducha.

Μία ζωῆς ἡμῶν ἐλπὶς Ἰησοῦς ὁ Χριστός.

---

*) Matth. cap. 12.

„Sowita wina,“—сочиненіе изданное латино-уніятами въ 1621 году.*)

Sowita wina, to iest odpis na script, Maiestat Krola Iego Mości, honor y reputatią ludzi zacnych, duchownych y świeckich obrażaiący, nazwany „Verificatia Niewinności,“ wydany od Zgromadzenia nowey cerkwie, nazwaney Ś. Ducha, przez oyce monastyra Wileńskiego Ś. Troycy, zakonu św. Basilego.

W druk podany w Wilnie, roku Pańskiego 1621.

PRZEDMOWA DO CZYTELNIKA.

|(**Об. загл. л.**) Zła iest grzeszyć, ale w grzechu trwać, bronić go, ukazować, że grzechem nie iest,—sowita iest wina. Tak czynią odszczepieńcy, na episkopstwa żywych episkopow, bez wiadomości y woli Krola I. M., przeciwko prawom y zwyczaiom tey oyczyzny, poświęciwszy się od tego, ktorego K. I. M. mianować raczy zdraycą R. P. y szpiegiem Cesarza Tureckiego, podczas niebespieczney woyny od poganina na to Krolestwo podniesioney. A przecię wszystko to sobie maią za nic, y owszem chcą wmowić w ludzie, że się to od nich dobrze stało, y że winni co to ganią, a winnieyszy, ktorzy Krolu I. M. donosili, zaczym K. I. M. nie tylko niema ich karać, ale powinien czynić dla nich to, co iest przeciw sumnieniu iego, przeciwko słuszności y prawu pisanemu, to iest, degradować Metropolitę, Władyki, a im dać w ręce te beneficia. To wszytko że tak iest, dowodzić niepotrzeba; bo sami się znaią do tego, nie tylko w mowach prywatnych, ale w protestaciach publicznych, w

*) Предшествующее сочиненіе Obrona Verificatiey написано было православными въ опровержение этого сочиненія.

pismach w |(**2-й ненум. л.**) druk podanych, a mianowicie w tym ostatnym, ktoremu tytuł dali **Verificatia niewinności.** Że się złe stało, dowodnie za pomocą Bożą ukażemy w tych rozdziałach po sobie idących, tym porządkiem:

1) Że się podawanie Krolewskie narusza, gdy się kto wprzod poświęci niż presentatią odzierzy

2) Że we Władyctwach Ruskich zachowało się to, żeby przed poświęceniem presentatią brali.

3) Że na dostoieńswa duchowne, głownieyszym sposobem podaie Krol niż na beneficia.

4) Że się nie mogli bezpiecznie święcić u cudzoziemca, obaczywszy listy Krolewskie y Senatorskie do niego.

5) Że Prawa y Constitucie wymowić ich nie mogą, iż się święcili od takiego.

6) Że się święcili na Władyctwa niewakuiące, a iż Patryarcha Constantin: do kraiow Ruskich prawa niema, a Biskup Rzymski, prawem Bożym, pasterzem iest powszechnym wszytkiego chrześciaństwa, a zatym y Rusi.

7) Krzywdy swoie przekładaią, ktore |(**2 нен. л. об.**) mienią mieć od nas w słowach.

8) Krzywdy, ktore mienią wrzkomo w rzeczy.

9) My też wypiszemy krzywdy, ktore ponosiemy od nich w słowach.

10) Krzywdy, ktore ponosiemy od nich w rzeczy samey.

11) Że Smotrzyckiego postępek niedobry.

12) Że unitow postępek dobry.

A iako oni swemu scriptowi taki dali tytuł, taki my authorowi iego: gdy się przypomnieć przyidzie, nie będziemy zwać odszczepieńcami, abo Nalewaykami (bo się dziś o prawdę gniewaią), ale Verificatormi. A wskoro to ukażemy co obiecuiemy, to iuż przy nich zostanie **sowita wina**, y dla tego temu scriptowi ten tytuł daiemy **Sowita Wina**; a iż spodziewali się podobno, że na ten script ich odpisać niemiano, nie położyli liczby, ani rozdziałow, ani listow, zaczym trudno było ichże samych cytować. Podpisaliśmy tedy sami liczbę z obu kart w książce ich dla snadnieyszego nalezienia temu, ktoby

czytaiąc ten respons chciałby wiedzieć mieysca w samym scripcie ich; dla tego każdy dla siebie uczynić to może, ktory taką książkę z tą naszą będzie chciał stosować.

||(1 стр.) ROZDZIAŁ I.

Że się narusza prawo podawania, gdy się kto święci nie odzierżawszy praesentaciey.

Fundament, na ktorym Verificator wszytkie swe obrony, że nie obraził Maiestatu, święciwszy się u tamtego cudzoziemca bez praesentaciey Iego K. M. zasadza, ten iest: „dwie rzeczy są w episkopstwie: dostoieństwo y beneficium. Dostoieństwo y nominacia na nie, iest w ręku samych duchownych; beneficium zasię y podawanie na nie w ręku Krolewskich. Przez poświęcenie swoie wzięli oni pierwsze, do czego Krol Iego Mość nie miał nic; a drugiego brać nie chcą, ażby im od Krola Iego Mości dano było, u ktorego to w ręku iest.“ Tak diskuruie Verificator.*) — Zburzywszy ten fundament, wszytko to co na nim klecił, walić się musi, ktory zburzemy, gdy pokażemy, że praesentacia ma uprzedzać poświęcenie a nie za nim iść, a ukażemy z ograniczenia nazwisk juris patronatus; nazwiska bowiem, ile takie, ktore dane bywaią od ludzi mądrych, wyrażaią istność rzeczy; powtore z ograniczenia istności rzeczy, ktora się zowie takiemi; trzecia, iakie iest używanie tey rzeczy w tym krolestwie, tak w nabożeństwie Łacińskim, | (2 стр.) iako y Greckim; potym inszemi racyami tak z rzeczy samey, iako y z dobrowolnego przyznania Verificatorowego idącemi, dowodnie za Bożą pomocą to wywiedziemy.

Jus patronatus, to iest, władza podawania urzędow duchownych, od Krolow w Krolestwach ich, zowie się tymi nazwiskami: Praesentacya, Nominacya, Podawanie; to wszytko z natury tych nazwisk uprzedzać ma poświęcenie: stawić bowiem trzeba wprzod osobę przed tym, ktory ią ma święcić (a to iest Nominacya): tego podawam, na ten urząd poświęć go; a to się zowie podawanie. A po poświąceniu iuż po tym wszytkim nic: bo sam go święciciel stawił przed sobą, sam mianował y sam go sobie samemu podawał, abo kto inszy, ktory do tego nie należał. Zaczym ten, co prawo do

*) Pag 34 et 35.

tego miał tym samym iest znieważony, prawo iego podeptane. To, co się tknie nazwisk. — Co się zaś tknie istności rzeczy, tak ią ograniczaią canonistowie, ponieważ bowiem on sam ozywa się do nich, potrzeba mu polegać na nich.*) „Praesentatio est personae per Patronum Episcopo legitime facta exhibitio.“ (Panorm: cap: Ea noscitur de his quae fiunt a praelatis). „Presentacya iest persony przez podawcę Biskupowi słuszne wystawienie. „Iakoż Biskup ma święcić, kiedy mu do poświęcenia nie podano nikogo? a podać siebie samego nikt nie może, ktorego prawa y Biskup łamać nie może.

|(**3 стр.**) Juris Patronatus taka iest definitio: „Jus Patronatus, est potestas praesentandi instituendum ad beneficium vacans.“**) To słowo (instituendum) est participium temporis futuri (iako uczą w grammatice.) Iawna tedy y stąd, ze wprzod ma być presentancya, niż institutio, ktora właśnie do person się ściąga, a nie do beneficia. Tak uczą Canonistowie.***) Co się zaś tknie używania, kancellaria Krola Iego Mości strożem iest praw duchownych y świeckich, iest też strożem jurium Regalium. Strzeże praw duchownych, bo po więtszey części dozorcami iey są duchowni, bać się Verificatorowi nietrzeba, żeby się canonom cerkiewnym, ktore nam Grekom z Łacinnikami spolne są, praejudicium iakie przez nie nie stało. Strzeże też praw Krolewskich, ktore Krolowie, Panowie naszy, mieli zawsze w tym krolestwie. Ta wydaiąc representacye na episkopstwa, co my przywileiami zowiemy, tak pisze: „Iż ta stolica wakuie przez śmierć tego (dostoieństwo to znaczy, nie dochod), żeby owce bez pasterza nie były (mowi tu de officio, et non beneficio, o urzędzie, a nie o maiętnościach), według prawa naszego, podaiemy na tę episcopią tego,“ et caet. A iż usus iest interpres legum, używanie iest tłumaczeniem prawa, a pospolite iest używanie takie; za tym idzie, że jus Patronatus Regalis zawiera w sobie podawanie, iako więc mowiemy, primo et per se, dostoieństwa |(**4 стр.**) duchownego, a fundacyi duchownych secundario et per accidens, to

*) Pag. 36 et 37.
**) Lib. 1. Istit. tit. 23.
***) Goffr. ibidem.

iest, względem dostoieństwa. Wszytko to, cośmy wyższey mowili, nieladaiako utwierdza się zstąd; że Krolowie Ich Mość Polscy, panowie naszy, używaią tego prawa we wszytkich dignitarstwach kościoła Rzymskiego, bez ktorych podawania y nawyższy wszytkiego chrześciaństwa pasterz nie święci nikogo. Nie następuie na to prawo Krolow Ich Mości, a pogotowiu nie odeymuie go, chociaż mu quo ad reliqua omnia Krolowie Ich Mości, iako synowie oycu, podlegaią, y głosu iego, iako owce własnego pasterza, słuchaią. Cożby nie mieli używać tego prawa w dostoieństwach nabożeństwa Greckiego? Y ieśli tego prawa odeymować Krol Iego M. sobieby nie dopuścił napierwszemu w tym Krolestwie prałatowi, ktory by mimo padanie iego na dostoieństwo duchowne następować chciał, iakożby miał dopuścić ludziom lekkim następować na swoie Regalią?

Ale replikę czyni Verficator,*) że Biskupow nabożeństwa Rzymskiego Krol Iego M. ma w podawaniu swoim zstąd, że nie tylko są Biskupami, ale y Senatormi; lecz ma wiedzieć, że w presentatiey, ktorą z cancellariey wydaią na Biskupstwa, nie czynią żadney wzmianki dostoieństwa Senatorskiego, iedno Biskupiego, y inaksza iest przysięga na Biskupstwo, inaksza na uząd Senatorski, więc nie same tylko Biskupstwa są w podawaniu Krolewskim, ale y insze dostoieństwa mnieysze, iako opactwa y niektore proboszcztwa, y insze głownieysze prała||(5 стр.)ctwa, ci iuż nie są Senatorami. Coż tu rzecze Verificator? Więc po inszych Krolestwach iest wiele Biskupow, ktorzy maią diocesie swoie w tamtych Krolestwach, a Senatorami nie są, a przecie ich podaią Krolowie, to iuż nie względem Biskupstwa. Coż bez pochyby y w naszym Krolestwie. A iż y w nabożeństwie Graeckim w tych państwach Krolowie Ich M. tegoż zażywaią prawa, wyświadczą wszyscy przełożeni naszy, a nie tylko naszy, ale schiswatyccy. Władyka Lwowski, ktorego mianuie samże Verificator, że iezdił do Metropolity iakiegoś Wołoskiego po swoie (iakie ma) poświęcenie, ten nie ważył się wstępować ani się święcić na to dostoieństwo, aż wprzod, niż po swoie poświęcenie iezdził, nominacią Krola Iego Mści na piśmie odzierżał. Niech się dowiedzą

*) Pag. 39.

od niego, wszak ich iest brat, dowiedzą się y w kancellariey Krola Iego Mości, gdzie te nominacie wpisuią: o czym szerzey w rozdziale wtorym następuiącym.

ROZDZIAŁ II.

Władyctwa Ruskie nie są wyięte od podania Krolow Ich Mościow Polskich.

Mowi Verificator, „że niemal we wszytkich metropolitach to prawo zostawione w przykładzie, że iuż po poświęceniu Metropolitowie od Pratriarchi bez presentaciey Kro||(6 стр.)low Polskich posyłani, y od nich przyimowani bywali.“ Aczci nie wiem, iako zapomniawszy się ku końcowi tego skryptu prawi, iakoby Krolowie Polscy dworzany swe z przyczynnymi listami na poświęcenie Metropolitow do Constantinopola posyłali; mogłyby się rzec: Verificatorem (drudzy więc mowią mendacem) oportet esse memorem.

Dowiedzmy się wprzod, co się dzieie we wszytkich inszych kraiach, gdzie iest nabożeństwo Graeckie: w Graeciey, aż strach wspomnieć, gdzie handluią temi rzeczami, kto więcey da, choć drugi żyw, zostaie Patryarchą; rzekną nie dziw to, iako w niewoli, a w niewoli nieprzyiacioł chrześciaństwa. Więc w Bulgariey, w Serbskiey ziemi, w Wołoszech, gdzie wszędzie, iako to iest wszytkim wiadomo, duchowni z dostoieństwy y z beneficiami swoiemi podlegaią panom swoim, zkąd idzie, że iednych zrzucaią, drugich wsadzaią sami hospodarzowie ich. Rzekną, że y ci są w tymże pełożeniu: niechże tak będzie. Przynaymniey w Moskwie ta wolność duchowna ma się zachować, gdzie wszyscy są iedney wiary y nabożeństwa, iako sam pan, tak y poddani; niechże by się tam kto ważył na iakiekolwiek władyctwo wstępować bez woley y pozwolenia hospodara swego, ieśliby zaraz poznowany nie był in bonis, vita et honore. A w tym krolestwie, cobyśmy sobie my Ruś pretendowali wolności tey, ktorey nigdzie indzey nie mamy, y tam, gdzie własnie kwitnie nabożeństwo Ruskie? Ieszcze więcey byśmy chciali zażyć dobrodzieystwa, niż ma w tym Krolestwie kościoł Rzymski, ktory iest dosyć ||(7 стр.) silny w potęgę, w naukę y świątobliwości żywota, ktorego Krol Iego M. iest synem y wychowancem? Zaiste nie spełna rozum w tey głowie,

ktora dyktowała taką assertią, że w nabożeństwie Rzymskim Krolowie Polscy maią podawać dostoieństwa Biskupie, w Graeckim nie maią. Ale daie przyczynę, że się to przed tym nie zachowało, a przeto toż ma być y teraz. Ia zaś rzekę: neco antecedens, y zaraz przydam, dato et non concesso antecedente, nego consequentiam. To iest: y za xiążąt Ruskich nie tak bywało, żeby w przykładzie prawo zostawione, iako prawi Verificator, mianowicie, żeby był taki żwyczay, ktoryby był nieprzerwany (że opuszczę insze okoliczności, ktorych potrzeba do tego, aby zwyczay był prawem). Powtore choć by to y było za xiążąt Ruskish, teraz to nie ma bydź y nie może bydź. Co się tknie pierwszego: znamy to, że na początku posyłali Patryarchowie w kraie Ruskie iuż poświęconych metropolitow, iako y na początku wiary chrześciańskiey w Polscze nie Polacy byli Arcybiskupami Gnieznieńskimi, y bez presentaciey Krolow Polskich święceni; ale zaraz czwarty w porządku Metropolita nie był w Carogrodu, ale Rusin z monastera Berestowskiego, imeniem Hilaryon; a to było przędko po Władzimierzu, pierwszym chrześcianine, gdy świeża pamięć była chrztu przyiętego od Graekow, za Iarosława syna iego, ktory po smierci Theopempta, Metropolity Greczyna, zezwawszy z ziemi Ruskich Episkopow do Kiiowa, oświęcić dał na Metropolią Hilariona (tak mowi ||(8 стр.) kronika Moskiewska), nie posyłaiąc do Konstantynopola, a własnie to było pod rozerwanie, ktore koło tego czasu nieszczęsny Cerulary Patryarcha Carogr: uczynił. Po nim w lat 10, wnuk iego Izesław, spowinowaciwszy się z Krolem Polskim, y ten nie słał do Konstantinop.; poświęcony iest Kliment Rusin na Metropolią w Kiiowie przeciwko woli Patryarszey. W lat kilka 20, posłany iest potym od Patryarchy na Metropolią Ioan: nie przyiął go Roscisław Xiąże. Lecz potym cesarz Graecki (mowi kronika Ruska) przysłał mu wiele darow y tak go przyiął. Ztąd to mamy, że xiążęta Ruscy kiedy chciali przyimowali Metropolitow z Konstantinopola, kiedy nie chcieli—nie przyięli, a przymuszać ich do tego nikt nie mogł, chociaż tego nabożeństwa byli, ktorego Graekowie, y ten Ioan starał się o iedność z Alexandrem Papieżem Rzymskim. W 30 lat potym, gdy Łatinnicy wzieli Konstantinopol, Ruś wszytko Metropolitami była y do Patriarchow

Konstant., ktorzy na on czas mieszkali w Nicaei za Czarnym morzem, nie posyłali, y trwało to potąd, aż Graekowie odyskali Konstantinopol; to iest Michael Palaeołog cesarz, ktory uczynił iedność z kościołem Rzymskim na concilium Lugduńskim, y był do śmierci swey w iedności z Patryarchą Konstant. Ioannem Wiekiem. Po śmierci tego pobożnego cesarza, nastąpił niezbożny syn Andronik, ktory iedność, przez oyca iuż rozkrzewioną y kwitnącą, wykorzenił, Patriarchow y inszych przełożonych duchownych powypędzał. Pod takie zamieszanie w Graeciey Ruskie xiążęta poświęcić dali Rusina Pio|¦(9 стр.)tra, Ihumena Ratnieńskiego, nieszląc do Konstant.; ktory świątobliwie żył, y dosyć długo. Po nim w lat 30, znowu Aléxy Rusin, człowiek także żywota pobożnego. Pod tym podkupił się Kiprian; Graeczyn, dawszy podarki cesarzowi; pod Kiprianem podkupił się Pimin czerniec, Moskwicin, dawszy podarki cesarzowi Ianowi Cantakuzynowi, y tak byli dway Mitropolitowie w Rusi, obadwa z Konstantinopola posłani y wielkie zamieszania czynili. Naostatek drugi Patriarcha, po śmierci pierwszego, posłał iakoby na usmierzenie tych nieznasek do tych dwu—trzeciego, Dionizia Graeczyna, ktory pomogł do zatrudnenia tey sprawy, y tak czterzey Metropolitow Kiiowskich żywych było. Co widząc Włodzimierz Olgierdowicz, gdy się iuż Kiiow przeniosł od xiążąt Ruskich do xiążąt Litewskich, pozwał Dionisego y do śmierci go w więzieniu miał. Od tego czasu xiążęta więcey iuż nie przyimowali z Carogradu posłanych Metropolitow, bo chociaż y po tym Dionisym werwał się był od Manuela Paleologa posłany Photius na Metropolią do Kiiowa, ktory wszytkie ozdoby cerkwie kathedralney Kiiowskiey ś. Zophiey zebrał y zaniosł do Konstantinopola, ale Episkopowie Ruscy, ziachawchy się do Nowogrodku Lithewskiego z wielkim xiążęciem Witołdem, roku 1415, kazali przecz Photyowi, a obrali mędzy sobą Hrehoria Cemiułaka, y poświęcili na Metropolią przeciwko woli Patriarszey, ktory potym y do Papieża iezdził od Witołda, staraiąc się o iedność, y do concilium Constantiuskiego list pisał, prosząc, żeby się namowili o ziezdzie, na ktorym by mogła się zawrzeć iedność. Iest declaratia Epi|.(10 стр.)skopow Ruskich y uniwersał W. X. Witołda, że iego za Metropolitę mieć nie każe. Iest ta wszytka sprawa szeroce. opi-

sana w iednych xięgach cerkiewnych dawnych. Potym, a to przez 200 lat, żadnego nam z Carogrodu Metropolitę nie posyłano, skoro xiążęta Lithewscy państwa Ruskie obięli.

Iawna tedy iest, że y xiążęta Ruscy postrzegali iura patronatus, day toże praesentatie in forma nie wychodziły z kancellariey, o czym iednak iako my, tak y adversarze wiedziec nie mogą, chyba z tey generalney raciey, że się dawnych wiekow mało pismem bawili y kancellarye nie były sporządzone, dość na tym, że w rzeczy samey, y ci xiążęta strzegli praw swoich, a docyć wyraźnie trzey pomienieni—Iarosław, Izesław y Rościsław. A wielcy zaś xiążęta Lith., począwszy od Włodzimierza Olgierdowicza, aż do Krola I. M. teraz nam szczęsliwie panuiącego, sciśle strzegli w tym praw swoich, żeby bez podania ich żaden nie był Metropolitą, iakoż od więzienia Dyonizego y od wygnania Photia z Metropoliey więcey 200 lat żaden nie był. To się tu iuż Verificator stał falsificatorem, gdy mowi, „że w relligiey Graeckiey zwyczay był, że się święcili bez żadney przed poświęceniem praezentaciey;“ ukazało się bowiem, że ledwie kilka dwadzieścia Metropolitow było, ktorzy posłani byli iuż poświęconemi od Patriarchy, y to podobno za prośbą samych xiążąt (co stoi za podanie), abo za pobłażaniem z iakich pewnych przyczyn, im na ten czas wiadomych, co szkodzić nie może prawu powszechnemu podawania. Czego wszytkiego goto‖(**11 стр.**)wiśmy dowieść nie tylko kronikami Ruskiemi, ale y Moskiewskiemi; zkąd się ukaże łacno prawda, że pisarze dwoch nacyi, z sobą więc niezgodnych y zdawna w nieprzyiaźni będących, zgadzaią się na iedno. Wiem, że się to niepodoba Verificatorowi y dla tego ich zneważa, mowiąc: „Niech kto co chce z pokątnych latopiscow wydziera y na oszukanie niewiadomych podaie“ *) (wie bowiem, co latopiscy Ruscy o tym piszą), y kęś niżey przydaie—„y kroniki nie z podławia wydarte, ale pisma ludzi w urodzeniu zacnych, w nauce biegłych, w dostoieństwie poważnych pokazuiemy,“ a miánuie Stryikowskiego, Gwagnina, a na końcu Kromera; aboć mu musiał w czym nie wygodzić Biskup tak zacny y laty dawnieyszy, że go na końcu położył. Ale my na to tak powia-

*) Pag. 45.

damy, że oni sami, a na przykład Strykowski, ktorego wprzod położył, z latopiscow Ruskich kronikę swą pisał, co y sam w tey kronice przyznawa. Et ratio à priori. Kronikarze dzisieysze, pisząc o rzeczach dawnych, muszą ie brać z pism dawnych, ktore choć w druku nie są (bo y druk na świecie niedawno), maią iednak zkąd inąd to zalecenie, żeby im wiara była dana taka (ieśli nie doskonalsza), iako y drukowanym. Niech się dowie Verificator, iaka w bibliothekach wielka cena iest xiąg starych pisanych? Bez poruwnania większa, niż drukowanych; ale y doma u siebie niech spoyrzy, czy wielie xiąg Ruskich (ile tych, z ktorych byśmy mogli dosiągać wiadomości w rzeczach dawnych) drukowanych? Pisane są, a wierzono im dołgo; teraz to tylko on, y to gdzie iemu nie na rękę, ||(**12 стр.**) w wątpliwość przywodzić poczyna.

Tak mowiwszy de antecedente, przypomnieć kilka słow przyidzie de consequentia. To iest, choć by za xiążąt Ruskich dostoieństwa religiey Graeckiey w podawaniu tych xiążąt nie były, teraz bydź maią z tych miar. Naywiętsza to rzecz, ktorą Krolowie Ich Mość Polscy w krolestwie swym maią (wszytko insze dobrowolnie puściwszy y darowawszy R. P., to tylko sobie niemał iedno zostawiwszy), że podaią na dostoieństwa duchowne y świeckie tych, ktorych oni rozumieią. Wziąwszy ten ostatek im z ręku, co za powaga Pańska będzie? Y to nie zaleci Verificatora u Krola Iego M. y Rzeczypospolitey, że nikt dotąd o tem nie mowił, dopiero ziawił się nowy reformator, ktory wielką a głupią smiałością chce wczyć Krolow Polskich do czego maią prawa swe krolewskie, do czego nie maią, mowiąc: „Dwie rzeczy w tey sprawie nayduiemy—dostoieństwo y beneficium. Ostatnie iest w ręku krolewskich, pierwsze nie iest.“ *) A to do tych czasow z tak wiela ludzi uczonych y miłuiących wolność duchowną nikt tego nie widział, że to przeciwna była canonom, iako on twierdzi y dowodzi z nich, iedno ten ieden ostrowidz. Powtore — w wolney Rzeczyposp., gdzie wszyscy zażywaią iednego prawa, zarowno weselą się z praw y swobod swoich, wszelka nierowność szkodliwa iest, a ile w rzeczy głowney: insza

*) Pag. 36.

bowiem w rzeczach mnieyszych, że ieden ma nad drugiego. A ta rzecz iest głowna. Do tego, gdy państwa Ruskie incorporowane są do Korony, tym samym obowiązane są tymi prawami y zwyczaiami, kto(13 стр.)re na on czas były w Koronie: zawsze to, powtarzam, w rzeczach głownieyszych, iaka ta iest. A ieśliby rozumieli, że w czym nie podlegaią, potrzeba, żeby to ukazali w przywilieiach swych, że są wyraźnie wyięci z podawania, czego ukazać nie mogą, a pokąd nie ukażą ius commune musi zostawać w mocy swey. Nakoniec, iest prawo duchowne, gdy od czasu, iako pamięć ludzka zasiąc nie może, zażywa kto podawania, ten iuż ma prawo do podawania y iuż mu następować na nie nikt nie może. Ale Krol Iego Mość z przodkow swoich iuż od lat 200, iako się ukazało, iest w spokoynym używaniu podawania dostoieństw Ruskich (że wyższey sięgać nie będę). *) Ergo, kto go z tego rugować chce, potrzeba, żeby się doma porachował, ieśli w napaść nie wpadnie. Y to przydać nie zawadzi, że dobrze więtszą władzą cesarze Konstant. rosciągali nad stanem duchownym swoim, będąc tegoż nabożeństwa, niż Krolowie Ich Mość Polscy nad naszym duchowieństwem Ruskim, choć sami nie są nabożeństwa Ruskiego. Czytay Gregoram o Androniku, synu Michała Paleologa, y wielu inszych cesarzow, ktorzy w schyzmie byli, iako absolutum dominium nad duchownymi rosciągali. To co się nie tak łacno naydzie tu położę: Demetry Nomaten, Archiepiskop Bułgarski, odpisuiąc do Konstantina Kabasilla, Archiepiskopa Dirrhachiey, powiedziawszy o Eustatym, ktoty był elektem do Metropoliey Myrreńskiey y Likaońskiey, y iuż był gotow do poświęcenia, przyszło roskazanie Emmanuela Comanena Porfirogenita cesarza, żeby Eustatius na metropolią Tes(14 стр.)salonicenską był poświęcony, y iest poświęcony, chociaż electia duchowieństwa inaksza była; takie są słowa iego przełożone z Greckiego po Łacinie (In iure Graeco Romano lib. 5. Responsionum pag. 317. „Sola enim Imperatoris jussio mutandi atque innovandi potestatem habet, Imperator enim ut communis Ecclesiarum Christi Monarcha existens et nominatus, synodalibus praeest sententiis et robur tribuit: Ecclesiasticos ordines componit et

*) Less. 1, 2. Cap. 24, de iustitia et iure.

legem dat vitae politiaeque eorum, qui altari serviunt.“ Y niżey: „et ut uno verbo dicam solo sacrificandi excepto mysterio reliqua pontificalia privilegia Imperator repraesentat.

ROZDZIAŁ III.

Że na dostoieństwa duchowne głownteyszym sposobem podaie Krol, niż na beneficia.

Beneficium, iako słowo łacińskie brzmi według significaciey swoiey, tak wiele ściągać się może na dostoieństwo Biskupie, iako y na dochody iego, y owszem tym bardziey iey ściąga na dostoieństwo, im uczciwe, iest ||(**15 стр.**) więtszym dobrym, niż pożyteczne. Ale niech tak będzie, że beneficium znaczy tylko provisią Biskupią, przecie odięte bydź nie może od dostoieństwa, ani przez Krola, nie tak, iako fałszywie rozumie Verificator.*) Co y ztąd łacno poznano być może, że maiętności biskupie nie podaie Krol, ale duchowieństwo, w czym się znowu myli Verificator, rozumieiąc że investitura na maiętności duchowne iest od Krola.**) Iawna tedy iest, ieśliby Krolowie Polscy nie mieli w mocy swey nominatiey na dostoieństwa duchowne, nic by nie mieli.

Do tego, wiedzieć to ma Verificator, że ktory się święci do pewnego beneficium y wedle starego prawa, by się inaczey święcił, nieważne by było poświęcenie iego, a beneficia są w ręku Krolewskich, iako sam twierdzi; to tedy podawanie ma być przed poświęceniem. Iakoż y sama strona przeciwna, zapomniawszy się podobno, to przyznawa. Diskuruiąc bowiem subtelnie (a iako się Verificatorowi zda z canonistow) o tym, co w tey sprawie Krolowi należy, co nie należy, tak mowi o Biskupie, ktory by się święcił bez praesentaciey Krolewskiey: „Biskup dostoieństwa swego nie traci, by dobrze Krol Iego Mość beneficium conferować mu nie zezwolił, nie podaniem dobr y niepozwoleniem rozpościerania biskupiey władzy skarany bydź może.“ ***) Tak Verificator. Rospościerać władzą Biskupią na-

---

*) Pag. 38.
**) Ibidem.
***) Pag. 38.

leży to do dostoieństwa Biskupskiego, nie do intrat abo fundaciey Biskupstwa, bo y świeccy tym zawiadować mogą, y owszem pospolicie przez świeckich (16 стр.) się to odprawuie; ale rospościerać władzy Biskupiey świeccy nie mogą, iedno sami Biskupi, abo mnieyszy duchowni za zleceniem Biskupow, a ieśli to iest w ręku Krolewskich nie dopuścić rościągać władze Biskipiey (quod tu affirmas), toć y dostoieństwo Biskupie, quod tu negas, ecce angustiae tibi undique, wplątałeś się nieboże, iako kokosz w zgrzebie, ktora im się więcey graboli z nich, tym się barziey pląta. Potwierdzić to może samże władyka Lwowski, ktory, nie maiąc żadney fundaciey (gdyż to nie było osobnym władyctwem, ale 60 lat temu, iako Metropolit Makary władykę swego nadwornego tam zesłał dla odległego od tamtych kraiow mieszkania swego), nie śmiał iednak wstępować na to szczegolne dostoieństwo bez nominaciey Krola Iego Mości, wprzod na piśmie odzierżaney. Ale trzy racie prowadzi, ktoremi rozumie, że tego swego diskursu wesprzeć może, gdy tak mowi: „Z tey to dostoieństw y beneficij rożności idzie, że w niektorych woiewodztwach wolność obierania sobie duchownych przełożonych przywileiom iest warowana — iż beneficia, ktore juris patronatus regii nie są, odięte od tych dostoieństw bydź mogą.“ Y niżey: „Ztąd y to idzie, że szlachta na swych dobrach, ktore się beneficią zowią, bez żadnego uszanowania Maiestatu Krola Iego Mości, Episkopy y Metropolity chowaią.“ *)— Co się tknie pierwszey: rozumie Verificator, tam Krolewskiey praetentaciey nie trzeba, gdzie iest wolna electia. W czym pomogę Verificatowi po części, że nie w niektorych woiewodztwach, ale w weilu te(17 стр.)go krolestwa biskupstwach, w wielu opactwach, iest taka electia, a przecie iest y Krolewska praesentatia. W Lithwie, gdzie to piszemy, mamy te przykłady: Biskupa Wileńskiego obiera kapituła, a Krol Iego Mość praesentuie; nie następuią na praesentatią Krolewską, y owszem zawsze skłaniaią się do niey. Masz przykłady y w niektorych dostoieństwach świeckich. Starostę Żmudzkiego y woiewodę Połockiego obieraią obywatele tamtych ziem, a iednakże komu Krol Iego M. conferuie, ten tym będzie. Co żebyś doskonaley

*) Pag. 39.

zrozumiał, trzy rzeczy w tey sprawie uważać masz: Electią, Consecratią, abo poświęcenie, y Missią, to iest posłanie. Wszytko to troie iest wyrażono w piśmie św. Obieranie uprzedzać ma, a poświęcenie y posłanie za nim iść. O poświęceniu y o wysłaniu, że iest w ręku samych duchownych, wątpliwości między nami (chyba byś chciał być luteranem abo kalwinem) niemasz, bo iako nie święci, iedno poświęcony, a to iest poświęcenie, tak nie daie władze duchowney nad owcami, iedno ten, ktory ią ma, a to iest posłanie; idzie o same obieranie. Obiera pasterzow y naznacza P. Bog, abo sam przez siebie, iako Aarona w starym, *) a Piotra w nowym zakonie, **) abo nie sam przez się, ale przez dwa insze sposoby, przez rodzenie się iednego z drugiego, y tak w starym zakonie, w pokoleniu Lewitskim, syn na mieysce oycowskie następował; abo przez wolne obieranie. To obieranie abo ma bydź od iednego, a taki iest naywyższy pasterz, ktoremu rzeczono—paś owce moie ***)—to iest lubo to sam przez się, gdzie możesz, lubo przez inszych, |,(**18 стр.**) gdzie nie możesz; abo to obieranie za iego poruczeniem wyraźnym abo niewyraźnym pozwoleniem ma bydź od wielu; to wiele,—abo pospolstwa, abo duchowieństwa, abo oboyga tych stanow. W dawnym kościele za pobłażaniem (co my zowiemy pozwoleniem, choć nie wyraźnym) wprowadziło się obieranie od pospolstwa, tak iż przy ktorey stronie więcey głosow było, ten Episkopem zóstawał. Uskarża się na to św. Chryzostom, za ktorego taki sposob obierania był y długo trwał; ****) iednoż iż miał wiele niesposobności w sobie, ktorych choćby więcey nie było, tego dosyć, że więtsza część w każdym mieście zle żyiących y niemądrych, niż pobożnych y mądrych; a electia zostawała przy więtszey części, zaczym częstokroć taki był obrany, iacy y oni. Przytym za taką electią przychodziło często do tumultow, tak, iż iako pisze Hieronym, przy obieraniu Damasa Papieża, gdy się sparły z sobą strony, w iednym kościele zabito

*) Exod. 29.
**) Lucae 6.
***) Joan. 21.
****) Lub. 3. De sacerdotis.

137 osob; y tak zwierzchność duchowna polekku to im z ręku brać poczęła, zostawiwszy przy nich tylko postulatią, to iest żądanie tego, kogo by oni potrzebnym sobie być rozumieli, a przy sobie zostawiwszy electią, to iest, approbatią oney postulatiey. Ale y to często turbatią czyniło. Została tedy ta postulatia przy samey zwierzchności świeckiey naywyższey, to iest, przy krolach, przy xiążętach, a ludowi pospolitemu dano to, żeby świadectwo dawali o życiu y uczciwym zachowaniu tego, ktory się ma święcić, co się y do tego czasu zachowuie; y iuż naywyższy pasterze przez wiele wiekow zostawowali tę władzą postulowania przy krolach w każdym krolestwie, a żaden inszy im tego odiąć nie może, ktorego ‖(**19 стр.**) pozwolenia ieślibyś wiedzieć chciał przyczyny, te są.

Dostoieństwo Episkopskie zawiera w sobie pasterstwo pewnych owiec, ktore iż są poddanemi pewnego pana y powinni mu poddaństwo, wierność y posłuszeństwo, — słusznie krolowie, gdzie są te owczarnie, zażywaią tego prawa, żeby nie był pasterzem ich żaden, iedno ten, kogo by oni podali. Tak bowiem łacno się z sobą wiązać będą członki w iednym ciele ku pożytkowi wszytkiego ciała; łacniey się zgadzać będzie oboia władza na iedno ku chwale Bożey y dobremu wszytkiego krolestwa. Przytym pozwolono tego prawa krolom w krolestwach ich, tak względem wdzięczności, że przodkowie ich, abo oni, abo poddani ich są fundatorami; iako y względem obrony cerkwie, osob, dostoieństw y dobr cerkiewnych. — Co się tknie drugiey iego raciey, że te beneficia, ktore panowie y szlachta z dobr swoich pod podawaniem swym y potomkow swych czynią, odięte bydź od tych cerkwi, abo dostoieństw, na ktore były nadane, mogą. Głupi to iest error iego y wymowiony bydź nie może; pewna bowiem dotąd u xiążąt, panow y szlachty tego krolestwa było, że im wolno było fundować, ale fundowawszy nie wolno iuż nic odiąć, a pogotowiu fundatiey pobożnych przodkow swych odbierać. Co każdy z nich (chyba chciał by bydź iawnie niezbożnym) dobrowolnie przyznawa, to ten zły człowiek, czyniąc się nieprzyiacielem fundacyi cerkiewnych y niegodnym stanu duchownego, ieśli w nim iest, neguie. Iest wiadomo, żeśmy niemało takich fundacyi w tych niedawnych leciech poodyskiwali, ktore ‖(**20 стр.**) były w podawaniu

szlacheckim, tak w Koronie iako y w W. X. A że po odnowieniu uniey od panow niektorych nadane maiętności odjęte są y ieszcze do tych, ktorych były, nie wrociły się: małoż tego bywa, że kto komu przez gwałt bierze, co potym wrocić powinien! y nie będzieli chciał, prawo go do tego przymusi. A ieśli ukrzywdzony prawem nie czyni, abo z niedbalstwa to pochodzi, w czym słusznie upomniony bydź ma, abo że ma wzgląd na potęgę osob, a na słabość swoią, widząc, że tego zaraz doisć nie może,—na inszy szczęśliwszy czas odkłada. Toż się dzieie y w nabożeństwie Rzymskim, a przecie żaden dotąd nie rzekł, że panom wolno odeymować to, co fundowali przodkowie ich w maiętnościach swych. Do iakicheś absurda, na nogi stawiąc tę wielebną distinctią swoią, przyszedł! Więc y constitucya iest lat niedawno przeszłych o odyskiwaniu dobr od władyctw alienowanych. Co się tknie trzeciey raciey, to iest, że panowie y szlachta chowaią na maiętnościach swych Metropolitow y Władykow—odpowiadam. Naprzod: ieśli to czynią ex hospilitate, udzielaiąc cudzoziemcowi chleba, ktory im dał Pan Bog, dobrze czynią. Ale ieśli dla tego, aby oni rozciągali władzę Biskupią w dioecesiey nie swoiey, w tym krolestwie, źle czynią, y są prawa przeciwko temu duchowne y świeckie; ale y sam Verificator przyznawa, gdy mowi: „niepozwoleniem rospościerania biskupiey władzy, skarany takowy od Krola bydź może.“ *) Errores ergo non sunt allegandi. Powtore, że się dotąd to działo, za pobłażaniem starszych naszych to ||(**21 стр.**) było; bo abo z nimi znosili się y mieli od nich pozwolenie, abo że mało co szkodzili. Mowi dobry pasterz o niektorych pasterzach, nie wchodzących drzwiami do owczarnie, ale łażących dziurą, że są złodzieie y rozboynicy. Oboie są szkodnicy, ale ieden gorszy drugiego, tamten potaiemnie porwawszy—ucieka, a gdy krzykną, choć nie uderza, y to porzuca, co był porwał. Ale rozboynik bierze iawnie y przez gwałt, choć nań wołaią—nic niedba, dzierży co wziął y broni tego; ten pokąd nie będzie zniesiony, szkodliwy bywa. Złodzieymi są tamci decretem Pańskim, ale ci rozboynikami; tamtym się pobłaża do swego czasu, acz ieden z oycow Episkopow

*) Pag. 34.

naszych postraszył iednego y wyiachał z dioecesii iego, dawszy iemu przytym kożubalec; ale owych cierpieć nielzia. Z tych wszytkich consideracyi, zdało mi się, że ci wielebni świadkowie, nie wielebni świadkowie, nie uważali tych rzeczy, ani radzili się u drugich, iedno zprędka bez rosmyślania cię sklecili tę sprawę; za czym sam bym się śmiał przyczynić za nimi: „Domine, ne statuas hoc ipsis in peccatum, quia nesciverunt quod fecerunt.“ Ale Verificator nie chce, aby tak podło o nich rozumiano, tak bowiem ich zamawia: „Wiedzieli to iako indigenae, iako obywatele Koronni, praw duchownych y świeckich, ktorymi się oyczyzna nasza rządzi y sprawuie, dobrze świadomi.“ Toć iuż na deczecie sprawa zawisła, ktory ex allegatis et probatis nie może bydź inakszy, iedno ten: „Rei sunt criminis laesae majestatis.“

||(22 стр.) ROZDZIAŁ IV.

Że się nie mogli bespiecznie święcić u cudzoziemca obaczywszy listy Krolewskie y Senatorskie do niego.

Wprzod mi się zadziwować przychodzi nieuważnemu rozsądkowi waszemu y głupiey śmiałości listy prywatne Kr. I. M. y Ich Mościow PP. Senatorow publikować y na świat w druk podawać: iakoście nie uważali, że to musi obrażać maiestat Iego Kr. Mości y dostoieństwo Ich M. PP. Senatorow z tych miar. Obraża się przyiaciel do przyiaciela, rowny do rownego, gdy scripta iego, ktore, chociaż on sam chce w druk podać, poda kto inszy mimo wiadomość iego, y owszem w porządney R. P. y sam autor swoich własnych lucubracyi wydać nie może, aż authoritas publica przystąpi, o czym słychaliśmy, samiśmy widali, a snadź y czyniwali. Nie tylko rzeczy prywatne drukować privata authoritate nie wolno więc bywa, ale y publiczne, chociaż są w wiadomości wszytkich: bo drukować Statuty, Constitutucie, Universały seymowe nie ważą się drukarze, aż za pozwoleniem tych, ktorym to wiedzieć należy. Ieśli w wydawaniu rzeczy swoich własnych y publicznych iest tak ocyrklowana w porządney R. P. wolność dobrego iey syna, coż kiedy co bę||(23 стр.)dzie taiemnego, a drugi to wyiawi? Winien iest in foro

exteriori et interiori. Wszelka bowiem taiemnica obowiązuie wiedzącego o niey, żeby nie wyiawił, zwłaszcza na wszytek świat, co się dzieie przez druk. Każdy list zawarty iest taiemnicą y znakiem tego iest, że go pieczętuią y piszą na wierzchu napisy komu należy: kiedy by wszytkim a nie iednemu należał, na cożby pieczętowanie y takie napisy? Co y ztąd znać, że więc ludzie, kiedy kto otworzy list do drugiego pisany, gniewaią się, podczas y bardzo. Dla czego? Dla tego, że nie miało by to bydź wiadomo, co w liscie pisano, iedno temu, do ktorego pisano, y w prawie duchownym iest na to karanie takie, ktore iest naycięższe, to iest excommunicatio na tych, ktorzy by listy cudze otwierali, a tym więtsza wina, im iest więtsza osoba, ktora pisała. A to y ty, Verificatorze, będąc podłą osobą, ganisz, że listy, ktorychsi z waszych ktoś otwierał, chociaż pewnie w ręku żadnego z naszych nie bywały, a nasze y teraz są w ręku waszych pisane od starszych naszych do iednego przedniego Senatora, y wiemy u kogo są, o czym się swego czasu pytać będzie ten, komu to należy. Ieśli ty, marny człowiecze, tak poważasz listy swoie, że to sobie za krzywdę poczytasz: a niemasz się o to słusznie obrażać Kr. I. M., gdy listy iego prywatne nie tylko lataią po ręku wielu, ale po rynkach y ulicach w głos ie czytaią, wedle zdania swego wykładaią, a co naywiętsza, do wiadomości wszytkiego swiata przez druk przewodzą? Więc iacy figlarze! Listy Kr. I. M. drukowali, w ktorych Kr. I. M. tego Greczyna, nic wiedząc |(**24 стр.**) na on czas nic złego o nim, zowie dobrym człowiekiem; a uniwersałow, w ktorych wziąwszy doskonalszą wiadomość, że iest zdraycą Rzeczypospolitey, takim go mianować raczy, nie drukowali. Ieszczeż by lżeysza, kiedy by z samego głupstwa pochodziło, listy Kr. I. M. drukować (acz y o głupstwo karanie bywa), ale kiedy pochodzi ze złości, to iuż y nieznośna. Niech bowiem kto uważa intentią tych ludzi, dla czego te listy drukowali, tylko dla tego, żeby ukazali, że uniwersały Kr. I. M., ktore wyszły przeciwko tym turbatorom pokoiu wnętrznego, gdzie Krol Iego Mość opowiadać raczy za iakich ie ludzie mieć maią, są przeciwne tym listom; za tym, abo tymi listami oni są oszukani y tak nie są winni społkuiąc z tym cudzoziemcem, abo te uniwersały nieuważnie są

wydane, że w listach priwatnych mianuie się człowiekiem zacnym, uczciwym, wszelkiego poszanowania godnym, a w uniwersałach—impostorem, szpiegiem y zdraycą Rzeczyposp.—To tedy dwoie ukazać chcę: 1) Że listy te okaziey żadney do oszukania nie dały; 2) że uniwersały potrzebnie są wydane. Co się tknie pierwszego, co to wam nadzieię czyniło, żeście się ważyli w tym krolestwie rzeczy nigdy niebywałych ani słychanych: abo to, że Krol I. M. do tego człowieka pisał, abo że tak pisał. Że na list iego odpisał, dobrotliwości to Pańskiey przyczytać, ktora nie pogardziła człowiekiem, acz sobie niewiadomym, nie tylko z osoby, ale ani z urzędu, ktory on sobie przywłaszczał. Cudzoziemcem w krolestwie naszym, tak Krolowie Ich M., Panowie naszy, iako y Ichmość PP. Se||(**25 стр.**) natorowie zawsze zwykli ukazować ludzkość pokąd oni w swoich terminach stali. Nie mieli ztąd trucizny brać ci paiąkowie, że tak pisał. Listy naylepiey rozumieć od literam, non sensu allegorico, non analogico, et caet. Litera to ma w sobie: „Żeś dotąd był za źle nie miany,“ et caet. „Komornikowi naszemu roskazuiemy, aby wielebność waszę dla bezpieczeństwa prowadził.“—Iaśniey do p. Paczanowskiego: „Żebyś niemieszkale z Kiiowa do Kamieńca, a ztamtąd daley prowadził;“ a w uniwersale racyą tego daie. „Należy bowiem na tym siła Rzeczyp., zwłaszcza pod ten czas niebezpieczeństw od pogaństwa następuiących“... et caet. Toż y w liście hetmańskim. Coż ztąd concluduią? Ergo bezpiecznie się nam było święcić u niego na metropolią y na władyctwa, a tych, ktorzy są żywemi y na kathedrach swych siedzą, degradować. Zła consequentia. Czemu? Plus est in conclusione, quam fuit in praemissis. Iakaż ma bydź? Ergo, pomoc do tego, żeby był przeprowadzony bezpiecznie, szanować go w drodze, y to tym, mimo ktorych poiedzie, bo to tylko w listach iest; nie wyprawować umyślnie legaciey z Wilna y nie podszczuwać insze miasta po Białey, Czarney y Czerwoney Rusi, żeby toż czynili. Bo niemasz tego w listach krolewskich, w ktorych, iako powiadacie, nadzieię pokładaliście. Czynić było y do końca, coście z początku czynili, a byłoby wam zdrowo. Te są słowa wasze: „Począwszy niemal od śrzodopostu w roku przeszłym 1620, o ktorym czasie ten mąż do państw Iego Kr. M. przybył, aż niemal do święta Zaśnie-

nia Panny Przeczy||(**26 стр.**)stey w tymże roku to przedsięwzięte postanowienie (to iest, nie widzieć się z nim, ni pisać do niego) w swoim zawarciu u nas zostawało.“ *) Abo więc ieśliście nie mieli tak czynić (iako teraz na oko widziemy), o inakszy się list u Kr. I. M. postarać było, to iest, żeby mu wolno dłużey tu mieszkać y ordynacyą czynić między wami, żebyście mogli mowić: „w nadzieię takiego listu czyniliśmy.“ Toż się rozumieć ma o inszych listach, tak IM. X. Biskupa Łuckiego, iako y IM. pana Koniuszego Koronnego. A żebyś zrozumiał, że wszytkie te listy nie mogły bydź tobie powodem do zbrodnie twoiey, ale zła do sediciey, y do zaburzenia pokoiu w miłey oyczyźnie skłonna wola twoia, ztąd poznasz: Iest w liście X. IM. Zbaraskiego to: „Ieśli od Iego Kr. M. na odiazd dozwolenie wezmiesz, dam list do urzędnikow swoich, aby ciebie wszędzie dobrowolnie przepuścili y poszanowali.“ Pytam: kiedy by poddani X. IM. z rożnych maiętności, bliższych y dalszych y z tych, ktore by daleko z drogi temu człowiekowi były, częścią sami przyiechali, częścią posłow wysłali, skarząc się na urzędnikow xiążęcych, a ten miły gość byłby tak niebaczny, że za taką skargą, z tegoż chłopstwa do tey maiętności na urząd podał iednego, do drugiey drugiego, pierwszych od xiążęcia podanych degradowawszy, zaczymby y poddani posłuszeństwo oddawać urzędnikom, od pana podanym, przestali: czy nie winni by tu byli poddani xiążęcy? Czy niesłusznie by ich każdy nazwał buntownikami? Czy niesłusznie by ich karano iako rebelles? Rzekną podobno: „Żeśmy mieli list xiążęcia pana naszego.“—Odpowiedzą ||(**27 стр.**) im: „List ale nie na to, coście wy zrobili.“ — Piszecie: „postanowiliśmy byli nie widzieć się z nim, nie pisać do niego, ażby się o nim, coby zacz był, ztąd wiedzieć dało, zskąd o ludziach takowych, z cudzych ziemi do państw Koronnych y W. X. Lith. przybywaiących, uznanie w oyczyźnie naszey wychodzić zwykło.“ **) Tak sami twierdzicie. Cożeście wzięli za wiadomość o tym Greczynie z listow pomienionych?— Tę powiadacie, że „męża tego mianuią być człowiekiem zacnym, ucz-

*) Pag. 5.
**) Pag. 5.

ciwym, niepodeyrzanym wielkiego poszanowania y czci godnym, nakoniec Patriarchą Ierozolimskim.“ Daymyż to wam, czego nie pozwalamy, że za taką wiadomością mogliście posyłać y ieździć do niego w nawiedzenie, ale nie consekrować się od niego, nie nowę formę urzędow duchownych wprowadzać do oyczyzny z naruszenieniem pokoiu pospolitego, bo oprocz tego, cośmy w inszych rozdziałach mowili, do takiey sprawy więcey było potrzeba, czego on u dworu nie ukazywał, ani wyście ode dworu wiadomości inszey żadney nie mieli, abo tedy nieprawdę mowicie, żeście postanowili byli nie mieć obcowania z nim inszego, iedno według wiadomości wziętey ode dworu, abo to nie prawda, żeście w nadzieię tych listow, te swoie wielebne chirotonie przyimowali. Cokolwiek rzeczecie, winni będziecie. Ale więtsza wina pomawiać listy Kr. I. M. y Ich Mości PP. Senatorow, żeby wam powodem były do tak wielkiey swey woli.—Że uniwersały uważnie y potężnie są wydane,—dowodzę. By się pseudopatriarcha wasz (tak go mianuię nie tylko dla schismy, ale że żyw Patriarcha Ierozolimski Sophroni y iest w Ieruzalem (**28 стр.**) tymże czym y przed tym był) zachował w tym krolewstwie iako przed tym niż listy pisał do Kr. I. M., y byście się nie ważyli rzeczy takich, iakich się dotąd nikt iako Polska Polską, a Ruś Rusią, nie ważył, y on by był człowiekiem uczciwym, y wy obcuiący z nim wolni od podezrzania; ale kiedyście granice, iako on gościa, tak y wy dobrych oyczicow przeszli, kiedy wiadomość o nim Kr. I. M. czym był doszła, że szpiegiem, że zdraycą, wy też ogłosiliście się z waszemi wielebnymi tytułami, a ieszcze w druk podawszy na iawną zniewagę tych, ktorych dokładać się wprzod, niż to robić, było potrzeba, rozesłaliście iuż uniwersały na wszytkie strony: sądząc co miało bydź, y miano to wam cierpieć? Wam by lada buzie, wolno na maiestat Kr. Iego Mości następować, a Krol Iego Mość miał przez spary potrzeć na to? Wam by wolno cudze brać, a possessorowi bronić się nie wolno? O bezrozumny głowy! Potrzebno było tedy Kr. Iego Mości, iako podawcy metropoliey y władyctw, ozwać się z tym, że ci, ktorzy mianuią się być Metropolitem y Władykami, nie są tymi, y roskazać urzędom, żeby takich karono, iako obrazicielow maiestatu Iego Kr. M. A tym bardziey grzeszycie, że

niewstydliwie mowicie y w druk kłamliwie podawać smiecie, iakoby was Kr. I. M. obietnicami swemi upewnił. Tak bowiem mowicie: „Maiąc iuż zaszłą na to Krola I. M., Pana naszego miłościwego, obietnicę, w roku 1607 na seymie walnym uczynioną, a na tym blisko przeszłym rowno walnym seymie reassumowaną, stwierdzoną y do Konstitucyi na obydwu tych seymach włożoną, że nam według praw y wolności naszych ||(29 стр.) Metropolita y. Władyki, pod posłuszeństwem duchownym, nam zwykłym Patriarszym, mieć pozwolić y wszytkie dobra, na te dostoieństwa przynależące, im przywrocić miłościwie przyobiecać raczył." O szalbierzowie przewrotni! inszego wam nazwiska nie przybiorę, iako to smiecie tak bezpiecznie wmawiać, a mianowicie poddani w Pana? Gdzież to wam obiecano?— W Konstitucyi powiadacie 1607 y seymu blisko przeszłego. A iest że tam wzmianka posłuszeństwa Patriarszego? A iest że tam wzmianka o odebraniu dostoieństw y dobr, na te dostoieństwa przynależących, od starszych naszych porządnie od Kr. I. M. podanych y porządkiem starożytnym cerkiewnym poświęconych? Y Krol I. M. nie zna się do takiey obietnicy, y litera tey Konstituciey nie ma tego w sobie, y owszem ukaże się coś właśnie przeciwnego tey assercięy, bo małoż po tey Konstituciey drugich było o relligiey Graeckiey? a mianowicie roku 1609, gdzie prawo chce mieć, żeby każdy we władyctwach, monasterach y cerkwach swych w pokoiu zostawał, a gdyby ieden drugiego opprimował iest poena na to et forum; to iuż nietrzeba następować schismatykom na dostoieństwa y beneficia unitow. Konstitucia to także iest, ale y tym ciebie na czas podaruiemy. Niech tak będzie, choć nie iest tak, że to wam od Kr. I. M. y Rzeczypospolitey obiecano: to czekać było, ażby wam dano, a nie samym brać. Mowicie, żeście w nadzieię przyszłego pozwolenia, będąc go pewni, uczynili to. Ale expectatiwy w prawie naszym zakazane są: ieśli nie wiecie, dowiedzcie się u prokuratorow swoich; a ieszcze wam ||(30 стр.) racyą przydam ex jure canonico, ktorym wy chciecie nam bydź grozni. Certum tamen est et expressum, priusquam beneficium vacet, acceptare nulles poterit, ne captandae alienae mortis, occasio ex benignitate gratiarum tribuatur. (Lib. 1. Instit. tit. 27.) Widzicie, iako to posito uno absurdo, sequuntur plura.

Słychaliżeście y o tym, kiedy kto prawem zacznie y iuż ma wygraną, a gwałtu przymiesza: wszytko traci. Także y wybyście mieli takie, iakie mienicie, prawa y obietnice, abo nadzieię uproszenia: wszytkoście oraz takim postępkiem swym stracili. Ale y proźba wasza iest własna groźba. Tak bowiem mowicie: „Coż więcey? Wszyscy oraz duchowni y świeccy, Koronni y W. X. Lith. y Ruskiego, obywatele, szlachta, rycerstwo y wszytek lud pospolity, pod prześwietnie Kr. I. Mości, Pana swego M., nogi, siebie służebniczo podesławszy... et c. Prosiemy, aby według Krolewskiey swey uczynioney nam obietnicy, formę duchowieństwa naszego w przełożonych duchownych cerkwie naszey Ruskiey, tę nam zachować raczył, ktorą w Państwie swoim... et c., et c., zastał.“ *)—Słowa zdadzą się być przyiemne, ale iad w nich gorzki. Sens ich taki, iaki od was samych słychamy, że się spiszecie, wszytkich pobuntuiecie w Państwie y na Ukrainie, na Pana y na Rzeczpospolitą nastąpicie, y uprosić myślicie, właśnie iakoby na kark nastąpiwszy, w czym wam Pan Bog nie pomoże y rady wasze niecnotliwe pomiesza. Y to wielkie zuchwalstwo wasze: iuż wyszły uniwer(31 стр.)sały, że ten, co mienił się bydź Patriarchą, wysłany iest od cesarza Tureckiego umyslnie na rozerwanie przymierza z Moskwą y na uczynienie turbacyi w tym krolewstwie; a przecie ci bezzakonni zakonnicy monastera Brackiego wyraźnie drukuią, że to potwarz. Komuż to zadaią?—Autorowi uniwersałow, Kr. I. M., Pamazańcowi Bożemu! Rzekną: ale to iemu doniesiono. Prawda. Ale wy temu wierzyć macie, co z tamtąd powiedzą, skąd uznanie o ludziach takowych wychodzić zwykło: sami tak mowicie, y dobrze mowicie;**) lepiey tam rozsądzić umieią, czy pewne te wieści, czy niepewne, niż wy w swym monasterzu,—y niepewnych za pewne udawać nie będą. Zatym grzech macie mowić: „potwarz to.“

*) Pag. 47.
**) Pag. 5.

ROZDZIAŁ V.

Przywileie, Constitutie y Decreta Tribunalskie, ktore oni przywodzą, nie były takie, że bezpiecznie mogli święcić bez presentaciey Krola Iego Mości.

Pisze Verificator, „że obietnicą I. K. M., na seymie roku 1607 uczynioną, upewnieni y ubiezpieczeni święcili się u tamtego cudzoziemca, maiąc y dawnieysze na to prawa swoie.“ *) Przywileiow mianuią sześć: dwa Krola ś. pamięci Stephana, cztyry K. I. M., szczęsliwie nam teraz panuiącego. Na ktore tak |(**32 стр.**) odpowiadamy,—wprzod na przywileie Krola Stephana: w przywileiach, iako y w każdey sprawie prawney, juristowie dwie rzeczy upatruią—principale et accessorium, to iest, rzecz głowną, o ktorą idzie, y rzecz przypadkową, bez ktorey rzecz głowna może bydź. Pierwsza utwierdza przywiley y dowod na taką rzecz iest dobry z przywileiu. Druga do przywileiu własnie nie należy y nie może się dowodzić z przywileiu; przyczyna tego ta, że nie była intencia krolewska, iedno to dawać, o co na on czas proszono. Roku 1582 stała się poprawa kalendarza, za roskazaniem Grzegorza XIII, Papierza Rzymskiego; przyięta iest po wszytkich krolestwach chrześciańskich, przyięta y w krolestwie Polskim, y za roskazaniem Krola Stephana wszędzie obwolana. Ludzie nabożeństwa Graeckiego przyimować iey nie chcieli,—urzędy zaś nabożeństwa Rzymskiego przymuszali ich do niey. Uciekła się Ruś do Krola Iego Mości, prosząc, żeby do kalendarza nowopoprawionego y do odprawowania świąt wedle niego przymuszani nie byli. Krol na to pozwala y pismem utwierdza. Co się zawiera, tak w uniwersale Krola Stephana pierwszym, iako y w przywileiu poslednym. Ale rzeczesz, gdzie podzieiesz te słowa: „iż bez pozwolenia Patriarchy Konstantinopolskiego do żadney w kalendarzu odmiany przystąpić nie mogą?“ Odpowiadam: racyą tę podali ci, ktory prosili o wolność od kalendarza, a ta w przywileiu iest położona nie dla tego, żeby taka krolewska determinacya była, bo nie o to kontrowersowano, ale proponuiąc w przywileiu o co prosili, położone są y racye, ktore oni ||(**33 стр.**) mianowali. Tam to, o co

*) Pag. 41.

prosili — iest principale, owo zasię iest accessorium. Nie iest tedy przywiley na jurisdictią Patriarchy Konstantinopolskiego, iako Verificator udaie, ale na stary kalendarz; y owszem, y o kalendarz, niepierwiey Krol IM. Stephan na taki przywiley pozwolił, aż się strony pogodziły z sobą, to iest. X. Solikowski, Arcybiskup Lwowski, z Bałabanem, Władyką Lwowskim, a ten Arcybiskup nie o posłuszeństwo Patriarsze następował na Ruś Lwowską, ale tylko o święcenie świąt, wedle poprawionego kalendarza; a srzodek ugody od Rusi ten był podany, że się wprzod mieli porozumieć z Patryarchą swoim, a od Arcybiskupa ten srzodek acceptowany y do przywileiu Krolewskiego wpisany. Wyraża się to dostatecznie w przywileiu łacińskim,*) bo pierwszy iest uniwersał, a nie przywiley. Co się zaś tknie przywilciow od Krola I. Mości, Pana naszego teraznieyszego, danych: na pierwszym mieyscu kładą uniwersał (chociaż to oni mianuią przywileiem, mieszaiąc ieden z drugim), dany Ieremiaszowi Patryarsze na wolne rządy w państwach Iego Kr. Mści; tak powiadam: że ten, będąc sam Patryarchą Konstant., nie ważył się nic zaczynać w tym krolestwie, aż uprosiwszy u Kr. I. M. takie pozwolenie. Tak bowiem w tym uniwersale stoi: „Prosił nas Hospodara, abyśmy iemu tego (to iest rządu duchownego) w państwach naszych pozwolili.“ To ieszcze barziey ten, ktory mienił się być Patriarchą Ierozolimskim, tak miał uczynić; a pogotowiu ci powinni byli pytać się o tym, ieśli miał takie po||(**34 стр.**)zwolenie, ktorzy powiadaią o sobie, że iako indigenae wiedzieli o prawach y zwyczaiach tey Rzeczypospolitey. A to chudzięta bicz sami podali na siebie; lepiey było nie wspominać przywileiu Ieremiaszowego. Beneficium to było, tey samey personie służące, y owszem na ten ieden zaiazd, tak, iż ieśliby drugi raz przyiachał, drugiego by pozwolenia potrzeba było. Co znaczą te słowa w tym liście: „iż przyiachał tu umyślnie do tych kraiow państw naszych,“ et caet. A iż tey iedney personie, tym się dowodzi, że nie wspomina nic successorow iego, iako zwyczay iest, gdy się daie przywiley wieczuisty. Umarła persona—ustało y to beneficium, dane tey personie. To iuż nic wam po tym, iako go zo-

*) Pag. 53.

wiecie, przywileiu. Toż się rozumie y o drugim, temuż Ieremiaszowi, abo raczey Bractwu Ś. Troyce danym na porządki Brackie,*) to iest, nie wiekuistą iego iurisdictią funduie, ale doczesną, ktora na personie zostaie, a na następce nie chodzi; ale y doczesney w tym przywileiu nie daie władzy, iedno przypomina słowa tego Bractwa, że maią błogosławieństwo od swego Patriarchy na to Bractwo, y nie to iest principale tego przywileiu, iako się wyższey mowiło.—Piąty przywiley, ktory zowiecie seymowym, iest Bractwu Ś. Troycy służący, do ktorego wy z Bractwem, ktoreście sami privata authoritate sklecili, nazwawszy go Bractwem Ś. Ducha, nie macie nic. Dziwna, że się tak smiele z tymi przywileiami wyrywacie, ktore was więcey confundować niż wesprzeć mogą. A dany ten przywiley, iako y pierwszy, na Bractwo cerkiewne Ś. Troycy, nie na ||(**35 стр.**) jurisdictią Patriarszą. Co ieśli się w nim wzmianka dzieie Patryarchy, to się ma rozumieć wedle soluciey, wyższey położoney, że się wszytko to, co iest w przywileiu, potwierdza mocą przywileyną. Nadto ma się u swoich o tym dowiedzić Verificator, że te obadwa przywileie Brackie iuż są pokassowane decretami Krola I. M. roku 1600 y 1609, y po wielkiey części do executiey przywiedzione, o czym się dowie, będzieli się pytał. Iuż teraz do przywileiu, roku 1607 na seymie danego, ktory strona przeciwna ma za naygłownieyszą obronę,**) przystępuie,—o ktorym powiadam: że y iedney litery w nim niemasz, ktora by była ku zniesieniu abo wzruszeniu iedności ś. y owszem nayduie to wyraźnie, co iest ku utwierdzeniu iey, et quidem in principali. Po narraciey bowiem, ktorą wolno czynić każdemu, iako kto chce, za ktorą otrzymać w kancellariey wolno ad male narrata. A tey narratiey niemal połowica iest tego przywileiu. To iest, że krzczenia dziatek, ślubow małżeńskich y inszych sacramentow, przytym y porządnych w cerkwiach pasterzow nie maią, że im nabożeństwa zażywać, wedle obrzędow Graeckich, nie wolno, że prawa, przywileia, et caet., et caet., naruszaią się. Po takiey narraciey (o ktorey sam Verificator nie rzecze, że iest przywileiem, ale iest powieścią

*) Pag. 54.

**) Pag. 57.

tych, ktorzy wyprawowali przywileie,) tak mowi w samym przywileiu: „Wszytkie stany y ludzie tych Państw naszych, ktorzy są religiey chrześciańskiey katholickiey, Grae||(36 стр.)ckiey, aby żadnego ubliżenia, krzywdy y bezprawia nie ponosili...“ et caet... Ktoraż iest wiara katholicka Graecka, iedno tych Graekow abo Rusi, ktorzy są ziednoczeni w iednę wiarę Katholicką z kościołem Rzymskim? Verificator zaś z swoią hordą nie iest tey wiary. Y ktoż by tak mało uważny był, coby to twierdzić smiał, żeby Krol I. M., Pan katholicki, miał przyznawać tym, ktorzy Papierza Rzymskiego nie maią za głowę wszytkiego chrześciaństwa, że oni są wiary katholickiey? Tymby samym siebie samego odsądzał wiary katholickiey. Nie wiedzieliście mili mędrkowie, coście wyprawowali, tak wam P. Bog y rozum odeymuie, y rady wasze miesza, żeście nie postrzegli tego słowa, ktore wyraźnie znaczy, że nie wam, ale unitom służy ten przywiley. A co w tym przywileiu przypomina Kr. I. M., że wszytkie stare prawa y przywileie potwierdza, wedle nich y dostoieństwa duchowne rozdawać y ich zachować chce, do tych praw y my się ozywamy y chcemy, żeby Krol I. M. wszytek narod nasz Ruski wedle nich zachował: ale niech wiedzą, że te tylko służą unitom, iako się to ukaże na mieyscu swoim. Nakoniec tak powiadam: że przywileiow swoich Kr. I. M. sam, ktory ie dawał, tłumaczem iest, sic ratio docet, tak prawo każe, y wam nielzia mowić inaczey. Co się tknie constitucyi seymowych, smieie każdy bezumstwu waszemu, iako się wykład sami ich czynicie, ciągnąc ie choć przez gwałt na swoię stronę, y rozumiecie, że intentia Kr. I. M., abo Senatu Krola I. M. duchownego y ||(37 стр.) świeckiego, więc y stanu rycerskiego, ta była—znosić unią, co iest przeciwko sumnieniu ich, mieliby na to pozwalać y uchwalać gwoli wam; wielką im krzywdą zaiste w tym czynicie,—y starszy naszy, ktorzy niemal na każdym seymie dla tego umyślnie, a pogotowiu przy czytaniu constitucyi bywaią, aza nie postrzegliby, by nam co było szkodliwego. Ale we wszytkich tych constituciach, od Verificatora mianowanych, nic, coby nam właśnie szkodziło, niemasz. Za fundament sobie bierze 1607,*) nay-

*) Pag. 55.

więcey ztąd, że tam iest słowo,—„ludziom mere religiey Graeckiey;“ to słowo powiadacie, że wam służy. My powiadamy, że nam. Ktoż nas rozsądzi? Stoy, da hadąy.—Na insze wszytkie puncta, ktore się zawieraią w tych Constituciach, o religiey Graeckiey napisanych, powiedziało się iuż wyższey, mowiąc o przywileiach. A co się tknie ostatniey Constitutiey seymu blisko przeszłego, w ktorey częstokroć mawiacie, że iest reassumowana Constitucia roku 1607,*) weyzrzycie iedno w nię dobrze, że w iednym tylko paragrafie iest reassumowana, to iest, w rozdawaniu beneficij cerkiewnych, et non in toto. Co znaczy ono słowko—„y według niey.“ Ale wy ludzie mądrzy, nie trzeba wam ukazować, widzicie to sami dobrze.

Dekreta Trybunalskie iakie były posłuchay: tytuł, ktory daie Verificator dectetom tym, każdemu bacznemu będzie w podziwieniu, taki bowiem iest: „decreta trybunalskie, zmacniaiące degradacią odstępnego Metropolita y Władykow, od ś. pamięci Meletiusa... et caet... wydane.“**) Zmacnia trybunał degra||(**38 стр.**)dacią, to y degradować może. Więtsza bowiem władza ma ten sędzia, ktory confirmuie dekret, niż ten, co go feruie. Ale nam na ten czas dosyć, że ma władzą rowną. Iakież to przebog absurdum, w ktore wpadaią za sprawiedliwym sądem Bożym in poenam tak wielkiego grzechu odszczepieństwa od cerkwie Chrystusowey adwersarze, że ludziom świeckim pod rząd, sądy, dekretowania, zatym pod executią, poddaią stan duchowny, prawami tak Bożemi, iako y ludzkiemi od sądow świeckich wyięty. Więtsze ieszcze absurdum, że degradacia tego wielebnego Meletiusza nie była mocna, aż była zmocniona przez dekret trybunału Wileńskiego. O szaleństwo! O niezbożności! A może trybunał degradować, to może y consekrować; to bowiem oboie iedney władzy należy. Biskupami poczynił trybunalisty, marny ludificator, bo dla tego samego niegodzien, żebym go (tu przynaymniey) Verificatorem zwał; insułyż włożyć na nie przynamniey w ten czas, kiedy osob duchownych degraduią dostoieństwa ich. Alec nie trzeba mu tak dalece mieć za złe, bo to w tych dekretach wyczytał, y iako

*) Pag. 62.
**) Pag. 62.

prawa niewiadomy rozumiał, że może trybunał biskupow sądzić y degradować, tak bowiem argumentował: „Nie rozumiem, żeby ci sędziowie, ktorych bracia obieraią na to, żeby strożami byli praw y sprawiedliwości, mieli być iey skazicielami, y bydź tak niebacznemi, brać na się czego im prawo Boże y ludzkie nie dało, czego y Kr. I. M., nad ktorego pewnie więtszey władzy nie maią, niema w ręku swych, co y rozumowi samemu przeciwno.“ Takci się stało roku 1605 we dwu dekretach (**39 стр.**) trybunału świeckiego: w pierwszym oyca ś. pamięci Pocieia, człowieka y z dostoieństwa iego archiereyskiego y z urodzenia zacnego y z zasług w tey Rzeczypospolitey wszelkiego poszanowania godnego, odsądza metropòliey. We wtorym na popy swoie każe mu sprawiedliwości prosić u Patriarchy Konstantinopolskiego, ktoremu tym dekretem daie trybunał jurisdictią zupełną nad wszytkiem duchowieństwem Ruskim, po wszytkich państwach Korony Polskiey y W. X. Lith. By o takich dekretach widział cesarz Turecki, pewnie by przysłał umyslnie czausza swego podziękować za to, że mu sędziowie naywyższy W. X. Lith. w osobie poddanego iego, ktoremu on sprawiedliwości dowodzić iako pan powinien, ieśliby kto przeszkodę w tey jurisdictiey iemu przysądzoney czynić chciał, wstęp do tych państw publica autoritate dali. Zaiste error to nieladaiaki. Coż się stało za tymi dekretami? Metropolita, iako u sądu sobie nienależnego, nie stawił się, aktorow, to iest stárostow mniemanego Bractwa pozwał za dworem y prawo przewiodł; czemu zabiegaiąc aktorowie pozwali Metropolitę na seym; na seymie sami się nie stanowili, y sprawy nie pilnowali; Metropolita sam wpisał się w regestr za ich pozwem, przywołać dał po cztery razy, y dekret seymowy odzierżał. To z tego processu tak wiele, iako aktorowie, tak y sędziowie odniesli, że się Kr. I. M. z senatem swym nasmiali. Na drugie dekreta, roku 1609, taki respons. W niestaniu strony przewodzić prawo barzo łacno, strona się zaś stanowić nie może przed świeckimi, postrze(**40 стр.**)gaiąc stanu swego duchownego y praw, ktore ma. Deputaci duchowni upominali collegow swych świeckich, żeby tey sprawy, iako sobie nienależney, nie sądzili, ukazuiąc im prawo z statutu y z constituciey; gdy przecię upornie sądzić zaczęli, duchowni tegoż dnia, teyże go-

dziny, odszedszy do izby swey tęz sprawę sądzili, a iż assessorow ich świeckich do nich nie puszczono, chociaż prosili o nie y protestowali się soleniter o taką oppressią, sądzili sami; a iż ich collegowie z nimi się nie zgadzali, odesłali to na cognitią Kr. I. M.,— y tak padły w tym roku 1609 wszytkie trzy dekreta od Verificatora mianowane. Krol I. M. sądził, approbował decreta trybunału duchownego, a świeckiego kassował.—Taki pożytek y taką uczciwość macie z dekretow swoich.

ROZDZIAŁ VI.

Że nie na wakuiące Władyctwa ci nowoświęceni nastąpić usiłowali, y że Patryarcha Constant. do kraiow Ruskich prawa nie ma. V

Niewyraźnieć to twierdzi Verificator, y owszem, gdzie o fundaciach cerkiewnych mowi,*) przyznawa że starszy naszy są w possessiey, ale colliguie się to z assercyi iego, sam y tam w tym scripcie rozrzucanych, ktore, ||(41 стр.) do porządku przywodząc, na te paragrafy rozdzielam. 1) Że Patryarcha Const. iest w kraiach Ruskich V prawem duchownym y świeckim y zwyczaiem pasterzem (iako on zowie) przyrodzonym. 2) Ten oyca Metropolitę naszego y Episkopow wszytkich osądził, degradował y wyklął. 3) Zatym wakowały stolicy, na ktore iuż owdowiałe, ci poświęconemi są. Na każdy z tych paragrafow tymże porządkiem odpowiadamy: O świeckich prawach y o zwyczaiach mowić się tu iuż nic nie będzie, bo się mowiło, w rozdzielie piątym y wtorym,—tylko o duchownych. To prawo iest —canon 28 soboru Calcedońskiego, na ktore odpowiedziało się dostatecznie w rozdziale 4, części trzeciey, Obrony iedności, roku 1617 V od nas w Wilnie wydaney. Nie odsyłaiąc tam iednak czytelnika, ten respons, nic do niego więcey nie przykładaiąc, iako tam stoi tu wpiszemy. „Canon ten w prawiłach słowińskich, iest taki, że Pontyiscy, Barbarscy od Constant. maią bydź stawieni. Pod tym słowem—Barbarscy—powiadaią, że się kraie Ruskie zawieraią. Na co tak odpowiadam. Imie Barbaria iest ogulne żadnemu narodowi nie

*) Pag. 40.

iest własne, a za tym ten, ktory to słowo wykłada o kraiach Ruskich, abo to rozumie względem ięzyka, że cokolwiek nie iest po Graecku iest barbarum, iako więc Graekowie mawiać zwykli; to takim sposobem wszytkie połnocne, zachodnie y południowe kraie, y na wschodzie, oprocz ludzi ięzyka Graeckiego—Barbary są, a kraie ich są Barbarią. Abo też to słowo Barbarya rozumie się względem wiary chrześciańskiey, że ci nazywaią się Barbary, ktory nie są chrześcianami. |(**42 стр.**) Ale tym sposobem Polskie, Więgerskie, Czeskie krolestwo, kraie Niemieckie, Dania, Anglia, et caet., wszytko to było onych czasow pogaństwo—za czym Barbary. To się ten canon o wszytkich rozumie, zkąd się wnasza, że iakim kolwiek sposobem z tych dwu będą chcieli ten canon Rusi naszey przywłaszczać, tedy nie na iedne, ale na wszytkie, ktorzy się pomienili, musza go rosciągać; a przecię Patryarcha Carogrodzki nigdy sobie władzę w tamtych kraiach nie przypisował; a ieśliż do nich za takim canonem prawa nie ma, to ani do nas. Nad to prawa się nie piszą tylko na podległe, bo prawa nikt stanowić temu nie może, ktorego nie ma w mocy swoiey. Ieśli w kraiach Ruskich onych czasow y początkow wiary chrześciańskiey nie było, to Constantinopolski nie miał kogo święcić, y inszey władzy swey duchowney nad kim rosciągać nie miał, świeckiey też władzy nie mogł mieć, bo byli swoi xiążęta. Ieśliby zaś kto rozumiał tak, że w tamte kraie wiary chreściańskiey nie wolno wnosić nikomu, tylko Patryarsze Constant., było by takie prawo niesprawiedliwe, zagradzaiące drugim do nawrocenia ludzi w pogaństwie będących, bo mogło by być zamieszanie iakie w Constantinopolu, abo z inszey miary niesposobność, żeby nie mogło się do tamtych kraiow posyłać tak prędko na przepowiadanie Ewangeliey, a drugimby nie wolno było, za czym dusz ludzkich wielkie mnostwo za okazyą tego canonu ginąć by musiało. Zaiste było by takie prawo z wielką krzywdą y bliźniego. Rozumie się tedy ten canon o kraiach pogańskich, w ktore iuż ||(**43 стр.**) za tego soboru wniesiona była światłość Ewangeliey; ale iż ieszcze nie rowno więtsza część tam pogaństwa, niż chrześciaństwa była, dla tego nazywa ich takim nazwiskiem, iaki chrześcianie zwykli zwać pogany."—Przy tym za naygłownieyszą ten Verificator racyą kładzie prawa Pat-

ryarchy Constant. do nas, że nas Graeccy Patryarchowie chrzcili. Na to tak powiadamy: Katholiccy Patryarchowie nas chrzcili, y dla tego, choćbyśmy na tę racyą pozwolili, przecię na to nigdy nie pozwolimy, żeby schyzmatyccy Patryarchowie, to iest ci, ktorzy nie podlegaią naywyższemu wszytkiego chrześciaństwa Pasterzowi, mieli takie prawo do nas. Powtore ztąd, żeśmy chrześcianie, cerkiew do nas ma prawo, nie ta, nie owa, ale cerkiew powszechna, ktora w sobie zawiera tę y owę. Że nie ta, abo owa cerkiew, ztąd znać, bo za tym by szło, aby y ten, ktory się chrzcił w parafiey iedney, przy tym popie został, spowiedał się iemu, sakramenta przyimował y we wszytkich sprawach duchownych podlegał mu, do inszey parafiey przechodzić by mu nie wolno; a toż się rozumieć ma o Biskupstwach y o Patryarchiach; ale to nie iest tak wolno: ochrzciwszy się w iedney parafiey, przenieść się na ustawiczne mieszkanie do drugiey, y tam podlegać nie temu presbiterowi, ani temu Episkopowi, gdzie chrzcił, ale temu, gdzie mieszkać będzie. Co wszytko iaśniey się pokaże w tym: ktoryby ochrzczony od heretykow abo schizmatykow, rozumiał, iż mu nie wolno ich odstąpić. Niezbożne by takie było prawo, za ktorym czasu obrazoborstwa, ktore trwało lat 70, a każdy niemal Patryarcha był ||(**44 стр.**) obrazoborcą, musieli by Graekowie podlegać pasterzom heretyckim. A co podpiera tego Verificator canonem 8 soboru trzeciego powszechnego, iakoby tam napisano było: „ktoraby prowincia, od ktorego Patryarchy okrzczona była, żeby drugi w nią żadnego wstępu nie czynił.“ W tym się iawnie falsificatorem uczynił, bo tego nie tylko w tym, ale nigdzie w żadnym canonie y w żadnym concilium niemasz: bespiecznie się to mowi z tych miar, że iest w monasterzu Wileńskim xiąg sobornych pięć, iedna po graecku, dwakroć tomy conciliorum po łacinie dość szeroko opisane, we dwu tomach, roznych drukow; słowieńskich zaś prawił dwoie, a iedne z nich wielkiey powagi, posłane od Drabosława, Serbskiego despota, Kyrilowi Metropolicie Kiiowskiemu, przed trzemasty lat, dosyć porządnie spisane, a tam krociuchno y canon napisany y tłomaczenie Balzamonowe, a w oboich tych, to iest, tak w texcie, iako y tłomaczeniu, nie nayduie się. W xięgach łacińskich szerzey ta sprawa opisana, nie w canonach, ale w

dzieiach soborowych. Tam tak pisze: „Episkopowie Cypru Zenon y Ewagrius na tym soborze przełożyli Oycom ś., że Episkop Antiocheński w Cyprze jurisdictią duchowną rozciąga przeciwko dawnym zwyczaiom.“ Uchwala ś. sobor canony śś. Oycow y zwyczaie ich dawne, żeby w Cyprze sami przez się odprawowali poświęcenia Episkopow swoich. Za tą okazyią przydaie concilium: „toż y w inszych dioecesiach y prowinciach wszytkich ma bydź zachowano, aby żaden z pobożnych Episkopow nie wstępował się w prowincią drugiego, ktoraby zdawna |(**45 стр.**) y z początku nie była pod mocą abo iego, abo tych, ktorzy przed nim byli, ale choćby kto osiadł y przez gwałt pod władzę swoię podbił, aby do pierwszego prawa przywrocił, aby starszych canony naruszane nie były, y żeby pod pokrywką ś. usługowania pychà y swawola nie wkradła się, y żebyśmy przez nieostrożność swobodę, ktorą nam przez własną krew swoią darował Pan nasz Jezus Chrystus, ktory iest wszytkich Odkupicielem, nie utracili.“ Y potym na końcu: „a ieśliby kto inszą, abo przeciwną, niż teraz postanowiono iest, formę wprowadzał, podobało się powszechnemu soborowi, że to nie będzie ważno.“ W tych tu położonych, a daleko mniey w inszych tego decretu słowach, ktore iako mniey potrzebne opuściliśmy, niemasz żadney wzmianki chrztu. Iest to tedy comment niepotrzebny Verificatorow, od niego samego zmyślony (coby się nie godziło dobremu człowiekowi, bo to zowią fałszem.) A ieśli był starożytny zwyczay necessario podlegać kraiom Ruskim Patriarsze Constantinopolskiemu, mowiło się wyższey w rozdziale wtorym, y owszem my z tegoż soboru Epheskiego z canonu pierwszego ukażemy, że Patriarcha Constantinopolski niema władzy Patryarszey, a co będzie się Verificatorowi widziało dziwnieysza—ma podlegać Metropolicie Kiiowskiemu. W tym prawile tak mowi, iako iest w texcie graeckim y łacińskim, chociaż słowy troszkę inakszemi w iednym niż drugim. My z graeckiego przywodzimy, z druku Paryskiego, roku 1610 wydanego. A iest taki: „Ieśliby ktory Metropolita (toż się rozumieć ma o Patriarsze) od ś. y wsieleńskiego soboru odstąpił y do heresiey się |(**46 стр.**) iakiey przyłączył, abo z Celestiuszem (ktorego przez wielką omyłkę w słowieńskich prawiłach nazywaią Kielestynem,

Papierzem Rzymskim,—mowię przez wielką omyłkę, bo Celestyn był Papierzem, ktory ten sobor potwierdził, y od ktorego Cyrillus św. był legatem, a Celestyus był przeciwny temu soborowi z Nestoryuszem Patriarchą) trzymał, takowy przeciwko prowinciey tey przełożonym y Episkopom, nic czynić nie może, odcięty przez ten sobor od wszelkiego cerkiewnego społkowania, y do żadnego urzędu odprawowania mocy niema, a owszem, samym tey prowinciey Episkopom y bliskim Metropolitom, prawosławną wiarę wyznawaiącym, zgoła podległym bydź ma, y z godności Episkopskiey zrzucony."—Ieśli tedy Patriarcha Constantinopolski (iako go ludzie udaią) nie przyimuie soboru Florentskiego, a sobor Florentski iest prawdziwym powszechnym soborem, przez to samo traci władzę swoią y podlegać Metropolitom tym, ktory ten sobor przyimuią, powinien,—iaki iest Metropolit Kiiowski. Tąż wolnością Verificator przywodzi szosty canon soboru Niceńskiego, iakoby w nim było, ieśliby kto nad wiadomość swego Patriarchy, od inszego Patriarchy był poświęcon, aby każdy takowy za Biskupa nie był miany; a tam żadney wzmianki o Patriarsze niemasz. Ale rzecze, że iest tam, ieśliby Episkop bez woli Metropolity się swego święcił, że nie iest Episkopem; dla czegoż tak nie położył, iako tam stoi? Rzecze, że iednoż to. Odpowiadam: niech tak będzie, iedno chceszli bydź Verificatorem, przywodź text, iaki iest. Bałeś się podobno, byś nam ‖(47 стр.) bicza nie podał na uchlustanie swoich świadkow,—atolić za przypomnienie dziękuiemy, przypomni to im, kiedy ową mitrę solenniter na głowę kładą, że Episkopami nie są mocą tego szostego canonu soboru Niceńskiego, bo bez woli Metropolita Ruskiego święcili się na władyctwa Ruskie. Co się zaś tknie pierwszey części tego canonu ś., gdzie mianuie pewne rozdziały Patryarsze Alexan., Antiocheń. y Papieżowi Rzymskiemu, za czym snadź chce koncludować Verificator, że w tamtych udziałach nie ma władze Biskup Rzymski. Na to tak powiadam: może wiedzieć Verificator, że Metropolita Kiiowski ma swoię dioecesią, ma Połocki, Włodzimierski, et c... swoię, y nie może Włodzimierski, ani Połocki, ani ieden w drugiego dioecesyi ordynaciey czynić, ani w Metropoliey, tylko każdy w swoiey, a Metropolita może y w swoiey y w ich dioecesiach wszytko to czynić, co

oni sami czynią; toż rozumiey o Biskupie Rzymskim: ma on swoy udział, iako Biskup, ale niema udziału, iako pasterz powszechny wszytkiego chrześciaństwa, bo wszytek świat podlega iurisdictiey iego. Iużesz mi więcey się nie nawiiay z tymi canonami, zabraniaiącemi iednemu Episkopowi wstępować się w drugą Episkopią, bo to ma wagę tylko między takiemi Epskopami, ktorzy sobie we władzy rowni są, nie względem takich Episkopow, ktorych władza iest powszechna. To iuż pracować było szkoda y Gozyma, Leona y Grzegorza, Biskupow Rzymskich przywodząc, także św. Iana Chryzostoma. A ta władza Episkopow Rzymskich nie iest z prawa ludzkiego, lubo to duchownego, lub świeckiego, choć (**48 стр.**) y tymi prawami dosyć iest obiaśniona, ale Bożym prawem, ktorego żadne insze prawo, ani zwyczay by naydłuższy znieść y nikt dispensować nie może, ktoremu wszyscy podlegać powinni, refundowana. Tak uczyła y wierzyła wszytka starożytność, zażywał tey władze Episkop Rzymski czasu wszytkich siedmiu soborow wsieleńskich y po nich appellacie bywały do niego, nie tylko od Patriarchow, ale od soborow; bez iego potwierdzenia sobory nie były soborami; on Patriarchy sądził, zrzucał, wyklinał, y insze stany duchowne y świeckie w kraiach wschodnich; on Patriarchi stanowił, zrzucone przywracał, y w samym Constantinopolu ordinacie czynił, że iednego Patriarchę zrzucił, drugiego wsadził, chociaż cesarz, a baziey sama cesarzowa przeciwni temu byli; żaden mu potem tey władze nie wziął, y adversarze mianować nie mogą żadnego soboru, ktoryby papieżow Rzymskich tey powszechney władze odsądził. Toć przy niey y teraz iest. . . . . Wszytkiego tego wielą rozdziałow we wtorey części Obrony iedności dowiedliśmy: tam odsyłamy czytelnika. A teraz do drugiego paragraphu Verificatorowego postępuie, w ktorym powiada, że Patriarcha Metropolitę naszego y Episkopow wszytkich osądził, degradował, wyklął. Niemasz takiego sądu, nie tylko w porządney Rzeczypospolitey, w wolnym narodzie, między ludźmi rozsądek przyrodzony y naukę maiącemi, ale y w grubych y pogańskich narodach, gdzie y światło przyrodzone zaćmione y nauki mało, — żeby kto miał być osądzonym, nie będąc sądzonym; żeby kto był sądzony, a niemiał wie-

dzieć ten, ktorego sądzą, ||(**49 стр.**) o co go sądzić maią. Potrzeba do sądu porządnego, żeby był własny sędzia, żeby była propositia przez zapozew do wiadomości przywiedziona obżałowanemu, żeby były probacie prawne, żeby też obwinionemu wolno bronić się prawem, y ieśli iakie uciążenie bydź sobie rozumie, appelować do wyższego sędziego, a tym barziey, ieśliby do degradaciey, a naybarziey, ieśliby do wyklęcia przychodziło. Trzeba troyga upomnienia prawnego, y insze solennitates juris, iako się z twoim comedyalnym od Iego Mości oyca Metropolity naszego postępowało. Nie postępowano tymi sposobami z żadnym z Metropolitow unitow, nie z dzisieyszym, nie z oycem Pocieiem, iako y sami adversarze przyznaią, ani też z oycem Rahozą; pozwu bowiem o to, ktory iest początkiem wszelakiey sprawy, żaden z nich nie miał, a ieśli przypomnisz postępek soboru Brzeskiego, ten was więcey confundować będzie. Cożeście bowiem tam za sędziego mieli?—Nikiphora podobno; a ten iakim prawem, diakonom tylko będąc, (iako się nam przyznał, gdy się sprawował przed Ich Mościami pany Senatory na seymie za roskazaniem Kr. IM.) miał sądzić y degradować Metropolitę y Episkopy? Rzeczecie, że za poruczeniem Patriarszym to czynił. Podobno za takim poruczeniem, iako ieden pustelnik wasz słuchał spowiedzi iednego zacnego człowieka, będąc y do tego czasu diakonem, a powiadaiąc, że to czyni za pozwoleniem Patriarszym. Takie się to monstra u was rodzą. Ia zasię tak powiadam, że w mnieyszych sprawach zwykli byli zsyłać ||(**50 стр.**) Patriarchowie Metropolitow, o ktorych nie skąpo w Graeciey, y ochoczych na takie dzieła; a na tak ważną sprawę, do takiego krolestwa, w ktorym niema mieysca ono tureckie prawo: sic volo, sic jubeo, stet pro ratione voluntas; do takich ludzi, ktorzy concilia y Oycow św. lepiey czytaią (wszak się o prawdę gniewać nie będą),—miał by wysyłać tak podłą osobę. Rzeczesz podobno, że był Protosingelem, ktore iest dostoieństwo przedniego kleru Patriarszego. Przyznawam, że iest dostoieństwo, ale nie takie, ktoreby w rzeczach duchownych iurisdictią iaką miało. Do tego między przednieyszemi prałatami cleru Patryarszego, ktorych iest 6, P r o t o s i n g e l a niemasz; iest bowiem O e k o n o m wielki, wielki S a c e l l a n, S c e v o f i l a x, C h a r t o f i-

lax, Sacellari mnieyszy, Protekdik, iako pisze Europalates o urzędach pałacu cesarskiego y cerkwi Constantinopolskiey Patryarszey. Ale choćby był y naypierwszym prałatem, co miał za władzę na Metropolitę y Episkopow Ruskich? Od Patriarchy iey pewno nie miał, bo tak był zadziałał dobrze nie tylko Patriarsze, ale y wszytkiemu chrześciańśtwu Constantinopolskiemu, nawlokszy wielkie długi na Patriarchę y straciwszy cerkiew naprzednieyszą Pandokratora, do Turkow, w niebytności Hieremiasza Patryarchy. Między inszemi zbrodniami swemi, uczynił y to, maiąc łaskę u soltanowey, był przyczyną, że Hieremiasz, hospodar Wołoski, był zrzucony, a na mieysce iego Stephan woiewodą był uczyniony, y iuż on w Wołoszech mieszkał, pożegnawszy się z Constant., y za tę zdradę poimany, y w Chociniu osądzony, y z tamtąd uciekł do Ostroga y tam nabył tytułu exar||(**51 стр.**)chi Patriarszego; takiegoście sędziego w tey sprawie mieli. O czym dowie się łacno każdy, wszak są pamiętnicy iako o zdradę Rzeczypospolitey właśnie, w Wołoszech a nie w naszych kraiach, ieszcze wprzod niż do nas przyiechał, y iakośmy rzekli osądzony. To wam uczciwość, panowie mili, y waszemu soborowi. A Patriarcha o tym nic nie wiedział. W czym, iako baczę, postrzegł się Verificator, ktory, mowiąc o dekretach trybunalskich, pisze, że klątwa na Metropolitę Rahozę wydana iest od Meletiusza Patriarchy Alexandryiskiego, ktory był topotiritem, to iest, namiestnikiem Patriarchy Constantinopolskiego, ale o tym processie Meletiuszowym nigdy żaden Metropolita nie słyszał, y dopiero teraz od Verificatora dowiaduiemy się, za czym wszytek ten process nic nie waży. A choć by y miał takie poruczenie Patriarsze, lubo Nikiphor, lubo Meletius namiestnik Patriarszy, ale choć by był y sam Patriarcha osobą swoią,—condemnować by Metropolity nie mogł, gdy appeluie Metropolita do tego, ktory iest starszym Patriarchy samego. Canon 3 Sardyceńskiego powszechnego synodu iest taki: „Episkop z Episkopem ieśli ma spor, obcego Episkopa niech nie przyzywa, a inaczey niechay sądzi Rzymski, gdzie mogą bydź y obcy.“ Tu text iest ciemny (w łacińskim jaśnieyszy), ale tłumacz iego Balzamon, tak obiaśnia: „Ieśliby się Episkopowi nie upodobał sąd, ma Metropolitę (a to się ma rozumieć o Patryarsze, iako się

niżey okaże), ktory go sądził, oznaymić papieżowi Rzymskiemu przez list rzecz y sąd, iako go osądzili, a on sam ma doy (52 стр.)rzeć sądu, ieśli sprawiedliwie sądzony iest, y ma oznaymić przez listy, ieśli zaś inaczey będzie mu się widziało, w bliższey prowinciey będącym Episkopom roskaże, aby, uczyniwszy sobor, powtore go sądzili.“ Słowa te wszytkie Balzamowane są w dzieiach soborow łacińskich. Że się Metropolita Kiiowsky uciekł do Papieża Rzymskiego, pasterza powszechnego, miał nie tylko prawiła, ktore mu tego pozwalały, ale y przykłady w starożytności. Athanasius Patryarcha Alexandryiski, będąc odsądzony od całego soboryszcza Syrmieńskiego, uciekł się do Iuliusza Papieża; Fławian, Patryarcha Constantinopolski, także od soboru, ktory był zebrał Diosskor — do Leona Papieża; Ian Złotoust — do Innocentiusza; Maxim z wielą inszych—do Marcina; Ignatius—do Mikołaia. A wszytkich tych pomienionych soborami osądzili byli drudzy Patryarchowie, a gdy się uciekli do Papieżow, podniecìony są tamte sądy ich, chociaż przy wielu ich cesarze zostanawiali się, a iednak nie przemogli. Znali w ten czas dobrze powszechną władzę naywyższego Pasterza. Wszytko się to dowodnie ukazało w książęcie naszey o Obronie iedności, wszytko z ksiąg slowieńskich, mało co z łacińskich. Niesłuszne tedy od kogo kolwiek uczynione to osądzenie Metropolity y Władykow naszych, zaczym y skutku dotąd nie miało y mieć nie będzie, pokąd prawa duchowne y świeckie tego krolestwa chowane będą. Wspominać mi iuż nie trzeba, co za sposob soborowania ich był w Brześciu: wprzod mieysce tego zgromadzenia ich był zbor heretycki, directorem był nowokrzczeniec, sami świeccy odprawowali (53 стр.) wszytko, a duchowni byli pro forma; wszak macie pamiętnikow, iako y my mamy, pytaycie się ich. Inszych dowodow nietrzeba. Z strony zaś naszey Metropolita z pięcią Władykow porządnie odprawował sobor w cerkwi soborney, w ubiorach archiereyskich, przy przytomności posłow papieżskich y krolewskich.—Treci paragraph był taki: „Że za taką degradacyą y klątwą wakowały stolicy, y iako na wakuiące poświęceni są ci nowozmamieni.“ Odpowiadaiąc na wtory paragraph, odpowiedziało się iuż y na trzeci. Gdy bowiem nie miał sędzia władzy sądzić, a pogołowiu osądzić, degradować y wyklinać

przełożonych naszych, to nie wakowały stolicy. Ale dla więtszey confusiey twoiey, powiem ci dwie rzeczy. Iednę z soborow, a drugą z scriptu twego. Soboru Sardyceńskiego prawiło 4 tak mowi: „Ieśliby Episkop degradowany, abo z dostoieństwa swego złożony był, a przeczył by y mowił, że iest niesprawiedliwie sądzony,—ieśli Rzymski nie roskaże niema bydź postawiony inszy; ten bowiem ma rozsądzić złożenie abo przez posła, abo przez listy.“ A w wykładzie, ktory tołkiem zowiemy, ieszcze iaśniey. Za tym szło, że się waszy święcić nie mogli, chociażby pewni byli, że starszy naszy są porządnie sądzeni y ważnie, według prawił, osądzeni y degradowani. Ieśli się oni uciekli do tego, do ktorego prawiła nasze Graeckie drogę im ukazuią, y iuż tę drogę przetorowało tak wiele duchownych przed nimi: czekać było rozsądku z Rzymu abo przez posła, abo przez listy. Wszak się sam otzywasz do starych zwyczaiow y chcesz, żeby się tak teraz zachowało, iako przed tym. Zwyczaie da||(**54 стр.**) wne takie były, iako słyszecie. Winni zatym y ci, co się święcili, y ten, co ich święcił. W scripcie zaś twoim tak stoi: „że naszy starszy byli w possessicy beneficij cerkiewnych.“—To nie wakowały, y nikt się na takie beneficia święcić nie miał. Słyszeliście definitią iuris patronatus, że iest potestas praesentandi instituendum ad beneficium vacans, gdzie to słowo v a c a n s nie bez przyczyny do definiciey przyłożone. Bo w definiciey dobrey cokolwiek iest, do istności tey rzeczy, ktorey iest definicia, należy. Dla tego y wam nie trzeba było przez gwałt, ani przez takie figli, ktore nikomu nie zaszkodzą, iedno wam samym, ale przez prawo, zsadzać ich z tey possessiey.

ROZDZIAŁ VII.

O krzywdach, ktore mieni mieć Verificator od nas.

Żebyśmy porządnie wam odpowiadali, confusum chaos, wrżkomo krzywd waszych, rozdzielamy na dwa paragraphy. Pierwsze—w słowiech, drugie—w samey rzeczy zawieraią. Co się tknie słow—obraża się Verificator, że gromadą iego ludzie nazywaią S c h i z m a t y k a m i, N a l e w a y k a m i, O b r a z i c i e l m i maiestatu Krola Iego Mości y winnemi Rzeczypospolitey.

||(55 стр.) Na pierwszy tak powiadamy: słowo graeckie schizma znaczy rozerwanie, a w rzeczach duchownych, iako rozumiano dotąd w cerkwi Bożey y iako używaią tego słowa authorowie, znaczy oderwanie się członkow od głowy nieiakieykolwiek; bo każde zgromadzenie ma głowę, abo głowy swoie, nie od głowy powszechney, od samego Boga postanowioney. Że od głowy: pisze Paweł św., ktory nadęty prożną dumą cielesności swey, głowy się nie trzyma, z ktorey wszytko ciało, po żyłach y wiązaniu sprawuiąc się y buduiąc, rośCie na pomnożenie Boże.*) Że nie od każdey głowy: oderwało się 250 przełożonych synagogi żydowskiey, ludzi głownych, ktorzy czasu concilium imiony byli mianowani, iako mowi Pismo ś., a mieli głowy swoie, y nie iednę, ale cztery: Chore, Dathan, Abyron, Hon, y mieli sequakow swoich (że Polszczyzny bractwa naszego na ten czas zażyię) liczbą 14,700. Sobor ci to był silny, dwieście pięcdziesiąt przełożonych, nad nimi cztery głowy,—ci wszyscy, iż odstąpili od iedney głowy Aarona, naywyższego kapłana, ktorego sam Pan Bog na ten urząd postanowił y chciał, aby on sam y potomkowie iego ten urząd odprawowali, nie chciąc mu podlegać, y owszem urząd iego biorąc na siebie: pokarał ich Pan Bog tak ciężko, że te głowy ziemia żywo pożarła z żonami y dziećmi, y wszytką rodziną ich; ogień zasię, wyszedszy od Pana, popalił 250 mężow, ktorzy ofiarowali kadzidło. A gdy ieszcze tumult uczynili międy ludźmi sequakowie ich, tak, iż Moyżesz sam y Aaron uciekli do przybytku przymierza, spadł ogień na winnych y popalił 14, 700. Po||(56 стр.)palił by był y więcey, by Aaron Pana Boga nie ubłagał.**) Tak ciężko Pana Boga obraża schizma.

Drugie schizma. Dziesięć pokolenia odszczepiło się od mnieyszey ci gromady (to iest od dwoyga pokolenia), ale od takiey, w ktorey był naywyższy kapłan, gdzie naywięcey Pismo ś. strofuie Ieroboama, nie dla tego, że odstąpił krola swego Roboama, ale dla tego, że opuściwszy kapłanstwo, od Pana Boga samego postanowione, y ofiary, w kościele Salomonowym czynić roskazanie, insze sobie po-

*) Col. 2.
**) Num. 16.

stanowił. *) Wzruszony tym odszczepieństwem Pan Bog, wszytko to dziesięcioro pokolenia dosyć ludnych y walecznych, z ktorych każde mogło mieć do sta tysięcy ludzi w sobie, opuścił y podał na rozszarpanie poganom, tak, że y sami napotym za pogany byli policzeni, do ktorych y Chrystus Pan, gdy ucznie swe na rozsiewanie słowa swego posyłał, karząc authorow schizmy w potomkach ich, chodzić zakazał, mowiąc: „do miast Samarytańskich nie wschodzicie.“ Iawna tedy z tych dwoch przykładow, że schizma iest odstępstwo od takiego przełożonego, ktory by był od Pana Boga postanowionym. Za tym nie poydzie ta racya schizmatykom, że raczey Papież ieden odstąpił od 4-ch Patryarchow, niż 4 Patryarchowie od iednego: nie w wielkości bowiem, iako się powiedziało, ta sprawa należy. Za podobieństwo krola y woiewody dziękuiemy wam, a przeciwko wasże samych barzo sposobnie, co y sami przyznacie, zażyiemy. Biskup bowiem Rzymski tym samym, że iest pasterzem powszechnym, słusznie krolem nazwany bydź może; Patryarchowie zasię woiewodami, abo ieśli wolicie po ||(**57 стр.**) graecku tetrarchami, a Metropolitowie y Episkopi urzędnikami mnieyszemi, na podobieństwo dostoieństw, ktore są w każdym krolestwie. Ten, ktory opuszcza woiewodę, opuszczaiącego krola, a zostaie przy krolu, nie iest odstępcą; ale kto zostaie przy woiewodzie odstępnym, y on iest odstępcą y nie może się tym wymawiać, że prawo każe słuchać woiewody, podlegać sądom y rządom iego, bo się to rozumie potąd, pokąd on słucha krola, ktory iest naywyższym przełożonym w krolestwie swym, od Pana Boga postanowionym. Ten tedy iest właśnie schyzmatykiem, y owcą Chrystusową nie iest, ktory za pasterza swego własnego nie przyznawa tego, ktoremu w antecessorze iego poruczono iest od naywyższego pasterza: „paś owce moie.“ Tak rozumie Złotousty to mieysce,**) a iego usta są Chrystusowe usta. Mało na tym: choć by się kto odzywał do drugich pasterzow partikularnych, iemu nie podległych; z drugiey saś strony, gdy kto odstępuie od pasterzow particularnych, tylko by przy naywyższym zostawał, schyzmatykiem

*) Reg. 12.
**) Lib. 2. De sacer.

zwany bydź nie może. Tak mowi Hieronim, uczyciel wielki y powszechny, nie tylko Laciński ale y Graecki, obywatel Betlehemski, pod Patryarchą Ierozolimskim żyiący, w liście do Damasa Papieża: „Nie znam Witaliego, Meletym gardzę, nie wiem o Paulinie (Patryarchowie to byli Orientalni), kto kolwiek z tobą (do Damasa mowi) nie zbiera, rosprasza, to iest, kto Chrystusow nie iest—antichrystow iest.“ Sens iego słow nie iest, żeby on Patryarchow Orientalnych odrzucał, sam mieszkaiąc między ||(**58 стр.**) nimi y pod nimi, ale że potąd wiązał się z nimi, pokąd oni społecznością wiązali się z stolicą Piotrową. Od Theophila Patryarchy Alixandr: odstąpiła część niemała duchowieństwa iego w Egipcie, wszakże historie cerkiewne tych odstępnych schizmatykami nie zowią, bo się uciekli do tego, ktory y nad samym Theophilem pasterzem był. Ś. Grzegorz Dialog: Papież wyklął Ioanna Metropolitę pierwszey Iustyniany, ktorego my teraz Archidońskim zowiemy, iż sądzić smiał Episkopa Tebańskiego, acz sobie według dyoecesiey swey partikularney podległego, iedno, że iuż był appelował do Papieża. Za tym y nam unitom nigdy służyć nie może to nazwisko dla tego, żeśmy pasterza swego (ieśli pasterzem był, lubo przez canony cerkiewne, lubo przez prawa świeckie, abo zwyczay nierozerwany) opuściwszy, uciekli się do tego, ktory iako iest powszechnym wszego świata pasterzem, tak y naszym. Waszym nakoniec własnym świadectwem dowodziemy, żeście wy, a nie my schyzmatykami: bo nas zowiecie unitami, samie zasię tym nazwiskiem brzydzicie się. My wdzięcznie od was przyimuiemy to słowo. Ale za tym mowiemy, iż schyzma z natury swey przeciwna iest unii. Unia przy nas, to schyzma przy was.

W nazwisku Nalewaykow niceśmy wam nie winni. Nie od nas poszło: vox populi, za tym podobno vox Dei; u nich się pytaycie. My to wiemy, że nas tak nie zwano y napotym zwać pewnie nie będą, ||(**59 стр.**) lubo to Verificator nas tak nazywać każe, ale nie będzie miał takiey u ludzi powagi, żeby go słuchali.

Teraz iuż przystępuie do inszych przeciwko Maiestatowi Krola I. M. y przeciwko Rzeczypospolitey występkow waszych. Regalia brać na siebie iest crimen laesae Maiestatis. Ale wy Regalia wzięli na siebie, święciwszy się bez podawania tego, komu to należy: ergo,

iesteście rei laesae Maiestatis. Maior nie tylko ex jure civili, ale y z naszego domowego prawa łacno dowieść się może; minorem dowiedliśmy w rozdz: I. To iuż nie potwarz na was, ktorą nam za każdym trzecim niemal słowem zadaiecie. O zdradzie wiemy stąd, zkąd wiadomość o takich rzeczach wychodzić zwykła (że w tym regulę od Verificatora podaną przyimę): z uniwersałow Iego Kr. M. to wiemy. A Kr. I. M. zkąd to wie?—spytasz mię. Odpowiem, że się u mnie o tym pytać nie trzeba. To wiem, że regibus longae sunt aures: słyszą y to, co się na Ukrainie y co w Constant. dzieie, a wiedzą to nie z Wilną, ani od osob takich, ktore o tym wiedzieć nie staraią się y, choćby się starali, nie mogą; ale wiedzą to przez rożne srzodki, ktorych monarchowie zażywać zwykli, nie tylko domowe, ale y postronne. Byli ci, co w uszy swe słyszeli, iako tamten Graeczyn ganił po prostu kozakom, że na Moskwę chodzili, powiadaiąc, że dla tego w klątwą wpadli, daiąc tę racyą, że Moskwa są chrześcianie; nie widział tego ten nowy Teolog, że chrześcianom z chrześciany może być woyna sprawiedliwa, gdy ieden drugiemu weźmie co, a wrocić nie chce: a iż poddani obowiązani są sumnieniem słu|(60 стр.)chać panow swoich, gdy im każą iachać na taką woynę. Ale cożby wiedzieć nie mogł ten mąż, ktoremu tak wiele tytułow daie Verificator, co poymie człowiek nayprostszy, snadź nie z prostoty to poszło, ale ta iego była intentia, żeby się Moskwie zachował; a pod płaszczykiem pobożności ten człowiek uczył rycerstwo Kr. I. M. niezbożności, to iest nieposłuszeństwa przeciwko panu swemu, a to więtszy grzech iest niż bałwochwalstwo, wyrokiem Boga samego;*) zapomniał y owego Apostolskiego: „wszelka dusza zwierzchności naywyższey niech będzie poddana;“ (Rom. 18) „Boga się boycie, Krolow szanuycie.“ (1 Petr. 2.) A Krolowie w ten czas poganie byli. Y to co za obsurdum: żeby Moskwie zabrać nam to wszytko, co by chciała, wolno było, a nam upominać się swego (nie możeli bydź inaczey to woyną) nie wolno, dla tego, że oni są chrześcianie; wielka by to była niesprawiedliwość, y sam by ten mąż uznał, kiedyby ktory chrześcianin chciał wytrząsnąc tłumoczki iego, ktore

---

*) Reg. 15.

w tym państwie dobrze sobie był naładował; podobno by to nie wdzięcznie przyimował y od chrześcianina, y dochodził by swego iako mogł, chociaż policzono by mu to było za doskonałość, gdyby nie bronił y spodniey suknie, kiedy kto bierze wierzchnią. Ieśli on, będąc osobą priwatną, duchowną y zakonną (za iaką go oni udaią) strzeże tłumoczkow swoich, a coż Reczpospolita, gdzie powinni panowie strzedz całości iey y przysięgaią na to, tego, coby przeszłych czasow odeszło, dochodzić? Y o woynie, ieśli ona sprawiedliwa abo nie, komu y gdzie należy ||(**61 стр.**) rozsądek czynić,—pewnie nie starszemu woyska kozackiego na Zaporożu, daleko mniey w Constant., ale Krolowie Iego Mości na walnym wszech stanow seymie; gdzie kiedy uchwała o podniesieniu woyny zaydzie, nie ma iuż więcey od żadnego y nigdziey być controwertowano, ale każdy dobry oyczyc y wierny poddany pana swego słuchać powinien. To się iuż pytać nie trzeba o ktosiu (iako go Verificator mianuie), gdy iest głos pospolity, a iedenże po wszytkich stronach, że ten Graeczyn tak uczył woysko Zaporozskie. Y to iest głos pospolity, że pobudzał Moskwę do wzruszenia przymierza zawartego y poprzysiężonego z nami. Ale chytra to bestya, pod płaszczyki k t o s i a wszytkie te inwektiwy czyni na Krola I. M., ktory takie uniwersały, za wzięciem takiey wiadomości, na przestrogę wszech stanow wydać roskazał, daiąc w tym winę, iakoby tę wiadomość wziawszy od iedney szczegolney osoby, nie dowiaduiąc się zkąd inąd, tak łacno miał uwierzyć y publikować to po wszytkim krolestwie nieuważnie roskazał. Procuratorowie ich tego nauczyli, ktorych więcey maią w bractwie swym, niż studiosos canonum. Ci bowiem chcąc burzyć dekret przeszłego trybunału, kiedy się im niepodoba, przed teraznieyszym nie mowią, że trybunał zle sądził (iest bowiem poena na to), ale że strona zle, a ieśli chcą uczciwiey mowić, subtelnie udała, a przecię trybunał, rozumieiąc dobrze te żarty, winę na takich skazuie. Także y ci panowie niech wiedzą, że te figle ich zrozumieią. Ile chytrkow, tyle mędrkow.

‖(62 стр.) ROZDZIAŁ VIII.

O krzywdach w rzeczy samey, ktore mienią mieć od nas.

W processie preciwko wam tak duchownym, iako y świeckim, y o inszych niepokoiach, ktore sobie mienicie być od naszych, mowić będziemy: Postępki prawne przeciwko wam były czynione z wielkim uważeniem. Nie zaraz bowiem czynić poczęto, aż od tych, ktorym to własnie należało, Kr. I. M., qui est viva Dei in terris imago, oznaymiono, o pomoć proszono, iako tego, krory iest naywyższym obroncę cerkwi Bożey y sług iego; w tym winy żadney nie było, y owszem wielki był by grzech, by milczano: padło by na nich; co mowi Chrystus Pan o złym pasterzu: „widzi wilka przychodzącego y ucieka.“ Krol też I. M. (chociaż by się nie zawiodł y tak uczyniwszy) nie zaraz cognitią czynił, aż wysłać raczył kilku z ich mościow pp. Senatorow y urzędnikow swoich, żeby się wywiedziali co się dzieie, y sposob nalezli, ktorymby się zabieżeć mogło. Wiedziało Wilno o tym, kiedy ich mość pp. Senatorowie, za roskazaniem Kr. I. M., ziezdżali się die 4 martii tego roku 1621, była sessia przez trzy dni, gdzie ich mość, wezwawszy do siebie wiela ludzi przednich, ktorych rozumieli neleżących do tey sprawy, mianowicie urząd duchowny y świecki w tym ‖(63 стр.) mieście, przy tym urząd ziemski y grodzki, oznaymili Kr. I. M. to, co na on czas w Wilnie nalezli, że nieiakiś Smotrycki uczynił się Władyką Połockim, święcił popy, nie tylko do władyctwa Połockiego, ale y do metropoliey y wszytkie insze sprawy, Episcopom należące, odprawował, celebruiąc publice pontificaliter w Wilnie, uniwersały y posłańce swoie rozsyłał po rożnych stronach w W. X. Lith., oznaymuiąc, że Metropolita y Władykowie teraznieyszy są wyklętemi, a oni są na mieyscach ich postanowionemi; y z tym wysłali do Kr. I. M. Takie to tam osoby byli, a nie ktoś, iako to ty piszesz, marny człowiecze, ktorzy o tych turbaciach y zbrodniach waszych dali wiedzieć Kr. I. M. A tym czasem oyciec Władyka Połocki pozwał tego pseudoepiscopa, ktory się wdzierać na stolicę iego usiłował, przed oyca Metropolitę Kiiowskiego, iako przed tego, ktoremu władyctwo Połockie zawsze podlegało; oyciec Metropolita, według

praw duchownych, uznał tego Smotrzyskiego nie bydź tym, czym się bydź mienił, a zatym bydź niesłuszne poświęcenie iego, ieśli było poświęcenie; oycu Władyce, od Kr. I. M. podanemu y porządnie poświęconemu, przysądził, a onego natręta od tego władyctwa odsądził y wedle praw duchownych (co się swego czasu ukaże) degradował y wyklął. Tym czasem od I. Kr. M. przyszło roskazanie do urzędu mieyskiego Wileńskiego, żeby nie tylko tego zbrodnia łapano, ale y przeciwko tym mieszczanom Wileńskim, ktorzy by się z inquisiciey od nich uczynioney nalezli bydź complices sprawy tey ie||(**64 стр.**)go, ostrze postąpili y winnych pokarali. Urząd mieyski, z powinności poddaństwa swego y wiary poprzysiężoney panom swym, uczynił to, że ich zezwał, examinował, confessią ich urzędownie napisał y do Kr. I. M, wyprawiwszy w tym iednego z rady mieyskiey, po dalszą informatią posłał, zadzierżawszy częścią na ratuszu, częścią pod ratuszem, ktorzy z inquisitiey urzędowney nalezli się bydź winnemi. Wyszły też y uniwersały Kr. I. M., ktore są publikowane. Zwrocił się za tym, ktory był wysłany z miasta do Kr. I. M. z tym na piśmie, na czym zasiadali, za roskazaniem K. I. M., ich mość pp. Senatorowie, przy boku Kr. I. M. na on czas będący,—że Kr. I. M. uchwala process ich, commissarzow szęściu y niektorych stanu rycerskiego na pokaranie ich mianuie. To tu ganić nie mogą ani postępku Kr. I. M., ieśli iuż na to przyszło, żeby Kr. I. M. tym marnym ludziom sprawował się; ani oycu Metropolicie, że bronił oyca Władykę Połockiego y siebie samego y inszych coepiskopow swoich od tych niezbożnych naiazdzikow, a bronił mieczem duchownym—klątwą, ktorą wedle canonow zasłużył. Sądził iako sędzia należny, bo iako w nabożeństwie Rzymskim x. biskup iest sędzią, tak w nabożeństwie Greckim, tu w tych kraiach, ociec Metropolita, y używa tey władze, sądząc o małżeństwa wielu osob, chociaż te osoby schismatykami byli, sądom iednak iego bez przeciweństwa podlegali, iako y we Gdańsku Sasowie sądzą się przed officiałem iego m. x. biskupa Kiiowskiego; tymże sposobem y gdzie indziey. Niemasz bowiem w tey oyczyznie inszych sędziow spraw |(**65 стр.**) duchownych, ktorychby dekreta u każdego prawa ważne były, a ludzie iakieyby kolwiek conffessiey byli tym sądom podlegać maią. Czego

są przykłady dawnieysze y świeższe między stany nie tylko mnieyszemi, ale y więtszemi w tym krolestwie in utroque ritu: dowie się kto będzie chciał. W druk podawać imion ich nie godzi się nam, nie tak, iako wam wolno iest wszytko. A mianowicie o władyctwo Połockie, ktore zawsze od odnowienia iedności podlegało Metropolitom,—da y to, że persony ich schismatyckie nie podlegaią metropolicie unitowi, y w prawie pospolitym tey oyczyzny naszey iest to napisano, że kto uszyni exces w powiecie moim, ma się sprawować przed urzędem powiatu mego, chociaż on sam będzie z powiatu inszego.

Urząd też mieyski winowany bydź nie może, czynił to bowiem, cokolwiek czynił, za roskazaniem Krola I. Mości, a takim, w ktorym pogrozka była niełaski Pańskiey y karania. Ale mowią, że to było w dni takie, w ktore sądy nie bywaią. Aza w sabat dobrze się czynić nie godzi, mili Pharyzeuszowie? Aza gdy woł wpadnie w studnią w sobotę nie wyciągaliby? Gdyby się dom zapalił w święto, aza by nie trzeba gasić? Dawid Krol ś. o sobie mowi: „rano zabiiałem wszytkie grzeszniki ziemi, abym wygładził z miasta Pańskiego wszytkich czyniących nieprawość.“ Mogł by też iemu kto rzec: aza ten czas nie modlitwie ma bydź oddany? Cesarz Constantinopolski zabity był na samo Boże Narodzenie, że nie pokarał turbatorow przed święty. Mądry urząd nie czeka pokąd się rozruch stanie, ale zabiega, żeby do niego nie przychodziło: żaden mądry nigdy tego nie ganił. A co się |(**66 стр.**) tknie praw Maydeburskich y zwyczaiow sądow mieyskich, tych nie iest wiadomy Verificator: niech się pyta w Wilnie y po inszych miastach, gdzie się wedle prawa Maydeburskiego porządnie y umieiętnie sądzą, dowie się, że w prawach potocznych sądy nie bywaią w takie dni, ale excesy w mieście popołnione, a tym bardziey o obrazę Maiestatu Pańskiego y zdradę Rzeczypospolitey y na same święta chwalebne gaią sądy. A mianowicie w takich excesach, w ktorych więc bywa mora nociva. Następowały święta, za tym wiele aktow biskupich publicznych, więc processie, ktorych, iako sami głosili zażywać chcieli; podkała by się iedna processia z drugą: zażarzeny z obu stron, iakiego by się tam skutku spodziewać? Więc oniż sami rozsiali, że drugiego szalberza, to iest

Boreckiego, do miasta wprzowadzać mieli na święta: temu wszytkiemu przed święty zabiegać potrzeba było. A że nie przed tym, ztąd, że roskazanie Kr. I. M. nie przyszło do nich dopiero w kilka dni przed niedzielą Kwietnią; że się tedy tobie, y hordzie twoiey proces mieyski, w te dni uczyniony, niepodoba, urząd mieyski o to nie dba, dosyć ma na tym, że Krol I. M. supremo magistratui y ich m. pp. Senatorom, przy boku I. Kr. M. na ten czas będącym, to się podobało. Że ad instantiam instigatoris bez delatora sądzono in notoriis, gdzie wszytkim wiadomo, gdzie y sami tey sprawy delatormi byli, podawszy w druk wszytkiemu światu do wiadomości. Więc in crimine laesae Maiestatis et per duellionis extra ordinarii processus iuris bywaią. Za tym nie te processy tak duchowne, iako y świeckie, ganić, ale występek Smotryckiego, ktory wszyt(**67 стр.**)kich tych zawieruchow (zły człowik) przyczyną był y was do takich trudności przywiodł, y do więtszych ieszcze prywiedzie, zganić y dużo zganić potrzeba by było.

ROZDZIAŁ IX.

O krzywdach naszych od nich.

Krzywdy, ktore ponosim od was tymże porządkiem, iakośmy wyższey uczynili, przełożemy: wprzod te, ktore w słowach, potem —ktore dzieią się w rzecy samey.

Dziwować się musimy, że co gani Verificator w nas, samże w to lezie. Ieśli tak zle, iako my mowiemy, niechże on tak nie mowi! Uskarza się na słowa nasze, że są uszczypliwe, a on żadney karty niemal nie opuścił, w ktorey by nam nieuczciwych słow nie nadawał, niech się nauszczą oney łaciny: turpe est doctori, cum culpa redarguit ipsum. Powiada, że ich zowiemy schismatykami, Naliwaykami, et caet.—To było zganić nam rationabiliter, nie łaiąc tak wszetecznie, bo oprocz tego, że nas do kilku dziesiąt razow w tey małey książece nazwał apostatami,*) naydawał rożne nazwiska, umyśl-

*) Pag. 67—68.

nie wymyslaiąc, a iedno nad drugie gorsze:*) lud bezimienny, hermophroditae, ni ptak—ni zwierze, zdradliwi strzelcy, ogień pałaiący y pożeraiący, potwarliwie usta, faleszne, głupie, niedzwiedzie, na zdradzie leżący, lwi, żmie, padalce, smokowie, przepastna kuznia, ni nać dobre ||(68 стр.) niepamiętni (pag. 2). A co raz potwarce zowiecie nas apostatami. Tu wprzod nieumieiętności waszey przydzie się nam przymowić, że nie wiecie co iest u theologow właśnie apostasia. Apostata iest, ktory, bywszy chrześcianinem, zostanie poganinem; nic zgoła nie wierzy, co chrześcianinowie wierzyć należy. Heretyk, ktory będąc chrześcianinem, niektore artykuły chrześciańskie wierzy, niektore nie wierzy. Niewierny zaś, ktory poganinem iest, nie bywszy chrześcianinem. U was wszytko to pomieszano; ale niech to będzie apostata, iako mieć chcesz: ieśli to nam należy czyli wam, uważmy. Odstępstwo od wiary nam przypisano bydź nie może, bo my publicé et privatim zawsze declaruiemy się z tym, zę święte sobory powszechne y pomiestne przyimuiemy, Oycow śś. Graeckich nauki słuchamy, y tak wierzemy, iako oni uczyli, y to przydaiąc, kto nie wierzy, iako Oycowie święci, ktorych cerkiew nasza Ruska zowie uczycielwi, to iest: Bazyliego wielkiego, Grzegorza Theologa y Iana Złotoustego,—niech będzie przeklęty. Kto nie przyimuie soborow wseleńskich, ktore Oycowie Wschodni z Zachodniemi mieli y sobornie zawarli,—niech będzie przeklęty! Że nie tak wierzymy, niech ukażą, niech nas przekonaią adwersarze, wszakeśmy się im stawiti gotowem, a gdy nas przekonaią, takim nazwiskiem tytułować im nas wolno będzie. Przeciwnym zaś sposobem, iako tego nie wiedzą, że ich cerkiew pełna iest apostatow: ile bowiem tam iest głowek rozumnicyszych, tyle wiar. Ieden z kościołem Rzymskim, wyiawszy o zwierzchności papieskiey, we wszytkim się zgadza. Drugi y ||(69 стр.) o pochodzeniu Ducha Ś. nie wierzy tak, iako wszyscy chrześcianie wierzą, a w inszych rzeczach zgadzaią się z kościołem Rzymskim. Trzeci o chlebie przasnym; czwarty—y o mytarstwach, ktore łacinicy czystcem zowią; są y tacy, ktorzy nie wierzą, żeby święci byli w niebie; nayduią się y tacy w ich gromadzie, ktorzy

*) Pag. 68, 72, 73, 74.

obrazy święte za bałwany, a modlitwy do świętych Bożych za bluznierstwo maią. Drudzy rozumieią, że tak y owak dobrze, chociaż to owem iest przeciwne, że katholicy y heretycy będą zbawieni. Wszytkiego tego dowiedziemy, gdy kto po nas tego będzie potrzebował; nie wspominam dawnieyszych, ktorzy przededwudziestą lat pisali, y pisma swoie podali w druk, theologow waszych, iako: Zyzaniego, Suraskiego, Harasyma popa, ktorego synem iest wasz Smotrycki, y Philaleta, ktory był nowokrzczeńcem, Cleryka Ostroskiego y inszych tym podobnych. W ich scriptach naydowały się nauki Kalwinowe, nowokrzczeńskie, a niektore takie, ktorych żadna sekta dotąd nie uczyła, naprzykład, że Chrystus Pan nie iest posrzednikiem. To ci byli apostatami od wiary Oycow śś. cerkwie Wschodniey.

O waszym Smotryckim iuż zamilczeć nie mogę, co dotąd in publicum od nas ex professo nie wychodziło, y teraz ieszcze nie wszytko się powie, zostanie cokolwiek w taiemnicy, ale co do tey rzeczy właśnie należy, wspomnieć koniecznie potrzeba. Ten długi czas znosił się z przełożonemi naszymi, przy czym bywali y niektorzy świetcy, iako by sam przyiść y gromadę swoię mogł przywieść do zgody z nami. Zawarł to z naszymi, że on wierzy wszytko, co wierzy ko(70 стр.)ścioł Rzymski, to iest o pochodzeniu Ducha Ś., o zwierzchności papieskiey y o wszytkich inszych artykułach wiary, a nie słowy tylko to mowił, ale rzeczą samą dosyć iaśnie, że szczyrze z nami postępował, wyświadczał, mowiąc z niektoremi z swoich, od ktorycheśmy potym słyszeli, że Rzymianie w wierze swoiey będą zbawieni. Y to znakiem było szczyrości iego, że nas pobudzał, żebyśmy nastąpili na nie, wzywaiąc ich na rozmowę, y sposoby, iakoby do tego przyść, podawał, y przez pewnę osobę, nam y sobie dobrze znaiomą, przestrogi nam w słowach y na piśmie posyłał, y iuż był swoich przywiodł z nami do rozmowy, aż zły iakiś wiatr powionął y czarnemi chmurami swiatło słoneczne, żeby na nie nie patrzyli, zakrył; a gdy się iuż tak z nami stawić na rozmowę, trzema tylko dniami przed nią odmowili, a przez dwie całe niedziele nas y przednich senatorow prożną cieszyli nadzieią. Onże radził przełożonym naszym, żeby przecie ich wezwali, choć przyidą, choć nie przyidą; ksiąg samych słowieńskich, to co było potrzebno do

obrony iedności, ukazali; y stało się tak: duchowni ich nie przybyli, ale świeccy ludzie zacni, oboiey płci, będąc zosobna wezwani od nas, przybyli y ochotnie słuchali. A iż nas oniż sami prosili, żeby to w druk wydano było—wydaliśmy. Przy tym do kilkudziesiąt Theses ręką swą własną spisawszy o taiemnice Troyce Przenaświętszey, a mianowicie o pochodzeniu Ducha Ś., Smotrycki posłał do nas, perswaduiąc, żebyśmy y to przy tamtey książce wydali. Myśmy acz trudność czynili, że się nie zdało przy polskiey książce, w ktorey y inaksza materia by|(**71 стр.**)ła, drukować tego tak wielką liczbę; wybrawszy iednak, cośmy rozumieli potrzebnieyszego, drukowaliśmy y nazwaliśmy tę książkę: Obrona Iedności. Nie przestał się on znaszać z nami y owszem przysposabiał do siebie niektorych świeckich, aż go spotrzeżono. Wyiawiło się zatym wszytko y był chudzina u małorozumnych w zatrudneniu. Ten człowiek, ieśli teyże wiary iest teraz, ktorey w ten czas był, to brat nasz; ieśli inakszey, to on własnym y istotnym apostatą iest, bo odstąpił od poznaney y iuż przed ludźmi (a kilka ich tam było duchownych y świeckich) wyznaney wiary. A zatym się mowić mu może ono Terentianum: Lepus tute es et pulpamentum quaeris: a po polsku tak iest: sam rad w piecu legasz, a drugiego ożogiem sięgasz.

Przystępuie do inszych przymowisk twoich, a wprzod, że my unitowie ludzie bezimenni, y wiele inszych plugawych fraszek, ktorycheś tam nakładł. Odpowiadamy to, co powiedział nigdy Patianus, ktory był onych dawnieyszych czasow w cerkwi Bożey, w liście do Semproniana: „imię nam—chrześcianie, a przezwisko katholicy.“ To imienni. Mowisz: ani wy nabożeństwa Rzymskiego, bo inaczey nabożeństwo w cerkwiach odprawuiecie, ani Graeckiego, bo Patriarsze Graeckiemu nie podlegacie. Dam wprzod instantią: Moskwa nie podlega Patryarsze Graeckiemu, ale swemu, ktory w Moskwie iest, także Serbowie y Bulgarowie maią swego, a nie podlegaią Graeckiemu, a przecie nie rzeczesz, żeby ci y oni nie byli nabożeństwa Graeckiego. Odpowiadam potym directe, że podlegać pasterzowi powszechnemu, od |(**72 стр.**) Chrystusa Pana postanowionemu, nie iest rzecz należąca do religiey tey abo owey, abo rozdzielaiąca iedną religią od drugiey, ale iest artykuł wiary, ktory ludzie wszyscy re-

ligiey chrześciańskiey wierzyć powinni, nie tylko Rzymskiey, ale y Graeckiey, Chaldeyskiey, Armeńskiey, Syryiskiey, Abissińskiey, ktore religie są w kraiach wschodnich y poludniowych, a rożne między sobą. Słuchać zaś tego, abo owego pasterza partykularnego, ktorego prawo iakiekolwiek duchowne, abo zwycay postanowił, potąd, pokąd związek ma z tamtym, każdy w nabożeństwie swym powinien; ale kiedy ten odstąpi pasterza powszechnego, tedy ludzie tey religiey nie tylko nie są powinni słuchać go, ale są powinni nie słuchać, czym nic nie naruszaią religiey swoiey,—y tak się zawsze zachowało w cerkwi Bożey. Był ten czas, że za obrazoborstwa czterech Patryarchow było ieden po drugim obrazoborcami, kwoli niezbożnym cesarzom, a było tego wszytkiego czasu do lat 70. Ci, ktorzy takich Patryarchow nie słuchali, pytam—ieśli byli mere religiey Graeckiey? Rozumiem, że inaczey nie rzeczesz, chybabyś chciał iawnie być niezbożnym. Żebyś tę sprawę prędzey zrozumiał,—w chwale Bożey, ktorą ludzie Panu Bogu oddaią, dwie rzeczy uważać masz: iednę wnętrzną, drugą powierzchną. Wnętrzna iest wiara, nie wyliczaiąc na ten czas inszych cnot. Powierzchowne są rożne ceremonie, a wiara iest iedna. Te ceromonie powierzchowne w pospolitym używaniu zowiemy: po łacinie—ritus Graecus, ritus Lacinus, po polsku zasię—religia Graecka, abo nabożeństwo Łacińskie. ||(**73 стр.**) Powiedziawszy to, ukazuie. że my unitowie iesteśmy mere religiey Graeckiey, tegoż ięzyka, tychże ubiorow y tychże ksiąg w odprawowaniu chwały Bożey w cerkwiach naszych używamy, iako y wy; niceśmy starego nie wyrzucili, nowego nie przyczynili: krzywdę tedy nam na tym czynicie, gdy mowicie, że nie iesteśmy mere religiey Graeckiey, abo nie umieiętność swoie tym ukazuiecie, rozumieiąc, że posłuszeństwo należy ad ritum, a po naszemu do nabożeństwa. Y to mi dziwna, że siebie zowiecie ludźmi merè religiey Graeckiey y katholickiey, ludzi zaś zachodniego posłuszeństwa merè religiey Rzymskiey y katholickiey.*) A ieśli oni katolicy, to wy nie, bo nie wszytko to wierzycie, co oni wierzą; ieśli zaź wam ten tytuł służy, to im służyć nie może; nam ten właśnie tytuł służy, ktorzy iesteśmy merè religiey Graeckiey y wyznania katolickiego, iako się ukazało.

---

*) Pag. 68.

W tychże (iako piszesz) dolegliwościach swoich wspominasz kłamstwa, iakoby ie naszy zasiewali, czegoś tam długi regestr napisał, znać, że doma druk macie, że ladaco drukuiecie; ia zasię to wiem, co wszytko Wilno wie, że w Bractwie Wileńskim schizmatyckim, zawsze się rodziły niepewne wieści y z tamtąd iako ze zrzodła na wszytkie strony tego krolestwa wychodziły. Nie wspomnę fraszek dawnych, bośmy tak ich poważali, iako konni głosy psow szczekaiących; teraźnieysze przypomnię: a kto na dokończeniu seymu bliskiego przeszłego rozsiał nowiny w Wilnie, a potym po wszytkim państwie o Metropolicie y Władykach naszych, iakoby iednemu beneficia pewne w kościele Rzymskim na|(**74 стр.**)znaczone, drugich tam porozniu rozprawiono, a metropolią y władyctwa od Kr. I. Mości inszym osobom dane? Przyiazd pseudometropolity swego na kazaniach obwoływali, oycom naszym zakonym, że za wolą Kr. I. M., wszytko to się działo, perswadować usiłowali, groźby przydawali, ieśliby do nich nie przeszli,—in summa, tak zagęszczone takiemi wieściami było Wilno, że naszych wielka część umyśliła iuż była przenieść się do nabożeństwa Rzymskiego, rozumieiąc, że tak iest, iako oni udawali. Te rzeczy były tak iawne, że każdy wiedział o nich, pewnie nie od nas, to od was, a przecie przycie się tego, powiadaiąc, że to fałszywie na was mowią: iak się Boga nie boicie y ludzi niewstydzicie! Mowiliście y to, że ten conces krolewski y na pismie macie; rozniosło się to z Wilna po wszytkich krainach Lithewskich y Białoruskich, y tak temu uwierzono, że przy publikowaniu uniwersału Kr. I. M. w Połocku mowiono, iakoby te uniwersały zmyślone były; tak się to iuż było w sercach ludzkich wkorzeniło, nikt bowiem nie wierzył, żeby kto stał się tak szalonym, tak bezpiecznie sobie poczynać bez consensu Kr. I. M. Ieśli to nie tak było, kto chce, w Wilnie y na ustroniu dowiedzieć się może.

ROZDZIAŁ X.

O krzywdach w rzeczy samey.

Yawnieyszych nie wspominam, że powstaliście przeciwko zwierzchności waszey duchowney, w tym państwie uprzywileiowaney, bez za-

|(**75 стр.**)dney winy ich, postawiliście ołtarz przeciwko ołtarzowi; nie wspominam topienie, mordow, więzienia wiela osob z nienawiści ku nam, zabrania iurisdikcii, cerkwi, monasterow całych,—o czym swego czasu, teraz to tylko napiszę: w Połocku za łaską Bożą, a staraniem świętobliwego pasterza tameyszego w krotkim czasie do takiey doskonałości zewnętrzney rzeczy przyszły, że iuż ninaczym nie chodziło, wszyscy iednemi usty błogosławili Pana Boga, że im posłał takiego pasterza; cerkwie były pełne, duchowieństwo dobrze sporządzone, maiętności cerkiewne podyskowane, w cerkwi cathedralney ochędostwo, okrasa, y odprawowanie chwały Bożey porządne, pokoy był wielki, dum rożnych, iako tu w Wilnie naszym, nie było, zdało się wszytkim serce iedno y dusza iedna. Wydarł się czort z piekła, a zayrząc dobra takiego w chrześciańśtwie, przez to przeklęte instrumentum swoie, rozerwał rzeczy tak dobrze sporządzone, pomieszał on miły pokoy, animusze ludzkie tak poturbował, że ciż, ktorzy kilka miesięcy przed tym mowili: „Błogosławiony przychodzący w imie Pańskie, Hosanna na wysokości," — teraz mowią: „ukrzyżuy, ukrzyżuy!" — Zkądże to poszło? — Ztąd, że Smotrzycki rozesłał uniwersały swe po wszytkiey tamtey dioecesiey, pełne iadu ku nam, pełne buntow przeciwko przełożonym naszym, przydawszy y czerncow, ktorzy te uniwersały roznosili y posolstwa pewnie, nie lepsze niż listy, odprawowali. Co tym łacniey sprawili, im odlegleyszy od Połocka był oyciec władyka. Bo pod ten czas z oycem Metropolitą odiachali byli na koniec |(**76 стр.**) seymu; a sam Smotrzycki, osiadszy w Wilnie w monasterzu Brackim, tak hardzie sobie poczynał, iakoby Boga w niebie, Krola y żadney zwierzchności duchowney y świeckiey na ziemi nie było; publikował siebie Władyką, a drugiego Metropolitą, w druk to podał, w ubiory nie episkopskie, ani archiepiskopskie, ale Metropolitom samym, y to nie wszytkim, według zwyczaiu cerkwie Oriertalney służące, ubierał się, liturgie pontificaliter celebrował, popy, diakony nie tylko do Władyctwa Połockiego, ale y do Metropoliey, iako universalis pastor, święcił, czerncow gdy nie stało, ludzi świeckich w habicie zakonnym, czyli on sam, czyli delegatowie iego, po rożnych stronach na bunty rozsyłali, aż też ich łapać poczęto, y przyznali się, że świec-

kicmi byli, habit tylko maiąc zakonny. Ci nowi, ganiąc starego a chwaląc nowego władykę, narozsiewali, upewniaiąc o prędkim przyieździe iego, y tak obiegali nie tylko Połock, ale Witebsk y Mstisław. Kłociło się to do zwrocenia się przełożonych naszych z Warszawy, ktorzy gdy zwrocili y takie rządy w domach swoich naleźli, Krolowi Iego Mości donielsi. A Kr. I. M., iako się wyżey pomieniło, Ich Mości pp. Senatorom niektorym to polecił, potym y uniwersały swe wysłał, oznaymuiąc, że nie są tymi, czym się bydź mienią. Iuż po publicatiey uniwersałow, Smotrzycki przedsię omnia episkopalia odprawował, iako y przed tym, przedsię y listow posyłać do Połocka y inszych mieysc, także iadowitych y ludzi buntuiących, nie przestał; miał by go przestrzedź Verificator w tem, co napisał w Verificatiey swoiey, że gdy Krol broni rospo||(**77 стр.**)ścierać władze biskupiey — biskup iey zażywać niema.*) Zatym przyiść musiało do takich processow, na iakie styskuie Verificator y na potym przyidzie, aż się to scandalum w oyczyznie naszey niesłychanie odeymie.—mowię niesłychanie, bo chociaż na metropoliey było ich trzy abo cztery, iednakże na inszych episkopiach po iednemu.

A w Kiiowie co wasz mniemany Metropolita Borecki kłocił? Urząd Kr. I. M. przybiia po miastach uniwersały Kr. Iego Mości, żeby go łapano, a on tamże przybiia swoie groźne, żeby popi do niego na sobor iachali; iuż ieden sobor na popy odprawował w Kiiowie, drugi na szlachtę w Żytomierzu. A nie rebellia to? Zamilczeć przy tym nielzia grubey potwarzy złego człowieka, ktory, snadź mało się kochaiąc w swoim uczciwym y mało go maiąc, targa się na uczciwe przełożonych naszych, ludzi zacnych. Powiada, że za przyczyną ich mieysca ołtarzowe na meczety Tatarskie, na karczme, na kuchnie, obrocone są.**) O wszeteczno gębo! iako to rzec podobna y kto temu uwierzy! Bo ieśliby się Boga nie bali, wzdam by się ludzi, obcuiąc ustawicznie z niemi, wstydali. Do tego iawne kłamstwo, ktorego każdy domacać się może: meczyt w Mińsku stoi od lat kilkudziesiąt; unia od lat 25. Coż w tym unia winna?—day to, że na

---

*) Pag. 38.

**) Pag. 18.

mieyscu ołtarzowym meczyt stoi, to winni ci, co przed unią byli, a to pozwalali. Ale y to nie iest tak, bo iuż koło tego chodzono. Oyciec św. pamięci Pociey Metropolita mandatami spozywał był Tatarow, ale kiedy nie miał na to dowodow, zaniechał; teraźnieyszy, iak był w Minsku, czynił wywiadowanie iakie mogł u ludzi (||(**78 стр.**) starych: nie tylko nic dowodnego nie nalazł, ale nalazł, że tam cerkwi nigdy nie było, ieno ogrod popowski, y na to tylko iest goła powieść ludzi tych starych, ktorzy od swoich starych słychali o tym; z drugiey strony rzecz przed oczy położona dowodzi, że tam nie tylko cerkwi, ale y cerkiewnego nic nie było, bo Tatarowie w koło mieszkaią. Ale ieśli oni maią co dowodnego z tey rzewności, ktorą pobudzeni przymawiaią nam, niech ukażą nam, cobyśmy za przystęp do tego placu mieli. A my im podziękuiemy y czynić pilno oto ofiaruiemy się. O karczmy y kuchnie tak powiadamy: przed dziesiątkiem lat Pan Bog ogniem tak gwałtownym Wilno nawiedził, że ledwie co w miescie całego zostało; między inszemi kościołami zgorzało pięć cerkwi naszych murowanych, a sześć drzewianych, to wszytko zaraz zabudować, trzeba by poborow W. X. Lith. Wybyście też iakoście łaskawi na nas, nie dali na to nic, wszakeśmy doznali. Katolicy nabożeństwa Rzymskiego maią co czynić z kościołami swoiemi, y nas ratuią, ale nie mogą tak, żeby to w kilku lat stanęło, co za kilka godzin zgorzało. Unitowie też nie wydołaią temu, a oyciec Metropolita pogotowiu: czynili iednak pilność iaką mogli, uprosiwszy u Kr. I. M. dochody z pewnych bractw w Wilnie, y za to się dotąd budowało, ale nim się dokończy wszytko, minie ieden a snać y drugie dziesiątek lat; po cmentarzach tych cerkwi pogorzałych iako przed tym były budowania, gdy całe były cerkwie za pozwoleniem popow, przy tych cerkwiach będących, pobudowane, czego im starszy, na ten czas będący, słusznie nie bronili, bo inszey prowi-||(**79 стр.**)siey ubodzy popi nie mieli, gdyście się wy oderwali od Metropolita y parafie, zkąd oni wychowanie miewali, pomieszali; na tychże placach, y teraz ci, ktorzy tamże pogorzeli pobudowali się, ale nie na mieyscach ołtarzowych, iako kłamliwie udaie falsificator. Ieśli w tych domach są karczmy, abo kuchnie, o tym nie wiemy, a nie dziw, bo po karczmach y po kuchniach mieyskich nie chodzimy; wy, iako wiadomi, mielibyście nas przestrzedź.

Wiele inszych rzeczy tamże mianuiecie, na ktore odpisuiąc, z osobna drugiey by takiey książki potrzeba; teraz iako gołymi słowy twierdzicie, tak też na to krotkimi słowy płacimy: nie iest tak. Ażeby się wam nie zdał tak krotki respons za krzywdę, sprawuiemy się wam w miłości braterskiey, tymże porządkiem iako nam zadaiecie:*) o chwałę Bożą w cekwiach naszych, staramy się; w Wilnie oprocz nabożeństwa zwykłego trzy służby Boże niepochybnie na każdy dzień odprawuią się u trzech ołtarzow, a to iest naygłownieysza, ieśli się znacie na tym, chwała Boża, czego u was niemasz. Wspominaliście raz z kathedry (nie maiąc snadź na kathedrze co inszego mowić), że u nas swiec do cerkwie y prosphor, to iest chleb na ofiarę, nie noszą, panachid, to iest wspominania umarłych, nie odprawuią,—byście w cerkwiach naszych bywali, inaczey byście mowili: to śpiewamy y czytamy, co y wy. W ołtarzu koło naświętszego sakramentu uczciwość y ochędostwo większe niż u was,—przyzna to każdy, ktory bywa u nas y u was. O duchowieństwo, żeby nie było w grubiańskiey, iako mowicie, prostocie, staramy się, y iuż ‖(**80 стр.**) za łaską Bożą w tych dziesięciu leciech zebrało się ich do zakonu więcey sta, a takich, ktorzy iuż abo nauki odprawili, abo ie odprawuią, poznacie ich, dali Bog, czasu swego. Aże ieszcze nie przyszło do przepolerowania duchowieństwa świeckiego: z starymi rzecz trudna, że nie rzekę—niepodobna, a o młodych iest staranie, iakie na ten czas bydź może. Szkoły są, ieno wy o nich wiedzieć nie chcecie, y o dalszych iest przemysł. Co się tknie ięzyka słowieńskiego, nigdyśmy im nie pogardzali; ktoś wam omylną sprawę dał, y owszem z ksiąg słowieńskich przeciwko wam dowodzimy y pilno ie chowamy, kochamy się w nich, y owszem z waszey gromady był ktoś, ktory im wiary dawać nie kazał, ruskiego ięzyka y publice na kazaniach zażywamy y privatim im mawiamy: potwarz, żeby u nas był naśmiany.

O życie porządne, zakonne, staramy się; śrzodki y sposoby za łaską Bożą mamy, ktorych wy nie macie, a do tego radzi się przyznamy, że wnętrzną doskonałość więcey poważamy, niż zewnętrzną,

---

*) Pag. 18.

takośmy bowiem naukę od Oycow śś. wzięli, y wybyście toż mowili, kiedybyście się na tym znali. Prawa duchowne nie tylko nie są od nas podeptane, iako w inszych sprawach naszych, tak y w tey teraźnieyszey przemierzłey. Że wiara u nas nie ohaeretyczona, sprawić się chcemy każdego czasu na każdym mieyscu, u was zaś widzimy haeretyctwo y dowieść gotowiśmy, kiedy nam mowić z sobą dopuścicie. Sumnienie nasze P. Bogu samemu wiadome iest, nikomu się im przysługować nie chcemy z urazą iego.

Byśmy miłości ku wam dla Boga nie mieli, nie pra||(**81 стр.**) cowaliśmy w tych sprawach tak pilnie, iako pracuiemy, dawnobyśmy ich porzucili, a mielibyśmy u braci swoiey w nabożeństwie Rzymskim tak względem uczciwego, iako y pożytecznego, stokrotnie więcey niż u was mamy. Owo wszytko, to, coście w tym liście § 1 scriptu swego zreiestrowali, u was samych iest, a nie u nas: dowieść każdy z tych rzeczy zosobna gotowiśmy, tylkobyście się widali z nami.

Powiadacie, że seymiki y seymy są w hałasach,—przestańcie ieno rozsyłać listy, posły y pieniądze—będzie cicho. O prawa, banicye, poeny y insze tym podobne: kto tego przyczyną iest, ieno wy?—pobraliście Metropolitowi Pocieiowi cerkwie wszytkie w Wilnie y dwor iego Metropoliey przez gwałt: coż miał czynić, ieno do prawa się uciec? Ten ci ieden iest z naysłusznieyszych sposobow każdemu ukrzywdzonemu. Że trybunał duchowny za oppressią nakazał na was winę, że Kr. I. M. potwierdził, że drugich na banicyą zdał: wszytko się to według prawa stało, et quod iure fit, iuste fit.

Że dziatki bez chrztu, a dorośli bez świątości ciała y krwie Pańskiey umieraią, że bez małżeństwa żyią: wasz Smotrycki tak roskazał w Połocku y w tamtym wszytkim kraiu, żeby u władyczych popow sakramentow nie przyimowano, y inakszych też tam popow niemasz, gdy tak czynią, śmiercią nie chrześciańską na dusze Smotryckiego umieraią.

Nabożeństwo we wszytkich tych miesciech odprawuie się w cerkwiach, chociaż niektore z nich są popieczętowane; żadne miasto y miasteczko bez cerkwi otworzonych y nabożeństwa nie iest.

‖(82 стр.) ROZDZIAŁ XI.

Apostrophe do narodu Ruskiego, że zły teraźnieyszy postępek Smotryckiego.

By swego Smotryckiego Verificator nauczył dobrze sentenciyki, ktorey nas uczył: diu delibera, cito fac,—długo się namyslay, a rychło czyń.*) Nie pobłądził by w sprawie swey a choć by nie długo deliberował, iedno dobre, nigdy by się nie ważył tego czynić, co uczynił. Iego deliberatia zła była z tych miar: 1) Że nie iest proportia między srzodkami a koncem. Obiaśniam: to iest dobra rada, ktora nayduie srzodki sposobne, przez ktore mogło by się przyść łacniey do pożądanego końca. Koniec tey sprawy iego nie rozumiem, żeby inszy bydź miał, ieno to, co tak często mawiaią—uspokoienie religiey graeckiey; srzodek, przez ktory chce dostępować tego końca, obrał sobie degradatią teraźnieyszych Metropolita y Episkopow, a osadzenie drugich na mieyscach ich. Ale srzodek ten iawnie prowadzi do tumultow, y tumultow takich, w ktorych wiele by poledź musiało, a przecię by z tey sprawy na stronę iego nie było nic. Dowod na widoku: przydzie wieść do Władykow, że chcą ich zsadzać przez gwałt adwersarze z stolic ich, — iako rozumiesz, co czynić będą? Byś chciał iako nagorzey rozumieć (iako to nieprzyiaciel), że oni są naiemnikami, a nie pasterzami, y dla tego, midząc wilka przychodzącego, będą uciekać y nie dbać o owce. Ale |(83 стр.) rozumieć nigdy nie możesz, żeby każdemu nie był miły honor swoy y dla niego nie miał wszytko ważyć co ma y mieć może, y ieśliby samego nie było ..., nie miał radzić o sobie, zasiągaiąc rady y pomocy tych, ktorych może, y czynić wszytko to, co ludzie, w takich terminach będący, czynić zwykli. Rozumiem, że widzisz, iedno ieszcze niedoskonałe: otworzę ja tobie lepiey oczy. Nie o honor swoy (chociaż y ten każdemu z nich miły iest), ale o chwałę Bożą byli by tak serdeczni y odważni. Wprzod wszytkie dostatki swoie,—nie wspomnę daley, czego się y sam domyslisz,—nakoniec żywot każdy swoy ważył by na odparcie takiego gwałtu et quod sequitur specta: dohaday się, coby za tym było, do iakiego by końca przywiodła nierozsądna waszych szalonych głow rada?

*) Pag. 31.

A choćby się wam nadało przez ten sposob gwałtowny y rozlanie krwie Archiereyskiey znieść pewnych osob, o ktorychbyście rozumieli, że są wam na przeszkodzie, przeciębyście uniey nie zniesli, ale ią raczey utwierdzili. Sanguis matrirum est semen Christianorum: krew męczennikow nasieniem iest Chrystusowym; a choćbyście y wszytkie władyctwa osiedli, końca wam pożądnego nie dostąpilibyście, bobyśmy na on czas, nie maiąc iuż rozerwania, ktore nam czynią władyctwa właśnie, zakonnie żyć poczęli,—y w ten czas zakwitnęła by lepiey y iedność y zakon, bobyśmy zostali w teyże gromadzie, w tymże krolestwie, y w tymże nabożeństwie Greckim, pomoć daiąc duszom, pomocy duchowney w tym narodzie y nabożeństwie bardzo potrzebuiącym, w tychże monastyrach zostawalibyśmy, ktore abośmy sami fundowali, a tylko ||(**84 стр.**) dla unitow, z dobrymi warunkami w funduszach wyrażonymi, abo ktore są fundowane od inszych fundatorow naszych dla unitow, ktorychbyście nam odiąć nie mogli; a w ten czas wszytkobyśmy toż czynili, co teraz czyniemy, y więcey, a iesliby szło o Episkopa, y tego by nam nikt bronić nie mogł, a dopierobyśmy mieli przystęp do pp. katholickich, otrzymać od nich, coby y powinni wedle sumnienia uczynić, żeby popi ich byli pod posłuszeństwem tego Episkopa. W ten czas obaczylibyście na oko, że żadney rzeczy na świecie nie szukamy, iedno zbawienia dusz ludzkich. Przeciwnym sposobem za tak gwałtownym waszym postępkiem swoiębyście raczey schizmę pospołu z władyctwy y z nabożeństwy znieśli, wszelkaby zwierzchność powstała przeciwko wam na wyniszczenie wasze. A Lwięta pozostałe, ktorych wy teraz znieważacie, stałyby się na on czas lwami na złe wasze. Do takiegobyście końca przez ten srzodek przyszli: rugowano by waszych y z Rad mieyskich y z Cechow, y od wolności mieyskiey odcięto.

2) Zła rada; że srzodki same z siebie są złe, dla tego dobrego końca mieć nie mogą: kiedy zrzodło ma w sobie truciznę, nie zdrowa będzie woda w potoku. Theologow ta iest reguła nieodmienna: non sunt facienda mala ut eveniant bona, co się tak może przełożyć— nie czynić złego w nadzieię dobrego. Srzodki są te przeciwne słuszności y prawu pisanemu, przeciwne Maiestatowi Kr. I. M. y zwyczaiowi tey oyczyzny, iako się w tym traktaciku naszym na swych mieyscach ukazało y dowiodło.

3) Głupia rada: poradca, gdy naydzie srzodki, ||(**85 стр.**) przez ktore może przyiść do końca zamierzonego, y te srzodki nie maią w sobie nic złego, nie dosyć do skuteczney rady, ale potrzeba, żeby te srzodki były w mocy iego, inaczey nie potrzebnie myśli o końcu, ktorego dostąpić nie może; naprzykład: Podobać się maiętność, że przyległa, że ma te y owe przymioty, a wszytko dobre, zakochasz się w niey, y radzisz się sam z sobą, iako masz przyiść do tey maiętności. Nayduiesz, że inszego srzodku niemasz, ieno pieniądze, y nie małe. Ieśli masz—to niedaremna rada, a ieśli niemasz y mieć ich nie możesz, a przecie dostać maiętności usiłuiesz—głupi zamysł, tylko mu się naśmieie, kto o tym się dowie. Srzodku, ktoregoście zażywać do dostąpienia onego końca uradzili, to iest degradaciey iednych, wsadzenie drugich, nie mieliście w ręku swych. Degradacyą potrzeba żeby uprzedzał sąd, a ten przez własnego sędziego, a nie takiego, iakiego ty własnym bydź rozumiesz, przed ktorego pozwany nie stanie, y ty go gwałtem przymusić nie możesz, ty też do należnego iemu sędziego, do ktorego się on odzywa, nie pozowiesz,—to z tey sprawy nie będzie nic! Y excusatorem kto będzie? Nie degradowawszy też iednych, wsadzać drugich, iest—chcieć bydź umyślnie turbatorem w oyczyźnie, iak iego zowię ius civile—hostem patriae et perduellem, ad legem Juliam Majestatis in Digestis et in Lexicone juris civilis. A to prawo pisano w kraiach Wschodnich, za Iustyniana cesarza Graeckiego.

||(**86 стр.**) ROZDZIAŁ XII.

Że dobry iest postępek unitow.

Oycowie naszy, ktorzy iedność ś. w tym krolestwie dawno zaczętą y obwołaną, odnowili według tey sententiey—diu delibera, cito fac,—zachowali się y przeciwko tym regułom dobrey porady, wyższey położonym, nie tąk oni, iako y my, nie wykrocili y owszem wszytkiemu dosyć uczynili. Co się tknie pierwszey części tey sententiey, dosyć długo deliberowali, oczym nielzia się na ten czas szyrzyć, niech tak będzie, iako mowi Verificator, rok ieden, choć y trzy lata było. Aczci w takiey sprawie, ktorą nie oni zaczynali, dość było

y mnieyszego czasu; połtorasta bowiem lat przed tym zawarta iuż ta sprawa była soborem powszechnym Florentskim. A kto soboru powszechnego nie słucha, decret naywyższego sędziego iuż iest napisany y obwołany: niechci będzie iako poganin. Uczynili dosyć y drugiey—cito fac, by bowiem z tą sprawą zadzierżeli się dłużey, iako niektorzy z pp. świeckich nabożeństwa naszego (sami bywszy oycom Władykom naszym powodem do tego) zaczęli się o tym radzić z heretykami, a mianowicie nowokrzczeńcami, nicby nie było z tak zbawiennej sprawy; sam Pan Bog imi na on czas kierował, że m tey sprawie postępowali opatrznie, żeby nieprzyiaciel dusz ludzkich nie przeszkodził.

Co się tknie reguł dobrey porady, że im dosyć ||(**87 стр.**) uczynili tak ukazuie: to było umiarkowanie srzodkow względem końca, bo koniec ich był ziednoczenie się z bracią swoią, z ktorą przed tym iedno byli, y z pasterzem tym, do ktorego się oycowie naszy święci odzywali, maiąc niedawne przykłady kilku metropolitow Ruskich, ktorzy po soborze Florentskim żyli y ten sobor przyimowali. Srzodku zażyli takiego, przez ktory właśnie może przyść do tego końca, to iest, żeby Metropolita y Władykowie oddali posłuszeństwo Biskupowi Rzymskiemu; zezwolili na to wszyscy, nemine penitus penitusque repugnante, bo y Kopysteńskiego, Władyki Przemyskiego, y Bałabana—Lwowskiego, mamy podpisy. 2) W tym srzodku nic złego nie było, coby się prawu iakiemukolwiek przeciwiło. Naywyższe bowiem prawo soborow powszechnych, a mianowicie Florentskiego upewniało upewnieniem, iakie mogło bydź naypewnieysze na świecie, że idąc za nimi, zbłądzić nie mogli, y dla tego srzodek ten słuszny y bezpieczny dobru wnętrznemu y zewnętrznemu. 3) W mocy tych przełożonych naszych był ten srzodek, to iest ziachać się, zezwolić, spisać się, do Kr. I. M. wyprawić,—y tak dobra rada była u oycow naszych; niesłusznie tedy Verificator zowie tę sprawę nieporządnym przedsięwzięciem. *)

Nam zasię w sprawie naszey koniec iest pomnożenie iedności; srzodek—sposabiać robotnikow dobrych, y wielu takiego srzodku, ta-

---

*) Pag. 81.

ki koniec potrzebuie; bo nie przez anyoły, ale przez ludzie, a ludzie pobożne y umieiętne prowadzona y pomnożona bydź ma, ktorych im będzie więcey, tym sporzey ta sprawa ||(**88 стр.**) poydzie, y byśmy więcey nie czynili, ieno to: bierze iedność swoię pomnożenie. 2) Ten srzodek iest dobry y względem Boga y względem ludzi. 3) Iest w mocy naszey. To dobra rada u nas.

Pytacie, co za pożytek z tey iedności? Odpowiadamy: Zbawienie duszne, ktore bez niey bydź nie może: „Ieden Bog, iedna wiara, ieden chrzest,“—mowi Apostoł,*) zatym iedna cerkiew. Inszych też dobr doczesnych w tey sprawie (chociaż są) nie szukamy y owszem więtszą zasługą u Pana Boga rozumiemy bydź, gdy nie tylko pociechy z pracy rąk naszych tu nie odniesiemy od tych, dla ktorych pracuiemy, ale y niewdzięczność, złorzeczenia, a będzieli wola Boża y daley nic nas, za Bożą pomocą, od tey sprawy nie odstraszy. Rzeczecie, iż od dwudziestu pięciu lat zaczęła się iedność, a nieznać iey. Odpowiadam: znać dobrze, ieno wiedzieć nie chcecie. Żołnierza wprzod zbieraią y ćwiczą w sprawach rycerskich, nim woynę zaczynaią. Tośmy czynili w tych dziesiątku leciech, y teraz czynimy. A iż sposobnych do boiu żołnierzow w nabożeństwie naszym nie znaleźliśmy, zbierać się na młodź było potrzeba, daiąc im dobre wychowanie, iako w pobożności, tak w nauce,—y takich iuż mamy za łaską Bożą w zakonie więcey sta, iedno, iż długo koło nich pracować przyidzie, nim wszytkie nauki tey sprawie potrzebne odprawią, a zatym niż sami pracować poczną: niedziw, że czasu wziąć cokolwiek musi, y oracz, zasiawszy, nie tęskni z sobą, że nie zaraz żnie: czeka aż kłos doyzrzeie. 2) Na soborach naszych, ktore co rok mamy po wszytkich niemał władyctwach, ciż popi bywaią, ktorzy y przed tym, y mało ich barzo ||(**89 стр.**) co w tych kraiach Lithowskich przez schizmę ubyło, bywaią, tacy, ktorzy uchodząc karania, biegą od nas, czego są przykłady, ale to nie iest przygana iedności, y owszem zalecenie. 3) Są w tey iedności ludzie zacni nie tylko niższych, ale y wyższych stanow, to iest, senatorowie, urzędnicy ziemscy y dworscy, y powiatowi, szlachta y mieszczanie po miastach, a o lud pospolity wątpić nie trzeba, ten iako własne

*) Ephes. 4.

owieczki idą kędy ich prowadzą przełożeni duchowni y świeccy, tylko by w cerkwi wszytko było po staremu. 4) Że nie sporo postępuie iedność—są tego wielkie y ważne przyczyny.

Wprzod względem Pana Boga, gniew iego sprawiedliwy za odszczepeństwo tak wielu lat, ktory iako iest ciężki—przykłady karania dwu schism od nas wyżey mianowane. W starym zakonie ukazuią, oprocz wiela inszych w duchownym y świeckim stanie występkow, przeklętstwo Boże na siebie ciągniących: w duchownym piiaństwa obrzydłe, a potym bez spowiedzi przystępowanie do ołtarza Bożego y przyimowanie w przemierzłe usta strasznych Świątości Ciała y Krwie Pańskiey, bez żadnego skrupułu, skąd abo nie wierzą, że w nayświętszym sakramęcie iest prawdziwe Ciało Pańskie, abo ieśli wierzą, wielkiemi są przed P. Bogiem przestępcami,—przytym nie wiedzą y nie staraią się wiedzieć tego, co należą do urzędu kapłanskiego. Doznawamy tego bardzo dobrze, z wielkim żalem naszym, gdy nas przełożeni naszy na visitacie wysyłaią, y wy to znacie przednie dobrze, iakoż tu ma Pan Bog błogosławić, iak dla dobrych kapłanow daie obfite łaski swoie ludziom, ||(**90 стр.**) tak dla złych odeymuie y to, co u nich było dobrego. Są tego oboyga przykłady w pismach dawnych. W stanie zaś świeckim wielka niewiadomość rzeczy, do wiary należących, a wiara fundament iest zbawienia, przytym niezażywanie pomocy duchownych, ktorych gdy dusza nie ma, nie iest żywa—skąd się rodzi wiele inszych występkow, ktore oni za występki nie maią, a P. Bog się imi obraża. 2) Tę sprawę iedności dziwnie zatrudnia nieprzyiaciel Boży, ktory iako nigdy się nie przeciwi sprawie duszom ludzkim mało pożyteczniey, tak na tę potężnie powstaie, o ktorey rozumie, że ludzie prowadzi do nieba; taka to iest prawda, że dowodu żadnego niepotrzeba, doświadczy tego każdy na sobie, ktory koło takich spraw pochodzi, a tym bardziey sroży się, gdy go ruszaią z possessyi iego dawney. Zkąd cerkiew Boża nie przyszła do pokoiu, aż po trzechset leciech po rozlaniu krwie tak wiela tysięcy męczennikow. Naszych zaś czasow w Iaponii, z iaką się trudnością zatrzymywa, a pogotowiu pomnaża chrześciaństwo, krew się chrześcianow od poganow obficie leie, a do pokoiu nie przyszło: przecie nie ustaią słudzy Boże pracować w

tamtey winnicy y nie tęsknią z sobą, że nie sporo postępuią rzeczy chrześciańśtwa. 3) Niamała przytym przeszkoda iest pomnożenia iedności—trudna sprawa z bracią naszą: iedni niemi będąc y głuchy, mowić z nami y słuchać nie chcą, a takich naywięcey, bo iuż takim radzić bardzo trudno, tylko trzeba stąpić z gory onemu Medykowi, ktory uzdrowił niemego y głuchego, a nie mogli go uzdrowić uczniowie iego, chociaż inszych uzdrawiali. To iednak nas cieszy, że ta choroba iest |(**91 стр.**) w mocy każdego, tą chorobą choruiącego: może ią rzucić kiedy chce. Tego by nam potrzeba, naymilsza bracia, żebyśmy mowili z sobą, a posłuchali się: nie będzie to bez pożytku. Drudzy nie poymuią, nie tak przez niesposobność, iako że się badać y pracować koło tego nie chcą, y owszem za niepotrzebną rzecz rozumieią. Niektorzy do obrządkow cerkiewnych tak są przywiązani, że w tych samych wszytko swoie zbawienie pokładaią. Ano te same nie zaprowadzą nikogo do nieba; o tym zasię, co gruntownieyszego iest, nie pytaią się y widzieć nie chcą, co samo bez ceremoniey, abo przy iakichkolwick ceremoniach, byleby od cerkwie powszechney przyiętych, zbawić może.

Te nieznaski między nami, ludźmi iedńego narodu y nabożeństwa, nie gwałtownym a bezrozumnym, iakie iest teraznieysze, na nas następowaniem, nie trybunalskiemi, nie seymikowemi, nie seymowymi, iako ie Verificator zowie, hałasami y wymaganiem tych y owych konstituciy (te bowiem sposoby dotąd rozżarzały barziey), ale ziachaniem się na iedno mieysce y zniesieniem się zobopolnym w miłości braterskiey, maiąc tylko przed oczyma Pana Boga y iego prawdę, uspokaiać potrzeba. W czem iakoście nas naydowali przez niektorych ludzi zacnych, tak wszyscy zgodą spolną postanowcie to u siebie. A pokuśmy się o to, będzie dali Bog dobrze. Do czego racz dopomodź Chryste Iezu, Odkupicielu nasz, kroluiący z Oycem y Duchem Ś. w wieczniey y doskonałey iedności na wieki wiekow. Amen.

||(92 стр.) Przydatek na odpis Verificatiey.

Gdy ten na Verificatią odpis z druku wychodzić miał, dostała się nam książka teyże Verificatiey, w Bractwie sw. Ducha powtore drukowana, y kilkom z ich religiey Graeckiey w unii będącym przypisana. Przyczynę wtorego drukowania tę dawali: że im przywieziono nowe listy do Verificatii Niewinności ich służące. Przypisano zaś przyczynę taką, iż te zacne osoby obrażali się grubemi ich przymowiskami, ktorych pełno było w pierwszym scrypcie. Na pierwsze krotko płacimy. Z tych nowych listow nie ukazuie się, żeby się im święcić wolno było bez presentaciey Kr. I. M., co było potrzebno do Verificatiey Niewinności,—iako to każdy, czytaiąc te listy, zrozumieć łacno może. A iż tego z tych nowych productow nie wywodzą, to po staremu: Rei sunt criminis laesae majestatis et perduellionis. Na wtorym zabawić się kęs przyidzie. Rozum wam Pan Bog, mili panowie, odiął, że ten script, ktorym się obrazili ludzie zacni nabożeństwa naszęgo, przedrukowawszy znowu imże ofiaruiecie; a chociażci wyrzucili iedno słowo dla poszanowania ludzi zacnych y skromności zakonney, iako sami mowicie, ale tak wiele ich zostało y nowych przyczyniono, że się barziey wtorym scriptem obrażać im przychodzi niż pierwszym, czego z waszey nowey przedmowy dowodzim. Apostatami zowiecie unitow przed unitami, ichże samych przed nimiż: lżeysza gdy mi kto za oczy łaie, coście czynili w pierwszym scripcie niż we wtorym, y barzey słowo apostata uraża, niż owo, coście wyrzucili, bo apostata, iako u ||(93 стр.) Theologow to słowo brzmi, iest poganinem bydź z chrześcianina. Zkąd Iulianowi takie nazwisko dała starożytność y po dziś dzień wszytek świat daie; zowąc tedy unitow apostatami, zowiecie ich poganami, ktore słowo, iako może bydź przyiemne człowiekowi uczciwemu, uważcie sami, ieśli się w uczciwym kochacie. Rzeczecie podobno, że samego Metropolitę y Episkopow unitow tak zowiecie; niech tak będzie, ale uważ, ieśli to syna dobrego boleć nie musi, gdy lżą oyca przed nim? Iesli tego nie znacie, rozumu przyrodzonego nie macie. Przytym niezbożnie świętey pamięci oyca Pocieia Metropolitę pomawiasz, iako by on miał ganić sobie, że do iedności z kościołem

Rzymskim przystąpili. A iż ten św. hierarcha na tak ciężką kolumnią odpowiedzieć sam przez siebie nię może, ia,—wiadomość wziąwszy od godnych a wiadomszych, niż kto z waszych iest abo był, od tych, ktorzy przez dziesiątek lat z nim y przy nim będąc, nie tylko spraw y słow publicznych, ale taiemnic iego wszytkich wiadomi są,—odpowiadam, że to iest wielkie kłamstwo, nie przewiey on bowiem przystąpił do iedności, aż o wszytkich artykułach, ktore rożność między cerkwią Rzymską a Grecką czyniły, doskonałą wziął wiadomość, co poświadczaią księgi ręk opisania iego, na ktore wpisywał mieysca z Oycow śś., ku temu końcowi służące, zaczym nie miał żadney przyczyny tęsknić sobie z iednością. Wyświadcza pięcioro książek, od niego w druk podanych; wyświadczaią kazania, ktorych kilka ksiąg, ręką swą własną pisanych, zostawił, y dzisiay są, każdy ie widzieć może. Wyświadczaią mowy iego publiczne (94 стр.) na wielu mieyscach, ktore w świeżey ieszcze pamięci ludzkiey. Więc pospolite wszytkich ludzi o nim rozumienie, że hamulca raczey niż pobudki w odprawowaniu tey świętey sprawy potrzebował, świadkiem ostatnia mowa, ktorą miał do successora swego a dzisieyszego pasterza naszego w Brześciu, trzema miesięcy przed śmiercią swoią, na ktorą mowę, nie powiadaiąc nikomu na co, przyzwał duchownych tak nabożeństwa Graeckiego, iako y Łacińskiego, y niektorych świeckich,—wszyscy ci, iednego wyiąwszy, żywi są y przyznaią, że tak iest. Powiedział iako prorockim duchem, że się z nim widzieć nie miał, że na urząd pasterstwa iego nastąpić miał, na ktorym iako by się sprawować miał nauczaiąc, ztąd zaczynały, żeby iedność św. pomnażał, dla ktorey on tak wiele pracował y y ucierpiał, co potwierdzaiąc podiął rękę ochromioną, y ukazuiąc palce dla obrony iedności świętey obcięte, łzami ie kropił, co przytym mowił, łacno się każdy domyśli. Nakoniec testament iego nieomylnym tego wszytkiego świadkiem iest, w ktorym oświadcza się, idąc przed maiestat Boży, że z kościołem Rzymskim zchodzi z tego świata. Iest ten testament w aktach Brzeskich, a originał u synow iego, ktorzy dobrze są znaiomi wszytkim w W. X. Lith.: ukażą każdemu, ktory będzie tego potrzebował.

Śmierć nakoniec naydoskonałszym tego wszytkiego iest świadkiem, gdy bowiem przy wielu ludzi od Iego Mości oyca Władyki Włodzimierskiego był pytany, coby rozumiał o iedności, tamże sam o niey mowił dosyć wysoce, zalecaiąc ią, nie tak, iako falcificator udaie.—Są y insze przydatki w tey nowodrukowaney książce, na ktore odpowiada summa (**95 стр.**)tim. A wprzod powiada, że są wzgardzeni Metropolitowie y Episkopowie unici. Niech tak będzie, tym samym ukazuie się, że w tey świętey sprawie nie szukali chwały świeckiey, ani teraz szukaią, iako oni fałszywie udaią. Powiada, że mu się w sumnieniu iego y w wierze praeiudicium dzieie, że Władykow nowoświęconych cierpieć nie chcą. Dway Episkopi nie mogą bydź na iedney stolicy y w iedney dioecesiey, tak mowi prawiło świętego soboru Niceńskiego 10 y 12, Chalcedońskiego 15, soboru siodmego. Ieśli te canony w cale zostawać maią, to waszy nowi Episkopi mieysca w tym krolestwie nie maią. Mowić też tak grubo nie możecie, że ci, ktorzy siedzą na tych stolicach, nie są Episkopami, bo to będzie przeciwko pierwszemu prawiłu Apostolskiemu, ktore mieć chce, że dway abo trzey Episkopi stawią Episkopa, a oni tak są poświęceni. Ieśli zaś w czym inszym winni, dla czego y Episkopami bydź nie mogli, przekonać wprzod prawem y degradować trzeba, potym o drugich prosić, nie naruszaiąc praw duchownych y świeckich, iako się w tey książce wyższey mowiło; inaczey przestępcami będziecie prawa y turbatormi pokoiu pospolitego. Powiada, że unia nasza teraźnieysza rożna iest od Florentskiey. Odpowiadam: przyimicie wy unią Elorentską, a my się z wami zgodzimy we wszytkiem, nic nie przydaiąc do tego; a co się tknie wyznania wiary, od Episkopow waszych przy oddaniu posłuszeństwa uczynionego, nic w niey niemasz nad unią Florentską y uchwałą soboru Trydentskiego, ktora była przeciwko Lutrowi y inszym heretykom teraznieyszym, a nie przeciw cerkwi Graeckiey, ktora to wszytko zdawna wierzyła co tam uchwalono.

„Justificacia niewinności,“—

прошеніе, поданное королю Сигизмунду III западно-русскими православными іерархами, съ объясненіемъ причинъ законности ихъ посвященія отъ іерусалимскаго патріарха Θеофана.

1622 года.

‖(**2 л.**)*) Naiaśnieyszemu Zygmuntowi III, z łaski Bożey Krolowi Polskiemu, Wielkiemu Xiążęciu Litewskiemu, Ruskiemu, Pruskiemu, Żmudzskiemu, Mazowieckiemu, Liflantskiemu y Szwedskiemu; Gottskiemu, Wandalskiemu dziedzicznemu Krolowi, Panu, Panu, Panu swemu Miłościwemu: łaski, pokoia, zbawienia dusze, ciała zdrowia, y wszelkiey błogosławioney w szczęśliwym panowaniu pomyślności, — starożytney Religiey Graeckiey św. cerkwie Ruskiey Hierarchia, od Pana Boga zyczy y winszuie.

Naiaśnieyszy Miłościwy Krolu, Panie, Panie, Panie nasz Miłościwy.

Błogosławiony Apostoł narodow, Bogiem wybrane naczynie, ktore rozniesc miało y rozniosło imię P. Chrystusowe przed narodami y krolmi, y synami Izraelskimi, ‖(**2 л. об.**) poddanych ku przełożonym powinność, a przełożonych ku poddanym władzę opisuiąc, oboim, iakiey powolności owi, a iakiey poważności przełożeni być powinni, — owo pobożne prawo stanowi: „Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita fit. Non est enim potestas nisi a Deo:

---

*) Заглавнаго листа въ единственномъ, извѣстномъ намъ, экземплярѣ издаваемой брошюры не сохранилось.

quae autem sunt, a Deo ordinata sunt. Itaque, qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit; qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt. Nam principes non sunt timori boni operis, sed mali. Vis autem non timére potestatem? bonum fac et habebis laudem ex illa. Dei enim minister est tibi in bonum.“ *)

„Każdy, mowi ten Apostoł święty, człowiek niechay będzie poddany zwierzchnim przełożeństwam: abowiem nie iest przełożeństwo ieno od Boga. A przełożeństwa, ktore bywaią, od Boga są porządnie postanowione. Przetoż, ktory się zastawuie przełożeństwu, sprzeciwia się postanowieniu Bożemu, a ktory się sprzeciwiaią, ci sami sobie karanie wnoszą. Abowiem nie są ku strachowi za dobre uczynki, ale za złe. A chcesz się nie bać przełożeństwa, co iest dobrego czyń, y odniesiesz chwałę od niego: abowiem iest sługą Bożym tobie ku dobremu.“—To błogosławiony ten Apostoł. Od czasu szczęśliwie przed sześciąset lat zawitałego do krain Ruskich zbawiennego imienia Pana Chrystusowego, gdy przy nim zaraz, za zdarzeniem Boskim, ze Wschodu y taiemnicą krztu św. narod nasz Rusky stał się oświecony, y oboiego zakonu Bogiem natchnionemi pismy |(3 л.) stądże, zkąd y krztem św. był nadarzony: od tego samego czasu y tey przełożoney nami Apostolskiey Ewanielskiego zwiastowania nauki stał się nauczony, na ustawiczney to pamięci y w codziennym używaniu maiąc: władzy, ktorą nad sobą od p. Boga postanowioną znał, niwczym się niezastanawiać, niwczym się niesprzeciwiać, ale we wszem być iey powolnym, posłusznym, y to co iest dobrego czyniącym,—wszytko to, cokolwiek iey w użytek powinien, ochotnie oddaiącym, tribut y cło, a przytym boiaźń y cześć. Oddawał to pomienione wszytko, (zdrowie swoie przy tym y krew swoię, za zdrowie y za honor ich, państw ich, a swey oyczyzny pokładaiąc y wylewaiąc) naprzod xiążętom Ruskim, potym Krolom Ich M. Polskim y Wiel. xiążętom Litewskim. A oddawał w boiaźni Bożey, całą duszą, dobrym sumnieniem, szczyrą życzliwością, uprzeymą wiernością, ochotną powolnością, czułą gotowością: aby się przezeń zrządzeniu Boskiemu y temu zbawiennemu Apostolskiemu wyrokowi y w naymnieyszym punkcie nie uwłoczyło, ale we wszem zupełnie do-

*) Rom. cap. 13.

syć się działo. Postrzegał tego wszytkiego narod nasz Ruski po wszytkie prze‖(3 л. об.)szłe chrześciaństwa swego wieki, postrzega y czasow dzisieyszych pilno, postrzegać y w następuiące czasy, za pomocą Bożą, usiłuie. Za ktorą swoię wierność, powolność, uprzeymość y zyczliwość odniosł od nich, iako od sług Bożych, ku dobremu iego danych, chwałę,—odniosł od nich to, quod et maximum et optimum inter homines est. To od nich odniosł, czego człowiek z natury pożąda. Takie dobro od nich odniosł, ktore iest miedzy wszytkiemi święta tego dobry y nawiętsze, y naylepsze, y naymilsze, y naporządańsze. Odniosł, mowimy, od nich sławę swey dobroczynności, to iest, wolność od nich odniosł, prawy nadaną, przywileiami warowaną, constituciami stwierdzoną, a przysięgami w nieporuszność przyszłym, poki ich stawać będzie, wiekom podaną. Ktora to złota abo raczey nieoceniona, że ią tak nazowiemy, wolność: co, y iakiey wagi iest?—ten sam tego nie wie y nie widzi, ktory iey na szalę cnoty nie wkładał, y ze wszem tegoświetnim dobrem nie ważył. To dobro, iako powiedział Salustius—„Nemo bonus nisi cum anima simul amittit.“*) Dobra tego dobry człowiek, iako własney dusze swey strzeże y niepuszcza się go aż wespoł z duszą. Za te pomienione zacnego naro‖(4. л.)du naszego Ruskiego ku wielkim Xiążętom, Panom swoim, Krolom Ich M. Polskim, uczciwe zadziały y przeważne odwagi dana iest iego od nich wolność, obok Ich M. zarowno z dwiema narodami Polskim y Litewskim w senatorskiey poważności siadać, o dobrym państw ich a oyczyzny swey radzić, y ze wszytkich krolestwa Polskiego dostoieństw, praerogatiw, urzędow zawołania, swobod, praw, y wolności cieszyć się. Dano to iest iemu iako rownemu do rownego, iako wolnemu do wolnego narodu Polskiego w społeczność czci y w iedność ciała złączonemu y wcielonemu narodowi: xiążętom, panietom, szlachcie y rycerstwu, duchownym stanom y świetskim. Dane są tegdyż zaraz y ludziom tegoż narodu condiciey mieyskiey za tegoż poddaństwa wierność, y życzliwości uprzeymość, swoie im prawa y wolności. Ktorą to nieocenioną naszę wolność pospolicie krwią kupionym kleynotem naszym raczymy. Ktora

*) Salust De conjur. Catil.

w doczesnym tegoświetnim pożyciu iest nam wdzięcznieysza niż y nawiętsze maiętności, milsza niż zdrowie, ważnieysze niż żywot: iako ta, ktora na żywocie wszelkiey doczesności, to iest, na uczciwym po||(4 л. об.)bożności y męstwa cnotą zadziałanym iest ufundowana. Ktorey utrata czyni człowieka żadnych dignitarstw niegodnym, nieuczciwym, bezecnym, y wywołańcem: iako, w przeciw, nabycie iey czyni y napodleyszego wyniosłym, okazałym, zacnym, sławnym, do wszelkich dostoieństw przystępnym, wszelkiey czci y zawołania sposobnym. Stąd Diogenes, coby w żywocie ludzkim było nalepszego zapytany, odpowiedział: „Libertas: haec enim semel amissa non facile recuperatur.“*) Wolność, ktora raz utracona, niełacno zaś bywa pozyskana. Tenże w całości wolności, sol Atheniejską lizać raczey, niż w teyże zmaloney na hoynych dostatkach Craterowych przestawać zezwolił. Co bowiem u nas wolność iest, ieśli nie władza swobodnego pożycia? to iest, żyć nie z skinenia przełożonych, ale według praw dobrowolnie przyiętych. Nad niewolę zaś w żywocie ludzkim co cięższego, co nieznośnieyszego? ktorey względem, lud ony wolny Lacaedemonsky do Philippa Macedońskiego krola, śmiercią mu grożącego, y coby ped ten nagły niebezpieczeństwa y śmierci swey czas myślił pytaiącego, co, mowia, inszego, „nisi quod fortiter moriemur;“ y nawodzi tamże Plutarchus: „Quam dulce bonum est libertas, quae morte ||(5 л.) emitur; quam misera res est servitus, cui mors anteponitur.“**) Słodka, zaiste słodka iest wolność, ponieważ wzamiane iey nietylko maiętność, nietylko zdrowie, ale y samy żywot bywa miło odważany. Odwaga, iako baczymy, żywota, nabywa wolności, odwaga tegoż nabytey strzeże, y tracona nie bywa, aż z żywota odwagą. „Nemo servire cogitur, qui mori paratus est.“ Zniewolnym ten nigdy być nie może, ktory za wolność gardło swe pokłada. Stąd Brutus ony znamienity, zniewolnym społmieszczanom swoim radę daiąc, „iedno, mowi, ze dwoyga obrać nam należy: aut vitam liberam, aut mortem gloriosam. Nierowno abowiem pożytecznieysza iest rzecz uczciwie umrzeć, niż bezecnie

*) Laer. lib. 6
**) Plut. in Lac.

żyć.“ *) Czego się w swey iemu sprawie y błogosławiony ten Apostoł, ktoregośmy naukę w fundament mowy naszey założyli, podpisuie, gdy mowi: „Satius est mihi mori, quam quis gloriam meam evacuet.“**) Lepiey mi umrzeć, niżliby kto przechwalenie moie miał prożne uczynić. Taka sławney śmierci odwaga. Narod nasz Rusky przy Xiążętach swych wolności tey nabył; z tą przezacnemu krolestwu Polskiemu iest incorporowany; tę od Krolow Ich M. Polskich przywileiami y przysięgą ma potwierdzoną; tę po wszytkie przeszłe wieki trzymał ‖(5 л. об.) nienaruszną,—y dziś też zatrzymać, na potomki swe wlać, y poki iego y wielkich iego Xiążąt, to iest, aż do skończenia świata, za pomocą Bożą, wlewać powinien. Z tą taką wolnością z wolnymi narodami Polskim y Litewskim, Ruski narod złączył się w iedno ciało, o iednę się głowę spoił y opar. Ktoremu św. pamięci Krol Zygmunt August, w sprawach iemu nadanych, takie świadectwo wydawać raczy: „Ruska ziemia wszytka z dawnych czasow od przodkow naszych Krolow Polskich miedzy innymi przednieyszymi członki do Korony Polskiey iest przyłączona; ktorey my obywatelow zaraz wszytkich, z każdego z osobna ku krolestwu Polskiemu, iako rownych do rownych, wolnych do wolnych ludzi, iako własny a prawdziwy członek, ku własnemu ciału y głowy, w społeczność w cześć, w własność przywracamy y złączamy, z inymi koronnymi obywatelmi porownywamy, y one wszytkich wolności swobod y zawołania Korony Polskiey uczęstnikami czynimy y być znayduiemy: a wedle cnoty y godności każdego a upodobania naszego na urzędy zamkow, dzierżaw y dworow naszych przekładać, y do ławice rad naszych xiążąt, ‖(6 л.) paniąt, szlachtę y rycerstwo, tak Rzymskiego iako Graeckiego zakonu będących,—przypuszczać obiecuiemy, y powinni będziemy.“***)

Coż? Samemuż to tylko wolnemu narodowi iest ku sławie, że słynie wolny? Samemu to tylko ku ozdobie, że się tym nieocenionym wolności kleynotem zdobi? Nic. Ma stąd ozdobę y uciechę pierwszą,

---

*) Bruson. lib. 3. cap. 33. ex Liv.

**) 1 Cor. cap. 9.

***) W przywileiu incorporaciey.

pierwszy y przednieyszy w ciele tym członek, głowa, ktora ze wszytkich ciała ozdob, iako z swych własnych, przednieyszym względem cieszy się y raduie. Wolności ozdoba na poddanych, ich iest własna ozdoba; przełożone ich iednak Xiążęta y Krole przednieyszym względem zdobi y cieszy. Iak bowiem szlachetnemu każdemu narodowi kleynot wolności iest ucieszny y miły: tak wspaniałego animuszu przełożonym Krolom y Xiążętom tenże wolności ich kleynot ucieszny iest y miły—nad wolnym narodem w wolności krolować. Ponieważ iak zdrowy, aby mu chorzy służyli, nie pragnie, aby iego serdeczni przyiaciele chorzeli, nie pożąda, ale y zdrowymi być im zyczy, y z zdrowia ich iak z swego własnego cieszy się y raduie: tak y spaniały pan, aby mu niewolniczy służyli, nie pragnie, y aby na niewolę lubych so||(**6 л. об.**)bic prz iacioł patrzał, nie żąda; ale wolny wolnemu narodowi kroluiąc, z ich wolności, iak z swey własney, cieszy się y raduie.

Aczkolwiek nam, ktorzyśmy w Chrystusie Panie wolności nabywszy, świату umarłymi, a samemu Christu Panu żywymi być powinni, nie tę, ktora iest tegoświetnia tylko doczesna, y częstokroć rospuście y sweywoli przyczynna, wolności zalecać by należało,—ale owę, ktorą Duch Boży sprawuie, o ktorey iest rzeczono: „Vbi Spiritus Domini, ibi libertas.“ *) Tam iest wolność, gdzie Duch Pański. Ktorą nam Syn Boży krzyżową śmiercią sprawił, iak o tym samże do nas mowić raczy: „Si vos Filius liberaverit vere liberi eritis.“ **) Ieśli was Syn oswobodzi, prawdziwie wolni będziecie. To iest ganić by nam należało wolność świata w rospustach iego, y wolność ciała w żądzach iego, y wolność szatana w pokusach iego: a zalecać niewolą Pana Chrystusowę w niemiłowaniu świata, ani tych rzeczy, ktore są na świecie, iako—„pożądliwości ciała, żądze oczu, y pychi żywota“ ***); „każdy abowiem, ktory wezwan iest wolnym, mowi błogosławiony Apostoł, iest sługą Chrystusowym;“ ****) kto zaś sługą Pana Chrystusowym iest, każdy takowy darowan iest wolnością w

*) 2. Cor. cap. 3.
**) Ioan. 8.
***) 1. Cor. cap. 7.
****) Ibid.

Pa||(7 л.)nie,—wolnością tą, ktora uczy dobrze mowić, y dobrze czynić, to iest dobrze żyć y dobrze umierać.*) Abyśmy tę wolność zalecali, ktora uczy nas stawić członki nasze sługami sprawiedliwości ku świętobliwości;**) ktora upomina być nam wolnymi grzechu, a sługami sprawiedliwości: abyśmy wyswobodzeni będąc od grzechu, ktorego koniec smierć y stawszy się służebniki Bogu, mieli pożytek nasz ku świętobliwości, a koniec—żywot wieczny.***) Niewolę tedy raczey Pana Chrystusową, niż wolność świata, nam światu umarłym zalecać by należało, iako mowi błogosławiony Apostoł: „Servus vocatus es, non sit tibi curae, sed etsi fieri liber, magis utere.“****) Iesteś mowi, wezwany sługą, niefrasuyże się o to, ale ieśli możesz być wolnym, bardziey się zniewalay.

Iakoż się w to potrafić może, aby się w oboiego tego wolności, mowimy, y niewoli zaleceni bez obrazy sumnienia od nas wygodziło, poniewasz te rzeczy są sobie è diametro przeciwne—wolność y niewola. Tak się wygodzi, y łacno, gdy się fundamentowi oboiego tego wnętrznie, a nie pozwierzchownie przypatrzymy. Fundament wolnośći, o ktorey nam słowo—cnota: bez ktorey y wolność nabyta y trwała być nie może. Fundament niewoli Pana |(7 л. об.) Chrystusowey —cnota: ktora w zniewolonym ciele czyni duch wolny. Zaczym zalecać wolność poddaństwa y niewolę duchowną ciała—iest zalecać cnotę. Bez obrazy przeto sumnienia oboie to, wolność, iakośmy rzekli, y niewola, y od nas światu umarłych zalecać się może taką wzaiemną ku sobie zamianą, aby zalecenie wolności naszey nosiło w sobie spotrzeby niewolę ciała w iego pożądliwościach y namiętnościach: iako y zalecenie niewoli, aby spotrzeby nosiło wolność ducha w iego sprawiedliwości ku świętobliwości.*****) Abyśmy tak sporządzeni, iako ceną nieocenioney krwie Pana Chrystusowey kupieni, nie chcieli być niewolnikami ludzkimi; ale żebyśmy wolności tey tak zażywali, iako zażywać iey mieć nas chce wola Boża: „abyśmy dobrze czyniąc za-

*) Iacob. cap. 2
**) Rom. 6.
***) Ibid.
****) 1. Cor. cap. 7.
*****) 1. Cor. cap. 7.

hamowali nieumieiętność szalonych ludzi; iako wolni, a niemaiąc wolności iako zasłony złości, ale iako słudzy Boży." *) Będąc poddani Bogu w skrytościach serca y wnętrzności naschych, ktore on włastelsko, iako Stworzyciel ich wybadywa. Poddani będąc y każdemu urzędowi ludskiemu dla Pana, choć Krolowi, iako przednieyszemu, choć przełożonym, iako tym, ktorzy od niego posłani bywaią, tak na |(8 л.) pomstę złoczyncom, iako ku chwale tych, ktorzy dobrze czynią. **)

Zażywaiąc tedy my y wszystek narod nasz Rusky oboiego tego swobodnie, wolności przerzeczoney y niewoli, poddani zawżdy powolni y wierni byliśmy, iesteśmy, ile na nas, za pomocą iego świętą iest, być chcemy Panu naszemu Bogu, iako stworzycielowi, wszelkich dobrdawcy y o dobrym dusz y ciał naszych pieczołownikowi. Powolni y wierni poddani byliśmy, iesteśmy, y być za pomocą Bożą chcemy, w przodkach, w nas samych, y w potomkach naszych panom naszym, Wielkim Xiążętom Ruskim, Krolom Ich M. Polskim, iako władcom, pokoiu pospolitego postrożcom, y od wszelkiey niesprawiedliwości obroncom naszym. Byliśmy, mowimy, powolni y wierni poddani panom swoim, iesteśmy y być da Bog chcemy. Niedawszy, niedaiąc y dać da Bog niechcąc poszlakować się y w namnieyszey niepowolności y niewierności. Przeszłe wieki temu, co mowiemy, swiadkami są wiary godnymi, są y lata teraznieysze, będą da Bog y przyszłe. Cnota bowiem poki tą z własności swey słynie, odmiany nie ponosi, y choć zazrosliwych Theo|(8 л. об.)now dente mordaci roditur, non tamen arroditur. Śmiadcza, mowiemy, przeszłe wieki o tey narodu naszego Ruskiego cnocie, to iest, o powolności iego y wierności całey ku Wielkim Xiążętom Ruskim panom swoim, Krolom Ich M. Polskim. Świadczą latopiscy y kroyniki; świadczy y swieża iednemu od drugiego, potomkom od przodkow, potomnymi wieki podawana pamięć,—że nauczywszy się narod nasz Rusky wiary chrześciańskiey, nauczył się zaraz y w fundament tey mowie naszey założoney Apostolskiey nauki, naniecоną ia w sobie

*) 1. Pet. cap. 2.
**) Ibid.

y do używania podaną, samym prawem natury miawszy: przełożeństwom, od Boga sobie danym, ni w czym się nie zastawiać, ni w czym się nie swprzeciwić; ale być im we wszem posłusznym y wiernym. Są munimenta wieczne, gdzie y iak wierne, y iakiemi siłami, iaką odwagą maiętności, zdrowia, y żywota powolność swoię y wierność narod nasz ku Krolom Ich M. Polskim Xiążętom, pp. swoim, oświadczał. Są pola trupem nieprzyiacioł przezeń ościłane; są rzeki w krwawe struie czasow swych męstwem ich odziewane. Tu w oycyznie y w pogranicznych krolestwach y xięstwach. Co oboie ||(9 л.) wierności narodu Ruskiego ku Xiążętom Panom swoim, Krolom Ich Mości Polskim, znakiem iest pewnym y munimentem wiecznym.

Ktorą to zyczliwą narodu naszego Ruskiego ku przełożoney sobie zwierzchności powolność y szczera iego ku niey wierność czasow teraźnieyszych, za szczęsliwego nad nami panowania Waszey Kr. M., Naiaśnieyszy Krolu, Panie, Panie, Panie nasz Miłościwy,— nieszczęsny ktoryś, na żadną prawa pospolitego srogość, na żadną przyrodzonego prawa powinność y na żadny prawa przykazanego obowiązek niepamiętny człowiek, mimo boiaźń Bożą y dobrą u dobrych ludzi reputacię, w podeyzrzenie podać kusiwszy się, narod ten niemal wszystek (niemal wszytek, mowiemy, bo wszytek ten, ktory iest pod starożytnym posłuszeństwem duchownym Wschodnim) bezecną potrwarzą obelżyć ważył się, y namnieyszego słuszney okazyey cieniu mieć do tego nie mogszy. Zdrady zmazą wierność iego obezecnić, y wszelkiey czci godnym Waszey Krolewskiey M. uszom, ktorych nic płonnego dochodzić niema, aby zatym, iako mowi mędrzec, z ust Krolewskich płonne co nie wyszło,—*) nie prawdę o nim, ||(9 л. об.) miasto prawdy, podać smieć ważył się. A w iaki czas? Pod iakie Państw Waszey Krolewskiey M. postanowienie? Kiedy nieprzyiaciel krzyża ś. ogniem y mieczem na chrześciany dyszał. Kiedy Bisurmianin osobą swoią z niezliczonemi woyski do państw Waszey K. M., oyczyzny naszey miłey, ciągnął,—w ten czas ten nieszczęsny człowiek nas y wierny narod nasz Rusky religiey Graec-

*) Prov. cap. 24.

kiey strożytney wszytek za zdraycy oyczyzny z poganinem porozumiałe, do prześwietnych uszu Waszey Krolew. M. podał. Z iakiey słuszności? Z iakiego occasiey cienia?

Roku 1620 przybył do państw Waszey Kr. M., Pana naszego M., do Kiiowa, iakim zrządzeniem, Bogu to samemu wiadomo, mąż pobożny Theophan Patriarcha Ierozolimsky, pewne o sobie, że tym, czym słynął iest, od trzech społ Patriarchow, braci swey, y od tych, ktorzy w Konstantinopolu mieszkaią iezuitow, świadectwo maiący. Ktory za prozbą swoią y zmieszkanie w państwach Waszey Kr. M. y przeiazd przez nie wolny, z tak wysokiego dostoieństwa godnym poszanowaniem pozwolone od Waszey Kr. M. otrzymał. Zatym takowym |(10 л.) Waszey Krolewskiey M. pozwoleniem y miłościwey łaski swey Krolewskiey ku niemu okazaniem, mieszkaiąc w Kiiowie czas niemały, cześcią z powinności swey pasterskiey, cześcia za prozbą tych, ktorym w narodzie naszym o duchownych niedostatkach radzić należało, in locum illegitimorum pastorum, na mieysze tych, ktorzy Patriarchy Konstantinopolskiego, z woli y z przezrzenia Bożego narodowi Ruskiemu podanego nawyższego pasterza, przełożeni Ruskiey cerkwie duchowni mimo prawa duchowne odstąpili, legitimos pastores surrogował: Metropolitę y Episkopy poświęcił. Po ktorym poświęceniu mieszkał w państwach Waszey K. M. blizu połroka bez żadnych o sobie nieposzanownych głosow, bez żadnego w iakieyże kolwiek ku państwam Waszey K. M. nieprzyiaźni podezrzenia. Niepospiał za granice, en subitam metamorphosin; ali go, tak wielkiego chrześciańskiego od grobu Bożego zrządzeniem Boskim do państw Waszey Krolewskiey M. szczęsliwie zawitałego Archiereia, tak wysokich cnot świętey Ierozolimskiey stolice nawyższego, wysoce od waszey K. M. uczczonego pasterza, niepchamowny ktoryś ięzyk do Ma|(10 л. об.)iestatu Waszey Krolewsk M., Pana naszego M., podał za szpiega Tureckiego, za człowieka prostego, layka, państwam Waszey Krolewskiey M. nieprzyiaciela głownego; a podniesioney od niego Hierarchiey osoby, Metropolitę y Episkopy, za zdraycy oyczyzny, ktorzy by na zmowie przez tego szpiega z Turczynom, to przedsię wzieli, aby Państwa Waszey K. M., Pana naszego miłościwego, a swoię miłą oyczyznę do rąk pogańskich wy-

dali. Za ktorym tym omylnym udaniem y ten pobożny Patriarcha, ni w czym złym ku państwam Waszey Krolewskiey M. niepodeyzrzany, zą impostora, y z nas podniesioney przezeń Hierarchiey, męże uczciwi, W. Krolewskiey M., Panu swemu M., we wszem wierni poddani, Metropolita Borecki y dwa Episkopi—Kurcewicz y Smotrzysky, za zdraycy przez uniwersały Waszey Krolewskiey M., z obu kancellarii—Koronney y Wielkiego Xięstwa Litewskiego—wydane, są publikowani. Ktorą Waszey K. M. na te trzy z miedzy nas osoby publicacię odstępcy ś. Wschodniey cerkwie tym, ktorym to sercem mieć pożądali, porwawszy, więcey się domyslaiąc y nienależnie, niż się w uniwersa|(11 л.)le Waszey Krolewskiey M. naydowało: nietylko uniwersały te z kancellariey Waszey K. M. wydane w kożdym mieście po wszytkiey niemal Litwie y Białey Rusi, na insze osoby przy trzech specialiter wyrażonych przeformowane, przybiiać roskazowali; ale wszytkę zgoła tę Ruś, ktorzy pod zwykłym nam posłuszeństwem Patriarchy Konstantinopolskiego zostaiemy, pod te, o zdradę z roskazania Waszey Krol. M. wydane uniwersały zaciągnąć ważywszy się,—całe miasta, całe woiewodstwa, całe bratstwa, za teyże zdrady complices, pod swym y pod cudzym imieniem, do xiąg Bracławskych grodskich, ieśli y niegdzie indzie, w Wiel. Xięstwie Litew. podali. Należało to zwierzchności świetskiey, chociaż za złym udaniem dla zatrzymania pokoiu pospolitego, choć się y namniey z łaski Bożey na niepokoy nie zaniesło; a nie tym, ktorzy się za duchowne per nefas wendituią.

A coby za dowody impostury y zdrady,—od tychże owe się dwa głosiły. Pierwszy, iakoby ten święty Patriarcha woysko W. Krol. M. Zaporozskie miał zbuntować, aby przeciwko Tureckiemu poganinowi Waszey Krolew. M., Panu swemu M., służyć odmowiło,—sprawu|(11 л. об.)iąc to wszystko przez te pomienione osoby, Boreckiego, Kurcewicza y Smotrzyskiego, ktorzy iakoby do Waszey Krolew. M. zły umysł wziawszy, smakuiąc sobie panowanie Tureckie, nad to się samo poświęcili, aby tym rychłey y snadniey temu poganinowi na zgubę oyczyznę wydać mogli. Drugi, iakoby na zniesienie y zniewagę zwierzchności Maiestatu Waszey Kr. M. bez woli, wiadomości, podania y pozwolenia Waszey Krol. M. Metropolitę y

Episkopy pomieniony ociec Patriarcha poświęcił. Te się dwa dowody nieiako y w uniwersale, z kancellarii Waszey Kr. M. wydanym, głosiły. Ktore oba iakiey wagi są, skutek samy Waszey Krolewskiey M. iawne okazał.

Bo co się pierwszego dotycze, samo to chutliwe woyska Waszey Krol: M. Zaporoskiego na tę expedicię praesentowanie się y znamienita iego posługa znosi y wyświadcza, że iak z tego ś. Archiereia Bożego, Patriarchy Ierozolimskiego, w zaturbowanie zwykłey powolności y ustawiczney na posługę W. Kr. M., P. swego M., gotowości żołnierza, nic nigdy nie wychodziło: tak ani z nas niesłusznie obwinio||(12 л.)nych osob. Nie słowy tsczymi, ani prożnym głosem, ale sercem swym rycerskim woysko to Waszey Kr: M., za pomocą wszechmocnego Boga, a za błogosławieństwem tego świętego męża, y za podniesioney od niego Hierarchiey bogomodlstwem, we krwi pogańskiey przy siłach Polskiego y Litewskiego rycerstwa do woli nabrodziwszy się, tę calumnę z spotwarzonych osob zniosło y wprzod, za pomocą Bożą, na przeciwko każdemu Waszey Kr. M. nieprzyiacielowi znosić zostaie gotowe.

Drugiego dowodu co się dotycze, aby na zniesienie y zniewagę zwierzchności Maiestatu waszey Krolewskiey M. oprimowana w cerkwi naszey Ruskiey przez odstępce Hierarchię Patriarcha Ierozolimsky podniosł: wiadomości Waszey Kr. M., iako się rzecz ma szczyrze donosimy, że w pokornym umyśle y w pobożnym tego świętego Patriarchy sercu nigdy to nie było, aby iaka w nim zniewaga prześwietnego Maiestatu Waszey Krol. M. mieysce mieć była mogła. Bozskich zakonow, iako mowią, szedł on drogą; prawy szedł ś. Wschodniey cerkwie, od śś. synodow powszechnych, przez kanonne uchwały ||(12 л. об.) podanymi y wiecznym zwyczaiem stwierdzonymi. Święta abowiem Wschodnia cerkiew poświęcać pierwiey wybraną osobę zwykła, potym praesentować. Tą praw synodalnych uchwałą y ustawicznym po wszytkie czasy cerkiewnym zwyczaiem ubespieczony, nie na żadną zniewagę, nierzkać na zniesienie zwierzchności Maiestatu Waszey Kr. M., ale w postrogę powinności urzędu swego Archiereyskiego, opprimowaną w cerkwi Ruskiey Hierarchię podniosł, Metrepolitę iey y episkopy poświęcił: acz bez podania, nie bez woli iednak y

zczwolenia Waszey Krol. M., Pana naszego M. Na ten czas abowiem ieszcze wolę y pozwolenie Wasza Krol. M., Pan nasz M., libere y deliberate uczynić na to raczył, aby nie inszy kto, tylko Patriarcha Konstantinopolsky przez się lub, przez exarchę, abo ktoregożkolwiek duchowney eminenciey plenipotenta swego Metropolitę Ruskiego poświęcał, kiedy Wasza Krol. M. prawa nasze, swobody y wolności przysięgą swoią Krolewską warować y potwierdzić raczył. Prawo obowiem to narodu Ruskiego wieczne iest, y wolność to iego naprzednieysza, z ktorą krolestwu Polskiemu iest in |(13 л.)corporowany: ktorą wszyscy przodkowie W. Krolew. M., Krolowie Ih. M. Polscy, następuiąc na to szlachetne państwo, zostawali, a iako sacrosanctum po wszytek wiek swoy nieporuszną chowawszy, w swey całości, y na on świat ustępuiąc, zostawowali. Tey woli y pozwolenia swego Wasza Kr. M. potomnym wiekom poważne specimen zostawić raczył, po poprzysiężonym Ruskiemu narodowi ptawie tym, osobnym to swoim uniwersalnym listem błogosł. pamięci oycu Ieremiaszowi, Patriarsie Konstantinopolskiemu, danym, warowawszy y wiadomo to uczyniwszy przezeń, że w krolestwie Polskim nad duchowieństwem Ruskim z dawnych czasow iuridicowania władzę Patriarchowie Konstantinopolscy maią. A że bez podania abo bez praesentaciey Waszey Kr. M. to się poświęcenie stało, nie ku żadney Maiestatu Waszey K. M., Pana naszego M., zniewadze y to się stało, ale samo prawo nasze, przez odstępcy nasze naruszone, to sprawiło. Powiedział niektory z mędrcow: „Quemadmodum in aedificio ruunt omnia uno aliquo ligno exempto: sic unius legis mutatio, ruinam trahit omnium.“ Że iak w budowaniu wszytko upadywa, gdy tylko iedno bierwno będzie wyięte, ||(13 л. об.) tak y iednego prawa odmiana, upadek wszytkich praw za sobą ciągnie y niezliczone stąd mieszaniny necessarie powstawać muszą. Pogotowiu gdzie fundamenta domu upadaią, upaść tam muszą y sciany. Praesentacia od Waszey Krolew. M., Pana naszego M., iść zwykła, miała nabudowaną na sobie praesentacię do W. Kr. M. iść zwykłą: ona iako fundament, że odmianę z naruszeniem praw naszych poniosła, y owę drugą do Waszey Krol. M. iść zwykłą na niey nabudowaną obaliła. Poki ona w swey całości zostawała, poty y owa s potrzeby w teyże

całości zostawać musiała; za upadkiem oney, upaść z potrzeby y owa musiała. Wiadomo abowiem to iest, że gdzie ś. pamięci Krol Iego M. Zygmudt August w danym od siebie narodowi Ruskiemu przywileiu, za siebie y za potomki swe Krole Polskie przyrzekaiąc, obiecować raczy: „Dostoieństw duchownych Graeckiego zakonu, w państwach swych będących, nieumnieyszać ani zatłumiać, y owszem wcale zachować.“ Rownie y gdzie Wasza Krol: M., Pan nasz M., w danym od siebie narodowi naszemu Ruskiemu przywileiu, także za siebie przyrzekaiąc, warować raczy, „iż do(14 л.)stoieństw y dobr duchownych religiey Graeckiey inakszym prawem Wasza Kr. M. rozdawać niema, iedno wedle fundaciey narodu Ruskiego y dawnego iego zwyczaiu.“ Wiadomo to, wowiemy, iest, iż y ś. pamięci Krol Iego M. Zygmunt August y Wasza Kr. M., Pan nasz M., nie nowe iakie, niydy niebyłe prawo narodowi Ruskiemu nadawać, ale dawne ich prawo y zwyczaie starożytne, z ktoremi on Koronie Polskiey est incorporowany, stwierdzać raczą y warować. Wiadomo przy tym iest y owo, że przywiley od ś. pamięci Krola Iego M. Zygmunta Augusta dany iest tegdy, kiedy duchowni przełożeni Ruskiey cerkwie y wszytek Rusky narod religiey Graeckiey, według praw y zwyczaiow zakonu naszego Graeckiego, byli pod posłuszeństwem Patriarchy Konstantinopolskiego. Przywiley zaś od W. K. M. nam dany iest tedy, kiedy duchowni przełożeni Ruskiey cerkwie, mimo prawa y zwyczaie zakonu naszego Graeckiego z pozłuszeństwa pasterza swego własnego Patriarchy Konstantinopolskiego wystąpili. Ktore to przełożonych duchownych od posłuszeństwa Patriarszego odstąpienie, iako nieprawne, |(14 л. об.) mimo prawo fundaciey y dawny zwyczay uczynione, do swey kluby Wasza Kr. M., Pan nasz M., iako stroż y obrońca praw naszych przywrocić chcąc, warować raczy, duchowne przełożone nam, narodowi Ruskiemu, wedle fundaciey y dawnego zwyczaiu, in posterum podawać. Ktora to napotym, wedle fyndaciey y dawnych praw naszych, podawania przełożonych duchownych Waszey Kr. M., Pana naszego M., obietnica y prawo praesentaciey, od Waszey Kr. M. iść zwykley, naruszone być ukazuie, y naprawę naruszonego prawa tego obiecuie. Ktore do swey kluby y naprawy nigdy przyść inaczey nie mogło, aby według młściwey

obietnice Waszey Kr. M. duchowni przełożeni, wedle fundaciey swey y dawnego zwyczaiu, pod posłuszeństwem Patriarchy Konstantinopolskiego będący y od niego poświęceni, cerkwi naszey Ruskiey przywroceni byli.

Z tey tedy przyczyny, Naiaśnieyszy Miłościwy Krolu, Panie nasz M., praesentacia do Waszey Kr. M. iść zwykła na ten czas, gdy to poświęcenie brane było, iako upadła, omilczana być musiała: ponieważ od Waszey Kr. M. (**15 л.**) dziać się zwykłą praesentacię odstępne duchowieństwo Ruskie gwałtem obaliło. Ta swoim powstaniem podniesie y onę. Bo praesentować electom Ruskiey cerkwie należnemu pasterzowi, nie iest iey nabywać przełożonych duchownych, ale zbywać: nie iest iey prawo fundaciey y zwyczay dawny zachować, ale tłumić. Ktore fundaciey prawo y zwyczay dawny, iż Wasza Kr. M., Pan nasz M., pomienionym przywileiom swoim, iako y przeszłoroczną constitucią podnieść y w swey klubie postawić obiecować się raczy: aby tym rychley y łacniey ta miłościwa Waszey Kr. M. obietnica pożądany skutek swoy odniosła, oyciec Patriarcha Ierozolimsky na te duchowne przełożeństwa, nie na żadną, tak z swey osoby iako y z poświęconych, maiestatu Waszey Kr. M. zniewagę, ale w postrogę powinności urzędu swego pasterskiego, pewną y odmianie nie podległą, oznaymioną iemu obietnicą Waszey Krol. M. za praesentacyę przedsięwziąwszy, Metropolitę y Episkopy poświęcił, z tym pilno inculcowanym nam nakazem, abyśmy, co nam od Waszey Kr. M. ratione iuris patronatus Regii do potwierdzenia należało, od Waszey Kr. M., (**15 л. об.**) Pana naszego M., na to czekali, co y czynimy.

Stawił się z posrzodku nas przed Maiestatem Waszey Kr. M., Pana naszego M., pod blisko przeszły seym dla dania o sobie y dwu inszych spotwarzonych sprawy, od nas posłany oyciec Ioseph Kurcewicz, na Episkopstwo Włodzimierskie y Brzeskie poświęcony Episkop; ktorego, po wzięciu od niego w niewinności iego y naszey dostateczney sprawy, do łaski y do ręki swey Pańskiey miłościwym dopuszczeniu, z takimi słowy od Maiestatu swego Krolewskiego Wasza Kr. M., Pan nasz M., odpuścić raczył: m a s z ł a s k ę n a s z ę ; p o w i e d z y d r u g i m, a b y t o u c z y n i l i, t e ż ł a s k ę n a-

się odniosą. Przytym gdy y drugie tym podobne Waszey Krol. M., Pana naszego M., słowa, w punctach woysku Zaporoskiemu od Waszey Kr. M. na piśmie danych, wiadomości naszey doszły owe: czyni to iednak Iego Krol. M. z wrodzoney dobrotliwości swey, że się nieskwapią z exequucią tych mandatow swoich; czeka, że się uznaią ci sami, co zgrzeszyli przeciwko Maiestatowi Iego, iako też iuż ieden dał Iego Kr. M. o sobie sprawę. To takie W. Kr. M., Pana naszego M., słowa, my obwinieni słyszawszy, na seym blisko przeszły ochotnie ||(16 **л.**) stawiliśmy się, przytomni dać W. Kr. M., Panu naszemu M., sprawę z słow tych, iakoby z ustnego roskazania W. Kr. M., przedsięwziąwszy. Lecz że nam pod tak wielkie oyczyzny niebezpieczeństwo nie więcey na honor swoy niż na całość iey baczenie mieć należało, za radą tych y swoią, ktorym o tym zdrowo radzić godziło się, abyśmy się nie zdali komu sprawą ta naszą priwatną publicznie Rzeczypospolitey sprawy pod tak ciasny y ten niebespieczny czas zatrudniać, (ponieważ niespokoyne głowy y naspokoynieysze nasze sprawy za turbacie podawać zwykły): przedsięzwiętey sprawy tey swey na ten czas zaniechać musieliśmy, szczęśliwszemu ią czasowi, ieśli by nam Pan Bog żywota przedłużyć y zdrowia użyczyć raczył, poruczywszy. Z ktorą za pomocą Bożą na tym teraźnieyszym seymie przed W. K. M., P. naszym M., (stawiwszy się pierwszey przez Verificacię, y przez społ Episkopa naszego tak wiele w tey calumniey, iako y my winnego,) przez tę oto Justificację naszę stawimy się, y w uniżoney powolności y w całey uprzeymości, iako wierni poddani Waszey Kr. M., Panu naszemu M., o niewinności swey taką sprawotę czynimy.

||(16 **л. об.**) Znamy Waszey Krol. M., Pana naszego M., nad nami przełożeństwo być od Boga, ktoremu ieślibyśmy się w czym zastawiać chcieli, postanowieniu Bożemu sprzeciwiać byśmy się musieli; a sprzeciwiaiąc się postanowieniu Boskiemu, sami byśmy sobie według przełożoney od nas Apostolskiey nauki,*) karanie wnosili, wiedząc, że wszelkie przełożeństwo nie darmo miecz nosi, gdyż iest

*) Rom. cap. 13.

sługą Bożym, mścicielem ku gniewu tego, ktory by zle uczynił. Dla czego, żeśmy przeciwko zwierzności W. K. M., P. naszego M., ani ku zniesieniu iey, ani ku zniewadze nigdy nic nie czynili, Bogiem Stworzycielem naszym, u ktorego nic taynego nie iest, y szczyrością sumnienia naszego świadczymy. O zdradzie ku miłey oyczyznie naszey, a państwom W. K. M., nierzkąć żadnych namow ni z kim nie mieliśmy, ale niezbożność ta y na myśl naszę nigdy, za łaską Bożą, nie przychodziła. Wzieliśmy z przerzeczonych przyczyn mimo praesentacię Waszey Kr. M. duchowne dostoieństwa Metropolitańskie y Episkopskie, lecz y to nie na żadną Maiestatu Waszey Kr. M., Pana naszego M., strzeż Boże, zniewagę, ani privat swoich zasięgaiąc, ale z musu aż nazbyt opprimowanego |(**17 л.**) w Ruskiey cerkwi przełożeństwa duchownego, bez ktorego narod nasz Rusky w duszach swych nieoszacowaną szkodę ponosił. Juris patronatus Waszey Kr. M. ni dziełem ni słowem nie tykamy się, ale na miłościwą łaskę Waszey Kr. M., Pana naszego Miłościwego, w pokoiu czekamy.

Narod nasz Rusky we wszelkim swoim dobrym duchownym y świetskim, na ręce Krolow Ich M. Polskich, panow swoich, patrzyć y z nich wszelkiego swego pożytku czekać przywykszy, nie inakszym się y ku Waszey Kr. M., Panu swemu M., za szczęśliwym na te państwa Waszey Kr. M. nastąpieniem, stawił y stawić w ustawiczney pamięci miał, tylko takim, iakim się y ku św. pamięci przodkom Waszey Kr. M., Krolom Ich M. Polskim, panom swoim miłościwym, po wszystkie poddaństwa im swego wieki, stawić był zwykł: oboiego nami pomienionego dobra swego, duchownego y świetskiego, y wszelkiego z nich pożytku z rąk Waszey Kr. M., Pana naszego M., patrzać y czekać. Y stało się, że w roku panowania Waszey Kr. |(**17 л. об.**) M. praesentaciey Metropolity na rząd y sprawowanie cerkwie swey Ruskiey, na ktory przy prośbie swey y obraną na to dostoieństwo osobę Michaiła Rahozę Waszey K. M. praesentował. Wasza Krol. M., z powinney przełożeństwa swego zwierzchniego dostoyności, praesentowaną sobie osobę błogosławioney pamięci Ieremiaszowi, Patriarsie Konstantinopolskiemu, w Wilnie na ten czas pod bytność W. Krolew. M. w tymże mieście będącemu, ku poświę-

ceniu, według wiecznego zwyczaiu y praw fundaciey naszey, praesentować raczył. Ktora od Waszey Kr. M., Pana naszego M., iako y od przodkow Waszey K. M. czynić się zwykła praesentacya, nie od kogo innego z nawyższych przełożonych duchownych czyniona, y na potym być miała, (poki prawa nasze starożytney fundaciey, przywileiami y constituciami warowane, w swey całości zostawaią), tylko od przyrodzonego cerkwi naszey Ruskiey zwierzchniego pasterza, Patriarchi Konstantinopolskiego. Ta od Krolow Ich M. Polskich, według praw naszych, od Patriarchi czynić się zwykła praesentacia, fundamentem, iakośmy powiedzieli, iest praesentaciey od cleru cerkwie Ruskiey do |(18 л.) Krolow Ich M. czynić się zwykłey, za ktorey odmianą y owa odmianę popadać musi. Odmiana abowiem oney prawa nasze łamie, wolność nabożeństwa Graeckiego znosi y wiarę świętą Wschodniey cerkwie z cerkwie Ruskiey wygranicza Bo skąd kto przełożonych duchownych nabywa, stądże zaraz przez nie nabywą y wiary. Zaczym y w ten samy czas, gdy pierwey do iedności się politeczney z narodem Polskim narod nasz Rusky przychylał, y gdy potym do Korony Polskiey w iedno ciało pod iednę głowę incorporować się pozwolili, nie pierwey to uczynił, aż mu od Krolow Ich M. Polskich całość wiary tego przyrzeczona była, prawy y przywileiamy warowana y przysięgą stwierdzona *). Ktora wiary całość y przełożone duchowne cerkwie naszey Ruskiey od Konstantinopolskiego Patriarchi poświęcone, y Wasza Krolewska M. za szczęśliwym swym, z przeyrzenia Bożego, na Krolestwo Polskie nastąpieniem zastać, przywileiami warować, y samą do Konstantinopolskiego Patriarchi uczynioną praesentacią zwyczay iey y prawo fundaciey oświadczyć raczył. Ta tedy od Waszey Krolew. M. do Konstantinopol|(18 л. об.)skiego Patriarchi, zwierzchniego w Duchu pasterza naszego, czynić się zwykła praesentacia, odmianę, iakoś my powiedzieli, podniozszy, y do Waszey Krolewskiey M. uczynić się mianey praesentaciey omilczenie uczyniła. Za odmianą abowiem praesentaciey do Biskupa Rrzymskiego, a za podaniem od niego cer-

*) Crom. lib. 12, pag. 263—264, et lib. 15. pag, 313. et lib. 20, pag. 399.

kwi Ruskiey przełożonych duchownych, nauka cerkiewna, a za tym y wiara odmianę popaść by musiała, w tych zwłaszcza punktach, w ktorych się Zachodnia od Wschodniey cerkwie, mimo wiadomość iey, (co według należney prawom cerkiewnym poważności dziać się nie miało,) rozroźniła. Za taką praesentaciey od Waszey Krolewskiey M., Pana naszego M., iść zwykłey odmianą, iuż nam tak szyrokiemu y ludnemu narodowi Ruskiemu, ktory się przed tym siedmią Episkopow a osmym Metropolitem w sprawach swych duchownych ledwo contentować mogł, iednym tylko Episkopem Lwowskim (do ktorego po poświęcenie z białey Rusi przeiazdu mil około dwustu) contentować się ukazowano. Zaczym narod nasz Rusky na wszytkich spraw duchownych cerkwie naszey Ruskiey szkodliwy upadek, y na wszelkich iey ozdob za|(19 л.)brudzenie, a osobliwie na żałosne rozbieżenie się po roznych sectach, y na nieznosną w duszach oppresię, (że dziatki beze krztu, dorośli bez żywotdaiących Eucharistiey ś. Taiemnic y bez zwyklych obchodow w pogrzebowaniu ciał chrześciańskich, po wielu miastach z tego świata zchodzić musieli) za zaturbowaniem przez unię ludzi nabożeństwa Graeckiego patrząc, ustawiczne co seymowe Waszey Kr. M., Panu naszemu M., płaczciwymi prożbami swymi, aż y do uprzykrzenia się molestacie, przez lat dwadzieścia siedm czynił y czyni, aby go Wasza K. M. przy prawach iego, swobodach y wolnościach (bez ktorych on niewolniczym iarzmem opprimowan czuć by się musiał: bo w wierze niewolnik, w czym wolny?) zostawiwszy, duchowne przełożone pod zwykłym posłuszeństwem mieć mu pozwolić raczył. Za ktorymi prożbami swymi odnosił obietnicy Waszey Kr. M. y upewnienia, constituciami y przywilciami zaraz warowane, że się to iemu in posterum od Waszey K. M. stać miało, y od zwykłego nam pasterza przełożeni duchowni in futurum dawani być mieli.*) Pod ktore takowe miłościwe Waszey Kr. M., Pana naszego Miłościwe|(19 л. об.)go, obietnicy, Bog wszechmogący z niepoiętego o nas przemysłu swego**) tempestivè do państw Waszey K. M. wysz mianowanego oyca Patriarchę Iero-

*) W constituciey roku 1607: w constituciey w roku 1620.
**) Rom. cap. 11.

zolimskiego przyniosł, y przezeń narodowi Ruskiemu Hierarchię w osobach naszych podniosł. Ktory nasz postępek, że do Waszey K. M., Pana naszego M., udany iest za występek y obrazę,—my z powinności wiernego poddaństwa naszego czuć się w tym powinni bywszy, na tych miast daliśmy Waszey Kr. M., Panu naszemu M., przez Verificacię naszę na piśmie o sobie sprawę; daliśmy wrychłe potym y przez społ-Episkopa naszego, oyca Iozepha Kurcewicza, iednego z miedzy nas trzech, o zdradę y obrazę Waszey K. M. obwinionych, sprawę ustnę; daiemy przez tę Iustificacię naszę y teraz: y wiernym, nigdy odmiany nieponiosłym poddaństwa sercem Waszą Kr. M., P. naszego M., uniżenie y poddańsko prosimy, aby Wasza Kr. M., iak zdrady podeyzrzenia, tak y obrazy Maiestatu swego Pańskiego o nas do serca swego Krolewskiego dopuszczać nie raczył. Ufamy abowiem sprawiedliwości ś., że poydzie po nas u Waszey Kr. M., Pana naszego M., prawo cerkwie zakonu Graeckiego duchowne, ||(20 л.) ktorego Wasza Kr. M. całe zachowanie przysięgą swoią Krolewską y przywileiami narodowi Ruskiemu warować raczył. Poydzie prawo nasze świetskie, ktore nam od Waszey Kr. M. praesentacię do Konstantinopolskiego Patriarchi ukazuie. Poydzie od Waszey Kr. M. iść zwykłey praesentaciey przez odstępcy nasze uczynione naruszenie, przyczyną nam zamilczaney do Waszey Kr. M. iść zwykłey praesentaciey zostałe. Poydzie nakoniec po nas y to, żeśmy to z musu uczynili, a z musu inaczey paść niemogłego: ponieważ narod nasz Ruski, pod posłuszeństwem Patriarszym będący, bez duchownych swoich własnych żadnym sposobem obeyść się nie mogł. Oycu Patriarsie Ierozolimskiemu w państwach Waszey Kr. M. długo trwać nielza było. My się też iego puściwszy, łaski Bożey, z ktorey tego świętego męża do państw Waszey Krol. M. szczęsliwe zawitanie zrządzone było, niewdzięczni być sądzeni byliśmy; a Wasza Krol. M., Pan nasz M., nam o taką praesentację niełacno przystępny. Zaczym w tak ciasnym a dwoietnym razie, była nam na wysli boiaźń Boża, była y boiaźń Waszey Kr. M. Bo gdziebyśmy tego ||(20 л. об.) nie uczynili, cośmy uczynili, karał by nas Pan Bog, iako niewdzięczniki łaski iego ku nam widoczney; a za uczynieniem mieli być ci, ktorzy tę naszę sprawę dobrą

zle do waszey Kr. M. udać smieli. Co się y stało; widząc abowiem odstępcy naszi rzecz sobie nie kmysli, przypięli do niey potrwarz, aby się tak y wielką być zdała, y srogiego karania godna. My, gdybyśmy tym byli, czymeśmy są spotrwarzeni, prożno o przebaczenie prosilibyśmy. Lecz za łaską dobrotliwego Boga,*) sumnienie nasze nam w tym nie zayzrzy, niezbożność ta, nierżkąc z dzieła, ale ani z myśli naszey nas nie strofuie, ktorzy całość oyczyzny bardziey niż własne zdrowie swoie miłuiemy, a przed honorem Waszey Kr. M. swoy za nic ważymy. Ufaiąc my tedy prawom swym duchownym y świetskim, zbawienney swey sprawie y niewinności, łasce wprzod Bożey a wrodzoney Waszey Krol. M. dobrotliwości, to, co po nas Bog mieć chciał, uczynić zezwoliliśmy, to, co iest w ręku Waszey Krolewskiey M., Pana naszego M, sartum rectumque zachowawszy. Bog abowiem sumnienia naszego świadkiem iest, że nic w tey sprawie swego nie szukamy, tylko Bożego, nic własnego, tylko||(21 л.) bliżnich, nic doczesnego, tylko wieczne. Prożniśmy z łaski Bożey w sprawie tey ambiciey, prożni złego umysłu, prożni y zasięgow swych privatnych, ktorzy przed Maiestatem Waszey Kr. M., Pana naszego M., iako wierni poddani z tym libere y sancte obtestuiemy się, że gdzie Wasza Kr. M. z osob naszych na insze, według duchownych y świetskich praw naszych y starożytnych zwyczaiow ś. cerkwie naszey Ruskiey wybrane, tego dostoieństwa godne osoby, to poświęcenie przez nas wlać, rozkazać nam raczy: woli y roskazaniu Waszey Kr. M., Pana naszego M., chutliwie podlegszy, tym, ktorym Wasza Kr. M. na Ruskiey Metropoliey y Episkopskich stolicach wnieść zezwoli, z radością przyzwolimy. Zaczym uffamy, że Wasza Kr. M., Pan nasz M., z nami wiernymi poddanymi swymi, iako y ze wszytkim narodem naszym Ruskim starożytney religiey Graeckiey, według Bożego y ludzkiego prawa, abyść się będzie raczył. Ludzkie prawo oyczyzny naszey mamy, ktore nam praesentacię od Waszey Kr. M. do Patriarchi ukazuie. Mamy y prawo Boże, ktore nam to, co iest Cesarskie, we wszelakiey powolności oddawać Cesarzowi; a co iest Boże, we wszelakiey pobożno||(21 л. об.)ści oddawać Bogu, przykazuie.**) Ale oto my, co iest w nas omilczane, nadeżaiąc, W.

*) 1. Ioan. cap. 3.
**) Luc. 20. Rom. 13.

K. M., Panu naszemu M., z poświęceniem praesentuiemy, y z nim łasce, woli, y baczeniu Waszey Kr. M., Pana naszego M., podlegamy. Uniżenie prosząc, aby ta na niewinność naszę per calumniam wzniesiona infamia, z rozskązania W. Kr. M., Pana naszego M., była zniesiona, y honor nasz nienaruszony przy nas aby zostawał. Co gdy zarowno z nami odstępcy naszy uczynią, a to, w czym prawa nasze wiecznie naruszyli, z siebie złożą, — natychmiast oboiey praesentaciey prawo do swey się kluby wroci, y stanie się w narodzie Ruskim y w państwach Waszey Kr. M. pożądany pokoy. Ktorego day nam Chrystc Panie za dni Waszey Kr. M., Pana naszego M., doczekać. Należało mi zaprawdy przytomnemu społecznie z oycem Meletiuszem Smotrzyskim, archiepiskopem, do Maiestatu Waszey Kr. M., Pana naszego M., stawić się, a za miłościwą łaską Pańską W. Kr. M., Panu naszemu M., uniżenie podziękować, za gleyt nam od Waszey Kr. M. przysłany. Lecz y niedostatek nasz y wielka zdrowia mego niesposobność stać się temu nie dopuściły.

Uffamy iednak wysokiemu ba'!(22 л.)czeniu y wrodzoney dobrotliwości W. K. M. Pańskiey, że poddańskie podziękowanie, ktore przy tey Iustificaciey naszey, Waszey Kr. M., Panu naszemu M., uniżone czynimy, za ustne y przytomne Wasza Kr. M., iako y tę naszę na piśmie podaną Iustificacię, przyiąć, nas opacznie do Waszey Kr. M., Pana naszego M., udanych, do łaski swey Pańskiey przypuścić, y przez universały W. Kr. M. publicowaną na nas infamię znieść, a nam uczciwe nasze, iak wiernym y niwczym niepodeyzrzanym poddanym W. Kr. M., Pana naszego Miłościwego, przywrocić będzie raczył. O co uniżenie poddańsko Waszey Kr. M., P. naszego M., do prześwietnych Maiestatu Waszey Kr. M. nog upadaiąc, prosimy. — Z Kiiowa, monastera św. Michaela Archanioła. Roku 1622. Decembris 6 dnia.

Waszey Krol. M. Pana swego M. wierny poddany, ustawiczny bogomodlca y sługa naniższy,

Iow Borecki metropolit,

ze wszytkiemi Episkopami Ruskiemi nizko czołem biie.

ΣΥΝΟΨΙΣ, — сочиненіе въ защиту правъ православной западно-русской церкви, изданное Виленскимъ братствомъ ко времени конвокаціоннаго сейма послѣ смерти короля Сигизмунда III.

1632 года.

(загл. л.) ΣΥΝΟΨΙΣ, **albo krotkie spisanie praw, przywileiow, świebod y wolności od naiaśnieyszych św. pamięci Krolow Ich Miłości Polskich, y Wielkich Xiążąt W. X. L. y Ruskiego, et caet., et caet. Przezacnemu starowiecznemu narodowi Ruskiemu, pod posłuszeństwem św. Oyca Patriarchy Konstantinopolskiego stale y nieodmiennie od okrzczenia się swoiego trwaiącemu nadanych y poprzysiężonych.**

Na kształt rocznych dzieciow Ruskich w osobie obywatelow Koronnych y Wiel. Xiąż. L. religiey starożytney Graeckiey w Chrystusie braci duchownych y świetskich Bractwa cerkiewnego Wileńskiego uprzywileiowanego.*)

Nowo teraz na świat wydane z drukarni tegoż Bractwa.

(об. загл. л.) A gdy podniosł oczy swe, ukazali mu się trzey mężowie stoiący blizko niego, ktore uyrzawszy wybierzał przeciwko im ze drzwi namiotu: y pokłonił się do ziemie y rzekł: Panie, ieślim nalazł łaskę w oczach twoich, nie miiay sługi twego. *Genes. 18***)

A oto ia iestem z wami przez wszytkie dni aż do skończenia świata. *Math. ultimo.*

---

*) Въ подлинникѣ послѣ означенныхъ словъ помѣщена картинка, изображающая сошествіе св. Духа.

**) Послѣ означеннаго текста помѣщена картинка, изображающая пріемъ Авраамомъ трехъ странниковъ.

EPIGRAMMA.

Nayświętszey Troyce Obraz Bractwu za Herb dano
    Wileńskiemu: dla tego aby zachowano
Wszytkie w nim cnoty, Pawłom świętym mianowane;
    Przy stateczności w wierze świętey, tudzież miane
Były zawsze w pamięci owe powinności:
    Boga się boycie, Krola mieycie w uczciwości;
Bractwo zaś swe miłuiąc, wszyscy pamiętaycie
    Na Patriarchę: w iego posłuszeństwie trwaycie.
A że za łaską Bożą nieupośledzone
    We wszytkim tym to Bractwo, z tych miar za obronę
Ma Herb święty. Niech że ten nasz kleynot zostaie
    Wiecznie w tym Bractwie naszym, choć zły zle udaie.

(1 л.) Przeoświeconemu, Iaśnie Wielmożnemu, Wielmożnemu przezacney Korony Polskiey y W. X. L., oboiego stanu Duchownego y Świeckiego, Senatowi. Tudzież: Iaśnie Oświeconym, Wielmożnym, a nam wielce Młściwym PP. Ich MM. PP. Posłom z Woiewodstw y Powiatow Koronnych y W. X. L. na Generalną Convocatią Warszawską w tym roku 1632 przybyłym y zgromadzonym.

Krotkie opisanie praw y przywileiow przezacnego narodu Ruskiego. Pomienione Bractwo uprzywileiowane pokornie ofiaruie, dedicuie y oddaie.

Przezacny starowieczny narod Ruski od kilku dziesiąt lat w iakimby powodzeniu y terminach był aż po dziś dzień, Bogu, ludziom, y niemal wszytkiemu światu, Przeoświeceni, Iaśnie Wielmożni M. PP. Senatorowie oboiego stanu, y iaśnie oświeceni M. PP. Posłowie oboyga narodu,—iest to bardzo wiadomo. Iak bowiem niegdyś lud Bogiem umiłowany, lamentuiąc głosno wołał o powodzeniu swym w

ten sens: iesteśmy dziś podli na wszytkiey ziemi, nie mamy tego czasu Xiążęcia y Hetmana y Proroka, ani całopalenia, ani ofiary, et caet., et caet., żebyśmy mogli znaleść miłosierdzie Twoe, ale z umysłem skruczonym y duchem upokorzonym niech będziem przyięci. Tak w te nieszczęsne czasy narodowi naszemu Ruskiemu, w tym uciężeniu przez niemały czas znayduiącemu, przychodziło, rzewliwie lamentuiąc, toż mowić o sobie. A co w przyczynie? Odstępstwo (1 л. об.) niektorych z Rusi od zwierzchniego pasterza swego, za którym na tych miast te exorbitantie urosły. W sumnieniu gwałt nieznosny, prawom, przywileiom, swiebodom, wolnościom praejudicium wielkie; dioecesij, monasterow, cerkwiey zdawna fundowanych odbieranie, a niektorych y po dziś dzień zapieczętowane; w budach Bogu w Troyczy iedynemu modlić się niedopuszczanie; z magistratu rugowanie; w miastach J. K. M. mieszczanom osiedłym żyć zabronianie, y inszy tym podobne urazy y dolegliwości. A tego swiadkiem, aż do granic tego przezanego państwa, wszystkie są kraie. O co zewsząd iakich quaerell, iakich suplik, iakich hałasow y acclamatij pełno było po seymikach y seymach aż do tego czasu,—nasłuchalisię ś. pamięci Antecessorowie Przew. y Wielm. waszych. Napełnione ich są uszy y W. M. samych. Nie poiednoktoć abowiem, niemal krwawemi łzami oblewaiąc się, obywatele Koroni y Litewscy wołali o to, że w wolnym państwie wolnego nabożeństwa swego starożytnego nie mamy. Duchowni żałosnie uskarżali się na odstępnych od należnego im y świeckim y duchownym prawem pasterza, że za tym ich odstępstwem oddaleni są od monasterow, cerkwi y wszystkich dobr duchownych, im należących. Ubodzy zaś mieszczanie, z roznych miast, wtąz z serdecznym żalem przekładaiąc, pokornie supplikowali o pozwolenie zażywania wolnego nabożeństwa swego starożytnego: przywodzili na plac cerkwie iednie per vim zabrane, drugie zapieczętowane, a niektore z nich penitùs iuż wyniszczone. Dokładali y tego, że za taką opressią, dziatki nasze bez przyięcia krstu ś. z tego swiata schodzą, dorosli bez szlubow żyią, bez spowiedzi y przyięcia saktamentu ś. umieraią, ciała nakoniec ludzi chrześciańskich bez żadnych obrzędow cerkiewnych (2 л.) kryjomko po polach, ogrodach, sadach y lasach grzebią.

Te tedy y tym podobne dolegliwości, ieśli nie są gwałtem w sumnieniu? ieśli nie są zgwałcenem naszey złotoy wolności? ieśli nie będą te duszy zmarłych wszystkie na tych, co taką unią na powasnenie narodu w tym Państwie sklęcili, o pomstę do Boga na strasznym sądnym dniu wołać? Wysokim baczeniem swoim uważcie, rozsądzicie, Przeoswieceni, Jasnie Wielmożni, a nam wielce M. P. P. Senatorowie oboiego stanu: y Jasnie Oswieceni a nam wielce M. P. P. Posłowie oboyga narodu. A nie dosyć na tym maiąc, że do tak wielkiey desolatiey, do tak ciężkiey opressiey, ten przezacny starowieczny narod Ruski, ś. pamięci królom panom y swieżo w Bodze zmarłemu królu P. y wszystkiey Rzeczy Pospolitey dobrze zasłużony, przywedli, w sniadaniach y inszych paskwiluszach swych do złego mniemania złym udaniem swym podali: lecz ieszcze kusili się y tego wydrzeć nam ludziom merè Religiey Graeckiey hanc auream libertatem, y sobie nienależnie przywłaszczyć, z takim okrzykiem, iakoby uniatom prawa, przywileie, wolności y insze wszystkie praerogatiwy, od Patriarchy odstępnym, służyć y należeć miały, et omnes conatus suos, aby się tak stało, obrocili byli. Lecz że w Bogu zmarłego Naiasnieyszego Zygmunta III tak sercem kierował Król nad królini y Pan nad pany, iak niegdyś króla Asswerusa, atoli nie otrzymali za łaską Bożą żądości ich effectu swego. Maiąc bowiem przed oczyma jurament swoy królewski, w pamięci ustawiczney to obnosząc, że szczęsliwie na to przezacne państwo następaiąc, został narod Ruski pod posłuszeństwem Patriarszym, y onemu w takim posłuszeństwie, prawa, swiebody, y insze wolności poprzysiąć y sam barzo wielom nadąc raczył. Pamiętał y na to, że się ta unia wszczęła bez wiadomo |(2 л. об.)ści nie tylko wszytkich, ale y samego Metropolity na on czas będącego w roku 1592; a w roku 1595, gdy się rozgłosiła, że bardzo a bardzo wiele protestatij na się zaraz nawłokła. A stych miar protunc tyle constitutiami nas uspakaiaiąc, gruntowne uspokoienie recessem od seymu do seymu, chcąc tandêm nas gruntownie uspokoić, odkładać raczył. A że teraz po żałosney smierci a gorzkiego opłakiwania godney w Bodzie zmarłego Pana, forum otworzyło się na domowiane się gruntownego Religiey naszey starożytney Graeckiey uspokoienia, wszelkich exorbitantij y dolegliwości naszych do-

skonałego uleczenia, stanowiśmy się z uniżoną supliką naszą przed conspekt Wiel. W. oddaiemy pro vera informatione to krotkie spisane złotey wolności przezacnego narodu naszego Ruskiego. Wysokim baczeniem, Przeoświeceni Jaśnie Wielmożni, Wielmożni M. PP. Senatorowie y Iaśnie Oswieceni M. PP. Posłowie, zdrowym rozsądkiem uważcie, a okiem łaskawym przez miłoserdzie Boże prosiemy chcieycie weyrzeć w te Roczne dzieie Ruskie, a pewne, da Bog, iaśney nad słoncie obaczycie, że odstępna od nas Ruś tak należnie przypowiada się do praw y swiebod naszych, iak niegdyś za Solomona mądrego niewłasna matka do dziecięcia, instiguiąca, aby one wpoł rozsięte było.

Zachowaycie tedy ten narod Ruski w dalsze czasy nienaruszony przy tych iego praerogatiwach, przy tey złotey iego wolności: z powinności względem tak wysokiego urzędu swego, y affectatiam gorącym braci swey wygadzaiąc, ponieważ iusta petimus. A że Deo favente et possidebimus przy łasce Bożey, po wrodzoney dobroci Pańskiey Wiel. Waszych, iż się tandem nad nami bracią swą wielce strapioną ulituiecie, pewni iesteśmy.

||(3 л.) Krotkie spisanie praw narodowi Ruskiemu nadanych.

Rok Pański 325.

Za panowania na Wschodzie Cesarzow relligiey prawosławney Graeckiey, generalne convocatie, głowne ze wszytkiego świata duchowne ziazdy, bywały niegdyś, Przeoświęceni Wielmożni M. PP., na ktorych od oycow świętych, za rządem y directorstwem świętego y żywot daiącego Ducha, iakie prawa, iakie statuta dobrym, pobożnym, świętobliwym są nadane: iakie zaś ustawy y karności na złych y nieposłusznych ograniczone,—synodowe dzieie czytaiąc, snadniuchno każdy dowiedzieć się może. Z tych walnych duchownych ziazdow inter alia, gdy się o rozdanie vacantii y Beneficii cerkiewnych na pierwszy św. Niceński, w roku 325 celebrowany synod actia wytoczyła, a przysło do consultatiey o tym: barzo porządnie Wschodnim

Patriarchom y Zachodniemu Biskupowi kościoła Rzymskiego, w miłości braterskiey pokornym duchem z sobą żyiącym, prowincye ograniczone, vacantie y beneficia cerkiewne rozdano; a każdy z nich, sua sorte contentus zostawszy, w cudzą diaecesią nie ważył się wstępować, a ile pamiętaiąc na conclusią takową: „Tak się zdało Duchowi św. y nam.“ Na tym tedy pierwszym św. Nicenskim synodzie po inszych provinciach podana y przysądzona została Patriarsze Konstantinopolskiemu **Barbaria** (iako osmy canon tego synodu wyraźnie opiewa), Ruski narod w ten czas w pogaństwie będący, w sobie zawieraiącą. Y naypierwszym Patriarchą był św. Andrzey Apostoł, ktory w tym mieście, na on czas Bizantium nazwanym, stolicę swą Apostolską wprzod założył, ufundował, a odchodząc successora swego Stachiusza na niey zostawił, według świadectwa dwuch Nicephorow historikow, a trzeciego Kalistusa, wyraźnie o tym, libro 8, capite 7, wzmiankuiącego. Tą tedy uchwałą synodową narod Ruski starowieczny obowiązany będąc, po te wszytkie czasy św. stolice Apostolskiey Kontstantinopolskiey Patriarchom, cale zupełne posłuszeństwo, iako legitimis successoribus naypierwszego, oddawał, oddaie teraz, y w potomne czasy oddawać powienien zostaie.

W dalszych kilku set leciech, przed przyięciem krztu św. od Rusi, coby się działo w Graecciey na Wschodzie, statuta synodalne y Graeckich historykow czytaiąc, mamy nieomylną wiadomość, że przy nauce prawdziwey, od oycow św. na conciliach siedmiu powszechnych podaney, iako wierzyć o św. nierozdzielney Troycy, o wcieleniu Syna Bożego, o pochodzeniu Ducha św. od Oyca, o przyięciu przenaświętszego Ciała y przenadroższey Krwie Chrystusa Zbawiciela, prawdziwie, istotnie pod osobami chleba y wina, y o ||(**3 л. об.**) inszych artykułach wiary y sakramentach cerkiewnych, władza Apostolskiey Konstantynopolskiey stolice nie tylko nienaruszona, ale ieszcze względem przeniesienia się tam stolicy Caesarskiey potwierdzona y nad insze wschodnie wywyższona została, y po dziś dzień zostaie.

Rok Pański 946.

Pisząc historikowie o przyięciu krztu św. w narodzie Ruskim, tak historie swoie zaczynaią. Wyprawiwszy się bogato w okręta

do Konstantinopola Holha, okrzciła się tam od Patriarchy Konstantinopolskiego w wiarę chrześciańską, imię iey dano Nelena. A to się działo tego pomienionego roku. Cromer fol. 43. Strykowsky fol. 125.

Rok Pański 988.

Włodzimierz Świętosławowicz okrzczony iest przez posłanego ze Wschodu od Patriarchy Metropólitę, y od tego czasu wszytkie Ruskie, Białe y Czerne, wschodniey, połnocney y na południe leżącey Rusi, narody w wierze chrzesciańskiey, według obrzędow y ceremonij Graeckich, pod zwierzchnością Patriarchy Konstantinopolskiego stale y statecznie trwaią. Cromer fol. 43. Stryk. fol. 139 et 141. Gwagnin, y drudzy.

A od tego czasu iak zaraz władza Patriarchy Konstantinopolskiego za posyłaniem z Konstantinopola od Rusi Metropolity, Archiepiskopow, Episkopow y inszego duchowieństwa szerzyć się y krzewić zaczęła: tak z Rusi do Patriarchi praesentatia y posyłanie po sacrę nastąpiło. Tenże Włodzimierz zaraz prawa nadał, w ktorych na początku to sobie pisze, iako w dawnych latopiscach Ruskich y Moskowskich znayduiemy. Przyiąłem św. krzest od Photiusza Patriarchy Carogrodskiego y naypierwszego Metropolitę od niegoż wziąłem, ktory okrzcił wszytkię ziemię Ruską.

Rok Pański 1009.

Tego Roku Iarosław Włodzimirowicz, począwszy bespiecznie panować na wszytkiey Rusi, władzę Patriarchy Konstantynopolskiego, zasięganiem Metropolity y Episkopow ze Wschodu, bardziey ieszcze rozmnażał. Cerkiew św. Sophiey y insze pobudował, z Metropolitą Gilarionem Graeckim z nomocanonow informowawszy się Graeckich, także prawa Rusi nadał,—o czyw Strykowski,—fol. 1252.

(4л.) Rok Pański 1068 aż do roku 1252.

W tych y dalszych leciech, że wszystko Graekowie ze Wschodu bywali Metropolitami, Władykami, Archimandrytami w narodzie Ruskim, ktorych tu zawsze Patriarcha Konstantinopolski przysyłał,—o tym Strykowski, fol. 271, y drudzy piszą.

Rok Pański 1260.

Po tym roku w następuiących także żadney unii nie było. Bo Ruś boiąc, aby za cudzoziemskiego pana wiary swoiey, przy ktorey statecznie stoią (iako Cromer. fol. 165 twierdzi), nie musieli odstąpić, z Mieczysławem byli przeciwko Polakom. Tychże czasow zgoda Graekow z Łacinnikami, po trzynaście kroć rozrywana, lubo się trocha skleiła była, ale nie długo trwała, y po zeyściu Kolomna Krola Galickiego, Xiąże Daniło Romanowicz, z rodu Ruskich Monarchow, pragnąc wszytkiey Rusi być Krolem, lubo to z Graeckiey wiary przewierzgnął się był w Rzymską, nie uniatem iakimś stanąwszy, ale merè do nabożeństwa Rzymskiego przystąpiwszy. Lecz y ten wrychle Rzymskiey poniechawszy, do Graeckiey znowu się nawrocił,— o czym wszytkim Cromer, fol. 206 y 207, a Stryk. fol. 331.

Rok Pański 1340.

Pò seymie, w Krakowie odprawionym, gdy Krol Kazimierz, do Rusi wpadszy, Lwow, stolicę tameczną, obleg, poddali mu w prawdzie Rusacy, ale z tą conditią, że wolne używanie wiary swoiey dawney wymowili y warowali sobie. Nie byli tedy na on czas w unii Lwowianie, y po dziś dzień za łaską Bożą nie są, maiąc z dawnych wiekow Lwowskiego Episkopa pod posłuszeństwem Patriarszym, a cerkwie uniatskiey w mieście samym y na przedmieściu y z świecą nie naydzie. Cromer o tym fol. 263. Stryk. zaś fol. 429.

Iakoż nie tylko używanie wolnego nabożeństwa Rusi w Rusi Krol Kazimierz pozwolił, ale ieszcze wrychle społeczny ziazd na pany Ruskie uczyniwszy, Ruś na powiaty obrocił, w ktorych woiewody, kasztellany, starosty, sędzie y urzędniki insze, obyczaiem Polskim poczynił, y iednym prawem Rusi, posłuszney Patriarchy, z Polaki szczicić się pozwolił. Iako o tym Cromer wyraźnie fol. 264. A takowe prawa Kazimierzowe nam to są poprzysiężone, a niekomu inszemu od św. pamięci na Krolestwo Polskie successorow iego.

Rok Pański 1386.

‖(4 л. об.) Iagiełło Xiąże Litewskie, gdy okrzczony był y chrześcianinem Władisławem uczyniono go, okrzczono z nim bracia

iego, radnych Panow, y wszytkich przy nim będących. Ale Xiążąt Ruskich, pro sacrosancto przyiąwszych Ruski krzest, uwolniono. A iak wiele na ten czas Xiążąt Ruskich pod posłuszeństwem w Rusi Patriarszym było,—czytay fol. 314, Cromera; a Strykowskiego fol. 474.

Tenże Władisław Krol, acz warował to był prawem, aby żaden Rzymskiego nabożenstwa z ludzmi wiary Ruskiey małżeństwa niezaciągał, ale zaraz przyczynę położył: Żeby iakimkolwiek sposobem sami Litwinowie, w wierze Katholickiey nowoszczepieni od posłuszeństwa y nabożeństwa Kościoła Rzymskiego nie odrywali. A nie rzekł: wyiąwszy kiedy by Rusin albo Ruska, w swey wierze Ruskiey trwaiąc do unii z kościołem Rzymskim przystąpiła. Ale wyraźnie tego dołożył: wyiąwszy kiedyby Rusin albo Ruska od swey Graeckiey relligiey na Rzymską przystać chciała. O czym Cromer fol. 316. A ieśli tak, to y na on czas unii nie było.

Rok Pański 1434.

Władisław Iagiełłowicz, Krol Polski y Węgierki, na koronaciey swoiey, Ruską, Podolską, Wołyńską, Belzką, et caet., szlachtę, pod posłuszeństwem Patryarszym będącą, z Polską szlachtą w iednakich wolnościach y prawach porownał y ziednoczył. Cromer o tym fol. 410, a Stryk. fol. 581.

Rok Pański 1439.

Historykowie piszą, iakoby tego roku stać się miała iedność używania w kościele Rzymskim y cerkwi Graeckiey caeremonij; ale dokładaląc zaraz y tego, że to nie długo trwało. Strykow. fol 587. Cromer dostatoczniey fol 330 y fol. 418, a naydostateczniey fol. 426.

Po tym roku pomienionym coby się działo w Rusi, opisuiąc nieboczczyk X. Pociey w xiążce iedney, pod imieniem iego wydaney, o przywileiach, to powiada: że tu w państwie Iego Kr. M. nie tylko od Rzymianow, ale y od Rusi od Metropolity y od Władykow wszystkich, od Panow, Xiążąt Ruskich, przez Isidora, z Metropoliey Cardinała utworzonego, unia przepowiadana przyięta była; a historikowie temu rzecz przeciwną pisali. Cromer. fol. 450, libr. 22, tak pisze:

Isidorus od Rusi swoiey, iż się na synodzie Florentskim z kościołem Rzymskim ziednoczył, wygnany będąc, nazad do Rzymu iachał. Strykowski zaś libr. 17. fol. 591. (5 л.) dokładniey ieszcze w te słowa: Isidor Metropolit y Cardinał nowy Ruski skoro przyiachał do Rusi, a iedność onę przepowiadał, ze wszytkich skarbow złupiony, z więzenia uciekł, y tak zdrowie swoie zachował, a unii Graeckom z Rzymiany więcey nie przepowiadał. Otoż mamy prawdę, od unitow w xiążce ich o prawach y przywileiach opisaną.

Rok Pański 1443.

W teyże pomienioney xiążce, pełney, iakoście słyszeli, takiey prawdy, o przywileiach,—szczegulny ieden tylko de data w Budzyniu od Władysława Krola Polskiego, roku tego 1443 na obronę iedności swey położyli, ktorego te są contenta: P o n i e w a ż k o ś c i o ł W s c h o d n i, k t o r y a c h (sic) p r z e z d ł u g i c z a s w n i e r o w n o ś c i i a k i e y k o ś c i o ł u R z y m s k i e m u b y ć s i ę z d a ł, a t e r a z decretami E u g e n i u s z a P a p i e ż a c z w a r t e g o p r z y w i e d z i o n y i e s t d o u n i e y, p r z e t o d u c h o w i e ń s t w u G r a e c k i e g o y R u s k i e g o n a b o ż e ń s t w a t e w s z y t k i e w o l n o ś c i n a d a i e m y, i a k i c h w s z y t k i e k o ś c i o ł y K r o l e s t w n a s z y c h z a ż y w a i ą.... et caet.

Radzibyśmy, Przeoświęceni Wielmożni, a nam Wielce M. PP., wiedzieli, ktoremu to zuniowanemu Graeckiemu y Ruskiemu nabożeństwu ten przywiley dano? ponieważ w Graeciey iakośmy przypomnieli nie długo to trwało, a snać ledwo się zaczęło. U Rusi zaś nie przyięto Isidora z unią tą, trzema laty przed wydaniem tego przywileiu do Rusi zawitałego. Do tego ieśli, iak stekaiąc, ach napisano przez długi czas nie było iedności, to iuż dziewięcią lat przed tym tenże Władysław na koronaciey swoiey wszystką Ruską szlachtę, iako sam przyznawa, nie w unii będącą, ale pod posłuszeństwem Patryarszym nie odmiennie znayduiącą się, z Polską szlachtą w iednakich prawach y wolnościach porownał: a ieśli się cieszą z tego, że zuniowane duchowieństwo iako by miało być porownane z duchowieństwem kościoła Rzymskiego, barziey my cieszymy się, że niezuniowane duchowieństwo nasze, a iest z duchowieństwem kościoła

Rzymskiego we wszystkim porownane. Iako o tym roku 1589 będzie niżey. Niemnieysza y to, że ten Budzynski przywiley nigdy nie był w używaniu, y od wszytkich ś. pamięci Krolow Polskich nie iest confirmowany.

Rok Pański 1501.

Alexander Kazimierzowicz, Wielkie Xiąże Litewskie, tego roku na Krolestwo Polskie koronowany zostawszy, między innymi prywileiami nadaie też takowy miestu niegdyś ||(5 л. об.) sławnemu Witepskiemu: Że kto będzie Litwinem albo Lachem, aby krzczeni byli w Witepsku w Ruską wiarę, a kto zaś tegoż urodzenia y teraz żyie, tego ńam nie naruszać y prawa ich chrześciańskie niwczym nie łamać. et caet... de data z Wilna, od stworzenia świata roku 7011, Iulii 11, Indicta 6; a od Narodzenia Pańskiego roku 1503,—z podpisem Iego Kr. M. y na ten czas pisarza Wiel. X. Lit. Iwana Sapiehi.

Weyzrzy tedy, Przeoświęcony Iaśnie Wielmożny Młściwy duchownego y świeckiego stanu przezacney Korony Polskiey y W. X. L. y Ruskiego Senacie, weyzrzy młściwym y łaskawym okiem, przezacne koło rycerskie oboyga narodu, w te Annales Ruskie od roku 980, aż do roku 1510; iakie prawa, iakie świebody, iakie wolności, iakie przywileia; poczawszy od Włodzimierza Xiążęcia Ruskiego samowładcy, Iarosława Włodzimirzowicza, Mieczysława, Kazimierza Krola Polskiego, Iagiełła, X. L., a potym y Krola Polskiego, Władysława Iagiełłowicza Krola Polskiego y Węgierskiego, Alexandra Kazimierzowicza Krola Polskiego y Xiążęcia Litewskiego, ś. pamięci przodkom naszym narodu Ruskiego były nadawane, poprzysięgane, a przy tych wszytkich y owych ieszcze, ktore będziemy producować, powtore uniżenie prosimy zezwolić nas zachować.

Rok Pański 1510.

Słyszeliście, Przeoświeceni Iaśnie Welmożni Panowie, że się pierwszy Niceński synod odprawował na wschodzie roku Pańskiego 325. Następnie teraz nieomylna powieść o synodzie przez Metropolitę ś. y nieśmiertelney pamięci Iozepha y Episkopow, pod posłu-

szeństwem Patryarchy Konstantinopolskiego tudziesz wszytkiego duchowieństwa będących, w Wilnie tego roku odprawowanym. Na ktorym iak wielkie y zacne grono było, poczawszy od Metropolity prawosławnego, Episkopow, Archimandritow, ihumenow, protopopow,—oryginał samy, w Pieczarskim y cudownym monasterze y do dziś dzień będący, z podpisami rąk na tey uchwale synodowey na pargaminie y pieczęciami do niego zawieszonemi, kożdemu chcącemu wiedzieć daie. A coraz te złote słowa przypominaiąc:

Iak z początku nasza soborna wielka cerkiew Mądrość Boża ś. Sophia trzyma. Y zaś iako y teraz powszechna wielka Konstantinopolska cerkiew trzyma. A przy końcu: od teyże cerkwie Konstantinopolskiey excomunicatia nieposłusznym grozi.

||(6 л.) **Rok Pański 1511.**

Ś. pamięci Zygmunt Krol Polski y Wiel. X. Litew. na instantią pomienionego Metropolity y intercessią Iaśnie oświęconego Xiążęcia Konstantego Iwanowicza Ostrogskiego y inszych Xiążąt y Panow zakonu Graeckiego,—iak listy antecessorow swoich Witolda, Kazimierza, Alexandra, et caet... Metropolicie Kiiowskiemu, y Episkopom pod nim będącym, na rząd y sprawowanie, według kanonow ś. soborney Wschodniey cerkwie, tego roku przywileiem swoim potwierdza, tak y synod Wileński, w Wilnie odprawowany, we wszytkich punctach y paragraphach, na pargaminie wypisanych, z warunkiem, iżby Rzymskiego zakonu y duchowni y świetscy niwczym nie naruszali, approbuie, confirmuie na kilku mieyscach w przywileiu tym, te słowa przypominaiąc: Wedle ustawy y canonow ich soborney Wschodniey Cerkwie wypisane na pargaminie w świetku, albo zebraniu praw ich duchownych według zakonu Graeckiego, potwierdzamy to wszytko w liście naszym na wieczność. Maią oni wszytkie rzeczy duchowne sprawować, według dawnego obyczaiu ś. Wschodniey Cerkwie. Stało się to y dano z Brześcia, na wielkim seymie, roku od stworzenia świata 7019, a od Narodzenia Pańskiego roku 1511.

Rok Pański 1514.

Była niegdyś controversia dwuch person o iedne dziecie przed sądem Salomonowym, nie ustała ieszcze y po dziś dzeń o cerkiew S. Troyce y monaster przy niey zbudowany. A nim się niżey powie kto iest, y kto być ma, legitimus possessor oboyga: wprzod o tym godzie się wspomnieć, kto ią za consensem Krolewskim kosztem swym zmurował. In unione będące udaią, że im ta cerkiew od dawnego czasu należy, a w przywileiu tego roku 1514, w Wilnie od ś. pamięci Zygmunta Krola danym, to opiewa, iż votum zaszło było od pomienionego Xiążęcia Constantina Iwanowicza, Kasztelana Wileńskiego, Hetmana Wiel. X. L., et caet., świętey nieśmiertelney wieczney pochwały y pamięci godnego pana y fundatora, że ieśli mu zdarzy P. Bog na polu Kropidlnie zwycięstwo nad nieprzyiacielem Moskwiecinem otrzymać: tedy na cześć y chwałę przenaświętszey Troyce w mieście Wileńskim cerkiew z gruntu, z kamienia y cegły zmurować iedną, a drugą w rynku, na imię ś. Mikołaia, obiecuie. A gdy za łaską y pomocą Bożą tryumph szczęśliwie odniosł nad nieprzyiacielem, tedy nie uniat iaki, ale ten, ktoremu na mysl unia nie przychodziła. Potomstwo |(6 л. об.) iego, exceptis iunioribus et posterioribus, a właśnie iuż ultimis, wysoce sławne, w niey nigdy nie było. A ciało pogrzebiono iest w cerkwi ś. cudotworney Pieczarskiey, ktora nigdy unią sprofanowana nie była, y da Bog nie będzie, tego ś. pamięci fundatora.

Rok Pański 1550.

W tym roku poprzysięgaiąc ś. pamięci Krol Zygmunt August wszytkie prawa y przywileia, stanom Koronnym nadane, poprzysięga też y ten od nas pokazany.

Rok Pański 1557.

Gdy tego roku elect Sylwester Metropolit, a godney Pan Iwàn Gornostay, woiewoda Nowogrodski, marszałek nadworny, podskarbi ziemski, starosta Słonimski, dzierżawca Kiiowski, oznaymili w listach swych, iż dworzanin Iego K. M. po sacrę do Konstantinopola posyłany, z oną od Patriarchi Iosaphata zwrocił się, błogosławień-

stwo y sacrę na Metropolią wszytkicy Rusi przyniosł, na tych miast wydać roskazuie z cancelarii swey szczęśliwie na ten czas panuiący Zygmunt August uniwersały, składaiąc pewny termin stanowienia się w Wilnie wszytkiemu duchowieństwu dla bycia przy poświęceniu przez Episkopy electa pomienionego na Metropolitaństwo, a po poświęceniu dla oddanią posłuszeństwa onemu, iako legitimo pastori, za consensem y błogosławieństwem supremi legitimi w tym państwie consecrowanemu; ktorych to uniwersałow kilka się y u nas nayduie, de data tego roku.

Rok Pański 1567.

Dziesięć lat na Metropolitaństwie Kiiowskim pożywszy, pożegnał się z tym światem w Bogu zmarły Sylwester Metropolita, po ktorego śmierci znowu Zygmunt August listy swe posyła do oyca Patriarchy Konstantinopolskiego Metrophana, żądaiąc po nim tego, aby iak z wiekow należny pasterz w tym państwie, Ionasa Episkopa Tyrowskiego y Pińskiego, na mieysce w Bodze zmarłego Sylwestra, electa Metropolita, z władzy sobie daney od Boga, poświęcił, przy ktorym liście był też list iako napokorniey do ś. oyca Patriarchy na ten czas Metrophana pisany, z barzo, a barzo wielą pieczęci, znayduiący się na wieczną pamiątkę y po dziś dzień w skarbić cerkiewnym od obywatelow W. X. L. z podpisem takowym: Panowie Rada W. X. L., xiążęta y panowie woiewody, kasztellani, starosty y dzierżawcy, zakonu Graeckiego Przeo||(7 л.)świeszczeństwu twemu panu y oycu naszemu nisko czołem biią.

Rok Pański 1568.

Na seymie walnym Grodzieńskiem tenże Zygmunt August na czołembicie wszytkich stanow W. X. L. z pany radami swemi, uważywszy wszytkie przezacne zasługi z wiekow stanow Ruskich ziem, na wszytkie potemne czasy do wszytkich dostoieństw y dignitarstw, iako y przed tym bywało, aby stany pomienione Ruskie przypuszczane były: y iednako z pany szlachtą tak Korony Polskiey, iako y W. X. L. z praw, swiebod y wolności im nadanych weselili się

y spokoynie ich zażywali: przywileiem swoim seymowym, de data Iulii I die, waruie. A ieśli by iakie przed tym in praeiudicium praw y wolności stanom Ruskim wydane były, tedy wszytkie takowe tym swym przywileiem annihiluie y wniwecz za czołembiciem, iakośwy rzekli, wszytkich stanow W. X. L. obraca.

Rok Pański 1569.

Czasu inconporatij Xięstw Ruskich y ziemie Wołyńskiey do Korony Polskiey, iakowe by praerogatiwy rownych do rownych, wolnych do wolnych ludziey przywracaiąc, ludziom Graeckiego zakonu nadane były: przywileia tego z druku wydane iaśniey nad słońce pokazuią. A wdzięczno pamiętne w tych przywileiach te są słowa: Ku temu też obiecuiemy y powinni będziemy wszech przerzeczonych Xiążąt, obywatelow y potomkow ich, tak Rzymskiego iako y Graeckiego zakonu będących, w ich starodawney czci y dostoyności, iako z przodkow swoich y do tego czasu byli, zachować, y one wedle cnoty y godności każdego a upodobania naszego, bez zawady artikułow w statucie Koronym o Xiążętach opisanych, na urzędy zamkow, dzierżaw y dworow naszych, iako y inne szlachetskiego narodu ludzie przypuszczać. A trochę niżey: Tymże sposobem obiecuiemy, y powinni będziemy, dostoieństw y dignitarstw y urzędow duchownych y świeckich, wielkich y małych, tak Rzymskiego, iako y Graeckiego zakonu będących, nic umnieyszać ani ||(7 л. об.) zatłumiać y owszem w cale zachować. Wdzięczno pamiętne y dalsze w constitutiach drukowanych fol. 161, 163. 165. 167. et caet. A nad to co może być droższego, znamienitszego, narodowi Ruskiemu pod posłuszeństwem Patriarszym znayduiącemu się? Iudicate et discernite Przeoświeceni Iaśnie Wielmożni, a nam wielce Młściwi Panowie.

Rok Pański 1573.

Confederacya generalna Warszawska w tym roku, iako w Rzeczypospolitey zabiegaiąc szkodliwym seditiom, pokoy waruie pod obowiązkiem przysięgi, pod wiarą, poczciwością y sumnieniem między rozroznionemi w relligiey: życzylibyśmy, aby koždy z Wielm. waszych, te charactery, ktore są opisane, fol. 209, w pomienionych constitutiach drukowanych, miał na dobrym baczeniu.

Tegoż roku Henrik Krol nowo obrany, przysięgaiąc na Krolestwo, pokoy poprzysięga między rozroznionemi w wierze, a że niwczym nie ma naruszać swey przysięgi, tą conclusią kończy: sic me Deux adjuvet, to iest: niech mi tak Bog pomoże. A czegoż więcey potrzeba?

Rok Pański 1584.

Między inszemi roki szczęśliwy y ten rok był, względem przezacnego narodu Ruskiego, przeoświeceni Iaśnie Wielmožni, a nam wielce PP., a nayszczęśliwszy w Chrystusie braci naszey, do bractwa naszego Wileńskiego pod titułem św. Troycy nazwanego, wpisancy y po dziś dzień wpisuiącey się. Abowiem naypierwiey tego roku Metropolit Onisiphor Dziewoczka bractwo nasze założył, porządki napisane podał, z podpisem ręki swey y przyłożeniem pieczęci Metropolitańskiey approbował, ktore porządki originałem nie poiednokroć iuż na seymach pokazywane były, a u nas, y po dziś dzień znayduiące się, gotowiśmy y teraz one, gdy tego czas y potrzeba ukaže, pokazać.

Rok Pański 1585.

Za szczęśliwego panowania św. pamięci Krola Stephana tymże ludziom starożytney wiary Graeckiey y nam successorom ich nadany iest przywiley, de data w Niepołoniczach, te paragraphy zawieraiący w sobie: Nic uwłaczać nie chcemy, a zwłaszcza ludziom relligiey Graeckiey, ktorzy w Krolestwie naszym y w Wiel. X. L. caeremonie (8 л.) Graeckie zachowuią y Relligią starą wyznawaią, poniewaž od starego kalendarza porządku odstąpić y świat od

zwyczaynego biegu odmienić bez Patriarchow pozwolenia onym się nie godzi. A troche niżey w tymże przywileiu: A żeby bezpiecznieyszy y mocnieyszy na potomne czasy pokoy między ludźmi rożney wiary był zachowany, ludziom religiey Graeckiey, y ktorzy w W. X. L. żyią, uchwały wszytkie religiey Graeckiey y caeremonie według starego kalendarza porządku y opisania wolno y spokoynie w Xięstwie naszym obchodzić, używać y zachować, y ze wszytkich inszych porządkow y uczynkow pobożnych cieszyć się, cerkwie nabożeństwa swego, szpitale y szkoły, tak murem, iako y drzewem budować, ubogacać, y wszytko zwyczaiem starodawnym approbowane y od przodkow naszych powolne y przywileiami stwierdzone dzierżeć, mieć, wszelaką moc y wolność dać, pozwolić y stwierdzić umyśliliśmy, iakoż teraznieyszym listem naszym daiemy, pozwalamy, funduiemy, także poki o kalendarza używaniu między Papieżem Rzymskim y Patriarchami Graeckiemi skończono y rozstrzygniono nie będzie.

Rok Pański 1586.

Na confaederatiey generalney Warszawskiey pokoy między rozrożnionemi w wierze zachować, także obietnice czynią, żeby się przeciwko prawu przywileiom y świebodom nic nie działo.

Rok Pański 1587.

Za szczęśliwym tym początkiem, gdy de die in diem rosło w Chrystusie bractwo nasze Wileńskie, a im daley tym więcey do regestru brackiego, począwszy od Metropolity Rahozy ieszcze nie odstępnego, Iaśnie Wiel. Ich M. PP. Senatorowie y Ich M. Panowie obywatele Koronni y Litewscy poczęli się wpisywać, a przy nich iak z magistratu Wileńskiego burmistrze, raycy, ławnikowie prawosławni, tak y PP. ||(8 л. об.) mieszczanie imiona swe wnosić. A o tym posłyszawszy w inszych miastach Iego Krolewskiey

Mści wtąż bractwa, za consensem Iego Krolewskiey Mści, przykładem naszym zakładać, a do nas o przepisy porządkow posyłać poczęli. Za słuszną się rzecz zdało z druku na świat one wydać, iakoż y wydano, dedikuiąc ie godney pamięci społbratowi swemu Wielmożnemu Panu Bogdanowi Sapiezie, Kasztellanowi Smoleńskiemu. Do ktorych drukowanych porządkow, zawitawszy w te kraie, św. pamięci Ieremiasz Patriarcha chętnie rękę swą podpisał y pieczęć na lepsze potwierdzenie przyłożył. Co obie iak nieiakie dwa kleynoty originałami chowaiąc u siebie, a za okkazyią temu się przypatruiąc, że przy Ich M. niektorych PP. Senatorach do kilku set Ich M. PP. obywatelow y Koronnych y Litewskich w bractwie naszym wpisanych, znayduie się w tych uciskach naszych y traductiach, iako iednę uciechę odnosimy. Iż inaczey się w samey rzeczy, a inaczey się w powieści odstępnych znayduie.

Rok Pański 1588.

Tego roku w Bodze zmarły naiaśnieyszy Zygmunt III, szczęśliwie na to państwo następuiąc, a poprzysięgaiąc od ś. pamięci antecessorow swoich prawa y przywileia nadane, poprzysięgać raczy y te od nas producowane. Dokładaiąc w iuramencie swym y tych słow zlotemi literami godnych pisania. Pacem quoque tranquillitatem inter dissidentes de religione tuebor, manu tenebo, nec ullo modo, vel iurisdictione nostra, vel officiorum nostrorum et statuum quorumvis authoritate, quanquam afficiam, opprimique causa religionis permittam, nec ipse afficiam, nec opprimam.

Rok Pański 1589.

Między szczęśliwemi szczęśliwszy, między wesołemi weselszy ten rok był przezacnemu narodowi Ruskiemu, a to względem hoynie a szczodrobliwie za wolą y zrządzeniem Boskim pokazaney łaski od w Bodze zmarłego Naiaśnieyszego Krola Pana. Był pierwszy seym po szczęśliwszey koronaciey walny Warszawski tego roku, na ktory Metropolit w Bodze wielebny Onisiphor Piotrowicz z Episkopami, pod nim będącymi, y barzo z wielkim gronem duchowieństwa

przyiachał, y niektore obciążenia y dolegliwości swoie publice przekładał. A Krol Iego M. ś. pamięci y z wrodzoney dobroci swey Pańskiey y za proźbą wszytkich stanow, seymu należących, młściwie y łaskawie onego wysłuchawszy, y temu zabiegaiąc, aby się iuż więcey to nie działo, (9 л.) roskaznie zaraz wydać z cancellarii swoiey między inszemi takowy przywiley, w ktorym za iedno z duchowieństwo Graeckiey relligiey pod posłuszeństwem patryarszym będące porownywa, mowiąc te słowa: A będąc fundatorem y naywyższym obruncą cerkwi Bożych y danin na nich, te dostoieństwa duchowne—Archiepiskopstwo, Metropolitaństwo, Episkopstwa, Archimandrytstwa, Ihumeństwa y wszytek stan duchowny zakonu Graeckiego niwczym nienaruszaiąc, wcałe y przy zupełney mocy, władzy, w zacności y dostoieństwie, iako duchowieństwo zakonu Rzymskiego zostawuiemy, y z łaski naszey Gospodarskiey mocą seymu teraznieyszego, za proźba wszytkich stanow seymu należących, to onym daiemy, y tym listem przywileiem naszym na wszytkie potemne czasy wiecznie waruiemy y tak mieć chcemy. Coż przeciw tego rzekniecie panowie uniaci? Ieślibyście chcieli żądać, nie był taki przywiley wadany? Durum est contra stimulum calcitrare, bo originałem mamy go ad manum: ieślibyście też chcieli, według swego biegu dawnego y zwyczaiu, sami się ubrać w tę kosztowną czatę, długa barzo na was y nie proportionalis, bo w takiey nigdyście nie chodzili, ponieważ y na myśl ta unia drugiemu nie przychodziła, ale raczey na potłumienie waszych teraźnieyszych powieści, a na wieczną sławę y pociechę wszytkich prawosławnych to, czego pilnie słuchaycie, nastąpiło.

Tegoż roku szczęśliwego, y nadder szczęśliwego, nawiedził Bog lud swoy wybrany: posłał do nich oyca w Duchu y pasterza, z wiekow onemu należnego, ktory szczęśliwie ze Wschodu z stolice swey Konstantinopolskiey do państw Iego Kr. M. Korony Polskiey y W. X. L., dla doyzrzenia y sporządzenia porządnego w cerkwiach nabożeństwa Graeckiego, iako do własney dioecessicy swey, gdy iachał, św. pamięci Krol Iego. M., iako własnego pasterza y zwy-

kłego w relligiey Graeckiey, chętnie przyiąwszy, onemu według dawney zwykłey władzy iego universałem swoim, od Metropolity zacząwszy, wszytko duchowieństwo sądzić, rząd między nimi czynić y występnych karać, miłościwie y łaskawie pozwala, specifice te słowa w pomienionym universale wyrażaiąc: Wszytkie sprawy cerkiewne duchowieństwu Iego M. z dawnych czasow w Państwach naszych należące odprawować... et caet.

To iuż nie novum emergens iuridica Patriarchi: nie nowa Ruś, ktora onemu posłuszeństwo oddaie.

||(9 л. об.) A gdy się szczęśliwie zwracał z tego państwa do stolice swey Przeoswiecony Patriarcha, powtore wydane były universały, iżby wszędzie był przyimowany, spokoynie do granic Korony Polskiey przeprowadzony, y nieiakiś Paisy archidiakon, prowadzący go, gdy się zwroci nazad, dobrowolnie wszędzie przepuszczony; de data w Wilnie tegoż roku, Julij 26 die.

W tymże roku bardzo wiele stanow rocznych, y sławetni mieszczanie, chcąc nasze bractwo, cerkiewnym Troieckiem nazwane mieć od św. pamięci Krola Pana confirmowane, udaią się z uniżoną proźbą swą y szczęśliwy effect otrzymywaią. Wydać bowiem roskazano w Wilnie, Julij 21 die, przywiley takowy, w ktorym porządki pomienione brackie approbowano, a o iuridice Patriarszey w tym Państwie tak wspomniano: Na co y błogosławieństwo zwierzchnieyszego pasterza Ich Archiepiskopa Konstantinopola y Wsieleńskiego, to iest Aecumenici, abo Powszechnego Patriarchy Oyca Ieremiasza przed nami Krolem pokazywali. W tymże przywileiu za insignia nadany nam iest Obraz św. Troycy na początku od nas położony. Nie nowo tedy w roku 1608 utworzonemu uniatskiemu Bractwu nadany, y sprawiedliwie sądząc, służy ten przywiley, ale temu, ktore na on czas pod posłuszeństwem Patriarszym znayduiąc się, pod tymże posłuszeństwem, aż do tego czasu stale y nieodmiennie trwa. A że za łaską y pomocą Bożą lubo to w codziennych niemal uciskach bractwo to nasze znayduiące się, y po dziś dzień nie odstąpiło od pasterza swego y duchownym y świeckim prawem iemu należnego: iakoż może ktore, w kilka dziesiąt lat po nim sklecone, naciągać ten przy-

wiley sobie, ponieważ ieszcze y na świecie iego nie było. Kto zaś odstępuie Patriarchi, tenże y przywileiu sobie tego usurpować y naciągać nie może: sam to rozum ukazuie.

Rok Pański 1591.

Iak niegdyś za złotych y szczęśliwych wiekow Apostolckich rosło y krzewiło się chrześciaństwo, tak tego wieku złotego w Koronie y w Litwie wszyscy prawosławni garneli się do związku w Chrystuste: y buduiąc się z Bractw Wileńskiego y Lwowskiego za błogosławieństwem Metropolity y Episkopow prawosławnych Bractwa także fundowali. Czego swiadkiem między inszych barzo wielu owe nam pamiętne: Brzeskie, Lubelskie, Bielskie, Krasnostawskie, Hołoborskie, Buzskie, Halickie, Gorodeckie y insze, ktorych teraz ledwo pamiątka za wyniszczeniem przez zuniowanych zostaie. A kożdy z Eposkopow w miastach dioecesii swoey błogosławąć (sic) mieć Bractwo, napierwiey ||(10 л.) przypomniał błogosławieństwo Patriarchi Konstantinopolskiego, bo się też y sam pod iego władzą naydował.

Do tego acz ieszcze w roku 1585 od ś. pamięci Krola Stephana na seymie wolnym Warszawskim za instantią Onisiphora Metropolity potwierdzony iuż był przywiley ś. pamięci Zygmunta Krola Polskiego, anno Domini 1511 dany Metropolicie ś. pamięci Iozephowi na potwierdzenie synodu, w Wilnie roku 1510, iakośmy wyszey iuż przypomnieli, celebrowanego. Iednak y w tym roku 1591 otrzymaliśmy powtorne potwierdzenie pomienionego przywileiu od zmarłego w Bogu Zygmunta III.

Rok Pański 1592.

To też trzeba widzieć kożdemu, że Bractwo y błogosławione y przywileiem konfirmowane nie wiązało się do wszytkiey cerkwi Ś. Troyce, ale tylko do iednego ołtarza, słowieńskim dialectem Strzetenia Hospodnia, to iest Purificationis Beatae Marie Virginis, a vulgo, święta Gromnić. Nie wszytka cerkiew y monaster był nam dany, bo to oboie za przywileiem Krolewskim magistrat relligiey Graeckiey prawosławny, pod posłuszeństwem Patriarszym będący, nie uniątski teraznieyszy, z mieszczany y wszytkim pospolstwem, nie z temi, co

się od nas, iedni dla mieysca w radzie, a iak radzić mało co umieiąc, drudzy dla poratowania siebie w niedostatkach swych z prowentow cerkiewnych, ktore przed tym dokilkunastu cerkwi należały, a teraz iedna ich odbiera, każdego roku odrywaią, ale wtąż z prawosławnemi, pod tym że posłuszeństwem Patriarszym miał w swym zawiadywaniu. Ale tylko trapeza albo refectarz y szkoła pozwolone były, na co wszytko dał też był błogosławieństwo swe w tymże roku y Michał Rahoza Metropolit ieszcze nie odstępny, y lubo to za pomocą Bożą a za łaską ś. pamięci Krola Pana nieschodziło nam na mieyscu, gdziebyśmy modły Panu Bogu oddawać y consultatie swoie w zebraniu się na schadzkę braterskim miewać mogli, ale że im daley tym więcey przybywało z wielu stanow roznych do Bractwa naszego, a za tym y na przestronności względem nabożeństwa nam schodziło, z tych miar staraliśmy się o insze mieysce przestrzenieysze, gdzie y względem nabożeństwa tutiores być moglibyśmy, y insze powinności w artikułach brackich opisane bez przeszkod do skutku pożądanedo przywodzić.

Na ktore się za zrządzeniem Boskim zdobywszy, nie wprzod do fundatij iakich, do budowania y murowania cerkwie y monastera udaiemy się, ale zaraz na seymie uniżone prożby swe ścielemy pod nogi Maiestatu ś. pamięci Krola Pana naszego o pozwolenie tego wszytkiego, y otrzymywamy ie za łaską y pomocą Bożą na seymie walnym Koronnym, za włożeniem się w to Wielmożnych ich pp. Senatorow relligiey naszey Graeckiey, także z koła rycerskiego barzo wielu znamienitych person y sławetnych miecz||(10 л. об.)czan miasta Wileńskiego, do Bractwa naszego wpisnych, z miłościey łaski ś. pamięci Krola Pana. W ktorym same słowa wyrażone usta tamuią odstępcom naszym.

Oni udaią, że na prożbę mieszczan tyle ten przywiley wydany, a w przywileiu tak napisano: Za doniesieniem nam prośb na czołembicie stanow wielu roznych, tak osob pewnych z panow rad naszych, iako y koła rycerskiego— mieszczanie co? Appendix: y sławetnych mieszczan miasta naszego Wileńskiego, ludzi narodu Ruskiego, zakonu Graeckiego. Daley co w tym przywileiu? Według artiku-

łow y porządkow ich Bratskich na piśmie z druku wydanych y przed nami Hospodarem pokładanych, także według listow y błogosławieństwa zwierzchniego pasterzą w relligiey ich Patriarchy Konstantinopolskiego, oyca Ieremiasza. Gdzież tu wsmianka o Bractwie uniatskim w roku 1608 skleconym? Gdziesz tu wzmianka o tym pasterzu, ktoremu oni w roku 1595 posłuszeństwo samowolnie oddali? Iudicate discernite, Przeoświeceni, Iaśnie Wielmożni, a nam wielce Młściwi Panowie. A my po te czasy wołaliśmy z prorokiem: Iudica nos Deus et discerne causam nostram. Ciż in unione przeciwko iasney prawdzie smieią udawać y z motyką się na słońce rzucaiąc, temi słowy uszy ludzkie napełniać; „Nowa to Ruś nową cerkiew swawolnie zbudowała." A to ieśli nie iawna calumnia? O Boże miłościwy!

Do przywileiu te inter alia contenta były podane Bratstwu Wileńskiemu pewne domy y kamienice, iedne kupnym prawem, drugie zaś darowanym dostali się; a te mianowicie, na ktorych teraz wpiśni bracia a duchowni oycowie naszi monaster założyli, celi y szkoły pomurowali.

Samego św. pamięci w Bogu zmarłego Pana zaszła ta deklaratia. Bili nam Hospodaru czołem, abyśmy im te domy za iedno na dom Bractwa ich cerkiewnego złączone, na szkoły y na wychowanie w nim ludzi uczonych duchownych y świeckich y innych wszelakich sług Bratskich przywileiem naszym stwierdzili, w czym my Hospodar, widząc być prośbę ich słuszną, na czołembicie ich uczyniliśmy to, y iak wprzod tego z szczodrobliwey łaski naszey na wolne używanie wszelakich świebod w nabożeństwie ich ku rozszy-||(11 л.)rzeniu chwały Bożey to Bractwo cerkiewne im nadaliśmy y przywileiem naszym na wszytkie potomne czasy stwierdzili. Ktore Bractwo ich pomienione y tym przywileiem naszym na wieczne czasy nieporusznie ze wszytkiemi wolnościami y świebodami od nas Hospodara nadanymi umacniamy. Tak y one do-

my ich na Bractwo cerkiewne kupione, darowane, w granicach swych zwyż opisanych, w iedno mieysce złączone, w ktorym iuż oni szkoły Graecką, Ruską, Łacińską y Polską założywszy, ludzi na to godnych duchownych y świeckich, tak do nauk narodu chrześciańskiego y dziatek małych y do wszelakich posług y ozdob tego Bractwa y nabożeństwa swego chowaią, z łaski naszey Hospodarskiey, wiecznie nieporusznie utwierdzamy. Maią y wolni będą oni pomienieni bracia Bractwa cerkiewnego, iako w monasteru św. Troycy w mieście Wileńskm na zwykłym mieyscu schadzki swe mieć, gdzie y przed tym miewali: tak y do tego swego domu Brackiego schodząc się, namawiać, y wszelakie potrzeby Bractwa swego odprawować, gdzie im tego potrzeba okaże. Także ludzi w piśmie uczonych, duchownych y świeckich, tak wiele iako potrzeba okaże, chować, szkoły Brackie na naukę dzieciom ięzyka Graeckiego, Ruskiego, Łacińskiego, w tym domu swym mieć, gdzie wszelakie nowego y starego zakonu ku nauce dzieciom wszytkiego narodu chrześciańskiego, y inne wszelakie sprawy duchowne y świekie pismem Graeckim, Ruskim, Łacińskim y Polskim drukować, dzieci braci wpisney narodu chrześciańskiego y ubogich sierot, w szkole ich Brackiey darmo uczyć, y inne uczynki pobożne y młosierdne, wedle postanowienia y artikułow Brackich, na piśmie z druku wydanych, przed nami Krolem pokazywanych, odprawować maią. A ieśli takim przywileiem grunty nasze brackie są warowane, na coż się działy po te czasy za podżogą wa (11 л. об.)szą niepoiednokrotne na nie invazie? Czemu rożne despecta y obelgi wyrządzywano nie tylko studentom szkoł naszych, ale y samym w nich professorom, a pod czas y szafarzom taiemnic Pańskich? Czemu schadzki nasze na dobro cerkiewne swowolnym zgromadzeniem określono? Co za potrzeba była starać się wam y biegać po mandaty o drukarnią?

A zatym ludzi niewinnych turbuiąc, do szkody ich wielkiey przywodzić? W iaki cel y koniec spisowaliście z woźnemi tych, co do cerkwie świętego Ducha chodzą? Co za occazią y przyczynę mieliście instantią czynić o wydanie mandatow? a potym y wymoc u sądu Assessorskiego bezstydnie to, iżby pod dwiemakroć statysięcy kop. litowskich zaczętą cerkiew murować zakazali? Ponieważ takie nas, gdy was ieszcze nie było, pozwolenie od św. pamięci Krola Zygmunta III uprzedziło. Wedle przemożenia swego y cerkiew nabożeństwa swego na tych pomienionych grunciech domow ich Brackich, iaką mieć zechcą, wolno im będzie murem y drzewem budować y wszelakich caeremonij nabożeństwa ich, według zwyczaiu chrześciańskiego, świebodnie y dobrowolnie zażywać pozwalamy. Na co, nakoniec, łączycie w iedno z cerkwią y monastyrem św. Troyce, gdyż Bractwo nasze, titułem tylko sw. Troyce nazwane? gdyż w tymże przywileiu distinctio albo rozdzielenie takowe zaszło:

A iż pierwiey tego z łaski naszey Hospodarskiey monaster cerkiew założenia św. Troycy zakonu Graeckiego, w mieście naszym Wileńskim, z folwarkami do niego należącemi, także z domami na grunciech cerkiewnych y z placami ku tey cerkwi y monastyrami z dawna przysłuchuiącemi, w opatrzność y w dozor burmistrzom y raycom miasta naszego Wileńskiego, ludziom nabożeństwa Graeckiego, daliśmy. A to Bractwo ich w postanowieniu ich Brackim iest nazwane cerkiewnym założenia św. Troycy monastera Wileńskiego, co oni czyniąc dla spraw pobożnych onym imieniem to Bractwo nazwali, iż się to na miłosierdne y pobożne uczynki postanowiło. Lecz aby się to pod władzą y jurisdictią ich urzędową z onym monasterem być nie rozumiało, tedy z tych przyczyn y dla snadnieyszego odprawowania onych wszytkich spraw, w postanowieniu ich y przy-(12 л.)wileiach naszych Hospodarskich opisanych,

iak one samo Bractwo cerkiewne, ze wszytkiemi sprawami iego, tak y te obadwa domy, wprzod mianowane kupione y darowane, y w ieden dom na Bractwo cerkiewne, złączone, tak y to, coby oni napotym do tego domu swego wszyrz y wdłuż, bądź kupnym, darowanym, y iakimkolwiek obyczaiem, gruntow, placow, domow, y budowania nabyć, y przybawić mogli. Tedy iako to wszytko, tak y ludzi w tym domu ich Brackim mieszkaiących, wszytkich duchownych y świeckich, ktorych oni dla potrzeb tego Bractwa swego chować zachcą, iako rzecz cerkiewną pod władzę y obronę naszą Kroiewską, wyiąwszy od wszelakich przysądow y praw Trybunalskich, Marszałkowskich, Ziemskich, Grodskich, Mieyskich, zwierzchnością naszą Krolewską na wieczne czasy uwolniamy.

Niepotrzebnie tedy zaiste, a właśnie na szkodę wielką ludzi niewinnych mieszczan relligiey starożytney Graeckiey, świeżo przeszłemi czasy wprzod do sądu ławniczego zapozywano, a potym za dworem odsyłano, o prawa, przywileia, o dobra Brackie cerkiewne, y-z nich sprawować się należnym roskazywano: universały ad malè narratta upraszano, aby tylko Bractwu naszemu więcey kamienic skupować, co iest przeciwko tak iasnemu prawu, zabronili y od tego wszytkiego, coby kto chciał nam dać, darować, zapisać, oddalili. Iakoż za takowym swoim postępkiem wiele dobr Bractwu naszemu testamentem legowanych y zapisanych gwałtem pozabierali y na swe pożytki obrocili, a to wszytko czynią przeciwko zwierzchności od P. Boga nam podaney, ktora iak starostow w Bractwie naszym z stanu szlacheckiego tak y wszytkie dobro leżące y ruchome na Bractwo legowane wiecznymi czasy tak, iakoście słyszeli, warowała y ieszcze daley posłuchaycie.

Wszakże gdzieby się komukolwiek z tego domu Brackiego od ludzi w nim mieszkaiących iakiegokolwiek stanu krzywda iaka działa: tedy z takowego starostowie y dozorcy tego Bractwa roczni każdemu ukrzywdzonemu sprawiedliwość czynić będą powin-

ni, według prawa pospolitego y statutu ziemskiego (a mieszczanin, co ma do prawa pospolitego y stanu ziemskiego y według onego sądzić). A gdzieby się takowemu z krzywdą sprawiedliwość być zdała, tedy tych starost rocznych w sobie wszytkiego Bractwa do sądu ziemskiego woiewodzstwa Wileńskiego przypozwać takowy ukrzywdzony ma. (To iuż nie mieszczanina bo iemu forum na ratuszu stanowić się.) A sąd ziemski, według prawa, sprawiedliwość z nich czynić będzie powinien, od ktorego iuż appellatia nigdzie indziey, iedno do nas Hospodara, iako nadawcy y obrony tego Bractwa iść ma, y ten sąd iey kożdemu takowemu dopuścić powinien będzie. A trocha niżey. I ktoby z dobrey woli swey na to Bractwo ich cerkiewne co nadał, albo testamentem odpisał, y potym chocia y bez testamentu co nadał, albo odpisał, tak rzeczy ruchome, iako y leżące, to na wszytkie potomne czasy przy onym Bractwie ich cerkiewnym wiecznie zostawać ma. Czego im żaden urząd Trybunalski, Marszałkowski, Ziemski, Grodski y Mieyski, tak przy bytności naszey w tym Państwie naszym Wiel. X. Lit., nigdy bronić, ani się w to wstępować y przeszkody żadney w tym czynić im nie maią, y nie będą mogli; tak iakoby krom żadnych przeszkod we wszelakich świebodach y wolnościach w tym Bractwie cerkiewnym chwała Boża w naukach y ozdobach zakonu ich należących rozszerzać y mnożyć się mogła.

Zgańcież tedy Przeoświęceni Iaśnie Wielmożni, a nam wielce m. PP. Ich M., pp. uniatom takowe ich wszytkie postępki, pociągaiące za sobą wzruszenie pokoiu pospolitego. Pokazuycie te wszytkie ich processa ku szkodzie barzo wielkiey naszey wyniesione, a sądząc sądem Salomonowym, przysądzcie nam co naszego własnego iest, y to, co oni niesłusznie zabrali, niech nam koniecznie wrocą, bo swego własnego nigdy nie opuścimy.

Rok Pański 1594.

W tym roku 1594 złożony był synod w Brześciu Iunij 24 die od Michała Rahozy Metropolity, ieszcze nie odstępnego, na ktory, wyprawuiąc Bractwo ||(13 л.) nasze Wileńskie posły swe w instructiey te nayprzednieysze paragraphy podało:

Bractwa cerkiewne od ś. Patryarchow podane, aby in suo robore zostawały.

Cerkiew Bracka aby niwczym nie była zniewolona, a mianowicie w Wilnie.

Exarcha albo Legat od Patriarchi, lub tuteyszy, lub tameszny, aby tu ustawicznie był.

U tey instructiey barzo wiele podpisow y pieczęci Ich M. PP. obywatelow rożnych woiewodstw y powiatow przyciśnionych, a Iaśnie Wielnożnych Ich M. PP. Senatorow y niektorych Dignitarzow owe są podpisy przy ich pieczęciach; iako to: Theodor Skumin, woiewoda Nowogrodski, Gryhorey Woyna, Kastelan Brzeski, Siemion Woyna, Kasztelan Mścisławski, Bohdan Sapieha, Michał Drucki Sokoliński, Ian Tryzna, Lukasz Haraburda, Ierzy Masalski, et caet, et caet.

Na ktore paragraphy, w instructiey citowane, gdy przyszło odpisować Metropolicie z Episkopami y wszytkim duchowieństwem, zgodnie namowiwszy się, taki respons na postulata Bractwa naszego Wileńskiego uczynił w liście swym z synodu posłom Brackim danym (a co się tycze Bractw, te in toto approbuią). Gdy zaś przyszło wzmiankować o cerkwi Brackiey Wileńskiey szyrzey się iuż tu zabawili, odpisuiąc w te słowa: Swieszczennicy Bractwa cerkiewnego Wileńskiego, iż przeszkody w monasteru Ś. Troycy w odprawowaniu spraw duchowrych urzędu ich należących, od swieszczennikow burmistrzowskich cierpią: Tedy Bractwu Wileńskiemu swoią cerkiew na grunciech Brackich, według przywileiu K. I. M. na to danego, iaką zachcą y możność ich znieść możę, budować błogosławieństwo daiemy. A do tego czasu poki swą cerkiew mieć będą, wolno ich swieszczennikom brackim według błogosławieństwa na-

szego Archiepiskopskiego wszelakich swiebod y wolności w sprawach duchownych w tey cerkwi Ś. Troycy monastera Wileńskiego zażywać. Y troche niżey tamże: Iednakże y po zbudowaniu im cerkwi swey przed się ołtarz Stretenia Pańskiego w tey cerkwi Ś. Troycy, według błogosławieństwa Patryarszego y przywilciem potwierdzenia Iego Kr. M., na wieczne czasy (**13 л. об.**) niwczym nieporusznie dla odprawowania chwały Bożey przy Bractwie ich zostawać ma.

Izali tedy swawolnie wprzod zbudowało drzewem, a teraz murować cerkiew poczeło Bractwo nasze? gdy wprzod zaszedł consens Krola Pana na to, a wrychle y błogosławieństwo synodalne nastąpiło takowe, przy wielu pieczęciach y podpisach, y tych person pieczęci y podpisy maiące: Michał Metropolit, Ipatiey Episkop, Gregory Protonotary, Gedeon Brolnicki, Paisiey, co potym był Pińskim Władyką. A przeto każdy, co mowi że swawolnie, niech się z sumnieniem porachuie, a więccy iuż nie grzeszy.

Rok Pański 1595.

Przypatrzywszy się zdrowym okiem y uważywszy dobrze wszytko, co się tego roku działo, wybornie przyrownać ten rok do onego widoku,—głowę ze złota naprzednieyszego, piersi y ramiona ze srebra przewybornego, biodra z miedzi, golenie z żelaza, a nogi częścia z żelaza, częścią z gliny,—iako Daniel Prorok c. 2. wypisuie,—maiącego. Wszytko bowiem porządnie sporządziwszy ś. pamięci Ieremiasz Patryarcha miedzy Episkopami, zostawiwszy tu na mieyscu swym za consensem zgodnym wszytkich Exarchę Thronu Konstantinopolskiego Cyrilla Terleckiego, y listem swym, de data w Brześciu roku 1589, aug. 6, na tym przełożeństwie potwierdził. A iżby sporki iakiey nie było na synodach, kożdego roku zwyczaynie odprawuiących się, warował drugim listem, obiaśniwszy ktory po ktorym z Episkopow ma zasiadać. A obiema temi listami Patryarszymi, gdy wyprawiono na tegoroczny walny seym do Krakowa, prosząc o confirmatią seymową, tak się y stało: bo oba te listy Patriarsze były confirmowane, w przywileie wpisane y z cancellariey potrzebuiącym wydane.

Tegoż roku 1595 tak szczęśliwego, februarij 9 die, gdy się okazała pierwsza część tego roku—głowa złota, piersi y ramiona srebrne maiąca—poczęła się też y miedź z żelazem pokazywać. Bo tegoż (ach! ach! żałośnie y wspomnieć) roku zapuścili się samowolnie niektory persony (obawiaiąc się, aby dla excessow swoich mielkich nie byli karani y z urzędow swoich degradowani) do Rzymu dla oddania posłuszeństwa ś. oycowi Papieżowi: o czym gdy się głosy miedzy ludźmi poczeły nosić (gdyż to było niesłychane novum w Rusi emergens, y w tym Państwie) zaraz y pierwociny tey wielebney uniey w słownych powieściach od pozostałych tu, a na to iuż przypadłych, pokazały się: na tych miast generalna protestatia przy bytności bardzo wielu zacnych y znamienitych pierson, zaniosł na urzędzie grodzskim Włodzimierskim ś. pamięci ociec Gedeon Bałaban, Władyka Lwowski, Galicki y Kamieńca Podolskiego, Archimandryt Zydiczyński, obciąźliwie uskarzaiąc się na tych pierwszych wszytkich odstępcow, twierdząc ||(14 л.) to, że mimo wiadomość wszytkich stanow tak duchownych, iako y świeckich, to czynić ważyli się,—dokładaiąc y tego, że nigdyśmy listow o to, tak do ś. oyca Papieża, iako y do Iego Kr. M., nie pisali: a ieśli teraz popisano y pooddawano imieniem naszym, tedy czyniono to podstępnie z nami. Pisano na gołych memranach naszych nie na to, ale na co inszego, z synodu Brzeskiego niektorym z nich od nas powierzonych. Szukaycie ieno iey iulii 1 die: tego roku tam ią panowie uniatowie znaydziecie.

Przyiął ci in gremium ich Ecclesiae Romanae ś. ociec Papież na ten czas będący, lecz z tą conditią, iż wprzod przysiąć musieli, że od wszytkiego narodu Ruskiego duchownych y świeckich, o czym się żadnemu nie śniło, z tymi listami są posłani. A zwrociwszy się z Rzymu, gdy zawitali do Krakowa, pilnie a pilnie o nowe obrony prawne (iako nowa Ruś) staraiąc się, usiłowne proźby do w Bogu zmarłego Krola Pana o przywiley donosili (ktorego iakoby dostąpić mieli), aby z duchowieństwem kościoła Rzymskiego porownani byli. A obawiaiąc się, aby za taką swą robotkę karności nie odnieśli, za naypotężnieyszy warunek być sobie rozumieli: aby Patryarcha Konstantinopolsky, ktoremu iuridika w tym państwie według prawa

duchownego y świeckiego należy, albo Exarcha iego, więcey iuż tu nie bywał, y do nas nic nie miał, tedy na granicach zabronić im przyiazdu wolnego. Owdzie zaś w państwie tym, ieśliby kto przecznym był, snadnie się zabieży; czym że? Mandatami, universałami y dalszym procecsem prawnym, czego wszytkiego, iak z oycem naszym w Duchu y z nami po wszytkie te lata odstępstwa swego postępowali, iawnieśmy doznawali y teraz doznawamy, iako o tym niżey posłyszycie.

Niesłusznie tedy PP., w unij będący, praw, świebod y wolności nam nadanych usurpuią y nimi się szczycą, ponieważ samowolnie y bez dania żadney przyczyny od oyca y pasterza swego, ktory ich z wody y Ducha odrodził, odstąpili. A dawszy taką sprawotę o sobie y PP. uniatow, skąd się ta unia y dla iakich przyczyn wszczęła, progres niemal wszytek a sprawiedliwie do wiadomości ludzkiey (bo nie każdemu to wiadomo) podawszy, do dalszych dzieiow a tych żałosnych nowey Rusi z starą pzystępuiemy.

Rok Pański 1596.

Dwa synody na ten czas w Brześciu się odprawowały: ieden na ktorym unia promulgowana była; drugi, z ktorego Władykowie, Archimandrytowie y barzo wiele duchowieństwa znamienitego, także Xiążęta, Dignitarze, Urzędnicy z barzo wielą pp. obywatelow Koronnych y Wiel. X. Lit., wyprawili posły swe Iego M. P. Lawrentiego Drewińskiego, teraznieyszego czasznika z ziemie Wołyńskiey, z iego M. P. Matfieiem (14 л. об.) Malińskim, sekretarzem, protestuiąc się solenniter przeciwko unii y synodowi od zuniowanych odprawowanemu, de data w Brześciu Litewskim 9 oktobris.

Tegoż roku za instantią pp. uniatow zaczęły się owe wszytkiey Rzeczypospolitey szkodliwe kłotnie: wprzod Bractwu naszemu trapeze albo refectarz odzięto gwałtem, na co iest relatia woznych y protestatio solennis nasza, aprillis 6 et 12 die.

Tegoż roku protestatią o toż y zaś przeciwko X. Metropolitowi zuniowanemu, iunii 25 die.

Tegoż roku odięto ołtarz Bracki ze wszytkiemi apparatami y skarbami cerkiewnemi, y szyroce wszytko wypisuiąca na urzędzie

grodskim Wileńskim, decembr. 29 die zaniesiona o to relatio et protestatio.

Tegoż roku, użaliwszy się tak wielkich persecutij naszych, zgodnie wszyscy pisali list z koła Trybunalskiego do Oświeconego Xiążęcia Radziwiłła, na ten czas Woiewody y Hetmana, prosząc pilno, aby takowym persecutiam zabiegał. Iakoż Iaśnie Oświecone Xiąże nie dopuszczało tego roku dalszey krzywdy nam czynić.

A interim trochy pokoiu zaściągszy, a nie maiąc mieysca gdziebyśmy Panu Bogu modły swe oddać mogli, na gruntach przezacney familiey Ich M. PP. Wołłowiczow od Wielmożnych Paniey Iey M. P. woiewodziney Brzeskiey y Iey M. P. woiewodziney Smoleńskiey Bractwu naszemu nadanych y przyznanych, ale że na to iuż y consens Krolewski y błogosławieństwo synodalne zaszło, kosztem y nakładem szlacheckim (a nie tego złego y niezbożnego człowieka, ktorego zli też y niezbożni w ustawiczney pamięci imię y na języku swym maiąc fundatią tey św. cerkwie przypisuią y onę bluźniąc na Ducha Św. niezbożnie mianuią) zaczęto drzewem budować y zbudowano cerkiew, Zeyścia Św. Ducha nazwaną.

Rok Pański 1598.

Następuie w tym roku św. pamięci Krola Pana odiazd do dziedzicznego państwa swego, pod ktory spostrzegłszy, że się za takiemi postępkami uniatow na zło w Rzeczyp. zanosi, a zabiegaiąc, aby (czego Boże nie day) do iakich rozruchow y tumultow nie przyszło, roskazuie wydać universały z cancellariey swoiey ab utrinque pokoy waruiące, do szczęśliwego zwrocenia się swego, de data w Warszawie, kwietnia 13 dnia. Lecz y na to oni nic nie dbali.

Rok Pański 1601.

A w nim zaraz protetestatia zachodzi na urzędzie grodskim Wileńskim od Bractwa naszego o otrzymanie mimo rozpis zaocznie decretu assessorskiego na skasowanie praw y przywileiow naszych Brackich.

|(**15 л.**) Tegoż roku, novembris 4 die, list pisze koło wszytkie Trybunalskie zgodnie do Iego M. Pana Kanclerza, aby się z wy-

daniem decretu tego, prawom, przywileiom y wolnościam szlacheckim praeiudicium czyniącego, zatrzymał.

Rok Pański 1604.

Ten rok to w sobie zamyka: skoro się za błogosławieństwem Bożym Brastwo nasze zaczęło natychmiast porządki approbowane do skutku przywodząc, według przywileiu od nas pokazanego, obierano z stanu szlacheckiego dwie persony na starostwo, a cztyrech z panow mieszczan, aby w niebytności Ich M. w Wilnie obecnie residuiąc dozorcami byli, y klucze u siebie mieli od spraw wszytkich, apparatow y skarbow naszych Brackich cerkiewnych, z których iednego, a snać przednieyszego dozorcę uwiodła pokusa folwarkiem iednym pod Lidą, nazwanym Lubartowo: nic nie trwaiąc o wstyd od ludzi, nic nie dbaiąc na sławetne urodzenie swoie, rzekszy o nim (salvo honore) prawdę, potaiemnie zabrał wszytkie originały przywileiow nam należących. O co zaraz, zaraz też zaniesione były protestatie. Iedna na Trybunale w tymże roku maij 28 die. Druga na ratuszu u sądu gaynego iunii 18 die. Gdzie zaraz y na piśmie podano, ktore prawa y przywileia originałami nam poginęli. Trzecia drugi raz na Trybunale maii 28 czyniona z przypominaniem iuż inszego skarbu Brackiego, na ten czas zabranego.

Te wszytkie prawa y przywileie potaiemnie zabrane, lubo to wszyscy twierdzili y pro carto wiedzieliśmy, że są u iednych ludzi, ale że z nimi nie odzywali się, przystęp do nich prawny był przytrudnieyszy; lecz skoro na sądzie Iego Kr. M. Assessorskim w roku 1630 X. Pachomiusz Orański y nieiakiś Ian Korzenkowski, krawiec Wileński, z onemi się pokazali, natychmiast na zamku Warszawskim Iego M. P. Ławrenty Drewiński, czesznik ziemie Wołyńskiey, imieniem swym, iako starosta tegoroczny Bractwa naszego, y Iego M. P. Iana Ogińskiego, dzierżawcy Kormiałowskiego, iako collegi swego, także starosty tegorocznego w Bractwie naszym, solennem protestationem zaniosł, forum wolne sobie tak o prawa y przywileia, iako y o insze skarby nasze Brackie cerkiewne, y następcom swoim, gdzie prawo drogę ukaże, zostawiwszy.

Rok Pański 1605.

Tak gdy się zniewierzył ieden z panow dozorcow, nie owszeki iuż od tego czasu poczęto wszytkiego dowierzać drugim, raczey z stanu szlacheckiego dwuch obebrawszy, onym w zawiadywanie przy duchownych wszytko poruczono.

A gdy w tym roku seym następował, wiele Ich M. PP. Sena-(15 л. об.)torow y Ich M. PP. obywatelow Wiel. X. L. podpisało się, pieczęci swe przyłożyli do instructij na seym, primario prosząc o to przez PP. posły swe, od siebie z Bractwą posłane, aby znowu Metropolitę y Władykow mieć mogli pod posłuszeństwem Patryarszym, a instructia ta de data w Wilnie. Gdy zaś wyniesione były mandatem za dworem po Ich M. PP. starostow z stanu szlacheckiego, o takie praeiudicium nie omieszkaliśmy iednę protestatią w Minsku octobris 4 die zanieść, a dwie podać do urzędu grodzskiego Krakowskiego.

Stało się też y to tego roku, że dwiema decretami sądu głownego Trybunalskiego, iednym 20 iunii, a drugim augusti 12 die, odstrychniono nieboszczyka Pocieia od władzy, ktorą zamyślał y kusił się nad nami, a Bractwo nasze, pod posłuszeństwem Patryarszym statecznie trwaiące, przy prawach y przywileiach onemu należących nienarusznie zachowano.

Rok Pański 1607.

Otrzymaliśmy tego roku za pomocą Bożą, za włożeniem się w to wszytkich stanow seymowych, nie tylko constitutią, ale y przywiley, de data na seymie walnym iunii 18 die, w constitutiey, że przy obietnicy rozdawania beneficij cerkiewnych nie odstępnym od nas, ale naszym ludziom merè relligiey Graeckiey; Bractwo też nasze przy przywileiach zachowano, a między inszemi processami prawnemi, decret assessorski w roku 1601, o ktorym przypomnieliśmy, był skasowany. Dzięki y za to Panu Bogu oddaliśmy y teraz oddaiemy.

Z przywileiu cieszyliśmy się po te wszytkie czasy względem tylko, że nas mianowano ludźmi wiary starożytney chrześciańskiey,

Katholickiey, Graeckiey, Orientalney, pasterzow nam podawać miano: day to Iezu naysłodszy, — abyśmy tą rzecz z dawna pożądaną y skutkiem wrychle mieć u siebie mogli.

Rok Pański 1608.

Owo tu w tym roku będzie nowe Bractwo, spostrzegszy abowiem to pp. nniaci, że miedzy inszemi Bractwo nasze cerkiewne Wileńskie uprzywileiowane, constitutią przeszłego roku na seymie walnym zostało approbowane, rzucili się, a nie maiąc na to żadnego pozwolenia od ś. pamięci Krola Pana, do zakładania Bractwa swoiego nowego, y poczęli klecić to przeciwko naszemu dawnemu uprzywileiowanemu swoie nowe. O czym dowiedziawszy się, zaraz obciążliwie protestowaliśmy się na rokach ziemskich Wileńskich, ianuarii 26 dnia, na nieboszczyka X. Pocieia, iak o to, że Iego M. do Wilna przyiachawszy, następo||(16 л.)wał na wszytkie prawa y wolności nasze, tak y o to, że Bractwo iakieś nowe przeciwko wszytkim prawom, świebodom y wolnościam naszym, przy cerkwi Ś. Troycy ważył się założyć.

Rok Pański 1609.

Iaka constitutia o relligiey Graeckiey na tym seymie stanęła miedzy drukowanemi znayduie się. Wprawdzieć, drukuiąc typograph, wydrukował na końcu: „przed Trybunałem compositi iudicii,“ ale protestatie od rożnych person, na rożnych zaraz sądach zaniesione, vitium w tym, albo pomyłkę typographowi przypisuią, że inaczey namowiono było na gorze, a inaczey on wydrukował. A naypierwiey nieboszczyk X. Pociey, oblicznie stanąwszy in curia Regia Varsaviensi feria quinta ante Dominicam quinquagesimae proximae, protestuie się imieniem swym y imieniem wszytkiego duchowieństwa uniatskiego przeciw artikułowi w constitutiey o relligiey Graeckiey napisanemu, że ieśliby się ktorey stronie praeiudicium iakie działo, tedy tego ukazano dochodzić p r z e d T r y b u n a ł e m z u p e ł n y m. A że p r z e d c a ł y m T r y b u n a ł e m dochodzić krzydy koždemu z duchownych ukrzywdzonemu nakazano; tedy y powtore solleniter się oto protestował.

Z typographiey zaś Warszawskiey drukowane constitutie tegoroczne, gdy się rozniosły iuż po woiewodztwach y powiatach, a między inszemi doszły też rąk ś. y godney pamięci Bohdana Ogińskiego, podkomorzego Trockiego, posła na ten seym z tegoż woiewodztwa, y godney pamięci Eiedora Obuchowicza, sędziego ziemskiego Mozyrskiego. Ci postrzegszy to, że inaczey przy conclusiey seymu namowiono y owe słowa—przed Trybunałem zupełnym—zgodnie do constitutiey o relligiey Graeckiey wpisano, zaraz protestatie swoie zanoszą o słowko to compositi iudicii. Ieden z nich na urzędzie grodzkim Lwowskim, a drugi na urzędzie grodzkim Liwskim.

Tegoż roku za wytoczeniem się sprawy przed sąd głowny Trybunalski z nieboszczykiem X. Pocieiem y teraznieyszym X. Rutskim o odięcie gwałtowne cerkwi y monastera św. Troyce y inszych wszytkich cerkwiey Wileńskich: otrzymaliśmy kilka dekretow, w ktorych wszytkie prawa y przywileia nam służyć y należeć uznawszy, cerkiew św. Troycy, monaster y wszytkie cerkwie, ktore są w Wilnie, nie będącym w unii przysądzono: mandaty zadworne y assessorski dekret w tym roku na ubliżenie praw y przywileiow naszych udziałany, skasowano. A kto nie dopuścił stać się tak wszytkiemu według tych dekretow xięgi tegoroczne Trybunalskie zawieraią go w sobie.

||(16 л. об.) Rok Pański 1611.

Seym walny w tym roku gdy złożony był, nie zaniechaliśmy z posrzodku siebie wyprawić z instructią, przy pieczęciach sześciudziesiąt y ośmiu podpisow rękami zacney y rodowitey szlachty, zleciwszy onym starać się pilnie przy uspokoieniu gruntownym relligiey naszey, aby constitutią ieszcze decret ten Assessorski, 11 anni wyniesiony, był annihilowany.

Rok Pański 1613.

Na seymie tego roku walnym także zgodnie w Kole Poselskim namowiona była constitucia, uspakaiąca gruntownie relligią naszę, a processa wszytkie y dekreta zadworne kasuiąca y znosząca. Lecz

przy conclusiey seymu, że prze nawalność spraw y krotkość czasu do tego przyść nie mogło, do drugiego seymu odłożono. Świadkiem tego progres na urzędzie grodskim Liwskim Iego M. P. Iana Ogińskiego, na tey seym posła z powiatu Kowieńskiego, de data feria quinta post Dominicam quadragesimalem, Ramis Palmarum proxima, eiusdem anni.

Rok Pański 1614.

Gdy się ogłosił Metropolitą X. Rutski y tego roku w Wilnie na Metropolią naiezdżał, bardzo wiele protestatij przeciwko niesłusznemu naiazdowi Iego M., tak w Koronie iako y w Litwie, do xiąg ziemskich y grodskich w roznych woiewodstwach y powiatach pozanoszywano.

Rok Pański 1618.

Tu bo to dosyć łagodna constitutia tegorocznego seymu o relligiey Graeckiey stanęła, a iednak w unii będący protestowali się na owe słowa: *Zachowuiemy w pokoiu y w wolnym zwykłym nabożeństwie, do ktorego nie maią być przymuszani, a ni prawem pociągani.*

Znaiąc to do siebie bardzo dobrze, że ani kazaniem, ani spowiedzią do siebie nikogo nie pomkną, tedy roznych sposobow y fortelow, wrzkomo to postępkiem prawnym idąc, zażywaią: a za tym wielu do złych terminow przywodzą.

A że na tymże seymie processa prawne dla uspokoienia do przyszłego seymu suspendowane były: attestatią na to mamy Wielmożnego Iego M. P. Krzysztopha Wiesiełowskiego, etc. etc., marszałka na ten czas Koła Poselskiego, de data w Warszawie 27 martii, eiusdem anni, z podpisem y pieczęcią Iego M.

||(17 л.) Rok Pański 1619.

Na tegorocznym seymie po staremu acclamatij y hałasow bardzo siła była o uspokoienie starożytney relligiey Graeckiey, a że na nim nie przyszło do constitutiey, gruntownie nas uspakaiaiącey, zaszły o to protestatii od Ich M. PP. posłow, ktorym za nayprzed-

nieyszy artikuł o uspokoieniu relligiey Graeckiey starać się podano. Roskażcie tylko szukać w xięgach zamkowych Capitencatus Branscensis. Tam o tym dostatecznie wypisano.

Rok Pański 1620.

Miedzy inszemi constitutiami niemal nakrotsza iest ta, ale my z niey contentissimi: bo reassumowano constitutią 1607. Za ktorą otworzyło się nam było pole domawiać się, że Metropolity y Władykow według tey constitutiey nie mamy: iakoż y zaraz prosiliśmy o to, aby pod posłuszeństwem Patryarchi Konstantinopolskiego świętey y nieśmiertelney pamięci oycu Iowowi Boreckiemu z łaski Bożey pierwszemu (po odstępstwie zuniowanych) prawosławnemu Metropolitowi Kiiowskiemu, Galickiemu y wszytkiey Rossii, y innym Episkopem beneficia, legitime im należące, oddane były. Ale do tego nie przyszło: w przyczynie pp. uniaci, ktorzy nie tylko beneficia cerkiewne niesłusznie zabieraią, ale y na prawa y wolności szlacheckie następuią; bo wielu electom nabożeństwa naszego na dostoieństwa y urzędy od braci zgodnie et nemine contradicente obranym, aby im conferowane nie były, powiadaiąc, że non est in unione, nie iest uniat: wielką przeszkodę czynią y czynić nie przestaią. My y z tego contenci byli, że Bractwo nasze uprzywileiowane in suo robore zostało; a miedzy innemi dekretami y processami prawnemi, względem nas, wszytkie decreta zadworne y processy prawne tą constitutią seymową pokasowano.

Rok Pański 1621.

Po wielkich persecutiach, ktore się działy tego roku w stołecznym mieście Wileńskim: iak iednych w Chrystusie braci naszey, mieszczan niwczym niewinnych, do ciemnice podratuszney sadzano, drugich na ratuszu więziono y z magistratu Wileńskiego godnych ludzi, pod praetextem suspensu, y po dziś dzień rugowano, o co pełne są xięgi ziemskie y grodskie protestatij, niemal łzawi krwawemi napełnionych: z przypomnieniem y z roznych cechow do bractwa naszego (w ktorym za iedno są ubodzy z bogatemi) wpisanych, bo y tam wtąż się praeiudicia na ten czas działy: Otrzymaliśmy

dwa dekrety sądu głownego Trybunalskiego, a w nich post nebulam Phoebus tak się okazał, że nie unitom teraznieyszym, ale nam ludziom relligiey starożytney Graeckiey wszytkie prawa y przywileia należące być uznano.

||(17 л. об.) **Rok Pański 1623.**

Constitutia y tego roku o relligiey Graeckiey zaszła, pokoy ab utrinque warniąca, a processa prawne y suspensa od magistratu znosząca. Ale z oboyga nic się nie stało, za powodem y instantią gorącą niepokoiu chciwych niektorych z pp. unitow.

Rok Pański 1624.

W tym roku miedzy inszemi exorbitantiami uspokoienie relligiey Graeckiey za nieposledniey szą exorbitantią przyięto y w recessie seymowym miedzy inszemi inclusive położono.

Rok Pański 1625.

Toż się działo na seymie tego roku, co y przeszłego. Gdy bowiem absente ś. pamięci Serenissimo Ich M. PP. Senatorowie simul et semel z Ich M. PP. posłami exorbitantie, z Koła rycerskiego podane, uważali, miedzy innemi relligia Graecka nie uspokoiona od wszytkich Ich M. za exorbitantią uznana y przyięta także była, z doniesieniem proźby do Ich M. P. posłow relligiey Graeckiey, aby uleczenie oney gruntowne do przyszłego seymu odłożyli, co Ich M. na żądanie Ich M. y uczynili.

Rok Pański 1627.

Gdy przyszło do seymu w roku 1627 złożonego, nie uspokoiono y naymniey gruntownie religiey Graeckiey, iednakże constitutia z upewnieniem uspokoienia na drugim seymie stanęła.

Rok Pański 1628.

W tym roku podstępnie z nami idąc Meletius Smotrycki, podobnym się być antecessorowi swemu (ktory inszego co usty mowił, a inszego co na sercu miał) obiawił. Lubo to publice w cerkwi ś.

cudotworney Pieczarskiey na fest Zaśnienia Przenaświętszey Panny, żadnego na się gwałtu nie maiąc, ale sam dobrowolnie napisawszy revocatią, według niey, w posrzod cerkwie na liturgiey ś. (przy bardzo wielkim zgromadzeniu duchowieństwa inszego y przybytności, tak z Korony, iako y z Litwy wielu godnych y znamienitych ludzi) zaraz po przeczytaniu Ewangelii Apologią swą szarpał, palił, a iednak zwrociwszy się spokoynie do monastera Dermańskiego, wrocił się znowu nieborak in vomitus suos, a to dla intraty biednych kilku tysięcy złotych.

Bractwu też naszemu w zabraniu nienależnym y zatrzymaniu nieprawnym od złota, srebra, pereł y drogich kamieni, apparatow ||(18 л.) cerkiewnych, y tym podobnych ozdob: niemniey y bardzo wiele xiąg z biblioteki naszey Brackiey, Theologow tak Wschodnich iako z Zachodnich, tudziesz y roznych historykow, przy inszych wszytkich rzeczach, z monastera naszego za usiłowną iego proźbą onemu przesłanych, na kilkanaście tysięcy złotych zaszkodził. O co wszytko zaszły iuż y processa niektore prawne, y czasu swego z nim samym y z kim prawo drogę ukaże prawem czynić pewnie nie omieszkamy.

Rok Pański 1629.

Na tym seymie o religiey Graeckiey constitutiey nie było, ale miedzy innemi exorbitantiami y o relligiey Graeckiey exorbitantia policzoną, y na łono iuż Rzeczypospolitey przyięta. Do tego nie poiednokroć proponowana y w responsach od ś. pamięci Iego Kr. M., Pana naszego Młściwego, nie opuszczona, recessem tegorocznym seymowym do przyszłego seymu sześcioniedzielnego dla uspokoienia gruntownego została odłożona.

Rok Pański 1631.

Z sześcioniedzielnego ostatniego tego seymu za szczęśliwego panowania ś. pamięci Nayiaśnieyszego Zygmunta III w constitutiey o relligiey Graeckiey wtąż reassumowano przeszłe constitutie: a interim pokoy ab utrinque, tak duchownym iako y świeckim ludziom,

tak w Koronie iako y w Wielkim X. Litewskim warowawszy, na przyszły seym wolny sześcioniedzielny uspokoienie odłożono było.

A co się tycze processow prawnych, tak o murowanie cerkwi w Wilnie, iako też o prawa, przywileia, Bractwu naszemu nadane, tudzież o suspensę z magistratu Wileńskiego iednego tylko iuż p. Iwana Szycika, raycy Wileńskiego, bo drudzy skoro się X. Rutskiemu pokłonili y unią przyieli, na tych miast ich do magistratu przyięto,—acz y z niego iuż ta suspensa roku 1623 constitucią iest zniesiona. Tedy te wszytkie pomienione processa, w ktorym kolwiek sądzie zaszłe, y na ktorym kolwiek stopniu prawnym zawisłe, przytym wszelką securitatem w odprawowaniu wolnego nabożeństwa et exercicio religionis Bractwu naszemu Wileńskiemu obwarowawszy, y aby się praeiudicia iakie onemu nie działy, authoritate sua Regia y wszytkich stanow seymowych zabroniwszy, za włożeniem się w to na tym seymie Ich M. PP. Senatorow, y na instantie po kilkakrotne zgodne z Koła poselskiego y gruntowne uspokoienie relligiey Graeckiey specifice do przyszłego sześcioniedzielnego seymu odłożono, na co iest attestatia Iego M. P. marszałka koła poselskiego.

Rok Pański 1632.

(**18 л. об.**) Iuż tu w pisaniu dalszych rocznych dzieiow Ruskich supersedować nam przychodzi, ponieważ według powieści philozophow de futuris contringentibus non datur scientia. Więcey też wyliczać o relligiey wszytkich urazow y angarij naszych przeszłorocznych nie zdało się za słusznie. Sama bowiem teraznieyszego czasu ścisłość drogę nam do tego ukazała, a gdyby przyszło wszytkie podrobno na plac wywodzić, musielibyśmy decisivè et conclusivè rzecz rzeczone niegdyś owe słowa: co wszytko gdyby się podrobno spisało, et caet. et caet., nie mogłby y sam czas ogarnąć tego.

Do tego naydostateczniey citować wszytkie prawa, przywileia, świebody, wolności narodowi Ruskiemu z wiekow nadane, et hanc nostram Sinopsin otitułować wszytkich ich dostatecznym spisaniem, było by y to summum inconveniens: podeymować się generalia specialibus defendere. Bogaci abowiem y nadder bogaci obywatele Ko-

ronni y W. X. L. relligiey starożytney Graeckiey w takie prawa, ktoremi się y po dziś dzień zdobią, szczycą. Nam dosyć było z temi się odezwać, ktore są ad manum w ubogim y strapionym Bractwie naszym, a niektore z nich w cudotwornym monasterze Pieszarskim. Nakoniec w tych naszych a barzo krotkich rocznych dzieiach Ruskich przywodzić na świadectwo autorow nieznaiomych, historykow niepewnych, iako-to z Krewa, albo skąd inąd, owszeki się nam nie podobało, gdyż nie kożdy uwierzy, co od takowych zapisano bywa. Dwuch tylko upodobaliśmy sobie, a ieszcze inszey confessiey: iednego biskupa War., a drugiego kanonika K. Aby w uściech dwoch, albo trzech świadkow stanęło kożde słowo.

Daley coby czynić? Winni zostaiemy o to ieno, iż naywyższego Pana y Monarchę S. y żywot daiącego Ducha w ustawicznych codziennych y conocnych modłach naszych prosić, iakośmy iuż zaczęli y publice y privatim prosić y prosimy, aby on z nieprzebrancy skarbnicy swey Pańskiey hoynie y szczodrobliwie darow swych św., ieśli kiedy, iak w te czasy interregni, Przeoświeconemu Senatowi oboiego stanu w tym przezacnym państwie, y Przezacnemu Kołu rycerskiemu oboiego narodu, na convocatią tą generalną Warszawską zgromadzonym, użyczyć raczył. A primario Przewiel. Twoiey w Chrystusie, Przenaywielebnieyszy Oycze, a nam wielce Młściwy Panie, a Panie Młściwy, Xięże Arcybiskupie Gnieźnienski, iako Primasowi y godnemu administratorowi pod to osierocenie nasze wszytkiego tego przezacnego państwa, iżbyś y sam authoritate tua summa w to się włożyć raczył ex innata clementia et benignitate tua: y Pana nam takiego, władzą sobie od Pana Boga daną, iak drugi Samuel oleo sancto consecrował na szczęśliwe y | (**19 л.**) długoletne, z postrachem wszytkich nieprzyiacioł postronnych, panowanie nad nami, nad ktorym by Duch się Pański, iako niegdyś nad Dawidem, nosił. Y tego nam ogłosił, ktoryby będąc mężem po sercu Bożym, zgodnemi głosy od wszytkich za Krola y Pana obrany, powinnością antecessorow swoich, św. pamięci Krolow Polskich y Wielkich Xiążąt Litewskich obowiązany, na szczęśliwey koronacyiey swoiey poprzysięgaiąc wszytkim prawa y wolności od przodkow swoich nadane, y te prawa y przywileie narodowi Ruskiemu, iako

z wiekow cale wiernym poddanym Panom swym, poprzysiągł y nieporusznie przy nich nas zachować zezwolił.

Wielmożnościam zaś waszym, Przeoświeceni, Iaśniewielmożni, Wielmożni, a nam wielce Młściwi Panowie Senatorowie oboiego stanu, tenże w dary swe nieprzebrany Krol Pan y Monarcha niebieski, aby z teyże skarbnice swey dodawał na tak ważnych consultatiach Ducha umieiętności, Ducha mądrey rady, Ducha łaskawości: łzami się niemal zalewaiąc o to prosimy. Iakoby Wielmożność W., stopami idąc św. pamięci antecessorow swoich: wszelako się w to włożyć skłonili, aby relligia nasza starożytna, wszytką Rzeczpospolitą zachodząca, y między innemi exorbitantiami nie pośledhieysza, skłaniaiąc się w tym y do woli św. pamięci Nayiaśnieyszego Zygmunta trzeciego, w constituciach oświadczoney, y dosyć czyniąc obietnicam po kilkakrotnym seymonwym, na tym głownym zieździe Wiel. Waszych, gdy iuż do seymu sześcioniedzielnego nie przyszło, cale y gruntownie uspokoiona była, a wszystkie nasze oprpessie y dolegliwości, tandem, tandem, iuż koniec swoy wzięły.

W waszym też przezacnym Kole Rycerskim, na was Iaśnie Oświeceni Wielmożni, a nam Młściwi PP. Posłowie oboyga narodu, z pomienioney Boskiey skarbnice, iżby także dary hoyne wylane były, o to skruszonym sercem Pana y Dawce ich prosiliśmy y prosić będziemy. Iżbyście pilnym obmyszlewaniem swym, a gorącą instantią do Ich M. PP. Senatorow, braci swey starszey, pożądany pokoy y długo oczekiwany braci swey doma pozostałey (od ktorey we wszytkich niemal woiewodstwach y powiatach starać się serio o gruntowne uspokoienie relligiey Graeckiey y o doskonałe uleczenie wszytkich urazow y oppressij za nayprzednieyszy artikuł w instructii Wiel. Waszym podano), iak niegdyś gołębica rozczkę oliwną do Noego na znak, że iuż ustały wszytkie kłotnie y turbatie, iuż się więcey oppressie y angarie o wiare, ktora iest darem Bożym, dziać nie będą, — szczęśliwi zdrowi przynieśli. A kożdy z nas doznawszy niewymownego takiego miłosierdzia Boskiego, nam pokazanego, doznawszy w skutku tak wielkiey miłościwey łaski od Przeoświeconego Senatu, y od Przezacnego Koła Rycerskiego nad nami bracią swą, aż po te czasy w utrapieniu wielkim znayduiącą się, przy od-

daniu uniżonych dzięk Bogu w Troycy Iedynemu, przy ustawicznym dziękowaniu Wiel. Waszym, wesoło owy hymn z staruszkiem Sy-(19 л. об.)meonem zaśpiewa: Teraz Panie odpuszczasz sługę twego w pokoiu, według słowa twego. Gdyż oczy moie oglądały zbawienie twoie, ktoreś zgotował przed oblicznośći wszytkich ludzi. Światłość na obiawienie poganow y chwałę ludu twego Izraelskiego.

Supplementum Synopsis, —

сочиненіе, изданное Виленскимъ православнымъ братствомъ ко времени избирательнаго сейма по смерти короля Сигизмунда III.

1632 года.

|(загл. л.) **Supplementum Synopsis, albo zupełnieysze obiaśnienie krotkiego spisania praw, przywileiow, świebod y wolności, od nayiaśnieyszych św. pamięci Krolow Ich Mości Polskich y wielkich Xiążąt Wiel. X. Lith. y Ruskiego etc. etc., narodowi Ruskiemu przezacnemu w cerkwi ś. Wschodniey pod posłuszeństwem św. Oyca Patriarchi Konstantinopolskiego nieodstępnie od okrzszczenia się swoiego znayduiącemu, nadanych y poprzysiężonych, tudzież manifestatio prawdziwa progressu sprawy, na przeszłey generalney pod Interregnum convocatiey Warszawskiey, ludzi starożytney relligiey Graeckiey, z niektoremi PP. unitami przed wspomnianemi personami mianego, z revelatią nieomylną inszych ieszcze niektorych processow strony zuniowaney, nie kożdemu po te czasy wiadomych, przez tychże obywatelow Koronnych y Wiel. X. Lit. braci w Chrystusie duchownych y świetskich Bractwa Wileńskiego uprzywileiowanego relligiey starożytney Graeckiey.**

Nowo teraz na świat wszytkim ku wiadomości z drukarni tegoż Bractwa podana.

|(об. загл. л.) *Imiona person, tak z Senatu, iako y z Koła Poselskiego, do Nayiaśnieyszego Pana a Pana Władysława Zygmunta Krola Iego Mości Szwedskiego, Krolewicza Polskiego, obranego Cara Moskiewskiego, etc. etc. etc., Pana naszego Miłościwegó, iako naywyższego medyatora między rozroznionemi w relligiey Graeckiey, ku przysłuchaniu się tey sprawy na przeszłey convocatiey deputowanych.*

Z Senatu: Przeoświeceni Iaśnie Wielmożni, Wielmożni a nam wielce miłościwi Panowie: *Jacobus Ządzik,* episcopus Culmensis Regni Cancellarius; *Leo Sapieha,* woiewoda Wileński, hetman wielki W. X. L., Brzeski, Mogilewski etc. administrator; *Stanisław Koniecpolski,*

woiewoda Sędomirski, hetman wielki Koronny, Buzski, Barski, Kowelski starosta; *Raphał Leszczyński,* na Leśnie, woiewoda Bełzki; *Stephan Pac,* podskarbi ziemski y pisarz W. X. L.

Z Koła Poselskiego: Iaśnie Oświeceni Wielmożni a nam wielce M. Panowie: *Krzysztoph Radziwiłł,* xiąże na Birżach y Dubinkach, hetman polny W. X. L., marszałek Koła Poselskiego; *Jerzy Ossoliński,* z Tęczyna, podskarki nadworny Koronny, starosta Pilznieński, poseł woiewodztwa Sędomirskiego; *Jakob Sobieski,* kráyczy Koronny, starosta Krasnostawski, poseł woiewodztwa Ruskiego; *Alexander Trzebiński,* podkomorzy Lwowski, poseł ziemi Halickiey; *Adam Łychowski,* sędzia y poseł ziemie Halickiey; *Krzysztoph Białozor,* marszałek y poseł powiatu Upitskiego.

~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~

||(**2 л. ненум.**) Przeoświeconemu, Iaśnie Wielmożmożnemu, Wielmożnemu, przezacney korony Polskiey y W. X. L. oboiego stanu duchownego y świeckiego, Senatowi, tak też Iaśnie Oświeconym, Wielmożnym a nam wielce miłościwym PP. Ich MM. PP. M. obywatelom y posłom z woiewodztw y powiatow Koronnych y W. X. L., na świątobliwy akt electiey przyszłego da Bog Krola y Pana pod Warszawą w tym roku 1632, września 27 dnia, przybyłym y zgromadzonym,— Supplementum Synopsis z manifestatią prawdziwą y revelatią nieomylną, pomienione Bractwo Wileńskie uprzywileiowane pokornie ofiaruie y oddaie.

Do doskonałego uleczenia urazow, uwolnienia od ciężkiey oppressiey, naprawienia tego, w czym się aż nadder iuż było exorbitowało, niegdyś narodowi od Boga wybranemu y umiłowanemu: coby za primitie były? z iakiey occasiey y z iakiego fundamentu poszły? y kto temu causa principalis? Słuchanie y czytanie historiey w xięgach Hester w rozdziale 6 opisaney, Przeoświeceni, Iaśnie Wielmożni, Wielmożni a nam wielce miłościwi Panowie, każdego snadnie uwiadamia: *Nic nie spał tę całą noc Krol, y kazał sobie*
~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~

przynieść historie y kroniki pierwszych czasow, ktore przed nim czytano. Z ktorego to czytania wstręt się stał rzeczom iuż napiętym, y opak koła poszły: bo owdzie iuż conclusum było, funditus delere illam nationem, aby y pamiątka ich w potomne czasy niepozostała. Iuż universały ad malè narrata z cancellariey Asswerusowey wydane rozesła||(об. 2 л. ненум.)no wszędzie, penitùs extirpatią y eradicatią im grożące; zaczym nulla u nich spes owszeki ex tanto malo evasionis była, et omnium ferme salus ledwo tak tenui pendebat filo. Ale providentia Divina, praeter spem wszytkich, inszego coś sprawiła. Podała bowiem to do serca Krolowi, odiąwszy mu sen, aby się noc iednę zabawił na medytaciach y dedicował noc tę na przysłuchanie się, co się działo w Państwie iego przed tym: kto w iakich terminach był; kto z iakich świebod y wolności się cieszył; kto z poddanych iego iest bene meritus miłey swoiey oyczyźnie; kto się za całość zdrowia Rrzeczypospolitey na kożdym mieyscu y placu piersiami swemi, iak niedobytym szancem y wałem zastawiał; kto też odmiennym szczęściem omamiony na dworze płużył et quod lubet to czynił. O wszytkim tym pilno wysłuchał Krol w historiach y kronikach, et dexterè informatus zostawszy, do inszych się conceptow tamże wyrażonych udał, odmieniwszy abowiem edict, przywrocił kożdego do iego wolności, a takowa odmiana nie może się inaczey otitułować: *„nisi haec est mutatio dextrae Exelsi:“ „Ta iest odmiana prawicy Naywyższego.“* Taż wszechmocna prawica Naywyższego, o ktorey napisano w Psalmach Dawidowych: (Psalm 120). *„Otoć nie będzie drzemał ani spał, ktory strzeże Izraela.“* I dla tego: *„Głos wesołości y zbawienia w przybytkach sprawiedliwych, bo prawica Pańska czyni moc, prawica Pańska wywyższa.“* (Psalm 117). I w te czasy nieszczęsne, a gorzkiego opłakiwania, względem utrapie-

nia Rusi starożytney, godne, w ktore według powieści Piotra św. (1. Petr. 2.) rodzaiu Boskiemu wybranemu, kapłaństwu krolewskiemu, narodowi św., ludowi krwią Chrystusa Pana przenadroższą nabytemu, iako żywemu kamieniu (na instructiey iegoż duszezbawienney polegaiąc), buduiącemu się na kamieniu żywym, od ludzi wzgardzonym, ale od Boga wybranym y uczczonym, w podobnych terminach, dla szczegolnego nieoddawania pokłonu odstępnemu pasterzowi, znaydować się przez lat kilkadziesiąt przychodziło,—sprawiła to, że podała do serca Naiaśnieyszego Krola ||(3 л. ненум.) Iego M. Szwedzkiego, a Krolewicza Polskiego, Pana naszego M., Przeoświeconego Senatu y Przezacnego Koła Rycerskiego, iż sam Krol Iego Mość, użaliwszy się nad nami, z wrodzoney dobroci swey pańskiey, propter bonum pacis, nic nie respectuiąc na insze wielkie, a wielce ważne, pod ten zwłaszcza czas, zabawy swoie, pracę się tey podiąć raczył; y iuż nie iednę noc, ale kilka dni na przesłuchanie z obu stron, tak praw, ktorey stronie służą, iako y urazow, ktora od ktorey więcey ponosi, dedicowawszy, na mediatorstwo się między rozroznionemi w relligiey Graeckiey wdał. Ich M. też Iaśnie Wielmożni, Wielmożni, a nam wielce M. PP. Senatorowie, y Ich M. PP. Posłowie Koła Rycerskiego, lubo to dosyć mieli z sobą co ad agendum, a ile pod takowy czas osierocenia tego państwa, atoli y ci za zrządzeniem Boskim w tym idąc, nie denegowali fatig y prac swoich, in consultatione de alio bono publico długi czas sprawiwszy, y o tym na mieyscu naznaczonym czasu pewnego consilium w teyże materii inire. A wprzod złożyli termin obiema stronom stanowienia praw, przywileiow y inszych świebod y wolności nadanych, y dowodzenia w czym komu się praejudicium od kogo działo y dzieie; a to wszytko in eum finem czyniono, aby tandem tandem, według mno-

gich obietnic seymowych, dosyć się stać mogło affectatiom słusznym starożytnego narodu Ruskiego.

Do czego niemnieyszym też powodem były y artykuły naprzednieysze Ich M. Panom posłom z seymikow w instructiach podane, ażby wprzod gruntownie y doskonale relligia Graecka uspokoiona była. Słusznie tedy pierwszego dnia sessiey Ich MM. na tey sprawie, ieden z naszych prawosławnych, przed zaczęciem produkowania oney, owe słowa z Dawidem prorokiem zawołał: „*Haec est dies quam fecit Dominus exultemus et laetemur in ea.*“ A nie ||(об. 3 л. ненум.) tylko „*in ea,*“ ale „*in subsequentibus*“ toż czynić przystało. Dobrze bowiem inculcowano, od tego dnia zacząwszy, in memoriam Naiaśnieyszemu Krolowi Iego M. y obok Iego Krolewskiey M. praesentibus DD. Deputatis, tam ex Senatorio, quam Aequestri ordine, quis status causae między Rusią starą a nową, quae pars laesa, ktora strona praejudicium tak ciężkie w sumnieniu swym ponosi y zarowno z drugiemi w iednych deszczkach zawartych praw, przywileiow y swiebod nie zażywa, ale raczey w wielkim prześladowaniu ustawicznie aż nadder stęka. Ale że in conclavi, in tam pauco numero, przy Naiaśnieyszym z oboyga stanow to się działo, aequum et justum visum est nobis y drudzy za słuszną osądzili, nim, da Bog, in facie totius Reipublicae, czasu przyszłey electiey toż proponowano, co się w *Synopsim* y tu pomieniło, originałami swemi probowano będzie (a ieszcze, da Bog, z nierowno więtszym Supplementem, bo nie z iednego iuż Bractwa naszego Wileńskiego y monastera Cudotwornego Pieczerskiego, prawa y przywileia in lucem się na ten czas okażą, ale wszytkiey Korony y W. X. Lit.), wprzod przez druk świata ogłosić, zupełnieyszą testificatią: iżby iak nieiaki rozdzielony na paragraphy Veridicus starożytney Rusi rąk kożdego doszedłszy, Supplementum to, nie w discursach

iakich, ale w munimentach y dowodach zasadzone być verificował: approbował to, że manifestatia progressu w tey sprawie zaiste prawdziwa, dowiodł y tego że y revelatio processow adversae partis nie kożdemu była wiadoma, utwierdził na koniec lub niewiadomych, lub sinistrè interpretuiących, iż wszytkie prawa, wszytkie swiebody, wszytkie przywileia nie tym, co za naszych wiekow do uniey poszli, ale nam ludziom merè relligiey starożytnego nabożeństwa w cerkwi św. Wschodniey, pod posłuszeństwem ś. oyca Patriarchi Konstantinopolskiego nieodstępnie znayduiącym się, służą y należą; y że my to właśnie (**4 л. ненум.**) a nie kto inszy z zachowania ich in suo esse, a przywrocenia nam tego, co od nienależnych nienależnie zabrano, iako legitimi possesores, gdy in pristinum statum, da Bog, Hierarchia cerkiewna przyidzie, cieszyć się będziemy powinni. Ażebyśmy confusiey iakiey niezdali się czynić w tym naszym Supplemencie, eundem ordinem, tenże trib, quàm succinctissimè et honestissimè przedsięwzięliśmy zachować, ktorym się na tamtym mieyscu puplicznym postępowało. To tylko w Supplemencie będzie nad tamten progress dołożono, że na respons x. Korsaka, nomine pp. unitow sprawy tey broniącego, nie dosyć czyniący documentom naszym, ktore tu przypomniemy, solutio krotka będzie: a iuż nie słowy, iako od niego na on czas, y ukazowaniem iakichś przywileiow, listow y historikow gdzieś indziey, ale rzeczą samą dowodnie et probaliter. A do tego quod succus rei est, prawa ob nich zamilczane, ktoremi by się oni powinni byli, iako swemi, a nie naszemi (co im iako widzimy in usum iuż poszło) szczycić y zasłaniać, in medium cum iuramento ich w Rzymie przywiedzione będą: aby się to światu wszytkiemu okazało za tą okazyą, quo fine, quo tempore, w iaki cel y dla czego ta unia ich w tym

państwie wszczęła się. Tylko chcieycie Iaśnie Wielmożni, Wielmożni, a nam wielce M. PP. chętnie w to Supplementum nasze, iak przed tym Synopsim, weyrzeć y zdrowym rozsądkiem uważyć, a doznacie skutkiem, że tego nie gołymi słowy y nie za nowemi iakiemi, in praejudicium pierwszych, prawami domawiamy się, ale swemiż własnymi. A ulitowawszy się nad nami, bracią swą, uleczyć hoc vulnus Reipublicae doskonale, ukoić sufficienter tą exorbitantią, wszytką Rzeczpospolitą zachodzącą, uniżenie prosimy nie raczcie odmowić; ponieważ tego czas na to właśnie consensu omnium ordinum naznaczony requiruie. A potym przyszłemu, da Bog, za zgodą WM., naszych M. PP., obranemu Panu wszytko to ad confirmandum iuramen-‖(об. 4 л. ненум.)toque roborandum podać raczyli. A novum hoc emergens, tych, mowiemy, co za naszey pamięci należnego sobie pasterza odstąpiwszy, kościcłowi Zachodniemu in toto się oddali, iako rzecz iuż kościelną, kościołowi przez nichże ofiarowaną (nie includuiąc w to dusz ludzkich, ktore za pasterze ich znać nie mogą) y dobr metropoliey. episkopstwom, monasterom y cerkwiam Ruskim prawosławnym należących, oddać y incorporować raczyli, żeby iuż więcey tych kłotniey y turbatiey dla ich oboiętności w Rzeczypospolitey nie było.

(1 л.) Supplementum Synopsis z Manifestatią y Revelatią.

Pierwszy paragraph,

w ktorym tractuie się o tym, iaki introit był z obu stron do produkowania praw na pierwszey sessiey u Nayiaśnieyszego Krola Iego Mości, Pana naszego Miłościwego, y Ich Mości PP. Senatorow y PP. Posłow na to deputowanych, z przypominaniem sobie urazow, iakie ktora strona od ktorey ponosi y cierpi.

Z strony prawosławney syn cerkwie ś. Wschodney prawdziwy Iego M. Pan Michał Kropiwnicki, podsądek Bracławski, za użyciem y zleceniem od drugich ich mościow teyże relligiey PP. posłow, collegow swoich, a błogosławieństwem przytomnego ad hunc actum w Chrystusie przewielebnego oyca Piotra Mohiły, archimandrity monastera Pieczarskiego, z prorokiem zawoławszy: (Psalm 117) *Haec est dies quam fecit Dominus, exultemus et laetemur in ea*,—duo contenta miał w oratiey swoiey: przy podziękowaniu Panu Bogu, że podał to do serca, tak Krola I. M. Szwedskiego, P. naszego M., iako y Ich M. PP. Senatorow y PP. posłow, iż zezwolili strony ukrzywdzoney urazow y praw przesłuchać, dziękował Naiaśnieyszemu, iako napokorniey, y wszytkim obok Iego Kr. M. siedzącym za podiętą pracę, y prosił uniżenie, aby chętnie oboie to wysłuchano, a potym urazy za mediatorstwem Naiaśnieyszego, a włożeniem się Ich M. poleczone zostały; a relligia starożytna nasza Graecka, za przywroceniem Metropolicie prawosławnemu y Episkopom władze duchowney y dobr, niesłusznie zabranych, y pozwoleniem liberum exercitium, tak w Koronie, iako y w Wiel. X. L., nabożeństwa niebędącym w uniey, gruntownie uspokoiona była.—Z strony zuniowaney Iego Mość Xiądz Rutski, takżeć wprawdzie zaczął peroratią swoią z tegoż psalmu: *Haec est dies*, et c., ale w dalszym mowieniu swym przepomniawszy, że de mortuis aut bene aut nihil, tknął post funera beatum, możemy rzeć, ś. y nieśmiertelney pamięci godnego X. Konstantego Ostrogskiego, iakoby on miał być niemal przednieyszym wodzem do przyięcia uniey z kościołem Rzymskim, y słownie to bez dowodu powiedziawszy, wyliczać począł zaraz swe urazy, a te mianowicie: Władykę Połockiego okrutnie za-

bito y utopiono; nieboszczyka Pocieia w Wilnie raniono; Grekowicza w Kiiowie utopiono; czterech czerńcow od ołtarza pod czas odprawowania liturgiey ś. w cerkwie ś. Sophiey pobrano, więziono, mordowano y potopiono; y ieszcze coś o Szarogrodzkim iakimś protopopie y nieiakimś czerńcu w Przemyślu zabitym przypomniawszy, odzywał się do praw swoich, o ktorych tu będzie niżey.

(1 л. об.) Taką swą mowę gdy skonczył x. Rutski, dway z assistentow miedzy innemi duchownemi y świeckiemi, na ten czas tam będącemi, ieden z duchownych, drugi z świeckich, a mianowicie Iego Mość Pan Lawrenty Drewiński, czasznik Wołyński, ktociuchno, a sprawiedliwie, że inaczey w rzeczy samey, niż w słowach Iego M. było, solwowali.

Iego Mość Pan czasznik ztąd zacząwszy: „ieszcześ W. M. xięże Rutski w szkole na naukach był, gdym ia iuż posługi moie ronił na dworze xiążęcia ś. pamięci od W. M. wspomnianego, że in mentem to nigdy w Bodze temu panu zmarłemu nie przychodziło, lepiey wiem.“ Y ustąpił placu na probowanie dokumentami tego iednemu z duchownych, ktory że nie dał titułu metropolitańskiego x. Rutskiemu, uraził się był w prawdzie Iego M. o to, ale umitigowano go tym z gory, że tu nie o tituły, ale o przysłuchanie się praw, przywileiow y urazow idzie. A ieden ex numero Orthodoxorum, mianowicie Iego Mość Pan Ierzy Puzyna, łowczy Wołyński, sopitam fecit hanc propositionem temi słowy: „gdybyśmy W. M. tituł metropolitaństwa przyznali, a o coż iuż mielibyśmy y alterkować?“ Interim nastąpiła probatio temi dokumentami.

Świętey y nieśmiertelney pamięci xiąże Ostrogskie, że nigdy nie myślał o tey uniey probatur attestatią iego, z druku na swiat wydaną, anno 1595 iulii 25 dnia, w ktorey y samego siebie z przodkow swoich prawosławnym y nieodmiennym wszytkiemu światu ogłasza, y po innych wszytkich teyże stateczności requiruie, a świeżych odstępcow tegorocznych strzeć się iak wilkow przestrzega, dowodziło się generalną protestatią tegoż ś. pamięci xiążęcia, do xiąg seymowych anno 1596 podaną, ktorey te są słową:

„Ia Konstantyn xiąże Ostrogskie, woiewoda Kiiowski, marszałek ziemie Wołyńskiey, starosta Włodzimierski, etc. do sądu Krola Ich

M. y xiąg seymu Warszawskiego teraźnieyszego przyszedszy, czynię opowiadanie: iż dway Władykowie, Pociey Włodzimierski y Cyryl Terlecki Łucki, bez wiadomości inszych duchownych y nas wszytkich relligiey Graeckiey, tak narodu szlacheckiego, iako y człowieka pospolitego, iachawszy do obcego państwa, mimo starszych przełożonych w duchowieństwie swoim, pod ktorych posłuszeństwem zawsze bywali, bez wiadomości do posłuszeństwa inszego sami, a snać y nas wszytkich y duchownych naszych w toż zaciągaiąc, poddali, y za starszego sobie inszą osobę przyznali, y niektore nowe rzeczy, w relligiey naszey niebywałe, do naszego nabożeństwa nienależnie ztamtąd przynieśli. Zaczym wiedząc my wielką odmianę przez osoby wyż mianowane w starożytney relligiey naszey, a zwłaszcza prawom, wolnościam naszym, przywileieiom y confederatiey Warszawskiey rzecz przeciwną, zleciliśmy byli wszyscy obywatele ziemie Wołyńskiey, Kiowskiey, Brasławskiey, Ruskiey y niektorzy z W. X. Lit. posłom naszym tu na seymie proźby nasze do Iego K. M. donieść, aby Iego K. M. takowych duchownych, prawu naszemu przeciwnych, cierpieć dopuszczać nam nie raczył, według praw naszych uprzywileiowanych y confederatii, o tym uczynioney, od przodkow Iego K. M. y od Iego K. M. samego nam poprzysiężonych, zachować raczył, a nam nie inszey wiary y posłuszeństwa, ie||(2 л.)dno od starszych Graeckiey cerkwie władykow dać raczył. A iż na ten czas od Iego K. M. otrzymać ieśmy tego nie mogli, iako przez posły nasze, tak y sam z osoby mey, ostatniego dnia seymu we wtorek opowiadaliśmy y oświadczali Iego Kr. M., Panu naszemu, y wszytkiemu Senatu y panom posłom ziemskim, nie z uporu, ani z wasni, iedno postrzegaiąc praw y wolności naszych, iż władykow takowych posłowie naszy, my sami y człowiek pospolity w maiętnościach naszych słuchać y ich za duchownych naszych mieć, także y w dobrach swych ciercieć niechcemy, y iurisdictiey im rospościerać nie dopuścimy. Tak y teraz sam od siebie zosobna w też słowa, w tym wszytkim, iako wyżey pomieniono iest, przeciw osobam wyszey pomienionym protestuie y oświadczam się, y przy tym oświadczeniu moim poki mi prawa stawać będzie, stać chcę y będę.“ Działo się w Warszawie na głownym seymie, we srzode roku 1596. Stanisław Smiatyński, ziemski Warszawski pisarz.

Probowało się y instructią z senodu Brzeskiego tegoż roku, octobris 9 die, daną panom posłom do w Bodze zmarłego Krola Pana, do ktorey ręką swą własną podpisawszy się, uniatow, z Rzymu zawitałych, za pasterzow prawdziwych nie uznawa, uniey od nich, sine scitu omnium skleconey, iak nie słychaney inventiey, wszelako odbiega. Iakże tedy to prawdą być może, co x. Rutski powiedział? ponieważ takie są dokumenta.

A co się tycze urazow wspomnionych od niegoż, a mianowicie smierci niespodzianey Iozophatowey, że przepomniawszy boiaźni Bożey, srogości prawa pospolitego, tak okrutnie tego człowieka zamordowano: chibaby szalony był, żeby temu applaudował; niezbożnie czynili ci, co hoc nefandum scelus popełnili, y dobrze się nagrodziło, że za iednego kilkanaście, między ktoremi y niewinnym się snadź dostało, po mękach okrutnych legło na placu; lubo to iegoż Dorofieyko author był temu wszytkiemu złemu, ktory niezuniowanego swieszczennika pozwawszy więził, okrwawił. A oto vulgus, pospolstwo, iak się brać pospolicie zwykło, przysłuchać by się, od Adriana Mangotiusa Goudana citowanym dokumentom. Iednemu o ś. Ambrozyusie w tę słowa: „Ita a plebe sua amabatur D. Ambrosius, ut in persecutione, quam patiebatur ab imperatrice ariana Iustina, excubaret in ecclesia pia plebs, mori parata cum episkopo suo, servo tuo Domine, inquit“ (Augustinus libr. 9, confess. cap. 7); to iest: „Tak był miłowany od pospolstwa swego ś. Ambrozy, że pod czas prześladowania, ktore cierpiał od cesarzowey arianki Iustiny, znachodził się pobożny lud ustawicznie w cerkwi, będąc pogotowiu umrzeć z Ambrozyuszem Episkopem swym, sługą twoim Panie“ (a to pisze z ś. Augustyna xiąg).—Drugiemu o ś. Bazyliusie w owe słowa: „ita etiam a suis D. Basilius amabatur, ut cum resciviscent illum a praefecto Imperatoris affligi, statim cum armis, facibus, fustibus, saxis, et quisquid se offerebat, mulieres etiam cum radiis adessent, ut illum liberarent; ac ipsi praefecto grave etiam periculum imminebat, ni Basilius sui reverentia plebem repressisset“ (Nazianzenus in oratione de laudibus D. Basilii); ‖(**2 л. об.**) to iest: „Tak też y Bazyliusz ś. od swoich był miłowany, że gdy się dowiedzieli, iż w wielkim przesladowaniu był od przełożonego cesarskiego, na tych miast z bro-

niami, z pochodniami, z kiiami, z kamieniami y coby kolwiek mogło być do obrony brali, a nakoniec y niewiasty z orężem przypadli, aby onego z przesladowania wyzwolili y samemu temu przełożonemu wielkie niebezpieczeństwo nastąpiło było, y gdyby sam Bazyliusz ś. powagą swą lud pospolity nie hamował, okrutnie był by zhańbiony.“

Drugi uraz, że nieboszczyka Pocieią ranił hayduk, wszakże y ten był na quaestiach: męczono go, pytano kogo on powołał; czemuż y tego także okrutną smiercią nie stracono? „kożdy abowiem, ktory miecz przyimuie, od miecza ginie.“ Matt. 26.

Trzeci uraz, utopienie Graekowicza Antoniego, z ktorego mieysca, y przez kogo to się działo, że ten kray od nas odległy, tam się o tym pytać: oni sprawę dadzą, a w ostatku parcimus auribus.

Czwarty uraz, pobranie gwałtowne cztyrech czerńcow z cerkwi ś. Sophiey, a to iakoby za instinctem naszych przełożonych w duchowieństwie, co że się inaczey działo, dowodziło się tego listem x. Rutskiego pisanym na seymik do powiatu Pińskiego z Nowogrodka 26 nowembra anno Dimini 1622, ktorego originał z podpisem ręki y pieczęcią iego mamy, w te formalia słowa: „Trzy miesiąca temu, w dzień Narodzenia Panny Mariey, cztery braci zakonney, dwu kapłanow a dwu klerykow w Kiiowie, w cerkiew moią cathedralną ś. Sophiey, w ktorey y ia sam służywałem będąc w Kiiowie, y moi dotąd bez przekazy żadney służywali, gwałtownie wpadli, y tych cztyrech zakonnikow, liturgią ś. iuż odprawuiących, od ołtarza porwali, odzienie na nich rozerwali y wszytek sprzęt cerkiewny zabrali, samych kiiami, obuchami y czym kto miał pobili, przez miasto prowadzili, w turmie kozackiey osadzili y w nocy w Dnieprze potopili.“—To w iego liście; w liście zaś Iego M. xiędza biskupa Kiiowskiego, pisanym do ś. pamięci w Bogu zmarłego oyca Iowa Boreckiego Metropolity Kiiowskiego et c. z Fastowa tegoż roku, 17 die novembris, bo także originał ad manum mamy ten sens: „Przez Iego M. pana Monastyrskiego y insze towarzystwo, Iego M. pan hetman y woysko Iego K. M. Zaporozskie, odesłać mi raczyli tych czerńcow uniatow, przypominaiąc wielką w tym mnie ofiarowaną łaskę W. M. y staranie, ktoreś czynić raczył gorące w eliberatij ich, za co ia wielce dziękuie W. M., memu M. Panu, na każdym placu

taką ludzkość W. M. przeciw nim, y łaskawe obeyście zalecić nie zaniecham."

Co więtsza samego Alexandra Szkoldyckiego do tegoż w Bodze zmarłego I. M. oyca Metropolity iest ceduła u nas takowa: „W Bodze Wielebny m. oycze Metropolita, Panie y dobrodzieiu moy miłościwy. Za przestrogę od niebezpieczeństwa, pokornie swemu M. P. dziękuie. Moy M. P. dawno byśmy iuż iachali, tylkoż po tym pogromieniu nie możemy się obeyrzeć, uniżenie proszę, iakoś W. M. z miłościwey łaski swey z gorszego razu staraniem swym nas wydzwignąć raczył, etc... y teraz radbym w. mego Pana nawiedział, a przy oddaniu pokłonu mego, |(3 л.) za tak wielkie dobrodzieystwa podziękował, ale mi trudno. Zatym niegodne modlitwy moie w miłościwą łaskę W. M. oddaie. Z gospody w dzień ofiarowania Panny Mariey, roku 1622, W. M. mego M. P. y dobrodzieia powolny sługa, *Inok Alexander*."

Komuż tu Przeoświęceni, Iaśniewielmożni, Wielmożni a nam wielce M. PP. większa wiara ma być dana? Czy xiędzu Rutskiemu, że rzeczy nigdy niebyłe na świecie roznaszał, iątrząc animusze ludzkie przeciwko nas w niewinności naszey po wszytkich seymikach, czy Iego M. x. biskupowi Kiiowskiemu, ktory pilnie sumnienia swego postrzega, aby rzeczy niebyłe za byłe nie były udawane, czyli też nakoniec samemu temu z kompanią iego według słow x. Rutskiego utopionemu, po ktorego smierci ceduła y po dziś dzień iest u nas, ponieważ y według przypowieści zwykłey, fides est penes authorem. To wszytko zrozumiawszy, niech nie będzie w podziwieniu drugich, iż mu posłuszeństwa nie oddaią, quoniam non loquitur veritatem cum proximo suo.

Piąty uraz, ktorym się uraził xiądz Rutski protopopy iakiegoś Szarogrodskiego, czy utopienie, czy zamordowanie,—odpowiadamy na to: że iak tego nie wiemy, czy szarey, czy białey, czy iakiey inszey farby ten grod, bo żaden z nas snać y od porodzenia swego tam nie był, tak y protopopy tego nigdy niewidziliśmy y nie znali.

Szosty uraz w Przemyszlu czernca zabicie—pytać się o to w tamtym kraiju: powiedzą wiadomi, że na złym uczynku pierwszego dnia Wielkiey Nocy, własniż chłopi, poddani x. Krupieckiego to mu uczynili.

A gdy po tych y inszych długich aż ad nauseam powieściach tak prawdziwych supersedował Iego M., nastąpiło czytanie urazow strony prawosławnych, ktore, nim podrobnu, a to od części tylko, tak w Koronie, iako y w W. X. Lit., specificowane były, mieli arengę tak długą przed sobą.

Urazy narodu Ruskiego, ktore od roku 1596, aż do teraznieyszego 1632, tak w Koronie, iako y w W. X. Lit. działy się onemu, y po dziś dzień ieszcze się dzieią, a causa principalis ta.

Tego roku 1596 na senodzie Brzeskim degradowano przez Exarchę Patriarchi Konstantinopolskiego y Episkopow nieodstępnych, przy bytności barzo wielkiey duchowieństwa obywatelow Metropolitę Michała Rohozę y czterech Władykow za to, że na membranach na co inszego, iako się z protestatiey we Włodzimierzu anno 1595, Iulii 1 die zaniesioney, wiedzić daie, w sprawach cerkiewnych roku 1594, na senodzie Brzesckim sobie powierzonych, bez wiadomości duchownych y świeckich, posłuszeństwo oycowi ś. Papieżowi Rzymskiemu przez Terleckiego y Pocieia oddawszy, in toto fidem romanam amplexi sunt, pro formâ tylo zostawiwszy ritus ceremoniasque Graecorum, y to z tym appendixem zaraz, quorum ipsi tenacissimi sunt et ut non confradicerent fidei catholicae: y ryzami samemi tylko Rusią się być mianuiąc, beneficia y dobra wsytzkie cerkiewne zaraz, (**3 л. об.**) im nienależące, nienależnie zabrali, dzierżeli y po dziś dzień dzierżą.

O ktore to beneficia, gdy posłowie z tego zaraz senodu od stanow duchownych y świeckich K. I. M. prosili, aby według praw starożytnych, na mieyscu odstępnych pasterzow insze dano, tego otrzymać nie mogli, tylko obietnicą aż w roku 1606, że post decessum modernorum possessorum to się stać miało, w constitutiey y przywilciu seymowym upewniono y contentowano, a nie rzeczą samą; bo w roku 1613 po zeyściu x. Pocieia, metropolią y Włodzimierskie władyctwo dzierżącego, oddano znowu mimo ten przywiley y constitutią tym, co są merè relligicy Rzymskiey, a nie Graeckiey, ut parebit z przysięgi ich Clemensowi Osmemu, oycowi ś. Papieżowi Rzymskiemu uczynioney (o ktorey sufficientissime Baron. ad finem tomi 7;

Annal. Eccl. impres. Magunt. Anno 1601, wypisał). Przeciwko ktorego rozdania vacantij y beneficij tym nienależnym personam, in diversis subseliis, na tych miast protestatie zaszły.

A gdy o to K. I. M. sollicitowano, aby te beneficia własnym pasterzom pod posłuszeństwem ś. oyca Patriarchi Konstantinopolskiego ecclesiae Orientalis oddano, na to respons od Iego K. M., przez zeszłego Iego M. Pana Kryskiego, canclerza Koronnego, taki uczyniono: iż Iego K. M. nie rozumie inaszey, iedno że to władyctwo y metropolia ludziom godnym, ktorzy na tych dostoieństwach godnie nosić te urzędy mogą, dano; lecz tu nie o godność, ale o władze idzie. Znowu zaś w roku 1620 na prozbę gorącą narodu Ruskiego za instantią stanow seymowych też constitutią anni 1607 odnowiwszy, także tylo pogłaskano, że post decessum modernorum possessorum im właśnie rozdawać obiecano, a in re ipsa et effectu ze wszytkiego tego aż poty nic nie było.

Za ktorym samowolnym odstępstwem niektrorych z Rusi od zwierzchniego pasterza swego, natychmiast te exorbitantie wrosły. Napierwey przez uniwersały z cancellariey wyprawiono, anno 1595, data z Krakowa, lipca 28 die, interdict, aby żaden od Patriarchi Konstantinopolskiego nie był przypuszczony do tego państwa dla poświęcenia duchownych; zaczym w summieniu gwałt nieznośny; prawom, przywileiom, świebodam, wolnościam praejudicum wielkie; diocessij, monasterow, cerkwiey zdawna fundowanych odbieranie, a niektorych y po dziś dzień zapieczętowanie; w budach Bogu w Troycy iedynemu modlić się niedopuszczanie; z magistratu rugowania; w miastach Iego Kr. M. mieszczanom osiadłym żyć zabranianie; ludzi niewinnych y nie w czym niepodeyzrzanych do więzienia ciężkiego sadzanie; w cechach rzemiosł robić, handlow zażywać, ciał zmarłych publice do grobu prowadzić z nayświętszym Sacramentem do chorych chodzić zakazywanie, y insze tym podobne urazy y dolegliwości nastąpili.

Za ktorą to tak ciężką oppressią dziatki małe bez przyięcia chrztu świętego z tego świata schodzili y zchodzą, dorośli bez ślubow żyli y żyią, bez przyięcia Sacramentu ś. y spowiedzi umierali y umieraią, ciała nakoniec ludzi chrześciańskich bez żadnych ob-

rzędow cerkiewnych kryiomko po polach, ogrodach, sadach y lasach grzebli y grzebią.

|'(4 л.) A lubo oto, ex benignitate et clementia Regia, listy od w Bodze zmarłego Pana na pozwolenie pewnych cerkwiey dla używania nabożeństwa wynoszone były, nic iednak y na to niedbano; nakoniec uniwersałami krolewskiemi ubogim y ułomnym ludziom z Rusi po Polski żebrzec zakazywano, iako o tym wszytkim dostatecznie particulariter niżey położy się.

Potym exordium urazow krociuchne nastąpiło spisanie y wyliczanie specifice tak w Koronie, iako y w W. X. Lit., exorbitantij dzieiących się. Iako w Kiiowie cerkiew św. Sophiey y insze spustoszono; iako monaster Wydubicki za unitow possessią pustkami stanął; iako w Łucku cerkwie na karczmy obrocono; iako w Chełmie, Lwowie y indziey publice iść z naświętszym Sacramentem do chorego, a zmarłych ciał chrześciańskich do grobu prowadzić zabroniano y z Rady rugowano; iako w Wilnie cerkwie na karczmy, kuchnie y na arendy obrocono; iako ludzi niewinnych z magistratu y z cechow rugowano, do więzienia ratusznego y podziemnego niewinnie sadzano, a gdy zaś, kto co z pobożności swey na cerkiew niezuniowaną testamentem odpisze, brać zabraniano; iako cerkwi murować na gruntach szlacheckich za przywileiem Iego Kr. M. zakazywano, mandatami za dworem y inszemi zapozwy niewinnie turbowano, y insze nieznośne oppressie y angarie przez rozne wymysły wyrządzaną; iako w Mińsku plac cerkiewny na mieczet Tatarski obrocono; iako w Połocku przez więzienie do uniey przymuszano, a drugich z miasta wygnano; iako w Turowie gwałtem cerkwie z skarbami odebrano, y oyca władykę niezuniowanego z Turowa wypędzono; iako w Pińsku świeszczennikow niezuniowanych, w beczki zabiwszy, mordowano; iako w Orszy, Mogilowie, Mścisławiu y indziey po roznych miastach y miasteczkach, cerkwie popieczętowano, nawet w budkach Panu Bogu modlić się nie dopuszczano; iako w Kownie cerkiew wyniszczono, y grunta cerkiewne pozabierano; iako monastery: Trocki, Ławraszewski, Grodzieński y inszych barzo wiele spustoszono, iako w Bielsku decret taki: iż ieśliby ktory z mieszczan za processią z cerkwi do kościoła nie szedł, aby był na

gardle karanym, otrzymano: iako w Miadziele ludzi nabożeństwa Graeckiego do uniey od starosty tameyszego gwałtem przymuszano, y na wygnanie przez dekret z miasta iako aryanow wskazano, y insze nieznośne krzywdy, więzienia, prześladowania, morderstwa, oppressie y angarie, tak w Koronie, iako y w W. X. Lit., dla samego tylko nieoddania posłuszeństwa Rusi zuniowaney, za onychże instantią y pobudką cierpią. Krore że dla przedłużenia się authentice nie były probowane, abowiem na kożdy z nich są probatie prawne y dowody, non nos in culpa, ale ścisłość czasu, ktora tego nie dopuściła, okażeli tego potrzeba gotowiśmy, ale ile co się tycze Wileńskiego naszego bratswa, wszytkie ad amussim wyliczyć y extractami z xiąg trybunalskich ziemskich, grodzskich probować. A toż pewnie uczynią y inszy obywatele tak Koronni, iako y W. X. Litewskiego. A w tym pierwszego paragraphu koniec.

|(4 л. об.) Drugi paragraph,

w ktorym będzie o tym, iakie prawa produkowane były od prawosławnych, y iaki respons był na to przez x. Korsaka w osobie uniatow.

Zwykłey pokory zakonniczey zażywszy, nie narażaliśmy się tego dnia do pokoiu Nayiaśnieyszego Krola Iego Mści Szwedzkiego, Pana naszego miłościwego, praecipitanter w tym adversa pars postąpiła, ale ią wysłano, a w małey liczbie z duchownych y świetskich ab utrinque praesentować się z documentami wskazano; na ktorym placu gdy przyszło, laesae parti in medium ex Synopsi wyczerpnąwszy, prawa originałami samemi y wypisami niektoremi produkować, ta dispositia ich rzeczą samą approbowana była, takie maiąca exordium:

„Naiaśnieyszy miłościwy Krolu, Panie a Panie nasz M., Iaśniewielmożni M. PP. Senatorowie, Iaśnieoświeceni, Wielmożni, a nam wielce M. PP. Posłowie! Proponowaliśwy wczorayszego dnia summariè exorbitantie starożytnego narodu Ruskiego y aggravatie, ktore ten starożytny Ruski nasz narod, aż po dziś dzień ponosi y zawsze uciążony zostawa, teraz krotkości czasu wygadzaiąc, ad singulas declarandas et probandas condescendimus.

Naprzod, iż przeciwko prawom, zwyczaiom y przywileiom starożytnym beneficia cerkiewne, iako metropolie, władyctwa, archimandryie y insze officia et munia cerkiewne ludziom odstępnym od wiary y relligiey są dane, ktorych beneficiey odstępni y po dziś dzień zażywaią, a my Ruś starożytnego nabożeństwa destituti beneficij Graeckiey obire nie możemy, y Metropolitow, Władykow, Archimandritow y inszym praesbiterow za takową privatią dobr nie mamy, y wielkie praejudica od unitow ponosimy.

Probuiemy y dowodzimy tego, iż przeciwko przywileiom, zwyczaiom dawnym, prawom pospolitym odstępni, alias unici, beneficia cerkiewne odzierżeli. Pominąwszy antiquiora documenta: ab anno 1510 senod w Wilnie przewielebnego w Chrystusie Panie oyca Jozepha, Metropolity wszytkiey Rusi, przywodzimy, na ktorym per expressum powszechną cerkiew Graecką Konstantinopolską mianuie y pod posłuszeństwem św. oyca Patriarchi Konstantinopolskiego ią być uznawa, co deduciebatur contextu, y czytano pismo z senodu y originału samego.

A że był Metropolitem y pod posłuszeństwem Patriarszym temi ratiami rokowano: naprzod, że jurisdictią swoię Metropolitańską rozciągał w Rusi sine omni cujusvis protestatione et contradictione. Druga, iż adversa pars in contrarium tego nie pokaże, żeby był kto inszy Metropolitem. Trzecia, iż w przywileiu św. pamięci Nayiaśnieyszego Krola Iego M. Zygmunta I, expresse lucet ||(5 **л.**) to, iż po śmierci Jozepha, Metropolity wszytkiey Rusi, drugiemu Metropolicie Jozephowi za poświęceniem św. oyca Patriarchi Konstantinopolskiego, Metropolia iest conferowana; ad probandum czytano ten przywiley. Zaczym ex probatis constabat to, że Jozeph y Metropolitem był, y pod posłuszeństwem Wschodniey cerkwi Apostolskiey.

Druga ratia: iż successive in anno 1511 ś. pamięci Naiaśnieyszy Krol Iego M. Zygmunt pierwszy, ś. pamięci Naiąśnieyszy Krol Iego M. Stephan y ś. pamięci Naiaśnieyszy Krol Iego M. Zygmunt III, recentissime w Bogu zmarły, approbował duchowieństwu Graeckiemu, pod posłuszeństwem ś. oyca Patriarchi Konstantinopolskiego, przywilegie, co liquidowano contextu ipso, y czytano Zygmunta pierwszego, a drugie confirmatie wspomniano tylko y położono.

Trzecia ratia: iż te przywilegia allegowane, constitutione anni 1550 są approbowane y maią być in robore; probatur contextu constitutionum y czytano.

Czwarta ratia: Krol ś. pamięci Zygmunt August, in anni 1557, po sacrę y po błogosławieństwo w Chrystusie Panie oycowi Sylwestrowi, Metropolitowi wszytkiey Rusi, do ś. oyca Patriarshi Konstantinopolskiego posyłał, co probowano contextu y czytano przywiley.

Piąta ratia: Ionas Episkop Turowski y Piński, per electionem obywatelow za confirmatią ś. pamięci Krola Zygmunta Augusta, dla poświęcenia na Metropolią wszytkiey Rusi, do Konstantinopolskiego Patriarchi odesłany był,—probatur privilegio anni 1567 y czytano.

Szosta ratia: przy incorporaticy xięstw Ruskich y ziemie Wołyńskiey, ś. pamięci Zygmunt August obecuie przy dostoieństwach, duchownych wiary Graeckiey zachować,—y czytano constitutią anni 1569.

Siodma ratia: confederatio generalis Varsaviensis Graecką relligią w pokoiu zachowuiącá; czytano constitutią anni 1573.

Osma ratia, ś. pamięci Krol Henryk poprzysięga pokoy relligiey Graeckiey, a nie unitskiey, bo icy nie było; czytano constitutią anni 1573.

Dziewiąta ratia: ś. pamięci Krol Stephan daie przywiley wszytkiey Rusi, żeby przy świętach starożytnego zwyczaiu Ruskich zostawali, gdyż bez Patriarchi Konstantinopolskiego odmienić nie mogą, skąd się to pokazuie, że Patriarcha, a tanto seculo iurisdictią miał w Koronie,—y czytano contenta tego przywileiu in anno 1585.

Dziesiąta ratia: przysięga naiaśnieyszego Krola Iego M. ś. pamięci, novissime mortui, liquiduie prawa y wolności relligiey Graeckiey,—y czytano contitutią anni 1588.

Iedenasta ratią: in anno 1589 przywileiem swym ś. pamięci Naiaśnieyszy Krol Iego M., novissime defunctus, wielebnemu Onisiphorowi Piotrowiczowi Metropolitowi Ruskiemu danym, aequiparuie duchowieństwo relligiey Graeckiey, pod posłuszeństwem Patriarszym będące, z Rzymskim,—y czytano ten przywiley.

||(5 л. об.) Dwunasta ratia: Sigismundus Tertius piae memoriae daie facultatem iurisdictią w Koronie Patriarsze Konstantinopolskiemu exercendi, iakoż y odprawował sine quavis contradictione, co probatur documentis authenticis, y czytano in anno 1589.

Trzynasta ratia: list ś. pamięci tegoż Naiaśnieyszego Krola Iego M. Zygmunta trzeciego, novissime zmarłego, testimonium wydaie, gdy wolne przepuszczenie oycu Paizemu, przewodnikowi ś. oyca Patriarchi, mieć y pozwalać roskazuie, anno 1589.

Czternasta ratia: z confirmatiey Bractwu Wileńskiemu prawosławnemu, tytułem Ś. Troycy mianowanemu, in anno 1589 od Naiaśnieyszego ś. pamięci K. Iego M. Zygmunta, novissime zmarłego, danęy, elucet to, że Patriarcha iurisdictionem miał w Koronie, gdy inscriptis podane bractwom roznym obserwantie in rito Graeco przez Patriarchę approbuie,—y czytano tę confirmatią.

Piętnasta ratia: confirmatia in anno 1592 Naiaśnieyszego K. I. M. Zygmunta, ad praesens defuncti, evidenter to declaret, że ś. oyciec Patriarcha iurisdictią swoię w Koronie miał, gdy Bractwu nadane porządki od oyca ś. Patriarchi approbuie; probabatur confirmatione y czytano.

Szesnasta ratią: że sam Pociey, Władyka Brzeski, także Melety Chrebrowicz, Władyka Włodzimierski, daią Bractwu Brzeskiemu consensy na Bractwo pod posłuszeństwem Patriarchi, co się pokazało contextu, y czytano context przywileiow anni 1591, y drugi anni 1592.

Siedmnasta ratia: senod Brzeski in anno 1594 pod posłuszeństwem Patriarszym ad affectationem obywatelow, bractw y inszych odprawowano, a patet ex contextu authentico, ktory czytano.

Ośmnasta ratia: in anno 1595 Zygmunt w Bogu zmarły approbuie listy ś. oyca Patriarchi Konstantinopolskiego, porządek zasiadania duchowieństwa y Exarchow zostawuie w mocy, co patet ex contextu privilegiorum, ktore czytano.

Dziewiętnasta ratia: na senodzie Brzeskim in anno 1596 od Ich M. P. obywatelow przeciwko odstępnym od posłuszeństwa Patriarszego instructia dana pp. posłom, aby odstępnym beneficia cerkiewne pobrane były, y originałem tę instructią pokazano.

Dwudziesta ratia: protestatia na Rahozę Metropolitę, że on sine consensu ordinum tak spiritualis, iako y secularis status, posłuszeństwo oycu Papieżowi oddał in praeiudicium starożytney relligiey Graeckiey.

Dwudziesta pierwsza ratia: przywiley in anno 1597, na swiebodne nabożeństwa starożytney relligiey Orientalney używanie od ś. pamięci Krola Iego M., novissime zmarłego, dany.

Dwudziesta wtora ratia, constitutia in anno 1607 declarowała to, iż beneficia cerkiewne maią być rozdawane według fundatij y zwyczaiow ludziom szlacheckim y merè relligiey Graeckiey, co patet ex contextu constitutiey, ktorą per constitutionem anno 1620 (6 л.) reassumowano y aby in futurum beneficia ludziom merè relligionis Graecae rozdawany były, warowano.

Dwudziesta trzecia ratia: protestationes obstiterunt przeciwko Iego M. xiędzu Rutskiemu y inszym uniatom, nie przyznawaiąc im legitimitatem bonorum possessorum cerkiewnych et legalitatem officii spiritualis.

CONCLUDEBATUR PROPOSITUM.

Że contra priwilegia, contra consuetudines, contra iura publica, officia et beneficia cerkiewne ludziom relligionis merè Romanae są conferowane, dowodziło się, iakowe prawa, iakowe zwyczaie w rozdawaniu beneficij cerkiewnych hactenus były rozdawane. Iż za błogosławieńsłwem ś. oyca Patriarchi per electionem obywatelow, per confirmationem principum, rozdawane były, dowodziło się y to iuribus publicis, iż według fundatij y zwyczaiow, ludziom narodu szlacheckiego merè relligionis Graecae, beneficia cerkiewne miały być conferowane.

Pokazało się in Supplementis, pierwsza, że nie merè relligiey Graeckiey rozdane są beneficia ludziom, a to z kilku ratij: naprzod, że nie Wschodniego y Graeckiego posłuszeństwa, ale Rzymskiego, a Rzymianin nie może być ex aetimo vocis Graeckiem, a Graek e converso Rzymianinem nazwanym.

Druga: iż post tot privilegia et iurisdictiones Patriarchi, posterius niektorzy odstępni posłuszeństwo, mimo Wschodniego własnego pasterza, Zachodniemu oddali.

Trzecia: że unio stetit per privatum consensum kilku tylko osob, a nie za consensem omnium statuum utriusque ordinis.

Czwarta: że przysięgaią ad formam et normam merè relligionis Romanae, co constat ex contextu juramenti.

Piąta: iż constitutiones nie ad instantiam unitow y posłuszeństwa Patriarszego odstępnych staneły, ale nas, iako ukrzywdzonych, y nie ad instantiam unitow z exorbitantią in gremium Rzeczypospolitey nieuspokoienie relligiey Graeckiey przyięto, ktorzy żadnego praejudicium nie mieli, bo na beneficiach cerkiewnych zostawali y po dziś dzień zostaią.

Szosta: sama constitutia anni 1620 comentuie, iż unitowie są merè relligionis Graecae, gdy mowi, in futurum maią być ludziom meré relligionis Graecae beneficia dawane, ex quo constabat et inferebatur, że do tych czas nie merè relligionis Graecae ludziom beneficia rozdawane były.

Quibus omnibus sufficienter deductis, prosił narod Ruski starożytnego nabożeństwa y posłuszeństwa Wschodniego, aby circa privilegia producta, circa consuetudines, privilegia approbata, jura communia et publica, był zachowany y beneficia cerkiewne przez unitow, contra jura otrzymane, y possessa nam oddane były.

A gdy się za łaską y pomocą Bożą, tak iaśnie, tak iawnie, tak wido(6 л. об.)me munimenta y documenta cum stupore niewiadomych, a uciechą prawosławnych pokazały, pozwolono też x. Korsakowi respons czynić, ktorego ta summa była.

Non agitur ad praesens de extremis sed de medio tantum, że Ruś bywała pod posłuszeństwem Patriarszym, tego non improbamus, żeby zaś Ruś nie miała się referować do Papieża, tego non modo non concedimus sed omnino probamus, idque duplici ratione. Od przyięcia chrztu św. Baroniusz historyk deklaruie, że Ruś oddawała posłuszeństwo summo Pontifici. Druga, historia Ecclesiastica dowodzi tego, gdy powiada, że Ruś anno 868 przyięła nabożeństwo w Rzymie, prosząc Nicolaum Pontificem, aby im pozwolono było odprawować nabożeństwo swoie matutinum, alias wsienoszczne. Trzecia: że Olga za świtkiem, z Rzymu przyniesionym, chrzciła się. Czwarta: Włodzimierz chrzcił się a Nicolao Phryga, a nie przez

Phociusza Patriarchę, bo stem lat potym chrzcił się, anno 988, a Pocyusz pierwszy był Patryarchą 886.

Unia za Witolda że była, probował statuto Herburti, ktory powiada tak się w sobie ma: Hujusmodi non eligantur ad ordinem ecclesiae, nisi sint fidei cultores et adiecti Romanae ecclesiae.

Przywileiem, pod Budzyniem danym od Władysława Krola, dowodził tego, że w unii była Ruś, gdy unitom na libertates dany iest, y że za dekretem Eugenii papae Ruś subjecti sunt.

Jozeph Metropolita Kiiowski, Hiphona iakoby Patriarchi radził się, ieżeli ma pozwolić na concilium Florentskie, y twierdził, że pozwolił mu, mowiąc: y iabym sam pozwolił na to gdybym mogł.

Jozeph Sołtan Metropolit, anno 1566, iakoby wyprawował confirmatią unitom, czego nie dowodził, bo contrarium się pokazało, że Wshodniey cerkwi on był posłuszny.

Incorporatia in genere, że wszytkim służy sine omni discrimine.

Że po sacrę posyłano do Patriarchi, to non vitiabat unionem, bo wolno było przed tym, gdy Patriarcha w unii był z Papieżem.

Anno 1405, Michael metropolita przed Florentskim concilium iakoby unią przyiął, na co documenta in archivo gdzież powiadał. Wołyń do wolności przypuszczony in utroque ordine in genere służy, confederatio uczyniona ab utrinque cavet pacem.

Że Patriarsze dane w Koronie jurisdictia przez Krolow, to medium być twierdził.

Że constitutia, anni 1607 w rozdawaniu beneficij opiewa, że maią być rozdawane merè relligiey Graeckiey, respondował tak: relligio est cultus externus w ceremoniach obrzędach istotnych, my cultum externum in omnibus colimus, tedyśmy są merè relligionis Graecae.

Takowy respons x. Korsaka iako agenta na ten czas wszytkich zuniowanych, lubo tamże zaraz był naganiony, bo ieden wielki senator publice mu rzekł: „nie umiecie się oycowie bronić, bo prawiłow |(7 л.) cerkiewnych nie czytacie," y niektore z nich przypomniał,—ale przestrzeżony będąc tym, że judices summus, sędziami ie-

steśmy, poniechać raczył dalszey ich obrony, a że się iuż dobrze spoźniło było, odlożono do sessiey dalszey na respons obudwom stronom.

Trzeci paragraph,

zamykaiący w sobie na respons x. Korsaka citowany solutią krotką y iuż nie słowy, ale rzeczą samą dowodnie y probabiliter.

Gratulamur nobis, Przeoświeceni, Iaśniewielmożni a nam wielce M. PP., na ten act św. electiey zgromadzeni, że się przyznała na samym wstępie odstępna Ruś do tego, iż bywała pod posłuszeństwem Patriarszym, ale żeby kiedy Ruś, iako agent ich prawił, miała się z Patriarchą swym referować do oyca Papieża, negamus et pernegamus, a kożdy punkt x. agenta ad rutinam wziąwszy tego dowiedziemy.

Decleratia Baroniusza (ieśli tylko iest, bo folium nie powiedział), że Ruś od przyięcia chrztu św. oddawała posłuszeństwo summo Pontifici, tak będzie dowodna, iako y owa; lecz potym kościoł z inney przyczyny, iako się niżey powie, te słowa włożył do Kreda „y od Syna," bo nie tylko niżey, ale y do końca nie doczytasz się tey wspomnianey przyczyny.

Uważcież tedy wysokim baczeniem iaka tu x. agenta uniatow prawda będzie, bo my tego dowiedziemy z tego Baroniusza pism, że Ruś się ochrzciła w ten czas, gdy nie było społeczności kościołowi Rzymskiemu z cerkwią Orientalną.

Między historykami zgody niemasz o czasie y roku ochrzczenia się Rusi. Kromerus y Strykowski kładą rok 980, Bielski w kronice swey kładzie rok 990, Długosz Ian, kanonik Krakowski, rok wspomina 992, Baroniusz zaś rok 886,—roznie rozni pisali o czasie, ale nam unum instat ad probandum, a mianowicie, że ktoregokolwiek roku z pomienionych ochrzczona Ruś, tedy tego roku iuż uniey cerkwie Wschodniey z kościołem Zachodnim (a to względem przydatku) nie było, a poczniemy od Baroniusza iako kardynała.

Pisze Curopalates, mowi Baroniusz, fol. 961, iż Bazilius cesarz Wschodni, z Rossią uczyniwszy przymierze, aby chrzest św.

przyięli, Arcibiskupa im posłał, ktoremu gdy się Ruś trudną do chrztu czyniła, a cud iaki widzieć oni ludzie pogańscy chcieli— Biskup, Pana Boga wezwawszy, ewangeliey xięgi w wielki ogień na to uczyniony wrzucił, y w kilka godzin, gdy iuż ogień zgasł, xięgi one całe bez żadney szkody wyięli y tym cudem wszyscy wzruszeni ochotnie do chrztu św. przystępowali. Był Baziliusz wielkiego ku Panu Bogu nabożeństwa, ktoremu Pan Bog y wielkiemi nad Saraceny zwycięstwy płacił.

A ieśli tego roku Ruś ochrzczono, to iuż nie w uniey, ponieważ za Phociusza Patriarchi, ktorego kościoł Rzymski (ieśli słusznie (**7 л. об.**) niech uważy) niedobrze wspomina, bo samże Baroniusz, na teyże karcie 961, niżey te słowa o Phociuszu Patriasze Konstantinopolskim mowi: „Po śmierci Bazylego cesarza, Leo syn iego na państwo nastąpiwszy, maiąc przyczynę na onych dwu Phociusza y Santabarena, iż powinnego Phociuszowego na państwo wtrącać chcieli, Phociusza z Patriarchowstwa zrzucił y na wygnanie do klasztora Armenow posłał.“

A nim go zrzucił, (ieśli ieszcze zrzucił), to Phociusz był na stolicy, a ieśli był na stolicy, to za iego Patriarchowstwa Ruś ochrzczona, a ieśli za iego, to iuż nie w uniey; bo na on czas iuż zgody nie było. A ieśli się z staroświeckich xiąg pisanych przypomniało in Synopsi: „Przyiąłem św. chrzest od Phociusza Patriarchi Carogrodzkiego, y naypierwszego Metropolitę od niegoż wziąłem, ktory ochrzcił wszytkę ziemię Ruską.“ To sam Baroniusz, iako naydostowierniey szy historyk, approbował,—y niesłusznieś to WM., xiężę agencie unitow, uczynił, żeś to zadał y zadaiesz tak zacnemu y wielkiemu obrońcy kościoła Rzymskiego: o czym gdy się dowiedzą w Rzymie, zganią te assertie WM.

Od Kardynała przystąpiemy do nominata Arcybiskupa Lwowskiego Iana Długosza; ten twierdzi, że w roku 992. A że y w tym roku y w przyszłych, y po nich ktore były, wtąż nie było uniey, sam Baroniusz fol. 1011, przyznawa mowiąc: „Na Carogrodką stolicę po Sysyniusie wstąpił Sergius opat ze krwie Phociuszowey odszczepieństwa Graeckiego przodka, ktory dwadzieścia lat na oney stolicy będąc, a powinnego swego grzechow y odszczepieństwa naśla-

duiąc, szkodę wielką kościelney zgodzie uczynił: wydał list na Łacinniki sprośny, ale nie z swoicy głowy, bo się pokazuie, iż tenże iest, ktory Phociusz pisał." Według tych słow Baroniuszowych nieprzerwana była, nie unio, od Phociusza począwszy y daley ieszcze trwała, a ieśli tak, to y tego roku uniey nie było, zaczym w niewinności swey cierpisz Baroniuszu takie przymowki, aż nam lubo dissedentibus z tobą in religione od części niemiło.

A na powieść Bielskiego, że anno 990, krociuchno odpowiadamy: działo się to interca temporis, gdy się z dokumentow citowanych wiedzieć daie, w takimże ziednoczeniu Graecka cerkiew z kościołem Rzymskim była.

Ieśli zaś według Cromcrusa biskupa, Strykowskiego kanonika, rok 980 przyimiemy, na lepsze to nasze będzie, bo w tym roku o takiey uniey Baroniusz prawi, fol. 999: „Prosili ś. Nila opat y bracia w Kaszynie klasztorze ich wielkim, aby po Graecku służbę Pańską odprawił, pod on zwłaszcza czas, gdy rozerwanie miedzy Graeki y Lacinniki zaczęte było, aby zgodę y iedność potwierdził." Stąd duo sunt sibi contraria w powieściach x. agent unitow twierdzi: że unia była, Patriarchowie pod Papieżem naydowali się; a godny w tey mierze wiary Baronius secùs: rozerwanie bowiem, powiada, tego roku miedzy Graeki y Lacinniki zaczęte było. Komuż tu większa wiara ma być dana? Sam rozum ukazuie, że cardinałowi, niżeli coadiutorowi; ponieważ tenże ieszcze Baronius, wypisuiąc na liście (8 л.) 967, co się działo, tych słow dołożył: „Na wschodzie się odszczepieństwo (według nas, niepoddanie się Pontifici Romano sub iugum) za Photiusza zaczęło, a na Zachodzie domowe woyny." Y troche niżey: „co trwało mało nie przez całą te sto lat." A ieśli tak—to wszytko prawda, cośmy mowili y pisali.

Co się tycze historij cerkiewnych, od nich pro sacrosancto citowanych, że iakoby Ruś miała przyiąć w Rzymie nabożeństwo z iakimsi ieszcze dziwowiskiem. a to iakoby z nieba na ten czas coś przemowiono, mało y tym, abo zgoła y nic nie wierzemy; bo inaczey sprawiedliwszy historykowie, a przodkuie tenże Baroniusz, iakoście słyszeli, z Curopalatesem wyszey od nas wspomnionym.

Następuié za nim kanonik Krakowski, tak wypisuiący o chrzcie Rusi (tomo 1, libro 2, fol. 104): „Sollicitatus tunc Wladimirus Russiae dux, primum a Machumetistis, ut ritum pseudo Machmet susciperet, deinde a Latinis, tertio a Iudaeis ut legem Hebraicam, postremo a Graecis, ut fidem Christianam assumeret, nuntios quidem ritùs praefatos sibi persuadentes, benignè tractatos, etiam remuneratos remisit: cum suis vero Ruthenis quaenam fides acceptanda esset consultat; placuit autem ad omnes nationes rituum praedictorum nuntios speculatum mitti, et cuiuslibet ritum explorari. Missi itaque ad Bulgaros, Latinos et Graecos nuntii, singulorum ritûs, ut iussi erant, speculantur et explorant, et Machmeti quidem ritûs, plura habens in se foeda et turpia, illico ab eis profanus et iniquissimus iudicatus est. Latinorum verò ceremoniae parum illis religiosae, et templa parum ornata videbantur. Cum verò in Constantinopolim pervenissent, Basilius et Constantinus Graecorum tunc imperatores, intellecto eos speculandi gratia ritus suos illuc venisse, coetu religiosorum vocato, magnam solennitatem instituunt, et in splendissimis ornamentis caelebritatem missae per Patriarcham teneri disponunt, Ruthenorumque nuntios ad Ecclesiam introductos in loco eminentiori, ex quo omnes caeremonias videre possent, locant, honoreque mensae exceptos splendide tractant, et muneratos remittunt. Qui ad ducem suum Wladimirum reversi, de singulis ritibus, quos viderant dixerunt, sectamque spurcissimam Machometi contemnendam prorsus et repudiandam esse persuadent, et Graecorum sectam omnium praestantissimam contestantur, in Graecorum ecclesiis plura et magis cultiora ornamenta quam in Latinis consistere. Tantam insuper in missa Graecorum, cui intererant, testabantur se dulcedinem sensisse, ut paene extra se rapti magis coelesti, quam terrenae solennitati se putaverint interfuisse. Ad ritum igitur Graecorum suscipiendum omnium procerorum sententiae inclinabant, persuadendoque Wladimiro dicebant, si fides Graecorum bona non esset, non avia tua Olha, inter mulieres prudentissima, illam accepisset. Assensit itaque Wladimirus procerum sententiae, et baptisma ritu Graecorum accepit.“ To iest: „Był żądanym y proszonym na ten czas Włodzimierz xiąże Ruskie, naprzod od Machometczykow, aby nabożeństwo Machometańskie, powtore od Łacinnikow,

potrzecie od Żydow, aby zakon żydowski, nakoniec od Graekow, aby wiarę ‖(8 л. об.) chrześciańską przyiął; posłow w prawdzie nabożeństwa wyszmianowanego, ktorzy mu radzili y prosili go o to, hoynie uczestowawszy y obdarzywszy upominkami, od siebie odprawił, od swoiego zaś Ruskiego narodu rady nabywa, ktorą by wiarę miał przyiąć. Upodobała się tedy od wszytkich tych narodow nabożeństwa zwyszpomienionego posłow dla przypatrzenia się wyprawić y każdego zosobna nabożeństwa dobrze doświadczyć y wyrozumieć. Wyprawieni tedy byli posłowie do Bułgarow, Łacinnikow y Graecow, do kożdego zosobna nabożeństwa, y iako im roskazano było; przypatruiąc się y doświadczaiąc Machometańskie nabożeństwo, ktore ma w sobie wiele rzeczy szpetnych y brzydkich, natychmiast od nich za przeklęte y niezbożne było osądzone; Łacinnikow zaś obrzędy albo ceremonie mało im nabożne y kościoły mniey ozdobne być się zdały. Gdy zaś do Constantinopola przybyli, na ten czas cesarzmi byli Graeckimi Baziliusz y Konstantin, ktory wyrozumieli z posłow, iż dla przypatrzenia się nabożeństwa ich do Konstantinopola przyszli, zgromadziwszy niemało duchowieństwa, wielce poważną światość ustanawiaią y rosporządzaią, aby w nakosztownieyszych apparatach ś. liturgia przez Patriarchę odprawowana była; posłow zaś Ruskich wprowadziwszy w cerkiew na mieyscu wyniesleyszym, z ktorego aby lepiey ceremoniam przypatrzyć się mogli, postawiaią. Potym z uczciwością y poszanowaniem do stołu przyiąwszy, hoynie czestuiąc y obdarzywszy upominkami odprawuią; ktorzy do xiążęcia swego Włodzimierza, gdy się zwrocili, o kożdym zosobna nabożeństwie, ktorym się przypatrowali, daią sprawę. Sektę brzydką Machomotańską przeklęctwu być zgoła podległą pokazawszy, aby oddalona była, radzą; Graecką zaś wiarę y nabożeństwo nayosobliwsze za wszytkie y nayporządnieysze będące, takie świadectwo wydaią: iż w cerkwiach Graeckich daleko więcey y ozdobnieyszych y kosztownieyszych apparatow znayduie się, niż w kościołach Łacińskich. A nadto pod czas odprawowania liturgiey ś. u Graekow, na ktorey byli przytomnymi, powiadali: iż tak wielkę uciechę w sercach swych słyszeli, że zgoła zdumiawszy się raczey rozumieli się być przytomnym świątościam niebieskim, a niżeli ziemskim; do przyięcia tedy

Graeckiego nabożeństwa wszytkich zgodne zdania posłow byli schylone, y radząć Włodzimierzowi xiążęciu mowili: gdyby wiara Graecka nie była dobra, snać by nie przyięła oną babka twoia Olha, między niewiastami naymędrsza. Przypadł tedy Włodzimerz do zdania posłow swoich y chrzest nabożeństwa Graeckiego przyiął.“ Poty z Długosza.

Nie odrzucaymyż y Bielskiego dawnego historyka, ktory tak wzmiankuie (w xięgach 3, list 237): „Włodzimierz był namawian od Tatar, aby wiarę ich przyiął: nie chciał; Żydowskiey też nie chciał, też y Łacińskiey nie chciał; ale posłowie Konstantinopolscy namowili go, iż Graecką wiarę przyiął, a niżeli przyiął, żądał siostry u Bazilusa a Konstantina Graeckich cesarzow, ktorzy mu odmowili, iż iey niegodzien, ponieważ nie iest chrześcianinem: on się obiecał ochrzcić. A gdy przyiachał do Carogroda olsnął na oczy y posłał do panny ||(9 л.) skarżąc się, iż tak niefortunna. Ona rzekła: skoro się ochrzci, zbędzie slepoty; także się stało: bo skoro go ochrzcił biskup z Korsona, lata 990, przeyrzał, a potym brał z nią szlub, ktorey było imie Anna; przyiachał z nią do Rusi; wrociwszy zasię Korson cesarzom Carogrodzkim, roskazał wszytkim poddanym, aby się pochrzcili, y uczynili tak, iż się wszyscy razem w Dnieprze pochrzcili, y synow iego dwanaście, ktore miał z pierwszemi żonami, dawszy ich uczyć Graeckiego pisma, rozdzielił im za żywota zamki: Ten też rozmaite rzemieśniki przywiodł z Graeciey, ktorzy cerkwie kosztowne, a ozdobne w Kiiowie robili.“

Cromerus y Strykowski, iakoby o tym chrzcie rozumieli, gdzie y ktorego czasu, odsyłamy od Synopsim, xiążki od nas wydaney, a teraz daley postępuiemy, płacąc x. agentowi uniatow ną iego powieści.

Olha też, że żadnego paszportu z Rzymu nie potrzebowała y nie miała y to sprawiedliwsza, ponieważ że drugich pominiemy, sam Baroniusz podiął się zganić taką powieść, y gani mowiąc (fol. 989): „Wspomina Curopalates, iż żona Rossa abo Russa na imie Elga, (a miało być z Polska Olga) po śmierci męża swego, ktory woyny wiodł z cesarzmi Wschodniemi, iachała do Carogrodu, y tam chrzest ś. wzięła, y udarowana odiachała.“ — Na coż tedy z Rzymu paszport potrzebny był, gdyż się to działo na Wschodzie?

Włodzimerz, że nie od Mikołaia Papieża iakiego Phryga, ale w Konstantinopolu chrzest ś. przyiął, iuż się dosyć dowodnie wyszey powiedziało. A o imie Fociusza, ktory by był, nie zachodźmy w dalszą, ponieważ niema cerkiew we zwyczaiu, iak Baroniusz tego postrzega, dokładać: pierwszy, drugi, trzeci etc.

Daley w probie swoiey uniey przyszedł x. agent do Witułta Krola, y z statutu Herburti dowodził, iż „non eligebantur ad ordines nisi sint fidei catholicae cultores et subjecti Romanae ecclesiae,"— „nie obierano, powiedział, na urzędy y dignitarstwa iakich inszych, tylko tych, co byli katholickiego nabożeństwa y poddani kościołowi Rzymskiemu." Mogło to być za Witułta, a nietylko za panowania iego, ale y drugich; lecz ztąd iednak nie naciągnie się unia z kościołem Rzymskim Rusi. Bo iak teraz waruią tego y dokładaią w Constitutiach, że merè relligiey Graeckiey ludziom beneficia cerkiewne maią być rozdawane, a nie tym, co pozwierzchownie od Wschodu się być powiadaią, a wewnątrz są od Zachodu. Tak y na on czas tego pilno postrzegano, nie inszego iakiego nabożeństwa, tylko aby meré Rzymskiego nabożeństwa ludziom dignitarstwa y urzędy świeckie były dawane. Bo iak w przywileiu anno 1413, w miasteczku Hrodle nad rzeką Bugiem, na seymie głownym, pazdziernika wtorego dnia, danym, tak y w inszych, od nichże wspomnianych, nayduie się ta clausula: tylko Rzymskiemu kościołowi posłusznym, to iest, merè Litwinowi, a nie Rusinowi. Iako się y z dalszych przywileiow wiedzieć daie, a między inszemi Krola Zygmunta w Grodnie, anno 1522, z kancellariey wydanym, w ktorym nieoboiętnie, ani subintelligendo iakich z Rusi uniatow, ale wyraźnie te słowa opisano: „Non debebimus neque debebunt ejusmodi dignitates atque officia cuicunque |(**9 л. об.**) Rutheno dare, aut conferre, absque consilio maiorum consiliariorum, sed duntaxat Lithuanis catholicae et Romanae fidei eaedem dignitates conferri debent." To iest: „Nie będziem mogli takowych dostoieństw y urzędow żadnemu Rusinowi dawać y pozwalać bez rady większych Senatorow, ale tylko Litwinom katholickiey y Rzymskiey wiary te dignitarstwa dawane być maią." A gdy dołożono tylko Lithwinom, to iuż nie Rusi, choćby ona zuniowana była, a to względem owych słow: ż a d n e m u R u s i n o w i.

Do rady zaś większych PP. Senatorow gdy przyszło, na ktorą się tu Krol Zygmunt odzywał za consultatią ich zgodną, iakieby potym nastąpiły przywileie w pierwszych melioratią czyniące, barzo to dobrze wiedzieć raczycie, Przeoświeceni, Iaśniewielmożni, Wielmożni, a nam wielce MM. Panowie, a dla niewiadomych dwa tylko przez tę manifestatią podaiemy,—pierwszy de data, z seymu Wileńskiego, anno 1563, w te słowa:

W imie Pańskie nich się stanie, ku wieczney pamięci tey to rzeczy.

„Gdyż wszytkie sprawy z czasem z pamięci ludzkiey płyną y „w zapamiętanie przychodzą, y dla tego wynaleziono iest, aby piś„mem obiaśnione były y do wiadomości potym będącym przycho„dziły. A przeto my, Zygmunt August, z łaski Bożey Krol Polski, „Wielkie X. Litewskie, Ruskie, Pruskie, Żmudzkie, Mazowieckie, In„flantskie y innych P. dziedzic,—czynimy wiadomo tym listem na„szym teraznieyszym y napotym będącym, komu będzie potrzeba „tego wiedzieć, iż gdyśmy przez listy nasze wezwali na seym walny, „w stolecznym mieście naszym Wilnie złożony, panow Radnych na„szych y wszytkich stanow pomienionych: dozwoliliśmy y dozwolamy „przywileia, praw y wolności ziemskich w Statut nowopisany wło„żyć y wpisać takowym sposobem, iakowym y w Koronie Polskiey „przywileia y wolności szlacheckie w Statut wpisane są; za co wszyt„kie stany, czyniąc dzięki z czołembiciem nam Hospodarzu y Panu „swemu przyrodzonemu, donieśli nam y w tym prośbę swą, iż w „tychże przywileiach ziemskich, niektore artykuły potrzebuią ob„szyrnieyszego obiaśnienia, dla łatwieyszego wyrozumienia, a to w „tym naprzod, iako się stało |(10 л.) darowanie od pradziada na„szego sławney pamięci Iagieła Krola Polskiego, naywyższego W. X. „Litewskiego, w ktorych to iest opisano: Za złączeniem państw pod „iednym czasem Korony Polskiey z W. X. Lit. y za wydaniem tego „przywileiu, także w Koronie Polskiey w Grodle, iż PP. szlachta, „boiarze ziem naszych Litewskich, darowaniem, przywileiami y na„daniem im danym, uczynionym y podanym, tylko powszechney wiary „chrześciańskiey y Rzymskiemu kościołowi nadane, y ktorym kley-

„noty, to iest, herby szlacheckie są nadane, maią się z tych wolnoś-
„ciey cieszyć, uczęstnikami być y używać, iako PP. szlachta Korony
„Polskiey swoie wolności dzierżą y ich używaią. A drugi artykuł:
„Iż na dostoieństwo y przełożeństwo nie maią być dopuszczani ani
„w nich bywać. Iakoż potym tego pod przywiley, na wolność dany,
„w potwierdzenie dziada naszego Zygmunta pierwszego sławney pa-
„mięci Krolow Polskich y W. X. Lit. y potym w nasze potwierdze-
„nie temiż słowy wpisano. Oto wszyscy iednostaynie bili nam czo-
„łem, abyśmy to w porownanie słuszne przywiodszy, naszym listem
„y przywileiem dostatecznie obiaśnili.—My z Pany Rady naszemi oba-
„czywszy, iż przed tym, niżeli ten przywiley w Grodle wydany, stany
„y narody szlacheckie, znacznemi służbami Rzyczypospolitey y przod-
„kom naszym zasługuiące się, zacnie wywyższone y uczczone były,
„iako to y w samym tym przywileiu na początku iego mianowicie
„opisano; iakowe stany na ten seym do Grodla przyiachali, iż też
„będąc nietylko Rzymskiego kościoła posłuszni, ale y Graeckiego,
„w ławicy Rad przodkow naszych, także y naszey, y inne wszytkie
„stany na roznych służbach naszych bywaiąc wierność y stałość ku
„służbam przodkow naszych y naszym chętnie, iako dobrym y wier-
„nym poddanym należy, zawsze z wszelaką stałością pokazowali.
„A tak uważaiąc te wszytkie zacne zasługi, y wiedząc, że w tym
„(**10 л. об.**) przywileiu ku nieiakiemu poniżeniu y wzgardzeniu
„onych, kto herbow nie brał, także y tych, kto wiary Graeckiey
„trzymaiąc się, przeciwko przodkom naszym y nam Hospodaru wier-
„ność swą stale pokazuie. Ieno iż nie wszyscy na tym seymie byli,
„a zwłaszcza stany Ruskich ziem: przeto nie uymuiąc ani nie na-
„ruszaiąc onych pierwszych przywileiow, od przodkow naszych y od
„nas Hospodara nadanych, ale we wszytkim przy mocy zasta-
„wuiąc, tylko dwa artykuły wyżey opisane obiaśniaiąc y row-
„naiąc, za radą y pozwoleniem PP. Rad naszych duchownych
„y świetskich, uchwalamy y mieć chcemy, iż od tego czasu nie-
„tylko ci panowie szlachta albo potomkowie ich wszytkich ziem
„naszych, tego wszytkiego Państwa naszego darowania przywi-
„leiow y nadania wszytkich wolności y praw ziemskich używać
„y z nich się cieszyć maią, ktorzy są poddani kościołowi Rzymskiemu,

„y ktorych też przodkowie kleynoty y herby w Koronie Polskiey „przyimowąli, ale też y inne stanu rycerskiego, szlacheckiego, iako „Litewskiego y Ruskiego narodu, iednoby byli wiary chrześciańskiey. „Y chociaż ktorych przodkowie kleynotow albo herbow z Korony nie „brali, iednako y zarowno tego wszytkiego wiecznemi czasy używać, „y z ich wolności cieszyć się maią, iako przedtym zdawna y do tego „czasu tych wolności stan rycerski szlachecki oboyga narodu, iak Li„tewskiego tak Ruskiego, używali y z tego się weselili. Tak też na do„stoieństwa y przełożeństwa wrzelakie, y do rady naszey y na urzędy „dworne, ziemskie, nietylko poddani kościołowi Rzymskiemu od tego „czasu obierani y przekładani być maią, ale iednako y zarowno wszyscy „rycerskiego stanu, z narodu szlacheckiego ludzie wiary chrześciań„skiey, iako Litwa, tak y Ruś, kożdy według zasług y godności „swoiey od nas Hospodara na mieysca zacne y przełożeństwa z ła„ski naszey brani być maią, a żaden z stanu rycerskiego y szla„checkiego strony zakonu swego, będąc wiary chrze||(11 л.)ściańskiey „człowiek, niema być od tego oddalony y odłączony, dla tych „dwuch artykułow y członkow w tych pierwszych przywileiach opi„sanych. Iednak iż te nadania wolności y praw ziemskich w przy„wileiu Krola Iagieła y Wielkiego X. Witułda spolnym opisaniem „postanowiono iest w Koronie, tak iako ten pomieniony przywiley „świadczy: przeto na pierwszym blisko przyszłym walnym seymie, „ktory od nas złożony iest, obudwum tym państwom, Koronie Polskiey „y Wielkiemu Xięstwu Litewskiemu te porownania, będzieli potrzeba „ieszcze z inszym przymnożeniem wolności y listem naszym wznosić, „za spolnym pozwoleniem oboich stanow państwa naszego Korony „Polskiey y W. X. Lit. PP. Rad naszych, chcemy y obiecuiemy. „Lecz nie umnieyszaiąc iuż, ani uymuiąc ni wczym temu listowi na„szemu, y owszem przy mocy nieporusznie zostawuiąc iego na wieczne „czasy, a na potwierdzenie tey rzeczy pieczęć naszę Maiestatową „kazaliśmy przywiesić do tego naszego listu, podpisawszy ręką na„szą Hospodarską. Przy tym byli PP. Rada nasza: Ich M. X. Wa„leryan, biskup Wileński. X. Ianusz Andruszewicz, biskup Łucki y „Brzeski. X. Mikołay Pac, biskup Kijowski. P. Mikołaj Radziwiłł, „na Ołyce y Nieświżu xiąże, woiewoda Wileński, marszałek ziemski,

„kanclerz nasz naywyższy W. X. Lit., starosta Brzeski, Kowienski
„y Borysowski. P. Mikołay Radziwił, x. na Dubinkach y Birżach,
„woiewoda Trocki, hetman W. X. L., starosta Lidski, Mozyrski y
„Bielicki, P. Trocki, hetman nasz dworny W. X. Lit., sprawca sta-
„rostwa Żmudzkiego y dzierżawca Kormiałowski. P. Hrehory Chod-
„kiewicz, woiewoda Kiiowski, marszałek ziemi Wołyńskiey, staro-
„sta Włodzimierki. Xiąże Konstantin Konstantinowicz Ostrożski, wo-
„iewoda Nowogrodzki. P. Paweł Iwanowicz Sapieha, woiewoda Wi-
„tepski. Xiąże Stephan Andrzeiewicz Zbarażski, woiewoda Podlaski,
„starosta Miński, marszałek nasz. P. Ba‖(11 л. об.)zyli Szyszko-
„wicz, podskarbi ziemski W. X. Lit. y pisarz nasz, starosta Mogi-
„lowski. P. Ostaphi Wołowicz, podczaszy nasz W. X. Lit., staro-
„sta Drogicki. P. Mikołay Kiszka z Ciechanowca, krayczy nasz
„W. X. Lit., starosta Bielski. P. Ierzy Alexandrowicz Chodkie-
„wicz, stolnik nasz W. X. Lit., starosta Płotelski, dzierżawca Tel-
„szowski. P. Ian Chodkiewicz starosta Żytomirski. Xiąże Roman
„Fedorowicz Sanguszkowicz, koniuszy nasz dworny W. X. Lit.,
„starosta Mielnicki, dzierżawca Cieronoiński. P. Ianusz Kozycki,
„podskarbi nasz dworny W. X. Lit., dzierżawca Piński y Żytmor-
„ski. P. Stanisław Zachariewicz Włoszek, miecznik nasz W. X. Lit.
„P. Szczęsny Hercyk, marszałek y pisarz nasz, starosta Tykociński.
„P. Ian Szyszkowisz, pisarz nasz, koniuszy Grodzieński, dzierżawca
„Oszmiański, Wiłkijski y Krasnosielski. P. Ian Mikołaiewicz, pisarz
„nasz, dzierżawca Markowski y Miadzielski. P. Mikołay Narusze-
„wicz, y inni PP. marszałkowie, starostowie y dzierżawcy urzędnicy
„naszy ziemscy y dworni. Pisan w Wilnie, anno Domini 1563 iunii
„7 die.“

A drugi de data z seymu Grodzieńskiego, anno 1568, w ten sens:

W Imię Pańskie stań się ku wieczney pamięci.

„Yż wszelkie rzeczy wielkie y małe, zwłaszcza ktore się po-
„trzebnie, sławnie y pożytecznie na wieczne czasy stanowią, zawsze
„pismem zamykaią się y utwierdzone bywaią, bo by inaczey w za-
„pamiętanie przychodziły, a czasy po długim wieku z wiadomościey

„y z pamięciey ludzkich wespoł z ludzmi upływały. Przeto my Zy-„munt August, z Bożey łaski Krol Polski, Wielkie X. Lit., Ruskie, „Pruskie, Zmudzkie, Mazowieckie, Inflantskie,—przykładem zwyczaiu „idąc y korzystuiąc w tym, doględamy z pilnością y wszelakim sta-„raniem y usiłowaniem naszym, aby czasu szczęśliwego panowania „‖(12 л.) naszego (iakoż to należy na Krola chrześciańskiego) nie „tylko uymowały się (czego Boże uchoway) wolności wiernych a „cnotliwych poddanych naszych—kniaziow, panow, szlachty y wszyt-„kich obywatelow W. X. Lit., duchownych y świeckich, y wszytkich „ziem ku niemu należących,—ktore oni z wiecznych przodkow swych, „iako ludzie y narod zacny wolny z zasadzenia swego pierwszego „w tym państwie mieli, y rowno a iednako ze wszytkiemi państwy „chrześciańskimi niemniey z bracią y sąsiady swemi obywatelami „Korony Polskiey używali, y też z nadania przodkow naszych Kro-„low Polskich y Wielkich Xiążąt Litewskich dla zacnych y wielce „ważnych zasług, wiary stateczney, a wylewania krwie swey prze-„ciw kożdego nieprzyiaciela Ich M. y tego państwa, maiąc niemało „wolności y praw, z nich się weselili; ale też ieszcze, aby od nich „samych przymnażały się, iako stateczney wiary a prawdziwey sta-„łości ludziom y narodu takowemu zacnemu y uczciwemu pozwa-„lamy; y nie iedno ich samych teraz będących, ale przodkow onych „wprzod wspomnionych, nam Hospoparu y przodkom naszym Krolom „y Wielkim Xiążętam, iednako zawsze a nigdy nie odmiennie poka-„zanych, tego wszytkiego godnych czyniemy. Iakoż za takim doglą-„daniem y staraniem a uczynnością naszą, gdyśmy byli na seymie „wielkim walnym zstarodawna zwykłym bywać w tym państwie „naszym W. X. Litewskim w mieście naszym Wileńskim, w roku „tysiąc pięćset sześćdziesiąt trzecim, miesiąca Junia siodmego dnia, „z pany Radami naszemi y ze wszytkiemi stany do seymu należą-„cemi, potrzebuiącym wszego stanu widzieć praw y przywileiow y „wolności swych im nadanych, aby pokazali y widzieli; ktore to „wszelakie prawa, iako przedtym obiecaliśmy, tak y teraz słowem „naszym obiecuiemy, przyrzekamy y teraźnieyszym przywileiem „upewniamy y utwierdzamy, wszem obywate‖(12 л. об.)lom W. X. „Lit., iż przy drukowaniu tego Statutu W. X. L. Ruskiem ięzy-

„kiem wszytkie przywileia, prawa, wolności do onego wnieść y wpi-„sać (co też bez omieszkania ma być uczyniono), ktory Statut oniż „sami za dozwoleniem naszym, iako ludzie wolne, wolnie sobie spra-„wowali, spisali y postanowili; a my onego w Bielsku na seymie „walnym przywileiem naszym, a potym na drugim takowymże seymie „w Wilnie osobliwym drugim przywileiem naszym stwierdzili y o-„nych wszytkie prawa y przywileia y wolności włożyć, wnieść y „wpisać dopuściliśmy y dopuszczamy. Potym iako się to zachowało „w Koronie Polskiey, że wszelakie nadania wolności, prawa y przy-„wileia ich są włożone y wpisane w Statut ich Korony. Tak też „obywatele Wielkiego Xięstwa Litewskiego—xiążęta, panowie y szlachta „uczynić mogą, y maią zatym przywileiem y pozwoleniem naszym „wnieść, wprowadzić y wpisać wszytkie spawy nadania przywi-„leia, wolności swoie w Statut Wielk. Xięstwa Litewsk. przed dru-„kowaniem, albo przy drukowaniu iego, kiedy chcą, y ich używać „y z nich się weselić sami y z potomkami swemi na wieczne czasy. „A iż w ten czas na seymie wielkim walnym Wilenskim wprzod „mianowanym, maiąc wszytkie prawa, wolności y przywileia sławney „y godney pamięci przodkow w własnych rękach swych y przeglą-„daiąc ich, obaczyli artykuły w przywileiach pradziada naszego „Krola Polskiego y naywyższego wielkiego xiążęcia Lithewskiego „sławney y godney pamięci Władysława Iagieły y teyże sławy y „pamięci godnego Alexandra Witołta; ktore przywileia wydane są „przy postanowieniu uniey abo złączeniu w braterstwo y spolną „przyiazń obywateley Korony Polskiey z obywatelami W. X. Lit. „w Grodnie; a pierwszy z tych: Co się tycze na on czaz nadanych „użyczonych praw, przywileiow, panom szlachcie, boiarom W. X. L. „darowanych y podanych do rąk ich,—tylko powszechney, to iest so-„borney ||(**13 л.**) wiary chrześciańskiey y Rzymskiemu kościołowi „poddannym, y tym zaś, ktorym kleynoty, to iest herby szlacheckie „są nadane, maią się tedy z tych wolności weselić, uczęstnikami być „y używać, y nie inaczey iedno, iako panowie szlachta Korony Pol-„skiey, swe wolności dzierżąc, ich używaią. Drugi artykuł: iż na do-„stoieństwa y przełożeństwa nie maią być obierane, iedno ieśliby „był powszechney wiary chrześciańskiey y poddani kościołowi Rzym-

„skiemu, ani też urzędy ktore ziemskie, wiecznie, iako są dostoień-
„stwa, kasztelaństwa nie maią być przypuszczane, ani w nich bywać;
„iakoż potym ten przywiley na wolności dany od dziada naszego
„Zygmunta pierwszego, sławney y ś. pamięci Krolow Polskich y W.
„Xiążąt Litewskich, potym też w nasz przywiley wpisan temi słowy:
„Dla czego bili nam czołem wszytkie stany tego W. X. Ł., a osob-
„liwie zakonu Graeckiego, abyśmy to w porownanie słuszne przy-
„wiodszy, naszym listem y przywileiem dostatecznie obiasnili. My
„tedy Krol z Pany Radami naszemi, obaczywszy to, iż przed tym,
„niż ten przywiley w Grodnie wydan, stany y narody szlacheckie
„W. X. L. znacznemi służbami Rzeczypospolitey tego państwa y
„przodkom naszym zasługuiąc się, zacnie wywyższone y uczcone
„byli (iako to y w samym przywileiu tym na początku iego miano-
„wicie opisano), iakowe stany na seym do Grodna przyiachali, a do
„tego, iż też nietylko kościoła Rzymskiego, ale y Graeckiego bywa-
„iąc posłuszni, w Ławicy, Radzie y inszey powinności przodkom
„naszym, także y wszytkie stany na rożnych służbach naszych by-
„waiąc, więtność y stałość swą ku służbom przodkow naszych y
„nam chętnie, iako wiernym poddanym należy, ze wszelaką statecz-
„nością pokazowali. A tak uważaiąc te wszytkie zacne zasługi y
„y widząc w tym przywileiu tego ||(13 л. об.) być w poniżeniu, kto
„herbow nie brał, także y tego, ktory wiary Graeckiey dzierżąc się,
„przeciwko przodkom naszym y nam Hospodaru wierność swą stale
„pokazował. Iedno iż nie wszyscy na tym seymie byli, a zwłaszcza
„stany Ruskich ziem y temu państwu przysłuszaiących, te dwa
„członki y artykuły wyszey opisane obiaśniaiąc y rownaiąc, na ten
„czas y na tymże seymie walnym Wileńskim z poradą Rad naszych
„y z przyzwoleniem wszytkich stanow uchwaliliśmy, y przywileiem
„naszym potwierdziwszy, obiaśniliśmy, chcąc mieć, aby od onego
„czasu nietylko te panowie szlachta y boiarze, abo potomkowie ich,
„wszytkich ziem naszych tego państwa naszego W. X. L. darowa-
„nia przywileiow y nadania wszytkich wolności y praw ziemskich
„używali y z nich się weselili, ktorzy są poddani kościołowi Rzym-
„skiemu y ktorych też przodkowie kleynoty y herby w koronie Pol-
„skiey przyimowali; ale też y wszytkie insze stanu rycerskiego y

„szlacheckiego, iako Litewskiego, tak y Ruskiego narodu, iedno by „był wiary chrześciańskiey y ci też, ktorych przodkowie kleynotow „abo herbow z Korony Polskiey nie brali, iednako y zarowno tego „wszytkiego wiecznemi czasy używać y z tych wolności się wieselić „maią, y iako przed tym zdawna po wszytkie czasy wszytkich wol„ności stan rycerski szlachecki oboiego narodu, iak Litewskiego tak „y Ruskiego, używali y z tego się weselili. Tak też na dostoieństwa „y przełożeństwa wszelakie y do Rady naszey na urzędy dworne y „ziemskie, aby nie tylko poddani kościołu Rzymskiemu obierani y „przekładani byli, ale iednako y zarowno ludzi stanu rycerskiego „szlacheckiego, iak Litewskiego tak Ruskiego narodu, kożdy według „zasług y godności swey od nas Krola na mieysce zacne y przeło„żeństwa z łaski naszey brani byli. A żaden stanu rycerskiego y „szlacheckiego strony zakonu swego, będąc wiary chrześciańskiey „człowiek, nie ma być od tego oddalon y odłą|(14 л.)czon. Dla tych „dwuch tedy członkow w tych pierwszych przywileiach opisanych, „co także w onym przywileiu naszym opisano y dołożono, gdyż te „nadanie wolności y praw ziemskich w przywileiu Krola Iagieły y „W. X. Witołta dostatecznie opisano, postanowiono y sprawiono iest „w Koronie Polskiey. Tedy na pierwszym przyszłym seymie wal„nym, ktory by od nas złożon był, obiema tym państwom Koronie „Polskiey y W. X. L. mielibyśmy porownanie uczynić, okażeli tego „potrzeba ieszcze z większym przymnożeniem wolności inszym listem „naszym wznosić za spolnym dozwoleniem oboyga tego państwa Ko„rony Polskiey y W. X. L., PP. Rad y wszelakich stanow, lecz „nie naruszaiąc iuż ani uymuiąc iuż ni wczym onemu listu naszemu, „y owszem przy mocy iego zostawuiąc na wieczne czasy. Ktory ten „przywiley nasz pod pieczęcią y z podpisem ręki naszey wszytkim „stanom iest wydany. Do tego, ktoby kolwiek z xiążąt PP. szlachty „Litew., bądz Rzymskiey abo Ruskiey, tylko chrześciańskiey wiary „będąc, pierwiey herbow z Polski za Kr. Iagieła y W. X. Witołta „w Grodnie nie przyimował“ (skąd daie się znać, że nie mnogich „domow y narodow ludzie tam byli, tylko pewne osoby posłane z „W. X. L., abo wezwane od PP. swych Kr. Polskich y W. X. L.), „aby owdzie przyieżdzali y herby przyimowali, a to nie z ktorey

„inney przyczyny y potrzeby, tylko chcąc zawrzeć przyiazń y spo-
„winowacić się z nimi w zgodzie y miłości spolnéy. A będąc iuż „przed tym z dawnych wiekow przy starowieczney uczciwości y zac- „ności takowey, iakową uczciwym szlachcicom y narodu takowego „ludziom należy mieć, przyiachali y w domach nieposlednią, ale taką „bracią swą wielekroć liczbą więcey zostawiwszy odiachali, niżli „owdzie w Grodnie ich było, y od ktorych posłani oni byli sami, „iako to w przywileiu Iagiełowym na początku opisano, poswiadcza- „iąc z kim y z iakiemi ludzmi się zbracili y złączyli w ten czas, „przeto żaden wynaszać się, ani podnosić niema, y ieden narod „nad drugi zacnieyszym się ||(14 л. об.) cznynić y być nie może. „Co tym przywileiem naszym obiasniamy, stanowimy y utwierdzamy „wiecznemi czasy. Iż wszyscy ci, ktorzy w Grodnie herby przyimu- „iąc, złączyli się y przyiaźń zawarli, także y ci, ktorzy w Litwie y „na Rusi doma nie iezdżąc tam zostawali y tego nie uczynili, iako „y ci, ktorzy w Grodnie byli iednako zarowno xiążęce, pańskie y „ziemskie, rycerskie narody y osoby w iedney mierze poczytane, „chowane y policzane do Rady y do wszelakich dostoieństw, woie- „wodstw, kasztelaństw, urzędow ziemskich y dwornych w W. X. L., „kożdy według zasług y godności swey przychodzili, a od nas y po- „tomkow naszych teraz, y na wszytkie potomne czasy przypuszczane „być maią, niwczym nie uwłaczaiąc ani uymuiąc. Iakoż we wszytkim „będąc stany rowne, pańskie, szlacheckie, od nas y przodkow na- „szych wolności y swiebod swych używaiąc, do wszelakich dosto- „ieństw y urzędow tam w Polszcze z łaski naszey przychodzili y „przychodzą. Co też w tym Wileńskim przywileiu na seymie wyda- „nym, nowe obiaśnienie stanowiac, opisano: Iż gdzieby tego była po- „trzeba ku rozszerzeniu, obiaśnieniu y większemu nadaniu y przy- „sporzeniu do tych praw y wolności. Żeśmy to uczynić mieli na „spolnym seymie za dozwoleniem tych stanow wszytkich, obywate- „low oboyga państwa, nie uwłaczaiąc iuż niwczym temu, co w onym „przywileiu opisano, ieno tego artykułu poprawienia y przysporze- „nia y takich rzeczy potwierdzenia inszym przywileiem naszym. Lecz „z spolnego teraznieyszego seymu wszytkie stany W. X. L. z pra- „wych y słusznych przyczyn nie potrzebuiąc oderwali się. Co my

„od nich wiedząc, uchwalili, a miedzy inszemi przyczynami widząc „to, że zarowno y iednako, iako Rzymskiego, tak y wszelakiego „chrześciańskiego zakonu y wiary ludzie w W. X. L. y we wszyt- „kich ziemiach ku niemu przysłuszaiących, do seymu spolnego „należą. Gdyż. spolnie miedzy sobą w iednym ||(15 л.) państwie „W. X. Lit. y w granicach iednych mieszkaiąc, iednym naro- „dem są. A tak iż ten narod Ruski do takowego spolnego złą- „czenia, braterstwa y uniey chciwy y gotowy iest, y iednako ze „wszytkimi temi, to iest wespoł z bracią swą Litwą tego żądaią, y „ku temu się maią y mieć chcą. A iż też na seymach wielkich wal- „nych tuteyszego państwa W. X. L. z starodawna bywać zwykłych „y iako zawsze przed tym nam Krolowie y przodkom naszym Kro- „lom Polskim y W. X. L. w oboygach tych państwach naszych z „wolnego obrania, iako y w W. X. L. zasiadszy na stolcach tych „państw, z wolnego obrania wszytkich obywatelow na seymach z „Rad naszych, y zezwolenia stanow kożdego państwa seymowi na- „leżących, to wszytko, co się godzi czynić y stanowić wolno bywało, „y teraz czynić pozwalamy. A co się kolwiek postanowi, mocno y „nieporusznie w kożdym państwie naszym od wszytkich trzymano „być ma. To też ustawuiem y uchwalamy na seymie teraznieyszym „wielkim walnym Grodzienskim, y tym przywileiem waruiemy y „stwierdzamy. Iż tego artykułu iuż na spolnym seymie wznawiać, „wzmianki y nanowo o nim czynić y potwierdząć onego znowu po- „wtore My, Krol, nie mamy ani będziemy moć, ale chować chcemy „y będziemy powinni, nie tylko my sami Krol, ale y potomkowie „naszy Krolowie Polscy y Wielcy Xiążęta L. y wszytkie stany W. „X. L. w tych dwuch artykułach, wprzod mianowanych, w przywi- „leiu Krola Iagieła y W. X. Witołta, także w przywileiach przod- „kow naszych na to potwierdzenia według tego obiaśnienia y po- „stanowienia przez nas Krola w przywileiach naszych na seymie „pierwszym Wileńskim y na tym teraznieyszym Grodzieńskim opi- „sanego, nie odmieniaiąc y nie poruszaiąc tego wiecznie trzymać y nie- „porusznie chować obiecuiemy, y żadnym sposobem nikomu tego na- „ruszać nie dopuścimy. Do tego osobliwie tymże przywileiem naszym „upewniamy ||(15 л. об.) y zmacniamy, iż wszelakie przywileia, tak

„ziemskie, iako y pospolite, osobliwie stare od przodkow naszych, „y nowe od nas komukolwiek pismem y ięzykiem Ruskim opisane „y nadane są, nie tylko te dwa teraznieysze przywileia y listy na „prawa y wolności, ale y na iakąkolwiek rzecz od przodkow naszych „y od nas Krola z cancellariey naszey Ruskim piśmem wydane y „nadane, tak przedtym, iako y potym *(gdyż z kancellariey naszey „tym pismem Ruskim wychodzą)*, iednako y zarowno z Łacińskim „pismem złączone, y mocno chowane być maią wiecznemi czasy. „Y na to wszytko daliśmy wszytkim stanom W. X. L. ten nasz list „y przywiley pod naszą Maiestatową pieczęcią tuteyszego państwa, „na seymie walnym Grodzieńskim, y podpisaliśmy go ręką naszą „Krolewską. A przy tym byli panowie Rady naszey W. X. L. du„chowni y świetcy, xiążęta, panowie, urzędnicy ziemskie y dworne, „posłowie ziemscy y wszytkie stany seymu należące. Pisan w Grod„nie, roku od Narodzenia Syna Bożego 1568, miesiąca Iulii pierw„szego dnia.“

Wielkiey wagi są te przywileia, Przeoświeceni, Iaśniewielmożni, Wielmożni a nam wielce MM. PP., ponieważ nie priwatnie, lecz za radą większych senatorow, do ktorych się odzywano y ktorych przytomność iest wypisana, nam narodowi Ruskiemu, niezuniowanemu, na wieczne czasy są nadane, y kto ieno zachce uważyć rzecz w nich opisaną, snadnie się nauczy y dowie iakiey wagi narod Ruski był przedtym. Nie przeczeli na on czas podpisow Przeoświeceni, Iaśniewielmożni św. pamięci PP. Senatorowie do takiego przywileiu. A to się działo tych czasow, ktorych po sacrę do Konstantinopola, za uniwersałami św. pamięci Zygmunta Augusta, posyłano. Uwłaczać tedy im co et in dubium one umocować, rozumiemy, że żaden z PP. obywatelow tego państwa niepozwoli: bo successu temporis, iako się w Synopsim przypomniało, wszytko to approbowano, a za incorporatią xięstw Ruskich do Korony zapadła klamka wszytkim, pogrzebione pierwsze z martwych wskrzeszaiącym; y ktokolwiek na poprawione, obiaśnione, et in perpetuum do zachowania y wypełnienia podane, sarka, czyni niesłusznie.

Daley w responsie x. Korsaka, iako agenta PP. uniatow, był na placu przywiley Budzyński: ten, że ma satisfactią in Synopsi

dostateczną na się, szkoda iuż tu iterować y przypominać, słuszneysza raczey na niektore insze słowa rzec co, a naybardziey te: „Modo jam mise(16 л.)rante Domino, decretis Sanctissimi Domini Eugenii nostri Papae quarti et aliorum patrum plurimorum, fidei sanctae zelatorum, cum ipsa sancta Romana ac universali ecclesia reducta fit ad identitatem dudum desideratae unionis.“ To iest: *„Teraz iuż z litości Pańskiey dekretami nayświętszego Pana Engeniusza naszego Papieża czwartego y innych bardzo wiele oycow wiary świętey y zelatorow, albo gorliwych miłośnikow, z samym świętym Rzymskim y powszechnym kościołem przywiedziony iest do iedynstwa dawno pożądaney uniey.“*

Była niegdyś quaestia agitowana: „Ieśli się godzi tribut dawać cesarzowi, albo nie?“ (Matt. 22.) Gdy przyszło do monety, a postrzeżono effigiem caesaris y napis, przykazano: „Oddawaycie, co iest Boskiego, Bogu; a co cesarskiego, Cesarzowi.“ Niedawnymi czasy urosła też była o tym inter iuristas quaestio: „Ieśli ma potestatem Tribunał condendarum legum,“—y iak concludowana: iest gdzieś constitutia o tym. Stąd pochop wziąwszy, gdybyśmy zadali: „Utrum habet pontifex Romanus potestatem w tym państwie condendarum legum,“—wszyscy niemal sub regimine onego zawołaią: „habet, habet,—ma, ma.“ A biskup Krakowski godney pamięci Vincentius Kadłubek in historia Polonica, Dobromili edita, (fol. 531.) hamuie ich mowiąc: „non habet, non habet, niema, niema,“—pisząc w historiey swey te imienno słowa: „Nec impedit a vita institutio, qua cautum erat, ut penès maiorem natu semper sit principandi auctoritas, quod per Papam Alexandrum et Fridericum Imperatorem, quamvis jus non habent apud nos condendi leges, est consultum.“ To iest: „Nie na przeszkodzie znayduie się owo postanowienie przodkow naszych, ktorym warowano było, aby zawsze urząd Krolestwa przy starszym bracie zostawał, co też przez Papieża Alexandra y Friderika Cesarza, chociaż nie maią mieysca u nas do stanowienia praw, uchwalono iest.“

Iakoż y nie przywiodło się w tey iurisdice czasu iednego opisanego od historika wiary godnego, piszącego o Polskim Krolestwie w xięgach trzecich (fol. 278.) temi słowy: „Lata 1460. Po śmierci

Tomasza Strzepczyńskiego, biskupa Krakowskiego, były wielkie rożnice około biskupstwa, abowiem trzech na nie wybrano. Kapituła Krakowska dwu obrała: Lutka z Brześcia, doctora, a Iana biskupa Wrocławskiego; trzeci, Iakob z Senna, ktorego byli posłali do Mantue na concilium za papieża Piusa; ten też sobie wyprawił prawo na toż biskupstwo u Papieża pierwiey pietnastym dniem niż ci wszyscy, przeto go przyięli; o czym gdy się Krol dowiedział, będąc ieszcze u Choynie, kazał tego Iakuba z ziemie wywołać y mnicha sufragana Krakowskiego, ktory go poświęcał, y tych wszytkich, ktorzy iego stronę trzymali y pomagali tego, z Krakowa wygnać, gdyż to prawo tylko samemu Krolowi służy. A dla pewnieyszey rzeczy posłał Krol z Prus Piotra Kurowskiego, kasztellana Lubelskiego, y Dobka Kmitę, kasztellana Woynickiego, aby tey rzeczy executią uczynili z starostą Krakowskim Pieniążkiem; a oblegli Iakuba przerzeczonego na zamku Pieńczowie. A tak Mikołay Pieniążek, podkomorzy y starosta Krakowski, pobrał kanonikom Krakowskim imienia, Pawłowi dziekanowi, ||(16 л. об) Ianowi Długoszowi; Dzierzka Krzyżanowskiego proboszcza Wiślickiego a kanonika Krakowskiego z iego domu wywlokł, oblokszy go w dalmucyą, z Krakowa broną przecz wywiodł y wypędził; tak też Mikołaia Bogdana, obu też Długoszow kanoniki, Iana Białka, Iana Lelowskiego wikarie ich, Marcina Ryncę, Mansionarza y inszych wiele, ktorzy przyimowali Rzymskie processy, to iest listy, y przyzwalali na nie przeciwko prawu Polskiemu,—w dalmaciach z kościołow wywlokszy, z miasta wyganiał."— Ieśli tedy y Ruś tak postąpiła z Isidorem, iak historikowie opisali, to ich przywiodło do tego, że z decretu Eugeniusza papieża unią im przyimować nakazano, a oni nigdy decretom tak im nie podlegali y po dziś dzień podlegać niechcą.

Po Budzyńskim tym przywileiu, od nas przypomnionym, dostało się od mianowaney persony y Iozephowi św. pamięci Metropolicie, iakoby on miał do Niphona Patriarchi pisać list, radząc się ieśli ma pozwolić na consilium Florentskie y twierdził, mowiąc: y iabym sam na to pozwolił, gdybym mogł; a list ten de data iakoby miał być roku Pańskiego 1492. Tak ten list ad manum pod ten czas niebyły był interpretowany. A gdy się w xiążkę o prawach, od PP.

uniatow wydaną, weyrzało, inszy sens a rożny od interpretatij iego M. tak daleko, iako my teraz z onemi dissentimus.

W ktorym, że tytuł pięknie Patriarchow Konstantinopolskich wypisali, kładziemy go, y listu samego niektore słowa wypisuiemy:

Niphon misericordia Dei Archiepiscopus Constantinopolis novae Romae et Oecumenicus Patriarcha, piissimo et Deo amantissimo Iosepho fratri et comministro Metropoliae Kioviae et totius Russiae, in Domine salutem.

Accepimus a tua charitate missas nostrae mediocritati literas, in quibus significasti Romanae Ecclesiae, in Russia et Lithuania degentes Episcopos, molestos vobis esse, et ad unionem factam Florentiae vos cogere.

To iest:

Niphon z miłosierdzia Bożego Arcybiskup Carogrodzki nowego Rzymu y Wsielieński Patriarcha naypobożnieyszemu y Boga wielce miłuiącemu Iozephowi, bratu y społsłudze, Metropolicie Kiiowskiemu y wszytkiey Rusi, zdrowia.

Wzięliśmy od twey miłości posłany list naszey mierności, w ktorym dałeś znać Rzymskiemu kościołowi, że Biskupi na Rusi y w Litwie żyiący są wam przykrymi, a iż was do iedności we Florenciey uczynioney przymuszaią.

A ieśli na ten czas przymuszano (co y teraz czynią) do uniey, iak samiż napisali, to iuż iey nie było. Na pytanie zaś o synodzie Florentskim byłli przyięty w Graeciey, taka powieść nieomylna w tymże liście: *„Plerique nostri generis, qui domi manserant, eam recipere et amplecti noluerunt."* „Wszyscy, prawi, rodzaiu naszego, ktorzy doma pozostali byli, niechcieli oney przyiąć." Trzeci punct w tym liście ten: *„Sed tua charitas* ||(17 л.) *non parvum praetextum et excusationem habebit, si dicat absque sententia Constantinopolitani, tui videlicet Patriarchae, se nihil posse agere."* „Ale (słowa to są Patriarsze) twoia iednak miłość niemałą masz zasłonę y wymowkę, ieśli rzeczesz, że bez zdania Carogrodzkiego, to iest swego Patriarchi, nic czynić nie możesz." A trochę niżey: *„et patriam religionem et*

aliam omnem Ecclesiasticam observantiam Orientalis ecclesiae accurate conservet." „Y oyczystą relligią y wszelkie inne cerkiewne zwyczaie Wschodniey cerkie pilno zachowuy." Po tych puctach conclusia takowa nastąpiła: *Habes vero non paucos principes spirituales filios in universa Russia et Lithuania, qui Graecam ecclesiam in honore habent et nostram mediocritatem sincerè venerantur, ad quos dedimus mandata et literas, ut tuam pietatem Serenissimo Regi commeńdent et nostram libertatem tuentur.* To iest: „Masz też niemało xiążąt duchownych synow we wszytkiey Rusi y Litwie, ktorzy Graecką cerkiew we czci maią y naszą mierność szczyrze szanuią, do ktorych daliśmy mandaty y listy, aby twoię pobożność náyiaśnieyszemu Krolowi zalecili y naszey wolności bronili."

Gdy tedy pisał taki list Metropolit, to w tych państwach uniey nie było; gdy opisywał w te słowa Patriarcha, to w Graeciey z łaski Bożey taka się unia nie nachodziła; gdy do xiążąt ucieczkę czynić w przenagabaniu swym o unią radził, to iuż prawosławni byli, Patriarsze Konstantinopolskiemu a nie komu inszemu posłuszni. Co ieszcze sponte na się przyznali, radzimy, prosimy, nawroćcie się ad patrem et patriam, a my przyczynić się obiecuiemy, aby was pokutuiących łaskawie przyiąć zaczył.

Dalcy była wzmianka o Sołtanie Iozephie, iakoby 1566 miał cônfirmatią iakąś PP. unitom wyprawować, a że samiż o roku wątpią y niewiedzą do ktorego z nich,—bo dwuch powiadaią być Iozephow,—list punctatim citowany był pisany, y my bezpotrzebnie papieru zagęszczać tym nie chcemy.

W tymże responsie na incorporatią od nas wspomnianą, że wszytkim służy sine discrimine, przyznano, prawda to, że wszytkim, ale nie wam; bo czasu incorporatiey uniey nie było, iako się zewsząd pokazuie; incorpatia się stała za św. pamięci Zygmunta Augusta, a za szczęśliwego iego panowania Patriarsza iuridica w tym państwie przezacnym była. Ci też co po sacrę posyłali, iż nie byli in unione, świadkiem św. pamięci Iozeph, między inszemi Metropolit od nas wyszey wspomniany; ieśli też Misael nieiakiś 1405 r. unią przyiął ieszcze przed synodem Florentskim: na coś stękano na synodzie Florentskim, że przez długi czas oney nie było y tych słow

dołożono: *A teraz przywiedziony iest docretami do oney?* Wkrotce insze słowa były x. Korsaka, succincte y tu: lubo confaederatia, lubo incorporatia, lubo constitutia, anni 1607, przypomniana,—tedy nasza to wszytko zasłona y obrona; myśmy to narod Ruski starożytny, niezuniowany, incorporowani, confaederatią zasłonieni, a constitutiami warowani, przy nadziei uspokoienia nas aż po dziś dzień zachowani. Niechcieycież przeto, Przeoświeceni, Iaśniewielmożni, Wielmożni a nam wielce M. ||(17 л. об.) PP., uniżenie prosimy, niechcieycie nas braci swey w tak wielkim bezprawiu y w tych nieznośnych angariach y oppressiach zaniechiwać.

CZWARTY PARAGRAPH.

Prawa y przywileia po te czasy od PP. unitow zamilczane nieomylnie reveluiące, z przypomnieniem wprzod protestatij niektorych y relatij, nietylko o zabranie praw potaiemnie, ale y xiąg ich y inszych munimentow niewydawanie.

Snać na owe przywitanie pomniąc: „towarzyszu, iakoś tu wszedł, szaty weselney nie maiąc," (Matt. 22.), przedsięwzięli PP. unici w naszą sukienkę się tak kosztowną ubierać, a owego y przypomnieli, że z cudzego konia y w błocie zsiadać pod czas musi. Ptaszek też ieden zwykł się cudzym pierzem zdobić, ale y to ludzie postrzegłszy, ganią. Że tedy prawa y przywileia potaiemne u nas originałami zabrane, tam się dostali, y po te czasy były, haec recens protestatio wyświadcza.

Actum in curia Regia Varsaviensi Sabbatho ipso faesto sanctorum Vitti et Modesti martyrum, anno Domini millessimo sexcentesimo trigesimo.

Ad officium praesens castrense capitaneatus Varsoviensis actaque praesentia, personaliter veniens generosus Laurentius Drewinski, Pincerna terrarum Volliniae, uti praefectus Fraternitatis Vilnensis Sanctissimae Trinitaris ad Ecclesiam sancti Spiritus, ritus Graeci existentis, suo et collegae sui generosi D. Joannis Oginski, Tenutarii Cormialoviensis, aliorumque confratrum nomine, coram officio praesenti protestatus est coram religiosum Pachomium Orański et Joannem Korzenkowski civem et sartorem Vilnensem, quia privilegia et

jura Fraternitatis sanctissimae Trinitatis ritus Graeci ecclesiae Orientalis inservientia, in anno millesimo sexcentesimo quarto, furto oblata ab eis, nunc in judicio sacrae Regiae Maiestatis assessoriali originaliter sunt producta, quo nomine non solum inherendo anteriorum antecessorum suorum in diversis subseliis factorum protestationibus protestantur, sed et de damnis inde emanatis in foro fori cum citatis judicialiter experientur.

||(18 л.) *(Ex actu castrensis capitaneatus Varsoviensis Regni, et caet.)*

Ażeby wszyscy zrozumieli, gdzie nasze prawa y przywileia potaiemnie zabrane aż po te czasy znaydowały się, y na kim mamy dochodzić przytym y szkod swoich, po Polsku też protestatią przełożyliśmy.

„Działo się na zamku Krolewskim Warszawskim w sobotę na „same święto śś. Vitti y Modesti męczennikow, roku Bożego tysiąc „sześćsetnego trzydziestego.“

„Na urzędzie teraźnieyszym grodzkim starostwa Warszawskie„go, pod czas odprawowania spraw, stanąwszy oczewisto sam osobą „swą urodzony Ławrenty Drewiński, czasznik ziemie Wołyńskiey, „iako starosta Bractwa Wileńskiego ś. Troycy przy cerkwi św. „Ducha, nabożeństwa Graeckiego będącego, y collegi swego urodzone„go P. Iana Ogińskiego, dzierżawcy Kormiałowskiego, y inszych społ„braci do tegoż regestru Bratskiego wpisanych imieniem, przed „sądem teraźnieyszym protestował się na zakonnika Pachomiusza „Orańskiego y Iana Korzenkowskiego mieszczanina y krawca Wi„leńskiego, iż przywileia y prawa Bratstwa św. Troycy y nabożeń„stwa Graeckiego, cerkwie Wschodniey służące, w roku tysiąc sześć„setnym czwartym pokradzione od onych y produkowanę teraz na „sądzie Iego Kr. M. assessorskim originałami się pokazały. Na „ktorych nie tylko stoiąc zaniesionych protestatiach oto protestuie „się; ale y o szkodach przytym poczynionych u należnego sądu y „prawa z onemi prawnie oto czynić chce.“

A ktoby tę robotkę zrobił w roku 1604, pamiętaiąc częścią na to, że de mortuis aut nihil aut bene, częścią, że y on sam przed śmiercią swą żałował tego swego występku y rzewnie opła-

kiwał, słowo w słowo nie wypisuiemy, boby się imię iego y przezwisko wspomnieć musiało, ale tylko protestatiami dowodzimy, że tak a nie inaczey iest: Pierwszą, na trybunale przez P. Iana Swatka Łuczyckiego w tymże roku, 1604 maia 28 dnia uczynioną; drugą na ratuszu u sądu gaynego przez p. Bazilego Charzewskiego y p. Iana Tyszkiewicza eodem anno, 18 dnia iunii, gdzie zaraz y regestr podano ktore prawa, przywileia originałami nam poginęli; trzecią powtore na tribu|(18 л. об.)nale uczynioną przez p. Bohdana Bohuszewicza z przypomnieniem y inszego skarbu Bratskiego pod ten czas zabranego, tegoż roku, miesiąca iulii 5 dnia, no co iest y relatia dwuch woznych do xiąg głownych trybunalskich tegoż roku miesiąca maia 28 dnia podana, gdzie y sam nieboszczyk do tego się przed nimi przyznawał, że maiąc w zawiedowaniu swoim wszytkie prawa, przywileia, onych Bratstwu naszemu nie oddał.

Do ktorego to postępku, śmiemy rzec tak niezbożnego, ktoby iemu powod y radę dał, sam by nieboszczyk przed wszytkim światem zapytany iawne wyznał, że nikto inszy, tylko ci, ktorzy tych praw y przywileiow, iak ony ptaszek pior przydobywszy, nimi się niesłusznie szczycąc, nam onych z metrik wyimować niedopuszczaią, mandatami nas nadwornymi nieznośnie ciemiężą, do wydania zaś mandatow podpisanych z cancellariey, gdy kogo lubo ich samych w krzywdach naszych pozywać chcemy, wielką przeszkodę czynią. A co nieznośnieysza, za instinctem ichże na niektorych mieyscach urzędnicy grodzcy, protestatij naszych do xiąg urzędowych nie przyimuią; generałow y umocowanych, ktorych do prawa tego zaciągamy, poenuią, więzią y pod gardłem, aby nam nie służyli, zakazuią; relatie nasze iuż referowane z xiąg wyszarpywaią, czego między wielą innemi w roku teraźnieszym 1632 po Convocaticy trzeciey niedzieli świeży przykład mamy, gdy do xiąg grodzkich Wileńskich o gwałtowne odięcie od strony zuniowaney ciała zmarłey niewiasty wyznania naszego, tak też y zbicie y skrwawienie gospodiniey, w w ktorey to ciało domu stało, nietylko nic przyięto, ale y relatią generałow z xiąg wyszarpano y im samym, aby się tego na inszym urzędzie przyznawać nie ważyli, przygrożono, zaczym y generałowie przy sprawie bywszy y pieniądze pobrawszy, relatij swych do xiąg

nie podaią, a nawet y pisarze mieyscy z xiąg ratusznych spraw nam należnych nie wydaią. A na to wszytko y insze takie obchodzenia się z nami munimentow extractami z xiąg pełno u nas, byleby był czas pozwolony one in medium przywodzić.

A co się tycze revelatii nieomylney inszych ieszcze niektorych processow strony zuniowaney niekożdemu po te czasy wiadomych, a mianowicie przywileiow niektorych na początku uniey, PP. uniatom (iako oni powiadaią y chlubią się) danych, y z ktoremi się po te czasy, ani in foro fori, ani na deputatiach, tak z senatu iako y z koła Rycerskiego nigdy nie odezwali, czyli się wstydząc niemi, czyli też insze iakie consideratie swoie maiąc, o czym lepiey sami wiedzą, my z nichże samych pochop wziąwszy, że oni nasze co raz to in lucem, co raz to one reveluią, dla pokazania samey rożności między sobą y ukazania wszytkiego światu obiawimy y dowiedziemy z nich wprzod, że ta unia ich bez wiadomości Metropolity y innych Episkopow y wszytkiego duchowieństwa, a pogotowiu cleru cerkiewnego zaczęła się y kleciła. A świadkiem tego będzie przywiley św. pamięci Krola Pana, cztyrem Władykom, iako principałom tey sprawki, dany roku 1592. Senod ||(19 л.) bowiem Metropolita z Episkopami y innym duchowieństwem w Brześciu roku 1594 odprawuiąc, pod posłuszeństwem Patriarszym siebie być uznawał, iako się z wspomnianego w Synopsim scriptu iego y instructiey znać daie, a owdzie dwiema laty wprzod na unią iuż zezwoliły pewne persony, a to się da z tego przywileiu, widzieć ktorego te są słowa:

„Zygmunt Trzeci z łaski Bożey Krol Polski et. Oznaymuiemy „tym listem naszym wszem wobec y każdemu zosobna komubykolwiek „to wiedzieć należało, teraźnieyszym y na potym będącym, iż my „Hospodar widząc być przychilnych ku porownaniu w wierze ś. Epis„kopow relligiey Graeckiey: Łuckiego Episkopa, Lwowskiego, Pińskiego „y Chełmskiego, ktorzy do nas Hospodarza z tym przysłali, chcąc „pod zwierzchnością y pod błogosławieństwem iednego pasterza na„świętszego być y onemu starszeństwo y zwierzchność przyznać, za„chowawszy sobie wcale wszytkie sprawy y porządek y ceremoniae „w cerkwiach Bożych. Co my Hospodar widząc przedsięwzięcie ich „potrzebne do rzeczy zbawienych, to od nich z wdzięcznością przy-

„imuiemy, a iżby za taką chęć swą łaski naszey Hospodarskiey byli „wdzięczni y pewni, tedy tym teraźnieyszym listem przywileiem na-„szym (Hospodarskim) onym samym wszytkim pomienionym Episko-„pom, praesbiterom y wszytkiemu duchowieństwu cerkwie Wschod-„niey relligiey Graeckiey waruiemy, upewniamy y słowem naszym „Hospodarskim przyrzekamy y obiecuiemy sami za siebie y za na-„iaśnieysze potomki nasze, Ich MM. Krolow Polskich, że choćby na „tych wyż wspomnianych Episkopow, po dacie tego listu przywileiu „naszego, od Patryarchow y Metropolitow z iakieykolwiek przyczyny „ku niebłogosławieństwu byli na nich wynaydowane y klątwy wyno-„szone y wydawane, iż to im Episkopom samym y wszytkiemu du-„chowieństwu ich namniey nigdy niwczym szkodzić niema. Y obie-„cuiemy słowem naszym Krolewskim dla większego oskarżenia y „klątwy y ogłoszenia, by y dobrze przeciw stanom ich wedle praw „duchownych y świeckim było, dla wszytkich takowych przyczyn tych „dostoieństw, władyctw, na ktorych oni mieszkaią z dawnych przod-„kow naszych, od nich tego nie odeymować y przy ich żywocie inszym „osobam nie dawać, ale zachować ich obiecuiemy wcale z przymno-„żeniem łaski naszey y wywyższeniem uczciwości w pokoiu naszych „władyctwach, iako wiernych poddanych y bogomodlcow naszych, poki „aż ostatniego żywota ich stawać będzie. Przydaiąc im ieszcze nad-„to y kożdemu, ktoby się do takiey iedności y porządku przychilił, „swiebod y wolności, tak iako Ich M. duchowni Rzymscy maią, tak „y oni maią mieć. Co my obiecuiemy ieszcze y inszemi przywileiami „naszemi im nadawać z przymnożeniem łaski naszey Hospodarskiey. „A to wszytko obiecuiemy my, Hospodar, za nas y za potomki nasze „tym wspomnianym Episkopom: Cyryllusowi Terlieckiemu, władyce „Łuckiemu, Gedeonowi Bałabanowi, władyce Lwowskiemu, Leontemu „Pełczyckiemu, władyce Pińskiemu, Dionizyuszowi (||(**19 л. об.**) Zbi-„ruykiemu, władyce Chełmskiemu, wcale trzymać do ich żywotow. „A na potwierdzenie tey rzeczy daliśmy im ten nasz list przywiley, „podpisawszy naszą Krolewską ręką, do ktorego y pieczęć Koronną „przycisnąć kazaliśmy. Pisan w Krakowie, miesiąca maia 18 dnia, „anno Domini 1592."

SIGISMUNDUS REX.

Matiasz Petrokowski.

Uważcie tedy w tym przywileiu, Przeoświeceni, Iaśniewielmożni, a nam wielce miłościwi PP., ieśli z Boga y dla Boga ta ich iedność zaczeła się, y ieśli ona dawna ś. iedność Wschodniey cerkwi z Zachodnią potaiemnie tak miała być reassumowana, a przyznacie to nieomylnie, że to novum emergens w Rusi, ponieważ nigdzie się ani wspomniała przed tym unia. Do tego, gdyby cum consensu omnium, na coby warunek ten położono: *Choćby na tych wysz wspomnianych Episkopow, po dacie tego listu przywileiu naszego, od Patriarchow y Metropolitow z iakieykolwiek przyczyny ku nieblogosławieństwu były na nich wynaydowane y klątwy wynoszone y wydawane; iż to im Episkopom szkodzić niema.*

Dalsze puncta w tym przywileiu nie exagieruiemy, a między innemi owy: *By dobrze przeciw stanom ich wiedle praw duchownych y świeckich było;* raczey à scintilla hac incendium: od skry tey iak pożar wczął się, powiadamy.

Y gdy potem podstępnie oszukany Metropolit y Władykowie niektorzy z nim odstąpili Patriarchi Konstantinopolskiego, a udali się także do Pana zmarłego, dano im przywiley, ale z conditiami temi co raz: ieśli unia do skutku przyidzie, iako o tym na kilku mieyscach dzieie się wzmianka w przywileiu roku 1595, ktorego te są słowa:

„Zygmunt III, z Bożey łaski Krol Polski, etc.

„Oznaymuiemy tym naszym listem wszem wobec y każdemu z „osobna, komu o tym wiedziec należy, ludziom stanu duchownego y „świeckiego, iż donieśli do nas unizone prośby wielebny Adam Ipatey, „Prototrony Władyka Włodzimierski y Brzeski, a Cyryllus Terlecki „Exarcha Władyka Łucki y Ostrożski, imieniem w Bogu wielebnego „Michała Rahozy Archiepiskopa Metropolity Kiiowskiego, Halickiego „y wszytkiey Rusi, także też imieniem przełożonych starszych Epis„kopow, Archimandrytow, Ihumenow y wszytkiego duchowieństwa za„konu Graeckiego Ruskiego, w potrzebach pewnych y w sprawach „relligiey ich około ziednoczenia ich z kościołem powszechnym y po„rządku pewnego postanowenia, ktore do stwierdzenia stanu y powo„łania ich należą obyczaiem niżey opisanym. Naprzod prosili nas, aby

„metropolia, władyctwa y insze relligiey Graeckiey dostoieństwa „nie byli dawane tylko ludziom Ruskiego narodu y ich własney relli„giey; także aby byli od nich cztery osoby godne do takiey władzy „obierane, z kto|'(20 л.)rych aby ieden na taki urząd przez nas był „podawany, a ten aby naydaley do trzech miesięcy na stan duchowny „święcić się był powinien. Co my im pozwolimy y potwierdzimy, gdy „do iedności kościoła powszechnego Rzymskiego y do posłuszeństwa „iego przystaną y trwać w nim trwale y nieodmiennie będą, także „y o poświęceniu przełożonych na zwierzchności mianowane duchowne „naydaley do trzech miesiący od daty uznawamy być rzecz powinną „y utwierdzoną postanowieniem przodkow naszych. O mieysce w Ra„dzie,—o tym, gdy ta iedność da Pan Bog stateczie się zamknie, chcemy „y obiecuiemy na seymie z Pany Radami naszemi y stany Rzeczy„pospolitey, do tego należącemi, tractować, gdyż ta rzecz iest właśnie „seymowi należąca. Nadto aby władza żadna insza tak duchowna, iako „y świetska, za tym ziednoczeniem nie była nad nimi, aby ani ludzie, „a zwłaszcza z Graecij indąd, ktoreby onych odrywać od tego świętego „ziednoczenia albo iakimkolwiek sposobem trudnić chcieli, nie byli do „państw tey Rzeczypospolitey przypuszczeni, abo y domowi, ktorzyby „się zwierzchności ich z tey miary sprzeczali, a do iedności ś. koś„cioła Rzymskiego abo się dać przywieść nie chcieli, albo y prze„szkadzali: temu wszytkiemu, aby się zwierzchnością naszą zabiegło, „rozkażemy przeciw takowym uniwersały y mandaty z cancellariey „naszey wydać y napotym, aby takie rożnice, ktoreby iednostayney „ich wiary powszechney rozumienie zamieszać mogli od oboich ludzi „wnoszone y rozsiewane nie byli, chcemy iako gdzie potrzeba okaże, „ratować y do tego niedopuszczać; toż y urzędom naszym, aby tego „postrzegali, pilnie zlecimy. Co strony dobr cerkiewnych, ktore od „przodkow ich roznym osobam iuż dane y zawiedzione są, na ktoreby „tych possessorowie prawa nie mieli, aby byli do cerkwi przywroceni, „a ci, ktorzyby prawo iakie mieli, arendy niecoś z tych dobr, ktore „dzierżą, płacili, a po zeyściu z swiata aby takowe maiętności na „cerkiew przypadali; także y o zachowaniu cerkwi przy dawnym ich „nadaniu w dobrach, na ktoreby choć żadne nie byli przywileia, tyl„koby się w ewangeliach wpisane naydowali, pozwalamy, aby takie

„dobra od cerkwie odięte, ktoreby kto niesłusznie trzymał, wolno było „pozywać, a prawem onych dochodzić; do płacenia arendy żadnego „się nam przymuszać nię zda, lecz takie dobra, ktoreby za prawem „swym possessorowie teraźnieysze trzymali do żywota swego, a po „smierci ich do cerkwi wracać się maią, a my ich żadnemu inszemu „oddawać ani potwierdzać nie mamy.. Także y nadania dobr cerkiew„nych, tak tych, na ktorych prawa są, iako też y na tych, na ktoreby „prawa nie było, a tylko w ewangeliach starych naydowali się wcale „zachować chcemy; dobra y maiętności cerkiewne, aby po smierci „Metropolita y inszych przełożonych duchownych w mocy y szafunku „kapituły zakonu Graeckiego dotąd zostawali, aż od nas urząd wa„kuiący podany będzie komu. Przywiley, ktory iuż na to dany maią, „chcemy im wcale zachować y za pozwoleniem wszytkich stanow „Rzeczypospolitey na seymie walnym wolno to im będzie Constitutią „sobie warować; do sądow trybunalskich, aby dla postrzegania spraw „duchownych z przodku siebie dwuch osob, iako inszy duchowni rel„ligiey Rzymskiey, wysadzali ||(**20 л. об.**) pozwalamy, o czym iednak „z przełożonymi duchownymi wiary naszey katolickiey znieść y po„rozumieć się maią. Przełożone ich duchowne, począwszy od zwierzch„nieyszego ktorzykolwiek y na iakimkolwiek stopniu duchowieństwa „będące, chcemy, aby w poszanowaniu y poważaniu takim, iako y du„chowni katolickiey wiary byli, gdy iuż pod zwierzchność stolicy „Rzymskiey y pod posłuszeństwo św. oyca Papieża poddadzą się y „pszyłączą, o czym także z duchownymi naszemi znieść się y poro„zumieć maią. Co się tycze, aby monastery y cerkwie na kościoły „nie obracać, tego w dobrach naszych krolewskich zakazuiemy, a w „maiętnościach szlacheckich tego uczynić nie możemy. Bractwa du„chowne cerkiewne, tak iako są od Patriarchow postanowione y od „nas potwierdzone, aby pod posłuszeństwem Metropolity y innych „przełożonych swych duchownych wcale zostawali, iednak aż się „wprzod pod zwierzchność kościoła Rzymskiego przyłączą, pozwalamy „y onych przy prawach, ktore od nas na to maią, zachować chcemy; „strony zakładania szkoł y seminarij Graeckiego y Słowieńskiego ię„zyka, także aby im wolno było drukarnią swoią mieć pod władzą Me„tropolity y Władykow, pozwalamy tym sposobem, aby nic tam prze-

„ciwnego kościołowi powszechnemu nie drukowano, ale wszytko roz-„sądkowi iego podlegało, a co się tycze, aby zbytki y nieposłuszeń-„stwa, ktore od popow niektorych relligiey ich Graeckiey po mia-„steczkach naszych y szlacheckich pod zasłoną y obroną niektorych „urzędnikow naszych y inszych szlacheckiego stanu ludzi dzieią, ka-„rać y hamować się mogli, tego Metropolitowi y Władykom y in-„szym przełożonym relligiey ich nietylko niebronimy, żeby w maięt-„nościach stołu naszego tego postrzegali y porządek dobry czynili; „lecz też y urzędnikom naszym mieysc onych, gdzie potrzeba będzie, „aby im w tym pomocni byli, przykażemy y innych, aby temu prze-„ciwni nie byli, napomnimy. Porządek y władza ich duchownych chce-„my, aby była wcale zachowana, to iest, aby w miastach krolew-„skich cerkwie iakiegokolwiek nabożeństwa podlegali władzy Metro-„polity y Episkopow, a żaden się inszy w to nie wdawał, co też y „urzędom naszym roskażemy, kiedy będzie potrzeba, aby tego Wła-„dykom y inszym przełożonym ich pomagali. To nakoniec onym wa-„ruiemy, aby żaden inszy obcy człowiek krom tego, ktory od nas na „to obrany y, potwierdzony będzie, żadney sobie zkąd inąd zwierzch-„ności nad nimi nie przywłaszczał ani duchowieństwem ich sądzić y „sprawować miał y mogł, owszem, aby tacy do państw naszych przy-„puszczani nie byli, pilno tego postrzegać każemy. Aby też do fun-„dowania kapituły przy cerkwiach Graeckiey relligiey przyiść mogło, „by się więcey tym chwała Boża pomnażała y rząd cerkierwny tym „lepiey się dotrzymywał, kiedy się co takowego z dobr ichże mona-„sterow poda, chcemy radzi temu być y przychylnemi, iednakże tak, „aby y fundatie stare słuszną iaką częścią dochodow byli zachowane, „do tego tym więcey y pilniey chcemy się pokazać chętnemi onym „y łaskawemi, gdy iedność powszechna utwierdzona będzie y posłu-„szeństwo stolicy świętey Apostolskiey Rzymskiey oddano od nich y „zachowano będzie. Co wszytko na ten czas utwierdzaiąc, ręką naszą „||(21 **л.**) podpisaliśmy y pieczęć tak Koronną iako y W. X. L. przy-„cisnąć roskazaliśmy. Pisan w Krakowie, anno Domini 1595, miesiąca „Augusta wtorego dnia, a panowania Krolestw naszych, Polskiego „osmego, a Szwedzkiego wtorego roku."

SIGISMUNDUS REX etc.

Ten przywiley napierwszy unitom dany po zwroceniu się ich posłow z Rzymu, zda się zrazu prae se ferre ich piam intentionem, gdy za fundament to położono, aby relligiey Graeckiey duchowieństwu inszym nie były dawane tylko ludziom Ruskiego narodu, lecz tylko to był praetext, bo nie o to im w rzeczy samey szło y nie to ich propositum, ale fundamentalna owa przyczyna: mieysce mieć w Senacie,—dla czego snać y do iedności przystąpili, iakoż y zachodzi obietnica według owego, ut petitur, ita datur. Iednakże servatis servandis, bo co paragraph w przywileiu, to conditionaliter ieśli, ieśli, kiedy, kiedy, ta iedność zaczęta statecznie się zamknie. aże y podziś pzień ieszcze się nie zamknęła, z tych miar y oni w niektorych postulatach swoich na expectatiwie tak długiey zostaią.

Waruią przytym y to sobie, a naybarziey mowiąc sami w sobie, dato że my w Senacie być (co u nas niepodobna) możemy, y przy tych beneficiach iakożkolwiek ostaiemy się, ale się nam bać potrzeba Oyca w Duchu y dobrodzieia naszego, z dawna pasterza w Rusi naywyższego, pod ktorego posłuszeństwem antecessorowie naszy zawsze bywali, y my sami znaydowaliśmy się, a przetoż trzeba koniecznie y temu zabieżeć. A iakże? Niepuszczać go do Państwa tego z Graecii y posłannikow iego. Dla czego? Bo dla samego wstydu nielza y oczy pakazać, gdyżeśmy dla swych privat odstąpili onego, a nie dla Boga, ani dla cerkwi.

Kożdemu abowiem z przełożonych duchownych zadrżała była na on czas skora, gdy św. pamięci Hieremiasz Patriarcha władzę swą rosciągaiąc, od głowy zaczął exorbinantią tę w sprawach cerkiewnych leczyć. Gdy iednego Metropolitę degradował, a drugiego na iego mieysce poświęcił. Ulękli się y PP. Władykowie przytomni, ktorzy trocha licentiosius podżyli iuż byli sobie. Rzekł snać ieden do drugiego na on czas: Pater res nostra agitur, dum paries proximus ardet. Ale iednak nie desperuymy, poddaymy się pod kościoł św. Rzymski, a Krola Pana prośmy oto, aby nas iako przychylnych do świętey iedności wziął pod swą miłościwą protectią y obronę.

Tym tedy sposobem przez te środki . y. dla tych respectow zaczęła się unia ta w tym Państwie, Przeoświeceni Iaśnie Wielmożni, a nam wielce Miłościwi Panowie, ktorey y daley klecić przedsię-

wziąwszy, natychmiást do persecutij, do turbatij ludzi niewinnych w pokoiu za prawem swym siedzących udali się y naypierwey poczęli praeiudicia czynić Bratstwu naszemu, nie zezwalaiącemu na tę ich unią y posłuszeństwa im oddawać nie chcącemu. Ażе trudnieysza sprawa z nami stanem szlacheckim, poniechano nas, a bracią naszę mieszczan miasta Wileńskiego, do tego Bractwa naszego wpisanych y należących pozywano o prawa y przywileia na ratusz, o czym my ||(21 **л. об.**) zasłychawszy, iako principaliora membra, lubo to in competens tam forum było, y nienależnych osob pozywano, zanosiliśmy iednak protestatie, oświadczaliśmy się woznemi, y siebie za starostow przy obmowie stoiąc, a nie kogo inszego z mieszczan ogłosiliśmy; według praw y przywileiow naszych, iako się to dostateczniey wiedzieć daie z relatij y protestatij naszych barzo wielu in diversis subseliis, a między inszemi roku od Narodzenia Syna Bożego 1595, miesiąca Maia na Trybunale 31 dnia, uczynionych.

Znieść tedy te prawa ich nowo im nadane, ktore oni pro sacrocancto (iako sami twierdzą) maią y chełpią się, z naszemi starodawnemi, a obaczcie co tu za corporatią y iakowe w obuch są contenta. Tu bowiem w tym przywileiu wspomnianym futurum y conditia i e ś l i unia będzie, t e d y to y to będzie; a w uniwersale danym św. pamięci oycu Patriarsze na jurisdikę w tym państwie złote te litery dawno napisane: z d a w n y c h c z a s o w n a l e ż ą c e s p r a w y o d p r a w o w a ć; co ieśli tak, nie potrzeba tedy iuż y sądu Solomonowego na rozeznanie, ktoreyby matce dziecię należało, gdyż w Bodze zmarły Naiaśnieyszy Zygmunt III rozsądził nas, nad nami zdawnych czasow Patriarszą jurisdikę, ktorą y został szczęśliwie na to państwo następuiąc, przyznawszy y w tym przywileiu przypomniawszy, a unią w przyszły czas, że może być, obiecuiąc, iako takową rzecz, ktora żadnemu z prawosławnych, ani na myśl w tym państwie nie przychodziła.

Nie neguiemy y tego, że kożdemu z uniowanych na ich przełożeństwo, nad niezezwalaiącą być pod ich pastwą, iako nienależnych pasterzow, biedną Rusią (z wzmianki o tey unii pochop wziąwszy cum additione simili y przypomnieniem posłuszeństwa kościoła Rzym-

skiego) się świeże priwileia in praeiudicium pierwszych podano; ale to nas cieszy, że w nowszych przywileiach to się wszczęło, a w owych dawnieyszych od okrzczenia się Rusi ani nota o tym, iako się to y z piątego, a iuż ostatniego paragraphu ieszcze wyraźniey okaże.

PIATY PARAGRAPH,

wypisuiący przysięgę PP. unitow z niektoremi documentami tak z Boroniusza, iako y drugich, a za tym y conclusią tey xiążce czyniący.

W pierwszym paragraphie Supplementum tego Synopsis tractowaliśmy o tym, iaki był introit z obu stron do produkowania praw przed Ich M. P. Deputaty przy Naiaśnieyszym Krolu Iego Mości Szwedzkim, P. naszym M., tak z Senatu iako y z Koła Poselskiego; a w tym piątym y ostatnim nastąpi iuż transitus PP. uniatow ze Wschoda na Zachod, od należnego pasterza ich do nienależnego, z rewelacią przysięgi Ich M., ktorey tu puncta wypisane będą. Ale że obiecało z nie(22 л.)ktoremi documentami y munimentami tego dowieść, tedy z tych miar oni wprzod się położą. Za św. pamięci w Bodze zmarłego Krola, gdy na seymie anni 1623 agitowana była sprawa, tamże przed Ich M. Pany Senatory y PP. Posły niektoremi, tenże co y teraz był xiądz Rutski maiori tamen numero collegow swoich, bo wszytkie byli zuniowani Władykowie, wyiąwszy teraźnieyszego Smoleńskiego; między inszemi przywiodł był na plac spis nieiakiś Władykow za W. X. Lit. nazwanego Widołda, rozumieiąc, że po Ich M. stronie decisia o nim padnie, ktorego że się dostał z ichże metryki na on czas przepis, umyślnie gwoli temu, aby y on w pamięciach ludzkich quasi stronę Ich M. dzierżący przeciwko nas nie był w niewiadomych rzeczy za dokument iaki, obiaśniamy go punctami temi dwiema, z niegoż wypisanemi: „Posłał (tam napisano) do Carogrodu do Cesarza y Patriarchi, prosząc, aby mu dali inszego Metropolitę;“ a trocha nieżey: „według daru Ducha św. od Boga nam danego, posławszy Fotiusza do Carogrodu, poświęciliśmy na metropolią,“—nie szczycił się w prawdzie tym spisem teraz na convocatii xiądz Korsak (bo snać uważył, że tak by mu

służył ten spis, iako służył czytany przywiley św. pamięci Zygmunta na instantią w Bodze zmarłego xiążęcia Konstantego Ostrożskiego Iozephowi Metropolicie, pod Panem Naywyższym teraz będącemu, anno 1511 dany), a luboby się im y ochraniał, po nas by drudzy interpretowali. Nam iednak za nieposledniey szą tarczę stoi y ten spis, ponieważ iak xiąże Witołd posyłał do Carogrodu po sacrę, za ktorego panowania uniey nie było, tak y duchowieństwo w Rusi pod posłuszeństwem Patriarchi nieunita na on czas znaydowało się.

Poproźnicy też y xiądz Orański na sądach Asessorskich za dworem roku 1630 naszemi własnemi broniąc się z Korzenikowskim kramcem przywileiami, ważył się zadać to, iakoby św. pamięci Patriarcha Hieremiasz miał być iakim uniatem, a drukowaną xiążeczkę porządkow naszych Bratskich czytaiąc, tak (a ponieważ się ieszcze theologice) argumentował: w praefatii tych porządkow nazywa Patriarcha Hieremiasz Piotra św. wierzchowym, ergo unit był. Druga— w miłości y w iedności aby żyli, tego potrzebuie, ergo unita approbował; a te zaiste assertie dwie poszły coś na owo: „baculus stat in angulo, ergo caelum ruet." Ieśli tedy był unit, czemużeście za iego Patriarchowstwa od niego odstępowali, ale że nie był y on y antecessorowie iego aż do teraźnieyszego Cyrylla, dostowiernie są dowody na to, niż te dwie invectiwy, a wrzkomo ieszcze z Theologiey. A że nie był in unione Hieremiasz św. pamięci, temi się documentami dowodzi; z ktorych ten pierwszy.

Daie się to wiedzieć z listow tegoż samego oyca Patriarchi pisanych, a niektorych z nich drukowanych, tak in genere do wszykiey Rusi w tym państwie, iako in specie do św. pamięci Xiążęcia Ostrożskiego, Episkopow niektorych, Bractwa naszego y do inszych barzo wielu miast y ludzi, nakoniec do Niemiec,—ktorych w Turco-Graecii pełno, a w tych wszytkich expressè przeciwnym iest wyznananiu kościo (**22 л. об.**) ła Zachodniego.

Drugi: Xiądz Sokołowski, ktory iest za doktora od kościoła Rzymskiego przyiętym, w Annotaciach swoich te listy Patriarchi wspominaiąc, columnie na nie wznosi.

Trzeci: Xiądz Skarga w niedzielę drugą Adwentową w kazaniu swym wylicza być sekt, między ktoremi Graecką wiarę także sektą być tituluie, a Ieremiasza sektarzem starszym nazywa.

Czwarty: Tenże xiądz Skarga w Obronie soboru Bzeskiego (fol. 528.) w ohidzie podaie Patriarchę Ieremiasza y wszytkich Graekow narodowi Ruskiemu.

Piąty: Przed Patriarchą Ieremiaszem był Matheusz, był Ioannicius, był Gabriel, y drudzy, tak się pisali iako y Ieremiasz y po nim będący: Hieremiasz Misericordia Divino novae Romae Archiepiscopus, Oecumenicus Patriarcha, a gdy był pod posłuszeństwem biskupa Rzymskiego, broniony by usorpować tego słowa Oecumenicus onemu.

Szosty: Gdyby Patriarcha Ieremiasz był unitem z drugiemi Patriarchami, czemu Niemcow do kościoła Rzymskiego nie odsyłał, ale do relligiey św. starożytney Graeckiey ten narod zaciągał?

Wtąż drudzy Patryarchowie, że także nie byli in unione, okaże się y to barzo wiele originałow, nie tylko do prawosławnych stolic ich pisanych, ale y do samego w Bodze zmarłago Naiaśnieyszego Krola, także do św. pamięci xiędza Arcybiskupa Gnieznieńskiego, przesłanemi z Egiptu, a mianowicie od nieśmiertelney pamięci Meletiusza Patriarchi Alexandriyskiego.

Ci dway od nas wspomnieni z taką obroną iedności swey są ieszcze in vivis, trzeci zaś, a imienno antecessor Iego M. xiędza Rutskiego nieboszczyk Pociey także rozumiał, że contra nas list iakiś Krewski z przerobionym słowosłowiem Troycy Przenayświętszey na co inszego będzie w książce pod imieniem iego wspomniony, lecz y ten iż raczey po nas z contextu samego (lubo my, aby był in ipsa rei veritate, y nie wierzymy) snadniuchno wyrozumieć, gdyż słowa nieboszczykowskie są takie: „Temu poselstwu kto się pilnie przypatrzy, a będzie stosował z listem Patriarchi Niphona, ktoregom wprzod położył, obaczy iasną prawdę, y nie będzie miał żadney wątpliwości o tym poselstwie. Bo iako w onym liście Niphonowym tak y tu z tego poselstwa znaczy się, że Ruś miała na siebie iakieś naleganie do Rzymian strony iedności, gdyż w tym poselstwie uskarżaią się na Rzymian przed Papieżem, że ich gwałtem do wiary swoiey przywodzą y znowu chrzcić usiłuią.“

Za Iozepha Metropolity (iakośmy wyszey przypomnieli) gwałtem do uniey przymuszono, za Misaela wtąż gwałtem przymuszano; a ieśli gwałtem P. Rzymianie przywodzili (co teraz czynić za łaską y pomocą Bożą, za prawami, przywileiami, confederatiami, przysięgami Kr. Ich M., constitutiami seymowemi, dekretami sądow głownych Trybunalskich, iest zabroniono y pod srogiemi poeny consensu omnium ordinum w pokoiu liberum exercitium religionis nostrae ortodoxae Graecae mieć uchwalono), to nie zbita nasza assertia, iż gdzie się ieno obrocimy, tam uniey niemasz. Do tego to ||(23 л.) poselstwo twierdzi być za wolą y wiadomością świetskich, a za naszych wiekow tamże poselstwo wszytkim niewiadome, a zgoła potaiemne było. Co się daie widzieć y z tey protestatiey, podaney do xiąg Grodskich Rodzieiowskich roku 1596, przez Pany posły Graeckiey religiey naszey, w te słowa:

„Bacząc być wielki uraz praw y wolności naszych, a naywięcey obrazę sumnienia przez niektore osoby duchowne religiey Graeckiey, ktore mimo wiadomość wszytkich nas tey religiey Graeckiey z starodawnych czasow będących, uczyniwszy oderwane sami z priwatnych osob swych, wziąwszy z niektoremi także oderwancy porozumienie,—opowiadali Kr. Iego M., Panu naszemu M., przyznawaiąc naywyższą głową cerkwi Graeckich Papieża Iego M., także też poprawę kalendarza być słuszną, y niektore artykuły wiary naszey starodawney Katholickiey Graeckiey być przeciwne, iakoż potym, nad wolą naszę iachawszy, posłuszeństwo Iego M. Papieżowi imieniem nas wszytkich relligiey Katholickiey Graeckiey ludzi w państwie Iego K. M. mieszkaiących, tak w Koronie Polskiey, iako y w W. X. L. będących, oddali, czego iż się ważyć smieli, my takich nie przyznawaiąc za starszych duchownych naszych, ale maiąc ich za oderwance posłuszeństwa, iako z osob naszych duchownych y swietskich, tak y z strony poddanych, czynić y pełnić nie będziemy. A iż nam prawa, przywiley, confaederatia roku 1573, ianuarii 28, Warszawska, ktora iako od przodkow Iego Krolewskiey Mości, tak też y od samego Krola Iego Mości iest nam wszytkim poprzysiężona, przy tey mocne stoiąc, w dobrach y w cerkwiach naszych własnych, przez przodki nasze na stan duchowny relligiey Graeckiey nadanych, żad-

ney odmiany pozwolić nie chcemy y nie możemy, y owszem nie tylko tych za duchowne nasze, ktorzy do Rzymu iezdzili, ale żadnych, ktorzyby taką odmianę w cerkwiach Bożych zdawna relligiey Graeckiey czynić chcieli, albo y czynili, przyimować nie chcemy ani będziemy. A iż też idzie niemniey o ju||(23 л. об.)risdictią naszę we własnych maiętnościach naszych, ktorzy iako cerkwie, tak y duchowne relligiey Graeckiey w dobrach naszych mamy, przeto w nich iurisdictiey żadney zwłaszcza takim, ktorzy by oderwanie uczynili, nie przyznawamy ani ich postąpić chcemy we wszytkich maiętnościach, nadaniach przodkow naszych y nas samych, według teyże confaederatiey Warszawskiey, nie odłączaiąc żadnych stanow do confaederatiy należących, co wszytko dotrzymać y zyścić sobie obiecuiemy się za siebie y potomki nasze, według teyże confaederatiey Warszawskiey; a teraz tak swym imieniem, iako też y braci naszey doma pozostałych, opowiadamy y oswiadczamy, iakoż dla lepszey wiary zlecilismy to opowiadanie nasze osobie pewney z pośrzodku siebie deputowaney, mianowicie I. M. Kniaziu Ierzemu Horskiemu, posłowi woiewodstwa Kiiowskiego, do Act Grodskich Warszawskich donieść, y one do Act pospolitych wnieść, y wypisy do woiewództw wziąć. Pisan w Warszawie w roku 1596, maia 6 dnia."—Podpis ten: Ierzy Drucki Horski ręką własną.—A z xiąg grodu (bo w Warszawie nie przyięto) Radzieiowskiego wyięło, z podpisem onego Albertus Zboży Zakrzewski, sędzia Grodski Radzieiowski, Marcin Wichorski, pisarz Grodski Radzieiowski.

Po tey protestatiy iużbyśmy przystąpili do Baroniusza, ale nas zatrzymał nieiakiś Ioannes Boemius z tą powieścią w xiążce swoiey, w Antwierpiey drukowaney roku 1542. Ktory ani od nas będąc oto proszony, ani nam znaiomy, napisał tak: „Rutheni alii ad meridiem et Moscovitae ad septemptrionem habitantes Graecorum ritum tenent, obedientiamque non Romano verum Constantinopolitano Pontifici promittunt." To iest: „Ruś iedna na południe a Moskwa na połnocy mieszkaiąca, Graeckiego nabożeństwa zażywaią, a posłuszeństwo nie Rzymskiemu, ale Constantinopolskiemu Papieżowi oddaią." — Będzili ten miał wiarę u czytelnika, abo niemniey nam oto, pewnieyszyśmy

tego, że Biskupowi Krakowskiemu Ianu Długoszowi nikt słowa nie rzeknie oto, że on w roku 1205, nie przyznawa uniey, wzmiankuiąc o Episkopie Włodzimierskim (fol. 52). Tak się y nam zda, że barziey uwierzą temu historikowi, ale u nas naydostowiernieysza w tey materiey ta powieść, ktora iest od kardinała Baroniusza wypisana ad finem tomi 7, Annal. Eccles., a z niego niektore puncta wyczerpnione tu się będą trutinować, nim przysięga P. unitow nastąpi.

Z narodu Ruskiego żaden nie mogł, Przeoświęceni, Iaśnie Wielmożni, |(24 л.) a nam wielce M. Panowie, wiedzieć y opisać to, co się działo pod czas ten w Rzymie, iakie listy y od kogo były do Clemensa Papieża, co było za przyimowanie od nas odstępnych do kościoła Rzymskiego, iaka peroratio oddaiących się, iaki respons przyimuiącego, iaka nakoniec odprawa: bo poselstwo to, iakośmy nie poiednokroć przypominali w tym Supplemencie, było bez wiadomości (wyiąwszy trzech abo czterech ludzi) wszytkiego narodu Ruskiego, y w duchownym y świeckim stanie, tak w Koronie, iako y w W. X. L. będącego. Ale że na wieczną pamiątką od tak zacney persony wszytek progres ten opisany, godziło się nam o tym dowiedzieć, a dowiedziawszy się samym y drugim też niewiadomym podać do wiadomości, lubo to powinnieysza y blizka była strona Panow uniatow ten postępek antecessorow swych dawno iuż na świat przez druk światu ogłosić, ale coż temu rzec, gdy Ruzkie litery przelane (iak powiadaią) z miłości do Ruskiego pisma na Polskie, a Polskiemi wolą placy sliskie Gicyniuszow, sniadanie przez Mikulicza nadziane y natkone słowy uszczypliwemi, a ieszcze z obrazkiem Przenayświętszey Panny, z drukarni swey wydawać, y ztychmiar od nas w krotce wypisuie się to poselstwo Ich M. ponieważ Ich M. z nim zapadli.

Opisawszy wprzod Baroniusz (fol. 952), że Ruś od Patriarchi Konstantinopolskiego krzest ś. przyięła, uczyniwszy y o tem wzmiankę, że Moskwa także, iako y Ruś zawsze była pod posłuszeństwem Patriarchi Konstantinopolskiego, a teraz za consensem iego ma swego osobliwego, a potem o Metropolicie Ruskim pod tymże posłuszeństwem znayduiącym się y Episkopach naypierwey odstępuiących, tak rzecz prowadzi: „Isti septem una cum Metropolitano suo cupientes

iterum uniri Ecclesiae, a qua multo tempore alieni erant, ablegarunt huc duos ex medio sui Reverendos dominos: Hypatium Pociey, Prototronium Vlodimiriensem Brestensemque, et Cyrillum Terlecki, Exarcham Luceoriensem, Ostrosiensemque Episcopos, primos consilii istius auctores, qui id contenderent a sancta hac sede, obedentiamque illi suo et ipsorum nomine deferrent.“ To iest: „ci siedm wespoł z Metropolitem swym, pragnąc znowu złączyć się z cerkwią, od ktorey przez niemały czas odstąpili byli, z między siebie wysłali dwoich: Wielebnego X. Hipatiusza Pocieia, Władyki Włodzimierskiego y Brzeskiego, y Cyrylla Terleckiego, Exarchę Luckiego y Ostrożskiego, naypierwszych tey rady autorow, w ten koniec, aby tego żądali od swiętey stolice, y posłuszeństwo onemu swoim y drugich imieniem oddali.

To oznaymiwszy, a daley w traktacie swym o teyże materiey postępuiąc, przypomina, iak xiąga Ewargieliey ś. niezgorzała w ogień wrzucona, na pokazanie tego z przeyrzenia Boskiego, że wiara ta, ktorą bez uniey ze Wschodu Ruś przyięła, iest Orthodoxa, Katolicka, Prawosławna. A o tym skonczywszy, przystępuie do tey narratiwy: „Relabens autem miserè rursum Ecclesia Graecorum in schizma, in eadem secum praecipitem traxit ruinam Ruthenorum Ecclesiam: sed dormientibus illis adhuc, post centum et quinquaginta annos ex oblivionis sopore haec tandem expergefacta.“ A po Polsku tak: „A ||(**24 л. об.**) gdy się znowu zchyliła cerkiew Graecka do schizmy, do tegoż upadku, wespoł z sobą zawiodła y cerkiew Ruska; ale gdy oni ieszcze spali, po stu y pięćdziesiąt latach z zapamiętania znowu się ocuciła.“—Zaczym to idzie, iż co po te czasy my, M. Panowie, powiadali z wiary godnych historykow informowawszy się, że nie było uniey za nas y przodkow naszych w tym państwie, to iuż nam Baroniusz teraz approbował, ogłosiwszy to wszytkiemu światu: Połtorasta lat uniey Rusi z kościołem Rzymskim nie było.

Po skończeniu tey narratiwy, pierwszy list za pierwszych odstępstow naszych factią utworzony, od słowa w słowo wypisuią. Anni 1594, Decembris 2 die, de data, a nie wiedzieć zkąd: w ktorym liście, szczegolnie sumnienie wymogło na nich inferować, y te słowa: „Spectando semper superiores nostros et expectando fide hac ipsa unione inciperent esse soliciti, verum cum nostra spes hac in t hoc eorum cura et studio perfici possit, in dies minuatur, non

ad aliam rem, quam quod ipsi servitate paganorum oppressi, etiam si fortasse vellent, non possunt." To iest: „Patrząc zawsze na starsze nasze, y czekaiąc ieśliby oni kiedy o tey to uniey starania poczęli przykładać, ale, że nadzieia nasza w tym, żeby to za ich staraniem odprawić się mogło, dzień ode dnia się umnieysza, nie dla inszey rzeczy tylko że oni, będąc niewolą pogańską zciążeni, chociażby chcieli, nie mogą.

Nieśmiertelne dzięki nieśmiertelnemu za to oddaiemy, iż na samym wstępie do uniey wiarę naszę Katholicką, wiarę Prowosławną, naypierwszy odstępcy naszy, ktorzy radziby nie tylko ukazali nagość iaką Oyca swego innym, ale zębami by wszelką calumnią y infamią nań nadciągnęli, nie zhańbili św. wiary naszey, nie otitułowali haeretycką, nie nazwali nas schizmatikami [iako teraz maią we zwyczaiu w niewinności naszey nas nazywać: ale my dla Christusa głowy naszey nieśmiertelney, od ktorey się nie odłączamy, lubo słownie, lubo nas, o czym na wielu iest mieyscach, przez druk tak ze złości titułuią, wdzięcznie przyimuiemy, pomniąc na owe słowa: „Błogosławieni iesteście, gdy was będą przyklinać ludzie, y będą was prześladować, y złe mowić przeciwko was, kłamaiąc na was dla Mnie" (Mat. cap. 5.)], ale dobrowolnie przyznali się do tego, y przyczynę położyli: iż dla panowania Tureckiego w Graecicy to czynimy; złe y przeklęte to panowanie, y boday iako nayrychley upadło, przepadło, y wniwecz się obrociło. A że w niewoli z dopuszczenia Boskiego, dla tego odbiegać Oyca niemiłosierny to wasz uczynek. Uważnieyszy byli ci, ktorzy maiąc iedno miasto w niewoli pod Gottami y Longobardami, a przedsię w Duchu Oyca y Pasterza swego nie odbiegali, y nie odstępowali od nie niego, a wam nie godziło y na to pamiętać: „Lubo to ia iestem y związany, ale słowo Boże nie da się wiązać."

Po roku 1594 nastąpił 1595 a tego, iakoby iuż (o czym się drugiemu y nie śniło) za wolą y wiadomością wszytkich, drugie było poselstwo y list taki pisany, w ktorym były te słowa: „Expectantes si forte superiores et pastores nostri Orientalis Ecclesiae, sub quorum obedientia hucusque fuimus, de ineunda unitate et concordia, quam (**25 л.**) in Liturgiis quotidie a Deo afflagitant, cogitare serio

atque diligenter in eam rem et curam incumbere vellent; sed cum videremus frustra tale quippiam sperari ab illis, non tam malevolentia et temeritate fortasse eorum, quam quod sub gravissimo servitutis jugo crudelissimi tyranni et a religione Christiana alieni gemunt, tentare id, quod maxime vellent, nullo modo possunt: nos nihilominus," etc. Wiedźcież wszyscy, bo po polsku tak: „Oczekiwaiąc ieśliby snać starsi y pasterze nasi Wschodniey cerkwie, pod ktorych posłuszeństwem pote czasy byliśmy, o postanowieniu uniey y zgodzie, o ktorą w liturgiach na każdy dzień od Boga proszą, pomyślić uważnie y pilnie staranie w tym przyłożyć chcieli. Ale gdyśmy obaczyli, że prożno co takowego od nich się spodziewać, nie tak snać dla złości y uporu ich takiego, ale że ciężką niewolą na sobie noszą od onego tyrana, Chrystusa nieznaiącego; przetoż tego dokazać, czegoby bardzo chcieli, żadnym sposobem nie mogą: my iednak," etc. Na coż tu więcey potrzeba dowodow, gdy sami się przyznaią dobrowolnie, że przez ten wszytek czas w unii nie byli; naciągać wprawdzie Baroniusz (za co mu Boże zapłać), że przez połtorasta lat uniey nie było: a odstępcy pierwsi, y czasu nie zamierzaią, ale bez żadnych circumstantij przyznawaią siebie być pod posłuszeństwem Patriarszym. A ieśli y odstępuią, tedy nie dla tego, aby miał być Patriarcha abo haeretyk, abo schyzmatik, ale dla tey szczegolney przyczyny, że w niewoli Tureckiey.

Ktory to ich list z tą obtestatią zaczynaiących unią, iak był oddany Clemensowi Papieżowi, z iaką ceremonią, iak się słali po ziemi posłowie, wrzkomo od Rusi, z iakim nabożeństwem do pocałowania nog przychodzili, y iak przyięci byli, iak wysłuchani w poselstwie swoim, o tym wszytkim dostatecznie tenże Baroniusz (fol. 990.) wypisał. Puszczamy to mimo siebie, a słowa tylko te do uważenia bierzemy: „His auditis Silvius Antonianus, Praefectus cubiculi Pontificii atque inhaerens ipsi summo Pontifici a secretis, ad eos conversus ejusmodi ejusdem Pontificis jussu habuit orationem. Ad petram fidei, supra quam Christus Dominus Ecclesiam suam aedificavit, ad montem sanctum, in quo habitare beneplacitum est Deo, ad matrem et magistram omnium Ecclesiarum, sanctam Romanam Ecclesiam reditis Rutheni Episcopi, post annos centum et quinqua-

genta." To iest: „Tedy gdy wysłuchali, Sylvius Antonianus, starszy nad komornikami y sekretarz przednieyszy zacnego Papieża, do nich obrociwszy się, taką za rozkazaniem Papieskim oratią miał. Ku opocy wiary, na ktorey Christus Pan cerkiew swą zbudował, do gory świętey, w ktorey przemieszkiwać Bogu się podobało, do matki y nauczycielki wszytkich kościołow, do Rzymskiey mowią stolicy zwracacie się Episkopowie Ruscy, po lat stu y pięćdziesiąt."

Taki respons a Pontifice Romano przez starszego pokoiowego y secretarza słyszące, y w tey mierze wiarę onemu dawszy, nic więcey nie zostaie do czynienia, tylko zrachować wiele lat było od synodu Florentskiego do tego czasu, ktorego ta exorbitantia zaczęła się. Synod Florentski, iak w xiążce swey Pociey twierdził, odprawował się ‖(**25 л. об.**) roku 1439, a posłuszeństwo niektorzy z naszych Biskupowi Rzymskiemu oddawali roku 1595, substratie itaque połtorasta lat, alić zostanie tylko 1445. Nim tedy przywlokł się z Rzymu z unią do Rusi Isidor wzięło cokolwiek czasu, nim się też ogłosił za uniata w Rusi y to cokolwiek czasu wzięło, nie minęło temu po synodzie tym Florentskim kilka lat; a natychmiast y innentor y unia zanim z Państwa tego, iako się z historykow w Synopsim dowodnie pokazało.

Owoż cokolwiek praw, przywilelow Ruskiemu narodowi nadanych, ktore sobie Panowie uniaci przywłaszczaią nienależnie, tedy te wszytkie nam należą, ponieważ według responsu Clemensowego połtorasta lat uniey nie było. Listy też abo poselstwa od nas wspomnione, że do Patriarchow od Metropotitow o unią nie były, nie my, ale sam Baroniusz, a co mowimy Baroniusz, nie Baroniusz, ale sam oyciec Papież Clemens przyznawa, że to były podmioty: bo lubo się to ktory excessivus y udawał tam, ale effectu w tym według iego prośby nie było, ponieważ nie z Boga takowa unia. Iak też ilekroć w Graeciey zaczynała się według Strykowskiego, Cromerusa, a potym rozrywała; tak y w Rusi ilekroć nie swym sposobem zaczynała się (ieśli się tylko zaczynała, bo Baroniusz y sam Clemens nie przyznawa), tylekroć, kłotni narobiwszy, przerywała. A kożdy ią przyimuiący, tak koniecznie przysięgać musi, iako wynalazcy iey przysięgali, y po drugich toż obiecowali (nie maiąc ani noty w zez-

woleniu od pozostałych duchownych y świetskich w miłcy tey oyczyźnie, ale tylko nadzieią karmiąc), iż na nie Archiepiskop y Episkopowie pozwolą, ochotnie y wdzięcznie ią ogłoszą y dzierżeć będą, y czasu swego wzmocnią y stwierdzą, a to ani na pamięć posłannym nie przyszło, że de futuris non datur scientia.

A tu iuż słuchaycie, słuchacze mili, roty iako odstępcy przysięgaią.

„Wierzę w iednego Boga Oyca wszechmogącego, Stworzyciela nieba y ziemię, widomych wszytkich y niewidomych. I w iednego Pana Iezusa Chrystusa, Syna Bożego iednorodzonego, y z Oyca urodzonego przed wszytkiemi wieki: Boga z Boga, Światłość z Światłości, Boga prawdziwego z Boga prawdziwego, urodzonego a niestworzonego, iedney istności z Oycem: przez ktorego się wszytko stało. Ktory dla nas ludzi y dla naszego zbawienia zstąpił z niebios, y wcielił się od Ducha świętego z Mariey Panny y człowiekiem stał się. Ukrzyżowan też dla nas przy Pontskim Piłacie, umęczon, y pogrzebion iest. Trzeciego dnia zmartwychwstał, według pism. Y wstąpił na niebo, siedzi na prawicy Oyca. Y znowu ma przyść w chwale sądzić żywe y zmarłe, ktorego Krolestwu nie będzie końca. Y w Ducha Świętego, Pana ożywiaiącego, ktory od Oyca y Syna pochodzi, ktory z Oycem y Synem spolnie chwalony y sławiony iest, ktory mowił przez Proroki. Y iednę świętą Katholicką y Apostolską cerkiew. Wyznawam ieden chrzest na odpuszczenię grzechow. Y oczekiwam wstania umarłych. Y żywota wieku przyszłego. Amen.

(**26** л.) Wierzę też y przyimuię, y wyznawam to wszytko, co święty powszechny synod Florentski o ziednoczeniu Zachodnicy z Wschodnią cerkwią ustanowił y obiaśnił, to iest, iż Duch Św. od Oyca y Syna wiekuiście iest, y istność swoię y bytność personalną ma z Oyca społem y z Syna: y od obudwu wiekuiście, iako od iednego początku y iednego tchnienia, pochodzi, ponieważ to, co doctorowie y oycowie śś. od Oyca przez Syna Ducha św. pochodzić mowią, do tego się rozumienią ściąga, aby się przez to znaczyło, że Syn według Graekow causa abo przyczyną, a według Łacinnikow początkiem bytności Ducha Świętego y iako Oyciec iest. Y ponieważ

wszytko co iest Oycowskie, sam Oyciec Synowi swemu iednorodzonemu dał rodząc, oprocz Oycem być: tedy to samo, iż Duch Sw. od Syna pochodzi, sam Syn przed wieki ma od Oyca, od ktorego przed wieki iest urodzony. Ów też onych *y od Syna* słow wykład, dla obiaśnienia prawdy y z przepadłey na on czas potrzeby, słusznie y licite do Symbolum się włożył.

Do tego: wierzę, przyimuię y wyznawam, iż w przaśnym albo kwaśnym przennym chlebie Ciało Chrystusowe prawdziwie się obchodzi, y kapłani w iednym z tych to samo Ciało Pańskie poświęcać maią; to iest, każdy z nich, według zwyczaiu swego kościoła, bądź Zachodniego, bądź Wchodniego.

Przytym: wierzę, przyimuię y wyznawam, iż dusze tych ludzi, ktorzy prawdziwie pokutuią y w miłości Bożey, przed dosyć uczynieniem za popełnione y opuszczone występki, w godnych pokut owocach z tego świata schodzą, czyscowym karaniem po śmierci wyczyszczone bywaią; ażeby się im takowe karania ulżały, są im pomocne żywych wiernych ludzi wspomagania: to iest, mszy, offiary, modły y iałmużny, y insze pobożne sprawy, ktore od wiernych za insze wierne, według postanowienia kościelnego, bywać zwykły.

Że też dusze tych, ktorzy po przyięciu chrztu żadnym się grzechem nie zmazały, y ktore duszy po zgrzeszeniu w ciele, albo po rozłączeniu z ciałem (iako się wyszey rzekło), stawaią się wyczyszczone, do nieba zaraz przyięte bywaią, y iaśnie samego Boga w Troycy iednego, iako iest, widzą: zasług iednak rożnością ieden nad drugiego doskonalszym iest. Tych zasię duszy, ktorzy w popełnionym grzechu, albo samym pierworodnym z tego świata schodzą, zaraz do piekła z stępuią, męki iednak rozne cierpią,—wierzę, przyimuię y wyznawam.

Ku temu: wierzę, przyimuię y wyznawam, iż święta Apostolska stolica y Rzymski Biskup po wszytkim świecie pierwszeństwo trzyma: y iuż Biskup Rzymski błogosławionego Piotra, xiążęcia Apostolskiego successerem, y prawdziwym Chrystusowym Namiestnikiem, wszytkiego kościoła Głową, y wszytkich chrześcian Oycem y Nauczycielem iest. Y że iemu w błogosław. Pietrze rządzić, y sprawować powszechny kościoł od Pana naszego Iezusa Chrystusa

zupiełna władza iest dana: iako się to w dzieiach conciliy powszechnych y kanonach śś. zamyka.

||(26 л. об.) Nadto: przyznawam y przyimuię insze wszytkie rzeczy, ktore z dekretow ś. powszechnego generalnego synodu Tridenskiego, święty Rzymski y Apostolski kościoł, y nad contenta w przełożonym Nicaeno—Konstantinopolskim Symbolum, wyznawać y przyimować roskazał, y na piśmie podał; te mianowicie:

Apostolskie y kościelne tradicie y insze tegoż kościoła obrządy y postanowienia, iako namocniey pochwalam y przyimuię.

Pismo święte według tegoż sensu, ktore trzymała y trzyma ś. matka cerkiew, ktorey samey o prawym rozumieniu y wykładzie Pisma Ś. rozsądek należy, przyimuię: nigdy go inaczy, iednó według iednomyślney zgody śś. oycow, rozumieć y wykładać nie będę.

Wyznawam też siedm być prawdziwe y własne sacramenta nowego zakonu, od Iezu Chrysta Pana naszego ustawione y ku zbawieniu ludzkiego rodzaiu, acz nie wszytkie każdemu potrzebne; to iest, Chrzest, Potwierdzenie, Eucharystie, Pokutę, Oleykiem pomazanie, Kapłaństwo y Małżeństwo,—ktore wszytkie łaskę podaią. A powtarzanie chrztu, confirmaciey y kapłaństwa, świętokradstwo być wyznawam.

Przyięte też y approbowane kościoła Katholickiego obrzędy, we wszytkich pomienionych sacramentow poważnym odprawowaniu, pochwalam y przyimuię.

Wszytko ogołem y każdą rzecz zosobną, co o grzechu pierworodnym y o usprawiedliwieniu na świętym Tridenskim synodzie uchwalone iest y obiaśniono, pochwalam y przyimuię.

Rownie y to wyznawam, że się we mszy prawdziwa, właściwa y ubłagalna za żywe y umarłe Bogu offiara przynosi, y że w nayświętszym sacramencie prawdziwie, rzeczywiście y istotnie z duszą y Bostwem pospołu iest Ciało y Krew Pana naszego Iezusa Chrystusa. Y że się wszytka istność chleba w Ciało, a wszytka istność wina w Krew obraca: ktore obracenie Katholicki kościoł transsubstantiatią, to iest, przeisnoczeniem nazywa.

Przyznawam też, iż pod iedną osobą wszytek y cały Chrystus y prawdziwy sakrament przyimowany bywa.

Stale dzierżę, iż czyściec iest, że dusze w nim zatrzymane wiernych ratunkiem wspomagane bywaią, ze świętych pospołu z Chrystusem kroluiących czcić y wzywać potrzeba, że oni modły za nami do Pana Boga przynoszą y że reliquiae ich w uczciwości być maią.

Mocno twierdzę, iż obrazy Pana Chrystusowe, Panny naświętszey y inszych świętych, miane y trzymane być maią, y że im powinna cześć y poszanowane być ma.

Władze odpustow od Chrystusa w kościele zastawiona być y ich używanie chrześciańskiemu narodowi wielce zbawienne być twierdzę.

Swięty Katholicki y Apostolski Rzymski kościoł, wszytkich kościołow matką y nauczycielką być przyznawam, a Rzymskiemu Biskupowi błogosław. Piotra, xiążęcia Apostolskiego successorowi, ||(27 л.) y Iezu Chrysta namiestnikowi, prawdziwe posłuszeństwo przyrzekam y przysięgam.

Rownym sposobem y insze rzeczy wszytkie, w kanonach śś. na conciliach powszechnych, a osobliwie na ś. Trideńskim synodzie podane, uchwalone y obiaśnione, niewątpliwie przyimuie, a wszytkie przeciwne rzeczy, schizmy y haerezie, ktorekolwiek kościoł potępił, odrzucił y wyklął, oraz y ia potępiam, odrzucam y wyklinam.

A że prawdziwą Katholicką wiarę, procz ktorey żaden zbawien być nie może, ktorą tu dobrowolnie wyznawam y prawdziwie trzymam zupełną y nienaruszoną, aż do ostatniego tchu żywota mego za pomocą Bożą trzymać y wyznawać, y od mnie poddanych, albo tych, ktorych piecza z urzędu mego mnie należyć będzie, trzymaną, uczoną y przepowiadaną być, ile iest na mnie, starać się będę, ia tenże Hipaty Pociey, Protothroni, Episkop Włodzimirski y Brzezcki, posłannik zwysz rzeczonych PP. Archiepiskopa y Episkopow Ruskich za zleceniem ich y moim własnym imieniem, iako wyższey przyrzekam, ślubuię y przysięgam. Niech mie tak Bog wspomaga, y to święte Boskie Ewangielium."

Według obietnicy naszey hoc Supplementum Synopsis, z manifestatią prawdziwą progressu sprawy na przeszłey Convocatiey a revelatią nieomylną inszych ieszcze processow strony zuniowaney,

temi słowy w druk podawszy, a W. M., naszym M. PP., Przeoświęconemu, Iaśniewielmożnemu, Wielmożnemu, przezacney Korony Polskicy y W. X. L. oboiego stanu duchownego y świeckiego Senatowi: także też Iaśnie Oświęconym, Wielmożnym, a nam wielce M. PP., Ich M. Panom obywatelom y posłom z woiewodstw y powiatow Koronnych y W. X. L. na świętobliwy act elektiey przyszłego da Bog Krola y Pana, pod Warszawą w tym roku 1632, września 27 dnia, przybyłym y zgromadzonym pokornie ofiaruiąc y oddaiąc, uniżenie wprzod oto prosimy, abyście, nielitowali przyłożyć do przeczytania tey małey xiążeczki, a stąd informowawszy się, ktora strona ukrzywdzona, tę doskonale uleczyć, ktorey merè jura privilegia et libertates serviunt, tey one przywrocić y iuż następować na nie daley niedopuścić. A pewnie się da Bog to okaże, że nos sumus pars laesa, nam się po te czasy praeiudicie działy, myśmy to narod Rossiyski, starowieczyny, od PP. uniatow, tak w Koronie, iako y W. X. L. przez lat te kilkadziesiąt opprimowani byli. Uciekaliśmy się w prawdzie o toż na Convocatiey przeszłey do Wielmożności Waszych, Przeoświeceni, Iaśnie Wielmożni, a nam wielce M. Panowie, ale z pewnych przyczyn, consensu omnium ordinum, odłożono hoc vulnus, hoc gravamen, ta exorbinantią niepośledniey szą na doskonałe uleczenie do tego actu electiey (ktora iak się zaczęła szczęśliwie y skonczona była, day to Chryste) nowego Pana, a nas pewnym pismem tylko, z podpisem y pieczęcią Nayiaśnieyszego K. Iego M. Szwedskiego, P. naszego M., ktory się z miłościwey łaski swey Pań||(**27 л. об.**)skiey powagą Maiestatu swego w to wkładać raczył, iakoby relligia Graecka uspokoiona być mogła, y pewnych Ich M. deputatow z senatu y z Koła Poselskiego na to wysadzonych, w barzo też malusieńkiey cząstce tylko (bo czego nigdy w ręku swoich nie mieli PP. uniaci, to nam w tym piśmie dawali) z pozwoleniem odniesienia iednak do braci, a mianowicie wracaniem niesłusznie zabranych dwoch monasterow—Żydyczeńskiego y Unieiewskiego, a cerkwiey w niektorych miastach odpieczętowaniem (acz ieszcze nie wiemy, ieśli odpieczętowane poczęto było), wrzkomo, cieszyć.

Y lubo to, iako z tego memoriału wiedzieć się daie, dla nas ob pertinatiam suam nic nie chciała uczynić pars adversa, y mało

co był nam potrzebny ten script, do braci wzięli, ale wielce poważaiąc sobie mediatorstwo Nayiaśnieyszego Pana Iego Mości Szwedzkiego, Pana naszego Miłościwego, tudzież prace y fatygi Ich M. Pp. deputatow z Senatu y z Koła Rycerskiego, na moderatią tey sprawy deputowanych, wzięty był y do braci odniesiony, niemniey y ku woli temu, aby się to wszytkiemu światu z tego scriptu ogłosiło y oznayimiło, że wszelakich turbacij, wszelakich kłotni, wszelakich urazow y oppressij w tym państwie nad ludźmi relligiey starożytney Graeckiey, nikt nie iest przyczyną, wynalazcą, tylko Pp. uniatowie, bo takie exordium w tym punctatim scripcie: *A parte Ich M. P. unitow, pozwolono Ich M. Pp. nie uniatom.* Ieśli tedy Panowie unitowie teraz pozwalaią nam mieć liberum exercitium religionis nostrae, tak w Koronie, iako y w W. X. L., to oniż po te czasy y zabraniali, czyniąc to przeciwko kilku constitutiam seymowym y namniey na poeny nie dbaiąc. Ieśli oni pozwalaią cerkwie niektore aż teraz odpieczętować, odemknąć, to in vanum z cancellariey uniwersały w Bodze zmarłego Pana na to wydawano y maior ich autoritas była, niżli Pomazańca Bożego. Ieśli oni pozwolili cerkiew o Wilnie Bractwu naszemu murować, (acz y w tym pozwoleniu coż toż namowiono, contradicowano im, zabraniano, o cośmy się też nie nadder y uganiali), to oni y zabraniali. A na coż tu pod praetestem instigatora mandaty wynosili, na stotysięcy kop worki poszyte mieli, a przed ludźmi zaś iustificowali się, co się listem originałem x. Rutskiego na kożdym mieyscu pokaże. Ieśli panowie unitowie znoszą y kassuią z Bratstwa naszego Wileńskiego wszytkie zaruki, processy, suspensy, mandaty, universały y decreta, a quacunque persona pochodzące, na coż zdradą z Turkiem pomowiwszy, do turm y ciemnic niewinnych ludzi sadzano, z magistratu ludzi godnych rugowano, y inne wszelakie urazy y dolegliwości, ktore ieno mogły się wynaleść z znacznem uszczerbkiem zdrowia y maiętności nas y braci naszey brano, wyrządzono, ponieważ się to teraz pokazało, z ichże declaratij, iż wszytkie te praeiudicia dla uniey ludziom nabożeństwa starożytnego Ruskiego, działy się. Przebaczcież nam M. Pp. unitowie. Nihil est occultum, quod non revelabitur (Luc. 8.); samiście się teraz z tym na świat wynurzyli y

okazali wszytkiemu światu, że non nos, Ruś starożytna, tur||(**28** л.) bamus Israel (3. Reg. 14.): nie my niepokoiu wnętrznego autorami, sed vos, za naszych wiekow zuniowana, to wszytko czyniliście, y po dziś dzień czynicie; ale żeby wżdy koniec kiedyż-tedyż temu złemu był: zdarz to, przenaydroższy Iezu, y poday do serca wszytkich należnie na tę Electią zgromadzonych, aby nas gruntownie uspokoić unami consensu skłonili się,—o co ustawicznie w modlitwach naszych we dnie y w nocy prosimy.

„Rozmowa albo rellatia rozmowy dwoch Rusinow schismatika z unitem,"—

полемическое сочиненіе К. Скупинскаго, направленное противъ изданнаго Виленскимъ православнымъ Братствомъ „SYNOPSIS'A"

1634 г.

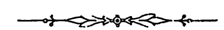

Rusin albo Rellatia rozmowy dwoch Rusinow shizmatyka z unitem, o rozmnożeniu wiary Katolickiey o Patryarchacie Carogrodzkim, o schizmatach, o soborach, o uniey, y chrzcie Rusi, o wolnościach duchowieństwa Ruskiego, y insze miscellanea.

Przez Kaspra Thom. Skupieńskiego, pisarza Ławniczego starey Warszawy spisana y wydana.

W Warszawie u wdowy Jana Rossowskiego Krola J. M. Typographa.

ROKU PANSKIEGO 1634.

||(об. загл. л.) **DO CZYTELNIKA.**

Rozmowę, ktora niedawno u mnie dway Rusinowie y przy mnie czynili, in publicum podaie. Przywiodł mię do tego respons unita nieprzyganny, y Synopsis Rusi schizmatyckiey pod czas Convocatiey anni 1632 wydana, iakoby wolności relligiey Ruskiey wystawiaiąca. Tę abowiem Synopsim, kto historiey nie świadom czyta, a udania opacznego tego Synopsisty w wielu niepostrzeże, bydź może że iey da wiarę. Aby tedy Synopsis ta nieostrożnych nie obchodziła, odpowiedź tego uniata na Synopsim przez schizmatyka allegowaną, w wielu mieyscach z pism y historiey (ile na to mogłem

mieć) podparłem. Nie liszże się tedy czytelniku prawowierny tey rellatiey przeccić. Rozumiem o tym, ieśliś rozsądny, że nie przyganisz, gdy ta rozmowa w miłości między collequentami była, a ciebie też do dalszego czytania w tey wierze historiey y pism przywiedzie. A ieśli co przygannego wyszperasz (iakoż non omnia possumus omnes y difficile est placere omnibus), nie mnie rellatorowi, ale colloquentom, albo słabey moiey pamięci w tym przypisz. Wszakże chceśli się w tey wierze powiadomszym pokazać, licet per me: nie będę nayrzał, rad się nauczę, wiedząc to iednak, iż łacna barzo iest sprawom ludzkim przyganiać y inventis addere. Rzeczesz podobno, żem się nierychło ozwał z tym, będąc do tego inszey professyey, ktoremu by raczey w zwierciedle się Saskiem albo Chełminskiem należało przyglądać, niż w Ruskiey mowy oglądać. Ale wiedz o tym, że dawniey ta rozmowa pisana, do druku przyść nie mogla dla przeszkody zabaw y śmierci potym naszego drukarza, a ieleniowi też dwa rogi nie ciężą. Z łaski Bożey, kiedy utrumque bydź może, nieprzyganno iest. Rozumiey iednak, że nalasłbyś y co inszego do praw naszych należałego, tylko na druk nie żałuy. Vale. W Warszawie, z mieszkania moiego, die 8 Augusti, anno Domini 1634.

Na insigne miasta Lwowa Lwa.

Lew iest primas zwierzęcy, ogromny, y duży,
W nim wspaniałość y męstwo, tak czuyność płuży,
Ma go za Herb Lwow miasto, bo w nim Lwowe cnoty.
Niech w nich trwa długo: z szczerey życzę mu ochoty.

|(**3 стр.**) *Zacnie sławnym Panom Burmistrzowi y Raycom miasta Lwowa.*

W wierze katolickiey pobożnym zelatorom, w rządzie czuynym praesidentom, w radzie mądrym senatorom, w sądach sprawiedliwym sędziom, Rrzeczypospolitey swoiey gorącym miłośnikom, krzywd miasta żarliwym a porządnym propulsatorom, w wierności swoiey Naiaśniey-

szych Krolow Polskich y Koronie Polskiey nienaruszonym poddanym, niebespieczeństw miasta mężnym y opatrznym zabieżycielom, osob do usługi miastu przygodnych chętliwym promotorem; a prawie wszelkich cnot do rządzenia miasta przykładny wizerunek na sobie ponoszącym,

tę Rellatią rozmowy Rusinow,

iako tym,

ktorzy cerkwie oboyga narodu Polskiego y Ruskiego w mieście swym maią, a rozmaitych roznic między Rusią schizmatycką y uniacką słuchaczami y roziemcami bywaią, y to, co bydź zdrowego do uspokoienia tych dissydiy należy, mądrze sprawuią. Z uprzeymey swoiey chęci tey Rellatiey autor, o wdzięczności ich nic nie wątpiący, swym miłościwym PP. dedicuie y ofiaruie.

|(4 стр.) CENSURA.

Ego Fr. Fabianus Bircovius, S. Theologiae Doctor Ordinis Praedicatorum, et ex commissione Adm. Rever. D. Ioannis Zmiiewski, canonici et officialis Varsaviensis librorum censor, testor in hoc libro, cujus titulus est: *Rusin albo Relacya rozmowy dwu Rusinow schismatyka y unita, et caet.*, conscripto ab Honor. ac Prudenti viro Caspero Thomae Skupiński, Notario veteris Civitatis Varsaviensis, nihil contra sanam et orthodoxam et Catholicam Romanam doctrinam scriptum esse: imo non male per eum schismata Graeca et haereses confutari, quae his temporibus per insolentiam quorundam schismaticorum sunt exortae. Faxit Deus Opt. Max., ut redeant corda filiorum ad patres, et dissidentes ad unionem charitatis, in qua seu in vero sole, Deus posuit tabernaculum suum, ut quantocius videamus unum ovile et unum pastorem in Ecclesiis Orientis et Occidentis. Varsaviae in conventu sancti Hyacinthi. Anno Domini 1633, die 4 Mai.

(стр. 5) Rozmowa dwoch Rusinow schizmatyka z unitem.

Schizm. Czołem P. bratenku, cosz to czytasz?

Unit. Co się działo blisko przeszłych czasow na ziazdach stanow Koronnych y W. X. L. w dyfferenciach między Rusią schizmatycką y uniacką.

Sch. Coż ci się widzi, a zwłaszcza umitygowanie Rusi w exorbitancyach zobopolnych. Myśmy contenci. Bo na co się byli rospasali uniaci, aby nam imiona cerkiewne poodeymowali y nas samych w masse zmienności swoiey zaciągnęli, ich rospasanie obuzdane iest prawami: a tak iż wkrotce mamy w Hospodym nadzieię, że ta mania, raczey nie unia, iako niedawno wzniecona, tak niedługo sama ugaśnie. Bo co nie z Boga iest, długo trwać nie może [1]).

Un. Choć mi to wszytko się nie podoba; musi się podobać. Wierzę ia, że schizmatycy contenci, że im przy swym schizmacie dobra niektore cerkiewne trzymać popuszczono iest, do ktorych nic nie należeli. Bo cokolwiek imion było y iest tych, tedy duchownym Ruskim, ktorzy w spoleczności z Zachodna cerkwią byli, nadane są. A my życzemy tego, abyśmy w kościele powszechnym iedno corpus byli, iako nasi dawni przodkowie.

Sch. Dziwuęć się że ty, bywszy naszyniec, odstąpiłeś od nas y dałeś się pouniaczyć, coś nie rozsądnie uczynił.

Un. Dziwu twego to nie zasłużyło, żem się wrocił z błędu do prawdy, ktora dawna iest, z odszczepieństwa do społeczności wiary y nauki z kościołem Zachodnem, ktora przez Greki y przodki nasze zachowana była. Raczey się sami sobie dziwuiecie, że niektory wasi cerkiewni nauczyciele, naśladuiąc Gemusa złego, od tey społeczności (ktorą unią zowią pospolicie) oderwali się, a nowości nauki chwycili się. Za to Hospod pochwalon niech będzie, że mi się dał obaczyć y na drogę prawdy mię nakierował.

Sch. Alboś nie czytał xiąszki Synopsis nazwaney, ktorą nasza Ruś pod czas Convacatiey Warszawskiey, anno 1632, wydała. Tam prawe serdeńko y treść dowodow naszych:

---

[1]) Actor. 5.

Un. Czytałem, ale prawdę rzekę, że wiele opacznego udania, błędow, potwarzy naskrobał, y iak grzyby nanic powtykał, aby widziany był inter coecos monoculus rex. A kto nieostrożny, abo pism y historiy nie powiadam, może się dać pobałamucić, nie pomniąc na ono, verte folium, etc.

Sch. Ukasz mi, coć się nie podoba w tey xiąszce.

Un. Barzo wiele, ale niechci nudno nie będzie, abyśmy sobie nieco z tey okazyey pomowili[1]) o rozmnożeniu cerkwie Chrystusowey, o schizmatach, o soborach, o uniey, o chrzcie Ruskim, y o wolnościach, Ruskim duchownym służących. Zkąd uznasz, że społeczność cerkwie Chrystusowey Zachodniey y Wschodniey dawno była, a wolności te duchownym Ruskim unitom należą. A to wszytko dowodnie powiem,[2]) choć nie po theologicku, ale barziey po historycku; tylko bądź cierpliwy w słuchaniu y w uważaniu krociuchno, y albo przyznay ieśliś wiadom, abo ieśli nie wierzysz, uday się do tych xiąg, u ktorych ci mieysca dowodow moich będę mianował, a zwłaszcza Graeckich, ktoremi się wy szczycicie, a to wszytko sprawmy w miłości Chrześciańskiey.

Sch. Arast pobratyme. Będę słuchał, tylko prawdu praw.

||(стр. 7.) O rozmnożeniu cerkwie Chrystusowey, a przy tym o przodkowaniu w niey św. Piotra apostoła.

Un. Iest w historyach kościelnych,[3]) iż po zesłaniu św. Ducha z nieba przez Chrystusa Pana na apostoły,[4]) gdy się wszyscy apostołowie na przepowiedanie św. Ewangieliey roześli,[5]) św. Piotr wedle władzy, od Pana Chrystusa sobie daney, nad insze apostoły przodkuiąc,[6]) o wszytkich kościołach zawiadował,[7]) zostawiwszy Iakoba

---

[1]) Противъ этой строки на поляхъ написано: *Propositio.*

[2]) На поляхъ: *Dowody skąd unitowie.*

[3]) Act. 2, 11.

[4]) Epiph. haer. 51. Bar. An. Eccl. 44, 45.

[5]) Math. 10, 16, 28. Mar. 3. Luc. 6, 22, 24. Ioan. 20, 21.

[6]) Act. 8, 9.

[7]) Bar. An. 35, 45, 57, 68. c. Anic. et Anacl. Papae in Epist. Bar. An. 31, 34, 167, 174.

Alphcyczyka apostoła w Hieruzalem,[1]) Evodiusa w Antyochiey,[2]) Marka Ewangelistę w Alexandriey, uczniow swoich Patriarchami postanowił,[3]) a sam w Rzymie stolicę swoię cerkwie Chrystusowey powszechney, iako pasterz naywyższy, zagruntował,[4]) kapłany ordynował y stanowił, heretykom powstaiącym onym[5])—Magusom,[6]) Ebionitom,[7]) Cheryntom y inszym, silnym oppugnatorem był.[8]) Inszych wiernych wiarą y nauką stwierdzał,[9]) sobor Hierozolimski o zniesieniu obrzezania z chrześcian zkupił y decydował, y gdy iuż miał śmierć męczeńską z sw. Pawłem w Rzymie podiąć,[10]) testamentem swoim na mieyscu pasterstwa swego Clemensa ucznia swego z zupełną władzą, iaką sam od P. Chrystusa wziął, postanowił. Zaczym Patryarchowie od niego postanowieni y Biskupi inszych potym święcili, a wiara katolicka po wszytkiem prawie świecie mnożyła się. Heretycy iednak rozmaici cerkiew Chrystusową, a naywięcey ze wschodnych kraiow, oppugnowali, a zwłaszcza oni:[11]) Cerdoniani,[12]) Gnostikowie,[13]) Walentiniani,[14]) Donatistowie,[15]) Montanistowie,[16]) Novatiani,[17]) Samosetani,[18]) Sabelliani,[19]) Manicheowie,[20]) Ariani, y inszy

[1]) Act. 11. Bar. An. 39, 45.
[2]) Euseb. lib. 1, cap. 14. Bar. 45, 51.
[3]) Bar. An. 44.
[4]) Act. 8, 9.
[5]) Act. 8. In vita śś. Nerei et Achil. Bar. An. 35, 43, 51, 60, 61, 62, 120, 264. Clem. lib. 10. Recogn.
[6]) Bar. A. 74.
[7]) Bar. A. 61, 62, 120, 264.
[8]) Luc. 22, 24. Mat. 28. Marc. 6. Ioan. 20, 21. Act. 8 Bar. An. 255.
[9]) Act. 15. Ad. Gal. 1. Bar. A. 31, 45, 74.
[10]) Clem. discip. S. Petri Papa Epist. ad Iacov. frat. Domini.
[11]) Bar. A. 146, 167, 183, 196.
[12]) Bar. A. 62, 120.
[13]) Bar. A. 143, 167.
[14]) Bar. A. 254, 314.
[15]) Bar. A. 167, 176, 191, 205, 215.
[16]) Bar. A. 254, 314.
[17]) Bar. A. 167, 265.
[18]) Bar. A. 260, 263.
[19]) Bar. A. 277, 336, 355, 410, 444.
[20]) Bar. A. 314, 315. Ś. Cocil. Nic. 1. A. 325, 523, 626.

similis fecis, tak iż gdy się Ariańska sekta szerzyć poczęła, Patriarchowie, Biskupowie y inszy duchowni sobor w Nicei Bityńskiey zgromadzili y to Aryaństwo za przodkowaniem iednak Sylwestra Papieża, iako namiestnika św. Piotra na stolicy Rzymskiey Apostolskiey, y insze herezye [1])—¦(стр. 8.) Appollinarystow, [2]) Palagianow, [3]) Macedonianow, [4]) Nestoryanow, [5]) Eutychianow, Obrazoborcow [6]) y inszych soborami walnemi potępili.[7])

Sch. Wszytko to prawda coś mowił, ale kiedy dowodzisz historykiem Baroniuszem nie we wszytkicm wiarę daię, bo to pismiennik łaciński, a ty nim dowodzisz, by cygan swemi dziećmi.

Un. Baroniusz godzien wiary, bo on z rozmaitych historykow kościelnych, świeckich, pogańskich, chrześciańskich, żydowskich, greckich, łacińskich y inszych historye zbierał. Ieśli w czym nie wierzysz, idźże do źrzodła autorow, od ktorych Baroniusz wypisał naydziesz to wszytko.

O Patryarchacie Constantinopolskim.

Sch. Pytałbym cię o schizmatach, zkąd urosły, ale żeś namienił wyżey, iakoby czterey tylko Patriarchowie mieli bydź, a Synopsis mowi nasza, że Barbaria na Niceńskim soborze 1 Patriarsze Carogrodzkiemu w zawiadowanie dano, to znać że też był Patriarcha Constantinopolski. [8])

Un. Czterech tam tylko Patriarchow mianowo: 1 Rzymskiego, 2 Alexandryiskiego, 3 Antyocheńskiego, 4 Hierozolimskiego, o piątym Patriarsze Carogrodzkim nikako. Bo Carogrodzki Episkop

---

[1]) Bar. A. 370.

[2]) Bar. A. 410, 431, 492.

[3]) Bar. A. 347, 381. 2. Concil. Constan. Pol. y A. 381.

[4]) Bar. A. 428, 430, 431. 3 Con. Ephes. An. 431.

[5]) Bar. A. 448, 451. 476, 483, 514, 532, 534. 4 Concil. chalc. A. 451. 5 Conc. Costan. 2. A. 546.

[6]) Bar. A. 633, 638, 641, 658. 6 Conc. Constan. Trull. A. 980.

[7]) Bar. An. 711, 714, 726, 728, 732, 752, 757. 7 Conc. Nicen. 2 An. 787.

[8]) Bar An. 103, 325, 451, 492. 1 Con. Nicen. 1. A. 325.

pod Metropolitą Heracleyskiem był. Toć tedy ta Synopsis pośliznęła się w prawdzie.

Sch. Ale musisz przyznać przecię, że iest Patriarchat Carogrodzki.

Un. Iest, ale nie w ten czas, kiedy ten Synopsista mowi: w kilka set lat po tym. Gdy Constantinus ||(стр. 9) wielki, Cesarz Rzymski, [1]) zostawszy katolikiem na wschod słonca przeprowadził się [2]), a Bizancyum miasto zacnie wystawił, Constantinopolem go od swego imienia nazwawszy, ktore my Polacy Carogrod zowiemy. Biskupi też tamteczni Carogrodzcy, przytomnością Cesarza nadęci, poczęli się w pychę wnosić y Patriarchat sobie przypisuiąc, Carogrod nowem Rzymem nazywać. Abowiem gdy sobory walne [3]) Carogrodzki 1 in Anno 381 potym Chalcedoński in anno 451 były, [4]) w te czasy wschodni Biskupi po Rzymskiey cerkwi Patryarchat Carogrodzkiey przypisali do kanonow tych soborow bez pozwolenia y wiadomości posłow papieskich [5]). Przeciw czemu się a prima notitia protestowali, a Papieżowie tego nie stwierdzili, owszem się zprzeciwili; iż to było przeciw ustawom soboru 1 Niceńskiego. O co wielkie kłopoty y na zdrowie następowanie Papieżowie od Cesarzow y Exarchusow z instructiey tych miłych Patryarchow miewali, o czym niżey będzie. Odtąd dopiero tytuł Patryarstwa Carogrodzkiego irrepsit [6]). Aż potym, gdy Photius nieiaki wałach, laik łakomy, ambitiosus, zepchnąwszy z tego biskupstwa Biskupa świątobliwego Ignacyusa, ten stolec Carogrodzki gwałtownie y niecanonice osiądł, [7]) a osmem Carogrodzkim soborem z tego oddalony będacy, znowu po śmierci Ignaciusa, obiecuiący bydź unitem, tytuł Patryarstwa od Iana 8 Papieża in anno 879 otrzymał, y choć ten Castrat

---

[1]) Bar. A. 325.

[2]) Oros. lib. 7. cap. 28. Euseb. de vita Constan. l. 3. c. 7. Zonara tom. 3. Socr. l. 3, c. 5. Concil. Chalc. A. 45. act. 16. Bar. A. 324, 330, 381.

[3]) Conc. Const. 1, 381 a. can. 5.

[4]) Conc. Chalc. A. 451, act. 6.

[5]) Bar. A. 381. 451, 452. Synod. Rom.

[6]) Bar. An. 858, 360, 861, 862,

[7]) Bar. A. 869.

nie dosyć uczynił obietnicy, przecię się tym Patryarstwem szczycił. A choć ten tytuł Carogrodzki Biskupi sobie pisali, przecię Patryarchowie obrani po Pallium Patryarchalne do Papieżow słali y bierali aż za żądaniem Cesarza wschodnego Constancyusa za poniewoleniem Alberyka tyrana na ten czas Rzymskiego [1]), Ioannes 2 Papież Pallium Patryarchalne Theophilaktowi Patryarsze Carogrodskiemu z priwileiem wolności używania takowego płaszcza bez pozwolenia napotym Papieżow in anno 934 posłał. A tak odtąd po Pallium Patryarchowie ||(стр. 10) nie stali. Potym na soborze Laterańskiem walnym in anno 1215 ten Patryarchat przypisano, [2]) na ktorym soborze byli Patryarchowie Carogrodzki y Hierosolimski y Biskupow 170. A toż masz tego Patryarchatu wywod prawdziwy nie od Concilium Niceńskiego 1, iako ten Synopsista opacznie napisał.

Sch. Przecię ty Baroniusem dowodzisz, a inszych historykow miiasz, ktoremu ia (nie?) we wszytkim wierzę.

Un. Wszakem ci powiedział wyżey, że Baronius[3]) z inszych historykow wybrał, a immensum by to było opus każdego historyka za-każdym punctem dowodu w krotkim tym czasie rozmowy naszey praesentować; onych Eusebiusow, Sokratesow, Sozomenow, Euagryusow, Iordanow, Curapalatow y inszych wielu przewartuy sobie powoli wedle Baroniusa.

Sch. Ieszcze to mnieysza, kiedy Biskupi Carogrodzcy Patryarchami zostali, dosyć na tym nam że są naszey Rusi zwierzchni cerkiewni, od ktorych my Ruś chrzest powzieli, choć ten Synopsista (ad cujus verba non juravimus, w tey mierze pobłądził: y koniowi na czterech nogach potknąc się często trafia) inaczey pisał. Puśćmyż to przecz. Chciał bym wiedzieć od ciebie, skąd te rożności między Wschodnią y Zachodnią cerkwią urosły.

---

[1]) Bar. A. 934.
[2]) Thom. Concil. Later. can. 5.
[3]) На поляхъ: Ieśli Historiey Baroniusa ma być dana wiara.

O schizmatach, ich początku y rozmnożeniu.

Un. Nie tylko w tym, ale w wielu ten Synopsista zchibił prawdy. Zrzodło tey rożności iest pyszna y bezprawna affektacya tego Patryarstwa. Bo gdy Papieżowie tego tytułu, iako kanonom soboru Niceńskiego przeciwnego a nie pożądnie wpisanego, nie pozwalali y zprzeciwiali się temu Biskupi Carogrodzcy, z gniewu upornego oderwawszy się od iedności cerkwie stoliczney Rzymskiey, co ‖(стр. 10) daley to gorsze y większe punkta schizmatow zmyślali y pisali; a pominawsze inszich,[1]) on Akacius za Simplicyusa Papieża in anno 467,[2]) Arthemius za Agapita Papieża in anno 534 obranych[3]) Ian[4]), Pirchus[5]), Pawieł y inszy ci wszyscy dla tey ambicyey się oderwali. Ktorych następnicy zaś do uniey, to iest iedności z cerkwią Zachodną na soborze Carogrodskim szostem, na Trullu in anno 680, przyszli byli. Znowu to schizma ożyło in anno 692, także za powodem Kalinika, Patryarchy Carogrodzkiego, wiele kanonow od społeczności cerkwie Rzymskiey odrywaiących się pod tytułem y praetextem soboru 6 Carogrodskiego na Trullu bez wiadomości y pozwolenia Papieżow nadpisali, ktorych[6]) stolica Apostolska Rzymska wszytkich przyznać, tylko niektore przybrawszy, nie chciała. O co y Papieżowie od Cesarzow[7]) y Exarchusow ich na zdrowie swoie następowanie z podszczuwania tych Patrzyarchow miewali,[8]) ktore schizmata potym na siodmym soborze Niceńskiem 2, za Tarasiusza, Patryarchy Carogrodskiego, in anno 787 są ukcione.[9]) Wbudził znowu schismę mianowanowany Photius, ktory Ignaciusa, Patryarchy świątobliwego, w spoleczności z cerkwią Rzymską będącego, z Patryarstwa Carogrodskiego gwałtownie zrzuciwszy, a sam to Patryarstwo

---

[1]) Bar. A. 467, 488.
[2]) Bar. A. 534.
[3]) Bar. A. 587.
[4]) Bar. A. 641, 648.
[5]) Bar. A. 647.
[6]) Bar. A. 680, 692, 787. 7 con. Nicen. A. 787.
[7]) Loc. supra citat.
[8]) Bar. A. 692, 701, 705, 708.
[9]) Bar. A. 787, 7 con. Nicen. 2. A. 787.

osiadszy, iż od Mikołaia, Papieża in anno 858 obranego [1]), chociaż o społeczność prosił potwierdzenia, nie miał, schismata umorzone, ze złości przeciw stolicy Apostolskiey, wbudził, zborzysca nierządne zkupiał, prawa cerkiewne stanowił, tyranizował, do podpisow swego zborzyszcza duchownych mocą y gwałtem niewolił, scripta fałszywe zelżywe, podrzutkowe, potwarliwe przeciw stolicy Apostolskiey Rzymskiey pisał y publicował [2]). O co na ośmym soborze Carogrodskim walnym anathemowany z swoiemi actami, był od Patryarstwa odsadzony, a Ignacius znowu na Patryarstwo posadzony.

Sch. Pohody lisze mało. Graecy y Ruś tylko soborow ||(стр. 11) siedm tych, ktoreś mianował, przyznawamy,—o inszych niechcemy wiedzieć.

Un. Nie przerywaу mi aż dopowiem, będziesz o tych soborach mowił, a słuchay daley. Po śmierci tego Ignaciusa tenże Photius na toż Patryarstwo za Bażyliusa Macedona Cesarza wschodnego, a za Papieża Iana 8, in anno 879, społeczność obiecawszy, wpłątał się, a iako zły ptak zle spiewać był zwykł, znowu zborzysko zgromadził [3]) in anno 880, w Carogrodzie, na ktorym swoie schismata y pierwsze haeresie zpisawszy, do podpisow duchownych y posłow Papieskich, na to mandatu od Papieża niemaiących, przymusił. Ktory to Photius w swoich zdradach posłakowany od Papieżow,[4]) Marina 1, anno 882, Hadriana 3, anno 884, Stephana 5, anno 885, obranych etc., z zborzyszczami y actami wszytkiemi iego wyklęty iest, a przez Leona Basilidesa Cesarza wschodnego wygnany, niewiedzieć tedy zdechł.[5]) Po ktorym iedność była cerkwie Chrystusowey, ktora się niżey dowiedzie. Nastał potym Patriarcha Carogrodsky Michał Cerularius circa annum 1054,[6]) ktory zamorzone schismata y haeresie wzruszył był, ale potym za Alexiusa Carogrodskiego a Triderika Rzymskiego Cesarzow, a za Innocenciusa 3 Papieża, in anno

[1]) Locis supra citat. de Photio.
[2]) Loc sup. citat. Bar. A. 869.
[3]) Bar. A. 880.
[4]) Bar. A. 884, 885, 886. 887, 888.
[5]) Bar. A. 1049.
[6]) Bar. A. 1053.

1215, na soborze Laterańskim (na ktorym Patriarchowie Constantinopolsky y Hierosolimski z inszemi Graekami byli) do iedności przyszedł był tak, iż potym Cesarz Constantinopolsky Piotr od Papieża Honoriusza III, in anno 1216 obranego, w Rzymie, w kościele Laterańskim, na Cesarstwo Carogrodskie koronowany był.[1]) Znowu to schisma odrodziło się: ktore potym przez ziednoczenie cerkwie Graeckiey y Lacińską za Michala Paleologa, Cesarza Carogrodskiego, a za Papiera Grzegorza 10, na soborze Lugduńskim in anno 1274 zniesione iest.[2]) Naostatek na zborze Florentskim in anno 1439, za Papieża Eugeniusza 4 w zgodzie skończonym, po wielu y długich disputacyach strony schismat, ziednoczenie (**стр. 12**) między Lacińską y Graecką cerkwią stało się.[3]) Na tym soborze był Cesarz wschodny Ian Palaeolog, y Patriarcha Carogrodski Ioseph, y Metropolita Ruski Isidorus y inszy Graeccy duchowni. Ale y ta unia po nicktorym czasie rozerwała się przez Graeki. Ktorego schismatu wasza Ruś trzyma się. A toż przełożyłem ci, schismatyku Rusinie, że Wschodne cerkwie a osobliwie Carogrodska w schismata y w haeresie często wpadały:[4]) zaś się obaczywszy do iedności z cerkwia Zachodną przychodziły. Iako wiele Graekow onę opisało, ale teraz naprętce list Studity Graecka świętego cudotworce, męczenika, w dyptychach będącego Graeckich, przywodzę, ktory pisał do wszytkich dla obrazoborstwa cierpiących. Między inszemi słowami te są o cerkwi Rzymskiey y Carogrodskiey:[5]) „Kościoła się powszechnego trzymaycie. Bo Carogrodski kościoł iest podsiewanie haeretykow. Ktory ma na ten zwykły y zawolany obyczay, iż się od inszych kościołow odrywa.“ Ktorego listu y inszych do zalecenia stolice Apostolskiey Gennadius często przeciw Graekom, sam Graekiem świątobliwym bywszy, używa. A toż swoich Graekow Carogrodzkiey cerkwie oderwancami nazywa ten święty męczenik Studita. Za ktorą niestateczność y

---

[1]) Plat. de vit. Pontific.

[2]) A. 1273. Th. Concil.

[3]) Thom. Concil. A. 1439.

[4]) На поляхъ: Schismata od Carogrodskiey cerkwie są.

[5]) На поляхъ: Studita Grek peknie wymalował schisma Patryarchow Carogrods.

upor Pan Bog y herstow schismat śmiercią ladaiaką wielu karał,[1]) iako oni: [2]) Acatius [3]), Kalinik[4]), Photius y Cerularius Patryarchowie Carogrodzcy, swoimi ochydzeni, od Cesarzow wygnani, marnie pozdychali y pozdychami nieuraczeni są,[5]) y pogaństwo Machomeckie Saraceńskie y Tureckie na nie dopuścił, takiż wschodne państwa z cerkwiami, z świątościami y ozdobami cerkiewnemi przez pogany te opanowane są y y Patriarchie wszytkie cztery z swoiemi duchownemi do tych czas w niewoli Tureckiey ięczą y stękaią.[6]) A że niechcieli głowy słolice Apostolskiey Rzymskiey w iedności wiary y nauki Chrystutomey słuchać, teraz Graeckie państwa Turczyna słuchaią. Iako im to Mikołay ś. Papież w liście swoim prawie duchem ||(**13 стр.**) prorockim, do Cesarza Constantinopolskiego Constantyna Palaeologa (gdy unią rozrywać Patryarchom pomagał) in anno 1451 pisanym, strofuiąc go o schismata, obiecował y onemu karaniem Bożem groził w te słowa: „Boysię karania Bożego, aby się tak niestało, iako nad onym niepłodnym figowym drzewem, ktore do trzech lat okopane y gnoiem obłożone bydź pozwolono było, a potym ieśliby zostało niepłodne, aby po trzech leciech było wycięte, żeby y ziemie nadaremno niezastępowało.“ Dziwna rzecz iest, że po tym pisaniu we trzy lata Turcy Constantinopol opanowali in anno 1453, za Constantina tego Cesarza, tam zabitego. Proszę cię, co też tu widzisz ieszcze w tym upadku Constantinopola?

Sch. Nie mogę się domyślić. Powiedź mi.

Un. A to-to. Ten Constantinopol miasto iako Constantina wielkiego Cesarza Rzymskiego, ktory miał matkę Helenę, dla iedności wiary powszechney wyniesło się było; tak też za tegoż imienia Constantina Palaeologa Cesarza y tegoż imienia Heleny, matki iego, dla rozerwania iedności wiary powszechney za pokaraniem Bożym przez

---

[1]) На поляхъ: Dla schismat P. B. wschodne państwo podał Turkom.

[2]) Bar. A. 488.

[3]) Bar. A. 703.

[4]) Bar. A. 1044.

[5]) Bar. A. 1058. Hierusalem wsięte A. 635. Bar. A. 636. Constantinopol A. 1453. Cael. Aug. Cur. lib. hist. Sarac.

[6]) Mel. Smotrz. Apolog. et ejud. fid. proces. S. Spiritus.

Turki zniżone iest y odpadło od chrześcian.[1]) Iako też za Iuliusa Augusta Imperium Rzymskie Monarchicum powstało: tak też za tegoż imienia Augusta takież Imperium ustało y w tyranią posło,— y inszych wiele naydziesz.[2]) Iako Iornandes Historik mowi: „In eis saepe regna deficiunt, a quorum nominibus inchoantur.“ [3]) A Ruś zaś nieposłuszna stolicy Apostolskiey a do Graekow schismatykow wiążąca się, sąsiadow sobie Tatarow, z inszego kraiu od morza Caspiyskiego in anno 1212 zabległych, dostała, od nich ustawiczne intestatie maiąca.[4]) A stolica Apostolska Rzymska trwa y trwać będzie ad plenitudinem temporis od Pana naznaczona, chociaż bramy piekielne y rożmaici nieprzyiaciele przeciw niey powstawali y powstaią, wedle słow Chrysła Pana, ktorzy non praevaluerunt nec praevalebunt. Bo wiara Piotra ś. w namiastkach iego nie ustaie. Zdami się tedy, żem ci wykłoł oczy powieścią dowodną, że cerkiew y wiara była iednaż Graekow y Lacinikow, aże scisury te piekielne z Carogrodzkich osobliwie praelatow pysznych wyszły. Czytay sobie historie wszelakie y latopisow.

Sch. Znam to dobrze, że Wschodny kościoł z Zachodnym rożnice między sobą w pewnych punctach wiary y nauki maią, ale kto przyczyną tego tu cardo negotii. Widzę, że tych rożnic przyczynę kładziesz na Patryarchy Carogrodzkie (pod ktorych my Ruś posłuszeństwem iesteśmy) w tym, że Graeci zwierzchności kanonow, ustaw, nauk, decretow, rad, decisiey obiaśnienia wątpliwości w wierze Apostolskiey stolice nie słuchali. A czemu też mowić nie mogę: że Lacińska cerkiew[5]) od Graeckiey, a nie contra odrywała się y do tych czas odrywa, gdy na decisiey Graeckiey cerkwie Lacińska przestawać nie chciała y nie chce, wiedząc o tym, iż Evangelia na Wschod słońca pierwey przepowiadana, niż na Zachod była, y pierwey cerkwie były na Wschodzie, niż na Zachodzie, y nauka Evangeliey ze

---

[1]) Loc. sup. citat. Leona Chinen. Chalcoc: lib. 8.

[2]) Grant. Saxon. l. 1 c. 33.

[3]) Iornan. Gotl. histor. lib. 1.

[4]) Herbor. hist. Pol. lib. 6, c. 6. Cromer. lib. 7, tit. Lesko 3.

[5]) На поляхъ: Czy Wschodna cerkiew, czy Zachodna iest początka schismatu.

Wschodu na Zachod y do Rzymu przeniesiona iest. Toć tedy powinnieysza była y iest cerkiew Zachodna słuchać Wschodney. A ieśli nie słuchała y nie słucha, toć tedy Lacińska cerkiew iest odstępna, a nie Graecka. Qui enim prior tępore, potior et jure. (Regul. jur)

Un. Prawda iest, że Evangelia św. naprzod na Wschod słońca przepowiadana była, ale przyday że przez duchowne, od św. Piotra rozesłane; gdyż on iako pasterz od Pana postanowiony [1]) o tym zawiadywał. Ten bowiem św. Marka Ewangelistę ucznia swego do Alexandryey posłał y tam Patrem Patrum, to iest Patryarchę postanowił.[2]) Pod ktorą Patryarchią była Metropolia Heradiyska, [3]) a Biskupstwo Carogrodzkie pod Metropolią Heradiyską. A toż widzisz, że wprzod ci wprawdzie in Oriente, ale za przodkowaniem y naywyższem pasterstwem św. Piotra. Że powiadasz przeniesiona iest ||(**стр. 15**) Evangelia ze Wschodu na Zachod. Tak iest: ale nie z Carogrodu, lecz z Hierusalem; a przez kogoż, ażali nie przez św. Piotra? ktory y w Hierusalem y w Antyochiey pierwey uczywszy do Rzymu się przeniosł.[4]) Patryarcha Hierozolimski ieszcze by był mogł tego argumentu zażyć, ktorego ty do Patryarchatu Carogrodzkiego zażywasz, bo miał praetext pierwszości mieysca przepowiedania Ewangeliey św., ale temu nieprzeczny był, bo wiedział, iż rząd y przodkowanie przy św. Pietrze było. Na ktory Patryarchat[5]) św. Iacob Alpheyczyk od św. Piotra postanowiony był, gdzie tedy głowa wiary świętey widoma zasiadła, do tey członki maią się ściągać y iey słuchać y particularne duchowieństwo dependes ma bydź posłuszne uniwersalnemu y absolutnemu, to iest pasterzom naywyższym w Rzymie stolicę od św. Piotra przez męczeństwo zasądzona maiącym. Nie Wschodna tedy cerkiew w tey

[1]) Loc. sup. citat.
[2]) Actor. 89. Bar. A. 45. 57. 68.
[3]) Bar. A. 41. 51.
[4]) Bar. A. 325.
[5]) Bar. A. 39. 45.
[6]) Anic. et Anaclet. Papae in Epist. B. A. 31. 34. 167. 174.

wierze primatum, ale Zachodna ma. Zaczym Wschodna odszczepna y z wami Rusią niezachodną.

Sch. Tak iest, że św. Piotr był xiążęciem Apostołom; [1]) ale namiestnikowie iego mogli też w błąd wpaść, ktorego błędu niechcąc wschodni Biskupi naśladować, odłączyli się od nich.

Un. [2]) Nigdy kościoł Rzymski y Biskupi iego w wierze prawdziwey y nauce [3]) nie pobłądzili. Iako też św. Studita Grek w listach swoich tożopowiada, tam możesz czytać. Bo są namiestnikami [4]) opoki św. Piotra wiary, w ktorey tak był utwierdzony, że żadna pokusa z oney go zwalić nie mogła, [5]) a on miał być Confirmator fratrum suorum in fide. Zaczym iaką władzą y naukę podał, ktorey pomiestney cerkwi intra cancellos też podania tego trzeba posłusznym successorom bydź. Inakszą władzą podał Patryarchom, inakszą swoim namiestnikom zostawił: onym partykularną, tym uniwersalną. Iako to oprocz słow pisma św., ale y w testamencie św. Piotra, [6]) w ktorym Clemensa ucznia swego takiem pasterzem powszechnym ||(стр. **16**) cerkwie Chrystusowey stanowił, [7]) iako sam był od Pana postanowiony, czytamy. Był św. Piotr mocny w wierze, byli też y są namiestnikowie takowisz. Był on nauczycielem y primasem, byli też y są namiestnikowie iego. A toż to nierostropna, aby owce pasterza, a nie pasterze owiec mieli nauczać y paść. Przeto lubo by się lepiey y smarowniey co było zdało wschodnym pomiestnym Biskupom y duchownym w wierze, w nauce, w porządku cerkiewnych, tedy niepolegać było na swey opiniey, ale na decisiey stolice Apostolskiey, na tym zafundowaney przykładem Apostołow y starożytnych katolikow. Zdałoć [8]) się też niektorym

---

[1]) Matthaei 4. Ioan. 1. Act. 4. 5. Loc. sup. citat. et infra de primatu S. Petri et Eccl. Rom.

[2]) На поляхъ: Ieśli Zachodny kościoł w wierze błądził.

[3]) Con. Const. Pol. 3. in Trul. act. 4 et infra Bar. A. 817. 818. 826.

[4]) Math. 10. 16. Mar. 3. Luc. 6.

[5]) Ioan. 22.

[6]) Clem. disc. S. Petri Papa epistola ad Iacob. Fr-em D-ni.

[7]) Ioan. 20.

[8]) Act. 15. Ad Galat. 1. Bar. A. 31. 45. 74.

uczniom Apostolskim w Antiochiey y indziey za nauką Oherintusa y inszych, że chrześcianom trzeba się obrzezywać po żydowsku, ale na tym swym zdaniu niezasadzili się, lecz zdanie swoie pod decisią na soborze Hierozolimskim za czasow Apostołow świętemu Piotrowi podaiąc, znaiąc go za pasterza zwierzchnego y nauczyciela naywyższego. Tak też była powinnieysza y iest Wschodney cerkwi do Zachodney, stolice św. Piotra, udać się w wątpliwościach y na decisiey iey przestać. A toż masz na to krotką odpowiedź, że stolica Apostolska nigdy nie zbłądziła y zbłądzić nie mogła w wierze y w nauce Chrystusowey.

Sch. Widzę, że Grekom schismatism zadawasz samym.[1]) A zaś nie iest w historyach y w tym twoim Baroniusie, że schizmata były między Papieżmi, tak, że nie tylko dwu Papieżow, ale kilku wespoł y oraz dla niezgod y rożnic obierano?[2]) iako Cornelius z Nowacyanusem,[3]) Liberius z Felixem,[4]) Damas z Ursicynusem,[5]) Bonifacyus z Eulalusem,[6]) Symachus z Laurencyusem,[7]) Bonifacyus z Dioscorusem,[8]) Silverius z Vigiliusem,[9]) Alexander z Victorem Paschalisem, Calixtusem y Innocencyuszem,[10]) Ioannes 21 z Nicolausem antipapami byli.

Un. Nie schismata to były, ale rozrożnienie cleru Rzymskiego w obieraniu Papieżow, albo przez Cesarzow, albo tyranow ||(**стр. 17**) na Papiestwo bez pozwolenia kanonicznego duchownego wsadzenie. Ale iakokolwiek był Papież obrany y posadzony, przecię rozerwania nie było w wierze katolickiey między niemi, iednaż wiara, iednaż powszechnosć. A schizma to właśnie się rozumie, kiedy duchowień-

[1]) На поляхъ: Ieśli schismata między Papieżami bywały.
[2]) Bar. A. 254.
[3]) Bar. A. 352.
[4]) Bar. A. 367.
[5]) Bar. A. 419.
[6]) Bar. A. 498.
[7]) Bar. A. 530.
[8]) Bar. A. 536.
[9]) B. Plat. de vit. Pont. A. 1159.
[10]) B. Plat. de Pont. A. 1316.

stwo namiestne, iako członki oderwą się od głowy stolice Rzymskiey w prawosławney wierze y nauce, przy ktorym schismacie zaraz się też w heresis wiążę y concomitantią ma. A Zachodna cerkiew lubo między sobą miała dissidia w obieraniu Papieżow, żadna się haeresią nie zmazała, ale Wschodnia odszczepiaiąca się wiele haeresiey narodziła. W wielu mieyscach wprawdzie naydziesz, że iakiekolwiek roznice między duchownemi schismatami się zowią largo modo sumendo; ale proprio, schizma takie się rozumie, iakie to w Graekach iest y w was Rusi.

Sch. Nie chwalsię tak barzo z temi Papieżami.[1]) A zaś nie byli między niemi żywota rozpustnego, okrutnego, łakomego, a s pogorszeniem owiec swoich?[2]) Onych Formosusow,[3]) Bonifacyusow,[4]) Vigiliuszow,[5]) Ianow,[6]) Benedictow, y inszych wielu.

Un. Tak iest, znaleźli się.[7]) Ale przewartuy tylko pilnie iako daleko więcey Patryarchow Carogrodzkich, choć pośledzey dobrze nastali. Bo oprocz schizmatyctwa y haeretyctwa rozpustnych wielu, bez pokuty zeszłych naydziesz. Papieżowie zaś rozpusty swe pokutą prawdziwą zmazywali w wierze y w nauce prawosławney cerkiewney trwali. Przyganiasz kotle garcowi, ale upatrz, kto czernieyszy w tym.

Sch. A na to co rzeczesz,[8]) co niektorzy historycy piszą, że po Papieżu Leonie 4, a przed Papieżem Benedictem 3, niewiasta Papieżem była, Ian nazwana?[9]) A toż widzisz, że też około Papieżow błąd zewsząd.

Un. Po heretycku idziesz ze mną z twemi objectiami. My mamy quaestią o schismatach między sobą, ktory ich autor y

---

[1]) На поляхъ: Ieśli Papieże byli złego żywota y przykładu.

[2]) Bar. A. 891.

[3]) Bar. A. 895. 896.

[4]) Bar. A. 540.

[5]) Bar. A. 931. 955. 912.

[6]) Bar. A. 1031.

[7]) На поляхъ: Carogrodzcy Patryarchowie rozpustni, odszczepni, kacerscy.

[8]) На поляхъ: Ieśli niewiasta była Papieżem.

[9]) Marian.

promotor, a tyś z terminow ustąpił: iuż nie o wierze, ale o niewieście ||(стр. 18) gadasz. Ale y na tobym czas miał, po temu dowodnie bym ci odpowiedział racyami y historyami, że to fałsz. Bo kiedy ta niewiasta miała by bydź to iest circa anni Domini wedle udania baynego 853, żaden historyk, w ten czas żyiący, o niey w swych historiach nie pisał, iako Anastasius bibliotecarius, żyiący za Leona 4, Benedicta 3, Mikołaia 1, Adriana 2 Papieżow, y onych historie piszący: Ademar, Annomi mnich, Otto Frisingesis,[1]) y inszy historicy. Do tego w tym roku 853 ieszcze był Leo 4 żyw, a umarł in anno Domini 855. Po ktorego śmierci tylko dni pietnaście stolicą wacowała, na ktorą był Benedict 3 obrany, iako ten Anastasius pisze; Ian Papieznica zatym nie był y nie mogł bydź. A ta też baśń przez niepewne powiadacze y heretyki udana, iako ci samisz historykowie, ktorzy o niey, pośledzey żyiący, piszą, powiadaią, to iest Sigibertus, Martinus Polonus mnich, B. Platina de vit. Pontific, Luitbrandus Tycinensis, Florimundus, Onuphrius Pamuinus, y inszy. Ale tylko się do rozumu uciecz, sam to możesz powiedzieć, że to fałsz iest. Weś sobie przed oczy swoich Patryarchow nieunitow, ale schizmatykow, zwłaszcza choć Phociusa, Michala Cerulariusa, Niceta, więc też swego Clericusa Ostrogskiego Ruskiego. Obaczże, że ci wszyscy na to się udali byli, aby oderwania swego słuszne motiva y wielkie od stolice Apostolskiey mieli. Bo naprzod Photius Patriarcha Carogrodzki,[2]) bezbożny schizmat ożywiciel, nieprzyiaciel głowny stolice Apostolskiey, prawie pod ten czas, kiedy o tym Papieżu niewieście baią, na Patryarstwie Carogrodzkim brozdzil. Także po nim Michał Cerularius,[3]) podobny przeciwnik, chociaż wiele fałszow, calumnij, hańby, potwarzy, opaczności na poniżenie y ohydę y wzgardę zwierzchności Papieskiey pisali y publicowali, a przecię tey baśni w pismach swoich szkalownych nigdy Rzymskiey stolicy niezarzucali.

---

[1]) S. Sigibertus. Martinus Pol. B. Plat. de vit. Pontific. Bielski hist. Pol.

[2]) Loc. sup. cit. de Photio.

[3]) B. A. 1053.

Sch. Bo podobno nie wiedzieli o tym.

Un. Mogli wiedzieć, a zwłaszcza Photius, ktory na ten |(**стр. 19**) czas żyw był, kiedy ta niewiasta miała papieżować, y kłocił się z Papieżami o Patryarstwo. Pewnieby byli ci schismatyarchowie na hańbę Papieżow tego nie pominęli. Insze kładą przygany nierządu Rzymskiey cerkwie, a tego by minąć mieli, ktorzy na rozmaite prawie potwarzy y ochydy by ich było y od Acheronta dostać przeciw Papieżow wyuzdali się byli. A tym barziey gdy Leo 9 Papież tego to Cerulariusa z haeresiey y odszczepieństwa strofuiąc w liście do Grekow pisanym, położył te słowa: [1]) „Iż kościoł Rzymski nigdy niewiast y rzeżańcow nie miał na Papiestwie a Carogrodzki miał." Co rozumiesz, czyby był ten Cerularius z swoimi odherentami Grekami minął tę baykę? y nie odmierzyłby był? y ieśliby też był Leo Papież śmiele to niewieścistwo Grekom zarzucił, gdyby był czuł to, że też kiedyś niewiasta Papieżem była? Przyniesłby był na swoy grzbiet miotełkę. Insze dowody miiam, ktore sobie u historykow czytay, y da Pan Bog u mnie potym w inszym scripcie moim.

Sch. Ale to znayduiemy w historyach pisano, to znać że to było.

Un. Zła to y niepotężna conclusia, że niektorzy historycy pisali o tym, ergo była niewiasta Papieżem; ba pytać się o circumstantie: kto to pisał? kiedy? iakim sposobem? dla czego? y ieśli to mogło bydź albo nie? A w historyach żaden lepiey pisać nie może, tylko ten, co oczy iego widziały. Żaden z tych historykow tego nie widział. Wiatr ułapili, wiatr przewiewaią, gruntu nie masz. Dłuższego trzeba z tobą czasu w tym o tym potym. Ale concluduiąc powiadam, iż schismatow autorowie są wschodni Biskupi, a osobliwie Carogrodzcy, ktoremi się wy Rusnacy nierozsądnie szczycicie. Mali corvi, malum ovum.

Ieśli Papież ktory heretykiem był?

Sch. Zaniechaymyż tey historiey o niewieście Papieżu |(**стр. 20**) na ten czas. Co rzeczesz na to, [2]) że też wasi Papieże w wierze

[1]) Bar. A. 1053.

[2]) На поляхъ: Ieśli Liberius y Felix Papieżowie aryanami byli.

pobłądzili? Liberius Papież in anno 352 obrany y iego antipapa Felix 2, a zaś oba nie aryanami byli? Bo Liberius na Papiestwo przez Cesarza Constantiusa nie byłby był przywrocon, gdyby był w Syrmie na zborze secty ariańskiey nieprzyiął. A Felix zaś niebyłby też na stolicy Papieskiey zwoli Cesarskiey, gdyby był nie był aryanem.[1])

Un. Krotko na to odpowiadam. Dato, non tamen concesso, że Liberius arianismem się pomazał y Felix, ale czytay daley a uważniey. Liberius w pokucie wrociwszy się znowu z ciemięgi wygnanią na stolice Papieską przeciwnikiem był aryanom, dla czego od tego Cesarza potym z Papiestwa wygnany był drugi raz, y tam na wygnaniu iako męczennik umarł.[2]) Ale są wywody ludzi świątobliwych cerkiewnych, że Liberius w Syrmie pozwolił na tę sektę aryańską (ktorych na on czas trzy sekty były, a rożniące się między sobą), ktora naymnieyszą obrazą Bostwa Chrystusowego była. Bo Homousion z katolikami nieprzydáiąc, tylko iakieś podobieństwo Oyca Boga z Synem Iezusem Chrystusem w Bostwie przyznawała, y to pozwolenie Papieża z wielkiey niewoli ciemięgi y dolegliwości było.[3]) Ktore pobłądzenie Liberius pokutą potym męczenną nagrodził. A zaś też był Piotr św. xiąże Apostołow, gdy się Pana z przysięganiem zaprzał, nie pobłądził? A zaś y Marcellinus Papież, gdy dla pogaństwa na stronę wiarę katolicką odłożył, nie wpadł był w błąd? Ale ich błąd z boiaźni wielkiey przyszedł, zaczym ustami prawdy zeprzeli, ale sercem prawdę znali, a ten błąd ich potym pokutą serdeczną zmazany był. Felix zaś Papież, chociaż aryanism podeyrzany był, dla sprzeciwienia się Cesarzowi temu o aryanism śmierć ściętą męczeńską podiął. Dowod tego taki masz. W roku 1582 za Papieża Grzegorza 13,[4]) przy kalendarza corrigowaniu y rewidowaniu, gdy sporka była między duchownymi w Rzymie, ieśli tego Felixa in Martyrologio położyć ||(стр. 21) y między świętami rocznemi, pod ten czas prawie złodzieie kościoł

---

[1]) Bar. A. 352, 355. Bar. A. ibidem.
[2]) Bar. A. eodem.
[3]) Math. 25. Marc. 14. Lucae 23. Ioan. 18. Bar. A. 296.
[4]) Cicarell. in vitis Pontific. Gregor. 13 et aliis.

tytułu śś. Kosmy y Damiana w Rzymie wyłupili, tam między skarbami naleziona iest tabliczka z tym napisem starodawnych liter: Ciało św. Felixa Papieża y męczennika, ktory Constantiusa potępił, to iest, wyklął. A toż, schismatyku, że ci Papieżowie nie zhaeretyczali y owszem dla wiary prawdziwey a sprzeciwiania się arianismowi męczennikami byli. Dla tego żaden z tych Papieżow, ktorzy w błąd mogli wpaść, błędu swego uporem nie popierał, ani go z kathedry desiniował contra fidem et doctrinam Ecclesiae Orthodoxam, iako wasi Carogrodzcy Patryarchowie pobłądziwszy przy uporze drugich błędu ex cathedra uczyli y desiniowali. Pobłądzić tedy iest ludzka, ale trwać w błędziey y ieszcze drugich go uczyć diabelska.

Sch. A Honorius I Papież, in anno 626 obrany, azasz heretykiem monotelitą nie był, iako szosty sobor Carogrodzki świadczy? [1])

Un. Honorius ten od Biskupow wschodnych za powodem Kalinika Patryarchy Carogrozkiego monotelitą[2]) między kanony szostego soboru Carogrodzkiego położony iest dobrze po śmierci iego. [3]) Ale że ten Honorius monophisitą ani monotelitą nie był, y to położenie w tak rzeknący synod Carogrozki opaczne iest, słuchay, powiem ci dowodnie oboie. Naprzod, że monotelitą nie był. Bo mu tego za żywota żaden nie zarzucał y od wszytkich cerkiew (gdy się ta monotelia zakrzewiała y iego w tym mniemania przez pisania rożne mieysca dochodziły) za prawosławnego wirenika był, a był też prawdziwie. Sergius Patryarcha Carogrozki z inszemi był monotelitą, iako sami Grecy tego nieprą y sobor szosty Carogrodzki prawdziwy ma.

Sch. A zaś nie czytał listu odpisowego, ktory pisał Honorius do Sergiusa Monotelity? [4]) z ktorego nauczysz się, iż w monotelictwie był; a słowa te prawie są w liście tym. Iż P. Iezus Chrystus, |(**стр. 22**) Syn y Słowo Boga, On sam iest ieden Działacz albo Sprawca Boskich y ludzkich spraw, pełne są pisma święte iaśniey to pokazuiące, etc. Z kto-

---

[1]) Bar. An. 626. etc.

[2]) На поляхъ: Ieśli Honorius I Papież heretykiem monotelitą był.

[3]) 6 Conc. Costan. A. 680.

[4]) Bar. A. 626. etc.

rego odpisu dowodzą przeciw Honoriusowi, że był monotelitą: to iest, że wedle dwu natur Boskiey y człowieczey, iednoż działanie było w personie Chrystusowey, a nie dwoie, według dwu natur, to iest Boskiey z ludzkiey powiadał, iako prawowierni Katolicy wierzyli y uczyli y uczą. Zaczym słusznie na tym synodzie monotelitą był ten Honorius poczytany.

Un. Nie Theolog ia, ale krotko odpowiem. Że z listu tego nie może bydź Honorius za monotelitę miany: bo nie mowi Honorius, żeby Chrystus miawszy dwie naturze (co tu supponitur ex fide Catholica) miał działanie ze dwu natur tych pochodzące iedno mieć, ale mowi, że persona Chrystusowa iednymże Działaczem była y spraw ludziom należących y spraw Bogu należących. Bo iako Chrystus Pan Bog prawdziwy był prawdziwym człowiekiem w doskonałości istoty człowieka, to iest: że z ciała y dusze rozumney prawdziwych był złożony, tak też dwię naturze, dwie woli y dwie operatie, to iest, ludzkie y Boskie ukazował. Ukazował, iako człowiek, ludzkie, ukazował, iako Bog, Boskie,—a iedenże. Iako to Maximus męczenik świątobliwie wywodzi y tego Honoriusa list prawowiernie tłumaczy. Więc Cyrillus y Ian Damascenus y Agatho Papież obiaśniaią. O tym iednak disceptować Honorius rozumiał za rzecz niepotrebną, daiąc w liście tym (tylko daley czytay) przyczyny, aby heretycy pochopu, to iest Nestoriani, albo też Eutyciani nie mieli z tey okazyey. A toż ten Papież monotelitą nie był. Przeto y tu sobie wspomni, co wyżey powiedziałem, że dato non tamen concesso, żeby Honorius pobłądził: ale priwatny list pisał takie maiący rozumienie, iakom przełożył, ale o tym monotelictwie disceptować zakazał; ale ex cathedra nie publikował tego, iako waszi Patriarchowie monotelitowie: Sergius, Pirchus, Pawieł, Piotr y ||(**стр. 23**) inszi. Zatym Honorius Papież monotelitą nie był.

Sch. A czemuż go między insze monotelity na szostym synodzie Carogrodzkim położono?

Un. Wszakiem ci powiedział, że to położenie opaczne iest[1]) y tak wywodzę drugi punct obietnice moiey. Ten Honorius I Papież

---

[1]) Bar. A. 626.

obrany in anno 626 na Papiestwo. Monotelictwo to się w Alexandryey zaczęło in anno 633;[1]) trwało za Patryarchow Carogrodzkich monotelitow: Sergiusa, Pirchusa, Pawła, Piotra, Theodora. Na szostym synodzie Carogrodzkim 3 na Trullu, in anno 680, za Agathona Papieża, a za Patryarchy Carogrodzkiego Serzego a Cesarza Constantynusa Pogonata, przy posłach Papieskich odprawowanym,[2]) iż Honorius nigdy w tym heretyctwie poczytany nie był, żadney zaiste o iego monotelictwie wzmianki nie było: owszem na początku zaraz po przeczytaniu listu od Papieża Agathona, na ten sobor przed posły posłanego, zaraz wszyscy zborowi ten list pochwalili y ktorych on mianuiąc z imienia przezwiska y rzędu potępiał w monotelictwie (między ktoremi tam Honorius mianowany nie był), tych też oni, nic nie przydaiąc ani umnieyszaiąc potępili[3]).

Sch. Czytay tylko daley acta[4]) tego synodu, naydziesz act. 4, 12 y 13 anathemazatią tego Honoriusa przez zborowe.

Un. Negatur to. Nie było tego nigdy, falsz to wsiany przez Greki Wschodne Biskupy y opaczne to udanie. Coć tak wywodzę. Na tym synodzie szostym Carogrodzkim, in anno 680 na Trullu odprawowanym, tylko to było, że monotelity mianowane (oprocz Honoriusa, bo y monotelita mianowany nie był) anathemowano; żadnych kanonow nie było stanowionych cerkiewnych aż w lat kilka, to iest in an. 692,[5]) za Iustinianusa Cesarza Wschodniego, syna Pogonatusa, a za Sergiusza I Papieża, a za Kallinika Patryarchy Carogrodzkiego, zgromadziwszy się wschodni Biskupi za powodem ||(**стр. 24**) tegoż Kallinika do Carogrodu, bez wiadomości y pozwolenia posłow Papieskich, y tego Honoriusia między monotelity włożyli, kanonow nowych naczynili y apocryphne (z ktorych schismata urosły) przypisali, nazywaiąc y udaiąc te kanony bydź szostego synodu na Trullu. A synod ten był in anno 680, a zbor

[1]) Bar. A. 633.
[2]) Bar. A. 680.
[3]) 6 Sinod. Constant. in Trullo act. 1. 4.
[4]) Act. 4. 12. 13.
[5]) Bar. A. 692.

Wschodnych był pośledzey in anno 692. Na synodzie posłowie Papieski byli; na zborze nie byli. A toż obacz, że to falsz iest y przypisek chytry pod tytułem synodu szostego, co re vera nie było. Taka falsitas y praeposteritas w Graekach według dawney powieści Graeca fides. Krorych kanonow poślednych Papieże, choć wielkie pogrożkie y na zdrowie następowanie od Cesarzow z podszczewania Patryarchow Carogrodzkich miewali, approbować y confirmować nie chcieli, y nie confirmowali, y do tych czas (wyiąwszy niektore, ktore cerkiew Zachodna trzyma) Rzymiańcy Papieżowie Sergius 1, anno 692, Ian 6 in anno 701, Ian 7 in anno 705, Constantinus in anno 708, y insi Papieżowie nie maią ie za nic.[1])

Sch. Coż na tym, że Papieże nie approbowali tych kanonow, chociaż pośledzey stanowionych?

Un.[2]) Na tym barzo należy, bo soboru każdego walnego, aby swoię władzą miał doskonałą, tedy te są requisita: 1) aby de consensu summi Pontificis Romani był; 2) aby albo sam Papież, albo iego legatowie, cum informatione y z mandatem na ten sobor pierwszość mieysca y votow maiący, na soborze byli; 3) aby na acta synodalne wedle woli y mandatu Papieskiego pozwolili y podpisali się; 4) na ostatek, aby Papież ten synod confirmował, a ieśli partycularny synod, choć tam legatow Papieskich nie będzie, Papieżowie stwierdzą: toż dopiero synod synodem prawdziwym iest. A iż na tym poślednym zborze in anno 692 posłowie Papiescy nie byli, confirmatia nie zaszła: toć tedy nie ważne acta iego. Sobor on Hierosolimski[3]) o obrzezaniu dla decysiey confirmatiey ||(**25 стр.**) ś. Piotra wagę miał, Niceński I Constantinopolski y insze confirmatiami Papieżow są ugruntowane. A samisz to Wschodni Biskupi widzieli, y widzieli, że kiedy te kanony, albo co inszego uczynili, tedy po confirmatie do Papieżow słali, y Cesarzow na to Carogrodzcy Biskupi naprawowali, aby confirmatie od Papieżow by-

---

[1]) Bar. 692. 701. 705. 708.

[2]) На поляхъ: Ieśli bez confirmatiey Papieżow sobory ważne y kanony.

[3]) Actor. 1, 5. Ad. Galat. I.

ły[1]) iako y o te kanony o Ectesin,[2]) o Enoticon,[3]) o Capitulatria[4]) y insze, y ktore Papież nie confirmował, te wagi nie miały. Czytay sobie w wielu mieyscach o soborach naydziesz tak, iako mowię. A tożeś, schismatyku, tylko tych trzech Papieżow przyciaiąc nasłapał, o ktorych powiedasz, że z wiary prawdziwey zdrożyli, a niewinnie iakoć się wywiodło. A Patryarchow Carogrodzkich azasz niewięcey było? ktorzy w tych wszytkich heresiach mianowanych y inszych przedtym y potym, a soborami powszechnemi zniesionych byli y kilkanaście razy odszczepiali się od stolice Apostolskiey Rzymskiey,[5]) iako Eusebius, Demophilus, Eudoxius, Anatolius, Kallinikus, Anthemius, Nestorius, Macedonius, Maximinus, Akatius, Sergius, Ioannes, Pirchus, Petrus, Paulus, Theodorus, Photius, Cerularius, y inszych wiele, tylko czytay historie. Tak kształtownych Patryarchow y pasterzow mieliście. Ba y teraznieyszy Patryarcha Carogrodzki Cyrillus mancipium Tureckie, iako są dowody pewne heretykiem iest y daleko od wiary starodawney Graekow:[6]) a wy Ruś schismatycy nimi się chełpicie nieopatrznie y nierozsądnie. Widzę talis est civitas, quales sunt principum mores. Kształtowne zaiste posłuszeństwo wasze, obaczcie się niech nie będzie sorom inveteratum errorem et pertinaciam zrucić a na drogę prawdziwą prawowiernych nauczycielow cerkiewnych starodawnych wrocić się. Bo gdy caecus caecum ducit, in foveam wpadną obadwa.[7])

O punktach schismatu Wschodney cerkwie od Zachodney.

||(**26 стр.**) *Sch.* Iuż dosyć o schismatach zkąd początek ich. Prosze cię, odpowiedź mi na puncta rożności Wschodney cerkwie

---

[1]) Bar. A. 692 et sequentibus.

[2]) Bar. A. 638, 639.

[3]) Bar. A. 483 et sequent.

[4]) Bar. A. 540 et sequent.

[5]) Crom. hist. Polon. lib. 9, sub Bolesł. Fudico, y sam Synopsysta pisze to.

[6]) Melet. Smotrz. Apolog. Parenes. et Epist. ad Patriarch. Cyrill.

[7]) Math. 15.

od Zachodney porządnie, coć zagadnę, a potym o soborach pomowiemy.

Un. Nie na theologaś trafił, ale na ziemianina, ktory gospodarstwem swoim zabawiony będąc, succiduo tempore pisma y historie czytam: przeto nie po theologicku y nie discursem theologickiem, ale po historycku krociuchno odpowiem, ukazuiąc to, iż cerkiew Wschodna, od Zachodney uporem idąc, schismat wzruszoszonych y z wami Rusią trzyma się. Pytay że mię.[1])

I. O przodkowaniu ś. Piotra y Rzymskiego kościoła.

Sch. Wprzod o prymacie Papieżow Rzymskich.[2]) Y iak mowię: że prawda iest, iż ś. Piotr był Xiążęciem Apostolow, Archipasterzem owiec Chrystusowych, budowniczem, sprawcą y rządzcą powszechnym cerkwie Chrystusowey: gdyż to mamy w Ewangeliach śś. y dzieiach Apostolskich, w soborach y u naszych cerkiewnych doktorow Greckich ludzi świątobliwych Originesa,[3]) Basiliusa,[4]) Nanzianusa,[5]) Cyrillusa Hierosoliwskiego,[6]) Theophilactusa,[7]) Chrysostoma,[8]) Epiphaniusa,[9]) Hilariusa,[10]) Ephrema, Gennadiusa,[11]) Patryarcha Carogrodzkiego. Także w świętelnicy Ruskiey 11, w hymnach o ś. Pietrze y Pawle, Ruskich y Greckich y inszych wielu. Zaczym y wielką uroczytość świętemu Piotrowi, posty wielkie ku niemu poszcząc, wyrządzamy: ale żebyśmy mieli Papieżow Primatum przyznawać toby nie do rzeczey było, gdyż też nasi Patryarchowie Carogrodzcy, iako

---

[1]) Act. 5, 4. Loc. sup. titul. O schismatach quaest.
[2]) На полях: Ieśli kościoł Zachodny w wierze błądzi.
[3]) In. cap. 6 ad Rom.
[4]) Serm. de iud. Dei.
[5]) Orat. de moder. in disp. ser.
[6]) Catheches. 3, et in Ioan. c. 64.
[7]) In cap. 22. Lucae.
[8]) Hom. in Math. 11 et 55 et lib. 2. de sacerdotio.
[9]) In Anachor. et haeres. 51.
[10]) In Math. cap. 16. 4. Con. Chal. 45; w Ruskich świętelnych Hymnach.
[11]) De prim. cap. 1.

pasterze y oycowie nasi, pod ktorych my Ruś posłuszeństwem, iako synowie w chrzcie od nich urodzeni iesteśmy, nie przyznawaią, rowną z Papieżami władzą ‖(стр. 27) nad owcami swemi maiąc, a na wszytkich też Duch ś. z nieba sposzczony iest y porządnie ordynowani są.

Un. Iużem ci na to powiedział wyżey, możesz się tam nauczyć o tym, ale iż znowu powtarzasz, niecoć też ieszcze powiem. Ieśli Piotr ś. był przednim Biskupem y Pasterzem cerkwie Chrystusowey Powszechnym, a był Biskupem Rzymskim: tedyć zwierzchność iego z nim nie umarła, ale przy namiestnikach iego została; bo kościoł Chrystusow aż do skonczenia świata ma stać, a zatym ś. Piotra namiastkowie w Rzymie przednieyszymi bywali y są nad insze Patryarchy y Biskupy. A iako ś. Piotr nad insze Apostoły w powołaniu, w wierze, w nauce, w miłości, w urzędzie, w władzy, w straży, w sądzie prodek miał, tak też namiestnikowie iego tym wszytkim wszytkie pomięstne Biskupy przechodzili y przechodzą: a to wedle obietnice Chrystusa Pana, iż wiara ś. Piotra w nim y w następcach iego representowana ustać nie miała. Zaczym szło, że kościoły wszytkie Wschodne w trudnościach cerkiewnych y w wątpliwościach zawsze do Rzymskiey stolice Papieskiey uciekały się y otrzymawały. Przyznawali to nauczyciele prawowiernie y święci Cerkiewni Lacińscy y Greccy, iako Ireneus,[1]) Socrates,[2]) Theodoretus,[3]) Zozomenus,[4]) Evagrius,[5]) Theodorus,[6]) Cassiodorus,[7]) Nicephorus Calixtus,[8]) Xantopulus Ignatius Archiepiskop Antiocheński,[9]) Policar-

[1]) Lib. 3, cap. 3.
[2]) Lib. 2, c. 11, 13.
[3]) Lib. 1, c. 8 et Epist. ad Leonem Pap. lib. 5, c. 23.
[4]) Lib. 3, c. 7, 9. lib. 6, c. 11.
[5]) Lib. 2, c. 18, lib. 3, c. 14, 21.
[6]) Lib. 2. Coll.
[7]) Lib. 4, hist. tripartite c. 9, 19.
[8]) Lib. 9, c. 8, 10.
[9]) In scrip. Epist. ad Romam.

pus Biskup Smerneński,[1]) Origenes,[2]) Eusebius,[3]) Athanasius,[4]) Basilius,[5]) Gregorius Nazyanzenus,[6]) Biskupi Egipscy,[7]) Epiphanius,[8]) Chrysostomus,[9]) Cyrillus Alexandr.[10]) Gennadius Scholarius, Patryarcha Carogrodzki,[11]) ktory Theodora Studitę cituie, y insi mnoho-passim. Więc sobory Niceńskie 2, Constantinopolski 3, Chalcedoński, Sardicen., Lugduński y insze, tak iż Biskupi Rzymscy powszechni władzą mieli wątpliwości decidować, Biskupy wszędy stanowić, schismata odrzucać, appellatie sądzić, Biskupow nakazować, sobory na nich, przed‖(**стр. 28**)nie mieysca mieć y wykonywać y one confirmować. Pełno tego w pismach y historyach y w inszych Ruskich pismach. Czytay sobie naprędce w tym Eusebiusa lib. 5. histor. c. 24, Zozomena lib. 3. c. 7, Nicephora lib. 3. c. 34., Cyrillusa Zonarasa in vita Iustiniani, Theodoretusa lib. 5 histor. c. 23. A toż masz dowody de primatu Ecclesiae Romanae. A coż inszego przywiodło było Grekow do tego, że ciała śś. Piotra z Pawłem ukradli byli w Rzymie, ktorego obieżeć musieli na połtory mile od Rzymu przez grzmoty straszliwe tylko że widzieli to, iż gdzie ciało leży, tam też cathedra iego zwierzchności namiestnikow iest.

Sch. Zkądże wżdy ta przeciwność przeciw cerkwi Rzymskiey od Grekow pośledniego tego czasu urosła?

Un. Powiedziałem ci wyżey, że z affectacyey pyszney Patryarchatu Carogrodzkiego, a z nieposłuszeństwa, zaczym, gdy ich stolica Apostolska strofowała, oni zagniewani rozmaite nauki schismatyczne knowali. Tym strychem Arius y Luter szedł y insi heretycy,

---

[1]) S. Hierom. de vir. illustr. in Policarp

[2]) Lib. 6. c. 12 de orig.

[3]) Eccles. hist. lib. 7, c. 2, 4.

[4]) Apolog. 2. contra Arian. Epist ad Filecem Papam.

[5]) Epist ad Athan. 52.

[6]) Orat. 2 de vita sua.

[7]) Thom. conc. 1.

[8]) Haeres. 68.

[9]) Epist. ad. Innoc. 1 Pap.

[10]) In thesauris.

[11]) De primatu c. 2, 12, 7. Bar. A. 817, 818, 826. Bar. An. 103, 203, 590, 721, 342, 401, 419, 439, 440, 492, 532, 347. Bar. 221.

iako i wasi Patryarchowie, ktorzy pierwey przeciw władzy y zwierzchności Papieskiey lubo mową, lubo scriptem stawili się, a gdy im to ganiono, z gniewu y uporu większe fałsze y heresie nasiali. Czytay historie, tak znaydziesz.

II. O pochodzeniu Świętego Ducha.

Sch. My naśladuiemy w tym Patryarchow naszych. Podź daley o pochodzeniu św. Ducha mowić. My z Grekami wyznawamy nie tak, iako Macedonius, ktory św. Ducha powiedał bydź nierownym Bogu Oycu y Bogu Synowi, y to że nic a nic św. Duch od Syna nie pochodzi, ktory zborem Carogrodzkim a. 381 zniesiony iest, a do Creda Soboru Niceńskiego I, ktore ma: Wierzemy y w Ducha św. przydano słowa te: Pana y Ożywiciela z Oyca pochodzącego, z Oycem y z Synem adorandum et conglorificandum. ||(**стр. 29**) Wyznawamy tedy tak wedle soboru Niceńskiego iako y Carogrodzkiego pochodzenia św. Ducha od Oyca, a przydaią niektorzy Grecy przez Syna. A że nie pochodzi od Syna, mamy swoie z pism dowody. A wy zaś katolicy Rzymscy mowicie, że Duch święty pochodzi y od Syna. Czego ani w piśmie niemasz, ani na soborach nie przyłożono do Creda. [1])

Un. Tak zdawna oycowie święci y wszyscy katolicy wierzyli, iż Duch święty, Bogu Oycu y Bogu Synowi we wszytkiem rowny, od Oyca y od Syna pochodzi, nie iako od dwu początkow, ale od iednego w istostwie nie w personach rozumieiąc, chociaż tego do Creda ani Soboru Niceńskiego I, ani Carogrodzkiego I mianowanych wyraźnie nieprzyłożono, — gdyż sam Chrystus mowi: Ego et Pater unum sumus, to iest Bostwem.

Sch. W piśmie świętym tego nie masz ani na żadnym soborze tego nieprzyłożono, że Duch święty pochodzi od Syna, iakoż tedy y czemu łacinnicy śmieią wyznawać że pochodzi Duch Św. y od Oyca y od Syna?

---

[1]) Taras. Patriarch. Carogrodzki. Epist. ad Episc. Alex. Antioch. Hierosol.

Un. Pierwey nim ci na to odpowiem, powiedz mi: dla czego na soborze Carogrodzkim I przyłożono do Creda Niceńskiego I pochodzącego z Oyca, gdyż tego na soborze Niceńskim w Credzie nie było? Alboć przedtym nie tak wierzyli katolicy prawowierni?

Sch. Że tak wierzyli pierwey a wierzyli wedle św. Ewangeliey że Duch św. pochodzi od Oyca, przyłożyli to a osobliwie dla tego, iż Macedoniani przeciw pismu mowili, że Duch św. Bogu Oycu y Synowi nierowny y niepochodzi od Oyca.

Un. Tośmy doma, że katolicy chociaż tego w Credzie Niceńskim I nie było, że Duch pochodzi od Oyca, wierzyli tak, a dla heretykow y potrzeby to włożyli w Credo Carogrodzkie, aby się pokazało, iako wierzono, tak też wyznano. ||(**стр. 30**) Podobnym sposobem też iest u Łacinnikow, ba zgoła u każdego prawowiernego. Że co wszyscy katolicy wierzyli że Duch św. pochodzi od Oyca y od Syna, to też przykładaią. A że przedtym nie przykładano, przyczyna była, bo żadney wątpliwości nie było, ale mocno tak wierzono, a skoro kacerze ozwali się wprzod Macedoniani, mowiący, że Duch św. nie pochodzi nic od Oyca, zaraz Carogrodzkim obiaśnili katholicy tak wierzący, że pochodzi od Oyca. Potym że się ozywali drudzy, mowiąc iż nie pochodzi od Syna tylko od Oyca, zaraz też katholicy a zwłaszcza takim heretykom Pryscillianistom na Synodzie Tolerańskim y inszych Wschodnych obiaśnili tak wierzący, że pochodzi św. Duch y od Oyca y od Syna, co iest przez stolicę Papieską confirmowano.[1]) Iakie tedy motivum było przykładku tego od Oyca na Carogrodkim soborze I, takie też motivum przykładku y od Syna na obiaśnienie wiary, aby vox esset interpres mentis.

Sch. Ale dla tego w Carogrodzkim Credzie przylożono, że Duch św. pochodzi od Oyca: bo tak wierzono wedle pisma Ewangeliey św., ktora wyraźnie mowi toż. A w pismie tego niemasz wyraźnie, żeby miał pochodzić y od Syna, co Łacinnicy

[1]) Bar. A. 589. Tom. concil. Toleran.

przydali. Z czego przygany godni y od drogi prawdy Ewangeliey odstąpili.

Un. Szkoda, żeś nie rzekł że Łacinnicy godni są klątwy. Ale ieśli łacinnicy godni klątwy przeto że do Creda przydaią, że Duch św. pochodzi tylko od Oyca, wedle was, ale y od Syna, nad contenta soborow Niceńskiego y Carogrodzkiego I, daleko więcey Grecy godni są klątwy, że nad contenta soboru Carogrodzkiego przydaią, że pochodzi Duch św. od Oyca samego, a tego słowka samego niemasz w tym Credzie Carogrodzkim ani w Ewangeliach. Bo co Łacinnicy mowią, że Duch św. pochodzi od Oyca y Syna, to pospolicie wszytko katholictwo wierzy. A co Grecy mowią, że pocho||(**стр. 31**)dzi od Oyca samego, to niewierzą, gdyż zaś Grecy sami mowią iakoby z poprawką, że Duch święty pochodzi od Oyca przez Syna. Ieśli tak, toć nie od samego Oyca. Ale niech się obaczą schismatycy, że tego słowka niemasz samego w piśmie św. z strony pochodzenia św. Ducha wyraźnie, bo też pochodzenie iego nie iest od samego Oyca praecisè. Niech się obaczą, że w piśmie św. niemasz, ani tego słowka, że Duch św. pochodzi od Syna, ani tego słowka przez Syna wyraźnie: a przecię z inszych słow Ewangeliey to y my y Grecy wnoszą nie zdrożnie. Bo Duch św. nie od samego Oyca, ale też y od Syna pochodzi. Aza iednasz się może rozumieć to oboie wyznanie, że Duch św. pochodzi od Oyca przez Syna, iako że pochodzi od Oyca y Syna. A że pochodzenie św. Ducha takie iest, czytay sobory Lugduński, ktory był przy Cesarzu wschodnym Michale Palaeologu y Patryarsze Carogrodzkim Ianie Bekusie za Papierza Grzegorza 10 in anno 1274.[1]) Potym Florentski, ktory był przy Cesarzu wschodnym Ianie Palaeologu a Patryarsze Iosephie, a przy Metropolicie Ruskim Isiodorusie za Papieża Eugeniusa 4 in anno 1439.[2]) Tam się nauczysz, iż w tey rożnicy unia była cerkwie Zachodney z Wschodną,

---

[1]) Thom. Conc. An. 1274, Lugdun. 1.

[2]) Thom. Concil. An. 1439.

a iż się Łacinnicy dowodnie z tego wywiedli y explikowali, iż to za iednosż się ma wyznać, że Duch św. pochodzi od Oyca przez Syna, iako y to, że pochodzi od Oyca y od Syna. Ale co większa, że pochodzenia św. Ducha od Oyca y Syna wyznanie nietylko u naszych Łacinnikow naydziesz, ale y u waszych Grekow doktorow cerkiewnych y świątobliwych, ktore wy exosculuiecie: Gregorius Nazyanzenus,[1]) Anastasius,[2]) Ireneus,[3]) Gregorius Neocesariensis,[4]) Gennadius Scholarius,[5]) Dydimus,[6]) Basilius magnus,[7]) Cyrillus Hierosolimitanus,[8]) Gregorius Nisenus,[9]) Epiphanius,[10]) Chrysostomus,[11]) Cyrillus Alexandrinus,[12]) Bekus, Patryarcha Constantinopol.,[13]) Studita y inszych wiele Grekow, między ktoremi kilka iest waszych Patryarchow ||(**стр. 32**) Carogrodzkich. A toż masz dowody, że cerkiew Zachodna, tak wierzy o pochodzeniu Ducha św., iako się z pismem, prawdą y nauką cerkiewną prawą zgadza. Przeto schismatycy macie też tych nauk naśladować.

Sch. Ale my mamy podania naszych Patryarchow Carogrodzkich, że to pochodzenie św. Ducha iest od Oyca przez Syna, ale nie mamy tego, aby miało bydź y od Syna: przeto tak się trzymamy tego mocno.

Un. Ktoregoż Patryarchę macie takiego nauczyciela? Ieśli Photiusem albo też Cerulariusem y temi, co od nich wyrażeni (kto-

---

[1]) Orat. 49 in tract. de fide.
[2]) Ser. 3, contra Arian.
[3]) Con. Haeres. Valent. lib. 4, c. 28.
[4]) In conf. fidei.
[5]) In suo opere.
[6]) Lib. I et II, de S. Spiritu.
[7]) Con. Eunomium. 1, 2, 3, 5, hom. 28. Cont. Sabell. Epist. ad. Freg. Nizen. in serm. ad Monach.
[8]) Cathech. 17.
[9]) Hom. 34 in Orat. Domin.
[10]) De incar. ver. et haeres. et in Ancor.
[11]) Hom I et II, in Simb. Apost.
[12]) Libr. 4, ad Palladiam in Job. Proph.
[13]) Conc. Lug. An. 1273.

rzy pośledzy przeciw naukom świątobliwych starych waszych Patryarchow uczyli) szczyciecie się, est frons meretricis u was: słuchać tego w tym ktory lichotą był et lapis offensionis y nie godzien, aby w waszych dyptychach był, a odrzucić tego naukę, ktory dyptycha zasłużył.[1]) Redeant corda vestra filiorum ad patres vestros veros non adulterinos. Atożemci wywiodł ten punct o św. Duchu pochodzeniu nie po theologicku, ale testimoniis sacris soborow y doctorow cerkiewnych Greckich świątobliwych.

Sch. Iużci tak iest, iako dowodzisz soborami siedmią y doctorami świętemi w tey materyey, dziwuie się odmienności tey Grekow przodkow naszych, ale niewierzę temu przecie, aż przeczytam te mieysca albo swego popa spytam. A co się tknie soborow inszych, to iest, Lugduńskiego y Florentskiego tym wiary nie daię, bo iako ci powiedział nie przyznawamy ich.

Un. Mieyże tylko na pamięci o soborach tych, o ktorych niżey mowę będziem mieć, tylko postąpmy teraz do inszych punctow schismatu, to iest o czyscu y sądzie poiedynkowym.

3. Ieśli iest czyścieć y sąd poiedynkowy.

Sch. Wschodna cerkiew y my z nią tak wyznawamy, że y sądu poiedynkowego duszy ludzi zmarłych y czyscu niemasz, ale dusz zmarłych ‖(**стр. 33**) dwa są stany y mieysca: sprawiedliwych w raiu ziemskim, zatraconych w ciemnościach, a to oboie zatrzymane są tam aż do sądu ostatniego Pańskiego, po ktorym w ciałach swoich sprawiedliwi do nieba, a zli do piekła wiecznego odesłani będą; o trzecim mieyscu, to iest, o piekle czyscowym dusz ani w Ewangeliey, ani w piśmie żadnym kanonicznym nie znaydziesz.

Un. My katholicy Zachodney cerkwie takie rozumienie mamy, że dusze zmarłych ludzi na dwa stany się dziela: zbawionych y zatraconych.[2]) W czym z strony stanow tych dwu z Graekami się zgadzamy; ale z strony mieysc dusz od nas Grecy rożnią się. Abo-

---

[1]) Ruś słucha Patryarchow lichotow, a dobrych nie.

[2]) Concil. Tom. Florent. ult.

wiem my tak wyznawamy, że dusze zatracone zaraz swoie zatrac nie cierpią w wiecznym piekle, a nie w zatrzymaniu są ciemny do sądu Pańskiego, a dusze zbawionych na dwoie mieysca dzielą się. Dusze doskonale sprawiedliwe, albo usprawiedliwione na tym świeci wyznawamy że prosto bez wszelakiego zatrzymania do raiu ni bieskigo, wiecznego, nieziemnego, nie czekaiące sądu ostatnieg Pańskiego, idą; a dusze grzeszne grzechami powszechnemi, albo pokucie zmarłe, ktore za grzechy swoie na tym świecie pokutą ni dosyć uczyniły, na mieysce piekła czyscowego, doczesnego, ognieweg dla expiowania idą. A co teraz dusze tak zbawienne, iako zatracon odnoszą, to po sądzie Pańskim y w ciele odniosą, według zasłu swoich. Zaczym dusze zatracone, w piekle wiecznym będące, żadnych od nas żywych pomocy przez ofiary, iałmużny, posty, modlitwy, iak im nic niepomocne do poratowania, aby zbawienia dostały, nie potrzebuią. Także też dusze doskonale sprawiedliwe, w niebie będące, tegoż od nas nie potrzebuią, gdyż iuż nieba dostąpiły, chybaże się dziękowanie P. Bogu działa za ludzie święte. Ale dusze w czyscu zatrzymane od nas tego ratunku potrzebuią, aby mogły z tego zatrzymania czyscowego do raiu niebieskiego przyść. Przeto musisz mi przyznać, że dusze każdey, z ciała wychądzącey, nim ||(стр. 34) się obroci albo w tę albo w owę stronę, musi bydź sąd poiedynkowy, gdy mowisz, że dusza sprawiedliwa (choć wedle twey opiniey będzie się teraz mowiło), z ciała wychodząca, w stronę raiu ziemnego, nie w stronę ciemności, a dusza zatracona w stronę ciemności, nie w stronę raiu ziemnego, zaniesiona bywa, a pewnie sprawiedliwa od angioła dobrego, a zatracona od złego. Zkądże wżdy to, pytam się, tym duszom, że każda wie obrachowawszy y osądziwszy się sama w sobie żywot twoy y sprawy, w ktorą stronę udać się tylko z poiedynkowego sądu z woli Bożey duchownie odprawowanego? Idzie dusza każda z ciała (że względem iścia takie podobieństwo dam), iak każda rzecz przyrodzona do macicie, albo centru swego: ogień do gory, tam gniazdo iego y centrum sub luna; kamień do ziemie, bo tam centrum iego; wiatr na powietrze na pośrzodek,

[1]) August. in Enchirid. c. 110.

iędzy ogień, a ziemie, bo iest centrum iego; a będzie iako corpus naturale mixtum, ktore więcey participuie z iednego elementu, niż z drugiego tam będzie się brało, zkąd więcey ma w sobie. Y tam corpus naturale poiedynkowy sąd (że tak rzekę) odprawuie. Tak y dusza do swego centru, do ktorego się na świecie iak gotowała idzie. A my przydaiemy katholicy, że też dusza, w powszednych grzechach będąca, albo ktora w pokucie z świata zeszła, a niedosyć uczyniła za grzechy swoie, sama się sądzi, że do nieba zaraz wprost iść nie godna ani też piekła wiecznego zasłużyła: przeto na zatrzymanie do mąk piekielnych czyscowych dla expiatiey zaniesiona bywa. Bo gdyby sąd w ten czas poiedynkowy nie był, tedyby dusze dobre z trafunku w złe mieysca weszły, a złe też w dobre mieysca, y takby wielka Boża niesprawiedliwość była, żeby dusze dobre, w złe mieysca trafiwszy, czekałyby (wedle rozumienia waszego) sądu Bożego na potępienie piekielne, gdyż ze złego mieysca gorzeby ich czekało. A złe dusze, trafiwszy w dobre mieysca, czekałyby też nieba po sądzie Bożym, gdyż z dobrego mieysca lepsze by ich czekało. Albo by też dusze ||(стр. 35) sprawiedliwe y zatracone w iednym mieyscu pomieszały się, czekaiąc sądu Bożego ostatniego, na ktorym by dopiero lęksa była złych od dobrych. Czego Bog nie dopuści: Quae enim comonio filiorum lucis cum Belial y z sługami iego? A samisz wasi Grecy powiedaią, że dusze sprawiedliwe do raiu ziemnego osobno, niesprawiedliwe do ciemności bolesney na zatrzymanię idą: zaczym to nie iest bez partikularnego sądu dusz rozdzielenie. Pośli wasi Grecy z wami Rusią, tak o duszach powiedaiący na one philosophy pogańskie, ktorzy powiadali, że mundus non providentia divina, sed casu regitur. A to longe a veritate est. Bog albowiem iako świat stworzył, tak nim rządzi. Dixit—et facta sunt, mandavit—et creata sunt, praeceptum posuit—et non praeteribit. Zaczym y to dusz oddzielenie na swe zasłużone mieysce nie iest sine providentia seu iudicio particulari divino. O ktorym sądzie poiedynkowym nie tylko doktorowie kościelni Łacinicy, ale y Grecy świątobliwi w wielu mieyscach, iako niżey się powie, z pisma ś. pisali. Ale prawdę mowiąc, tylko się obaczcie a mgłę z

z oczu swoich chcieycie odegnać, y Grecy schismatyczali y z wami Rusią zdacie się czyscu tego nie przyznawać explicite, iednak o nim rozumiecie implicite.[1]) Bo powiedacie, że dusze zmarłych ludzi złych cierpią boleści w ciemnicach, od nas żądaiące ratunku y folgi. A coż was przywodzi do tego, że y Grecy y wy sami w liturgiach y hymnach modlitwy odprawuiecie, iałmużny y ofiary czynicie, wzdychania częstę odnawiacie za dusze zmarłych? pewnie nie za te, ktore są w raiu wedle wzaiemnym, a wedle nas w niebieskim: gdyż te dusze, iako iuż zbawienie maiące, takiego wzdychania y utrapienia waszego żałosnego nie potrzebuią, bo iuż do portu pożądanego szczęśliwego przypłynęły.[2]) Nie za te też, ktore w zatrzymaniu ciemności wedle was, a wedle nas w wiecznym piekle: gdyż te dusze, iako iuż potępione, żadney pomocy ztąd nie maią y mieć nie mogą. Bo in inferno nulla est redemptio, ale raczey te do|(**36 стр.**) bre uczynki za dusze odprawowane ściągaią się na ratunek dusz zatrzymanych w czyscu ognienym, aby z boleści w wesele, z smutku w radość, z ciemności w światłość, z gorącości w ochłodę chwały wieczney niebieskiey domieszczone były. A toż, schismatyku, obacz się, że iest poiedynkowy sąd dusz y czyścowe męki duszom, na zbawienney drodze będącym, ktore wy chaosem nazywacie y za nie się modlicie, iako Zachodny kościoł te boleści duszom tym w materyalnym ogniu piekielnym bydź rozumie; wiedź o tym, że u Rzymianow nie iest to w tym artykuł wiary sine quo non:[3]) dosyć na tym że y wy przyznawacie że boleści, smutki, wzdychania y gorącości choć nie ognia materyalnego dusze cierpią y ratunku od nas przy miłoserdiu Bożym żądaią y dosięgiwaią. Niechże będzie y tak wedle was, że dusze złe gorączkę cierpią y to męka. Ieśli gorączka taka, ktora może bydź uleczona: to uciecha z nadzieie przyszłego zbawienia wiecznego. Ieśli ta, ktora lekarstw się żadnych nieboi: to piekło wieczne. Co rzeczesz na to, schismatyku?

---

[1]) Grecy z Rusią nie *explicite* ale *implicite* o czyscu trzymaią.

[2]) Ruś modły za umarłe czyni, a nie potrebnie wedle ich wiary.

[3]) Ogień czyscowy ieśli materialny iest albo nie, nie iest to artykuł wiary u cerkwie Zachodney. Ś. Gregor. 4. Dialog. c. 29.

Sch. To rzekę, że w piśmie św. nie możem nigdziey expresse naleść, aby iakie miało bydź mieysce trzecie duszom oprocz dwu zbawionych y zatraconych: przeto też o czyścu Rzymianskim nietrzymamy.

Un. Czemuż w modlitwach waszych dusze wspominacie y za nie dobrze czynicie, gdyż sprawiedliwe tego nie potrzebuią a niesprawiedliwym nic nie pomogą?

Sch. Dziękuiemy Panu Bogu za sprawiedliwe temi modlitwami y dobremi uczynkami. A że wzdychamy y żałośnie za dusze też czyniemy dobrze: bo niewiemy tędy się ktora y w ktorą stronę obroci dusza.

Un. Słuszna rzecz dziękować Bogu za sprawiedliwe, ale za niesprawiedliwe wedle was niepotrzebna. A dusza sprawiedliwa na dobre mieysce obroci się; niesprawiedliwa na |(**37 стр.**) złe, z ktorego iuż żadne wasze wzdychania iey niewyduruią. Insza modlitwa iest dziękować za dobrodzieystwo, a insza iest prosić o co, aby dano, albo uczyniono było. A toż obacz, że implicite o czyscu rozumiecie y chociaż chodzicie około płotu, przecię na też opinią przypadniecie, ktora iest podobna o tym czyscu z pisma św.[1]) y w podobieństwach. Ale czytay tylko pilno y rozważnie pisma nauczycielow cerkiewnych, nie mowię Łacińskich, nie mowię waszych poślednych lichotow, z dyptychow exleges, ale waszych Greckich dyptychowych świątobliwych o tym czyscu y sądzie poiedynkowym, naydziesz nie implicite, ale explicite, tak iako zachodny kościoł trzyma. Pisze o tym Clemens[2]) uczeń św. Piotra Papież anno 60, Dyonisius Areopagita[3]) anno 60, Origenes[4]) anno 150, Tertulianus[5]) anno 200, Cypryanus[6]) anno 260, Augustin[7]) w wielu

---

[1]) Math. 22, 25. Lucae 12. Święci Grecy starzy czyściec przyznawali.
[2]) Lib. 5. Const. Apost. cap. 30 et lib. 6. c. 41.
[3]) Eccl. hier. cap. 71.
[4]) Hom. 6 in ekod. hom. 25 in num. hom. 12 in Hier. lib. 3 in Iob.
[5]) Lib. de Mon.
[6]) Lib. 4. Epist. 2.
[7]) Orat. Funeb. Fratr. sui Sat.

mieyscach co też y w Carthagińskim Synodzie 4 canon. 79 iest, Ambrosius an. 360 y inszych wiele Łacinnikow. A Grecy Cyrillus Hierosolimski[1]) an. 300, Athamasius magnus[2]) anno 310, Eusebius[3]) anno 304, Ephrem[4]) an. 305, Gregorius Nazyanzenus[5]) an. 305, Basilius[6]) an. 305, Chrysostomus,[7]) Petrus Chrysologus[8]) an. 420, Epiphanius[9]) anno 460, Theophilactus,[10]) Gregorius Nissenus,[11]) Damascenus[12]) y inszych wiele znaydziesz. A toż masz dowody o czyscu y sądzie poiedynkowym.

Sch. Podźmy daley o tych duszach ieszcze mowić, że dusze sprawiedliwe są w raiu ziemskim, a złe w ciemności, czekaiąc sądu ostatnego Pańskiego wedle pism y nauki cerkwie Wschodniey. Iako mi to dowiedziesz, że dusze sprawiedliwe zaraz do nieba wiecznego a niesprawiedliwe (wedle ciebie doskonałe) do piekła wiecznego, nie czekaiąc sądu ostatnego.

(стр. 38.) IV. Dusze sprawiedliwe zaraz do nieba idą, złe do piekła.

Un. Wywiodę z tłumaczow pisma św. świątobliwych tak Łacinskich iako Greckich. Czytay sobie naprętce Chryzostoma,[13]) Ba-

---

[1]) Mistag. Cathech. 6.
[2]) Quaest. 34 et orat. de dorm.
[3]) Hom. 3 de Epiph.
[4]) Or. pro mortuis.
[5]) Orat. Funeb. pro fratre.
[6]) In liturgia.
[7]) Hom. 21, Act. Apost. Hom. 41. in 1. Cor. homil. 69 ad Antioch. hom. 3, Thilip.
[8]) Ser. 127 de Lazar. hom. 69 ad popul. Antioch.
[9]) Epit Doctr. Cathol.
[10]) In Luc. cap. 12.
[11]) Oratio et Epist. ad Olimp.
[12]) Serm. de his, qui in fide dormierunt.
[13]) Ser. paren. de his, qui in D-no obdormien.

siliusa,[1]) Athanasiusa,[2]) Grzegorza Niceńskiego[3]) Grzegorza Theologa,[4]) Cyrillusow obu,[5]) Epiphaniusa,[6]) Damascena,[7]) Theophilacta,[8]) Maxima,[9]) Theodoreta Studitę, Typhona piętnowanego, Iosepha Pieśniopisa y inszych wielu. Więc wspomni sobie nasze piosnki cerkiewne[10]) y pisma Ruskie, Homilie, Hymny, Octoichy,[11]) Tryody, Minoy, Soborniki y insze, azasz tam niemasz, że dusze sprawiedliwi nie w raiu ziemnym, ale iuż w niebie twarzą w twarz Bożą patrzą, nie czekaiąc sądu Pańskiego. O duszach zaś zatraconych w wiecznym iuż piekle iest w piśmie św. wiele podobieństw y Grecy ludzi świątobliwi świadczą, iako Chrysostom,[12]) Maxim mnich w Moskwie,[13]) ktory przyznawa bydź ogień podziemny na męki niezbożnikow zgotowany, kędy zaraz o pociesze Łazarza a mękach bogacza tłumaczenie czyni. Więc czytay historyą w stycherach Ruskich ba y Polskich o xiążętach Ruskich Hlebie y Borysie,[14]) ktorych brat Swiatopełk pozabiał, kędy tam iest expressè, że iuż oni święci koron dostąpili, a zaboynik ich w piekle się męczy. Nie mowi ta historia y wspominanie, że te xiążęta święte zabite są w raiu ziemnym, a zaboynik w ciemnościach y będzie się męczył, ale że się realiter iuż męczy. To tedy masz dowody y tego.

Sch. My za naszemi Patryarchami idziem w tym mniemaniu o czyscu sprawiedliwych y niesprawiedliwych domieszczeniu.

---

[1]) Ser. paraen. in Martyr.
[2]) Vision. Beat. Ammonii in vita ś. Anton.
[3]) Serm. Paren. de Ephrem.
[4]) In vita s. Basilii.
[5]) Hieros. cath. 13. Alexand. lib. 1, c. 36 in Ioan.
[6]) Haeres. 78.
[7]) In vita Barlaami.
[8]) Exeges. hodie mecum.
[9]) In. Psal. 9, 90. cap. 5.
[10]) Kan. pospol. swiescen. pieśn. 5.
[11]) Piątek na stychyr. głos 6. Kan. śś. Piotra y Pawła Apost. pieśn. 9.
[12]) Ser. w sław. Margar. pag. 71, Tom. 2, lib. 4, moral. c. 28.
[13]) Loc. sup. citat. et psal. 9. cap. 50, 73.
[14]) O Hleb. y Borys. Alex. Guagnius hist. Polon. Cromer. hist. Pol. lib. 3 tit. Boleslav. 1 Charbri anno 1008. Melet. Smotrz. in Apolog. contr. schism. Ruten. et Paraen.

Un. Ale to waszę naśladowanie y obedientia irrationabilis iest.[1]) Bo wasi Patryarchowie teraznieysi daleko od cer- ||(стр. 39.)kiewnych nauczycielow świętych Greckich w tey nauce, iako y w inszych, odstąpili. Wżdyc lepsza iest rzecz trzymać się ludzi starych świętych, niż lichotow, ktorzy inaczey uczą, niż ludzie święci, a ieśli zdrożyło się, nadrożyć się.

Sch. Zkądże wżdy to, że Grecy niektorzy przeciwni byli temu rozumieniu o czyscu katholikom Rzymianom?

Un. Ztąd, że rozumieli o zachodney cerkwi, że według Origenesa miała mieć to rozumienie, że choćby naygorszy grzesznik y niezbożnik był, dusza iego miała z mąk piekielnych wynieść. Ale nie tak my katholicy, iakom ci powiedział, rozumiemy.

Sch.[2]) Ba wlezło mi to w hołowu, coś mi powiedział o czyscu y o modlitwach naszych za zmarłe, ktore widzę, że nic niepomocne tak sprawiedliwym, iako y zatraconym, y niewiem zkąd to u nas w obyczay weszło.

Un. Powiem ia tobie. Zastarzała rzecz nierychło wywietrzeie z nałogu y przymiotu swego. Grecy y przodkowie Ruś, będąc w iedności z cerkwią Łacińską, toż o duszach czyscowych, iakom ci doctorow Greckich mianował, trzymali, a trzymaiąc, toż zą dusze czynili. A choć schismatismus nastąpił o tym czyscu, przecię iednak stary obyczay ten nie zagasł między Grekami y Rusią, ktorego się napili z przodkow swoich. A toż to popowie wasi czynią: iedni głupi, ktorzy obyczaiow się w tym starych trzymaiąc, wedle swoiey secty, cardinem hujus rei niewiedzą, drudzy choć wiedzą, toż przecię czynią sami za dusze, y was nieodstraszaiąc od tego, dobrze się w tey wierze od was w iałmużnach maią z popadiami, dońkami y dietkami swemi.

Sch. Prawda iest, że ten zwyczay iest u nas, ale mi to przykro, że powiadasz, iż nasi popowie dla tego te modły za dusze

---

[1]) Nierozumna Ruś schismatycka w posłuszeństwie Patryarchom swoim.
[2]) На поляхъ: Zkąd obyczay u Rusi, że się za umarłe modłą y za nie iałmużny czynią, chociaż o czyscu nie trzymaią.

czynią choć niepotrzebne, aby iałmużny od nas mieli. A wasi xięża azaż też niebiorą na msze za dusze y ofiar, to też dla chciwości?

Un. D i s p a r r a t i o między xiędzmi Rzymskimi a waszemi |(стр. 40) popami.[1]) Bo ieśli nasi xięża biorą iałmużny, z ubogiemi tedy niebiorą, aby się modlili za dusze zmarłych, ani za te, ktore są w piekle wiecznym, ale za te, ktore w zatrzymaniu są piekła czyscowego, ufaiąc, ieśli są w czyscu, że te modlitwy y iałmużny przy miłosierdziu Pańskim uprzedzaiącym pomocne im będą do dostąpienia nieba. Zaczym taki skutek y kres u naszey xiężey iest. Ale wasi popowie nadaremnie biorą iałmużny na modlenie się za zmarłych dusze, gdyż trzymaią, że iałmużny nic ani duszom zbawionym, ani zatraconym nie pomogą. Toć tedy nie dla pomocy duszom czynią popowie, ale dla d a r e e t d e s.

Sch. Zagadłeś mię teraz. Bohme, pomowlu z swoim popem o tym. Ny mene tudy, ny mene sudy. Podźmy daley. A o rożnicy tey co mowisz, że nasza Wshodnia cerkiew zdawna Eucharistiey św. w kwaszonym chlebie, a Zachodnia w przaśnym zażywa?

V. O Eucharistiey w kwaszonym y przaśnym chlebie.

Un. Ta rożnica bacznych Grekow starych nigdy od kościoła Zachodniego Rzymskiego nie odrywała y was by odrywać nie miała. Wiedz o tym, że Rzymianie pewne m o t i v a mieli swoie tak z pisma św., iako y czasowy służąc dla czego to czynili y teraz czynią. Czytay sobie pisma, historye, doktory, sobory, bo się długo w tym z tobą bawić nie będę. A tenże iest sakrament ołtarzowy w chlebie przaśnym iako y kwaszonym, byle go s a c r i f i c e, c a n o n i c e ordinowany wedle pisma y nauki cerkiewney w wierze prawosławney y doskonałey powszechney conficiował y consecrował. I tak my wierzemy gdy Grek albo Rusin prawowierny w chlebie kwaszonym, a Łacinnik w przaśnym c a n o n i c è odprawuie tę ofiarę, że prawdziwa iest Eucharystya. A ża||(стр. 41.)dnego też doktora święto-

---

[1]) Н а п о л я х ъ: Popowie iałmużny biorą, modląc się za dusze niepotrzebnie.

bliwego chociaż y Greckiego nie naszłapasz, aby to mieli ganić Łacińskiey cerkwi. Photius to on z Cerulariusem laikowie, Patryarchat osiągszy nie canonice, w swych schismatach włożyli,—ktorym y golenia brody xiężey zawadziły y insze bałamuckie obiectie Łacinnikom są u nich. Iakożkolwiek iest chleb, byle chleb z mąki zboża zmełtey, a ofiara wedle pisma św. y podania cerkiewnego sprawiona była, niemasz nic przeciwności w tym, przeto łacne porownanie w tym schismatu bywało y bydź może.

VI. O communicowaniu Eucharistiey pod iedną osobą.

Sch. A na to co mowisz, że Grecy y my Ruś Eucharistiey pod dwiema osobami używamy, a Łacinnicy pod iedną przeciw dawnym obyczaiom ieszcze od Apostołow.

Un. Wszytko to niegodno oderwania. I w tym krotko się zabawię. W cerkwi Zachodniey zdawna ten obyczay bywał, że dla słusznych y poważnych przyczyn niektorych czasow pod dwiema osobami, niektorych pod iedną Eucharistyey ludzie zażywali, ale żeby to miało bydź co gruntownego przeciw wierze, y Grekow od Łacinnikow odrywąć, nie było y nie iest. Albowiem ieśli gdy y wierzymy bydź prawdziwe ciało Chrystusa Pana żywego w chlebie y używamy go, żaraz też wierzymy y wyznawamy, że w tymże ciele iest krew. A takiego używania Eucharystyey świętey, żeby kiedy miał przyganę dać ktory doktor św. Grecki nieznaydziesz, bo nie było to ani iest przeciw wierze prawosławney.

VII. O bezżenności xiędzow.

Co też rzeczesz, że nasi popowie żonaci bywaią, (**стр. 42.**) a wasi bez żon przeciw pismu św. y kanonom soborowym.

Un. Iest jus positivum canonicum, ktorym to w Zachodnym kościele duchownym osobom kanonami zabroniono [1])

[1]) Can. Apost. Clem. Papa. Bar. A. 95, 311, 255, 325. Con. Neosaesar. can. 1, sub Melch. Papa. 1 Con. Nicen. c. 7. synod. Carth. c. 3, sub. Silv. Pap. Bar. A. 406, 590. Synod. Carth. c. 45, 47, A 384. 1. Conc. Rom. A. 754, et alibi.

co sine, aby commodius duchowni Panu Bogu służyli. Ale o to mała by sporka była.

VIII. O kalendarzu.

Sch. A to y kalendarz stary papieżowie pobałamucili.

Un. I to rożnica mniey potrzebna. Bo kościoł Zachodny, iż tego potrzeba była dla embolismu, sporządził go wedle zwyczaiu dawnego.[1]) Nie gniewał się był ani rożnił kościoł Zachodny, gdyby był Wschodny dla wprawienia do kluby swey embolismu to sprawił. Maszże co ieszcze mowić?

Sch. Miał ci bym, ale mnieysze rzeczy. To u mnie grunt o com z tobą mowił wyżey.

Un. A toż rozumiem żem ci nie po theologicku, ale po historycku dosyć uczynił y te schismata, że są ladaiakie malo animo et genio wzbudzone pokazał. Pokazałem y to, że wasza Ruś starodawnych nauczycielow cerkiewnych odstąpiła, a nowych lichotow się chwyciła y trzyma. Przeto słuchay mię y rady moiey, iako masz w tym postąpić sobie, żebyś się obaczył, że błądzisz, a żebyś z błędu wyszedł. Trzymay się starodawnych nauczycielow cerkiewnych Greckich świętych, a tych poślednych, ktorzy y nauką y postępkami przeciwni byli świątobliwym, odstąp, gdyż in malevolam animam non intrabit spiritus sapientiae, iakom ia uczynił, za co niech będzie chwała Bogu.

O Soborach.

Sch. Iuż dosyć o tym. O soborach nam trzeba pomo||(**стр. 43**) wić, bo ich wiele wspominasz, a Grecy y my z niemi tylko ich siedm przyznawamy, zwłaszcza ktore były na zniesienie heretykow a nasi Patryarchowie na nich byli. To iest pierwszy Niceński w Bithyniey przeciw Arianom in an. 325.[2]) Drugi Constantinopolski I.

[1]) Bar. A. 198, 325 in Conc. Nicen, et A. 417, 416, 526.

[2]) На поляхъ: I Synod Niceński.

Un. Postoy trochę. Azaż też (pominąwszy Gangrenski, Arelateński, Carthagiński na ten czas) nie był sobor Sardiceński in an. 347,[1]) na ktorym było Biskupow 176 Wschodnych y Zachodnych? [2])

Sch. My tego za walny sobor nie mamy, iako y inszych wielu, ale za particularny.

Un. Wierzę. Grekow z wami boli ten sobor. Bo w brew iest teraznieyszym inversiom y impressom Greckim. Bo wiem kanony 1 Niceńskiego soboru de primatu Ecclesiae Romanae et praeeminentia authoritatis eius są tam obiaśnione. Aza też tam biskup Carogrodzki nie był między inszemi biskupami Greckiemi? czemusz go miiasz? a ieśli był, czému go odrzuczasz? Nie dziwowałbym gdybyś arianinem był, ale nie iesteś, bo go ariani nie przyimowali.

Sch. Prawda, że tam był biskup Carogrodzki, ale nie dosyć na tym, aby ten synod walnym nazwać dla tego, ale trzeba żeby był na zniesienie heretykow, a tam nie było tego, tylko sąd między Anastasiusem a arianami.

Un. Iakożkolwiek ale przy sądzie tym zaraz też kanony uczyniono y Niceńskiego soboru approbowano álbo obiaśniono. O czym niżey będzie. Zaczym Sardyceński iest supplement Niceńskiego porządany y kanoniczny. Praw daley.

Sch. Drugi sobor Constantinopolski I in anno 381, przeciw heretykom Macedonianom.[3]) Trzeci Epheski przeciw Nestorianom in anno 430.[4]) Czwarty Chalcedoński przeciw Eutychianom in anno 451.[5]) Piąty Carogrodzki 2 przeciw Origenistow in anno 551.[6]) Szosty Carogrodzki 3 na Trullu przeciw Monotelitow in anno 680.[7]) Siodmy |(стр. 44.)...

---

[1]) На поляхъ: Synod Sardyceński.
[2]) Bar. A. 347.
[3]) На поляхъ: 2 Carogrodzki kanoniczny. Anno 381.
[4]) На поляхъ: 3 Epheski A. 430.
[5]) На поляхъ: 4 Chalcedoński A. 451.
[6]) На поляхъ: 5 Carogrodzki 2 A. 551.
[7]) На поляхъ: 6 Carogrodzki 3, A. 680

Un. Poczekay mało. Nie wspominasz onego zborzysca, ktore w kilka lat po tym szostym soborze w Carogrodzie in anno 692,[1]) za powodem Kallinika Patryarchy Carogrodzkiego wschodny Biskupi czynili, Monotelictwo na...... Honoriusa I. włożyli, kanonow apocryphnych nakładli, titułem szostego synodu na Trullu przypierzywszy opacznie bez pozwolenia y confirmatiey Papieskiey. A dobrześ uczynił, żeś nie wspomniał, bo nullitatis est. I kiedybyście go nie wspominali (bo ani uniwersalnym ani particularnym bez confirmatiey Papieskiey nie był), tedy by schismata takiey pullulatiey nie miały. Wstydacie się go kłaść universalnym soborem, bo nie taki był, a nie wstydacie się z niego schismat semina brać. My się Sardiceńskiego nie wstydamy, bo cum consensu et authoritate summi Pontificis Romani był, choć iest supplementem Niceńskiego pierwszego. Okrzywać go też trudno płaszczem synodu Carogrodzkiego szostego, macie bo nieprawda. Nie tędy do lasa chodzą. Lycz daley sobory te twoie.

Sch. Siodmy Niceński w Bitiniey 2 przeciw obrazoborcom in anno 787,[2]) ktore siedm soborow Grecy y my z niemi chwalemy, iako też Nicephorus Patryarcha Carogrodzki do Leona Papieża pisze po siodmym soborze w lat 24, to iest in anno 811, o tym iako y Studita znał tylko te siedm.[3])

Un. Iest więcey uniwersalnych soborow; ale powiedz pierwey, ieśli pomiestne sobory przyznawasz oprocz tych walnych po te czasy ?

Sch. Nie przyznawam.

Un. To też y Carogrodzkiego in anno 692 odprawowanego w Carogrodzie nie przyznawasz? czemusz się go trzymacie?

Sch. Ten ia przyznawam. bo ten należy do synodu na Trullu Carogrodzkiego.

---

[1]) На поляхъ: Sobor Carogrodzki niekanoniczny, A. 692.

[2]) На поляхъ: 7 Sobor Niceński 2. An. 787.

[3]) Bar. An. 811, 812, 826.

Un. Iużem wyżey dowiodł, że nie należy y niekanoniczny, ale ieśli go ty przyznawasz, a wiesz o tym, że na tym so||(стр. **45**)bory wszytkie partycularne pochwalone są canon. 2; iest też tam Sardyceński, Gangreński, Ancyrski i inszych wiele, ktore się działy przed tym zborzyscem anni 692. A ieśli iest pochwalony, toć primatus et praeminentia autoritatis summorum Pontificum Romanorum approbata est, bo tam też iest o tym obiaśniono. A choćby też nie była tam approbata, to minus valet bo approbatores nie byli tantae potestatis. Azaż nie był walny 8 sobor in anno 866 za Papieża Adriana 2, za Basiliusa Macedona cesarza Wschodnego,[1]) na ktorym było Biskupow 300 przeciw Phothiusowi, na Patryarstwo Carogrodzkie wtrętowi?[2])

Sch. Wiemy to, że Photius był Patryarchą Carogrodzkim, ale do soboru żadnego nie przyznawamy się za niego.

Un. Iakoż się to do soboru tego niemacie przyznać? Wżdyć requisita synodu walnego w nim były, ktoreś mianował, tylko ie wspomni, to iest: I. aby sobor był przeciw heretykowi, a heretyk był Photius, bo wiele pisał y czynił contra fidem Orthodoxam, iako się wyżey powiedziało, a przeciw niemu ten zbor był. II. Aby był Patryarcha na nim Carogrodzki: był Ignatius. Przydawam ex supradictis: posłowie Papiescy byli, assensum dali, Papież Adrianus 2 confirmował. Toć tedy ten soborza walny policzony słusznie ma bydź. Wierzę, że P. Bog was zaślepił in caput vestrum. Do Photiusa iako Patryarchy znacie się, ktory był rozsiewcą schismat ladaiako na Patryarstwo nie canonicè władzo y w kakoptychach diabelskich położony, a do Ignatiusa człowieka świątobliwego dyptychowego nie znacie się. Nauki wyklętego niezbożnego naśladuiecie, a Ignatiusową praeeminentią wzgardzacie. Effundat Deus spiritum veritatis na was, życzemy tego.

Sch. Ieśli tak iest, niewiem czemu to o tym soborze u nas nieradzi wspominaią?

---

[1]) На поляхъ: 8 Sobor Carogrodzki 4.

[2]) Bar. An. 868.

Un. Powiem ia tobie czemu. Możesz się domyślić. Bo się ||(**46 стр.**) za sprawy tego Photiusa wstydaią Grecy [1]) a wam też Rusi iawnie tego nie powiadaią, uporem swoim nierozsądnym idąc. Bo ten Photius, iakom ci wyżey powiedział, na tym soborze osmym wyklęty y wygnany ladaiako nie wiedzieć kędy zadechł, tak że periit memoria ipsius cum sonitu.

Sch. Zgoła nie słyszałem żadnego scriptu tego soboru osmego: u Grekow niemasz

Un. Iest ten sobor u nich, ale go taią. W prawdzieć postrzegszy tego, że ten Photius ladaiako postępował y skończył [2]), y scripta wszytkie iego, y to co się działo między nim a Ignatiusem starali się popalić y palili, y tak udaią, że nic nie było za niego, a to fałsz.

Sch. Iakoż Łacinnicy alleguią tym soborem, kiedy, iako powiadasz, popalone są wszytkie pisma przez Greki?

Un. Ba ieszcze powiem coś po ramieniu twoim. Nie tylko popalono, ale też y na morzu, gdy posłowie papiescy z tego osmego soboru nazad z scriptami kanonow tego soboru wracali się, rozboynicy morscy one im powydzierali z naprawy snadź naśladowcow Photiusa. [3])

Sch. To tak. Toć sobie ten sobor 8 Łacinnicy zmyślili.

Un. Negatur. Słuchay daley. Nieiaki Anastasius bibliotecarius zaiechał z posłami Ludowika Cesarza Zachodnego na ten sobor, człowiek mądry, opatrzny, uczony, ktory wszytkie acta tego soboru spisał. [4]) A iż z posłami temi iachał nazad wcale ie do Rzymu zawiosł, a owe, ktore były osobno u papieskich, wydarte są. A toż tedy iest ten sobor 8. Toć go tedy przyznać musisz. Było ieszcze synodow kilka Laterańskich, na ktorych Biskupow bywało po kilku set Zachodnych y Wschodnych, zwłaszcza on Laterański [5])

---

1) Bar. A. 886.
2) Bar. A. eod.
3) Bar. An. 869, 871.
4) Bar. ibidem.
5) На поляхъ: Sobor Laterański in an. 1215.

in anno 1215 za Innocentiusa 3 Papieża, na ktorym Biskupow było czterysta siedmdziesiąt. Był też tam Carogrodzki y Hierozolimski dla reformatiey cerkiew. Tam ci to wasz Patryarchat iest stwierdzony, u t s u p r a d i c t u m. Był potym sobor Lugduński in anno [(**стр. 47.**) 1273[1], na ktorym Patryarcha Carogrodzki był z inszemi wielu Biskupami. Były też sobory: Wiedeński anno 1311 [2]), Constantienski anno 1414[3]), Basiliyski anno 1431[4]), Florentski anno 1439 [5]), Trydentski anno 1545 [6]).

Sch. Tych my nie przyznawamy, bo u nas nic o nich niemasz. O Florentskim [7]) tak mowię, że acz tam był Carogrodzki Patryarcha y Cesarz Ian Palaeolog, ale w niezgodzie y gwałcie był odprawowany a nieskończony. Albowiem Zachodni duchowni Grekow na sobor ten zwabiwszy, gdy onych disputatiami przemoć nie mogli, do uniey gwałtownie przymuszali. Z ktorych Grekow iedni pouciekali, drudzy bici, męczeni y dawieni byli, a do podpisu tego soboru Cesarza Wschodnego groźliwie Łacinnicy przymusili, Iosepha Patryarchę tey uniey przeciwnego udusili, a odchodząc od niego testament mu w ręce włożyli zmyślony, w ktorym iakoby miał przyznać unią przyiąć y potwierdzić napisano. A toż tego soboru Florentskiego nie wspominami, bo to nie sobor, ale raczey rozboy był.

Un. Fałsz to iest co mowisz, y owszem ten sobor w miłości, w zgodzie, po wielu w prawdzie o schismatach disputacyach, przychyliwszy się do pierwszych starodawnych iedności, przy tychże osobach mianowanych y przy naszym Ruskim Metropolicie Isidorusie odprawowany y skoncony iest, iako Thom. Concil. [8]) y Xięgi Cerkiewne [9])

---

[1]) На поляхъ: Sobor Lugduński in An. 1273.
[2]) На поляхъ: Wiedeński A. 1311.
[3]) На поляхъ: Constant. A. 1414.
[4]) На поляхъ: Basiliyski A. 1431.
[5]) На поляхъ: Florentski A. 1439.
[6]) На поляхъ: Trydeńtski A. 1545.
[7]) На поляхъ: O Florentskiem soborze.
[8]) Thom. Con. Florent. A. 1439.
[9]) Melet. Smot. Apol. cont. Rut. schism. et Paren.

Ruskie prawidłowe, Słowianskim ięzykiem napisane, świadczą. Co też y Ruś soborna w liście do Sixta 4 Papieża, in an. 1476 pisanym, przyznawa, ktory list znaleziony był w cerkwi sioła Wielbowna pod Ostrogiem, pismem starym pisany. Do tego wielkim dowodem iest przywiley Władisława III, krola polskiego y Węgierskiego, w Budzyniu in an. 1443 po synodzie Florentskim w lat 4 na wolność duchowieństwu Ruskiemu pisany, że tam unia doszła [1]). A acta tego soboru świadczą, iż Ioseph Patryarcha Carogrodzki, na tym zborze będący, tamże ||(стр. 48) we Florentiey umarł na dokończeniu tego soboru, zostawiwszy script swą ręką pisany w te słowa: Ioseph z miłosierdzia Bożego Constantinopola y nowego Rzymu Arcybiskup y Oekumenicki Patryarcha. Ponieważem do ostatniego dnia żywota tego przyszedł, przeto z powinności moiey synom miłym za łaskawością Bożą moie zdanie tym pisaniem moim obiaśniam: iż to co Pana naszego Ięzusa Chrystusa Katholicki y Apostolski kościoł Rzymu starego trzyma, wierzę y wyznawam, y na nim wielce polegam. A że przebłogosławiony Ociec Oycow y nawyższy Biskup Rzymu starego papież P. naszego Iezusa Chrystusa iest namiestnikiem, pozwalam, y czyściec dusz budź nieprę. Dan w Florentiey dnia 8 czerwca, roku 1439. Poty list ten. Daie świadectwo o tym soborze zgodnym Gennadius Scholarius, potym Patryarcha Carogrodski, lib. 1, de Spiritu S. c. 1. Także Greczyn Laonicus Cacocondila—De rebus Turc. lib. 1. A toż masz dowod tego soboru. Ale powiedz mi, skądeś się na tę historią udania z tego soboru zdobył, gdyż żaden historik, choć Grecki, o tym nie pisał y owszem tak, iakom ci przełożył, było?

Sch. Wyczytałem w xiążetce iedney klerika iednego Ostrogskiego, niedawnych lat naszego wieku wydaną in publicum.

Un. Ale dla Boga, czemuście tak nierozsądni y nieopatrzni w tey mierze, że lada scriptom wierzycie? nie przegryziecie pierwey zkąd wiatr. A to y ten script authora, ktorego sam iakiemsi zowiesz,

---

[1]) Privil. Wladisl. 3, Reg. Anno 1443.

płocho do wiary waszey przyszedł y trafił na subiecta proportionalne, sobie żadnych circumstantey tey historiey nie upatruiecie. Przypatrzyć się temu powiadaczowi było, że położył się bydź klerikiem Ostrogskim, czemu imienia swego nie położył? Alboć się przy takim fałsie wstydał imienia swego położyć? [1]) Albo tylko ten ieden był klerik Ostrogski, ale bez imienia, przecie nie był albo Fedor, albo Harasim, albo Iwan, albo Hawryło iaki. Więc pytać się bylo iakiey wia||(**стр. 49**)rey ten powiadac, iakiego zachowania, iakiey wiadomości y sławy. Zkąd to wyrwał tę hramotę, gdyż tak dawno tego słychać nie było, ani żaden historik ani Grecki, ani Laciński, ani Heretycki, chociasz wielcy nieprzyiaciele byli stolicy Apostolskiey Rzymskiey o tym nie pisał y owszem unia soboru tego Florentskiego po wszytkim prawie świecie ogłoszona była. A toż widzę, że upor to robi, choć nieprawda byle co było na z hańbienie cerkwie Zachodney to sobie odszczepieńcy podawaia y iak na vendycie choboty przedaią. A kto mądry y baczny w circumstantie weyzrzy, ieśli to prawda albo nie. A toż to falsz o tym soborze Florentskim zmyslony miey.

Sch. Y mnieć ten script podeyzrzany. Bo y ten Synopsista przyznawa w swoim Synopsim, że był sobor Florentski y unia na nim stanowiona była ta, ale nie powieda, by gwałtownie, by tyrańsko, ale tylko że ta unia niedługo trwała.

Un. Atożemci wywiodł, że nietylko siedm synodow, ale więcey walnych było, na ktorych Patryarchowie Carogrodzcy bywali. Coż daley będziem mowić?

Sch. O uniey y o czasie chrztu nas Rusi.

O uniey y o chrzcie Rusi.

Shc. Co się tknie uniey, przyznawam, że bywały schismata przed nawroceniem naszym do wiary Chrystusowey między Wschodną y Zachodną cerkwią y ziednoczenia zaś następowały, y widzę, że to one kanony synodu 6 na Trullu Carogrodzkim tey niezgody nasiały.

---

[1]) На поляхъ: Falsz kleryka Ostrogskiego iakiegoś o Floreńtskim zborze.

Un. Tak iest. Bo nieprawdziwie one pod synod ten szosty Wschodni Biskupi włożyli, iakoć sie dowiodło wyżey.

Sch. Ale te kanony na ten czas w stronę odłożywszy. Po siodmym synodzie Niceńskim 2 między cerkwią Wschodną y Zachodną rozerwanie było, w ktorym my Rus od Patryarchow Carogrodzkich chrzest wźieli.

‖(**стр. 50**). Un. Pokasz mi to, co mowisz. Bo ia wiem, że kiedy Rus nasza chrzciła się, tedy unia była, przeto oraz będziem mowić o uniey y tym chrzcie y dalszym postępku Rusi.[1])

Sch. Dobrze, ale tak będę prawił, iako ten Sinopsista rosporządził. Ruś nasza przodkowie, siedliśka swoie maiący dosyć szerokie słowiańskiego narodu, iako y Cachowie pogranicni z Tracyą będący, wiele woien a zwłaszcza z Cesarzmi Carogrodzkiemi[2]) czynili y onym żołnierzską swoią ochotą dokuczali; przyszło potym do tego, że z przeyrzenia Bożego do wiary Chrystusowey przystąpili. A naprzod Helena Xiężna Ruska chrzest przyięła od Patryarchy Carogrodzkiego, iako ten Sinopsista pisze in anno 946, a w ten czas uniey nie było.

Un. A ia czytałem u Baroniusa y inszych, że dawniey Rus tak połnocna iako y południowa wzięła chrzest od Patryarchy Carogrodzkiego y niż ten Sinopsista mowi. Bo samże Photius, antesignanus schismatykow, pisząc list do Biskupa Alexandriyskiego in an. 863[3]), daie znać, iż Ruś niektora część chrzest przyięła, a to było za Ignatiusa Patryarchy Carogrodzkiego unita. Doyzrzeć było tego Synopsiście, co iego Patryarcha napisał. Potym Ruś południowa, to iest Halicka, ztamtądże circa an. 872[4]) za tegoż Ignaliusa, a ten Ignalius byl w uniey. Zaś Zonaras pisze,[5]) że Rus circa an. 886 chrzest wźięła z tamtądże cudownie: to było za Leona

---

[1]) На поляхъ: Kiedy Ruś wzięła chrzest y ieśli w ten czas unia była.

[2]) Zonar. Hist. tom. 3. Bar. A. 886. 795. etc.

[3]) Loc. supr. citat. Bar. An. 863.

[4]) Bar. A. 872, Mel. Smotrz. Paren. ad. Ruth. schism.

[5]) Zonar. Ann. tom. 3. Bar. A. 886. Crom. Hist. Pol. tit. Pol. y Słow.

Cesarza wschodnego, ktory unitem był y tego Photiusa wtręta z Patryarchiey Carogrodzkiey wyrzucił,[1]) a Stephan brat cesarski Patryarchą został y unitem był. A że unia pod ten czas była zawzięta, ztąd możesz uznać. Bo Grecy w swych liturgiach Łacińskim ięzykiem pierwey Ewangelią y epistolę czytali potym Greckim.[2]) Także mianowana Olga albo Helena Xiężna Ruska, że się ochrzciła, iako Synopsista mowi circa an. 946, nie iestem przeczny temu, ale Cromer historyk polski powiada że an. 950.[3]) Kiedykolwiek quod parum distat, nihil distare videtur, ale y ten chrzest w uniey był, ztąd dowod masz. ||(**стр. 51**) Bo Patryarchowie przedtym y potym w uniy byli, a zwłaszcza, gdy Theophilactus Patryarcha Carogrodzki[4]) u Iana 11 Papieża wymogł Pallium Patryarchalne z przywileiem, iż bez słania napotym po Pallium miała posteritas Patriarcharum liberam electionem mieć Patryarcha,[5]) a to było in an. 934. Bo wszyscy Patryarchowie przedtym po Palliuse do Papieżow, z ktoremi unią mieli, słali. A toż masz chrzest Rusi z historikow wywiedziony. Masz też że za uniey cerkwi Zachodney z Wschodną ten chrzest był. Do tego żaden historik nie pisze, aby unia nie miała bydź po brozdzeniu Photiusowym, chyba że nieco było sporki między Wschodną y Zachodną cerkwią o chrzczenie y uczenie Bulgarow, ale to schismy żadney nie urodziło [6]).

Sch. Ale Synopsista powiada, że uniey nie było w ten czas, gdy się Rus, zwlaszcza Helena, chrzciła.

Un. Powiadać a niedowieść to, co mowi, lekkiego człowieka iest. A ia zaś powiadam y dowodzę, że unia na ten czas była. Niech ukaże contrarium, zapłaci się mu.

Sch. Po tey Helenie, iako Synopsis powiada, Włodzimierz, Xiąże Ruskie Kiiowskie, z inszą swoią Rusią ochrzcili się od Metropolity

---

[1]) Loc. sup. cit. de Photio. Bar. A. 886.

[2]) Bar. 865.

[3]) Crom. Histor. Pol. tit. Miecisl. lib. 3.

[4]) Baron. An. 934.

[5]) На поляхъ: Patryarchowie pod płaszcz Patryarski do Papieżow słali.

[6]) Bar. loc. sup. citat.

z teyże Patryarchiey posłanego według obrzędow Greckich in an. 980 za Photiusa Patryarchy, iako sam Włodzimierz w pismie swoim wspomina, a w ten czas też żadney unïey nie było.

Un. Tu zda mi się ten Synopsista w powieści swoiey pośliznął się. Bo ten Włodzimierz [1], bękart Świętosławow, ieśli był ochrzczony in anno 980, wedle tego Synopsisty, a Ditmarus histor. pisze, że się ochrzcił in anno 1008: toć nie za Photiusa wtręta na Patryarchią Carogrodzką, ale za Chrysoberga Patryarchę Carogrodzkiego [2]). A ten Chrysoberg był in unione z cerkwią Zachodną za Papieża Benedicta 7. Bo tegoż roku Nilus Grek [3]), mnich świątobliwy, cudotworca, z Calabriey przyszedłszy do Włoch, do Rasinskiego klastora, mszą |(**стр. 52.**) po Grecku miał y punctom Zachodney cerkwie, ktoremi teraznieyszy schismatycy szermuią, przeciwny nie był, unią maiąc, oprocz obrzędow Greckich swoich. [4]) Nie za Phothiusa mowię, bo Photius za Mikołaia 1 in anno 858, także za Adriana 2 in anno 867, y Iana 8 in anno 872, Papieżow obranych, za Cesarza Macedona Basiliusa, domniemanym Patryarchą był, a od Leona Cesarza Wschodnego za Stephana 5 Papieża, in anno 886, wygnany, więcey się nie wrociwszy z wygnania tego, zadechł niewiedzieć kędy, po ktorym Stephan Patryarcha unit nastąpił. Iakoż tedy tego Włodzimierza Metropolita od Photiusa posłany miał chrzcić in anno 980, ktorego iuż na świecie nie było? A ieśli był ochrzczony za Photiusa, toć nie in anno 980, ale wyżey circa annum 880 y niżey, bo o tych latach ten Photius brodził w Patryarchiey Carogrodzkiey. To tu iakiś niedozor Synopsisty tego. Ieśli tedy Włodzimierz chrzcił się lubo in anno 980 za Chrysoberga Patryarchy, lubo in anno 1008, toć się chrzcił in u n i o n e iako się s u p r a powiedziało, bo są tychże historykow świadectwa. [5])

---

[1]) Crom. histo. Pol. lib. 3 tit Pola y słow.

[2]) На поляхъ: Grecy uniaci msze miewali obrzędem Greckim u Łacinnikow.

[3]) Mel. Smotrz. in paraen. ad Ruthem schism.

[4]) Bar. A. 910. Ditmarus l. 71. Bar. A. 1008.

[5]) Bar. A. 1009

Sch. Ale sam Włodzimierz, iako ten Synopsista pisze, zna się do tego w te słowa: Że od Photiusa Patryarchy Carogrodzkiego przyiąłem chrzest. Nie wiem, iak się to ma rozumieć.

Un. Bale tu myłka, iakomci wywiodł. Bo Photius in anno 980 iuż nie był żyw, albo Synopsista złe historyą zrozumiał, chyba żeby Włodzimierz nie o swoim chrzcie mowił tak dalece, tylko o chrzcie Rusi przodkow swoich, to iest Heleny osobliwie, ktora pod czas tego wtrętu Photiusowego ochrzciła się. Ieśliby tak się rozumiało w tych słowach Włodzimierza, tedyby nic z drogi było, gdyż a principaliori et famosiori sit de nominatio. Iakożkolwiek ten chrzest Włodzimierzow był lubo in anno 880 y niżey, lubo in anno 980, tedy pod ten czas unia była, iako się wyżey pokazało.

Sch. Nie rad to słyszę, że często powtarzasz, że ten Photius ||(**стр. 53**) iakby miał bydź wtrętem na Patryarstwo Carogrodzkie[1]), a sam na początku przyznałeś to, że na soborze 8 Carogrodzkim in anno 869 Patryarstwo cerkwi Carogrodzkiey przyznano mu. A że on Biskup był po Ignatusie: toć był Patryarcha. Więc y to mi niemiło, że allegueszу dowodzisz mowi twey Meletiusem Smotrzyckim, ktory zmiennik iest y niestateczny unit.[2])

Un. Reguła prawna iest. Iż idem est aliquid, non esse quam illegitime et perperam esse et illegitimus actus pro nullo reputatur. A toż, że ten Photius illegitime, ani canonice Patryarchat opanował, przeto rozumie się, iakoby nie był. A gdyby był, mielibyście go w dyptychach, iako Ignatiusa macie. A przeto ten Photius niewinnie się chwali w liście do Biskupow Alexandriyskich pisanym[3]), że za niego Ruś chrzest wzięła, bo on Patryarchą kanonicznym nie był, ale Ignatius unit. A co się tknie Meletiusa, czytay iego świątobliwą iustificatią in Paraenesi, przeciw wam Rusi schismatyckiey wydaney rozważnie. Ktoż mogł

---

[1]) На поляхъ: Ieśli Patryarstwo Photiusa ważne.
[2]) На поляхъ: Ieśli dowody z Meletiusa Smotrz. godne wiary.
[3]) Bar. A. 863.

lepiey wiedzieć o waszym Ruskim chrzcie, iako on, ktory był y iést przełożonym cerkiewnym y theologiem y ktory wszytkie okoliczności Rusi naszey wie y w rękach ma? Atoż masz, że na ten czas, gdy się nasza Ruś chrzciła, był kościoł Zachodny z Wschodnym w społeczności.

Sch. Coż to mowisz? dawno tey uniey nie masz.

Un. Nie o to teraz gadkę mamy, czy niedawno unia była, tylko o to, ieśli pod czas chrztu Rusi unia była. A ia niesłownie, iako Synopsista, ale dowodnie pokażę, iż na ten czas była. Ieśli po chrzcie Ruskim była, daley będziem potym mowić; ale pierwey ieszcze powiedź, co daley z Rusią było.

Sch. Dobrze. Ten Synopsista pisze, że Iarosław Włodzimierzowicz cerkwie budował za Hilariona Metropolity circa annum 1009.

Un. [1]) Nie ma to nic do tego, że budował: dobrze czynił, ale ieśli unia była o tych czasiech, o to gadka; a że była—było podobieństwo. Bo ten Iarosław był syn Włodzimierza, ktory, ||(**стр. 54**) iakom wyżey powiedział, ochrzcił się pod unią in anno 980, lubo in anno 1008. Może to bydź, że Carogrodzcy Patryarchowie temi czasy odrzucali się w błąd: nie ma to nic do tego kiedy przecie Ruś w uniey chrzest wzięła. Zaczym te budowania y imiona cerkiewne Rusi uniackiey należą.

Sch. [2]) Ruś Metropolity swoie, wedle Synopsisty tego, miewała od Patryarchow Carogrodzkich prawie ab an. 1068, aż ad an. 1252, a uniey po te lata nie było.

Un. Dwu tu rzeczy trzeba dowieść. Naprzod, że Metropolitowie Ruscy, począwszy ab anno 1009 aż ad an. 1252 od Patryarchow Carogrodzkich wszyscy byli stanowieni. Druga, że uniey po te lata nie było. Co ty powiedaiąc, nie dowodzisz. A ia powiadam, że się inaczey naydowało. Bo co się tknie Metropolitow,—prawda, że od Patryarchow bywali, ale nie wszyscy. Azaż Ruś wasza sama

---

[1]) На поляхъ: Budowania cerkiew od unitow y dobra cerkiewne.

[2]) На поляхъ: Ieśli Ruś Metropolity wszytkie miewała od Patryarchow Carogrodzkich.

sobie z siebie nie obrała Hielariona Metropolitę circa an. 1051,[1]) postrzegszy swego Patryarchę Michała Cerulariusa bydź odszczepieńcem? to nie od Patryarchy. Nuż Clemensa także circa annum 1146.[2]) Nuż y inszych potym usłyszysz odemnie. Atoż to sorom było mowić, że wszyscy Metropolitowie byli od Patryarchow, gdyż nie wszyscy, iako się powiedziało. Co się tknie uniey,[3]) ieśli pod te lata ab an. 1009, aż ad an. 1252, przy tych to Metropolitach bywała: powiedam z dowodami, że acz schisma się odmiotało, ale zaś uniami często przeplatane bywało. Iako pięknie niestateczność Grekow Studita wyżey opisał.[4]) Azaż Dimitr xiąże Ruskie in anno 1075 do Papieża Grzegorza 7 niesłał syna swego, krolestwo swoie św. Piotrowi oddaiąc?[5]) a to przyszło z uniey. Azaż Michał siodmy Duka, cesarz Constantynopolski, z swoiemi Patryarchami nie był unit anno 1078?[6]) Azaż w ten czasz, to iest anno 1097, uniey nie było, kiedy święto uchwalone było od Urbana 2 przeniesienia śś. reliquij Mikołaia z Miry Likaońskiey do Baru miasta Włoskiego?[7]) bo tamże Metropolita Ruski Ephrem |(**стр. 55**) unit był y hymnami ten dzień święty w cerkwie Ruskiey ozdobił, ktore y po dzis dzień po wszystkiey Ruskiey ziemi die 9 mai Ruś obchodzi, w ktorym Barze było concilium y sporka z Grekami o pochodzenie św. Ducha y unia stanęła, o ktorym zborze sw. Anselm wspomina. Azaż za Clemensa anno 1146,[8]) za Ioanna in anno 1176[9]) y inszych niżey Metropolitow Ruskich unia nie była? Azaż unia nie była na zborach Lateranskich in anno 1215, także anno 1439? na ktorych

---

[1]) Mel. Smotrz. Paraen. ad Ruten. schism.

[2]) Ibidem.

[3]) На поляхъ: Ieśli unia za Metropolitow Ruskich potomnie bywała.

[4]) Bar. A. 814. supr. tit. o schism.

[5]) Bar. A. 1075.

[6]) Bar. A. 1078.

[7]) Mel. Smotrz. Paraen. ad Rut. schism. Tom. 3. bibliot. ss. Patrum 1 Tom. Concil.

[8]) Mel. Smotrz. Paraen. con. schism. Rut.

[9]) Ibidem. Bar. A. 1097. Tom. Conc. Lateran. A. 1215.

z inszemi Biskupami Carogrodzcy Patryarchowie byli. Także in an. 1180. Azaż y z soboru Lugduńskiego in anno 1273 uniey nie było, na ktorym Michał Palaeolog był? Atoż masz dowody, że się unie po te lata przeplatały.

Sch. Puśćmy to precz. Ale począwszy od roku 1252, wedle Synopsisty, aż do tych czas społeczności nie było Zachodney cerkwi z Wschodną, a zatym z naszą Rusią.

Un. Y tu Synopsista chybił prawdy barzo. Kromerem historykiem y inszym podpiera swey allegatiey, ale opacznie: albo impertinenter, albo saltatim. Azaż unia cerkwie Ruskiey nie była in anno 1253, kiedy przy kanonizatiey św. Stanisława Biskupa Kralow Metropolita Ruski Gerardus był, a unit był także Wit Litewski Biskup? [1])

Sch.[2]) Często mi zadaiesz, że ten Synopsista miia się z prawdą w powieściach swoich, zwłaszcza gdy mowi, że uniey w Rusi nie było, a to prawda iest co mowi. Bo iako cerkiew nasza Ruska, corka Patriarchiey Carogrodzkiey, przeciwna była y iest cerkwi Lackiey, corce cerkwie Rzymskiey, zawsze niechcąc nauki, nabożeństwa, obrzędow Zachodney cerkwie przyimować, tylko Wschodney naśladuiąc. Zaczym było że też woyny wielkie toczyli Rusnacy nasi z Lachami, bisowemi synami, o to, ktorzy na to stali, aby Ruś do swoiey religiey posłuszeństwa Papieskiego pociągnęli. A ieśli kiedy bywała unia, tedy kilkanaście razy rozrywała się, sam to Synopsista przyznawa.

‖(стр. 56) **O wolnościach duchowieństwa Ruskiego.**

Un. Dwie rzeczy mowisz tu. Iedna (choć przełoże twoie obiectie), że unia rozerwana bywała. Druga, że Ruś o to walczyła z Polakami, aby nie byli papieżnikami. Co się tknie rozerwania uniey, tak mowię.[3]) Turpitudinem ibycam chwalić w sobie nierozsądnego iest,

---

[1]) Crom. hist. Pol. lib. 9. sub Boleslao Pudico.

[2]) На поляхъ: Ieśli Ruś woynę toczyła z Polakami o religią czyli o drapież.

[3]) На поляхъ: Kto uniey do zerwania powodem.

wstydać się raczey tego, że unia wiele razy rozerwanie miała, acz ia wiem że nię tak dalece przez nas Ruś, ale przez nasze Patryarchy, za ktoremi przodkowie nasi nieostrożnie dali się uwodzić. Gdyż Chrystus Pan tego chciał, aby iedne sakramenta, ieden kościoł, iedna owczarnia była, a ta iednosć his seculis exulat, ktorey się starzy świątobliwi Grecy y nasza Ruś świątobliwa naśladuiąc nauczycielow cerkiewnych świętych, nie Photiusow, Anicetow, Cerulariuzow y inszych, qui traditi sunt in reprobum sensum, trzymała. Co się tknie woien,—powiedasz, że o religią Ruś z Lachami bili się: zaiste inaczey historie ukazuią. [1])

Sch. Co mowię, to mowię z Synopsistą naszym, że tak iest. Bo Ruś nasza, będąc naśladowcami nauki y obrzędow Patryarchiey Carogrodzkiey, aby od panow cudzoziemskich Zachodney religiey w tym gwałtu nie miała, woynę toczyła, iako Synopsista mowi sub an. 1260.

Un. Nie dla religiey Ruś z Polakami woyny miewała, gdyż pod ten czas była Zachodney cerkwie z Wschodną iednosć w wierze y nauce, oprocz rożności w ceremoniey, w nabożeństwach y ięzyku. Bo circa hunc annum 1260 Daniel Xiąże Ruskie, znaiąc superioritatem sedis Apostolicae Romae y iego legatow de latere, unionem przyznawszy, posłał posłow swoich do Opisona, legata Papieskiego, w Polszcze mieszkaiącego (nie do Patryarchy swego, bo też tey mocy nie miał), aby krolewski dał mu tituł.[2]) Iakoż otrzymał to, co potym dla schismatu zstracił odnowionego. Była y daley unia z Lugdunskiego soboru in anno 1274.[3]) Była unia |(**стр. 57**) za Iana Beka, Patryarchy Carogrodzkiego, a Maxima Metropolitę Ruskiego in an. 1283.[4]) Nie dla religiey mowię Polacy z Rusią walczyli, ale dla drapieżu,[5]) ktorą Rus more latrocinantium

---

[1]) На поляхъ: Woyna Rusi z Polakami o co.

[2]) Hist. Polon. Herbovel. 7. cap. 11. Crom. lib. 9. tit. sub Boleslao Pudico.

[3]) Bar. A. 1274. Crom. lib. 9. tit. sub. Boleslao Pudico.

[4]) Mel. Smotrz. Par. ad Rut. schism.

[5]) Herb. Hist. Pol. lib. 4. c. 9, 10 etc. Crom. lib. 3. tit. Miccial. A. 985 duobus in loc. lib. 3. tit. Bolesl. I. Chron. libr. 5. tit. Wladisl.

w Polscze czyniła tak, iż po wszystkie woyny, ktore były, nie było żadney inszey przyczyny podniesienia od Polakow woyny Rusi tylko o gwałtowne incursie, grabienia y plondrowania przez Ruś Polski. Czytay sobie pilno historikow. A tak się była Rus na drapiestwo puściła, że też z Tatarami companią wziąwszy, incursie czyniła z swoiemi sąsiadami. Nie dla religiey ta woyna była, gdyż iednasz była oprocz obrzędow rożnych, a zwłaszcza w roku 1260, iako Synopsista mowi, ale dla tego że Kolomana Krolewica Węgierskiego, na Halickie państwo od samychże Rusi wziętego, bali się, [1]) ale nie Polakow o wiarę.

Sch. Nie o drapież, ale o odeymowanie nabożenstwa Greckiego Rusi od Polakow te woyny były. Bo gdy Kazimierzowi 2 wielkiemu, krolowi Polskiemu, Ruś wasza Lwow obleżony podała in an. 1340, tedy pod tą conditią, aby było im wolne używanie wiary dawney swoiey, iako Synopsista Cromerem dowodzi tego: to znać, że o wiarę woyny były.

Un. Nie o wiarę, ale o plondrowanie y rebellią Polacy Ruś woiowali; czytay mieysca, ktorem namienił w historiach. A że to sobie Ruś wymowiła o dawney wiary swoiey używaniu circa deditionem Lwowa, tedy nie ea mente conditia ta przyięta iest od krola Kazimierza, aby mieli wolność mieć popusczoną w schismacie Greckim Rusi bydź, bo na ten czas o schismatach u historikow nie masz, ale żeby mieli wolnosć używania ritus dawnych w nabożeństwach swoich y circa spiritualia, to iest obrzędy w liturgiach, chrzciech, śpiewaniach cerkiewnych, słowiańskim ięzykiem, nie iako Lachowie Lacińskiem odprawuią, ale iednasz wiara Lachow była iaka y Ruska, tylko roznosć była obrzędow. Tych tedy ritus y o|(стр. 58)brzędow starych krol Kazimierz dopuścił: nie schismata tuczyć, ktorych y teraz żaden Lach niegani y owszem chwali, bo się zcięgaią na chwałe

I. duobus loc. Lib. 5. tit. Boles. Krzywoust. lib. 6. tit. Kazimierz. lib. 7 tit. Wladisl. Laskonogi et Leszek Biały. lib. 9. tit. sub Bolesl. Pudico bis. 1. 10 tit. Lesz. Czarny. lib. 11. tit. Waclaw. lib. 12 tit. Kazim. 2.

[1]) Crom. lib. 7. tit. Leszek Biały. Crom. lib. 12. tit. Kazim. II. Wielki. Loc. supr. cit.

Boża. Omnis spiritus et lingua laudet Dominum. A że to słowo w polszczyźnie u tłumacza Cromerowego iest: wiara; to słowo wiara nie znaczy fides, ale religią polacinie, a religio nie właśnie znaczy fidem, ale nabożeństwo, iako Herbort w te słowa mowi: ut retinere sibi veteris religionis ritus liceret;[1]) nie mowi, veteris fidei, ale religionis. Zatym się ta wolność ściąga do nabożeństwa, dawno przez Ruś zawziętego. A że Rusi szło zawsze naywięcey o obrzędy swoie dawne, iawnie to w kilku mieyscach u Cromera historyka, przekładania Błażeiowskiego, naydziesz, ale miey na ten czas iedno mieysce. Gdy Iacek św. Dominican klasztory Rusi fundował nabożeństwa y ritus Romanae Ecclesiae, Ruś obawiała się, aby w te ritus łacińskie zaciągniona (gdyż ona słowiańskiem ięzykiem zdawna ie odprawowała) nie była, przeto temu zabiegali. Tak albowiem mowi historik: ś. Iacek asz w Kiiowie y Haliczu regułę swoię krzewił, ale nie długo go tam cierpiał Kiiowskie Xiąże Wlodzimierz, w swych nieraz wspomniony, boiąc się, aby Rusacy przez ich naukę od Greckich obrzędow nie odpadali. A toż widzisz, nieszło Rusi zawsze o wiarę, bo unię częste bywały, tylko o obrzędy dawne. Także też circa deditionem Lwowa to sobie precustodiowała Ruś.

Sch. Ale tam są te słowa: dawney wiary.

Un. Są, ale się rozumie nie fidei, lecz religionis, to iest nabożeństwa ceremonialnego dawnego. A co się tknie tego słowka: dawney, niepociągay tak barzo tego słowka. Wżdyć dawnieysza religia y wiara w Rzymie, niż w Carogrodzie, niż u Rusi. Chyba żeby się rozumiało, że dawna religia u Rusi względem Lachow, gdyż Ruś pierwey ochrzcona, a Polacy posledzey, in anno 965, za Miecisława Xiązecia Polskiego od duchownych Rzymskiego kościoła:[2]) prze||(**стр. 59**)ciw temu nie iestem. Dawney się tedy religiey używania Ruś dopomogała, nie tey, ktora od cerkwie Lacińskiey zagęszczona bywała y zachowana też iest.

---

[1]) Her. hist. Polon. lib. 4. cap. 9. Her. hist. Pol. lib. 6. cap. 8. Crom. lib. 7. tit. Leszek Biały.

[2]) Herb. hist. Pol. lib. 2. cap. 1. Crom. lib. 3. tit. Mecislaw.

Sch. Atoli widzisz, że Ruś miała wolnosć religiey swoiey, a teraz Lachowie nam z wami unitami przeszkadzaią y nas do uniey iakieysi ciągną nad wolnosć nasze, ktorey między nami od czasu Lwowa podanego nie było.

Un. Była unia o tych czasiech, kiedy ś. Alexi Metropolit Ruski unit circa annum 1364 żył.[1]) Nuż kiedy Metropolita Ruski Hrehory Cemiulak od xiązęcia Litewskiego y Ruskiego Alexandra Witolda do Rzymu dla potwierdzenia iedności cerkwie Ruskiey z Rzymską iezdził y otrzymał circa annum 1411 [2]). Więc kiedy sobor Florentski był in anno 1439, [3]) na ktorym Patryarcha Ioseph a Metropolita Ruski Isidor byli [4]). Nadto kiedy Hrehory Ihumen Constantinopolski Metropolitą Ruskim od Piusa 2 Papieża był pasadzonym in anno 1442. A widzisz że unie były do tych czas y daley pokażę.

O przywileiach nawalnośći Ruskim duchownym.

Sch. Ale oprocz wolności, od Kazimierza 2 Krola nadaney, duchowienstwo nasze Ruskie ma wolnosć taką, iaką ma duchowieństwo Rzymianskie, to iest przywiley Władysława 2 krola polskiego, w Budziniu dany in an. 1443. A przecię Lachowie chcą ią nam przełomić bezprawnie.

Un. Dobrześ z tym przywileiem wyiechał. Bo się z niego nauczem trzech rzeczy, o ktore mamy gadki. I. Że sporka była barziey o obrzędach, nie tak dalece o wierze. II. Że Ruś duchowna odszcepna wolnośći niemiała. III. Ze dla uniey przez Rus przyiętey na Florentskim soborze ta wolnosć dana. Mam ia ten przywiley. Przeczytam go, tylko słuchay pilno w te słowa.

---

[1]) Mel. Smotr. Paraen. ad Ruth. shism.
[2]) Ibidem.
[3]) Ibidem. Tom. Conc. An. 1439.
[4]) Mel. Smotrz. Paraen. ad Ruth. schism.

(стр. 60.)[1] **In nomine Domini, Amen. Ad perpetuam rei memoriam.**

„Ne gestarum notitia rerum ab humana evanescat memoria, cautum est, actiones legitimas, quae recordatione indigent, per scripti continentiam et testium annotationem in notitiam transmitti posteriorum. Proinde Nos Vladislaus, Dei gratia Hungariae, Poloniae, Dalmatiae, Croatiae, Ramae, Rausciae, Serviae, Sclavoniae, Galliciae, Comatiaeque Rex, necnon terrarum Cracoviae, Sandomiriae, Lanciciae, Cujaviae, Lithuaniaeque, Princeps supremus, Pomeraniae, Rusiaeque Dominus et Haeres, etc. Significamus tenore praesentium, quibus expedit, universis praesentibus et futuris, harum notitiam habituris: Quod dum in mente nostra crebrius revolvimus et aequo rationis libramine caelestia pensamus cum terrenis, non aliud per vehementiam laboriosae meditationis accepimus, quam quod spretis mundi fallaciis, et accrescentis saeculi seductrice gloria prorsus evulsa mentis nostrae aciem in caelistia figamus, ubi candor lucis aeternae cunctorum fidelium mentes illustrat, corda conciliat et extinctis odiorum flammis universorum efficit animorum voluntates unanimes. Quanquam autem ex assumptae dignitatis officio singulorum regimini nostro subjectorum utilitari intendere teneamur: cura tamen efficatior nos sollicitat, ut ad ea, quae divini cultus ampliationem, decus, et gloriam, ac laudem, aediumque sacrarum unionem. „Notuy tu motivum tego przywileiu, panie bracie:“ statumque felicem et quietum respiciunt, convertamus animum, disponamus et mentem. Nam in coelestes thesauros reponi ea indubie confidimus, quidquid ad magnificandum Deum et sa-

[1]) На поляхъ: Privilegium Vladislai Reg. Pol. Rutenis unitis serviens.

rum Ecclesiarum augmentum, ipso largiente, ordinamus. Cum igitur", słuchay tu pilno pobratymce, „Spiritus sancti cooperante clementia Ecclesia orientalis ritus videlicet Graeci et Ruthenorum, quae longis heu temporibus in disparitate quadam et scissura fidei sanctae ||(стр. 61) et Divinorum Sacramentorum non sine multorum salutis dispendio ab unione sanctae Romanae Ecclesiae fluctuare videbatur". To iuż nie de toto fluctuabat, tylko ratione rituum,—odfirmuy to.

Sch. Nie commentuy, iużci ia pilno y uważnie słucham. Wżdymci też bywał we szkole Łacińskiey.

Un. „Et quam unionem patres nostri, imo tota plebs Catholica temporibus nostris videre cupiebant, modo iam miserante Domino decretis sanctissimi Domini Eugenii nostri Papae (IV), quam et aliorum patrum plurimorum fidei sanctae zelatorum, cum ab ipsa sancta Romana ac universali Ecclesia reducta sit ad identitatem dudum desideratae unionis". A toż widzisz uniey przyznanie [1]), y dla uniey tey ten przywiley: „pro tanto ut ipsa Ecclesia Orientalis praelatique et clerus universus ejusdem ritus Graeci et Ruthenorum in amplitudine dominorum nostrorum, et ditioni nostrae subjectorum, ubilibet consistentes, qui alias stante ejusmodi disparitate et scissura, quandam depressionem sustinebat, toiest, clerus Ruthenorum [2]) restituta ipsis libertate divino cultui insistere possit"; to tu widzisz, że ona conditia Casimiri Regis przy Lwowie tylko circa ritus była, a potym gdy Ruś wierzgała y w tym im wolność odeymowana, iako subjugatis, z tych słowek: „Libertate restituta" uznać możesz; „et Salvatoris nostri clementiam pro salvandis fidelium animabus, et sanctae fidei conservando statu in pacis dulcedine uberius exorare valeant,

---

[1]) На полякъ: Unia.

[2]) Wolności przed tym duchowni Ruscy nie mieli.

ad laudem et gloriam Dei Omnipotentis, qui nos suo redemit pretiosissimo sanguine, universis Ecclesiis earumque Episcopis seu Vladicis, Praelatis, Clero, et caeteris personis Ecclesiasticis ritus Graeci et Ruthenorum, haec omnia jura, libertates, modos, consvetudines, et immunitates universas, duximus in perpetuum concedendas, et praesentibus concedimus, quibus omnes Ecclesia Regnorum nostrorum, Poloniae et Hungariae etc., earumque Archiepiscopi, Episcopi, Praelati, et caeterae personae Ecclesiasticae uti fruuntur atque gaudent. Volumus insuper et praesentibus decernimus, quod a modo nullus Dignitariorum, Capitaneorum, Officialium, Terrigenarum et caeterorum subditorum nostrorum cujuscunque status et con|(**стр. 62**.)ditionis existunt, et praecipue Regni nostri Poloniae praedicti, singulariter autem terrarum nostrarum Russiae, Poloniae et aliarum ipsis annexarum de jurisdictione praefatorum Episcoporum, Vladicarum et Praelatorum ejusdem ritus Graeci et Ruthenorum, sed neque de judiciis Sacerdotum seu Plebanorum ipsorum, imo de causis matrimonii aut divortiorum se deinceps impediant quoquo modo, non obstante quavis consvetudine ad hactenus in terris praescriptis quomodolibet in contrarium observata. Praeterea ut iidem Episcopi seu Vladicae caeterique Praelati et Ecclesiasticae personae saepe dicti ritus Graeci et Ruthenorum vitae adminiculis sustentati, ad laudes Deo exolvendas eo commodius intendere possint, ipsis et eorum Ecclesiis universis in Dominiis nostris ubique existentibus omnes villas et possessiones quaslibet, quibuscunque nominibus censeantur: quae ab antiquo ad ipsas Ecclesias pertinere videbantur[1]), et per quascunque personas

[1]) На поляхъ: Dla uniey imiona cerkiewne są przywrocone Rusi.

et in quibuscunque terris et districtibus nostris in praesens habitas, cum omnibus eorum juribus pia mansvetudine duximus restituendas, et restituimus per praesentes temporibus in aevus successuris, harum, quibus sigillum nostrum appensum est, testimonio litterarum. Actum et Dat. Budae, Feria Sexta proxima ante Dominicam Oculi, anno Domini 1443. Praesentibus etc. Dat. per manus Magnifici Ioannis de Koniecpole, Regni Poloniae Cancelarii, et Petri de Sczekocin, Vicecancellarii Fidelium nostrorum syncere dilectorum. Ad reliationem Magnifici Petri de Sczekocin Regni Poloniae Vicecancellarii praedicti".

Un. Atoż masz ten przywiley, że wolności duchowni Ruscy nie mieli y dobra im woyną pobrano nie dla wiary, ale iak to nieprzyiaciołom, że dla uniey y wolność y dobra są przywrocone Rusi uniackiey. Bo dato, żeby dobra były fundowane od schismatykow, ale krolowie Polscy wstępem woiennym to pobrali. Wolno czynić było z niemi co chcieli ale krolowie Polscy wstępem woiennym to pobrali. Wolno czynić było z niemi co chcieli, ale dla uniey wrocone są quasi postliminio. Iuż tedy te dobra cerkiewne może rozumieć iakoby od Władysława tego darowane duchownym Ruskim dla uniey, bo per bellum Rusacy desierunt esse Domini.

‖(стр. 63.) *Sch.* Nie długo ta miła unia trwała. A myśmy in usu tych dobr byli cerkiewnych y wolności. Bo iako Patryarchowie zaniechali iey, my iey też, iako posłuszni synowie, zaniechali.

Un. Swym się kozikiem zaczniesz. Bo tym barziey przeciw wam idzie. Dla uniey wolność ta dana była, y dobra cerkiewne przywrocowe wam są, żeście ią przyięli, słuszną też, abyście do nich nie należeli, żeście ią nie pokinęli. Bo cessante causa motiva legis, cessat et lex:[1]) Trangenti fidem, fides trangatur eidem. Trzymaliście tedy schismatycy dobra unitow Rusi y trzymacie impertinenter et nullo. A co się tknie posłuszeń-

---

[1]) Cessante causa motiva legis, cessat et lex.

stwa waszego, to iest, irrationabile wedle św. Pawła. Bo kiedy się trafiało, że Patryarcha zschismatyczał, to Ruś za niemi często szła, a kiedy unit był toście wy Repugnantes byli.[1]) A za iakie obedientia? A zwłaszcza, że się chwalicie, iż przodkowie wasi Isidorusa Metropolitę Ruskiego, ktory był unitem y kardinałem na soborze Florentskim, przodkowie nasi wygnali y do schismy się wrocili.[2]) A niemasz co chwalić probatis meliora, deteriora sequimini, sententia Philozopha Greckiego.

Sch. Atoż przecie uniey potym Florentskim rozboiu, albo chcę rzecz soboru, nie było, aż do tych czas[3]).

Un. Przecię ty cuduiesz, obaczysz się da Pan Bog, gdyżmy w miłości chrześciańskiey te mowy mamy z sobą. Y temi czasy unia przeplatała się Ruskiey cerkwie z Rzymską.[4]) Była unia in anno 1476, kiedy do Sixtusa 4 Papieża wszytka Ruś z Misailem Metropolitą swym sobornie pisała.[5]) Ale się przypatrz, iako się Patryarcha Carogrodzki z swoiemi cerzami w schismą odrzuciła, tak też zguba Carogrodu nastąpiła.[6]) Bo wszytkie wschodne państwo y Carogrod Turczyn pobrał. Nie chcieli bydź unitami z Rzymianami, są teraz unitami z Turczynami.

Sch. Ale też wolności nasze są zaś odnowione, przez krole Polskie wedle Synopsisty, zwłaszcza in anno 1501.

Un. Tu nic nie należy do tego. Bo w tym prawie tylko iest declaratya o chrzcie, że wolno Ruskim duchownym chrzcić. A taki iest chrzest y Rusi, iako y u Lachow. Gdziekolwiek kto ochrzczony będzie, byle w imię św. Troyce chrzczonym był, ważno iest. O czym są kanony cerkiewne[7]). Za Alekxandra krola Polskiego, dopiero poczęło się Ruskie schisma odnawiać, podobieństwo iest in anno 1501[8]).

---

[1]) Obsequium vestrum sit irrationabile.
[2]) На поляхъ: Ruś schismatycka w posłuszeństwie nie ostrożna.
[3]) На поляхъ: Ieśli unia była po soborze Florent.
[4]) Mel. Smotrz. Paraen. ad Rut. Schism.
[5]) Loc. sup. cit.
[6]) Constantinopol wzięty od Turkow.
[7]) Bar. A. 309. 314. Syn. Avel. an. 314.
[8]) Ruś iako dawno schismą odmowiła. Loc. sup. cit. An. 1502.

Bo tęn maiąc żonę Helenę Moskiewkę schismatyczkę, dopuścił bydź Metropolitą Kiiowskim nieiakiemu Ionasowi Moskicinowi.

Sch. Są też y konfirmatye od Krolow Polskich naszych, Ruskich praw y wolności, ale mianowicie od Zygmunta Augusta in an. 1550, wedle Synopsisty, zaczym prawa nasze ważne.

O confirmatiach praw y wolności Ruskich duchownych.

Un. Odpowiedam na to confirmatie tych wolności: tak ważne są, iako res contirmata[1]). Ieśli res contirmata, to iest przywiley Władisława, krory Rysi dany dla uniey, nie ważny iest tey Rusi, ktora unią porzuciła przez to porzucenie, to ćteż y confirmatie niewazne. Bo wiem quod ab initio vitiosum est non potest tractu temporis convalescere[2]), et nihil est tam naturale, quam eo genere aliquid dissolui, quo solligatum est. A przywiley y iego contirmatie iż plerumque są praeter jus commune, y ad instantiam, a pod czas importunam, albo informationem, a często siuistram apud priuilegiantem seu confirmantem per priuilegiandum seu confirmandum uproszono bywaią (Nie o tych się przywileiach mowi, ktore motu proprio bywaią, bo te inszą authoritatem maią[3]), tedy iuxta Iur. Consult. strictissimas maią mieć nie largas interpretationes, |(стр. **65**) tak żeby się nic nie zchybiło przycyny gdyż każdey ustawy iest przyczyna, ktora monet Legislatorem seu Priuilegiantem, dla ktorey przywiley albo confirmatia dane są[4]). Ktora przyczyna motiua ieśli integra iest toć też y przywiley y confirmacia iego z tey przyczyny urosle saluari possunt: .... Iest[5]) u Liuiusa Historika Rzymskiego że

---

[1]) Ff. de Regni Jur. Reg. 29. 210.

[2]) Ff. de Regn. Jur. Reg. 35. sum. Silvestr. sup. Phot. Piuil. et Confirmatio Num. 123.

[3]) De interpretatione Privilegiorum

[4]) Causa motiva Privilegii consideranda.

[5]) Liu. de cad. 34.

była lex Oppia, ktorą zbytki y stroyne wyniosłośći y nakłady bialych głow na też stroie wielkie były ukrocone y okryslono stroie pomierne. Tego prawa causa motiua była niedostatek skarbu pospolitego na kończenie woien y na zapłacenie żołdu żołdatom, aby dostatki białogłowskie zwłaszcza od złota kleynotow na potrzeby woyenne obrocone były. Gdy potym taki scisk y potrzeby gwałtowne ucichły ona Lex Oppia cassata et antiquata była. Bo cessavit causa legis, cessavit et lex. Tak też tu cessavit u Rusi schismatyckiey unia, tanquam causa motiua privilegii, necesse est ut itiam priuilegium cesset et confirmationes allegatae nihil operentur. Cuius est enim velle eiusdem est et nolle[1]).

Sch. Ale ty się niz tak dalece tunduimy na tym Władysławowym przywileyu, duchownym Ruskim danemu, ale na prawach y wolnościach naszych przedtym.

Un. Wżdyście ich byli utracili y z dobrami woiennym wstępem krolow polskich .a nie mieliśćie ich aż ie Władysław wrocił tym przywileiem. Iuż tego nie wspominać coście nie mieli od Władysława dane wam nazad są imiona cerkiewne y wolności dla uniey, ztąd to trzeba rachować. Do tego przypatrz się tylko słowom confirmatiy tych. Iest tam aby Rus circa spiritualia obyczay dawny zachowała, a obyczay dawny iest ritus circa spiritualia, to iest obrzędy dawne. Ale żeby miały bydz schismata confirmomane, nie wyslabizuiesz tego. Bo tych pozwalać pan świecki chrzesciański nie może sine authoritate summi Pontiticis. A ritus Ruskie circa spiritualia (o ktore się Rus . . . by im popsowane |(стр. 66) były) nie są contra fidem orthodoxam sacramenta ecclesiae y authoritatem summorum Pontiticum. A toż masz solutią taką na allegowane confirmatie tylko się dobrze przypatrz Frustra enim legis auxilium invocat, qui contra legem peccat. Regul. iur. Toż się wyczyta w contirmatyey Stephani Regis a. 1585

---

[1]) Ff. de Reg. sup.

de ritibus et ceremoniis, toż w contirmatiey Sigis. 3 an. 1588. to rozumey.

Sch. A na to co rzeczesz według Synopsisty że Metropolitowie nasi Ruscy bywali od patryarchow po tym przywileiu y confirmatiach, iako in an. 1557, 1567. Więc incorporatie Rusi y ziednoczenie Slachty Ruskiey z Polską in. anno 1568, 1569. Więc confederatie nam poprzysiężone in anno 1573, 1586. Więc obietnice częste a statibus Regni et M. D. Lit., że wolności duchownych Ruskich miały bydz contirmowane. Więc decreta y insze aż do tych czas.

Un. O patryachy nic nie mowię, bo nie masz co mowić. O wolność Slachty nie mowię, bo nam idzie o wolnościach duchownych Ruskich, ktore zawisły były z przywileiu Władisława krola. O obietnice—obiecowano, a nic nie sprawiono Ex non ente uczynić Ens [1]), nie człowiecza iest. Znać że niepewne macie prawa wolności Rusi duchowney, bo się ustawicznie na Seymach upominacie confirmatiey seymowych. Confederatie z heretykami czynicie, ktore iako niezbożne y nieporządne wagi niemaią, bo są retragantes Sedi Apostolicae. Mieycie unią nazad też prawa będą. O to za sprawą S. Ducha niektora Rus wasza temi czasy obaczywszy [2]) błąd swoy y utracenie wolności dla zrucenia Uniey przodkow swych, do iedności cerkiewney wrocili się, a zatym wolnościami bespiecznie się szczycący, wmnostwo rosną, a schismatycy nieporządnie sobie przypisuią te wolności. Ktorych praw y wolności od Papieża in. a. 1595 [3]), iako sam Synopsista pisze, confirmatią otrzymali y na Brzeskiem prawdziwym Synodzie tę unią ztwierdzili.

|(**стр. 67**) *Sch.* Nie wszystka Ruś o tym wie y nie pozwalała, aby ci uniaci po contirmatią do Papieża posyłali, zaczym ta confirmatia za nic. Bo quod omnes tangit ab omnibus approbari debet (regul. iur.), a iedna iaskołka wiosny nie czyni.

Un. Tak iest że nie wszystka Rus, ale ci osobliwie primates Ecclesiae, ktorzy unią z cerkwią Rzymską przyznali, na ktorych

---

[1]) Ex non ente nihil sit naturaliter.

[2]) На поляхъ: Ruś się obaczyła uniacka.

[3]) На поляхъ: Confirmatyą uniaci od Papieża maią.

dosyć iest. Bo Nieuniaći nie są de numero Privilegiatorum, ale uniaci, bo per respectum uniey wolności y confirmatie zaszły.

Sch. Hippatlus Pociey Metropolita Kiiowski z swemi nie wielą niestatkow Rutckim y Smotrzyskim pod te czasy zakurzyli tą tak rzeknącą unią [1]). Z ktorych iuż iedni od nas pobici, drudzy podespectowani, trzeci tu w oczach naszych są obmierzli; gdyż nie dla nabożeństwą, ale dla łakomstwa y wyniosloscі y nieposłuszeństwa do tego się udali. Bo y ten Smotrzyski Apologią, ktorą napisał przećiw nam, revocomał in anno 1628 według Synopsisty powieści.

Un. Niemasz się czym chwalić że do uniey y zgody nieściągało zle ale to iuż zganiono dobrze. A co się tknie Rutskiego y Smotryskiego [2]). Ludzie byli duchowni żywota pobożnego, a widząc exorbitantie swoiey braciey z prawdziwey nauki pisma wydawali dosyć pobożne a uczone przećiw błędom y disuniom. Rusi swoiey baraenefice y dowodnie. Ktorych wy czytać rozważnie niechcecie in caput vestrum. Bo onemi Smotrysky tak pokazal [3]), że puncta sahismatow są łacne do porownania y ziednoczenia tylko się obaczyć trzeba, a scribentow płochych Ruskich świezych Zyzaniow, Orthologow, Philaletow, Clericusow Ostrogskich, iako opacznie piszących, odrzucić. A co się tknie rewocowania przez Smotryskiego Apologiey, to sinistre udaią. Czytay in Paraenesi tego Smotryskiego ab Rut. schism. Czytay protestatią iego ná Pogibeli, inaczey znaydziesz. Udawacie to tym, ktorzy nie wiedzą statum rei y iakosćie z Smotryskim postępowali na swoich schadzkach quasi sobornych.

Miscellanea.

Sch. Iuż tam chwal, iako chcesz, unitow, niedam się przeinaczyć z inszemi [4]). Chwała Bogu, że complanatia zaszła. Ale gdyby

---

[1]) На поляхъ: Unici Biskupi Martyres.

[2]) Apol. Smotrz. Orthodoxi.

[3]) На поляхъ: Ieśli Smotrzyski Apologią swoię rewokował.

[4]) На поляхъ: Ruś Schismatycka łączy się z kozakami y heretykami przeciw Lachom.

była nie była pewnie z kozactwem Nizowskim, a z heretykami chcieliśmy o nie prosić. Sed praestat.

Un. Nie trzeba prosić tak, iako mi powiedano. Gotowa wolność tylko niech będzie społeczność cerkw. A co się tknie Praesidiarios, a wprzod kozakow,[1]) to intentia była nierozsądna. Nie pamiętali na to: Non facienda esse mala, ut bona acquirantur, ktory człowiek dobrze dobrego nabywa, ten prawdziwie dobry. A ktory człowiek do swego nabycia złego, wedle iego impressy dobrego, złych sposobow zażywa, zły człowiek iest. Azaż to rozsądność takich patronow szukać swoich zamysłow w duchownych stankach, ktorzy, łaikami będąc, sami niemal nie wiedzą iako wierzą?[2]) O postępkach zakonnych nie pytay. Do tego ci mieli być patronami[3]) waszemi, ktorzy nietylko, żeby was mieli bronić, ale waszemi poddanemi bywszy, Tatarow przez slaki puściwszy, plony od was przez Tatary pobrane odbieraią. Zaczym wy u poddanych swoich swowolnych nietylko pomocy niemacie, ale u poddanych poddanemi iesteście, ktorzy gdy narokiem przeciw Tatarow na expeditie, albo wpadnienia do Turek poburzą się, a z swoich kucz wyiadą gromadnie (bo tylko w kupę ufaią), iakie wam bezprawia, krzywdy y gwałty, płatek iaki na kiy wywiesiwszy, czynią więcey. J poddanemu swemu, albo parobkowi musicie differować, czołem biiąc. Kształtowni defensores intenticy waszych, egregii custodes ovium lupi. A ia wam tak powiadam: kiedyby kwarciane woysko nad niemi niewisiało, a z Polski się nie oglądali, tedy ci defessorowie wasi poddani, iużby panami waszemi byli, o wiarę mnieysza u nich dusza w ||(**стр. 69**) tele. Bożyszcze bud łaskaw. Odrodzili się kozacy[4]) teraźnieyszy od onych pierwszych, ktorzy za świętey pamięci Zygmunta I. krola Polskiego z młodzi ochotney Polskiey przeciw Tatarom nastali y Katholicy byli, a tylko przeciw poganom bez krzywd ludzkich stawiali się. Przemyślał Osman cesarz Turecki

---

[1]) На поляхъ: Strony kozakow.

[2]) На поляхъ: Z kozakow nie obrona ale ciemięga.

[3]) Similis simili gaudet.

[4]) Bielski hist. Polszi.

w Wołoszech od lat kilku przez drogę schismatu tego Polskę subiugować, na co mu wasi Grecy perswasiami swemi pomagali,[1]) ale Bog inaczey sprawił y sprawi. Lecz niedziwuię. Wasi Patryarchowie w niewoli u Turka, wy też chcecie bydź u Tatarzyna, czego Boże uchoway. Okazyey tedy ziednoczenia nie opuszczaycie. Bo a fronte capillata, a tergo occasio calva, a dziękuycie Bogu, że do tych środkow coście myślcli nie przyszło. A co się heretykow tknie, z ktoremi zmowiliście się byli[2]) dla dopięcja swych intenciey, niedziw. Bo dato uno absurdo, plurima absurda sequntur. Tak to bywa, że z schismatyctwa heretyctwo rośnie y iak po obcugu idzie. Tak też wasi Patryarchowie robili. Primatum Ecclesiae Romanae wzgardziwszy, w wielkie heresie wpadli. Wżdy się wam było obaczyć,[3]) żeście wy przecie bliscy są siebie, Rzymianie z Grekami y z wami Rusią, niż z heretykami. My oboy narod wierzymy w Boga w Troycy iedynego, iesteśmy chrześcianie, msze y modły za umarłe czyniemy, pościemy, Sakramenta cerkiewne odprawuiemy, także invocationem SS. czyniemy, cbrazy y reliquie SS. w uczciwości mamy, zakonny żywot chwalemy, duchowne swoie mamy traditiones Apostolicas y cerkiewnych wiele trzymamy y insze społeczności między sobą mamy, oprocz ceremoniy circa spiritualia rożności, ale y te nas nie dzielą od was. A heretycy nic społku w tym z wami y z nami katholikami nie maią,[4]) sami sobie będąc przeciwni w naukach swoich kacerskich, oprocz tego com powie|(стр. 70)dział wyżey, że maią commune z wami schismatykami, iż primatum y supereminentiam cerkwie Rzymskiey powszechney znać nie chcą, y przeciw niey rozmaite hańby czynią, a żenić się swym sinistrom pozwalaią czym was inescuią. Bo co się tknie schismat punctow te łacne do uspo-

---

[1]) На поляхъ: O woynie Tureckiey przeciw Lachom z pobudki Grekow schismatykow.

[2]) На поляхъ: Strony heretykow.

[3]) На поляхъ: Bliższy są schismatycy katolikow, Ruś Lachow, niż heretycy.

[4]) На поляхъ: W czym spolność heretykow z schismatykami.

koienia,[1]) byłe animus w was P. Bog zporządził, y ktore iuż soborami są uspokoione, y iuż nie trzeba o tym mowić, co raz św. oycowie sobornie postanowili. Zaiste latet fraus heretykow tanquam geniminum viperarum. Bo oni zgoła tak nasze cerkiew Zachodną, [2]) iako y waszę Grecką odio prosequntur plus quam Vatiniano y radziby nas obu znieśli ci Vangelistowie, a na dobra kościelne kły wędzą, radziby tak Lachow, iako y nas Ruś po Lutersku albo Calvinsku reformowali. A gdybyście baczni byli y chytrość ich zrozumieć chcieli, moglibyście mowić: abite filii tenebrarum.[3]) Idte k biesu, ne czuduyte, ta pak my ne durnowe. Tożci też przed tym chcieli variantes Confesstonalistowie Augsburscy, [4]) kiedy, spisawszy punkta swey wiary w Tubingu, posłali sub censuram Patryarchy naszego Carogrodzkiego niegdy Hieremiasza, chcąc go też sobie mieć za Patryarchę, a wyuzdać się z zwierzchności Papieskiey. Ale iak ich ten Patryaraha, choć schismatyk, iako ostrożny, w tey wierze postrzegłszy ich wilczey chytrości y parszywości, przystoynie odprawił responsami swemi;[5]) czytay sobie a osobliwie trzeci respons iego, ktore responsy według Sokołowskiego [6]) theologa, kanonika Krakowskiego y professora sław. akadem. Krakowskiey, ex zelo Christianitatis et Catholicismi heretykow oppugnatora, sami heretycy z greckiego na łacińskie przetłumaczyli y w aktach publicznych Tubingskich y scriptach Theologow swoich Wirtembergskich o Augsburgskiey confessiey po Łacinie y po Grecku wydali. Takiemby kształtem wam schismatykom odprawić heretykow przystało było y mowić im: Bliższyśmy są Lachow katholikow, iak względem punktow wiary y

---

[1]) На поляхъ: Schismata łacne do uspokoienia.

[2]) На поляхъ: Heretycy nieprzyiacielmi są tak Grekom, iako Łacinnikom chrześcianom.

[3]) На поляхъ: Nie trzeba im wierzyć.

[4]) На поляхъ: Słali heretycy Ausburskiey confessiey do Patryarchy Carogrodzkiego Heremiasa, aby ich pod swoię wziął zwierzchność.

[5]) На поляхъ: Nie chciał przyiąć ich dla heresiey.

[6]) Censura Eccles. Oriental. Sokolovii.

ceremo||(стр. 71)niey tak dialectu, samsiedztwa, obyczaiow, stroiu, armaty, animusu, żrodła iednegoż słowiańskiego, niż was heretycy, ktorym nieszło oto, aby was promowowali, ale żeby swego heretyctwa świebody przy was dośli y was y Lachow zarazą swoią zarażali. Alboście chcieli z niemi w heretyctwie być?

Sch. My się z niemi nie bratamy, ale iż do nas się też wiązali, a agitur de dissidio religionis nieodrzucaliśmy ich nie, dla przyięcia ich heresiey, ale abyśmy śnadniey wolności dostąpili, w kupę się złączywszy, a z kozakami się porozumiawszy: funiculus triplex fortius ligat. Bo znać, że był Pan Bog za niemi teraz.

Un. Zkądże to znać, że P. Bog za heretykami?

Sch. A za nie iawno, że za powodem Gustawa xiążęcia Sudermańskiego [1]) przeciw Polakom y cesarzowi chrześciańskiemu heretykom się szczęśliwie powodzić y do wolności swoiej religiey przychodzić poczynało, przeto my też z niemi złączywszy się prędzey intentiey naszych dostąpilibyśmy byli, imiona cerkiewne od unitow odebraliśmy, a iarzmo to woli w religiach z siebie Lachow zrzucilibyśmy.

Un. Nierozsądny to był discurs, że szczęście ma z sobą Gustaw, ergo Boga ma [2]). Nie idzie za tym. Ale tak było discurrować. Iesli ma szczęscie wedle Boga, to szczęscie prawdziwe. Iesli nie to, obłudne, ktorego in transversum poda. A że nie wedle Boga, iawno. Bo przeciw katolikom prawowiernym, owcom Chrystusowym, woynę podnosi, a prawa żadnego do tego niema, zaczym to szczęscie iego nieszczęscie. Większych P. Bog dopuszczal na katoliki persecutorow, onych Neronow, Diocletianow, Deciusow, Iulianusow y inszych Cesarzow y Rzymskiego Państwa naiezdczow: [3]) onych Gottow, Uandałow, Alanow, Tatarow, Hunnow, Longobardow, Tur-

---

[1]) На поляхъ: Ieśli się prawdziwie szczęściło Gustawowi y heretykom przeciw katolikom.

[2]) На поляхъ: Nie każde szczęście godno tytułu szczęścia.

[3]) На поляхъ: Rzym wiele miał nieprzyiacioł y katolicy a... zagineli.

kow etc., a przecię pokarawszy zą grzechy Bog katolikow, Rzym Rzymem iest y państwa iego, a‖(стр. 72) nieprzyiaciele ztaieli a facie Bożey woli y żaden z nieprzyiacioł niezwoiował stolice Apostolskiey Rzymskiey postronny: by były niezgody wnętczne nie zaszkodziły. Y tak mogliście sobie mowić, że ten Gustaw nie prędzey przestanie z szczęsciem swoim aż go Bog sam zniesie. Bo portae inferi non praevalebunt contra Ecclesiam Christi Petri petram. Do tego coż miał za szczęscie? Nic woienną ręką nie wziął tylko co mu heretycy zdradliwi nagotowali y podali, z nim się zmowiwszy, [1]) ale gdy się mu kto szczerze opierał in vanum laborabat. To tak było discurrować. A toż że szczęscie iego nie wedlebożne było, przeto od niego wierzgnęło y zginął, nie zwoiowawszy katolictwa ani papiestwa dostąpiwszy. [2]) Takby też y z wami było, iako z temi, ktorzy złemi srzodkami a nie od Boga chcieliście iść w zamysłach swoich.

Sch. Nie mowię, że P. Bog z Heretykami iest [3]), ale że za Heretykami, to iest że pomocnikiem za niemi iest.

Un. Ieśli P. Bog z niemi nie iest, to pewnie y za niemi nie iest. Ze P. Bog z Abrahamem, Isaakiem, Iakubem, Moyzesem, Iosuem, Dawidem y inszemi ludzmi swiątobliwemi na woynach przeciw nieprzyiacielom, tak Bożym iako y ich był, toć za niemi był y bił a że z ich nieprzyiaciolmi nie był, przeto też nie był za niemi, ale przeciw nim. Iesli tedy z Heretykami nie iest, toć z nami y za nami iest. Si Deus nobiscum, quis contra nos? Bo on Bog nasz y obrońca owiec swoich, nie kozłow Heretyckich, ktorzy z owczarnie Christusowey wypadli a Metaphormosim wilkow drapieżnych na się wzięli. Iesli tak rozumiesz, że Bog za Heretykami iż woiował Gustaw katoliki, tedy nie tak za Heretykami, żeby katoliki miał znieść, ktore sam fundował, tylko żeby przez Heretyki pokarał ie, a pokarawszy, pożałował. Atoli Gustaw iuż też ustał y ktory się

---

[1]) На поляхъ: Gustaw nigdziey nie wygrał, tędy zdradliwie heretycy nie pomogli.

[2]) На поляхъ: Szczęście odmienne.

[3]) На поляхъ: Ieśli P. Bog z heretykami y za heretykami iest.

czynił Augustem żabity iest nie z dobrym Heretykow gustem. Bo cucurrit adversus Deum erecto collo, et pingui ceru|(стр. 73)ice armatus erat.[1]) Ale my katolicy mowiemy: śmieley że Bog y z wami y z niemi nie iest. Bo iako Heretycy wilkami tak wy schismatycy wolkonami iesteście cerkwie Chrystusowey nieprzyiaciołami, ktora ma trwać usque ad consummationem saeculi a petra Petri mocno stać. Do takich tedy media. schitmatykom udawać się nie rozsądno było.

Sch. Mysmy niedbali nic, bylesmy ładnieyszą drogę mieli do wolności religiey swey iakożkolwiek gdyż Gustaw dla podobney wolności heretykow woyne podnosił.[2]) Ani się barzo raduycie, że Gustaw zginął, narodzi się takich Gustawow więcey ieszcze, to nie koniec. Nie mowcie: hup aż przepłyniecie katolicy.

Un. Nie dla wolności tak dalece Augustańskiey confessiey Gustaw woiował,[3]) ale raczey dla habere. Azaż Gustawowi o wolność religiey heretyckiey szło kiedy niedawno pewną rzęść Moskwy zdradliwie zagrabił. Wiara katolicka ani Iezuici z inszemi zakonnikami nie zawadzali mu tam raczey o habere. Y owszem do wiary Moskiewskiey heretykow Niemieckich zołdatow tamże naprowadził. Azaż mu szło o tę wolność kiedy w Iflanciech Rygę wziął w ten czas kiedy expeditią wielką przeciw Turkom w Wołoszech Polacy mieli, tylko raczey o habere? A za y w Prusiech contentował się tym że swoich sectarzow animował, ale też przez irruptią a zdradnych heretykow z niem się porozumienie kilka miast od Polski oderwał, a zaż nie dla habere? A co powiadasz że Gustawow się więcey narodzi. Tedy tak tez narodzeni skończą, iako narodziciel: iakoż P. Bog cudownie y onych y ich factie snośi. Haeresis tedy choć zakłoci przecie non praewalebit, nadzieia w Bogu, ktory w prawdzie nieomylny iest. Nam laqueus conteretur et Catholici liberabuntur, Haereticorum autem mensa coram ip-

---

[1]) Iob. 5.

[2]) На поляхъ: Gustaw zginął, Gustawianie żywi.

[3]) На поляхъ: Ieśli dla wiary Gustaw woiował.

sis in laqueum et captionem et in scandalum et in rettibutionem illis erit.[1])

Sch. Niewiem dla czego Gustawa ganisz. Ieśli z tego, że z neiwoli Cesarskiey heretykow wyzwalaiąc, kościoły y imiona kościelne katolikom odbierał, a heretykom rozdawał, niemasz go czego ganić.[2]) A zaż też Lachowie, z wami unitami porozumiawszy się, tegoż nie czynią? ktorzy cerkwie nasze, manastery y imiona cerkiewne od nas odbieraią a wam unitom rozdaią ie. Toć Lachowie y z wami unitami tak dobrzy, iako Gustaw był w tey wierze. A turpe est doctori cum culpa redarguit ipsum.

Un. Nie rownay katolikow Lachow y nas Unitow z heretykami y w tey wierze. Bo Ruś nasza uniacka to odbiera, co iey iest od was schismatykow, do czego prawa nie mieliście, gdyż nam Unitom, iako wyżey dowiodło się, wszytko przy wolnościach służy Ale Gustaw z heretykami odbierał to od katolikow, co heretyckiego' nie było nigdy, ale prawowierne katolickie. Bo nie od heretykow ani za heretykow nowonastałych, ale od katolikow y za katolikow starych to wszytko budowano y fundowano było. Przeto consi. lium malum Consultori pessimum było. Ale gdyby się Niemcy z heretyczali obuczyli żey Gustaw y iego naśladowcy przecię tam panować nie będą y owszem znędziwszy Niemiecką Rzeszę y skarby wywiozszy onych ladaiako zostawią. A Papież Papieżem, Cesarz Cesarzem będzie, y katolictwo katolictwem.

Sch. A toli z tych zamysłow naszych nic. Bo puncta uspokoienia nas z wami unitami w religiey pod teraznieysze ziazly stanow koronnych y W. X. L. zaszły za pracą y usiłowaniem Krola I. M., ktorem się kontentuiemy. J to nie masz co chwalić, że wasi iako na on ziazd Brzeski in anno 1596, tak y na Electiey K. I. M. blisko przeszłey do tractowania o uspokoieniu was z unitami deputowali

---

[1]) Ad Roma. II.

[2]) На поляхъ: Ieśli Gustaw odbieraiący kościelne katolikom na heretyki rowny iest Lachom, odbieraiącym dobra cerkiewne Rusi Schismatyckiey na unity.

sobie heretykow pro parte sua więcey im ufaiąc niż katolikom. A wierzę też, że się contentuiecie.[1])

Un. Ale się dziwuię, że się nami unitami brzydzicie wzdyś (стр. 75) my Ruś iako y wy, świeszczennikowie, iako y wasi, słowiańskim ięzykiem y ceremoniami cerkiewne sprawy y nabożeństwa odprawuiemy, iako y wy, tylko że my przykładem przodkow swoich prawowiernych primatum cerkwie Rzymskiey przyznawamy, y na Soborowych decisiach strony schismat przestaiemy, a wy w tym przeciwni iesteście.

Sch. Iako Iezuici nastali tak zaraz przez nie ta burza uniey wzniecona w Polszcze, przed niemi o tym słychać nie było, onych to wszytko sprawki.[2])

Un. Krzywdę im w tym czynisz. Albowiem oni będąc zakonnikami dobremi żywota katolickiego nieprzygannego y zelatorami wiary kalickiey a oppugnatorami kaczerstw nie są przyczyną schismat. Ieszcze Iezuitow nie było na świecie nietylko w Polszcze, kiedy wasi Grecy y z wami Rusią poschismatyczali, dać im pokoy w tey wierze.

Sch. Nie toć ia mowię, żeby mieli bydź przyczyną Iezuici do rozrożnienia cerkwie Rzymskiey z Grecką, ale to, że tu w Polszcze nasze Ruś pomieszali tym wprowadzeniem uniey, tak iż teraz miedzy nami nie zgoda, ale niezgoda, nie Unia, ale nieunia czołga się.

Un. J to opaczne udanie. Może to bydź, iż Iezuici też nieco do tego pomogli, aby schisma od przodkow naszych zawzięte przez nauki y kazania swoie pokinione było, a do iedności przyszło starodawney, ale raczey przełożonych kościelnych za obaczeniem się niektorey naszey Rusi pobożney y mądrey sprawa iest, ktorzy, Boże uchoway, nie godzą na rozerwanie między nami Rusią, ale godzą na to, aby unum ovile et unus pastor był. Ale tu może rzecz, co u nas po Rusku mowią, kotory ukraw to praw, a u koho ukradeno toho obesyty. Ktoś coś winien w Iezuitę uderzyć a niewinnie. A samiście przyczyną, że do iedności nie idziecie.

---

[1]) На поляхъ: Słusznie się maią miłować oboia Ruś.

[2]) На поляхъ: Ieśli Iezuici w Polszcze do rozerwania dla Uniey Rusi są przyczyną.

Sch. Niech nas Lachowie zaniechaią. Wierzcie iak chcecie, ||(стр. **76**) a my też iako chcemy. Wszak Lachowie maią nas za prostaki y kobuźniki. Niech się z nami nie łączą Rusią.

Un. Z miłości chrześciańskiey to czynią Lachowie, że życzą wam tego abyście schismata porzucili,[1]) a do iedności dawney wiary przyśli y posłuszeństwa powszechnego, nieganiąc wam cerkiewnych dawnych ceremoniy a pomniąc na to co św. Paweł mowi. Obsecro vos fratres per nomen Domini nostri Iesu Christi, ut id ipsum dicatis omnes et non sint in vobis schismata: sitis autem perfecti in eodem sensu et in eadem sententia.[2])

Sch. Nie prosiemy Lachow o taką życzliwość,[3]) samych siebie niech patrzą, iako są sami w wierze w nauce y xiaża ich, z ktorych dla ich rospusty, pychy y łakomstwa wielkie pogorszenia są. Damy my P. Bogu rachunek z wiary y posłuszeństwa naszego. Nie o naszę im wiarę idzie y wam unitom, tylko żeby dobra cerkiewne zagrabili z wami, ktorebyście wy maiąc szumności Lackiey zażywali.[4])

Un. Że xiądz naydzie się ktory Lacki, iż te wady ma, ktore ty mianuiesz, przez to wiary nie traci ani heretykiem się zostawa, a upadek swoy pokutą prawdziwą zgładza. Kanony y decretały nasze cerkiewne[5]) xiężey wszelaką czystość, wstrzemięźliwość y frugalitatem zachować każą. Coż tu wiara winna y Praelaci? Xiądz na swoie złe zły.

Sch. Ganią naszym Popom Rzymscy chrześcianie, że się żenią. Lepiey iedne mieć żonę niż cudzołostwem albo porubstwem maią się bawić.

---

[1]) На поляхъ: Z życzliwości chrześciańskiey Lachowie wiodą Ruś do Uniey.

[2]) Ad. Gorin. 1.

[3]) На поляхъ: O zle przykładnych xiędzach.

[4]) На поляхъ: Ieśli Unitom idzie o wierę czy o dobre mienie y wyniosłości.

[5]) Loc. sup. cit.

Un. Nie masz co chwalić, że Duchowni uwikływaią się kłopotami[1]) (ktorych w małżeństwie po dostatku bywa) świeckiemi, dla ktorych expedite powinności kapłańskiey nie mogą wygodzić. Nie chwalę też tego, kiedy xięża nad zakazanie kanonow granice czystości y wstrzemięźliwości przestępuią. Dobrać rzecz iest xiędzom nie żenić się, ieszcze lepsza od (стр. 77) wszelakiey nieczystości y cielesności chronić się; ieśli ktory xiądz z krewkości nie z pogardy kanonow upadnie: upadnie iako człowiek, wielki sturm nieprzyiaciela domowego ciała przeciw sobie ponoszący a żadnego ugaszenia dla professiey swey niemaiący, niemasz się z czego naśmiewać. Ale o Boże takiego złego między waszemi popami, choć popadie maią, wiele nayduie się,[2]) ktorzy, świebodę maiąc na cielesność z żonami swemi, do cudzych y inszych z kropidłem chodzą. Iakoż lat temu kilka gdym iechał z Iarośławia do Lwowa pamiętam, że szlachcianka iedna między Iarosławiem a Iaworowem dwu popow iak zużanistow dla cudzołostwa y zabiiactwa dała pocwiertować. Ieśli nie wierzysz, pytay się od lat kilku po wsiach y więcey tey czystości tych popow naydziesz. A toż to twoia ledaiaka obiectia. Tak żonatemu iako y nie żonatemu nie nowina z krewkości upaść (ieśliś bez grzechu ciśni nań kamieniem) a on byle prawdziwie pokutował. Miałci krol Dawid żon wiele oprocz inszych, a przecię żona Uriaszowa miała mieysce u niego. A co się tknie coś mowił, że nie dla wiary, ale dla dobr cerkiewnych Unici pounicili, to nie iest. Bądźcie unitami wszyscy przy swoich godnościach y dobrach zostaniecie.

Sch. Wielcy nam są nieprzyiaciele Lachowie,[3]) bo Tatarom w Litwie y indziey, także Ormianom y Żydom wszędzie wolno nabożeństwa swoie odprawować; meczety Tatarom, Ormianom cerkwie, bużnice Żydom mieć y budować dopuszcząią, a nam Chreścianom religiey Greckiey tego wszytkiego bronią y nas turbuią, z unitami

---

[1]) На поляхъ: Duchownym żonatym przeszkoda do nabożeństwa żona.

[2]) На поляхъ: Popi Ruscy choć żonaci rospustni są.

[3]) На поляхъ: O wolności Żydow, Ormianow, Tatarow w nabożeństwie.

nowonastałemi nam cerkwie y imiona cerkiewne odbieraią, tak iż plus possunt filii Diaboli, niż my filii lucis. Wielkie bezprawie...

Un. Kto wolność ma na to z prawa nadaną, używa iey. Żydzi maią przywileie, na to tych też łamać przykładem inszych kraiownie godzi się, byle bużnic nowych nie bydować, co im (стр. **78**) zabroniono. Ale Ruś Schismatycka wolności niema a opacznie się nią zasłania, iako się wyżey dowiodło. Żydzi y insi swym kosztem bużnice budowali. Rus schismatycka uniackie cerkwie y imiona cerkiewne trzyma. A toż masz na to iaką odpowiedź?

Sch. Czemuż nas pierwey cierpiano. Byliśmy pierwey dobrzy, a teraz zli w nabożeństwach naszych.

Un. Tak iest, bo Lachom, ktorzy Rzymskiey cerkwi są posłuszni,[1]) nie wedle czasu zdało się im was reformować, ale iż sami z między was, Ruś pobożna, niektora y kanoniczna obaczyła błąd swoy schismatycki, a pokinąwszy go, do uniey wrociła się, a prawa y wolnośći unitom nie schismatykom były nadane, dla czego słusznie przy nas unitach Lachowie stoią. A my unici, iż wrociliśmy się do uniey, wracami się też do wolnośći y imion cerkiewnych, miawszy też na to contirmatią Summorum Pontificum.

Sch. Cokolwiek się działo. Niech będzie Hospod pochwalon, że nas z unitami pogleychowano zą pracą y środkami K. I. M., tak przed szczęśliwą koronacią iego iako y po koronaciey. Spodziewam się, że iuż będzie zgoda y wygraliśmy.

Un. Bogday była zgoda, ktorey my pragniemy, byle przystoyna, porządna, prawna.[2]) Że się chwalisz, żeście wygrali. Wygraliście w tym, bo cerkwie monastery y imiona cerkiewne niektore naznaczone są wam, do ktorych mere et nullo nienależeliście. A u mnie to wygrana, kiedy consens Summi Pontificis byłby, ale wiem, że Summus Pontifex nie iest Approbatorem schismat: kiedy ex libero velle unitow w tey complanaciey byłoby: nam quae

---

[1]) На поляхъ: Dla czego schismatycka Ruś przedtym trudniona nie była

[2]) На поляхъ: Iaka ma bydź zgoda

propter necessitatem recepta sunt non debent in argumentum trahi.[1]) Obaczciesz się tedy, żebyście do uniey przyszedszy legitima via imiona Duchowne trzymali, a mowcie sobie: Ecce quam bonum et quam iucundum habitare fratres in unum,[2]) maiąc na baczeniu ||(стр 79) żadanie Christusa Pana o uniey, ktory mowi u Iana S. Pater Sancte serua eos in nomine Tuo quos dedisti mihi, ut sint unum sicut et nos unum sumus. Czego wam katolicy prawowierni życzą, y mam w Bogu nadzieie, że serca wasze Pan Boą odmieni y da spiritum veritatis et concordiae. Bo ozdobna zaiste rzecz iest pożyteczna, sławna y zbawienna, gdy poddani K. I. M., będąc iedni poddaństwem, iedni też są wiarą, bo dissensiones wiar dissensiones animorum mnożą. Było by co więcey z tobą mowić ale niemam czasu. Tylko p. Boga prośmy,[3]) aby nadziatki swoie y syny pod obronę swoie wziąwszy Naiiaśnicysze K. I. M. Władysława IV, na tym panowaniu nam szczęśliwie długo sławnie y zbawienne, na pomnożenie chwały Bożey, na zniesienie kacerstw, na ziednoczenie a pokinienie schismat, na obwarowanie granic koronnych, na oparcie się nieprzyiaciołom Koronnym, na obronę poddanych y sierot, na opatrzenie żołnierskich ludzi zasłużonych prawdziwie, na obrone miast, na sprawiedliwości czynienie, chować y Ducha mądrości a przytym dobrego mienia iemu, iako Salomonowi synowi Dawidowemu udzielić raczył. Zatym bądz łaskaw. Inszym czasem możem z sobą szerzey pomowić. Czolem P. Bratenku.

---

[1]) Conclusia de reg. iur. 162.

[2]) Psalm. 13.

[3]) На поляхъ: Winszowanie Krolowi I. Mości.

NA ZOILA.

Autor. Czemu Zoile marzczysz nos, a trzęsiesz głowę,
Gdy te czytasz dwoiakich Rusinow rozmowę,
Rzekłbym: żeś iest poganin. Tu nic pogańskiego
Niemasz: co by to było, nic do smaku twego.
Alboś Schismatyk, ktory zwykleś oprocz tego
Prace ludzkie taxować masz tu coś nudnego,
Alboś katolik: w ktorym farbeczka iest wiary
Katolickiey, a w sercu sprosności bez miary,
Wszytkich spraw przyganczaś iest, powiedz mi dla czego?
Zoil. Bom też sam krotko mowię życia przygannego.

УКАЗАТЕЛЬ.

АЛФАВИТНЫЙ УКАЗАТЕЛЬ ЛИЧНЫХЪ ИМЕНЪ.

А.

Б.

В.

Г.

Д.

Е.

Ж.

З.

И.

І.

К.

М.

Н.

О.

П.

Р.

С.

Т.

У.

Ѳ.

Х.

Ц.

Ч.

Ш.

Щ.

Ю.

Я.

Ѳ.

АЛФАВИТНЫЙ УКАЗАТЕЛЬ ГЕОГРАФИЧЕСКИХЪ ИМЕНЪ.

А.

Б.

*) Въ Указатель именъ не вошли авторы книгъ, купленныхъ П. Могилою (см. стр. 181—189).

В.

И.

I.

К.

Л.

М.

Н.

О.

П.

Р.

С.

Т.

У.

Ф.

Х.

Ц.

Ч.

Щ.

Я.

Ѳ.

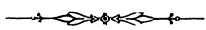

ОГЛАВЛЕНІЕ.